Theodore Besterman

249

P S

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/carolisigoniifas00sigo_0

CAROLI SIGONII
IN FASTOS CONSVLARES,
AC TRIVMPHOS ROMANOS
Commentarius.

Venetiis, apud Paulum Manutium,
Aldi F. M. D. LVI.

Cum priuilegio ad annos x.

SERENISS. AC ILLVSTRISS.

VENETIARVM PRINCIPI

LAVRENTIO PRIOLO

Carolus Sigonius S. D.

CVM multis locis excellentem humani ingenij uim ſoleo mirari SERENISSIME PRINCEPS, tum maxime in eo, quòd cum lubrica, & præceps eius natura ſponte ad uitium deferatur, unius tamen dignitatis, atque honeſtatis amore non ſolum à fraude, atque flagitio reuocetur, ſed ad præclaras etiam, atque honeſtas res obeundas facile traducatur. cuius rei ſi cauſſa ſubtilius inueſtigetur, profectò nulla alia, niſi naturale quoddam, quo noſtrum quiſque trahitur, ſtudium gloriæ inuenietur. quæ, cum in conſtanti, eáq; præclara aliorum de noſtra uirtute opinione ſit poſita; incredibile eſt, quibus ipſa quaſi facibus noſtras mentes ad res etiam difficiles aggrediendas, & maxima adeunda pericula exigui ſæpe fructus ſpe, uno duntaxat ardore famæ accendat. Eſt etiam altera nobis ingenerata cupiditas: ut, quam caduco ipſo, & fragili corpore adipiſci æternitatem non poſſumus; eam animo, atque egregijs animi, qui immortalis eſt, actionibus aſſequamur. æternitas autem noſtrarum actionum honeſta eorum hominum, qui futuri ſunt, prædicatione, & memoria continetur. quæ quo puriori uirtutum è fonte ducentur, eò ſine dubio ab ijs ad nos uberior gloria permanabit. præclara autem agendi ratio etſi latiſſime patere, atque in multas diffuſa eſſe partes uidetur; illa tamen, neſcio quo modo, omnium hominum iudicio, excellere, ac proxime ad deorum uim natura mortali accedere exiſtimatur, quæ tota in ipſis iuuandis hominibus eſt occupata. ut merito quondam etiam ij, qui tanta laude floruerint, pro dijs ab hominibus habiti, ac diuinis honoribus aucti, atque ornati ſint. Quod ſi qui in hoc ſtudio ulla aliquando cum laude uerſati ſunt, ij mihi fuiſſe potiſſimum uidentur, qui, uel ciuitates ſuas ſancte adminiſtrarunt, vel alienis iura integre reddiderunt. quorum quo magis uirtus in hominum genere ſubleuando enituit, eò commendatior erit hominum memoriæ ſempiternæ; niſi forte aut Ariſtidis, aut Themiſtoclis, aut Camilli, aut Catonis memoriam ulla aliquando ſæcula obſcurabunt; aut Curij, Fabricij, & Paulli gloriam aliqua inimicæ uetuſtatis procella labefactabit. Ego uero non tam horum hominum, qui ſuis olim in ciuitatibus regendis uirtute præſtiterunt, quam

eorum, qui admirabili poſtea ſapientia hanc rempublicam ijs legibus, atque opibus munierunt, ut ab inteſtinis tuta ſeditionibus, firmiſsimum aliquando laborantis Italiæ præſidium eſſet, famam futuram immortalem exiſtimo. inter quos patere quæſo SERENISSIME PRINCEPS, ut te ſine ulla aſſentationis ſuſpicione potiſsimum referam. Etenim cum tu in hac republica ſummo genere natus, ijſdem, atque maiores tui omni dignitate ornatiſsimi moderationis, atque innocentiæ gradibus ad illud amplitudinis faſtigium aſcenderis, ad quam ſummam ciuilibus ſtudijs uera peruenire uirtus poteſt; cum nobiliſsimas huius imperij urbes, atque prouincias fidei, ac poteſtati tuæ traditas ſanctiſsime gubernaris; cum hanc demum rempublicam in omni ſenatorio munere acerrime ſemper defenderis; pro certo habere debes, te eiuſmodi actiones tuas non ad præſentis ſolum, ſed ad futuri quoque temporis perpetuam prædicationem ſuſcepiſſe; eásq; non in diurna, uerum in ſempiterna hominum memoria defixiſſe; neque alio plauſu poſteros memoriam nominis tui celebraturos, atque eorum, quorum ipſe facta egregia imitatus es, à nobis nunc etiam poſt tot demum ſæcula celebratur. ſiquidem illud inter omnes conſtat: te cum naturæ tuæ habitu prope diuino, excellenti animo, atque uirtute præditum eſſe, tum uero maxime bonarum artium, quibus ſemper ſtudueris, cognitione, ac ueterum magnorum uirorum admiratione ad ſingularem hanc uirtutis laudem perueniſſe. Quo etiam ego incenſus ſum uehementius, ut commentarium hunc, quem de rebus Romanis ſcripſi, ad te hoc tempore mitterem; non ut hæc te, cui omnia notiſsima ſunt, edocerem, ſed ut tibi ſummis alijs, preſertim noui principatus occupationibus impedito exiguam earum rerum, quarum ſtudio delectaris, memoriam renouarem, ac longioris lectionis laboris aliquid adimerem. eſt enim hic liber ita copioſe ſcriptus, ut nihil octingentorum ferme annorum interuallo memorabile prætermiſſum ſit; ita breuiter, ut in tanta tamen rerum, & bellorum multitudine non admodum diuturna lectione cupidum diſtinere lectorem poſſit; atque omnino ocioſo homini non ingratus, occupato uero non inutilis fore uideatur. fuit etiam illa huius conſilij mei non contemnenda cauſſa, quòd, cum ad hæc te ſcriberem, me huic ſenatui, cuius tu princeps es, ocij huius honeſtiſsimi, quod ab illo conſecutus ſum, quodammodo rationem reddere mihi uidebar. cuius ocij præter alios multos clariſsimos huius reip. ſenatores auctorem habeo MATTHEVM DANDVLVM, vxoris tuæ mulieris lectiſsimæ fratrem, uirum omni uirtute, ac dignitate præditum. cuius non tam doleo, quòd magnitudinem ſummorum erga me meritorum nullo officij genere conſequi, quàm, quòd ne eximiam quidem eius grauitatem, ac ſingularem ſapientiam ſatis oratione complecti pro mea uel opum tenuitate, uel ingenij poſſum. ſed ut aliquando poſsim, certe, dum uiuam, elaborabo. nunc redeo ad commentarium. Me autem

tem

tem ut hunc librum ſcriberem, non rerum Romanarum, ut ceteros olim, maieſtas, ſed earum, quod neminem fortaſſe alium, difficultas adduxit; cum uiderem, quæ ueteres illi prope diuini homines nobis pleniſsime, atque pulcherrime ſcripta reliquiſſent, ea nos fere aut manca, ac plane decurtata, aut fœdata, & corrupta ita habere, ut uix intelligi poſſent. Quamobrem omnibus hiſtoriarum Romanarum in unum locum teſtimonijs col latis perpetuam earum ſeriem, quæ apud grauiſsimum quenque illarum ſcriptorem hodie interrupta eſt, à primo urbis ortu uſque ad Auguſti interitum, ſeruatis diligenter, notatíſq; temporibus contexui, ac quid quaque de re, quæ habere quæſtionem uideretur, ex Romanæ antiquitatis obſeruatione ſentirem, uerbis plerunque eorum allatis expoſui. Quo factum eſt, ut nullus fere annus inciderit, quo breuiter non aut quid domi, forísve geſtum ſit, aut quid iniuria uetuſtatis interierit, indicauerim. nam qua cura, ac diligentia, & cetera, & præcipue eximia ſingulorum imperatorum facta, bellorúmq; memorabilium cauſſas, atque euentus, ijs preſertim temporibus, quibus Liuiana deſideratur hiſtoria, collegerim, atque ape ruerim, uereor ne dicere aut ambitioſum, aut putidum forte uideatur. Hac autem in re cum aliorrum ueterum monumentorum ſubſidio uſus ſum, tum maxime nobilium quorundam lapidum, quos paucis ante annis è foro Romano, ubi diu in occulto latuerant, in Capitolium translatos ego non ſolum ſequutus, ſed etiam diligenter interpretatus ſum; nummorúmq; etiam multorum, quorũ mihi antiquitatis omnis indagator diligentiſsimus, ANDREAS LAVREDANVS, affinis tuus, liberaliſsime copiam fecit. Omnino mea uoluntas fuit SERENISSIME PRINCEPS, ut hoc commentario, iíſq;, quos de familijs, & prouincijs Romanorum inſtitui, præclara hæc Romanæ antiquitatis ſtudia, ſi non iampridem iacentia ſubleuarem, at certe, quoad poſſem, labentia ſuſtinerem. Quod ipſum ſi hoc libro, atque felicibus celſitudinis tuæ auſpicijs aliqua ex parte conſecutus fuero, diuturni me laboris mei non minimum tuliſſe fructum exiſtimabo. Vale. Venetijs prid. non. Iulias. M D L V I.

CAROLI SIGONII

IN COMMENTARIVM FASTORVM, ac triumphorum Romanorum

PRAEFATIO.

QVo adducti olim conſilio veteres, eruditiſsimi homines, Capitolinas conſulares, ac triumphales tabulas compoſuerint : quoniam, niſi quæ Romanæ reip. forma fuerit, ac quibus ipſa quaſi gradibus ad ſummum imperii faſtigium aſcenderit, notum ſit, ne intelligi quidem omnino videtur poſſe; propterea nihil nos alienum ab inſtituto noſtro facturos eſſe arbitrati ſumus, ſi hæc ipſa hoc commentario, quem in eas tabulas ſcripſimus, primum paucis explicaremus, deinde vero ſingula, quæ in iis tabulis ſcripta ſunt, grauiſsima, quoad poſsemus, veterum monumentorum auctoritate comprobaremus. Multiplex ergo omnis fere ratio reip. exiſtimatur. etenim ciuitas ipſa, cuius deſcriptio, ac conſtitutio quædam eſſe reſp. dicitur vel vnius, vel paucorum, vel multorum in imperio ſit neceſſe eſt. qui ſi ita remp. gubernarint, ut omnia ad eorum, quibus præſint, commoda referant, nihilq; niſi ciuium, ac communis vtilitatis cauſſa faciant, tria conſtituunt recta reip. genera ; ſin contra ſuo commodo omnia metientes quæſtui remp. habeant, deprauata item tria. Nam cum bene, ac iuſte res geritur ſiue ab vno rege, ſiue à paucis optimatibus, ſiue ab vniuerſo populo, reſp. eſt, & quidem recta. at cum iniuſtus eſt rex, quem antiqui tyrannum, aut iniuſti optimates, quorum conſenſum factionem vocarunt, aut iniuſtus populus, cui nomen vſitatum nullum repererunt, niſi vt etiam ipſum tyrannum appellarent, non modo vitioſa, ſed omnino nulla reſp. exiſtimanda eſt. Harum autem formarum quæ præcipue Romanæ reip. conueniat, difficillimum eſſe iudico non modo dictu, ſed etiam intellectu. Neque enim aut Polybius, aut Cicero ſatis mihi ſpeciem eius reip. videntur, aut mente comprehendiſſe, aut oratione expreſsiſſe, cum vno verbo eam optimam fuiſſe tradiderunt; optimam autem, quæ ex tribus iuſtis, regia, optimatum, ac populi iuncta eſſet, intellexerunt, quòd in ea conſules regiam, ſenatores optimatum, plebs populare̅ auctoritatem, ac poteſtatem haberet. ille Græcus eam vnam remp. adumbrauit, quam ipſe vidit, & quæ cum P. Africano, cuius ipſe æqualis, ac ſocius fuit, expirauit: hic noſter eam remp. informauit, quam idem Africanus, quem in ſuis libris loquentem fecit, adminiſtrauit. quam quidem cum perfectam, quia æquiſsimis erat legibus temperata, tum ſanctam, quia ſummus in ea paupertati, ac parſimoniæ honos habebatur, ij viri tractarũt, qui à Pyrrhi regis bello vſque ad tertium Punicum floruerunt. quo tempore nulla nobilium diſſenſio, nullus populi motus, ſumma honorum, ac rerum omnium inter eos communio fuit, nullum in priuata re cumulanda, atque augenda, omne omnium in amplificando, ac propagando imperio ſtudium eſt collocatum. Nam reliqua tempora quo ab hac ætate magis, eo ab optimæ reip. ſpecie longius abfuerunt. ſiquidem extremis temporibus partim regum, partim imperatorum, mediis autem modo optimatum, modo populi parum moderatum imperium ciuitas pertulit. Neque vero negare poſſum, quin reges aliquot iuſti, publicæq; ſtudioſi vtilitatis extiterint, quos iis legibus, ac inſtitutis Romanam fundaſſe remp. video, vt ab iis primordiis ad certiſsimum exterarum omnium gentium, ac populorum bello, paceq; principatum eam peruenire non difficile fuerit. ſed quòd plerique eorum aut patricios, quorum ipſi è corpore erant, vehementius extulerunt, plebem depreſſerunt, aut quòd regnum per vim partum imperioſius, quàm decebat, adminiſtrarunt; ne iuſtum quidem omnino eorum fuiſſe dominatum exiſtimo. Exactis autem propter immoderatam quandam eorum in ciues libidinem, atque audaciam regibus, ne tum quidem moderata uidetur reip. forma inſtituta. Etenim quid tam non dicam iniuſtum, ſed à temperata rep. alienum eſſe potuit, quàm vniuerſam remp. paucorum patriciorum imperio committi, plebem omni prorſus reip. munere excludi? patricios ſolos conſulatum, ideſt regium imperium, ſacra, comitia fere, atque omnem in plebem & vitæ, & necis poteſtatem habere, plebem ipſam non modo omnis expertem honoris optimatibus obedire, ſed diremptis connubiis, vitæ etiam ipſius prope communione priuatam maxima cum indignitate ſeruire? Ergo vt quæ tum nulla in rep. erat, moderatio induceretur,

tur, atque ut tenuiores cum principibus æquarentur, & plebs pari cum patriciis in ciuitate iure uteretur, ſacroſanctus ei fuit tribunatus à patribus concedendus, quo ipſa tanquam acerrimo quodam telo contra optimatum potentiam, atque libidinem ſe, libertatem, ac pudicitiam ſuam tueretur, atque defenderet. connubia communicanda fuerunt, ne pars ciuium tanquam contaminata, atque indigna à nobilibus contemni, ac nullo numero haberi uideretur. patricij denique ſummi honores impertiendi, ne ſoli optimates in rep. dominarentur. Quam ob rem cum plebs conſulatum, quæ firmiſsima ſemper prope arx potentiæ patriciorum fuerat, præterea dictaturam, cenſuram, imperium, ſacra, ſacerdotia, quæ vnius ante nobilitatis fuerant, non ſine magnis reip. motibus ipſa ſibi uindicaſſet, iamq; nihil aliud ad ius totius reip. adæquandum, quàm vt plebiſcita, quibus tum ſola plebs tenebatur, omnes Quirites aſtringerent, quæreretur; tum denique hoc etiam, ſeceſsione in Ianiculum facta, lege Hortenſia conſequuta eſt. Ita æquiſsimis demum legibus temperata rep. atque plebe omnium rerum in ſocietatem vocata, magna Italiæ parte deuicta, cum Tarentinis, & cum Pyrrho rege bellum ſuſceptum eſt. ex quo tempore præclara, atque ad omnis poſteritatis famam illuſtria abſtinentiæ, modeſtiæ, iuſtitiæ, fortitudinis, ciuilis denique concordiæ, vſque ad tertium Punicum bellum exempla edita ſunt. tum enim Curij, tum Fabricij, tum Coruncanij viguerunt. tum Metelli, Fabij, Marcelli, Scipiones, Paulli, Lepidi floruerunt, quorum cum eximiam in bello animi magnitudinem, ac prudentiam, tum incredibilem in pace iuſtitiam, ac moderationem merito admirareris, & coleres. Poſt autem cum, vetere labente diſciplina, totius ciuitatis mores inclinare, & ad leuitatem iam nimiam, atque ambitionem incumbere cœpiſſent, præſertim vero luxuria per Aſiaticos iam triumphos in ciuitatem inuecta, atque exterarũ gentium metu amoto, à quibus, Pyrrho rege pulſo, Pœnis duobus aſperrimis bellis deuictis, tertio etiam funditus deletis, Philippo, Perſeo, Antiocho regibus potentiſsimis ſuperatis, Sicilia, Sardinia, Hiſpania, Illyrico, Macedonia, Græcia prouinciis in ditionem populi R. redactis, iuſtam principatus orbis terrarum, atque imperij confeſsionem extorſerant: qui vſque eò vere optimus reip. ſtatus ex Polybij, & Ciceronis ſententia fuerat, is primum ſenſim, ac leuiter tentatus, deinde aperte, tranſlata iam ad iniuſtum populi dominatum rep. funditus labefactatus, atque euerſus eſt. Hunc autem ſtatum duo Gracchi, Saturninus, Druſus, tribuni plebis furioſi, atque amentes, partim agrariis, & iudiciarijs legibus ferendis, quibus optimatum potentiam frangerent, plebis confirmarent; cum aut eorum agros plebi diuiſiſſent, aut antiquam iudiciorum auctoritatem à ſenatoribus ad equites tranſtuliſſent, partim ciuitate ſocijs danda, vt ſuffragiorum plebeiorum multitudine facilius nobilitatis opes in comitiis comminuerent, partim frumento largiendo, quo ad omnia, quæ in rep. molirentur, plebem eo deuinctam munere paratiorem haberent, intulerunt, ac præſtantiſsimum illum optimæ conſenſum reip. perturbarunt. ab eo igitur tempore maiores in rep. plebis, quàm optimatum opes extitere; quippe quæ omnium iam honorum, quos ſoli ante patricij obtinuerant, particeps facta, præterea tribunatum, ac tributa comitia, quibus omnino patriciis interdictum erat, adepta, ad hæc agris, iudiciis, frumento, ſociorum ſuffragiis aucta, atque locupletata, vniuerſam remp. vt in poteſtate haberet, ſic ex libidine adminiſtraret. Hunc autem plebis dominatum L. Sulla dictator ſuſtulit, qui imperio, quod à ſenatu acceperat, lege tribunicia à C. Mario ſpoliatus, extorta armis ex inimicorum manibus rep. tribunorum plebis poteſtate imminuta, plebe agris pulſa, ac trucidata, iudiciis ſenatui redditis, rurſus optimatum remp. ſtabiliuit, popularemq; conuellit. Verum ne hic quidem ſtatus diuturnus admodum fuit. Nam paucis poſt annis Cn. Pompeius in primo conſulatu antiqua tribunis plebis poteſtate, ac dignitate reſtituta, plebe ad iudicia cum ſenatoribus, & equitibus lege Aurelia aduocata, vetus illud optimæ reip. quæſiſſe temperamentum videtur, quod mutatis, immo corruptis iam penitus totius ciuitatis moribus, atque auaritia iam, & ambitione latiſsime graſſante, aſſequi nullo modo potuit. Ita perturbato ſæpe reip. ſtatu, crebro à paucis de vniuerſa occupanda rep. cogitatum eſt. tum enim Piſo, tum Catilina cum aliis eiuſdem furoris ſociis aduerſus remp. conſpirarunt. tum Cæſar, Craſſus, & ipſe mutata, credo, mente Pompeius inita ſocietate extraordinarias opes, quæ liberæ ciuitati iure formidabiles eſſent, ſibi quæſiuerunt. qua dirempta ciuilis repente diſcordia, ac totius reip. perturbatio conſecuta eſt; cum Cæſaris potentiam ſenatus, Pompeij (nam Craſſus interierat) populus ferre non poſſet. Victo autem fatali prœlio, Pompeio atque optimatum factione afflicta, rurſus ad iniuſtum vnius Cæſaris dominatum reſp. recidit. quo ab iis, qui libertati ſtudebant, interfecto, cum reuiuiſcere priſca patrum grauitas, atque ad ſpem auctoritatis priſtinæ quodammodo reſpirare videretur, haud ita multo poſt, in ipſomet recuperandæ reip. apparatu, à populo, cui Antonius, ac poſt etiam Octauius, qui Cæſaris partes ambo ſuſceperant, ſeruierunt, ſublata funditus, atque oppreſſa eſt; cum inauditum ante triumuiratum in remp. intuliſſent, ac nefariam optimatum, atque inimicorum ſuorum proſcriptionem, & cædem feciſſent. Triumuiris autem duobus ſublatis, tertius Octauius tanquam

bellorum

bellorum ciuilium, quæ ipſe confecerat, præmium totius ad ſe reip. ius, poteſtatē, atque imperium; quod ab initio regum, poſt magiſtratuum, ſenatus, ac populi fuerat, in perpetuum tranſtulit. Quibus ex rebus ſatis intelligi poſſe arbitror, vix, reip. Ro. forma, qualis fuerit, vt ante dicebam, poſſe exponi. quippe quæ modo vnius, modo paucorum, nunc multorum, nunc æquo omnium imperio adminiſtrata fuerit, atque pro naturali rerum humanarum viciſsitudine iterum, atque iterum commutata ſit. Quam ob rem ſi quis rei militaris laudem Romanis, in qua cum virtute multum, tum diſciplina plurimum valuerunt, tribuerit; ſi in iis grauitatem, conſtantiam, magnitudinem animi; probitatem, fidem, excellentem in omni genere virtutem admiratus fuerit, iure mea quidem ſententia fecerit. at vero ſi aut rectiorem reip. gerendæ rationem, aut maiorem ciuilis tuendæ concordiæ curam deſiderarit, ne iniuſte ille quidem mihi eſſe facturus videtur. Nam vt illi neglecta ciuili diſciplina relictam à maioribus libertatem, atque imperium amiſerunt, ſic militari ſtudio conſeruato ſubacta intra quingentos annos Italia facile, ac breui temporis ſpatio magnam orbis terrarum partem ſub ſuum imperium ſubiunxerunt. Has autem reip. mutationes, atque Romani progreſſus, & incrementa imperij ij mihi breuiter omnibus exponere videntur voluiſſe, qui olim conſulares faſtos (ſic enim iam ex antiquorum conſuetudine appellandi videntur) ac triumphos Capitolinos ratione & ordine digeſtos in publico poſuerunt. Illi enim & qui remp. quotannis domi, militiæq; adminiſtrauerint, ſiue reges, ſiue conſules, ſiue decemuiri, ſiue tribuni conſulares, atque plebeij, ſiue triumuiri, atque imperatores fuerint, & qui quoque triumpho acto rem Romanam auxerint, ſiue conſulari, ſiue dictatorio, ſiue prætorio, ſiue extraordinario cum imperio triumpharint, ſumma fide, atque incredibili diligentia continent. quos quidem nos innumerabilibus prope (ut ſupra diximus) in locis ex veterum ſcriptorum ſententia ante perfectos, nunc hoc etiam commentario interpretandos, ac priſcorum annalium verbis confirmandos ſuſcepimus. ſed hæc hactenus. neque enim dubito, quin ex iis, quæ diximus, ſatis eorum, qui has tabulas ſcripſerunt, ratio atque conſilium patefactum ſit. Reliqua perſequamur.

DE ROMVLO REGE.

VRBS Roma regum ab initio imperio paruit, tantæ futuræ reip. non ſolum vtili, verum prope etiam neceſſario. neque enim paſtorum, conuenarumq; congregata illa multitudo, quæ ex ſuis populis ad nouam vrbem incolendam transfugiſſe dicitur, cum adhuc nec coniugum aut liberorum, nec ipſius ſoli, cui longo tempore aſſueſcitur, caritas animos eorum conſociaſſet, ſoluta metu regio, agitari popularibus ſeditionibus, aut in aliena vrbe cum patribus ciuili contentione decertare ſine ſumma totius reip. pernicie potuiſſet. Primus autem Romæ regnaſſe, qui eandem etiam condidiſſe Romulus proditur. Hunc quidem incerto patre natum, & ſpurium fuiſſe cum aliis placet auctoribus, tum maxime Plutarcho in Theſeo. vetus tamen opinio fuit, eum ex Marte, & Ilia, ſiue Rhea, ſiue Siluia (hæc enim omnia eius nomina traduntur) Veſtali virgine, Numitoris Albani regis filia Albæ furtiuo fuiſſe concubitu genitum, eundemq; à ruma, ideſt ab vbere Romum primum, deinde blandiendi cauſſa Romulum dictum, quòd paruulus, & lactens, vberibusq; lupinis inhians ſit inuentus. Hic idem vna cum fratre Remo, quem poſtea interfecit, vrbem in Palatio condidit, eamq; Romam à ſuo nomine (vt plerique putant) appellauit. De anno, quo vrbis fundamenta iacta ſunt, inter ſcriptores non conuenit. Ego tamen Dionyſio, & Solino, qui ſeptimæ olympiadis anno primo, poſt Ilium captum anno CDXXXIII iacta prodiderunt, potiſsimum aſſentior, quòd recitatis aliorum multorum, refutatiſq; ſententiis ſuam ipſorum opinionem firmiſsimis, ac certiſsimis rationibus tueri, atque aſſerere uideantur. Parilibus autem iacta, qui dies ſacer fuit deæ Pali XI. Kal. Maias, Plutarcho, Solino, Meſſalla, & vetere Kalendario auctoribus arbitror. Hic idem cum populi conſenſu regnaſſet annos XXXVII (tot enim annos Romulo regi omnes tribuunt, præter vnum Eutropium, qui XXXIX) atque imperium Romanum præclaris multis legibus, ac inſtitutis fundaſſet, domeſticamq; ac militarem diſciplinam ſtabiliſſet, Nonis Quinctilibus mortuus eſt. qui dies Nonæ Caprotinæ, quòd is ad Capræ paludem exercitum recenſens non comparuerit, ac Populi fuga ob conſternatum repentina regis morte populum, Plutarcho, & Dionyſio teſtibus, poſtea appellatus eſt. Idem poſt conſecrationem Quirinus dictus. cuius cognominis has cauſſas reddit in Faſtis Ouidius.

Siue, quòd haſta quiris priſcis eſt dicta Latinis,
 Bellicus à telo venit in arma deus,
Siue ſuo regi nomen poſuere Quirites,
 Seu quia Romanus vicerat ille Cures.

Eadem etiam ſcribit Plutarchus. Quòd autem à Quiritibus Quirinus dici potuerit, teſtes locuple-

tiſsimi ſunt Dionyſius, & Plutarchus, qui tradunt, ita inter Romulum, & T. Tatium Sabinorum regem, quem Sabino bello Romulus in ciuitatis, & imperii ſocietatem accepit, conueniſſe, vt vrbs à Romulo Roma diceretur, populus à Curibus T. Tatij patria Quirites vocaretur. Eundem ſine vxore vitam traduxiſſe multi fuere, qui ſcriberent. Liuius autem Erſiliam Sabinam ſibi deſpondiſſe prodidit. quam non ſibi, ſed Hoſto Hoſtilio fortiſsimo viro deſpondiſſe ab aliis traditum eſt. Dionyſius Erſiliam matrem Romulo, filiam Hoſtilio nupſiſſe ait. Eadem ratione ne liberos quidem vllos ipſum reliquiſſe ſunt, qui putent, vt Plutarchus, & Dionyſius. cum tamen Zenodotus, teſte Plutarcho, filiam nomine Primam, & filium Aollium, poſt Abillium nominatum ipſum ſuſcepiſſe tradiderit. Atque hæc quidem, quatenus ad magiſtratuum tabulas pertinet, de Romulo hactenus.

De triumpho inſtituto. III triumphis Romuli regis, & ſpolijs opimis ab eo relatis.

De triumphis autem hæc habemus, quæ dicamus. Triumphum eximium honorem fuiſſe quendam, quem is, qui auſpicio ſuo hoſtes prœlio deuiciſſet, in vrbem cum incolumi exercitu rediens, ſenatus primum decreto, poſt etiam populi iuſſu conſequeretur, ſatis inter omnes auctores conſtat. Dictum autem eſſe triumphum Varro putat libro de lingua latina v, quòd cum imperatore milites redeuntes clamitarent per vrbem in Capitolium euntes, Io triumphe. idq; à θρίαμβῳ greco Liberi patris cognomine dictum exiſtimat. qui primus deuicta India huius honoris auctor fuiſſe traditur. Itaque Liuius lib. XLV, ait. Milites laureati triumphum nomine cient. Triumphorum vero duo genera fuerunt. unus maior, qui præcipue triumphus, alter minor, quæ ouatio nominata eſt. Ex his autem alij terreſtres, alii nauales, itemq; alii in urbe, alii in monte Albano acti ſunt. Horum autem quidque qui primi, & quo anno, & qua cauſſa fecerint, & quid inter triumphum, & ouationem interfuerit, ſuo loco demonſtrabo. nunc tantum id, quod inſtat, agendum eſt. Quis igitur primus Romæ triumphum egerit, parum inter ſcriptores conuenit. Dionyſius, Plutarchus, & Meſſalla Romulum huius inſtituti auctorem nominant, ſed iidem tamen tradunt ab aliis quibuſdam L. Tarquinio Priſco regi hoc tribui. Quos Florus, & Eutropius ſequuti ſunt, & fortaſſe etiam Liuius, qui nullius regii triumphi, niſi eius, quem L. Tarquinius Priſcus de Sabinis egit, meminit. Plutarchus autem Priſcum primum illum quidem fuiſſe putat, qui curulem in urbem triumphum inuexerit, ſed qui triumphandi morem inſtituerit, Romulum prodit. Itaque reprehendit etiam Dionyſium, qui Romulum curru urbem ingreſſum in triumpho ſcripſerit, ſcilicet quòd non Romulus, ſed aut Priſcus, aut certe (ut alii tradiderunt) P. Valerius Poplicola conſul primi curru urbem triumphi cauſa inuecti ſint. Hic honos omnium maximus ſtante rep. ſemper habitus eſt, euerſa autem rep. triumphalia ornamenta pro triumpho ab Auguſto primum decerni cœpta ſunt. Ceterum prima Romanis arma illata ſunt à Latinis finitimis, ſecunda ab Etruſcis. Latinos ad bellum dolor acceptæ à Romulo rege iniuriæ accēdit, quos benigne atque amice cum uxoribus ad ludos inuitatos raptis in urbe ex compoſito mulieribus grauiſsima ille cōtumelia affecerat. Hi Cæninenſes, Cruſtomini, Antemnates, & Sabini fuerunt. Camerinos autem ex Latinis, ac Fidenates & Veientes ex Etruſcis ſpes prædæ ad Romanū agrum populandum incitauit. Itaque omnibus ijs bello intra paucos dies deuictis, Romulus primum de Cæninenſibus, & Antemnatibus, iterū de Camerinis, tertium de Fidenatibus, & Veientibus triumphauit, ut ait Dionyſius lib. II. Nam de Cruſtominis, quanquā prœlio fractis, triumphus nullus actus eſt. et Sabini in ipſo ſummo prœlii diſcrimine icto fœdere in partem etiam ciuitatis & reip. uocati ſunt. Solinus tamen cap. II. Romulum primum de Cæninenſibus, iterum de Camerinis, tertium de Veientibus triumphaſſe prodit. Nam Plutarchus de Cæninenſibus tantum, ac poſt de Veientibus, & Fidenatibus triumphatum, & quidem Veientium regem ipſum ſenem in triūpho ductum eſſe idib. Octob. prodit. Quoniam autem in Capitolinis triumphis dies, & annus ab urbe condita unicuique triumpho adſcriptus eſt, propterea conatus ſum, ut ne ab eorum ratione diſcederem, quoties quidem poſſem. Itaque anno ab urbe condita IIII de Cæninenſibus triumphatum eſſe ſcripſi, quòd Dionyſius eo anno mulieres raptas eſſe credat potius, quàm (ut multi ſcripſerunt) menſe quarto. Quod ſi quarto anno mulieres raptæ ſunt, eodemq; anno uicti ſunt Cæninenſes, qui mulierum cauſſa bellum Romulo intulerant, profecto eodem etiam anno triumphatum eſt. De Camerinis autem anno XVI. K. Sextil. triumphatum ſcripſi, quia Plutarchus ait uictos Camerinos à Romulo eo anno, eoq; die Romam eſſe tranſlatos. ex quo intelligi poteſt, aut eodem die, aut paulo ante triumphum actum. De Veientibus porrò Idib. Octob. triumphatum idem ſcribit. annum eius triumphi certum conſequi coniectura non potui. Cum autem uaria ſint (ut dixi) genera triumphorū, obſeruatum eſt nobis, eos, qui Capitolinos triumphos inciderunt, quoties curulem triūphum, eumq; terreſtrem

&

& in urbe actum ſignificare uelint, hanc ferè ſcribendi formulam adhibere, quam nos adſcripſimus. eſt enim præciſa oratio, cum uerbum, triumphauit, ubique deſideretur. In reliquis autem quæ ſcribendi ratio ſeruata ſit, ſuo loco demonſtrabimus. Quæ porro de opimis ſpoliis ſcripſi à Romulo interfecto Acrone Cæninenſium rege relatis, ea ſcripta ſunt apud Dionyſium, Liuium, Plutarchum, Solinum, Valerium, de quibus nihil dixiſſem, niſi tertiorũ ſpoliorum, quæ M. Marcellus cos. an. DXXX rettulit, fieri mentionem in Capitolinis triumphis animaduertiſſem. De opimis autem ſpoliis hæc tradita ſunt. Plutarchus in Romulo opima ſpolia non ab opibus (vt Varro cenſuit) ſed ab opere rei geſtæ, quæ ducibus hoſtium interfectis Romani duces tulerint, dicta putat. Varronem autem ſequitur Feſtus. cuius uerba mendoſiſsima à me ita quadam ex parte reſtituta ſunt. Opima, magnifica, & ampla. unde ſpolia quoque, quæ dux populi R. duci hoſtium detraxit. quorum tanta raritas eſt, ut intra annos paulo minus DXXX tantum trina contigerint nomini Romano: una, quæ dux Romulus de Acrone, altera, quæ Coſſus Cornelius de Tolumnio, tertia, quæ M. Marcellus de Virdumaro fixerunt. M. Varro ait opima ſpolia eſſe, etiam ſi manipularis miles detraxerit, dummodo duci hoſtium detraxerit. quod autẽ omnia ſolita non ſint ad ædem Iouis Feretrii poni, teſtimonio eſſe libros pontificum, in quibus ſit, pro primis ſpoliis boue, pro ſecundis ſueouetaurilibus, pro tertiis agno publice fieri debere. Eſſe etiam Pompilii regis legem opimorum ſpoliorum talem; cuius auſpicio claſſe procincta opima ſpolia capiuntur, Ioui Feretrio darier oporteat. et bouem cædito, qui cepit æris CCC. ſecunda ſpolia in Martis aram, octoginta, ſueouetaurilia utra uoluerit cædito. Tertia ſpolia Iano Quirino, agnum marem cædito, C qui ceperit ex ære dato. Hæc Feſtus. Seruius etiam exponens illum Virgilii uerſum. Tertiaq; arma patri ſuſpendet capta Quirino, prima Ioui, ſecunda Marti, tertia Quirino dicata fuiſſe ex lege Numæ Pompilii ſcribit. Idem tradit Plutarchus in Marcello, quo in loco ueſtigia extant emendandæ huius apud Feſtum ſcripturæ. ſed de ſpoliis opimis hactenus. nam alia multa, ubi de ſecundis ſpoliis agemus, afferemus.

DE INTERREGIBVS.

POST Romulum anno uno Interreges reip. præfuiſſe multis conſtat au ctoribus. de quo anno ita Liuius. Mortuo Romulo rem inter ſe centum patres decem decuriis factis, ſingulisq; in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent, conſociant. decem imperitábant, unus cum inſignibus imperii, & lictoribus erat. quinque dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat, annuumq; interuallum regni fuit. id ab re, quod nunc quoque tenet nomen, Interregnum appellatum. Eadem Dionyſius, & Plutarchus in Numa.

DE NVMA POMPILIO REGE.

PATREM Numæ regis Plutarchus, & is qui de uiris illuſtribus ſcripſit uocant Pomponium, at Dionyſius lib. II itemq; Liuius lib. XL Pomponem. Hunc Numam, quòd æquitate, & prudentia inter omnes excelleret, Curibus urbe Sabinorum poſt Interreges in regnum Romam uocatum eſſe Romana monumenta omnia loquuntur. Regnaſſe autem annos XLIII omnes item conueniunt, præter Eutropium, qui XLI prodit. De uxoribus, & liberis eius magna quæſtio eſt. alij vxorem eius unam tradunt Tatiam T. Tatij Sabini, qui cum Romulo regnauit, filiam; alij alteram adiungunt Lucretiam, quam poſt Tatiæ mortem rex ſibi deſponderit. eadem ratione alij Pompiliam filiam ex Tatia, alij præter Pompiliam filios etiam quatuor ex Lucretia reliquiſſe tradiderunt Pomponem, Calpum, Pinum, & Mamercum. Hæc Plutarchus in Numa. Rex hic nulla belli laude inſignis fuit. pacis autem, ac religionis ſtudijs floruit. is enim ſacra, & cæremonias, omnemq; deorum cultum docuit. idem pontifices, augures, flamines, ſalios, veſtales, alioſque ſacerdotes primus creauit.

DE TVL. HOSTILIO REGE, & III *triumphis eius.*

DE Tulli Hoſtilij genere hæc accepimus. Dionyſius lib. IIII Vir, inquit, nobilis, ac fortis Hoſtilius ex urbe Medullia Romam commigrans regnante Romulo Erſiliæ filiam ſibi deſpondit. Bello Sabino cum cecidiſſet filium reliquit, ex quo Tullus Hoſtilius rex natus eſt. Liuius autem libro primo Tullum regem Hoſtilij illius nepotem uocat, cuius bello Sabino in infima arce clara pugna fuerat. quo de uiro Plinius lib. XVI. ita. Romulus frondea coronauit Hoſtum Hoſti-

lium, quòd Fidenas primus irrupiſſet. auus Tulli Hoſtilij regis hic fuit. Item Macrobius libro primo Saturnal. Vetuſtatis peritiſsimi referunt, in raptu Sabinarum, unam mulierum nomine Erſiliam, dum adhæreret filiæ, ſimul raptam, quam cum Romulus Hoſto cuidam ex agro Latino, qui in aſylum eius confugerat, uirtute conſpicuo uxorem dediſſet, natum ex ea puerum, antequam ulla aliarum Sabinarum partum ederet, eumq; quòd primus eſſet in hoſtico procreatus Hoſtum Hoſtilium à matre uocitatum, & eundem à Romulo bulla aurea, ac prætexta inſignibus decoratum. Ex his locis ſatis intelligi poteſt,& patrem, & auum regis huius prænomen Hoſti tuliſſe. Hunc porro poſt Numã annos XXXII regnaſſe conſtantiſsime omnes ſcriptores tradunt, regem non ſolum Numæ diſsimilem, ſed etiam Romulo ferociorem. Tria ſiquidem hic bella geſsit, Albanum, Fidenas, ac Sabinum. Albanum, & Sabinum res utrinque raptæ, ac nequicquam repetitæ excitauerunt. Fidenas uero ſuſpicio inſidiarum, quas à Fidenatibus Romanis, atque Albanis paratas rex animaduertit. Albanos autem primum uirtute Horatiorum tergeminorum, quibus ſingularis pugna cum Curatiis Albanis mandata erat, in poteſtatem adduxit; deinde fraude, ac perfidia eorũ Fidenati bello comperta, urbe eorum deleta, Romam omnes traduxit. Idem omnibus his bellis re bene geſta ter (ut ait Dionyſius) triumphauit: primum de Albanis, iterum de Fidenatibus, quorum auxilio Veientes etiam uenerant, tertium de Sabinis. Itaque parum ſcite Macrobius qui libro primo, Tullum bis de Albanis triumphaſſe, ſcripſit, tertium de Sabinis. Horum triumphorum meminit ſic in ſexto Virgilius,

= reſideſq; mouebit
Tullus in arma uiros, & iam deſueta triumphis
Agmina.

Hoc autem ait, quia Numa rex, nec triumphauerat, nec bellum geſſerat.

DE ANCO MARCIO REGE, *& II triumphis eius.*

De patre, & auo Anci Marcii regis hæc ſcripta ſunt apud Plutarchum in Numa. Marcius, inquit, Sabinus, cum Numam Pompilium ad regnum ſuſcipiendum hortatus eſſet, cum eo Romam commigrauit, & in ſenatum lectus eſt. poſt obitum autem Numæ in regni certamine à Tullo Hoſtilio ſuperatus ſibi mortem conſciuit. ex eo natus eſt Marcius, cui Pompilia Numæ regis filia collocata eſt, ex quibus genitus eſt Ancus Marcius rex quartus. quæ uero ſcribit Plutarchus eadẽ ſunt apud Liuium, & Dionyſium. pater autem regis huius Numæ prænomine uſus eſt. Nam ſcribit Tacitus lib. v. Numam Marcium ab Tullo Hoſtilio rege urbi præfectum fuiſſe. nemo autem, regnante Tullo, niſi Anci pater Romæ uixiſſe uidetur è gente Marcia, cui ille tantum muneris mandare potuerit. Aui Numæ Marcij meminit Liuius lib. I. quem à Numa Pompilio rege pontificem primum creatum eſſe tradit, ut in Scholijs Liuianis oſtendimus. Reliquit hic rex filios duos, qui poſt, cum L. Tarquinium Priſcum regem interfeciſſent, à Ser. Tullio rege in exilium acti ſunt, auctoribus Liuio, Dionyſio, & Plutarcho. Atque huic quidem etiam annos regni omnes aſcribunt XXIIII. Huius porro regis inſignis in re bellica uirtus fuit. Etenim ſeptem bella geſsit. primum cum Latinis, ſecundum cum Fidenatibus, tertium cum Sabinis, quartum & quintum cum Veientibus, ſextum cum Volſcis, ſeptimum iterum cum Sabinis. Horum omnium bellorum communis una cauſſa fuit, ut fines ſuos ab finitimorum incurſionibus, & latrociniis defenderet, ac prædas abactas, quas illi iure non reddebant, armis repeteret. Hoſtibus ubique pulſis, ac re ex ſententia geſta, de Veientibus tamen priore bello uictis tantum triumphauit, ut Dionyſius tradit. neque enim alius triũphi meminit. Vereor tamen ne aut de Latineis, aut de Sabineis præterea triũphauerit. Me enim mouet ſyllaba quædam NEIS, quæ eſt in tabulis triumphalibus Capitolinis proxime ante triumphos L. Tarquinii Priſci, quæ ſine dubio ad hunc regem pertinet, atque extrema ſyllaba eſt uocis uel LATINEIS, vel SABINEIS. Latineis, probarem magis, quia illud bellum eſt illuſtrius, at quia Sabinum Veienti poſterius fuit, Sabineis, ſcripſi. alij iudicabunt. eſt autem intelligendum, ne omnes quidem, quot quot habemus Romanæ hiſtoriæ ſcriptores eorum, qui hæc marmora exararunt, quod infra etiam apertius oſtendetur, fidem, ac diligentiam adæquare.

DE L. TARQVINIO PRISCO REGE, *& III triumphis eius.*

L. TARQVINII regis haud difficilis eſt generis explicatio, præſertim omnibus in eo tradendo conſentientibus annalibus. Nam (ut Dionyſius, Liuius, & Strabo ſcribunt.) Damaratus, cum Corintho patria per ſeditionem pulſus in Italiam commigraſſet, Tarquiniis Etruriæ urbe omnium fortunarum ſuarum ſedem collocauit, ibiq; filios procreauit Aruntem, & Lucumonem. Damarato autem,

autem, & Arunte mortuis Lucumo, neglectis Tarquiniis, cum magna clientum manu Romam ueniens, ſeque pro Lucumone Lucium, & Tarquinium à Tarquiniis, ubi educatus erat, appellans, ab Anco rege in ciuium, & in patriciorum ac ſenatorum numerum aſcitus, poſt eo mortuo dignus, qui ei in regni adminiſtratione ſuccederet, habitus eſt. Hic filias duas reliquit, quarum una Ser. Tullio regi nupſit, altera M. Iunio Bruti patri, itemq; filium, qui uiuente patre mortuus eſt, relictis filiis duobus Arunte, & Lucio. Ex quibus Lucius poſt Superbi cognomine inuento Romæ regnauit. Atque hæc quidem Dionyſius. nam ab eo diſſentit Liuius, ut poſt dicemus. Regnaſſe hunc annos XXXVIII Dionyſius, & Liuius tradunt. Rufus, Meſſalla, Eutropius, & Solinus XXXVII. Quibus potiſsimum nos in his tabulis perficiendis ob eas cauſſas, quas poſtea recitabimus, aſſentimur. PRISCI hic cognomen inuenit, auctore Dionyſio, quòd natu maior, quàm L. Tarquinius, qui Superbus dictus eſt, fuit. Idem pluribus prœliis Latinos, Etruſcos, ac Sabinos rebellantes, ac populationibus infeſtum Romanũ agrum reddentes fregit, ac triumphos egit. Hunc enim primum Romæ triumphaſſe Meſſalla, Eutropius, & Florus ſcribunt. ut ſupra in Romulo diximus. ter autem triumphaſſe conſentientibus Capitolinis tabulis auctor eſt Dionyſius; primum de Latinis, iterum de Etruſcis, tertium de Sabinis. quanquam qui librum de uiris illuſtribus ſcripſit, de Sabinis eum tantum, & priſcis Latinis ait triumphaſſe. Macrobius autem, & Liuius triumphi ſolum, quem de Sabinis egit, meminerunt.

DE SER. TVLLIO REGE, *& III triumphis eius.*

DE genere Ser. Tullii regis non omnes ſcribunt uno modo. Tullius enim (inquit Dionyſius) Corniculanus, uir nobilis, cum pro patria, quæ tum à Tarquinio rege oppugnabatur, dimicans cecidiſſet, Ocriſiam uxorem prægnantem reliquit, quam captiuam rex uxori Tanaquili donauit. Ea cum puerum peperiſſet, quem à patris nomine Tullium, à fortuna Seruium nominauit, libertati reſtituta eſt. Puer autem, ubi corroborata ætate fuit, gener regi aſcitus eſt. poſt autem, ſocero ipſo rege à filiis Anci occiſo, hortatu ſocrus regnum Romæ ſuſcepit. Hæc Dionyſius. Liuius patrem huius Ser. Tullium nominat; ita ut potius rex à patre Seruii prænomen ſumpſiſſe uideatur, quàm (ut ait Dionyſius) à ſeruitute. quanquam (ut adiicit Liuius) fortuna matris, quòd capta patria in hoſtium manus uenerat, ut ſerua natus uideretur, effecerit. Qui autem Capitolinos triumphos inciderunt, patris prænomen reticuerunt, credo, quòd eum ſpurium & incerto patre ortum opinarentur. quam opinionem multorum fuiſſe Plutarchus in libro de fortuna Romanorum oſtendit. Quo in loco ſcribit alios putaſſe Ocriſiam domi Tarquinii ex quodam regis cliente, alios ex lare aliquo, alios ex Vulcano ipſo deo Seruium procreaſſe. De Vulcano autem rumorem percrebuiſſe maxime tum, cum repentina flamma Seruii pueri caput flagrauit. Sed hæc, atque alia eiuſmodi fabulis ſimilia ſunt. Hic filias duas reliquit, quarum altera Arunti, altera Lucio Tarquiniis collocata eſt, Liuio auctore, & Dionyſio. quorum etiam teſtimonio apparet hunc annos regnaſſe XLIIII. Idem cum Etruſcis diuturnum bellum per annos XX geſſit. Eius belli auctores Veientes, Cæretes, & Tarquinienſes fuerunt, qui, reliqua ſolicitata Etruria, ictæ pacis cum Priſco rege conditionibus ſtare noluerunt. Magna igitur & huius regis in hoc bello uirtus enituit. quippe qui hoſtes ita contuderit, ut etiam de iis ter triumpharit. Hoc enim cum apud Dionyſium ſcriptum, tum in Capitolinis triumphalibus tabulis eſt inciſum. Meſſalla eum etiam de Veientibus, & Etruſcis nobilem uictoriam ait retuliſſe.

De Luſtro inſtituto.

QVIA qui Capitolinas tabulas deſcripſerunt, luſtra omnia etiam antequam à cenſoribus conderentur, adſcribunt, faciendum eſſe mihi putaui, ut initium luſtrorum omnium notarem. Quod Ser. Tullio regi ſcriptorum omnium conſenſu defertur. Luſtri autem ratio hæc fuit, quantum ego ex Dionyſio, & Liuio intelligere poſſum. Ciues omnes bona ſua æſtimare rex iuſsit, atque eorum æſtimationem iureiurando obſtrictos ad ſe deferre; præterea nomina, & ætatem uxorum, liberorum, libertorum, ſeruorumq; profiteri, quaque urbis in regione habitarent, indicare; qui ſecus feciſſet, bona eius publicari, ipſum uerberatum uenire, & ciuitatem amittere uoluit. prout autem uarius erat cuiuſque cenſus, ita uarias etiam deſcripſit ciuium claſſes, ita ut in primam claſſem ditiſsimum, in ſextam tenuiſsimum quenque conijceret. Ditiſsimos autem, quos militaribus muneribus, & bellicis ſumptibus, eoſdem domeſticis etiam ornamentis, atque inſignibus affecit. in ſuffragiis enim ferendis maximam prærogatiuam primæ claſsis eſſe, tum ſecundæ, tum tertiæ deinceps uſque ad ſextam uoluit. Cum autem ciues omnes in campo conuenire iuſsiſſet, atque ibi cenſum

ſum egiſſet, ibi exercitum omnem ſueouetaurilibus luſtrauit. Cenſa ſunt ciuium capita LXXX M. Id luſtrum Romæ primum conditum eſt. cuius condendi munus, quemadmodum poſt à regibus ad conſules, à conſulibus ad cenſores peruenerit, infra oſtendam. Nunc quia luſtrum à cenſoribus quinto quoque anno plerunque eſt conditum, hinc luſtrum pro quinquennali ſpatio ſumptum eſſe, idque à luendo dictum ſcribit Varro lib. v. de lingua Latina, quòd quinto quoque anno uectigalia, & alia tributa per cenſores perſoluerentur. Puto autem non unum tantum, ſed quatuor luſtra à Ser. Tullio interpoſitis temporibus eſſe condita. me vero, ut ita ſentiam, cogunt rationes, quas infra in VIII luſtro exponam.

DE L. TARQVINIO SVPERBO REGE, *& II triumphis eius.*

L. TARQVINIVM Superbum filium L. Tarquinii Priſci regis tradit cũ ceteris omnibus Liuius Dionyſius firmiſsimis, certiſsimisq; rationibus errorem illorum coarguit, idque haud fieri potuiſſe ex certa annorum ratione oſtendit. nepotem autem Priſci fuiſſe. ex filio, qui Priſco ipſo uiuente obiit, at uero adoptione filiũ probat. quæ res ceteris erroris cauſſam tribuerit. Vtrocũque autem modo ſentiamus, haud incommoda illa noſtra deſcriptio eſt, cum eum L. F. Damarati N. eſſe ſcribimus, quæ eſt tabularum etiam Capitolinarum. Filios hic reliquit tres, Sextum, Aruntem, & Titum. Sextum natu maximum uocat Dionyſius, at Liuius, & Ouidius in Faſtis, minimum. Hic cum ſtuprum Lucretiæ intuliſſet, cauſſam L. Bruto, & ſocijs eius præbuit, ut pater eius cum tota regia ſtirpe Roma exigeretur. quanquam Seruius Aruntem, non Sextum, qui Lucretiæ uim fecerit, nominat. Titus à patre ad oraculum comite L. Bruto dato miſſus, Aruns poſt ab ipſo Bruto cos. in acie occiſus eſt. reliquit & Tarquiniam filiam, quæ Octauo Mamilio Tuſculano duci nupſit. Idem Superbus ex moribus nominatus. Regnauit annos XXV, vt Liuio, & Dionyſio placet. qui vero Ser. Tullio annos XXXIIII aſsignant, ijdem Superbo XXXV aſcribunt. Ne hic quidem rex expers gloriæ bellicæ fuit, quippe qui Sabinorum opes, qui parere recuſabant, duobus bellis comminuerit, ac Volſcos populantes primus bello aggreſſus, deuicerit. Quanquam autem nullos auctores habeo, qui triumphos ullos actos à Superbo rege ſcribant, tamen quoniam bis eum triumphaſſe ex Capitolinorum triumphorum fragmentis intelligebam, ſuſpicatus ſum triumphos duos accipiendos eſſe, unum, quem de Volſcis, alterum, quem de Sabinis egerit. præſertim uero cum hos populos ab eo uictos Liuius, Dionyſius, Meſſalla, isq; qui ſcripſit de viris illuſtribus conſtantiſsime tradant. neque enim nomina ipſorum populorum in fragmento Capitolino extant.

DE CONSVLIBVS PRIMVM CREATIS, *& quo urbis anno, ac quo die inierint.*

HAEC eſt ſecunda mutatio reipub. qua Superbo rege cum propter regis impotentiam, tum propter ſtuprum Lucretiæ à regis filio illatum exacto, & libertate recuperata, imperium duobus uiris annuum mandatum eſt, qui, quòd conſulerent reip. conſules (ut in lib. de legibus ait Cicero) nominati ſunt. Creati autem ſunt à Sp. Lucretio Lucretiæ patre, uel urbis præfecto, uel interrege comitijs centuriatis ex commentarijs Ser. Tullij regis. Omnia iura, omnia inſignia regum primi conſules habuere. id modo cautum eſt, ne ſi ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur. Patricij autem ambo ſunt creati. quod iccirco aſcribo, vt progeſſus reip. cognoſcatur, cum poſt etiam ex plebe ſint creari cœpti. nam hoc tempore uniuerſa in patriciorum poteſtate reſp. fuit. Ceterum annum, quo primi conſules inierunt non eodẽ modo numerari ab omnibus inuenio. Liuius enim, ac Dionyſius poſt Romam conditam CCXLV appellant, alij vero, quorum opinionem nos ſequuti ſumus, CCXLIIII. Huius autem uarietatis cauſſa eſt, quòd illi Priſco regi annos XXXVIII tribuerunt, hi XXXVII. nos autem ab ijs diſsidere coacti ſumus, ut ſumma annorum Capitolinorum conueniret. annus enim quo P. Valerius cos. de Veientibus triumphauit, in Capitolinis fragmentis CCLXXVIII appellatur. is uero, quo Sp. Caſsius de Sabinis, CCLI. quo P. Poſtumius, Agrippa Menenius de Sabinis CCL. Quæ ſi uere ſcripta ſunt, profecto, ſi regredientes uſque ad annum, quo reges pulſi ſunt, perueniemus, eum CCXLIII, non CCXLIIII eſſe reperiemus. Quod autem dico à Capitolinis ſcriptoribus obſeruatum eſſe, idem aliorum etiam auctoritate comprobatur. Meſſalla enim anno ab urbe condita CCXLIIII pulſis regibus ſub conſulibus annuo imperio iura Romana fuiſſe tradit. Oroſius anno ipſo CCXLIIII Brutum conſulem de filijs ſumpſiſſe ſupplicium, Rufus, Eutropius, Iornandes, itemq; Solinus, in emendatis præſertim libris, Romæ regnatum eſſe annos CCXLIII ſcribunt. Adde quòd cum Rufus dicat regnatum

gnatum eſſe annos CCXLIII, à Roma condita ad Hirtium, & Panſam conſules annos numerat DCCX. ab expulſis regibus annos CDLXVII. qua ſumma nihil cum Capitolina eſſe poteſt congruentius. Eſt autem illud admonendum, magnam in annis ab urbe condita numerandis, ac digerendis inter antiquos ſcriptores diſſenſionem fuiſſe. Quod & Cicero tradit in Bruto, & nos ita eſſe ex uariarum ſupputationum obſeruatione, ac comparatione deprehendimus. omnis autem huius controuerſiæ cauſſa inde oritur, quòd quos alij conſules, & ſine conſulibus dictatores ſæpe interſerunt, eos omnino alii prætereunt. Quod & infra ſuo cuiuſque in anno oſtendam, & in ſupputatione etiam Liuiana alio loco demonſtraui. Eſt autē varia, & inconſtans annorum apud omnes ratio uſque ad quingenteſimum ferme annum ab urbe condita; ab eo uero hanc conſtantem inter eos eſſe controuerſiam inuenio, quod alij alios uno, alij duobus, alij tribus, alij quatuor annis antecedunt, aut ſubſequuntur. exempli cauſſa hoc modo.

Liuius.	Eutropius.	Dio. Valer. Velleius.	Capit. tabulæ. Rufus. Solin.	Cicero. Plin.
D.	DI.	DII.	DIII.	DIIII.
Anno. DI.	DII.	DIII.	DIIII.	DV.
DII.	DIII.	DIIII.	DV.	DVI.

Vt autem de anno, ſic de die, quo primi conſules inierint incertum diuerſi auctores faciunt. Plutarchus in Problematis primos cos. K. Ianuarij iniſſe ſcribit. Ouidius in Faſtis duos dies feſtos Romæ regiſfugij tradit, unum VII K. Mart. alterum IX K. Iun. Ego uero Plutarchū errare cum multis rationibus arbitror tum uero, quòd anno tantū ſexcenteſimo ab urbe condita, conſules K. Ian. primū inire cœpiſſe inuenio. Neque uero Brutus cos. primū conſulatū inire VII K. Mart. potuit. quippe qui auctore Plutarcho in Poplicola prid. K. Mart. obierit. quid eſt enim abſurdius, quàm tantas res, quantas ille in conſulatu geſsit, ab eo quinque dierum ſpatio geſtas dicere? neque etiam Brutum VII K. Mart. magiſtratum cepiſſe, eumque uſque ad prid. K. Mart. ſequentis anni, id eſt ad extremum anni diem obtinuiſſe dicere poſſumus. nam ſi ita res cecidiſſet, nullum in Bruti mortui locum ſubrogari opus fuiſſet, cum tamen duo ſint ei deinceps ſuffecti, Sp. Lucretius, & M. Horatius. M. autem Horatius diu etiam ex rebus eius geſtis in magiſtratu fuiſſe uideatur. Quod cum ita ſit, ſane efficitur, ut IX K. Iun. reges expulſi ſint. ſiquidem ſcribit Macrobius libro primo Saturn. Nonnulli putauerunt Iunium menſem à Iunio Bruto, qui primus Romæ conſul factus eſt, nominatum, quod hoc menſe, ideſt K. Iuniis pulſo Tarquinio ſacrum Carnæ deæ in Cœlio monte uoti reus fecerit. ſic autem efficitur, ut Bruto poſt nouem menſes in acie interfecto, in reliquum anni Sp. Lucretius, ac eo mortuo M. Horatius fuerint ſuffecti. Confirmant hanc opinionem ea, quæ de ſegete matura meſsi, & de Tiberi leni fluenti aqua, ut medijs caloribus ſolet, affert Liuius, cum de bonis regi reddendis paulo poſt regis expulſionem loquitur. Ex ijs enim Iunij potius, aut Quinctilis, quàm Martij, aut Aprilis tempus deſcribitur. Adde, quòd Dionyſius ait primos conſules iniſſe quatuor menſibus illi anno deficientibus. Quod ita ego interpretor. conſueuiſſe eos tum à K. Octob. annum ordiri. cum autem primi cos. circa K. Iun. inierint, menſes quatuor ante ſolennem exordiendi noui anni diem iniſſe. Fuiſſe autem uidetur annus ille libertatis primus non duodecim menſium, ſed ſexdecim, quòd primi conſules Valerius, Horatiusq;, quorum ille Tarquinio, hic Bruto in eundem annum ſuffectus eſt, de templo Capitolino dedicando inter ſe contenderunt, quod ab Horatio conſule Idib. Septembris, ideſt extremo menſe conſulatus conſecratum eſt, Plutarcho in Poplicola, & Liuio lib. VII. auctoribus. Quòd autem circa K. Octob. tum annum exorſi ſint, apparet ex Dionyſio, qui lib. VI. Sp. Caſsium, & Poſtumum Cominium cos. anno CCLX conſulatum iniſſe ait K. Septemb. citius, quàm alij ante conſueuerunt. Nihil tamen ante DXXX fere ab urbe condita annum labantius, atque inconſtantius fuit, quàm ſolennis conſulatui ineundo dies. quod ſuo loco oſtendam.

DE PRIMIS COS. ANNO CCXLIIII.

NEMO eſt, qui diſſentiat, quin L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus primi conſulatum Romæ geſſerint. Patrem Bruti M. Iunium uocat Dionyſius, eumque progeniem unius eorum prodit, qui cum Aenea coloniam condiderunt. Is duobus ex Tarquinia Priſci regis filia ſuſceptis filijs M. & L. Iunijs unà cum maiore filio Marco à Superbo rege occiſus eſt. Lucius autem, cum

cum regis inſidias metueret, quo facilius, quæ animo agitabat, exequi poſſet, ſtultitiam ſimulauit, ſeq; Brutum, ideſt ſtultum dici non recuſauit. Itaque cum Sex. Tarquinius Lucretiæ Collatini vxori uim intuliſſet, primus populum ad libertatem recuperandam incitauit, et primus expulſo rege conſul factus eſt cum Collatino Lucretiæ uiro, de quo non idem tradit Liuius, & Dionyſius. ille enim hunc Egerij filium, Aruntis nepotem, Damarati pronepotem; hic uero Egerij nepotem, Aruntis pronepotem, Damarati abnepotem uocat. Plutarchus in incerto eſt, utrum ſequatur ſententiam. Ego tamen ſequutus ſum Dionyſium, qui in eiuſmodi quæſtione acutiſsime mihi uerſari uidetur. Quia uero patris prænomen non traditur à Dionyſio, interuallum inane relinquere ſum coactus. quod multis aliis etiam in locis erit neceſſario faciendum. Porro autem Collatini cognomen inuenit primus Egerius, cum diu Collatiæ præfuiſſet. de quo in II. Faſtorum Ouid. Clarum cui dederat Collatia nomen. Quoniam autem credo in Capitolinis conſulibus eos præponi, qui priore menſe faſces habuerint, prior autem ex his habuit Brutus, eũ propterea Collatino præpoſui. De Bruti faſcibus auctor eſt Liuius, & Valerius lib. VII. Bruti, inquit, uafre telluri impreſſum oſculum urbi libertatem, ipſi primum in faſtis locum tribuit. et Virgilius.

Conſulis imperium hic primus ſæuasq; ſecures
Accipiet.

Quod autem, COACTVS ABDICAVIT, ſcripſi, feci ex Capitolinarum tabularum præſcripto. in quibus cauſſæ omnes notari ſolent depoſiti magiſtratus. Huius autem abdicationis Collatini non eadem cauſſa ab omnibus traditur. Liuius enim libro II. Plutarchus in Poplicola L. Tarquinium conſulem ſcribunt, ne nomen Tarquiniorum populo infenſum in urbe eſſet, hortatu conſulis Bruti depoſito magiſtratu ſponte urbe ceſsiſſe. idem ſcribit L. Piſo apud Gellium libro XV. L. Tarquinium collegam ſuum, quia Tarquinium nomen eſſet, metuere. eumque orat, uti ſua uoluntate Roma contendat. Hanc autem opinionem Dionyſius irridet, & refutat. ortam autem eſſe diſſenſionẽ inter Brutum, & Collatinum ait, cum Brutus ſupplicio de filijs, qui de recipiendis in urbem regibus conſilia habuerant, ſumpto, pariter in ſororum Collatini filios coniurationis eius ſocios animaduerti uellet. Quos cum pro pari poteſtate, qua præditus erat, eximere pœna Collatinus uellet, Brutum, miſſo in ſuffragia populo, ei magiſtratum abrogaſſe. Piſonem ſequitur Cicero III de officijs, & in Bruto. P. autem Valerium Collatino ſuffectum, qui Brutum ante in expellendo rege iuuerat, apud omnes inuenio. Pater huius in annalibus Voleſus, in tabulis Capitolinis Voluſus appellatur. POPLICOLA autem in hoc magiſtratu uocatus eſt, quia leges tulit valde populares, ut de prouocatione à conſulibus ad populum, & de imperio à populo accipiendo. vt Liuius, & Dionyſius auctores ſunt. Dictus eſt autem Poplicola, auctore Dionyſio, quaſi δημοκηδής, id eſt populum colens. Hanc autem rationem ſcribendi ex Capitolinis conſulibus ſumpſi, in quibus eſt alio loco ita. QVI IN HOC HONORE MESSALL. APPELLAT. EST. &, QVI IN HOC HONORE CENSORIN. APPELL. EST. à qua formula ne punctum quidem mihi diſcedendum eſſe duxi. Porro autem L. Brutum cos. in magiſtratu ab Arunte Superbi regis filio (mouerat enim rex Romanis bellum) interfectum in prœlio eſſe prid. K. Mart. Plutarchus, & alij tradunt. Quo mortuo P. Valerius Sp. Lucretium Tricipitinum Lucretiæ patrem ſibi cooptauit, eiq; ut natu grandiori prius faſces dedit. Dionyſ. Liuius, Plutarch. Liuius præterea, ac Dionyſius auctores ſunt, Lucretium iam ætate confectum paucos intra dies mortuum eſſe, in eius autem locum M. Horatium Puluillum ſubrogatum. Addit Liuius in quibuſdam annalibus Lucretium conſulem prætermiſſum, & Bruto ſtatim M. Horatium eſſe ſuffectum, forte, quia nulla res inſignem fecerit conſulatum, memoria excidiſſe.

De triumpho P. Valerij Poplicolæ cos. de Etruſcis.

HOC anno L. Superbum regem, atque Etruſcos à Superbo ipſo concitatos bellum populo R. intuliſſe Veientes nempe, & Tarquinienſes, deq; ijs populis P. Valerium conſulem re præclare geſta triumphaſſe auctores ſunt Dionyſius lib. v. Liuius lib. II. Plutarchus in Poplicola, & is, qui ſcripſit de viris illuſtribus. Addit Plutarchus primum hunc fuiſſe, qui quadrigis uectus triumphauerit. Huic ego, quod, PRIMVS, adſcripſerim, feci ex obſeruatione Capitolinorum triumphorum. Nam qui in aliquo magiſtratu alicuius auctor eſt inſtituti, is ſane hac ratione ibi deſcribitur. ut infra. Q. PVBLILIVS PHILO PRIMVS PRO COS. &, C. DVILIVS PRIMVS NAVALEM EGIT. P. autem Valerium primum fuiſſe, qui conſul triumphauerit notat Dionyſius, & Plutarchus. Triumphatum autem eſſe K. Mart. puto, quia Dionyſius ait, poſtridie, quàm pugnatum erat, triumphum eſſe actum. Pugnatum autem eſt Plutarcho auctore pridie K. Martias.

DE COS. AN. CCXLV.

Consvles ſecundus poſt exactos reges annus habuit P. Valerium iterum, & T. Lucretium, auctore Liuio, & Dionyſio. Iterum autem conſul Valerius ſcribitur, ut idem eſſe, qui priore anno fuit intelligatur. notatur autem hoc modo, II. ſic enim eſt in nummis antiquis, & lapidibus maxime Capitolinis. Qua de re ſcribit etiam Gellius lib. x. ubi numerum tertij conſulatus Cn. Pompeij in theatro tribus tantum lineis III inciſis ſignificatum ait fuiſſe. Eſt autem hoc à nobis obſeruatum, numeros quibus magiſtratus multiplicati notantur ſuperimpoſitam habere lineam, hoc modo, II. III. IIII. in Capitolinis tabulis, triumphorũ uero numeros nullam, ſic II. III. IIII. Quod ipſum differentiæ cauſſa nobis diligentiſsime cuſtodiendum eſſe putauimus. Porro autem T. Lucretium patrem eſſe reor T. Lucretij T.F. T. N. Tricipitini, qui cos. eſt anno urbis CCXCI in Capitolinis tabulis. His conſulibus L. Porſena rex Cluſinus rogatu Tarquiniorum bellum populo R. intulit. nec quicquam profecit.

De Luſtro V.

Censvm, cuius auctor Ser. Tullius rex fuerat, cum toto Superbi regno intermiſſus fuiſſet, hoc anno, & ab his conſulibus actum, atque relatum eſſe, cenſaq; eſſe ciuium capita CXXX millia Dionyſius ſcribit. Solet autem Dionyſius cenſus nomine etiam luſtrum intelligere, ut in VIII luſtro dicam. quo loco, & hoc luſtrum quintum eſſe, nec vllo modo prætermitti poſſe docebo.

DE COS. AN. CCXLVI.

Consvles in hunc annum edit Liuius P. Lucretium, & P. Valerium Poplicolam. Dionyſius P. Valerium Poplicolam tertium, M. Horatium iterum. Plutarchus P. Valerij tertiũ conſulis tantummodo meminit. Nos Dionyſium ſequuti ſumus. quem liber etiam antiquus, quem citat Cuſpinianus, ſequitur, in quo conſules deinceps collocantur cognominibus eorum tantum allatis. hoc modo.

BRVTO, et COLLATINO
PVBLICOLA II. et TRICIPITINO
PVBLICOLA III, et PVLVILLO.

Eſt autem Puluillus M. Horatij cognomen. Addit Dionyſius hoc demum anno ædem Iouis Capitolini à M. Horatio conſule dedicatam eſſe. quam Liuius ab eodem dedicatam tertio ante anno ſcripſit. Hoc anno Etruſco bello finis pace cum Porſena facta impoſitus eſt, Porſena ipſo nouis Romanæ fortitudinis exemplis Horatij, Mucij, & Clœliæ virginis perculſo.

DE COS. AN. CCXLVII.

Poplicolae tertium conſuli ſuggerit conſules Dionyſius Sp. Lartium, & T. Herminium. idem facit Caſsiodorus, idem liber Cuſpiniani. ita.

PVBLICOLA III. et PVLVILLO.
RVFO, et AQVILINO.
VALERIO, et TVBERTO.

Contra Liuius hos omittit, atque M. Valerium, & P. Poſtumium Tubertum ſubijcit, ſed, (ut oſtendi in ſcholijs Liuianis) uitio librariorum. Qui rationes, cur ita cenſeam, quæret, inde facile petere poterit. Hos autem conſules à Capitolina ſupputatione nõ reſpui ſatis conſtat. quod qui ſequentes annorum numeros intuebitur facile intellexerit. Meminit Sp. Lartij ſæpius Dionyſius, ſed ſæpe cum menda. eſt autem σπόριος λάρκιος φλαῦος, in ſecundo huius conſulatu legendum. quod Flauum cognomen huic ſæpe attribuit Dionyſius, id Rufum eſſe in libro Cuſpiniani ſatis conſtat. Nam Aquilinus Herminij collegæ cognomen eſt. Hic Sp. Lartius frater fuit T. Lartij dictatoris. Dionyſius lib. v. Quietus à bello annus hic fuit.

DE COS. AN. CCXLVIII.

Consvles ſubſequuti ſunt M. Valerius, & P. Poſtumius, Liuio, & Dionyſio teſtibus. M. Valerius Poplicolæ frater fuit. Dionyſius, Liuius, Plutarchus. Poſtumius cognomine uſus

eſt TVBERTO. Plutarchus in Poplicola, Dionyſius lib. v, & VI, & Cicero de legibus, cum ait. Tuberto virtutis cauſſa tributum eſt, vt in vrbe ſepelliretur, quod eius poſteri iure tenuerunt. de eodem Valer. lib. II. cap. II. Itaque in libro Cuſpiniani hi conſules ita ſcribuntur, VALERIVS, & TVBERTVS. Hunc Quincti filium vocat Dionyſius, vbi de legatis conſularibus agit ad plebem miſsis anno CCLX.

De triumphis M. Valerij, & P. Poſtumij Tuberti cos. de Sabinis.

Hoc anno Sabini contemptis Romanorum opibus Etruſco bello fractis bellum à latrocinijs exorſi intulerunt, de quibus prœlio victis M. Valerium, P. Poſtumium conſules triũphaſſe, auctor eſt Dionyſius lib. v, & Liuius lib. II. Plutarchus autem in Poplicola M. Valerium Poplicolæ fratrem de Sabinis, quos bis prœlio fuderat, triumphaſſe, Plin. lib. XXXV[illegible], cap. XV fratrem Poplicolæ bis Sabinos in eodem magiſtratu uiciſſe aiunt. Hic eſt M. Valerius, cui quia ſæpius uicerat, ædes in Palatio tributæ ſunt, & publico ſumptu ædificatæ. cuius rei auctores ſunt Dionyſius lib. v, Pædianus in Piſonianam, Plutarchus in Poplicola, Plinius lib. XXXVI, cap. XV.

DE COS. AN. CCXLIX.

Livivs in hunc annum conſules prodit P. Valerium Poplicolam IIII, & T. Lucretium II. Idem ſcribit Dionyſius, Plutarchus, & Caſsiodorus. liber Cuſpin. Publicolam IIII. & Tricipitinum edit. De quatuor Poplicolæ conſulatibus ſic Valerius lib. IIII. Valerius Poplicola conſulatus initium cum Bruto auſpicatus eſt, idemque poſtea tres conſulatus acceptiſſimos populo Romano geſsit.

De triumpho II. P. Valerij Poplicolæ cos. IIII. de Sabinis.

Consvles hoc anno Sabinorum opibus prœlio comminutis triumphaſſe Liuius tradit, & Dionyſius. Plutarchus cum operam nauaſſe utrunque conſulem Sabinorum in bello ſcribat, non tamen niſi Poplicolam triumphaſſe ait. Atque hic vnus etiam triumphus eſt in fragmentis Capitolinis. Quoniam autem ex ijſdem fragmentis apparet non ſolum de Sabinis, ſed etiam de Veientibus ab eo eſſe triumphatum, quod Liuius, & Dionyſius omiſerunt, non ignorandum eſt, id etiam recte uideri factum. Nam qui de viris illuſtribus ſcripſit, Poplicolam ait primum de Veientibus, iterum de Sabinis, tertium de vtriſque gentibus triumphaſſe. quanquam nos eum bis tantũ triumphaſſe arbitramur. Quod ex fragmentis etiam Capitolinis intelligi poteſt.

DE COS. AN. CCL.

Livivs, & Caſsiodorus conſules ſuggerunt Agrippam Menenium, & P. Poſtumium. Dionyſius Agrippam Menenium Lanatum, P. Poſtumium Tubertum iterum. liber Cuſpin. Tubertum iterum, & Lanatum. Agrippam Menenium C. F. vocat Dionyſius, vbi de legatis conſularibus agit ad plebem miſsis anno CCLX. Valerius uitioſe hunc lib. IIII cap. IIII M. Menenium Agrippam nominat. rectius qui de uiris illuſtribus ſcripſit, Menenium Agrippam cognomento Lanatum.

De P. Poſtumio Tuberto cos. II. ouante, Agripp. Menenij Lanati cos. triumpho. de Sabinis.

Hoc anno colonias duas Latinas Pometiam, & Coram ad Auruncos defeciſſe, cum Auruncis initum bellum, deq; ijs acie victis conſules triumphaſſe tradit Liuius. Dionyſius autem Sabinos tertiam in agrum R. impreſsionem facientes à conſulibus fuſos, cæſosq; eſſe, atque de ijs Agrippam conſulem triumphaſſe, Poſtumium primum ouantem urbem ingreſſum ſcribit. Quem, quia certiora affert, (vt ſolemus) ſequuti ſumus. De Agrippa enim idem ſcribit is, qui de uiris illuſtribus tradidit, & Dionyſius iterum lib. VI extremo, ubi mortem eius exponit. quo in loco ἐξ ὑπατικῶν legendum eſt, non ὑπατῶν. De Poſtumio uero Plin. lib. XV. ita ait. Bellicis ſe quoque rebus myrtus inſeruit, triumphansq; de Sabinis Poſtumius Tubertus in conſulatu,

latu, (qui primus omnium ouans urbem ingreſſus eſt, quoniam rem leuiter ſine cruore geſſerat) myrto Veneris uictricis coronatus inceſsit, optabilemq; arborem etiam hoſtibus fecit. Vtriuſque etiam triumphi ueſtigia certiſsima in Capitolinis fragmentis extant.

De *ouatione inſtituta.*

Nvnc vero, quia locus poſtulat, de ouatione quid inuenerimus exponamus. ouationem minoris eſſe triumphi genus Dionyſius lib. v. Plutarchns in Marcello memoriæ prodiderunt. Ouantes ſcribit Feſtus lætantes eſſe ab eo clamore, quem mittunt redeuntes è pugna uictores milites geminata litera O. quod idem placet etiam Dionyſio. quaſi uero Romani, inquit, εὐασμὸν græcorum uocem, quæ clamorem ſignificat, ouationis nomine uoluerint interpretari. At Plutarchus hanc opinionem refellit, & ouationis nomen ab oue ductum putat. quam qui hoc genere triumphi ornabatur, ſacrificabat, quemadmodum qui maiorem triumphum agebat, taurum in Capitolium ueniens immolabat. Differt autem ouatio à triumpho, ut ait Dionyſius. quòd qui ouans ingreditur, is nec curru uectus, nec trabeam, nec togam pictam indutus pedibus urbem exercitu præeunte iniret. Plutarchus autem eundem nec quadrigis inuectum, nec laurea coronatum, nec tubis concinentibus, ſed pedibus, & calceis myrtea redimitum tibijs modulantibus urbem iniſſe ſcribit. Myrtea autem eos potius eſſe uſos, quàm (ut ait Dionyſius) laurea Plutarcho aſſentior, quòd id etiam traditum ſit à Plinio, Feſto, & Gellio. Hoc autem triumphi genus hoc primum anno à ſenatu inſtitutum eſſe ex Licinij annalibus docet Dionyſius. Cur autem hoc factum ſit, non eandem cauſſam idem cum Plinio affert. hic enim quia Poſtumius leuiter, & ſine cruore rem geſſerat, ille ex prœlio ante infeliciſsime facto, in quo plurimis ex ſuis amiſsis parum abfuit, quin ipſe cum ceteris in fuga caperetur. De cauſsis autem huius decernendi honoris ita ſcribit Gellius lib. v. Ouandi non triumphandi cauſſa eſt, cum aut bella non rite indicta, neque cum iuſto hoſte geſta ſunt, aut cum hoſtium nomen humile, & non idoneum eſt, ut ſeruorum, piratarumq;, aut deditione repente facta, in puluere (ut dici ſolet) incruentaque uictoria obuenit. cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt, quòd non Martius, ſed quaſi Venerius triumphus quidam foret. hanc myrteam coronam M. Craſſus bello fugitiuorum confecto cum ouans rediret, inſolenter aſpernatus eſt. ſenatusq; conſultum faciendum per gratiam curauit, ut lauro, non myrto coronaretur. Adijcit Plutarchus, cum uerbis & comitate res cum hoſtibus tranſacta, & bene geſta eſſet, tum vt ouantes inirent fuiſſe permiſſum. His adde, cum aut in aliena prouincia, aut alienis auſpicijs, aut cum ſine magiſtratu res geſta eſſet. vt ſigillatim ſuo loco exponetur. Pedibus autem, an equo uecti ouantes ingrederentur magna quæſtio eſt. de qua ſic etiam Gellius. Prætereundum non eſt, quod ad ouationem attinet, ſuper quo diſſentire ueteres auctores ſcio. partim enim ſcripſerunt, qui ouaret introire ſolitum equo uehente. & Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouantes dicit, ſequentibus eos non militibus, ſed uniuerſo ſenatu. Hæc Gellius. Itaque Dionyſius pedibus ingreſſos, Dio equo uectos intelligit. Etenim ouantem ingredi, equo vehi Dio appellat. Nam de Tiberio ouante ait: τὰ ἐπὶ τοῦ κέλητος ἐπινίκια ἔπεμψε. & de Druſo: τὸ ἐπὶ κέλητος ἐς τὸ ἄστυ ἐλάσαι. & de Auguſto: τὸ ἐφ᾽ ἵπποις ἐξελάσαι. & de Antonio: ἐπὶ ἵππων αὐτοὺς ἐξαγαγόντες. & de Cæſare: ἱππεύοντα ἐκ τοῦ ἀλβανοῦ. Dionyſius autem pedeſtrem triumphum ouationem vocat, dum de A. Manlio ouante an. CCLXXIX loquitur.

DE COS. AN. CCLI.

In hunc annum conſules comparantur à Liuio Opiter Virginius, & Sp. Caſsius, à Dionyſio vero, qui vberior eſt, Sp. Caſsius Vſcelinus, & Opiter Virginius Tricoſtus. Liuium ſequitur Caſsiodorus. Tricostvm cognomen eſſe Virginiorũ ſatis conſtat. Quem autem Dionyſius οὐσκελῖνον, Cicero in Lælio Becillinum, liber Cuſpiniani Viſcellinum uocant. hunc ego ſequutus ſum.

De triumpho Sp. Caſsij Viſcellini cos. de Sabinis.

Livivs hoc anno rem bene geſtam in Auruncos ſcribit, deq; ijs magis ob iras grauiter vltas, quàm ob magnitudinem perfecti belli conſules triumphaſſe. Dionyſius Sp. Caſsium tantum de Sabinis triumphaſſe, & Sabinorum bellum, quod iam per annos quatuor gerebatur, confeciſ-

ſe ait. cui ego, & quia in hac colligenda hiſtoria diligentior eſt Liuio, & quia cum fragmentis Capitolinis conſentit, aſſentior. quod etiam in prioribus proximis triumphis deſcribendis feci.

DE COS. AN. CCLII.

Hic annus conſules habuit Poſtumum Cominium, & T. Lartium. Liuius, Dionyſius, Caſsiodorus. Horum conſulum cognomina fuerunt, libro Cuſpiniani teſte, Auruncus, & Rufus. Valerius lib. IIII, cap. III. Poſtumi Cominij II conſulis meminit, & Poſtumi Cominij Aurunci in epitoma. T. Lartius Flauus à Dionyſio dicitur, frater Sp. Lartij de quo ſupra dictum eſt. His conſulibus populi Latinorum in Ferentinum agrum auctore Mamilio Tarquinij regis genero conuenerunt, atque abſentibus Romanis, quos ad concilium ex fœdere non aduocauerant, de bello aduerſus eos ſuſcipiendo egerunt. ut ait Dionyſius. Liuius eius rei cauſſa dictatorem primum creatum ſcribit, quem triennio poſt creatum Dionyſius tradit.

DE COS. AN. CCLIII.

Consvles ſuggerit in hunc annum Liuius Ser. Sulpicium, & M'. Tullium. Dionyſius Ser. Sulpicium Camerinum, & Manium Tullium Longum. M'. Tullij cos. meminit Cicero in Bruto, cum ait. Vt ſi me à M'. Tullio eſſe dicerem, qui patricius anno x poſt reges exactos cum Ser. Sulpicio cos. fuit. De Manio prænomine in Prænominibus dictum eſt. Ser. Sulpicium P. F. Camerinum uocat Dionyſius, ubi de legatis conſularibus agit. Idem Manium Tullium in magiſtratu mortuum eſſe ſcribit, neque in eius locum quenquam, quia prope in fine annus erat, ſubrogatum. hoc anno nihil dignum memoria actum. Liuius.

DE COS. AN. CCLIIII.

Consvles edit in ſequentem annum idem cum Caſsiodoro T. Aebutium, & P. Vetuſium. Dionyſius P. Veturium, & P. Aebutium ἐλαχάλβαν, mendoſe, pro P. Veturium, & T. Aebutium ἔλβαν. ſic enim ubi de legatis conſularibus agit, & in magiſterio equitum Aebutij ſcriptum eſt. Idem T. Aebutium T. F. vocat. cuius cognomen Eluam eſſe Latini quoque ſcriptores aſſerunt. P. Veturium eundem eſſe puto cum eo, quem Poplicola primum conſule primum quæſtorem cum M. Minucio factum ſcribit Plutarchus, ubi eum πόπλιον οὐετούριον nominat. ut omnino Publij prænomen magis probem quàm Caij, quod in deprauatis eſt Liuij libris. Qui Vetuſium ſcribunt antiquam conſuetudinem imitantur, qua S pro R ponebatur, vt cum Fuſios, Valeſios, Papiſios, Auſelios dicebant, qui Veturium, recentem vſum. Hac de re Liuius in anno CCXCI. Veturij cognomen eſt GEMINVS, ut alio loco apparebit. His conſulibus Fidenæ obſeſſæ, Cruſtomeria capta, Præneſte ab Latinis ad Romanos deſciuit. Liuius.

DE COS. AN. CCLV.

Livivs conſules ſubijcit Q. Clœlium cum T. Lartio. item Caſsiodorus. Dionyſius T. Lartium Flauum, Q. Clœlium Siculum. in libro Cuſpiniani huic anno hæc duo cognomina conſulum reſpondent, Siculus, Rufus, quorum illud Clœlij eſt, hoc Lartij. ſic enim pro Flauo Rufum etiam ſupra attulit hic liber. T. Lartius eſt idem, qui ante conſul, & dictator fuit. Dionyſius. Hoc anno nihil actum exponit Liuius. cum tamen Fidenas à Lartio conſule captas, & de Fidenatibus ſupplicium ſumptum Dionyſius ſcribat.

De dictatore, & magiſtro eq. primum creatis.

Nvllvm inuenio magiſtratum, de quo tam variæ ſint veterum ſcriptorum, & tam diſcrepantes ſententiæ, quàm de dictatore. Neque enim aut quo anno, aut qua cauſſa, aut quis primus dictator factus ſit, conuenit. Hanc autem annalium diſcordiam Liuius etiam mirans, quid de hac re conſtituat, ambigit. Dionyſius aſſeuerantior eſt. Nos utriuſque ſententiam exponemus. Liuius igitur, etſi quod ſequatur certum nihil habet, tamen triennio ante dictatoris primum creandi mentionem ortam eſſe cenſet. Dionyſius eam in hunc annum reijcit, quo anno T. Lartius II, & Q. Clœlius Siculus conſulatum geſſerunt. Liuium ſequuntur Euſebius, & Eutropius. uterque enim eorum nono poſt reges exactos anno dictatorem creatum eſſe ait. Neque vero de cauſſa etiam (ut dixi) conueniunt. Oroſius enim Sabinorum bellum mouentium cauſſa,

cauſſa, Liuius ad Sabinos Latini etiam belli metu accedente, cùm triginta iam coniuraſſe populos concitante Octauo Mamilio ſatis conſtaret; Dionyſius; cum plebs graui ære alieno demerſa ad bellum Latinum nomina dare detrectaret, poſt longas conſultationes nouum hunc magiſtratum, à quo nulla eſſet prouocatio, ad comprimendos ſedandosque eius tumulus ſenatum creaſſe ait. Atque alij quidem (ut inquit Liuius, & Feſtus) M.Valerium M. F. Voluſi N. qui nondum conſul fuerat, creatum ſcribunt. alij uero, quos & Liuius, & Dionyſius, ſequuntur, T. Lartium conſulem. ſenatuſconſultum autem factum ait Dionyſius, ut Lartius, & Clœlius conſules, ceteriq; magiſtratus abdicarent, unusq; vir, quem ſenatus nominaret, populus ſciſceret, haud amplius quàm per ſex menſium ſpatium ſine prouocatione, & maiore, quàm conſules, poteſtate, imperaret. Itaque Clœlio conſuli negocium datum dictatoris dicendi. Clœlium autem T.Lartium Flauum collegam ſuum dixiſſe. De iure autem dictatoris ſic Feſtus lib. XIII. Optima lege cum dicebatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo dictator appellatur, quàm pleniſsimum poſſet ius eſſe ſignificabatur. vt fuit M.Valerij M. F. Voluſi nepotis, qui primus magiſter populi creatus eſt. poſtquam uero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, ut optima lege, utpote imminuto iure priorum magiſtratuum. Hæc ille. Patricij autem primi dictatores creati ſunt. neque enim niſi poſt centeſimum & quinquageſimum fere annum hic magiſtratus plebi patuit. Vt autem è conſularibus fierent, lege prouiſum tradit Liuius. Dictatorem porro tradit Dionyſius ab Albanis ſumptum eſſe, qui poſt Numitoris, & Amulij mortem deficiente regia ſtirpe annuo magiſtratui regium imperium commẽdauerint. dictatoris autem uocem duplicem habere poſſe originem. Nam & quòd non à populo crearetur, ſed ab uno diceretur, & quòd ipſe edicendi ſummam poteſtatem haberet, uideri dictatorem uocatum. ſi quidem rerum iuſtarum, iniuſtarumq; iuſſa à Romanis edicta nominari. quæ autem à Dionyſio ſcripta ſunt, ea Varro de lingua latina confirmat, cum ait. Dictator, quòd à conſule diceretur, cuius dicto omnes audientes eſſent, nominatus eſt. Vtraſq; etiam cauſſas exponit eleganter Plutarchus in Marcello. Magiſtrum autem equitum dictum eſſe à dictatore primo T.Lartio tradit Dionyſius, atque inde eam ſemper in rep. conſuetudinem uſque ad ſuam ætatem manſiſſe, ut dictator ſine magiſtro equitum magiſtratum non gereret. Quod tamen & bello Punico ſecundo, & poſtremo ab ipſo etiam Cæſare neglectum eſſe comperio. Huius autem uocis ratio ea fuit, quam tradit Varro lib. quarto de lingua Latina, quòd ſumma poteſtas eius eſſet in equites, & accenſos, perinde, atque ſumma eſt in populum dictatoris, à quo is quoque magiſter populi appellatus eſt. Magiſtrum autem equitum primum dictum fuiſſe Sp. Caſsium, eum, qui ante conſul fuerat, Dionyſius, & Liuius produnt. Ac cauſſæ quidem dictatoris à principio creandi illæ fuerunt, quas diximus, Rei gerendæ, & Seditionis ſedandæ. verum progredientibus temporibus aliæ deinceps acceſſere, ut claui figendi, ludorum faciendorum, feriarum Latinarum, comitiorum habendorum, ſenatus legendi, & reip. conſtituendæ, de quibus ſuo loco. Cum autem in dictaturis Capitolinis obſeruatum ſit, ut cauſſa etiam dictatoris dicti extaret, propterea id ipſum nobis etiam ſtudioſiſsime retinendum eſſe putauimus, ea cuſtodita ratione ſcribẽdi, quam in tabulis Capitolinis uſurpari animaduertimus. Hic dictator cenſu populi habito exercitum in Latinos eduxit, ac Latinorũ urbibus per legatos ab armis deterritis, quoſdam ex Mamiliano exercitu agrum Romanum populantes partim cæcidit, partim cepit, ac diſſolutis Latinorum copijs annuas urbibus inducias dedit. Dionyſius.

De *Luſtro* VI.

OMNINO Liuius, cum ad ſua tempora properaret, exiliter, atque anguſte res has à primis reip. temporibus videtur tractaſſe, & conſulto negligens fuiſſe. neque enim cum aliarum multarum rerum meminit, quæ cognitu & utiles, & iucundæ eſſent, tum ne luſtrorum quidem etiã, & cenſuum, quæ res ad tradendum Romani imperij incrementum maxime pertineret. Itaque niſi eorum nobis ueſtigia certa Dionyſius reliquiſſet, nullum omnino cenſum horum temporum haberemus. Scribit enim dictatorem Lartium ex inſtituto Ser.Tullij populum cenſuiſſe, eoque luſtro centum quinquaginta millia, & ſeptingenta capita eſſe cenſa. Euſebius item, qui triennio ante Lartium dictatorem prodit, eodem etiam anno factum eſſe cenſum ait. Dionyſium autem cenſus nomine luſtrum etiam comprehendere, alio loco docui.

DE AN. CCLVI.

LIVIVS, & Caſsiodorus conſules in hunc annum edunt A. Sempronium, & M.Minuciũ. at Dionyſius A. Sempronium Atratinum, & M. Minucium Augurinum. quanquam Augurini cognominis

cognominis non meminit niſi in ſecundo Minucij conſulatu. Fuiſſe autem Atratinum Sempro-niorum, Augurinum Minuciorum cognomen ſatis infra apparebit. His conſulibus ædes Saturno dedicata. Saturnalia dies feſtus inſtitutus. Liuius, Dionyſius.

DE COS. AN. CCLVII.

A. Poſtumium, T. Virginium cos. deinceps factos eſſe inuenio apud Liuium, & Caſsiodorum, & Dionyſium. Idem Dionyſius ubi de legatis agit ad plebem miſsis, hunc uocat A. Poſtumium P. F. Album, & Plutarchus in Poplicola, Poſtumium Album. quanquam utrobique mendoſe eſt βάλβοσ, pro ὁ ἄλβοσ. Albus enim & Albinus Poſtumiorum cognomina ſunt. Itaque filius huius in Capitolinis conſulibus dicitur P. Poſtumius A. F. P. N. Albus Regillenſis. TRICOSTVS eſt, ut ante dixi, Virginiæ gentis cognomen.

De A. Poſtumio Albo dictatore, & triumpho eius de Latinis.

HOC anno Latinis populis poſt annuas inducias, duce Mamilio Tuſculano, quem Tarquinij excitauerant, mouentibus, in magna trepidatione ciuitatis opus dictatore fuit. Itaque ex conſulibus alter A. Poſtumius, qui minor erat natu, à collega Virginio dictator dicitur. Poſtumius T. Aebutium Eluam magiſtrum equitum dixit. Ita Dionyſius. Nam Liuius etſi uariantibus annalibus in utram partem inclinet in dubio eſt, tamen tertio ante anno P. Veturio, T. Aebutio conſulibus dictatorem A. Poſtumium dictum tradit. Nos autem Dionyſium ſequimur, quia uero ſimilius videtur Poſtumium in conſulatu, quàm ante conſulatum dictatorem eſſe ex lege dictum. Magiſtrum equitum bello Latino ad lacum Regillum fuiſſe Coſſum ſcribit Florus. idem ſentit is, qui de uiris illuſtribus tradidit, cum Coſsi ſtratagema illud exponit, de quo Liuius in anno CCXXVII. in quo valde decipiuntur. Cæterum rem proſpere geſtam eſſe ad lacum Regillum à Poſtumio dictatore Latinis prœlio victis, & triumphum nobiliſsimum actum eſſe ſcribit cum Liuio Dionyſius. Eiuſdem victoriæ meminit etiam Florus, Valerius lib. I. & ſcriptor libri de viris illuſtribus. Hanc pugnam pugnatam eſſe idibus Quinctilibus Dionyſius lib. VI. Plutarchus in Coriolano tradidere. triumphi autem ueſtigia ſunt in Capitolinis triumphis. ex quibus apparet etiam hunc Regillenſem eſſe dictum, credo quòd bene ad lacum Regillum pugnauerit. Hoc bello fœdus, & ſocietas antiqua à Romanis, Latinis populis reddita. Dionyſius.

DE COS. AN. CCLVIII.

Ap. Claudium, P. Seruilium cos. produnt in hunc annum Liuius, & Caſsiodorus. at Dionyſius Ap. Claudium Sabinum, P. Seruilium Priſcum. Ap. Claudij cum Seruilio conſulis anno ab vrbe condita CCLIX. meminit Plin. lib. XXXV, cap. XXXI. ſequitur enim Liuianam hoc loco, & Dionyſianam ſummam. Hic eſt princeps gentis Claudiæ Actius Clauſus primum, poſt Ap. Claudius appellatus, qui ex Sabinorum urbe Regillo (vnde Sabinus Regillenſis dictus) Romam commigrauit anno ab vrbe condita CCL, atque in patricios adſcriptus eſt. Liuius, Dionyſius, Suetonius in Tiberio, auctores. Hic auus decemuiri Ap. Claudij fuit, qui quia in Capitolinis tabulis Ap. F. M. N. ſcribitur, propterea hunc ego cogor uel inuitus Marcum Claudium nominare.

De triumpho P. Seruilij Priſci cos. de Volſcis.

VOLSCIS hoc anno bellum illatum, quòd auxilia comparaſſent, quæ ſuperiore bello Latinis mitterent. P. autem Seruilium cos. re bene cum Volſcis geſta cum triumphum à ſenatu, Claudio collega intercedente, non impetraſſet, cum lictoribus coronatis coronatum, & triumphali ueſte ornatum, urbem plebe, cui cariſsimus erat, proſequente inijſſe, atque in Capitolio vota perſoluiſſe ſcribit Dionyſius. Quem triumphum nec Liuius, nec Capitolina fragmenta habent, credo quia inuito ſenatu, à quo tum decernebantur triumphi, eſt actus. quanquam Liuius conſulem cum maxima gloria ſua uictorem exercitum reduxiſſe ait.

DE COS. AN. CCLIX.

CONSVLES memorat in hunc annum Liuius, & Caſsiodorus T. Vetuſium, & A. Virginium. Dionyſius A. Virginium Montanum, T. Veturium Geminum. liber Cuſpiniani Montanum,

num, & Geminum. Qui autem Montanus, idem etiam Cœlimontanus fuit. itaque Dionyſius ubi de legatis cõſularibus agit, de hoc inquit. κῶλος οὐεργίνιος κῶλου υἱὸς καὶ νωμεντανός. mendoſe pro κοιλιμοντανὸς. ſic enim alio loco Liuius. Hos conſules Pædianus in Cornelianam A. Virginium Tricoſtum, L. Veturium Cicurinum appellat. ex quo intelligi poteſt utrunque horum duo prænomina tuliſſe Tricoſtum Cœlimontanum, & Geminum Cicurinum. ſic enim alio loco alij, ut apparebit. Hunc annum una cũ Cicerone poſt reges exactos XVI eſſe Pædianus ſcribit.

De M'. Valerio dictatore, & triumpho eius de Sabinis.

CVM Aequi, Volſci, & Sabini una omnes mouerent, ac plebs ad bellum nomina profiteri nollet, iamq; ſeditio anno priore nexorum cauſſa commota uehementius in dies gliſceret, uiſum eſt patribus ad dictatorem confugere, cuius metu plebs ſine dubio quietura eſſet. Itaque Manius Valerius dictator dicitur. is Q. Seruilium ſibi magiſtrum eq. cooptauit. Hæc Dionyſius, ac fere etiam Liuius. Manium Valerium Voleſi filium Liuius, Poplicolæ fratrem Dionyſius tradunt. Eundem ſeptuaginta amplius annos natum Dionyſius, non conſularẽ dictatorem factum Liuius auctores ſunt. Q. etiam Seruilius P. Seruilij Q. F. Priſci priore anno conſulis frater à Dionyſio proditur. Seditionis autem ſedandæ, & rei gerendæ cauſſa factum notaui, quòd apud Liuium Valerius ipſe ita loquitur. Diſcordiæ inteſtinæ, bellum externum fecere, ut hoc magiſtratu egeret reſpub. Et uero triumphus etiam ab eo actus rem ab eo geſtam eſſe oſtendit. Idem Liuius libro VII. claui figendi cauſſa hunc dictum eſſe videtur ſignificare, cum ait in anno CDXXII. Itaque memoria ex annalibus repetita in ſeceſsionibus quondam plebis clauum ab dictatore fixũ, alienatasq; diſcordia mentes hominum eo piaculo cõpotes ſui feciſſe, dictatorem claui figendi cauſſa creari placuit. Quod enim ſcribit Liuius in ſeceſsionibus quondam plebis clauum à dictatore fixum, id quando factum ſit, niſi hoc anno, diuinare non poſſum. Cum igitur & plebs domi cõpeſcenda, & foris hoſtes repellendi eſſent, quarum rerum cauſſa dictator dictus fuerat, M'. Valerius conuocata concione plebem gratiſsima oratione repreſsit, pollicitus vbi primum confecto bello domum redijſſet, ſibi curæ fore, ut ad ſenatum de nexis referretur. Eaq; de cauſſa Maximus nuncupatus eſt, ut ait Cicero in Bruto. quanquã Cicero hanc orationem ab eo habitam eſſe non in urbe ait, ſed in caſtris in Sacro monte, in quem plebs ſeceſſerat. Quod idem etiam tradit Valerius lib. VIII, cap. IX. Verba Ciceronis ſunt hæc. Videmus item paucis annis poſt reges exactos, cum plebs prope ripam Anienis ad tertium milliarium conſediſſet, eumq; montem, qui Sacer appellatus eſt, occupauiſſet, M'. Valerium dictatorem dicendo ſedauiſſe diſcordias, eiq; ob eam rem ampliſsimos honores eſſe habitos, & eum primum ob eam ipſam cauſſam Maximum eſſe appellatum. Eadem fere Valerius. Quod autem ab illis ſcribitur, ratione uacare videtur. Etenim Dionyſio, Liuioq; teſtibus M'. Valerius ante ſe dictatura abdicauit, quàm plebs ſacrũ montem occuparet. Et quanquam ipſe poſt ad eam in montem legatus uenit à ſenatu cum alijs nouem conſularibus miſſus, & uerba de concordia fecit, tamen nec dictator tum erat, nec eius potiſsimum oratione plebs in urbem redijſſe, ſed noto illo, ac peruulgato Agrippæ Menenij de ventre, & membris apologo traditur. Credo autem Ciceronem aut alios annales ſequutum, aut lapſum eſſe. Plutarchus item in Pompeio Valerium à populo Maximum appellatum ſcribit, quia plebi ſenatum conciliauit. Quod autem ait Cicero Valerio Maximo honores habitos eſſe, intelligendum eſt, ſignificari eos, quos Pædianus affert in Piſonianam, ſic. Valerio Maximo (ut Antias tradidit) inter alios honores, domus quoque publice ædificata eſt in Palatio, cuius exitus, quo magis inſignis eſſet, in publicum verſus declinaretur, hoc eſt extra priuatum aperiretur.
Sedata autem plebis (ut diximus) ſeditione Valerius tres conſcripſit exercitus, unum, quem T. Veturius conſul in Aequos, alterum, quem A. Virginius collega eius in Volſcos, tertium, quem ipſe in Sabinos perduxit. Poſt autem uictoria ubique parta ipſe ſolus de Sabinis, quos fuderat, fugaueratq; & caſtris exuerat, triumphauit. cuius triumphi approbantibus etiam Capitolinis fragmentis meminere Liuius, & Dionyſius. Poſt triumphum cum ad ſenatum de nexis rettuliſſet, ut ſe facturum ante plebi pollicitus fuerat, eaq; relatio à patribus reiecta eſſet, indignationis plenus dictatura abdicauit. Liuius, & Dionyſius.

DE COS. AN. CCLX.

CONSVLES prodit in hunc annum Liuius, & Dionyſius Sp. Caſsium, & Poſtumum Cominium. Eorundem meminit etiam Cicero pro Cornelio. Cuſpiniani liber Viſcellinum edit, & Auruncum. Poſtumi Cominij cos. meminit Valerius libro quarto, cap. tertio. & Plutarchus in

in Coriolano. Eoſdem unà ante etiam conſules fuiſſe, hoc uero anno K.Sept. citius quàm conſuetudo erat, iniſſe, auctor eſt Dionyſius. Hoc anno Corioli capti, unde C. Marcius Coriolani cognomen inuenit.

De *Luſtro* V II.

CENSVM ab his cos. actum, cenſa ciuium capita amplius CX millia eſſe tradit Dionyſius. Hoc eſſe Luſtrum VII in ſequenti luſtro probabo. neque vero de hoc quicquam aliud cōperi.

De prima ſeceßione plebis, & tribunis plebis primum creatis.

QVONIAM tribuni plebis aliquando ſine magiſtratibus curulibus vllis ſummæ rerum præfuerunt. propterea ortum eorum mihi hoc loco eſſe putaui oſtendendum. Triennio ante Claudio, Seruilioq; cos. ſeditio plebis ex nobilium fœneratorum impotentia, qui plebem ære alieno obſtrictam in uinculis habebant, exarſit. ſedata tamen eſt per Seruilium cos. cum edixiſſet, ne quis ciuem Romanum uinctum, aut clauſum teneret, quominus eis nominis edendi apud conſules, qui tum in Volſcos bellum parabant, poteſtas fieret. Anno uero inſequenti Veturio, Virginioq; cos. plebem iterum eadem de cauſſa militiam detrectantem M'. Valerius dictator promiſsis mitigauit, & in hoſtes eduxit, ac cum uictoria parta per ſenatum promiſſa præſtare non poſſet, dictatura ſe abdicauit. poſt autem cum plebs per cauſſam renouati ab Aequis belli ex vrbe educta eſſet, auctore Sicinio quodam à conſulibus diſceſsit, & trans Anienem amnem collem quendam occupauit, qui Sacer eſt appellatus, neque eo anno reuocari in urbem potuit. Conſules inde per ſeceſsionem plebis fiunt Sp. Caſsius II, Poſtumus Cominius II. Tum legatis decem à ſenatu ad plebem de pace miſsis, unius Agrippæ Menenij oratione commota redijt, hac lege, ut magiſtratum & ipſa ſibi è ſuo corpore contra patriciorum potentiam, ac uim creare poſſet. Ij tribuni plebis dicti ſunt. Hæc Dionyſius fere, atque etiam Liuius. à quibus in eo diſſentit Cicero pro Cornelio, quòd anno XVI poſt reges exactos Veturio, Virginioq; cos. creatos eos ſcribit. Primum autem creati duo ſunt, deinde tres adiecti, ut eſſent quinque. vt Pædianus in Cornelianam ex Ciceronis, Attici, Tuditani, Liuij ſententia tradit. nam Dionyſius, & Plutarchus quinque primum factos profitentur. Piſo (vt ait Liuius) duos tantum in hunc annum, at uero in annum CCLXXXII Claudio, Quinctioq; cos. tribus adiectis, quinque edit. Illud autem non ambigitur, quin anno CCXCVI Horatio, & Minucio cos. quinque additis decem effecti ſint, qui numerus deinde in perpetuum ſtante rep. conſeruatus eſt. Primos duos creatos Liuius C. Licinium, & L. Albinium vocat. Pædianus L. Sicinium L. F. Bellutum, L. Iunium C. F. Paterculum. Dionyſius C. Sicinium Bellutum, L. Iunium Brutum, Plutarchus in Poplicola Iunium Brutum, Sicinium Bellutum, Suidas in uoce δήμαρχοι Sicinium, & Brutum. ex tribus reliquis unum Sicinium nominat Liuius, de reliquis parum ait conuenire. Dionyſius autem eos C. & P. Licinios, & C. Icilium Rugam uocat. Diem, quo primi tribuni inierunt, ante IIII idus Decembris nominat Dionyſius, eumq; ſolennem fuiſſe vſque ad ſua tempora ineundo tribunatui tradit. Quapropter Liuius etiam lib. XXXIX Næuium tribunum pl. eo die iniſſe ait. Hac autem de tota re ſic Cicero pro Cornelio perduellionis reo. Tanta igitur in illis virtus fuit, ut anno XVI poſt reges exactos propter nimiam dominationem potentium leges ſacratas ipſi ſibi conſtituerent, duos tribunos crearent, montem illum trans Anienem, qui hodie mons Sacer nominatur, in quo armati conſederant æternæ memoriæ cauſſa conſecrarent. Hæc ille. Lex autem ſacrata, cuius Cicero, Dionyſius, & Liuius meminerunt, ea videtur fuiſſe, quam in Sacro monte plebs tulit: ut liceret plebi magiſtratum ex ſuo corpore creare, qui plebem ab iniuria prohiberet, ut nemini patricio hunc magiſtratum capere liceret, vt hic magiſtratus ſacroſanctus eſſet, ideſt ne quis tribunum plebis aut uerbo aut manu violaret, qui ſecus feciſſet, ipſum impune poſſe occidi, ac ſacrum eſſe uideri.

DE COS. AN. CCLXI.

LIVIVS cos. in hunc annum nominat T. Geganium, P. Minucium. Dionyſius T. Geganium Macerinum, P. Minucium, liber Cuſpiniani Macerinum, & Augurinum. Sunt autem hæc cognomina, illud Geganiorum, hoc Minuciorum. quod infra apertius patebit. Hoc anno domi, & foris quieta omnia fuerunt. Liuius.

DE

DE COS. AN. CCLXII.

CONSVLES prodit hoc anno Liuius & Caſsiodorus A. Sempronium, M. Minucium. Dionyſius A. Sempronium Atratinum II, M. Minucium Augurinum II. liber Cuſpin. Atratinum, & Augurinum. Huncannum XIX nuncupat Dionyſius, ex quo Poplicola cos. legem de prouocatione tulit. C. Marcius Coriolanus exilio à plebe multatur, quòd in ſumma annonæ caritate ne frumentum ex Sicilia aduectum plebi diuideretur, ſumma ope contenderat. damnatus abſens in Volſcos abijt. Liuius.

DE COS. AN. CCLXIII.

A. Sempronio, M. Minucio conſulibus conſules ſuggerit Dionyſius Q. Sulpicium Camerinum, Sp. Lartium Flauum iterum. liber Cuſpin. Cornutum, & Flauum. eſt autem Cornutus Sulpiciorum cognomen, vt alio loco ex Capitolinis tabulis intelligitur. hos autem conſulto tranſcendit Liuius. Non eſſe autem omittendos ad Capitolinam rationem docet triumphus P. Valerij, qui in annum CCLXXIIX non caderet, ſi hos conſules ſubtraheremus. His conſulibus ludi magni uotiui uitio facti. Dionyſius.

DE COS. AN. CCLXIIII.

CONSVLES ſuggerit Dionyſius C. Iulium Iulum, P. Pinarium Rufum. liber Cuſpiniani Iulum, & Mamercinum. eſſe autem Mamercum cognomen etiam Pinariorum alio loco apparet. Hos etiam, ut priores, omittit Liuius. de quo idem poſſumus dicere, quod ipſe libro IX de Piſone ait ſic. Hos conſules Piſo Q. Fabio, & P. Decio ſuggerit, biennio exempto, quo Claudium, Volumniumq́; , & Cornelium cum Marcio conſules factos tradidimus. memoria ne fugerit in annalibus digerendis, an conſulto binos conſules factos ratus tranſcenderit, incertum eſt. His cos. cum ludi magni uotiui ex ſomnio T. Latinij inſtauratitij fierent, Volſci aſtu Tulli Acij regis eorum à conſulibus urbe Roma pulſi concitantur ad bellum, ac duce Coriolano in Romanos fines irrumpunt. Dionyſius.

DE COS. AN. CCLXV.

CONSVLEM Sp. Nautium cum Sex. Furio in hunc annum inuenio apud Liuium, & Dionyſium, & Caſsiodorum. in libro Cuſpiniani eſt RVTILVS, quod eſt Nautij cognomen. in collega Rutili menda eſt. Medullinum uero, aut Fuſum Furiorum cognomen fuiſſe, infra apparebit. His conſulibus cum Coriolanus bellum patriæ exercitu Volſcorum aſſumpto faceret, ab eius oppugnatione materna pietate deterritus eſt. Liuius, Dionyſius.

DE COS. AN. CCLXVI.

CONSVLES hoc anno fuerunt auctore Liuio T. Sicinius, C. Aquillius, quos Caſsiodorus, & Dionyſius T. Siccium, & C. Aquillium vocant. Cognomina horum ex libro Cuſpiniani fuerunt Tuſcus, & Sabinus.

De triumphis T. Sicinij, & C. Aquillij cos. de Volſcis, & Hernicis.

SICINIO Volſci, Aquillio Hernici (nam ij quoque in armis erant) prouincia euenit. eo anno Hernici deuicti; cum Volſcis æquo Marte diſceſſum eſt. hæc Liuius. ex quibus intelligi poteſt, quam feſtinanter libertatis recuperatæ primordia ab eo tradita ſint, cum ea prætereat, ex quibus vel maxima comparatur populo R. laus, & gloria, ideſt triumphos de ſubactis à ſe populis actos. Scribit enim Dionyſius, re bene vtrobique geſta, Sicinio, quia maiore periculo urbem liberauerat, ut laureatus triumpharet, Aquillio, quia leuius prœlium fecerat, ut ouans urbem ingrederetur, eſſe decretum.

DE COS. AN. CCLXVII.

COS. edit Liuius in hunc annum Sp. Caſsium, & Proculum Virginium. Dionyſius Sp. Caſsium tertium, Proculum Virginium. eſt enim legendum apud eum πρόκλος, non ποπλιος

ex eodem met alio loco. Diodorus Siculus lib. XI (quod ego ex manuſcripis eius libris cognoui) Sp. Caſsium, Proculum Virginium Tricoſtum: liber Cuſpiniani Rutilum, & Viſcellinum. Valerius etiam lib. VI, cap. III tres magnificos Sp. Caſsij conſulatus prodit.

De triumpho II *Sp. Caſsij cos.* III.

Hoc anno Aequi à Virginio cos. fuſi, fugatiq;. Volſci, & Hernici à Caſsio qui contra eos exercitum duxerat, ad amicitiam traducti. Ea de cauſſa Caſsius gratia potius, quàm iure triumphum impetrauit. Elatus autem tribus conſulatibus, & duobus triumphis, quod nemini adhuc contigerat, regnum affectauit, & legem de agro Hernicorum Latinis, & ciuibus Ro. diuidendo ad conciliandam ſibi plebem primus Romæ promulgauit. Hæc Dionyſius, & Valerius lib. VI, cap. III. Liuius nullius rei niſi legis agrariæ ab eo primum promulgatæ meminit, eumq; poſt damnatum, necatumq; ob affectati regni ſuſpicionem ſcribit.

DE COS. AN. CCLXVIII.

Q. FABIVM inde, & Ser. Cornelium cos. profitentur Liuius, Caſsiodorus, & Dionyſ. at Diodorus lib. XI Q. Fabium Vibulanum, Ser. Cornelium Coſſum. Hunc Q. Fabium Cæſonis F. Vibulanum vocat etiam Dionyſius in ſecundo conſulatu huius. Id quod eſt etiam in Capitolini eius conſulatus fragmentis. Ser. Cornelium patrem eſſe reor L. Cornelij Ser. F. L. N. Maluginenſis Coſsi conſulis an. CCXCIIII. Volſci, Aequiq; à Fabio cos. victi. Liuius.

DE COS. AN. CCLXIX.

SVBSEQVVTI ſunt conſules auctore Liuio, & Caſsiodoro L. Aemilius, & Cæſo Fabius. Dionyſio, L. Aemilius Mamerci filius, Cæſo Fabius Cæſonis filius. Diodoro, Cæſo Fabius, L. Aemilius Mamercus. ex quo intelligo apud Dionyſium eſſe per mendum in tertio huius conſulatu L. Aemilius Marcus, pro Mamercus. Infra autem ſæpius patebit Mamercinum Aemiliorum eſſe cognomen. Cæſonem Q. Fabij Vibulani, qui conſulatu abijt fratrem prodit Dionyſius. idem etiam hunc annum ab vrbe condita vocat CCLXX. Volſci, & Aequi rebellantes Aemilio duce ſuperati. Liuius.

DE COS. AN. CCLXX.

M. FABIVM, L. Valerium cos. in hunc annum comparant Liuius, Caſsiodorus, & Dionyſ. M. Fabium Vibulanum, L. Valerium Potitum Diodorus. liber Cuſpiniani Potitum. Ex his M. Fabius frater eſt K. Fabij, qui conſulatu abijt, trium fratrum minimus. Dionyſius, Liuius. L. Valerium patrem eſſe arbitror C. Valerij L. F. Vol. N. Potiti Voluſi III cõſulis an. CCCXLIX. Veiens bellum initum, & Volſci rebellarunt. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXI.

Q. FABIVM, C. Iulium conſules ſubijcit cum Caſsiodoro, Liuius. C. Iulium, & Q. Fabium K. F. II. Dionyſius. Vibulanum II lapis Capitolinus. C. Iulius poſt in decemuiratu C. F. L. N. dicitur in tabulis Capitolinis. ſiquidem cum legatus ad plebem mittitur, conſularis appellatur anno CCCIIII. Liuius, & Pædianus in Cornelianam. IVLVM Iuliorum eſſe cognomen infra apparebit. Hoc anno ab Aequis arma ſumpta, Veientes agrum Romanum populantes inierunt. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXII.

CONSVLES ſubſequuti ſunt Cæſo Fabius, & Sp. Furius, Liuio, Caſsiodoro, Dionyſio, & Diodoro teſtibus. Dionyſius Fabium iterum, Diodorus Furium Medullinum edit. ex lapide Capitolino apparet Furio huic cognomen fuiſſe FVSVM. de quo alibi etiam dicemus. hoc anno in Veientibus, & Aequis à conſulibus Fabio, & Furio res geſta eſt. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXIII.

M. FABIVM, Cn. Manlium conſules in hunc annum edunt Liuius, Diodorus, & Caſsiodorus. M. Fabium II, C. Manlium Dionyſius. Fabium II, & Cincinnatum liber Cuſpinianus.

Vibulanum

Vibulanum II lapis Capitolinus. Hunc patrem eſſe ſuſpicor A. Manlij Cn. F. P. N. decemuiri anno CCCII.

De Cn. Manlio coſ. occiſo, & triumpho à M. Fabio coſ. abiecto de Etruſcis.

PVGNATVM eſſe hoc anno acerrime cũ Veientibus, ad quos vndique ex Etruria auxilia conuenerant, atque in ea pugna cecidiſſe Q. Fabium fratrẽ conſulis, & Cn. Manlium conſulem, prætereaq; oblatum à ſenatu triumphum à M. Fabio conſule ob funeſtam familiam abiectum eſſe Liuius, Dionyſius, Oroſius, Valerius auctores ſunt. Addit Dionyſius M. Fabium, quòd collega mortuus eſſet, & ipſe vulnere in prœlio accepto vexaretur conſulatu ſe duobus ante exitum anni menſibus abdicaſſe.

DE COS. AN. CCLXXIIII.

CAESONEM Fabium memorant in hunc annum cum T. Virginio conſulem Liuius, Caſsiodorus, Diodorus, & Dionyſius. Cæſonem fratrem conſulis abdicantis tertium hoc anno conſulem factum notat Dionyſius. T. Virginium Rutilum anno CCXC in peſtilentia mortuum Liuius. Hunc Tricoſtum Rutilum cognomina tuliſſe indicat lapis Capitolinus. Hoc anno K. Fabius coſ. cum gente Fabiorum Veiens bellum ſibi depopoſcit.

DE COS. AN. CCLXXV.

L. AEMILIVM, C. Seruilium coſ. in hunc annum comparant Liuius, Caſsiodorus, & Dionyſ. quanquam apud Dionyſium eſt mendoſe Sergius, pro Seruilio. Nam cognomina STRVCTVS AHALA, quæ ſunt in Capitolino fragmento, Seruiliorum ſunt, non Sergiorum. Diodorus L. Aemilium Mamercum cum C. Cornelio Lentulo edit. Fragmentum porrò huius anni Capitolinum, quod ad C. Seruilium conſulem attinet, ita interpretatus ſum, vt C. Seruilium in magiſtratu mortuum, in eius vero locum ſuffectum eſſe alterum cognomine Aquilinum putarem. Quoniam autem L. Aemilio collegam addit Diodorus C. Cornelium Lentulum, ſuſpicatus ſum hunc eum eſſe, qui ſuffectus ſit. Alij de tota re iudicabunt. Veiens bellum à familia Fabiorum hoc anno geſtum.

DE COS. AN. CCLXXVI.

T. MENENIVM, C. Horatium coſ. ſuggerit Liuius, Caſsiod. Dionyſius, Diodorus. hic Puiuillum cognomen addit Horatio, Menenio Lanatum lapis Capitolinus. Horum conſulum meminit Gellius lib. XVII, cap. XXI. ſed non ſine menda. C. Horatium M. Horatij, qui primo anno conſul fuit, T. Menenium Agrippæ Menenij Lanati, qui ijs temporibus conſul fuit, filios eſſe placet Liuio, & Dionyſio. Fabij CCCVI, qui biennio ante ſibi cum Veientibus bellum depopoſcerant, ad unum omnes ad Cremerum occiſi. Liuius.

DE COS. AN. CCLXXVII.

A. VIRGINIVM, Sp. Seruilium ſubdit coſ. Liuius, Caſsiodorus, & Dionyſ. A. Virginium Tricoſtum, C. Seruilium Structum Diodorus. in libro Cuſpiniani eſt cognomen Rutilus, quod eſt Virginij, in Capitolino Structus, quod eſt Seruilij. Hos conſules ſolſtitio æſtiuo ſextili menſe iniſſe notat Dionyſius, Veientes à Seruilio occidione occiſos Liuius.

DE COS. AN. CCLXXVIII.

P. VALERIVM, C. Nautium coſ. nuncupant in hunc annum Liuius, & Caſsiodorus. P. Valerium Poplicolam, & C. Nautium Dionyſius. P. Valerium Poplicolam, & C. Nautium Rufum Diodorus. Poplicolam, & Rufum liber Cuſpinianus. pro Rufo Rutilum habent tabulæ Capitolinæ, vt Dionyſius ante in Lartio pro Rufo Flauum. Hi ambo conſules deſcripti ſunt ex ſecundo ipſorum conſulatu Capitolino. P. autem Valerius P. Poplicolæ filius fuit, auctore Dionyſio in anno CCXCI.

De triumpho P. Valerij Poplicolæ coſ. de Veient. & Sabinis.

HOC anno Veientibus Sabini arma coniunxerunt. Itaque Liuius Veientes, Sabinosq; duas potentiſsimas, & maxime finitimas gentes uictas eſſe à P. Valerio coſ. ſcribit, de triumpho nihil aſcribit. cuius tamen ueſtigia ſunt in tabulis Capitolinis, mentio etiam apud Dionyſium.

DE COS. AN. CCLXXIX.

Livivs, & Caſsiodorus hoc anno conſules nominant L. Furium, C. Manlium. Dionyſius L. Furium, A. Manlium. Diodorus L. Furium Medullinum, M. Manlium Vulſonem. Cur ego A. Manlium ex ſententia Dionyſij ſcribam, cauſſa extabit in decemuiratu huius Manlij anno CCCIII.

De *Luſtro* VIII.

His conſulibus cenſum actum, cenſa ciuium capita CIII millia, atque amplius prodit Dionyſius. Eutropius etiam poſt K. Fabium, & T. Virginium cos. cenſum actum eſſe cum ſcribat, nullum alium ſignificare, quàm hunc videtur. Vt autem ex fragmentis Capitolinis apparet, hoc luſtrum ab vrbe condita VIII fuit. Ex quo intelligi poteſt, ſi ter tantum ante hos conſules à conſulibus cenſum actum eſſe repperimus, eodem etiam tempore ab ijs luſtrum conditum fuiſſe, & Ser. Tullium regem interea dum regnauit (regnauit autem annos XLIIII.) quater cenſum, & luſtrum feciſſe. Nam, ut ante diximus, omnis cenſuum ratio regnante Superbo penitus intermiſſa eſt. alioquin niſi quater à Seruio, ter à conſulibus luſtrum ante factum dicamus, ad hunc luſtrorum numerum, qui eſt in Capitolino fragmento, peruenire non poterimus.

De A. *Manlio cos: ouante de Veientibus.*

A. MANLIVS cos. in Veientes profectus coegit eos ſine pugna ad deditionem deſcendere. Ea de cauſſa pedeſtris ei à ſenatu triumphus decretus eſt, cũ maior ijs, qui prœlio rem bene gererent decerneretur. Hæc Dionyſius. Liuius autem Manlio Veientes obtigiſſe, nec bellatum eſſe, inducias in annos XL petentibus datas tradit. At in Capitolinis fragmentis priori triumpho Poplicolæ ſubijciuntur hæc verba: AN. CCLXXIX. IDIB. MART. quibus perſpicue hic triumphus Manlianus ſignificatur.

DE COS. AN. CCXXC.

Dionysivs in hunc annum conſulem prodit L. Aemilium Mamercũ III cum Vopiſco Iulio. Liuius L. Aemilium, & Opitrem Virginium, ſed in quibuſdam annalibus ait ſe inueniſſe pro Virginio Vopiſcum Iulium. Eos annales ſequutus eſt Diodorus, & auctores conſularium tabularum, quæ in Capitolio ſunt, in quarum fragmentis huius anni eſt IVLVS. quod cognomen eſt Iuliorum. Caſsiodorus Liuium ſequutus eſt. Annus foris quietus, domi motum Cn. Genucius tribunus pl. lege agraria excitauit. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCI.

Deinceps conſules nominant Liuius, Dionyſius, & Caſsiodorus L. Pinarium, L. Furium. Diodorus L. Pinarium Mamercinum, P. Furium φίφρωνα, mendoſe, vt puto. Horum conſulum meminit Macrobius lib. primo Saturn. ſic. Varro ſcripſit antiquiſsimam fuiſſe legem in columna ærea à L. Pinario, P. Furio cos. cui mentio interkalaris aſcribitur. FVSVM familiare hoc tempore Furiorum cognomen reſtitui P. Furio. Hoc anno lex à Volerone tribuno pl. promulgata eſt de plebeijs magiſtratibus comitijs tributis creandis. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCII.

Livivs edit conſules in hunc annum Ap. Claudium Ap. F. T. Quinctium. Dionyſius Ap. Claudium Ap. F. Sabinum, T. Quinctium Capitolinum. Diodorus Ap. Claudium, T. Quinctium Capitolinum, itemq; Caſsiodorus. Quem alij Ap. Claudium Ap. F. vocant, nos Ap. Claudium M. F. nominamus, ob eam cauſſam, quam ante in conſulatu patris diximus. Hoc anno lex Voleronis priore anno promulgata perlata eſt, non ſine magnis reipublicæ motibus. Claudius in Volſcos, Quinctius in Aequos rem geſsit, qui inter ſeditionem Romanam uaſtauerant agros. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCIII.

Consvles in hunc annum ſuggerunt Liuius & Caſsiodorus T. Aemilium, L. Valerium. Diodorus L. Valerium Poplicolam, T. Aemilium Mamercum. Dionyſius L. Valerium II. Ti. Aemilium.

Aemilium. Aemilium autem ait eſſe L. Aemilij ter conſulis filium. Tiberius prænomen eſt familiare Aemilijs. Itaque puto in hoc cos. per mendum legi Titum pro Tiberio. Valerius cum Volſcis, Aemilius cum Sabinis rem geſsit. hoſtis ſe caſtris tenuit. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCIIII.

A. VIRGINIVM, T. Numicium cos. repperio in hunc annũ factos apud Liuium, & Caſsiodorum, & Diodorum. Ijs addit cognomina Dionyſius Montanum, & Priſcum. Hunc filium A. Virginij conſulis anno CCLIX eſſe ſuſpicor. Conſules Numicius Volſcis, Virginius Aequis repreſsis, in Sabinos populantes exercitu ducto plus cladiũ, quàm intulerant, acceperunt. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCV.

T. QVINCTIVS, Q. Seruilius conſules deinceps facti. Liuius. quos Dionyſ. vocat T. Quinctium Capitolinum II, Q. Seruilium Priſcum. Diodorus T. Quinctium, Q. Seruilium Structum. Caſsiodorus T. Quinctium II. Q. Seruilium. quem Seruilium ſuſpicor eſſe filium Q. Seruilij Priſci magiſtri eq. anno CCLIX. Sabini populantes à Seruilio effuſe vaſtati. Liuius.

De triumpho T. *Quinctij Capitolini cos. de Antiatibus.*

NOBILEM de Volſcis, qui iam per triennium in armis erant, à T. Quinctio cos. hoc anno victoriam relatam, præſertim Antio oppido capto, Liuius pariter, ac Dionyſius tradiderunt. Addit Dionyſius redeunti Quinctio ſenatum obuiam proceſsiſſe, atque ultro triumphum obtuliſſe. Eiuſdem triumphi notæ quædam uix apparent in fragmentis Capitolinis. cuius tamen ne uerbum quidem fecit Liuius. in fragmentis autem priori Manliano triumpho hæ notæ ſuggeruntur. A. CCXX--. quæ aperte ad hunc triumphum pertinent.

DE COS. AN. CCXXCVI.

CONSVLES in hunc annum comparat Liuius, & Caſsiodorus T. Aemilium II, Q. Fabium. Dionyſius Ti. Aemilium II, Q. Fabium. Diodorus Ti. Aemilium Mamercum, Q. Fabium Vibulanum. Hic eſt autem Q. Fabius is, qui anno CCLXXVI ex CCCVI Fabijs ad Cremeram interfectis puer ſuperfuit auctore Liuio, & Dionyſio, M. Fabij uiri conſularis filius. Mirari autem quis poterit, quemadmodum cum annos X ante auctore Liuio prope puber eſſet, hoc anno conſulatum capere potuerit. Itaque aſſentior potius Dionyſio, qui ſcribit hunc vnum ex Fabijs ſuperfuiſſe ad res gerendas uirum idoneum, & manu promptum. Aequi à Q. Fabio (is enim eò cum exercitu venerat) pacem petiere, irritamq; eam ipſi ſubita incurſione in agrum Latinum fecere. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCVII.

HIC annus conſules habuit Q. Seruilium, Sp. Poſtumium, ut Liuius, & Caſsiodorus tradunt. at, vt Dionyſius, Sp. Poſtumium Albinum, Q. Seruilium Priſcum II. ut Diodorus, Q. Seruilium, Sp. Poſtumium Albinum. In fragmento tamen Capitolino Sp. Poſtumius Albus Regillenſis vocatur, non Albinus. Eſt autem filius A. Poſtumij dictatoris. Itaque Liuius filium dictatoris Poſtumij ædem Caſtoris, & Pollucis à patre votam bello Latino dedicaſſe duumuirum ad id creatum tradit. Q. Seruilius in Aequos miſſus in Latino agro ſtatiua habuit. intra caſtra quies neceſſaria morbo implicitum exercitum tenuit. Liuius.

DE COS. AN. CCXXCVII.

CONSVLES deinceps ſubijcit Liuius T. Quinctium, Q. Fabium. Caſsiodorus T. Quinctium II, Q. Fabium II. Diodorus T. Quinctium Capitolinum, Q. Fabium. Dionyſius T. Quinctium Capitolinum III. Q. Fabium Vibulanum II. In Capitolino etiam fragmento eſt Q. FABIVS VIBVLAN--. Aequi à Q. Fabio acie fuſi fines Romanos cum inuaſiſſent à T. Quinctio recepta præda cæſi ſunt. Liuius.

De Luſtro IX.

LVSTRVM his conſulibus factum ita prodit Liuius. Cenſus actus, & conditum à Quinctio luſtrum. cenſa ciuium capita CXXIIII millia dicuntur præter orbos, orbasq;. Dionyſius hoc prætermiſit.

prætermiſit. Nonum autem hoc eſſe luſtrum hinc intelligi poteſt, quòd & proximum ſuperius VIII in Capitolinis tabulis, & proximum inſequens X eſſe à Liuio notatur.

DE COS. AN. CCXXCIX.

A. POSTVMIVM Album, Sp. Furium Fuſum cos. in hunc annum inuenio apud Liuium, Caſsiodorum, & Dionyſium. apud Diodorum uero A. Poſtumium Regillenſem, Sp. Furium Medullinum. Recte autem, atque ad harum familiarum rationem apte vtrunque. In Capitolino enim fragmento eſt A. Poſtumius A.F. P.N. Albus Regillenſis. Eſt autem hic A. Poſtumius A. Poſtumij dictatoris filius. Sp. autem Furius, vt puto, auus eſt L. Furij L. F. Sp. N. Medullini, trib. mil. an. CCCXLVIII. Hic conſul in acie contra Aequos fratrem amiſit P. Furium, eum, ut opinor, qui cos. fuit anno CCLXXXI. Dionyſius. apud quem eſt mendoſe σέρουιος pro σπόριος. Hoc primum anno T. Quinctius pro conſule iuſſus eſt ſubſidio caſtris cum exercitu ſociali mitti, Poſtumius conſul Romæ manere ad conſcribendos eos, qui arma ferre poſſent. Magnæ utrinque clades acceptæ. Liuius.

DE COS. AN. CCXC.

L. AEBVTIVM, P. Seruilium cos. in hunc annum ſubſequutos ſcribit Liuius, & Caſsiod. Dionyſius L. Aebutium, P. Seruilium Priſcum. Diodorus L. Aebutium Eluam, P. Seruilium Structum. P. Seruilium Sp.F. P. N. Priſcum Capitolinus lapis. Hunc annum uocat Oroſius CCLX mendoſe pro CCXC. ex quo apparet ſupputationem Capitolinam ab eo hoc loco probari. Liuius K. Sextilibus, ut tum anni principium agebatur, conſules ait iniſſe. Eodem anno fœdiſsima peſtilentia ciuitatem Romanam uexatam, ambos conſules Aebutium, Seruiliumq; mortuos Liuius, Dionyſius, Oroſius auctores ſunt. ego uero Aebutij mortem tantum notaui, quia Seruilij obitum Capitolini fragmenti interuallum non capiebat. Aequi, Volſciq; prædonum magis, quàm hoſtiũ more fines Romanos nullo occurrente exercitu populati ſunt. Liuius.

DE COS. AN. CCXCI.

L. LVCRETIVM Tricipitinum, T. Veturium, ſiue Vetuſium Geminũ edit conſules in hunc annum Liuius, Caſsiodorus, & Dionyſius: at Diodorus L. Lucretium, T. Veturium Cicurinũ. liber Cuſpin. Geminum, & Tricipitinum; lapis Capit. L. Lucretium Tricipitinum. Hunc T. Veturium filium T. Veturij eſſe arbitror, qui cos. fuit anno CCLIX. Hi conſules ante diem III Idus Sextilis inierunt. Lex Terentia de quinqueuiris imperio conſulari ſcribendis promulgata ciuitatem turbauit. Liuius.

De triumpho L. Lucretij cos. T. Veturio cos. ouante. de Volſcis, & Aequis.

IAM valida ciuitate L. Lucretio Aequos, T. Veturio Volſcos prouinciam eueniſſe Dionyſius, & Liuius conſentiunt illi quidem, ſed in uictoria tamen utriuſque deſcribenda paulum diſcrepant. Liuius enim vtrunque eorum cum vtroque hoſte congreſſum de Aequis, & Volſcis meritum rettuliſſe honorem ſcribit, triumphum illum, hunc, ut ouans urbem iniret. Dionyſius vero victorias ſeparat, atque Lucretio, quia cum Aequis acerrime pugnarat, maiorem triumphum, Veturio, quia Volſcos ſine pugna fugarat, minorem à ſenatu decretum ait. Nos Dionyſium ſequuti ſumus.

DE COS. AN. CCXCII.

P. VOLVMNIVM, Ser. Sulpicium cos. in hunc annum profitetur Liuius, & Caſsiod. P. Volumnium, Ser. Sulpicium Camerinum Dionyſius. P. Volumnium Amintinum, Ser. Sulpicium Diodorus. P. Volumnium Amintinum Gallum lapis Capitolinus. Eorundem conſulum meminit Valerius libro primo cap. VI. Ser. Sulpicium Ser. Sulpicij conſulis an. CCLIIII. filium eſſe opinor, patrem autem Q. Sulpicij Ser. F. Ser. N. Camerini Cornuti, tribuni militum anno CCCLI. Lex Terentia item agitata. Cæſo Quinctius ferox iuuenis, quo duce pulſi ſæpe foro tribuni, plebs fugata erat, damnatus in exilium abijt. Liuius.

DE

DE COS. AN. CCXCIII.

P. VALERIVM Poplicolam, C. Claudium Sabinum cos. nominant in hunc annum Liuius, & Dionyſius. P. Valerium Poplicolam, C.Claudium Regillanum Diodorus. P.Valerium P.F. Voluſi N. Poplicolam lapis Capitolinus. P.Valerius Poplicolæ filius eſt, idem, qui ante etiam conſul fuit. Quod ipſum ſi animaduertiſſet Liuius, haud ita hunc conſulem loquentem feciſſet. Auſurum ſe in tribunis, quod princeps familiæ ſuæ auſus in regibus eſſet. Item. Memorem ſe maiorum ſuorum, memorem cognominis, quod populi colendi, velut hæreditaria cura ſibi à maioribus tradita eſſet. Etenim eum de patre, vt de atauo loquentem inducit. C.Claudium Ap. F. patruum eſſe Ap. Claudij decemuiri Liuius, & Dionyſius auctores ſunt. nos vero qua de cauſſa & hunc M.F. appellemus, iam diximus. Ceterum P. Valerium cos. in pugna contra ſeruos, qui hoc anno duce Ap. Herdonio Sabino Capitolium occuparant, cecidiſſe, inq́; eius locum L. Quinctium Cincinnatum ſuffectum Liuius, Dionyſius, Oroſius, & ij, qui conſules Capitolinos digeſſerunt, prodiderunt. Liuius itẽ menſe Decembri ſuffectum, Dionyſius ex agro quem colebat, ad conſulatum à viatore uocatum, alij id ei poſt in dictatura obtigiſſe ſcripſerũt, Eodem prœlio Herdonius interfectus, Capitolium recuperatum eſt.

DE COS. AN. CCXCIIII.

Q. FABIVM III, L.Corneliũ Maluginenſem cos. Liuius ſuggerit hoc anno,& Caſsiodorus. Dionyſius Q. Fabium Vibulanum III, L.Cornelium. Diodorus Q.Fabium Vibulanum, L.Cornelium κουρητῖνον, mendoſe, ut puto. Q. Fabium Vibulanum III lapis Capitolinus. eſt etiam in fragmento Cornelij conſulis Capitolino ſyllaba VS, quæ ad cognomen eius pertinet, quam ego ſum interpretatus COSSVS. Quod fuit cognomen Corneliorum, ut etiam ante in Ser. Cornelio conſule huius conſulis, (ut puto) patre apparuit ex Diodoro. Hunc eundem auum eſſe opinor P. Cornelij M.F. L.N. Coſsi Rutili trib. mil. anno CCCXLV. Eorundem conſulum meminit Dionyſius in anno CCCX.

De Luſtro X.

CENSVS anno ſuperiore actus eſt. luſtrum propter Capitolium captum, conſulem occiſum condi religioſum fuit. perfectum eſt autem hoc anno. id luſtrum ab origine urbis decimum conditum. Fuerunt cenſa ciuium capita CXXXII millia CCCCIX. Hæc Liuius. Eutropius etiam hoc anno cenſum actum ſignificat, cum poſt cenſus mentionem L. Quinctium dictatorem dictum eſſe ait. Huius luſtri meminit Dionyſius in anno CCCX explicando, conditumq́; ab his conſulibus ſcribit. Quæ cum ita ſint, ſatis apparet ex Liuij etiam ſententia nouem ante, quæ nos poſuimus, luſtra eſſe condita. quanquam eorum ipſe non meminit.

De triumphis conſulum Q. Fabij Vibulani III de Aequis.
L. Cornelij Maluginenſis Coſsi de Volſcis.

HOC anno Tuſculum populo Ro. fœderatum improuiſo ab Aequis captum, Antium Volſcorum à Romanis defeciſſe, Aequos, Volſcosq́; coniunctis copijs fines Hernicorum, qui ſocij populi Ro. erant, inuaſiſſe nuntiatum eſt. Itaque conſulibus prouincias ſortitis Fabio Aequi, Cornelio Volſci prouincia euenit. Fabius recuperato ab Aequis Tuſculo eoſdem illos una cum Volſcis caſtra habentes ad Algidum fugat, & caſtris exuit. Cornelius ab altera parte Antium primum obſedit, poſt ui cepit. His de cauſſis triumphus utrique decretus eſt. Ita Dionyſius. Liuius autem Fabium Volſcos ad Antium, de quo ſuſpicio erat, ne deficeret, fudiſſe, & Tuſculum ab Aequis captum recepiſſe ait. De Cornelio uero ita loquitur. Eodem anno deſciſſe Antiates apud pleroſque auctores inuenio. L.Cornelium conſulem bellum id geſsiſſe, oppidumq́; cepiſſe, certum affirmare, quia nulla apud ueteres ſcriptores eius rei mentio eſt, non auſim. Hæc illi. Ego vero Dionyſium, quem hoc loco ſequuti ſunt etiam Capitolini triumphorum ſcriptores, ſequutus ſum. Liuius enim ad extremum etiam conſules triumphantes cum uictore exercitu rediſſe ſcribit.

DE COS. AN. CCXCV.

L. Minucium, C.Nautium ſuggerit cos. Liuius, & Caſsiodorus. L. Minucium, C.Nautium iterum Dionyſius. L. Minucium καρουτιανὸν, C.Nautium Rutilum Diodorus. C.Nautium Rutilum

tilum II lapis Capitolinus. L. Minucij cos. meminit etiam in Cincinnato is, qui ſcribit de viris illuſtrib. Apud Diodorum neſcio quid cognominis ſit καϱουτιανὸς. ego Augurinum familiare Minucijs cognomen attribui. puto enim eſſe uitioſe apud Diodorũ καϱουτιανὸς, pro ὁ ἀγουϱῖνος. Tradunt etiam Dionyſius, & Liuius, L. Quinctium hoc anno dictatorem, cum L. Minucium conſulem obſidionis periculo exemiſſet, eundem, ut ſe magiſtratu abdicaret, coegiſſe. quod idem Valerius lib. II. cap. II. ſcribit ſic. Age quanto ſpiritu putamus vſum L. Quinctium Cincinnatum dictatorem eo tempore, quo deuictis Aequicolis, & ſub iugum miſsis L. Minucium conſulatum deponere coegit, quòd caſtra eius hoſtes ijdem obſederant &c. Hoc idem quia in Capitolinis conſulibus notatum fuiſſe ex inani interuallo quodam ſuſpicatus ſum, ne mihi quidem omittendum duxi. Nautius conſul cum Sabinis egregie ad Eretum pugnauit. Liuius.

De L. Quinctio Cincinnato dictatore, & triumpho eius de Aequis.

AEQVI hoc anno fracto fœdere, quod priore anno cum populo Rom. icerant duce Clœlio Graccho mouerunt. aduerſus eos L. Minucius conſul miſſus cum in Algido monte concluſus eſſet, intellectum eſt rem, & tempus dictatore egere. quare dictator à C. Nautio cos. dictus L. Quinctius Cincinnatus. is magiſtrum equitum ſibi L. Tarquitium cooptauit. hæc Liuius, Dionyſius, & lapis Capitolinus. Hoc anno ex agro extractum eſſe L. Quinctium ad dictaturã ſcribunt ijdem, præterea Oroſius, Eutropius, Valerius lib. IIII. cap. IIII. Plin. lib. XVIII. cap. III. Cicero de finib. II. Is, qui ſcribit de viris illuſtrib. Hoc idem ei ante etiam in conſulatu obtigiſſe notat Dionyſius, præterea nemo. Cicero in Catone hoc quoque honore affectum in ſecunda dictatura ſignificat, tum cum magiſter eq. eius Ahala Sp. Mælium interfecit. in quo, vt puto, memoriæ vitio labitur. Dictatorem autem L. Quinctium circumſeptum in Algido monte L. Minucium conſulem ab Aequis liberaſſe, Clœlium Gracchum ducem Aequorum in deditionem accepiſſe, Aequos ipſos ſubactos ſub iugum miſiſſe, deq; illis triumphaſſe. cumq; in menſes ſex dictaturam cepiſſet, poſt XVI dies his rebus geſtis dictatura abdicaſſe, Liuius, Dionyſius, lapis Capitolinus, & is, qui de uiris illuſtribus ſcribit, ſunt auctores.

DE COS. AN. CCXCVI.

CONSVLES in hunc annum nominant Liuius, & Caſsiodorus Q. Minucium, M. Horatium Puluillum. Diodorus L. Poſtumium, M. Horatium. Dionyſius C. Horatium, Q. Minucium. lapides Capitolini C. Horatium Puluillum. collega eius intercidit. puto autem legendum apud Liuium, C. Horatium. nam anno CCCI C. Horatium Puluillum augurem mortuum ſcribit. Tribuni pl. hoc anno primum X creati. Minucius in Sabinis non inuenit hoſtem. Horatius cum Aequis in Algido bene pugnauit. Liuius.

DE COS. AN. CCXCVII.

IN hunc annum conſules inuenio M. Valerium cum Sp. Virginio apud Liuium, Caſsiodorum, & Dionyſium. at apud Diodorum lib. XII M. Valerium Lactucam, Sp. Virginium Tricoſtum. apud librum Cuſpinianum, Maximum, & Cœlimontanum. Lapidem uero Capit. M. Valerium Maximum. Lactucinum cognomen eſſe Valeriorum docet Plinius. Horum etiam conſulum meminit Cenſorinus de ludis ſæcularibus. Idem M. Valerius biennio ante dicitur à Liuio M'. F. Volnſi N. quod etiam ſcriptum eſt in hoc Capitolino conſulatu. His conſulibus domi foriſq; ocium fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCXCVIII.

DEINCEPS conſulatum ineunt C. Veturius, T. Romilius. Liuius, Caſsiodorus, Dionyſius. C. Veturium Cicurinum, T. Romilium Vaticanum edit Diodorus. Vaticanum cognomen item eſt in tabulis Capitol. eiuſdem Romilij meminit etiam Plinius lib. VII. cap. XXVIII. De Veturio dicam in decemuiratu eius anno CCCII. In Algido cum Aequis à conſulibus proſpere pugnatum eſt. Liuius.

DE COS. AN. CCXCIX.

CONSVLEM in hunc annum nominant Sp. Tarpeium Liuius, Caſsiodorus, Dionyſius, Diodorus, Pædianus in Cornel. De collega eius non ſatis conſtat. Liuius eum vocat A. Aeternium,

nium, itemq; Plin. lib. VII cap. XXVII. Dionyſius αὖλον τερμένιον, Gellius lib. II. cap. XI A. Thermum, Diodorus αὖλον ἀστέριον Φοντίνιον, Caſsiodorus A. Aterium. Ego Caſsiodorum ſeſequutus ſum. eſt enim Ateria gens notior, quàm cæteræ, quas alij produnt. Ei cognomen alij Fontinalem adiiciunt. De Tarpeij cognomine nihil certi eſt. in Capitolino enim fragmento eſt Sp. Tarpeius M.F. M.N. MONTANCA--. Hoc anno abiecta lege Terentia, quæ per multos annos iactata erat legati tres in Græciam ad eorũ leges cognoſcendas miſsi. ab externis bellis quietus annus fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCC.

LIVIVS, itemq; Caſsiodorus conſules memorant in hunc annum Sex. Quinctilium, & P. Curiatium, Dionyſius Sex. Quinctilium, & P. Horatium, Diodorus Sex. Quinctilium Tergeminum. Sex. Quinctilium Sex.F. P.N. lapis Capitolinus. Eſt autem Tergeminus tam Horatiorum, quàm Curatiorum cognomen. Horatium tamen probaui magis. Hoc anno peſtilentia laboratum eſt. inter ceteros mortuus eſt conſul Sex. Quinctilius, &, qui in eius locum ſuffectus fuerat, Sp. Furius. Ita Dionyſius. De morte Quinctilij meminit etiam Liuius. ſed de Sp. Furio aut ſuffecto, aut mortuo, ne verbum quidem. Cuius annales ſequutos eſſe eos opinor, qui Capitolinas tabulas exararunt. Ab hoſte ocium fuit.

DE COS. AN. CCCI.

C. MENENIVM, P. Seſtium cos. in hunc annum ſuggerunt Liuius, Caſsiodorus, Dionyſius. Diodorus T. Menenium, P. Seſtium Capitolinum. Feſtus lib. XIIII P. Seſtium Capitolinum, T. Menenium Lanatum. P. Seſtium Q.F. Vibi N. Capitolinum lapis Capitolinus. Hunc T. Menenij filium eſſe reor conſulis anno CCLXXVI, fratrem L. Menenij, qui conſul erit anno CCCXIII.

DE COS. ANN. CCCII.

abd. ut decemuiri conſulares fierent.

CONSVLES in hunc annum deſignatos fuiſſe Ap. Claudium, & T. Genucium, uerum decemuirum creandorum cauſſa abdicaſſe Liuius cum Dionyſio & Capitolini ſcriptores, quantum ex tabularum fragmento intelligi poteſt, prodiderunt. Decemuiratum autem in remp. intulit lex Terentia, quam C. Terentius Arſa tribunus pl. de quinqueuiris creandis, qui leges conſulari imperio ſcriberent, promulgauit. Querebatur enim plebs, nimium eſſe conſulis imperium, idq; imminui, & moderatius fieri poſtulabat. Quæ lex cum ſex annos à tribunis fruſtra iactata tandem pro conceſſa ſibi duplicandorum tribunorum poteſtate penitus refrixiſſet, tamen Romilio, Veturioq; conſulibus in plebem militiam detrectantem impotentius ſe gerentibus acrius etiam, quàm ante relata eſt. Igitur incertis quid agerent patribus, placuit ea ſententia, cuius princeps T. Romilius fuiſſe dicitur, ut legum latores crearentur, qui iura patribus, plebiq; ſcriberent, quæque ab ijs eſſent decreta, ea plebem, & patres tenerent. Plebe autem aſſentiente mittuntur legati tres in Græciam, qui Athenienſium, & aliarum Græciæ ciuitatum inſtituta, mores, & iura noſcant, eaq; Romam deferant, Sp. Poſtumius Albus, A. Manlius, Ser. Sulpicius Camerinus. Miſsi autem Tarpeio, Aterioq; cos. tertio anno, quo Menenius, & Seſtius conſulatum gerebant cum legibus reuertuntur. Cum autem inſtarent tribuni, ut tandem legum ſcribendarum initium fieret, iamq; in hunc annum deſignati conſules eſſent Ap. Claudius, & T. Genucius, tum in Ap. Claudij ſententiam ſenatus conſultum factum eſt, vt reliquis abrogatis magiſtratibus decemuiri crearentur cum imperio conſulari, ac regio ſine prouocatione, qui ex patrijs moribus, & peregrinis legibus optimas ſeligentes, & reip. maxime utiles iura populi Rom. conſtituerent, quæque ij ſcripſiſſent, ſi ſenatus, populusq; Ro. probaſſet, ea in perpetuum populum ipſum Romanum tenerent. Quo ſenatus conſulto à plebe comprobato conſules abdicarunt. in eorum locum decemuiri conſulares facti ſunt. Quorum nomina hæc ſunt. Ap. Claudius, T. Genucius, qui conſulatu abierant, Sp. Poſtumius, Ser. Sulpicius, A. Manlius, qui conſulares legati Athenas iuerant, T. Romilius, C. Iulius, P. Seſtius, P. Horatius omnes conſulares. præterea Sp. Veturius. Liuio, Dionyſio, & Diodoro auctoribus. quanquam Dionyſius Poſtumium Publium non Spurium, vt Liuius, & Diodorus, vocat. et Veturium Liuius Lucium, Dionyſius Titum, Diodorus, & Capitolini lapides Spurium nominant. Qui ſi fuit conſularis, certe collega T. Romilij fuit, quem omnes C. Veturium nominant, & Cicurino cognomine, non Craſſo, vt eſt in fragmentis Capitolinis afficiunt. Pro Horatio Liuius Curatium, vt in con-

ſulatu quoque, edit. Ap. Claudium Suetonius in Tiberio, & Diodorus Regillanum appellant, Capitolinæ tabulæ Craſsinum. Hos decemuiros anno ab vrbe condita CCCI iniſſe ſcribit Liuius, & eum ſequutus Caſsiodorus. Capitolini auctores anno CCCII, & cum ijs etiam Solinus. Hi decimo die ius populo ſinguli reddebant. eo die penes præfectū iuris faſces duodecim erant. collegis nouem ſinguli accenſi apparebant. Liuius.

DE DECEMVIRIS AN. CCCIII.

PROPOSITIS decem legum tabulis à decemuiris, uulgatur deinde rumor, duas deeſſe tabulas, quibus adiectis abſolui poſſe velut corpus omnis Ro. iuris. Ea expectatio, cum dies comitiorum inſtaret, deſiderium decemuiros iterum creandi fecit. Plebs etiam, præterquam quod conſulum nomen haud ſecus, quàm regum peroſa erat, ne tribunicium quidem auxilium, cedentibus inuicem appellatione decemuiris, quærebat. creati igitur in hunc annum magno patrum, plebiſq; ſtudio iterum decemuiri ſunt, Ap. Claudius II, M. Cornelius Maluginenſis, M. Sergius, L. Minucius, Q. Fabius Vibulanus, T. Antonius Merenda, M'. Rabuleius, Q. Pœtelius, K. Duilius, Sp. Oppius Cornicen. Hi tres extremi è plebe. auctores Dionyſius, Liuius, Diodorus. M. Cornelium fratrem L. Cornelij Maluginenſis conſulis an. CCXCIIII tradit Dionyſius, & Liuius. Q. Fabius is eſt, qui ter conſul fuerat. Dionyſius. Nomina horum aliquot apud Diodorum deſiderantur. ac Sp. Veturius inter hos falſo, ut puto, numeratur.

De ſecunda ſeceſsione plebis, & decemuiris an. CCCIIII abdicatis, & conſulibus ſuffectis.

CVM maior pars anni ſuperioris proceſsiſſet, & duabus tabulis ad decem adiectis, nihil ſupereſſet, ſi hæ quoque tabulæ centuriatis comitijs perlatæ eſſent, cur decemuiris reip. opus eſſet, expectaretq; populus quàm mox conſulibus creandis comitia indicerentur, tum decemuiros nulla comitiorū mentione facta iuuenum cateruis ſtipatos ſuperbius, atque impotentius ſe in vnumquenque geſsiſſe, & idibus Maijs aduenientibus, qui dies tum ſolennis ineundo conſulatui erat, nullis magiſtratibus ſubrogatis eoſdem, qui priore anno fuerant, decemuiratum cum magna totius populi indignatione continuaſſe Liuius, & Dionyſius produnt. Abdicaſſe autem eoſdem haud ita multo poſt hanc ob cauſſam inuenio. Ap. Claudius cum alij collegæ in Aequos, alij in Sabinos exercitum duxiſſent, urbis præſidio relictus Virginiam plebeiam uirginem, quam amabat, pretio pellicere adortus, cum fruſtra ſe laborare animaduertiſſet, in ſeruitutem per clientem ſuum M. Claudium aſſerere eam conatus, patrem eius eò compulit, ut ipſam filiam manu ſua ſibi potius occidendam putarit, quam Ap. Claudij libidini dederetur. Ea res, vt erat atrox, in utraque caſtra perlata ſeditionem maximam plebis excitauit. Quæ relictis caſtris cum primum in Auentinum, poſt in montem Sacrum ſeceſsiſſet, paulo poſt placata ſe redituram eſſe profeſſa eſt, ſi tribuni plebis ſibi reſtituerentur, & decemuiris abdicatis conſularis poteſtas reuocaretur. Quibus conditionibus à ſenatu acceptis ipſa in urbem redijt. Tribuni pl. decem iterum creati, & decemuiri abdicati ſunt. Eadem ſeceſsio à Varrone Cruſtumerina dicitur, credo, quòd plebs tum è caſtris ſeceſſerit, quæ inter Fidenas, Cruſtumeriamq; loco edito communita erant. ſexageſimo hoc poſt reges exactos anno factum eſſe teſtis eſt Cicero de finib. inquiens. L. Virginius ſexageſimo anno poſt libertatem receptam Virginiam filiam ſua manu occidit potius, quàm ea Ap. Claudij libidini, qui tum erat ſummo in imperio, dederetur. Conuenit autem Ciceroniana ſumma cum Capitolina. Comitijs porro (vt ait Liuius) conſularibus habitis per interregem conſules creantur L. Valerius Potitus, M. Horatius Barbatus, ijdemq; magiſtratum ſtatim occeperunt. Idem Liuius decemuiros in tertium annum continuaſſe, poſt tertium annum conſules inijſſe ſignificat. Quod nos in his tabulis ne ſcriberemus, & aliorum, & maxime Capitolinorum ſcriptorum mouit auctoritas. Rufus enim tantum per biennium decemuiros reip. præfuiſſe. Tacitus decemuiralem poteſtatem non vltra biennium ualuiſſe tradit. cum autem in Capitolinis horum conſulum triumphis numerus aſcriptus ſit anni ab vrbe condita CCCCIIII, ſatis patet tertium decemuirum annum cum hoc ipſo, quo conſules Valerius, & Horatius inierunt, coniungendum eſſe, ut ſit quartus poſt Quinctilium, & Horatium conſules annus, qui ex Capitolinis tabulis in annum trecenteſimum inciderunt. Eorundem conſulum meminit poſt abdicatos etiam decemuiros Caſsiodorus. Quorum L. Valerius, P. Valerij filius eſt eius, qui cos. Ap. Herdonium interfecit, P. Valerij, qui reges eiecit, nepos. M. autem Horatius M. Horatij, qui cum Poplicola item conſul fuit, nepos. De L. Valerio ſic Cicero in Bruto. Ne L. Valerium quidem Potitum

titum arbitror non aliquid potuiſſe dicendo, qui poſt decemuiralem inuidiam plebem in patres incitatam legibus, & concionibus ſuis mitigauerit. Diodorus hos cos. nominat M. Horatium, L. Valerium τουρπῖνον. mendoſe, ut puto, pro ποτῖτον. P. Valerium Poplicolam Potitum, M. Horatium Barbatum triumphus eorum Capitolinus.

De triumphis L. Valerij Potiti, M. Horatij Barbati cos. de Aequis, & Sabinis.

L. VALERIVS in Aequos, & Volſcos, M. Horatius in Sabinos profecti optime rem geſſerunt. Ijdemq; cum à ſenatu triumphum non impetrarent, ad populum conuerſi primi iuſſu populi, inuito ſenatu triumpharunt. Liuius, Dionyſius. Ex eorum etiam verbis apparet Valerium de Aequeis, & Volſceis triumphaſſe, cum in Capitolino tamen triumpho Aequorum tantum nomen inciſum ſit.

DE COS. AN. CCCV.

CONSVLES ſuggerit Liuius Sp. Herminium, T. Virginium Cœlimontanum. L. Herminium, T. Virginium Caſsiodorus. λάρον ἑρμήνιον, τίτον οὐεργίνιον Dionyſius. λαρῖνον ἑρμήνιον, τίτον οὐεργίνιον ϛρούκτον Diodorus. In ſcholijs Liuianis oſtendi Lartem Herminium eſſe legendum. Vereor etiam ne ϛρούκτος apud Diodorum mendoſe ſit, pro τρικοςός. Nam Structus Seruiliorum eſt, non Virginiorum. Ocium domi, ac foris fuit.

DE COS. AN. CCCVI.

M. GEGANIVM Macerinum, C. Iulium cos. ſubijcit Liuius. M. Geganium, L. Iulium Diodorus. Dionyſij multæ hic paginæ deſiderantur. M. Geganius M. F. dicitur in ſecundo ipſius conſulatu Capitolino. Hi conſules plebem decreto ad bellum Volſcorum, & Aequorum delectu ſuſtinendo, rem ab ſeditionibus continuere. Liuius.

DE COS. AN. CCCVII.

T. QVINCTIVM Capitolinum IIII, Agrippam Furium conſules in hunc annum comparant Liuius, & Dionyſius. T. Quinctium, Agrippam Furium Diodorus, & Caſsiodorus. Aequis, Volſcisq;, qui ad mœnia ipſa Romæ populabundi uenerant, fuſis conſules triumphum nec poſtularunt, neque eis ab ſenatu delatus eſt. Ager Aricinorum, & Ardeatium controuerſus teſtimonio P. Scaptij populo R. adiudicatus eſt. Liuius.

DE COS. AN. CCCVIII.

CONSVLATVM deinde ceperunt M. Genucius, C. Curtius. auctor Liuius, & Dionyſius. M. Genucium, Agrippam Curtium edit Diodorus. quanquam mendoſe eſt apud Dionyſium Minucius pro Genucio, & apud Liuium Curiatius pro Curtio. Quod ex M. Varrone intelligi poteſt, qui de lingua latina ita ait. Cornelius, & Luceius ſcribunt locum paluſtrem, qui tum in foro fuit, antequam cloacæ ſint factæ, eſſe fulguratum, & ex ſenatuſconſulto ſeptum eſſe. idque factum eſſe à Curtio conſule, cui M. Genucius fuit collega, atque inde Curtium lacum appellatum. His conſulibus lex à Canuleio tribuno pl. de communicandis plebi patriciorum connubijs, quæ decemuiri ante diremerunt, lata eſt. Ardeates ob iniuriam agri abiudicati defecere, & Veientes extrema agri Romani populati ſunt. Liuius.

De primis tribunis milit. cons. pot. An. CCCIX.

CVM C. Canuleius trib. pl. priore anno legem alteram promulgaſſet, vt conſul alter ex plebe crearetur, in quo patriciorum dignitas minuebatur, patres veriti, ne ſe inuitis lex perferretur, in eam ſententiam ierunt, cuius auctor fuiſſet C. Claudius dicitur, ut pro conſulibus crearentur tres tribuni militum ex patricijs, totidemq; ex plebe, ijq; conſulari poteſtate ornati remp. regerent. Eorum autem annuo finito imperio rurſus ſenatus, & plebs conſuleretur, conſules ne, an tribunos mallent. Qui vero placuiſſent, fierent. His rebus decretis in magno plebeiorum, & patriciorum petentium ſtudio tres ex patricijs tantum creati ſunt. plebs eo contenta fuit, quod ſui ratio in comitijs habita fuiſſet. Hæc Liuius, & Dionyſius. Adijcit Liuius fuiſſe, qui propter ad-

iunctum Aequorum, Volſcorumq; bello, & Ardeatium defectioni Veiens bellum, quia conſules obire tot ſimul bella nequirent, tribunos militum tres creatos dicerent ſine mentione promulgatæ legis de conſulibus ex plebe creandis, & imperio, & inſignibus conſularibus eſſe vſos. nomina tribunorum ſunt hæc. A.Sempronius Atratinus, L.Atilius Longus, T.Clœlius Siculus. vt ait Liuius, Dionyſius, Diodorus, Longus certe Atiliorum cognomen fuit, ut alibi patet. A.Sempronius frater eſt L.Sempronij, qui conſul ſuffectus eſt hoc anno. auctor Dionyſius. Primos tribunos militum iniſſe anno ab urbe condita trecenteſimo decimo ſcribit Liuius, at Suidas in voce χιλίαρχοι trecenteſimo quinto, Capitolini lapides trecenteſimo nono.

De tribunis militum abdicatis, & conſulibus ſuffectis.

TRIBVNORVM militarium non pro firmato ſtetit ius, quia tertio menſe, quàm inierunt, augurum decreto, perinde ac vitio creati, honore abiere, quòd C. Curtius, qui comitijs eorum præfuerat, parum recte tabernaculum cepiſſet. Interim patricij cum ſine curuli magiſtratu reſp. eſſet, coiere, & interregem creauere. Contentio conſules ne, an tribuni militum crearentur in interregno rem dies complures tenuit. Interrex, ac ſenatus conſulum comitia, tribuni plebis, & plebs tribunorum, ut haberentur, tendunt. vicere patres. T. Quinctius Barbatus interrex conſules creat L.Papirium Mugillanum, L.Sempronium Atratinum. hæc Liuius & Dionyſius. Addit præterea Liuius hos conſules neque in annalibus priſcis, neque in libris magiſtratuum inueniri. Licinium autem Macrum & in fœdere Ardeatino, & in libris linteis eſſe, ſcripſiſſe. Horum conſulum meminit Cicero in epiſtola ad Papirium Pætum. Papirij, inquit, fuerunt patricij minorum gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui conſul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea cenſor cum eodem fuiſſet annis poſt Romam conditam CCCXII. ſed tum Papiſij dicebantur. Quo in loco legendum puto. Qui cenſor cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea conſul cum eodem fuiſſet. ex ipſa hiſtoria. L. Sempronium filium eſſe A. Sempronij L. F. A. N. Atratini conſulis anno CCCXXXVII puto. His conſulibus fœdus cum Ardeatibus renouatum. Liuius.

DE COS. AN. CCCX.

CONSVLES edit in hunc annum Caſsiodorus T. Quinctium, M. Geganium. Diodorus T.Quinctium, M.Geganium Macerinum. Liuius & Dionyſius M. Geganium Macerinum iterum, T.Quinctium Capitolinum quinctum. Eoſdem menſe Decembri iniſſe tradit Dionyſius.

De cenſoribus primis, & Luſtro XI.

IDEM annus cenſuræ initium intulit. ortum autem eius rei initium eſt, quòd in populo per multos annos incenſo neque differri cenſus poterat, neque conſulibus, cum tot populorum bella imminerent, operæ erat id negocium agere. Mentio illata ab ſenatu eſt, rem operoſam, & minime conſularem ſuo proprio magiſtratu egere, cui ſcribarum miniſterium, cuſtodiaq;, & tabularum cura, cui arbitrium formulæ cenſendi ſubijceretur. Et patres quanquam rem paruam, tamen quo plures patricij magiſtratus in rep. eſſent, læti accepere, id quod euenit, futurum rati, ut mox ope eorum, qui præeſſent, ipſi honori ius maieſtatemq; adijcerent. & tribuni, id quod tunc erat, magis neceſſariam, quàm ſpecioſi miniſterij procurationem intuentes haud ſane tetendere. Hæc ad uerbum Liuius. Dionyſius hac de re conſules ait ad ſenatum rettuliſſe, cenſumque in urbe neceſſarium eſſe, præſertim in qua intra XVII annos poſt Q. Fabium, L. Cornelium cos. cenſus nullus actus eſſet, docuiſſe. Reliqua uero, quæ hunc locum continebant temporum iniuria apud eum deſiderantur, una cum reliquis pulcherrimæ, & certiſsimæ illius hiſtoriæ partibus, cuius præſidio memoria rerum Romanarum lapſa ſubleuari facile potuit. Cenſores porro à cenſu agendo dictos ſcribit Liuius. Varro de lingua Latina cenſorem ait dictum eſſe, ad cuius cenſionem, ideſt arbitrium populus cenſeretur. Feſtus cenſores nuncupatos ſcribit, quòd rem ſuam quiſque tanti æſtimare ſolitus eſſet, quantum illi cenſuiſſent. De cenſorum iure tradit Plutarchus in Catone maiore, Varro de lingua Latina. Cum autem, ut ait Liuius, à primoribus ciuitatis ſpretus honos eſſet, Papirium, Semproniumq;, quorum de conſulatu dubitabatur, vt eo magiſtratu parum ſolidum magiſtratum explerent, cenſui agendo populus præfecit. Cicero ad Pætum, L.Papirium Mugillanum ſcribit cum L.Sempronio Atratino cenſorem ante fuiſſe, quàm conſul fuiſſet. in quo vitium eſt (vt dixi) librarij. Illud non præteribo, cum duo cenſores eſſent,

eos

eos inter ſe ſortiri ſolitos fuiſſe, uter luſtrum conderet, ut Varro, & ſæpiſsime alias Liuius notarunt. Qui autem luſtrum fecit, is fere poſtponitur collegæ ſuo. Quod & ipſe quoque ſequutus Capitolinos auctores feci, quoad potui. Quanquam autem luſtri nulla mentio fit, factum tamen eſſe ſequentia luſtra indicabunt.

De triumpho M. Geganij Macerini cos. II.

Volsci Ardeam populo Ro. fœderatam duce Aequo Clœlio cum obſidione premerent, à M. Geganio cos. circumuallati, atque in extremum periculum adducti in deditionem accipiuntur, & ſub iugum miſsi cum ſingulis ueſtimentis ignominiæ, cladiſq; pleni dimittuntur. Conſul duce Clœlio ante currum ducto in urbem triumphans redit. Hæc Liuius. Veſtigia parua huius triumphi extant etiam in Capitolinis triumphis, hæc.

M. GEGANIVS M. F. DE--- ANN. CCCX. NONIS SEPT.

DE COS. AN. CCCXI.

Consvles nominat hoc anno Caſsiodorus M. Fabium, Poſtumum Aebutium. Diodorus M. Fabium, Poſtumum Aebutium οὔλεκον. Liuius M. Fabium Vibulanum, Poſtumum Aebutium Cornicinem. Valerius in Epitoma Poſtumi Aebutij Eluæ meminit. Liuius M. Aebutij Eluæ triumuiri coloniæ deducendæ hoc anno mentionem facit. Quid ſit cognomen οὔλεκος, niſi ὁ ἔλβας legatur, incertum habeo. M. Fabius filius eſt Q. Fabij M. F. K. N. qui ter conſul fuit, & cladi ad Cremeram ſuperfuit. Ardea colonia præſidij cauſſa deducta. Liuius.

DE COS. AN. CCCXII.

In hunc annum conſules inuenio apud Liuium, & Caſsiodorum C. Furium Pacilum, M. Papirium Craſſum. apud Diodorum Q. Furium Fuſum, Manium Papirium Craſſum. Eſt autem Manius Papiriorũ prænomen, quod in aliis etiam celebratũ eſt. Foris res quietæ fuerunt. Liuius.

DE COS. AN. CCCXIII.

Proculum Geganium Macerinum, L. Menenium Lanatum cos. collegas produnt hoc anno Liuius, & Caſsiodorus. T. Menenium, Proculum Geganium Macerinum Diodorus. L. Menenium fratrem eſſe arbitror Agrippæ Menenij tribuni mil. anno CCCXXXVI. In ſumma annonæ caritate Sp. Mælius vir ex equeſtri ordine ingentes plebi frumenti largitiones fecit. Liuius.

DE COS. AN. CCCXIIII.

Hic annus conſules habuit T. Quinctium Capitolinum VI, Agrippam Menenium Lanatum Liuio, & Caſsiodoro auctoribus. Diodoro autem T. Quinctium, T. Menenium. Agrippa deſcriptus eſt ex tribunatu militari Capitolino ann. CCCXXXVI.

De L. Quinctio Cincinnato dictatore II. & Sp. Mælio interfecto.

Sp. Maelivs ex equeſtri ordine in ſumma annonæ caritate cum frumentum ex Etruria priuata coemptum pecunia aduehendum curaſſet, atque largitionibus frumenti factis plebem deliniſſet, elatus ſupra modum hominis priuati de regno agitare, domiq; conſilia habere anno priore cœpiſſe dicitur. Hoc autem anno cum tela in domum Sp. Mælii conferri quotidie ad ſenatum delatum eſſet à L. Minucio Augurino annonæ præfecto, eumq; domi de regno non dubia conſilia habere; ſenatus tantæ rei nouitate commotus ex T. Quinctii conſulis ſententia dictatorem dici iuſsit. L. Quinctius Cincinnatus poſt octogeſimum annum dictator à T. Quinctio cos. dictus C. Seruilium Ahalam magiſtrum equitum ſibi cooptauit. Seruilius iuſſu dictatoris Mælium in ius vocatum, quia dicto non parebat, obtruncauit. Dictator iuſte factum pronunciauit, etiam ſi regni crimine inſons fuiſſet. Ita Liuius. Qui uero de viris illuſtribus ſcripſit ita. L. Cincinnatus uiginti annos poſtquam dictator fuerat iterum dictator cum magiſtro eq. Seruilio Ahala Sp. Mælium interfecit. & Cicero in Catone ſic. L. Quinctio Cincinnato in agro aranti nunciatum eſt eum dictatorem eſſe factum. cuius dictatoris iuſſu magiſter eq. C. Seruilius Ahala Sp. Mælium

Mælium regnum affectantem, & occupantem interemit. Diximus autem eum non eodem tempore ex agro ad dictaturam vocatum eſſe, & Mælium interfici iuſsiſſe. neque enim eum poſt octogeſimum annum in agro fuiſſe colendi cauſſa ueriſimile uidetur. De Seruilio magiſtro eq. ſcribit Valerius hoc modo lib. v. Ahala cum magiſter equitum Sp. Mælium regnum affectantem occidiſſet, cuſtoditæ libertatis ciuium exilio ſuo pœnas pependit. & Liuius anno CCCXVI ait rogationem latam eſſe à Sp. Mælio tribuno pl. de publicandis Seruilij Ahalæ bonis ob necem ciuis indemnati, ſed nihil egiſſe. Scribit tamen hac de re Cicero ſic pro domo. Cæſo ille Quinctius, & M. Furius Camillus, & C. Seruilius Ahala cum eſſent optime de rep. meriti, tamen populi incitati uim, iracundiamq; ſubierunt. Hunc magiſtrum equitum ex anno urbis CCCXXXV Capitolino deſcripſi.

DE TR. MIL. AN. CCCXV.

TRIBVNI pl. peruicerunt, ut tribunorum militum potius, quàm conſulum comitia haberentur, non dubij, quin ſex lectis (tot enim iam creari licebat) ex plebeijs aliqui profitendo ſe fore Mælianæ cædis ultores, crearentur. plebs tamen nec plures, quàm tres tribunos conſulari poteſtate creauit, & in ijs L. Quinctium Cincinnati filium. prælatus ſuffragijs Quinctio Mamercus Aemilius vir ſummæ dignitatis. L. Iulium tertium creant. Liuius. Tres tribunos militares in hunc annum edit etiam Diodorus Manium Aemilium Mamercum, C. Iulium, L. Quinctium. Mam. Aemilius (ſic enim potius quàm M'. voco) pater eſt M'. Aemilij Mam. F. M. N. Mamercini tribuni mil. ann. CCCXLVIII. L. Iulius pater eſt L. Iulij L. F. Vopiſci N. Iuli tribuni mil. anno CCCLII. His conſulibus Fidenates coloni ad Lartem Tolumnium Veientium regem, & Veientes defecere, & legatos Romanos cauſſam noui conſilij quærentes iuſſu regis interfecere. Liuius.

DE COS. AN. CCCXVI.

AD curam ſummæ rerum quieta plebe, tribuniſq; eius, nihil controuerſiæ fuit, quin conſules crearentur M. Geganius Macerinus tertium, & L. Sergius. Hæc Liuius. Caſsiodorus etiam, qui niſi nomina conſulum apponit M. Geganium III, & L. Sergium cos. edit. Diodorus item M. Geganium, L. Sergium. Hunc Sergium Fidenatem à bello Fidenati geſto uocatum tradit Liuius. hic enim primus hoc anno cis Anienem cum rege Veientium ſecundo prœlio conflixit, nec incruentam uictoriam rettulit. Idem ornatus eſt ex tertio tribunatu Capitolino an. CCCXXXV.

De Mam. Aemilio Mamercino dictatore, & triumpho eius de Faliſcis, Veientibus, & Fidenatibus.

CVM maior ex ciuibus bello Fidenati amiſsis L. Sergio conſule dolor, quàm lætitia fuſis hoſtibus eſſet, ſenatus, vt in trepidis rebus, dictatorem dici Mamercum Aemilium iuſsit. is magiſtrum eq. ex collegio prioris anni, quo ſimul tribuni mil. conſulari poteſtate fuerant, L. Quinctium Cincinnatum dignum parente iuuenem dixit. Ita Liuius. Vtriuſque meminit etiam Oroſius, & Eutropius. Qui autem ſcripſit de uiris illuſtrib. Quinctium Cincinnatum dictatorem, A. Cornelium Coſſum mag. eq. prodit. Coſſum autem hoc anno tribunum militum fuiſſe pleriſque auctoribus placuiſſe tradit Liuius. Cum Veientibus porro, & Fidenatibus, & Faliſcis, qui horum auxilio uenerant hoc anno acerrime à Mam. Aemilio dictatore pugnatum eſt. qui omnibus locis re bene geſta ſenatus conſulto iuſſuq; populi triumphans in urbem redijt. Liuius. Plerique A. Cornelium Coſſum tribunum militum in hoc bello Lartem Tolumnium Veientiũ regem interemiſſe ſcripſerunt, & ſecunda opima ſpolia Ioui Feretrio rettuliſſe. Nos hanc victoriam in conſulatum eius reiecimus, quem nono abhinc anno geſturus eſt. Id quo conſilio fecerimus, eo loco latius exponemus. Eutropius Fidenas captas, & exciſas ſcribit à Mam. Aemilio dictatore, & L. Quinctio Cincinnato magiſtro eq. Liuius autem Mam. Aemilio dictatore III, & A. Cornelio Coſſo magiſtro eq. id factum ait. Huius triumphi notæ ſunt in Capitolinorum triumphorum fragmentis hæ, -VS. -- AN. CCCXVI. IDIB. SEPT.

DE COS. AN. CCCXVII.

LIVIVS, & Caſsiodorus conſules in hunc annum memorant M. Cornelium Maluginenſem, & L. Papirium Craſſum. Diodorus L. Papirium, A. Cornelium Macerinum. vitioſe ſine

ne dubio. M. Cornelium arbitror eſſe filium M. Cornelij ante decemuiri conſularis. Exercitus in agrum Veientem, & Faliſcum ducti. hoſtis nuſquam inuentus. Liuius.

DE COS. AN. CCCXVIII.

CONSVLES in hunc annum inuenio apud Liuium, & Caſsiodorum C. Iulium iterum, & L. Virginium. apud Diodorum C. Iulium, Proculum Virginium Tricoſtum. Iulius an CCCVI conſul fuit.

De Q. Seruilio Priſco dictatore.

CVM Fidenates Veientium exercitu accito Anienem tranſiſſent, atque haud procul porta Collina caſtra haberent, Iulius conſul in aggere muriſq; explicat copias. Virginius S. C. dictatorem dicit Q. Seruilium, cui Priſco alij, alij Structo fuiſſe cognomen tradunt. is ſibi magiſtrum eq. Poſtumum Aebutium Eluam cooptat. Hæc Liuius. Seruilius in ſecunda dictatura Capitolina ſcribitur Q. Seruilius P.F. Sp.N. Priſcus Fidenas. Puto autem Fidenatem appellatū in hoc magiſtratu, quo Fidenas cepit, ut ait Liuius. Cuius tamen uictoriæ triumphum miror à Liuio eſſe præteritum, aut cauſſam cur non eum egerit, eſſe neglectam.

De cenſoribus, & Luſtro XII.

HIS conſulibus C. Furium Pacilum, & M. Geganium Macerinum cenſores uillam publicam in campo Martio probaſſe, ibiq; primum populi cenſum actum eſſe tradit Liuius. Eundem M. Geganium, & C. Furium violentos cenſores appellat in anno CCCCXLIII. Luſtrum ab his conditum probant ſequentia luſtra. neque enim eorum hoc præterito conſtaret numerus.

DE COS. AN. CCCXIX.

EOSDEM conſules inſequenti anno refectos Iulium tertium, Virginium iterum apud Macrum Licinium inuenio. Valerius Antias, & Q. Tubero M. Manlium, & Q. Sulpicium conſules in eum annum edunt. Ceterum in tam diſcrepanti editione & Tubero, & Macer libros linteos auctores profitentur. neuter tribunos militum eo anno fuiſſe traditum à ſuperioribus antiquis diſsimulat. Licinio libros haud dubie ſequi linteos placet. & Tubero incertus ueri eſt. Sed inter cetera uetuſtate incomperta hoc quoque in incerto poſitum. Hæc Liuius. Diodorus tamen pro conſulibus tres tribunos militares edit M. Manlium, Q. Sulpicium Prætextatum, Ser. Cornelium Coſſum. Nos autem quia C. Iulium III, L. Virginium II conſules etiam à Caſsiodoro poni animaduertimus, propterea eos conſules appoſuimus.

De Mam. Aemilio Mamercino dictatore II.

CVM Faliſci, ac Veientes captis à Seruilio dictatore Fidenis exterriti legatis circa XII populos miſsis impetraſſent, vt ad Voltumnæ fanum indiceretur omni Etruriæ concilium, velut magno inde tumultu imminente ſenatus Mam. Aemilium dictatorem iterum dici iuſsit. ab eo A. Poſtumius Tubertus magiſter eq. eſt dictus. Non mouentibus autem Etruſcis, dictator ne nequicquam creatus eſſet, legem pertulit, qua cenſuram, quæ quinquennalis ante erat, annuam, & ſemeſtrem fecit, ac ſe dictatura abdicauit. Cenſores ægre paſsi, Mamercum, quòd magiſtratum populi Ro. imminuiſſet, tribu mouerunt, octuplicatoq; cenſu ærarium fecerunt. Ita Liuius. Idem A. Poſtumius Tubertus poſt dictator erit.

DE TR. MIL. AN. CCCXX.

TRIBVNI pl. aſsiduis concionibus prohibendo conſularia comitia, cum res prope ad interregnum perducta eſſet, euicere tandem, ut tribuni mil. conſulari poteſtate crearentur. Victoriæ præmium, quod petebatur, ut plebeius crearetur, nullum fuit. omnes patricij creati ſunt, M. Fabius Vibulanus, M. Foslius, L. Sergius Fidenas. ſic Liuius. Diodorus item edit M. Fabium, M. Φαλίνιον, L. Seruilium. ſed mendoſe. M. Fabius idem eſt, qui conſul fuit an. CCCXI. L. Sergius, qui fuit an. CCCXVI. Foslius Flaccinator alibi in Capit. lapidib. ſcribitur, non Folius, vt in vulgatis Liuianis libris, quem mendoſe Φαλίνιον uocat Diodorus.

DE

DE TR. MIL. AN. CCCXXI.

Consvlarivm comitiorum nulla mentio habita eſt. Tribuni mil. conſulari poteſtate omnes creati ſunt, L.Pinarius Mamercus, L. Furius Medullinus, Sp. Poſtumius Albus. Ita Liuius. Diodorus nominat L. Furium, Sp.------. --. Pinarium Mamercum. Tumultus ab Aequis, & Volſcis nuntiatus.

DE COS. AN. CCCXXII.

S. C. factum eſt, vt comitia conſularia haberentur. Tumultus cauſſa fuit, quem ab Aequis, & Volſcis Hernici nunciabant. T. Quinctius L. F. Cincinnatus (eidem & Penno cognomen additur) & C.Iulius Mento conſules facti. ſic Liuius. Eoſdem conſules ponit etiam Caſsiodorus. T. autem Quinctius alter filius eſt Cincinnati ſenis, quos excepto Cæſone, quem populus ante damnauit, tres habuit, vt ait Liuius. Diodorus item cos. edit T. Quinctium, C.Iulium. Huius conſulatus meminit etiam Liuius in anno cccxxx.

De A. Poſtumio Tuberto dictatore, & triumpho eius de Aequis, & Volſcis.

Senatvi dictatorem dici placuit, quia populi ſæpe uicti maiore, quàm alias conatu rebellabant, & aliquantum Romæ iuuentutis morbo abſumptum erat. Sunt qui male pugnatum ab his conſulibus in Algido putent, eamq; cauſſam dictatoris creandi fuiſſe. Dictus eſt dictator A. Poſtumius Tubertus. is ſibi magiſtrum eq. L. Iulium cooptauit. Ita Liuius. Diodorus etiam A. Poſtumij dictatoris, L. Iulij magiſtri eq. meminit. Hic eſt A. Poſtumius, qui paulo ante magiſter equitum fuit Mam. Aemilio dictatori. Quem dictatorem hoc anno ſæuiſſe in filium, quòd iniuſſu ſuo præſidio progreſſus hoſtes fuderat, plerique tradunt. ut Valerius libro II, cap. II. Diodorus lib. XII Gellius libro XVI, his verbis. Circa annum fere poſt Romam conditam CCCXXIII A. Poſtumius Torquatus dictator Romæ fuit, qui filium ſuum, quòd contra ſuum dictum in hoſtem pugnauerat, ſecuri necauit. hoſtes tum populi Ro. fuerant Fidenates. Hoc loco apud Gellium mendoſe eſt Torquatus pro Tuberto, aut certe deceptus eſt hiſtoriæ ſimilitudine Gellius. ſiquidem T. Manlius Torquatus poſt idem etiam feciſſe conſul traditur. Hoc idem à multis proditum ſe probare negat Liuius, quòd Imperia Manliana, non Poſtumiana dicta ſint. Plutarchus huius dictatoris meminit etiam in Camillo. L.Iulius tribunus mil. fuit anno cccv. Gellius porrò cum Fidenatibus eſſe pugnatum ab A.Poſtumio dictatore ait, & labitur. Nam Fidenas ante captas alij à Mamerco dictatore, alij à Q. Seruilio tradiderunt. Liuius autem pugnatum eſſe ſcribit cum Aequis, & Volſcis, itemq; Plutarchus in Camillo. Hoſtibus autem deditis dictator triumphans urbem inuectus, dictatura ſe, ut ait Liuius, abdicauit. Eiuſdem triumphi meminit etiam Diodorus.

DE COS. AN. CCCXXIII.

Agitatvm in urbe ab tribunis pl. vt tribuni mil. conſulari poteſtate crearentur, nec obtineri potuit. conſules fiunt L. Papirius Craſſus, L. Iulius. ſic Liuius, & Caſsiodorus. at Diodorus C. Papirium, L. Iunium edit. mendoſe. L. Papirius Craſſus conſul fuit anno cccxvii, L. Iulius & tribunus militum, & magiſter equitum. Aequi inducias annorum octo impetrauerunt. ocium undique Romanis fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCCXXIIII.

Consvles hoc anno apud Caſsiodorum L. Sergius, Hoſtus Lucretius. apud Diodorum Opiter Lucretius, L. Sergius Fidenas. apud Liuium L. Sergius Fidenas II. Hoſtus Lucretius Tricipitinus. Horum meminit Valerius in epitoma ſic. Hoſtum prænomen habuit Lucretius Tricipitinus collega L.Sergij. Nihil dignum memoria actum. Liuius.

DE COS. AN. CCCXXV.

In hunc annum conſules edit cum Liuio Caſsiodorus A.Cornelium Coſſum, T.Quinctium Pennum II. at Diodorus L. Quinctium, A.Sempronium. credo per mendum. Horum conſulum

lum meminit etiam Liuius ſupra anno CCCXVI. eosq́; nono poſt anno ait factos. A. Cornelius tribunus mil. fuit Mamercino dictatori anno CCCXVI. Pater (vt puto) fuit P. Cornelij A.F. M.N. Coſsi tribuni mil. anno CCCXLV. Idem Pont.Max. anno CCCXXII. Liuius.

De triumpho A. Cornelij Coſsi conſulis de Veientibus, & ſpolijs opimis ſecundis.

A. CORNELIVM Coſſum opima ſecunda ſpolia Larte Tolumnio Veientium regē interfecto rettuliſſe tradunt vno conſenſu omnes. at vero quo in magiſtratu id fecerit, aliqua controuerſia eſt. Plerique ipſum tribunum militum, alij conſulem, quidam etiam magiſtrum equitum ea rettuliſſe ſcripſerunt. Liuius omnes ante ſe auctores ſequutus tribunum militum Mamercino dictatori iterum fuiſſe prodit. Valerius lib. III. magiſtrum equitum. Magiſter autem equitum fuit Mamercino dictatori tertium anno CCCCXXXVII. Verba eius ſunt hæc. A Romulo proximus Cornelius Coſſus eidem deo ſpolia conſecrauit, cum magiſter equitum ducem Fidenatium in acie congreſſus interemiſſet. Idem eſt ſcriptum in libro de uiris illuſtribus. Fidenates, inquit ille, vt ſine ſpe veniæ fortius dimicarent, legatos ad ſe miſſos interfecerunt. ad quos Quinctius Cincinnatus dictator miſſus magiſtrum equitum habuit Cornelium Coſſum, qui Lartem Tolumnium ducem ſua manu interfecit. De eo ſpolia opima ſecundus ab Romulo conſecrauit. Hæc ille. Quam autem & in bello, & in magiſtratibus nominandis labatur, nemo eſt, qui non uideat. Qui vero ab eo conſule relata eſſe ſpolia dicunt, his potiſsimum rationibus adducuntur. primum quòd opima ſpolia ea rite habentur, quæ dux duci detraxerit, nec dux eſt, niſi cuius auſpicio bellum geritur. Tribunus autem militum, & magiſter equitum alieno pugnant auſpicio. Itaque quemadmodum nec Torquatus, nec Coruus, nec Aemilianus (vt ait Valerius de fortitudine) hoſtium ducibus interemptis, quia alienis auſpicijs rem geſſerant, tribuni militum cum eſſent, ſpolia Ioui Feretrio non poſuerunt, ſic ne Coſſum quidem tribunum, aut magiſtrum equitum ſpolia conſecrare potuiſſe. Dio etiam lib. LI. M.Craſſum Baſtarnarum regem Deldonem interfeciſſe ait, atque de eo ſpolia opima Ioui Feretrio fuiſſe relaturum, ſi ipſe imperator dux fuiſſet. i. εἴπερ αὐτοκράτωρ ϛρατηγὸς ἐγεγόνει. ſiquidem ea res Auguſti auſpiciis gerebatur, non Craſsi. Accedit, quod Plutarchus in Romulo Cornelium Coſſum ait quadrigis urbem inuectum ſpolia rettuliſſe. Quadrigis autem uehi, niſi triumphans, poterat, triumphare uero, niſi] qui ſuo auſpicio rem geſſerat. vt eſt apud Valerium de iure triumphandi. Poſtremo ſcribit Liuius ſe audiſſe Auguſtum ingreſſum ædem Iouis Feretrij, quam vetuſtate dilapſam refecit, dicentem, ſe ipſum in thorace linteo ſcriptum legiſſe, Coſſum ea ſpolia conſulem dedicaſſe. His nos rationibus ducti triumphum A. Cornelij Coſsi conſulis cum relatis ab eo ſpolijs in hunc annum contulimus. Quanquam ſcribit Liuius, cum Veientes, & ex Fidenatium iuuentute quidam hoc anno in agrum Ro. excurſiones feciſſent, cognitionem eius rei L.Sergio, Q. Seruilio, & Mam.Aemilio eſſe permiſſam, nec bello rem eſſe tranſactam. Spolia autem ſecunda Marti, non Ioui eſſe dicata ex lege Numæ, ante in Romulo diximus.

DE COS. AN. CCCXXVI.

CONSVLES hoc anno C. Seruilius Ahala, L. Papirius Mugillanus. ut aiunt Liuius, Caſſiodorus, & Diodorus. hic tamen pro cognomine Ahala Structum habet. Fieri enim poteſt, vt Structus Ahala dictus ſit. ut in Capit.tabulis anno CCLXXIIII. L.Papirius ante couſul etiam fuit. C.Seruilius Q.F. C.N. Axilla ſcribitur in ſecundo ſuo Capitol.tribunatu, an. CCCXXXV.

DE TR. MIL. AN. CCCXXVII.

PLEBS tenuit, ne conſules in hunc annum crearentur. Tribuni mil. conſulari poteſtate quatuor creati ſunt T.Quinctius Pennus ex conſulatu, C.Furius, M.Poſtumius, A.Cornelius Coſſus. ſic Liuius. Diodorus autem C.Furium, T.Quinctium, M.Poſtumium, A.Cornelium nominat. Ego C.Furium Pacilum eſſe reor eum qui conſul, & cenſor ante fuit. A.Cornelium Coſſum, qui conſul. Poſtumio cognomina addidi familiæ propria hoc tempore Album Regillenſem. Veientibus rebellantibus bellum indictum. Liuius.

De Mam. Aemilio dictatore III. *& triumpho eius de Veientibus, & Fidenatibus.*

A. CORNELIVS Coſſus urbi præfuit. tres reliqui tribuni in Veios profecti plus ignominiæ, quàm cladis acceperunt. mœſta ciuitas dictatorem popoſcit. A. Cornelius dictatorem Mam. Aemilium dixit, & ipſe ab eo magiſter equitum eſt dictus. Hæc Liuius. Diodorus item dictatorem dictum Manium Aemilium, A. Cornelium magiſtrum equitum ſcribit propter legatos à Fidenatibus interfectos. parum (vt ego opinor) prudenter. nam legatorum cædem Aemilius ultus eſt in prima dictatura, non in tertia. Liuius autem, atque Oroſius aperte hanc Aemilio tertiam dictaturam delatam tradunt. De Fidenatibus autem ita Liuius. Vni Fidenatium populo rebellare placuit, & tanquam niſi ab ſcelere bellum ordiri nefas eſſet, ſicut legatorum antea, ita tum nouorum colonorum cæde imbutis armis Veientibus ſeſe coniungunt. Cum ergo Fidenates iterum rebellarent, ſeq; Veientibus, qui in armis erant, coniungerent, Fidenis ſedes belli capta eſt. In eos dictator exercitu adducto caſtra, vrbemq; eorum cepit, atque diripuit. cumq; exercitum uictorem, opulentumque præda triumphans Romam reduxiſſet, die ſextodecimo ſe abdicauit.

DE TR. MIL. AN. CCCXXIIX.

HIC annus tribunos militares conſulari poteſtate habuit L. Furium, L. Quinctium, A. Sempronium. vt ait Diodorus, at uero ut Liuius, A. Sempronium Atratinum, L. Quinctium Cincinnatum, L. Furium Medullinum, L. Horatium Barbatum. A. Sempronius L. F. A. N. Atratinus in tertio ſuo tribunatu Capitolino ſcribitur. L. Quinctius etiam ante tribunus mil. fuit anno CCCXV. L. Furius & ante ſemel, & poſt III erit anno CCCXXXIII in tabulis Capitolinis. Veientibus in XX, Aequis in III annos induciæ datæ. Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCXXIX.

TRIBVNI militum conſulari poteſtate hoc anno Diodoro auctore quatuor T. Claudius, Sp. Nautius, L. Sergius, Sex. Iulius. Liuio autem Claudius Craſſus, Sp. Nautius Rutilus, L. Sergius Fidenas, Sex. Iulius Iulus. Claudium Liuius paulo poſt uocat Appium decemuiri filium. Duos autem Sp. Nautios Rutilos tribunos per hæc tempora idem edit, vnum, qui nunc eſt primum, iterum uero anno CCCXXXVII. alterum, qui primum eſt anno CCCXXXIIII. iterum anno CCCXLIX. Eoſdem etiam tabulæ Capitolinæ habent, uerum unum ſemel, alterum ter tribunum fuiſſe tradunt, ut poſt apparebit, quem hunc eſſe reor. L. Sergius Fidenas tr. mil. fuit anno CCCX primum. tertium autem erit anno CCCXXXV in Capitolinis tabulis. Ergo nunc eſt iterum. Hic annus neque bello foris, neque domi ſeditione inſignis fuit. Liuius.

De cenſoribus, & luſtro XIII.

POST annum CCCXIIX, quo cenſores fuiſſe diximus C. Furium Pacilum, & M. Geganium Macerinum, luſtrumq; XII conditum eſſe notauimus, uſque ad annum CCCL, quo M. Camillum cum Poſtumio Albino cenſores fuiſſe, & luſtrum XVI condidiſſe in Capitolinis tabulis ſcriptum eſt, nulli nominantur apud Liuium cenſores, & tamen aliquot fuiſſe neceſſe eſt, qui XIII, XIIII, & XV luſtrum condiderint. Quia vero anno CCCXXXV cenſor L. Papirius in fragmentis Capitolinis inciſus eſt, à quo luſtrum XIIII conditum eſſe ex interuallo temporum ſuſpicari poſſumus, propterea ante id tempus luſtrum XIII collocauimus. cuius tamen vna cum cenſorum nominibus certum annum repperire nequiuimus.

DE COS. AN. CCCXXX.

CONSVLES creati in hunc annum auctore Caſsiodoro, & Liuio C. Sempronius Atratinus, Q. Fabius Vibulanus. C. Sempronium Atratinum conſulem Valerius lib. III. cap. II. & lib. VI. cap. V. cum Volſcis ad Verruginem temeritate ſua male pugnaſſe ſcribit. Quod idem eſt etiam apud Liuium. Eundem C. Sempronium patruelem fratrem eſſe A. Sempronij L. F. A. N. Atratini tribuni mil. III anno CCCXXXVII tradit Liuius. Itaque pater Caij Aulus fuit conſul anno CCCIX, quem Lucij fratrem eſſe ſupra diximus: Q. Fabius Q. F. M. N. Vibulanus tr. mil.

mil. III anno CCCXXVII. Diodorus hos conſules conſulto præterit. Quos idibus Decembris iniſſe tradit Liuius.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXI.

SENATVS, cum odio Sempronij conſulare nomen offenderet, tribunos militares conſulari poteſtate creari iuſsit. creati ſunt L. Manlius Capitolinus, Q. Antonius Merenda, L. Papirius Mugillanus. Hæc Liuius. apud quem deſideratur nomen quarti tribuni, L. Seruilij Structi, de quo in anno CCCXXXVI dicam. Vt autem multa nomina tribunorum interciderint apud hunc auctorem, in ſcholijs Liuianis oſtendi. Hos etiam tranſcendit Diodorus. in fragmento Capitolino extat cognomen MVGILLAN. quod eſt L. Papirij.

DE COS. AN. CCCXXXII.

HIC annus conſules habuit N. Fabium Vibulanum, T. Quinctium Capitolinum, Liuio, & Caſsiodoro auctoribus. Hic Fabius primus fuit, qui in gente Fabia hoc prænomine uſus ſit, filius Q. Fabij, qui ſexcentis ad Cremeram interfectis ſuperfuit. Itaque in ſecundo Capitolino tribunatu Q.F. M.N. Vibulanus nuncupatur. T. Quinctium Capitolini filium ſcribit Liuius, eius, qui ſexies conſul fuit, quem idem anno CCCXXX exactæ iam ætatis fuiſſe ait. Et hos omittit Diodorus. In fragmento autem Capitolino eſt T. Quinctius CAPITOLIN. BARBAT. N. FABIVS.

De N. Fabio Vibulano ouante de Aequis.

CVM trepidam tantum aciem his conſulibus Aequi oſtendiſſent, turpi fuga funduntur, haud magno conſulis Fabij, cui ea prouincia euenerat, decore. Itaque triumphus negatus. Ceterum ob Sempronianæ cædis leuatam ignominiam, vt ouans vrbem iniret, conceſſum eſt. Liuius.

DE TR. MIL AN. CCCXXXIII.

CVM maior pars anni per nouos tribunos pl. & aliquot interreges certaminibus extracta eſſet, modo prohibentibus tribunis patricios coire ad prodendum interregem, modo interregem interpellantibus, ne S. C. de comitijs conſularibus faceret: poſtremo L. Papirius Mugillanus interrex caſtigando nunc patres, nunc tribunos plebis, obtinuit, ut tribunicia comitia haberentur. Creati tribuni conſulari poteſtate omnes patricij T. Quinctius Cincinnatus tertium, L. Furius Medullinus iterum, M. Manlius, A. Sempronius Atratinus. Liuius hæc. Cum autem in Capitolinis fragmentis ſit Cincinnatus II. Medullinus III, contra atque apud Liuium, profecto intelligendum eſt, numeri notas apud Liuium eſſe præpoſtero ordine, non librariorum vitio, ſed annalium varietate. In eodem fragmento eſt etiam M. Manlius, A. Sempronius. T. Quinctius ante tribunatum geſsit anno CCCXXVII. Hos etiam præterit Diodorus. Hoc loco annum interregni Liuiani, quem ſumma annorum Capitolina non patitur, omiſimus.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXIIII.

TRIBVNI mil. conſulari poteſtate in hunc annum Agrippa Menenius Lanatus, P. Lucretius Tricipitinus, Sp. Nautius, auctore Liuio. Deſideratur autem librariorum (vt puto) culpa quartus tribunus C. Seruilius Q.F. C.N. Axilla, qui anno inſequenti in Capitolinis tribunis numeratur cum hac nota: II. & hoc anno ibi eſt C. SERVILIVS quarti tribuni loco. P. Lucretius Hoſti F. dicitur in ſecundo eius tribunatu Capitol. Agrippa Menenius idem eſt, qui conſul fuit anno CCCXIIII. Et hi deſiderantur apud Diodorum. In fragmento Capitolino ita eſt.
AGRIPP. N. LANATVS. SP. NAVTIVS. = TRICIPITINVS. C. SERVILIVS.
Serui qui de urbis incendio coniurarant, ſupplicio affecti.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXV.

DIODORVS in hunc annum edit tribunos mil. conſulari pot. L. Sergium, M. Seruilium, M. Papirium. Liuius L. Sergium Fidenatem, M. Papirium Mugillanum, C. Seruilium Priſci F. quo dictatore captæ Fidenæ fuerant. Quem C. Seruilium Axillam II nuncupari inuenio in Ca-

pit. tribunis. Quod etiam traditum non ignorat Liuius, cum ait, Q. Seruilium dictatorem magitrum eq. ſibi cooptaſſe C. Seruilium filium alios tradidiſſe, alios vero C. Seruilium Ahalam. in fragmento Capitolino ita eſt. MVGILLANVS. C. SERVILIVS. Q. F. L. N. AXILLA. II. L. SERGIVS C. F. C. N. FIDENAS. III.

De Q. *Seruilio Priſco dictatore* II.

LAVICANIS (Aequorum populi ſunt) noua arma capientibus bellum indictum eſt. Re minus proſpere à tribunis duobus geſta ex ſenatus conſulto C. Seruilius, qui urbi præerat, Q. Seruilium, quo dictatore captæ Fidenæ fuerant, dictatorem dixit. pater mag. eq. filium ſibi cooptauit. alij Ahalam Seruilium magiſtrum eq. hoc anno fuiſſe ſcribunt. Liuius. Eiuſmodi vero annales ſequuti ſunt ij, qui Capitolinos triumphos concinnarunt, qui Q. Seruilium P.F. Sp.N. Priſcum Fidenatem II, C. Seruilium Q. F. C.N. Axillam II edunt. Porro autem Lauicos dictatorem cepiſſe, & diripuiſſe, exercitumq; uictorem Romam reduxiſſe, dieq; octauo, quàm creatus erat, magiſtratu ſe abdicaſſe ſcribit Liuius. neque triumphi in tanto viro uerbum vllum facit, perinde atque ne in priore quidem eius dictatura.

De *cenſoribus, & luſtro* XIIII.

L. PAPIRIVM cenſorem in hunc annum produnt Capitolina fragmenta. Liuius mire negligens eſt, qui & huius, & aliorum multorum annorum cenſores præterijt de induſtria. Hunc ego L. Papirium Mugillanum eſſe ratus ſum eum, qui tribunus mil. conſulari pot. fuit anno CCCXXXI, L. Papirij Mugillani cenſoris filium. Collegam eius inuenire non potui. Luſtrum autem ab his conditum eſſe XIIII ratio temporum docet. ut in XVI luſtro oſtendam.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXVI.

TRIBVNI militum conſulari pot. hoc anno P. Lucretius, C. Seruilius, Agrippa Menenius, Sp. Veturius, Diodoro auctore. at Liuius edit Agrippam Menenium Lanatum, L. Seruilium Structum, P. Lucretium Tricipitinum, iterum omnes hos, Sp. Veturium Craſſum. Ex his L. Seruilius Structus primum fuit anno CCCXXXI librariorum vitio præteritus, neque enim quo alio anno fuerit, apparet. in fragmento Capitolino eſt. P. LVCRETIVS HOSTI F. AGRIPPA MENENIVS T.F. AGRIP. N. Res externæ quietæ.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXVII.

TRIBVNOS mil. conſulari poteſtate habuit hic annus auctore Diodoro A. Sempronium, M. Papirium, Q. Fabium, Sp. Nautium. Liuio, A. Sempronium Atratinum III, & duos II, M. Papirium Mugillanum, & Sp. Nautium Rutilum. Præteritum eſſe à librarijs Q. Fabium quartum huius anni tribunum Capitolinus hic tribunatus, Diodorus, & ipſemet Liuius oſtendit, qui Q. Fabium tribunum mil. II eſſe ſcribit anno CCCXXXIX. vt in ſcholijs Liuianis apertius oſtendi. et etiam in fragmento Capitolino, A. SEMPRONIVS L. F. A. N. Foris ocium fuit.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXVIII.

TRIBVNOS militum edit quatuor in hunc annum Diodorus P. Cornelium, C. -----. -------. --. Fabium. Liuius P. Cornelium Coſſum C. Valerium Potitum, Quinctium Cincinnatum, N. Fabium Vibulanum. lapis Capitolinus P. Cornelium, C. Valerium L.F. Voluſi N. Fabius in ſecundo ſuo tribunatu Capitolino ſcribitur N. Fabius Q. F. M.N. Vibulanus II. Aequi Lauicanis nouis colonis Romanis arma intulerunt.

DE TR. MIL. AN. CCCXXXIX.

TI. POSTVMIVS, C. Cornelius, C. Valerius, Cæſo Fabius tribuni mil. à Diodoro produntur in hunc annum. at à Liuio Cn. Cornelius Coſſus, L. Valerius Potitus, Q. Fabius Vibulanus II. P. Poſtumius Regillenſis. Q. Fabius eſt is, qui biennio ante præteritus eſt à librarijs. P. Poſtumium aduerſus Aequos profectum propter crudelitatem ab exercitu ſuo lapidibus obrutum

obrutum ſcribit Liuius. L.Valerius L.F. P.N. Potitus ſcribitur in ſecundo ſuo tribunatu Cap. in fragmento autem huius anni eſt, Q. Fabius Q. F. M. N. P. Poſtumius A. F. A. N.

DE COS. AN. CCCXL.

DEINDE patres vicere, ut conſules crearentur. Q.Fabio Vibulano comitia habente conſules creati ſunt M.Cornelius Coſſus, L.Furius Medullinus. Eoſdem conſules nominat Caſsiodorus, & Diodorus, exemptis cognominibus. L. Furius Medullinus bis cos. erit, ſepties tribunus militum. In ſecundo autem tribunatu Capitolino L. F. Sp.N. ſcribitur. Furius cos. aduerſus Volſcos populantes Hernicorum fines miſſus, cum hoſtem ibi non inueniſſet, Ferentinum, quo magna multitudo Volſcorum ſe contulerat, cepit.

DE COS. AN. CCCXLI.

Q. FABIVS, C. Furius conſules ſubſequuntur apud Caſsiodorum, apud Liuium autem, & Caſsiodorum Q. Fabius Ambuſtus, C. Furius Pacilus. Hunc C.Furium C.Furij F.eſſe reor, qui ante & cenſor, & tribunus mil. fuit. Præterquam ab morbo, annonaq́; nihil hoc biennio inteſtini, externiue incommodi fuit. Liuius.

DE COS. AN. CCCXLII.

M. PAPIRIVM, C. Nautium Rutilum edunt conſules hoc anno Liuius, Caſsiodorus, & exempto Rutili cognomine Diodorus. Mugillanum, & Rutilum liber Cuſpinianus.

De cenſoribus, & Luſtro XV.

LVSTRI XV ſedes incerta eſt. & nomina cenſorum, qui id condiderint, adhuc nobis incomperta ſunt. Id eſt Liuij negligentiæ tribuendum, à quo hæc, ut multa alia, conſulto neglecta ſunt.

DE COS. ANN. CCCXLIII.

M. AEMILIVM, C.Valerium conſules in hunc annum produnt Liuius, & Caſsiodorus. at Diodorus Manium Aemilium, C.Valerium. Hic Aemilius in primo, & tertio tribunatu Capitolino M'. Aemilius Mam.F. M.N. Mamercinus ſcribitur. Valerius in primo, & tertio tribunatu Capitolino L.F. Voluſi N. Potitus Voluſus appellatur.

De C. Valerio ouante de Aequis.

CVM Aequi in Latinum, Hernicumq́ue agrum tranſcendiſſent, atque arcem Caruentanam occupaſſent, C.Valerius conſul motis caſtris eos deiecit præſidio, arcemq́; recuperauit. Itaque dignus ſenatui uiſus eſt, qui propterea ouans in urbem introiret. Liuius.

DE COS. ANN. CCCXLIIII.

IN hunc annum creati conſules teſte Caſsiodoro L. Furius, Cn. Cornelius. Diodoro L.Furius, Cn. Pompeius. Liuio Cn.Cornelius Coſſus, L.Furius Medullinus iterum. Conſules an ambo profecti ſint ad arcem Caruentanam, an alter ad comitia habenda ſubſtiterit, incertum diuerſi auctores faciunt. illa pro certo habenda, in quibus non diſſentiunt, ab arce Caruentana, (hanc Aequi iterum inuaſerant) cum diu necquicquam oppugnata eſſet, receſſum. Verruginem in Volſcis eodem exercitu receptam. Eodem anno quæſtores primum ex plebe creati. Liuius.

DE TR. MIL. ANN. CCCXLV.

C. IVLIVS, P.Cornelius, C.Seruilius tribuni militum in hunc annum ſuggeruntur à Caſſiodoro. iiſdem addunt cognomina lapis Capitolinus, & Liuius Iulum, Coſſum, Ahalam. C. Iulium fratrem eſſe reor L.Iulij L. F. Vopiſci. N. Iuli tribuni mil. CCCLII. C. Seruilius P. F. Q. N. Ahala in ſecundo tribunatu Capitolino ſcribitur.

De

De P. Cornelio Coſſo dictatore, & re geſta cum Volſcis.

CVM Vollſcorum, Aequorumq; motus maiores etiam, quàm res erat, Romam nunciarentur, ſenatus extemplo, quod in rebus trepidis conſilium erat, dictatorem dici iuſsit. C.Seruilius Ahala tribunus militum dictatorem P. Cornelium dixit. ipſe ab eo magiſter equitum creatus eſt. Bellum haud memorabile fuit. uno, eoq; facili prœlio cæſi ad Antium hoſtes. Dictator ita bello geſto, vt non defuiſſe fortunæ uideretur, felicitate, quàm gloria maiore in urbem redijt, ſeq; dictatura abdicauit. Liuius. Huius dictatoris, & magiſtri eq. notæ ſunt etiam in Capitolino fragmento. = RVTILVS COSSVS DICT. REI GER. CAVSSA. = AHALA. MAG. EQ. ex quo quæ vtriuſque cognomina fuerint, apparet.

DE TR. MIL. AN. CCCXLVI.

TRIBVNI mil. conſulari pot. hoc anno C. Furius, C. Seruilius, C.Valerius, N. Fabius apud Diodorum. at Liuius edit quatuor patricios omnes iam functos eo honore L.Furium Medullinum, C.Valerium Potitum, N.Fabium Vibulanum, C.Seruilium Ahalam. hunc autem refectum continuato honore tum ob alias uirtutes, tum ob recentem fauorem unica moderatione partum. In fragmento Capitolino eſt = Potitus Voluſus II. = Medullinus. C.Seruilius Ahala II. N. Fabius Vibulanus II. In Volſcis accepta clades amiſſo Verrugine præſidio. Liuius.

DE TR. MIL. ANN. CCCXLVII.

DIODORVS tribunos militum cos. pot. edit in hunc annum P. Cornelium, N. Fabium, L.Valerium, Terentium Maximum. Liuius P. & Cn. Cornelios Coſſos, N. Fabium Ambuſtum, L.Valerium Potitum. P.Cornelius eſt is, qui fuit dictator. Cn.Cornelius alius eſt ab eo, qui tribunatum mil. geſsit anno CCCXXXIX, & ab eo, qui geſsit anno CCCXLV. neque enim in fragmento Capitolino eſt multiplicati ullius honoris nota. ita enim habet.

= RVTILVS COSSVS. L. VALERIVS L. F. P. N. POTITVS II.

= -- COSSVS. N. FABIVS M. F. Q. N. AMBVSTVS.

Veientibus, cum induciarum tempus exiſſet, bellum indictum ob ſuperbum reſponſum ſenatus, qui legatis repetentibus res, ni faceſſerent propere urbe, finibusq;, daturum, quod Lar Tolumnius dediſſet, reſponderi iuſsit. Stipendium de publico primum militibus datum. Hoc bellum decimo poſt anno captis Veijs à Camillo dictatore confectum eſt.

DE TR. MIL. AN. CCCXLVIII.

TRIBVNOS mil. ſex in hunc annum creatos ait Diodorus T. Quinctium, C. Iulium, A. Manlium. reliquorum nomina reticet. Liuius omnes nominat, T. Quinctium Capitolinum, Q. Quinctium Cincinnatum, C. Iulium iterum, A. Manlium, L.Furium Medullinum tertium, M'. Aemilium Mamercum. lapis Capitolinus edit. = Iulum II. M'. Aemilium Mam.F. M.N. Mamercinum. = Capitolin. Barb. L. Furium L.F.Sp.N.Medullinum II. = Cincinnatũ. A.Manlium A.F. Cn.N. Vulſonem Capitolinum. T. Quinctius Capitolinus Barbatus idem, qui conſul fuit anno CCCXXXII. De L. Furio diſſentit (vt dixi) à Liuiana hiſtoria Capitolina. Hic annus primus ſex tribunos mil. habuit, quod lege cautum fuerat, vt fieret iam tum cum primum de tribunis creandis latum fuerat. quo anno Veij primum circumſeſsi ſunt.

DE TR. MIL. AN. CCCXLIX.

TRIBVNI mil. conſulari pot. ſubſequuntur apud Diodorum P.Cornelius, K. Fabius, Sp. Nautius, C.Valerius, M'. Sergius, καὶ ἴουνος λούκουλος mendoſe, apud Liuium C.Valerius Potitus III, M'. Sergius Fidenas, P. Cornelius Maluginenſis, Cn. Cornelius Coſſus, K. Fabius Ambuſtus, Sp.Nautius Rutilus II. in lapide Capitol. = Maluginenſis. Sp.Nautius Sp.F. Sp.N. Rutilus III. = Coſſus II. C.Valerius L.F. Vol.N. Potit.Voluſ. III. = Ambuſtus. M'. Sergius Fidenas. Ex his M'. Sergius L.F. L.N. Fidenas ſcribitur in ſecundo Capitolino tribunatu. itemq; K. Fabius M.F. Q.N. Ambuſtus. præterea Coſſus II. notatur. quis autem ſit ex tribus Cnæis Cornelijs Coſsis, de quibus ante diximus, in obſcuro eſt. Nautium Rutilum II Liuius, Capitolini

tolini ſcriptores III nominant. qua de re ſupra dictum eſt. Cum Volſcis bene pugnatum, Artena urbe eorum capta.

DE TR. MIL. AN. CCCL.

Livivs tribunorum militum numerum hoc anno à Romanis auctum, atque octo, quot nunquam antea, creatos ſcribit M'. Aemilium Mamercum II, L.Valerium Potitum III, Ap. Claudium Craſſum, M. Quinctilium Varum, L.Iulium Iulum, M. Poſtumium, M.Furium Camillum, M. Poſtumium Albinum. Apud Diodorum autem hæc nomina ſunt. Manius -----. ---. Claudius, M. Quinctilius, L. Iulius, M. Furius, L.Valerius. Quanquam autem deſunt aliquot apud eum uoces, hunc tamen non octo tribunos edidiſſe puto, ſed ſex, quod ij fecerunt etiam, qui hunc annum Capitolinum concinnarunt ita. =. Mamercin. II. M. Furius Fuſus. = Craſſus. L. Iulius Iulus. = Varus. L.Valerius Potitus III. Qui ijdem Albinum, & Camillum non tribunos hoc anno faciunt, ſed cenſores. Vt autem hoc anno Camillum potius cenſorem eſſe opiner, quàm tribunum, me adducit Plutarchus, qui Camillum ante cenſorem creatum narrat, quàm tribunum. Inter ſex autem tribunos M. Furius Fuſus in Capitolino fragmento nominatur, qui à Liuio M. Poſtumius appellatur. Fuſus autem antiquum eſt gentis Furiæ cognomen. Ap.Claudius eſt filius Ap.Claudij tribuni mil. anno CCCXXIX, decemuiri nepos. Liuius multis locis. Hunc autem M.Camillum ne eum quidem eſſe, qui Gallos urbe expulit, in ſcholiis Liuianis docui. Hoc anno ad Veios hybernacula primũ obſidionis continuandæ cauſſa fieri cœpta.

De cenſoribus, & luſtro XVI.

Nisi Capitolina fragmenta nobis annum horum cenſorum ſubindicaſſent, incerta ita eſſet huius XVI luſtri ſedes, ut aliorum ſuperiorum. Poſtumium autem Albinum hoc anno luſtrum XVI feciſſe nemo eſt, qui non ex fragmento Capitolino intelligere poſsit. huic ego M.Furium Camillum collegam adiunxi, quia Valerius lib. II cap. III Camilli, & Poſtumij cenſorum meminit, & eorum edicti, quos eos, qui cœlibes ad ſenectutem uſque perueniſſent, mulcta dignos eſſe uoluerunt. cuius etiam mentionem facit Plutarchus, dum de Camillo cenſore differit. Et quia idem Plutarchus Camillum cenſuram cepiſſe ante alios magiſtratus ſcribit, non dubitaui, quin certiſsimus hic eſſet eius honoris locus. M. Poſtumium etiam Liuius cum Camillo coniunxit hoc anno in tribunatu, cenſura prætetita. Hunc autem M. Poſtumium fratrem eſſe P. Poſtumij tribuni mil. ann. CCCXXXIX, qui ab exercitu lapidatus fuit, ex Capitolina deſcriptione cognoſcitur. vterque enim A. F. A. N. Albinus Regillenſis uocatur.

DE TR. MIL. AN. CCCLI.

Tribvni militum conſulari poteſtate hoc anno C. Seruilius, L. Virginius, Q. Sulpicius, A. Manlius Capitolinus, κλώδιος, μάρκος ἄγκος, mendoſe apud Diodorũ. at vero apud Liuium C. Seruilius Ahala III, Q. Seruilius, L. Virginius, Q. Sulpicius, A. Manlius II, M'. Sergius II. Q. Seruilium Fidenatem vocat Liuius in alijs ſequentibus eius tribunatibus, quos ſex geret. Hunc ego Q. Seruilij Priſci Fidenatis bis dictatoris filium eſſe reor. in fragmento Capitolino nominantur Q. Sulpicius Ser.F. Ser. N. Camerinus Cornut. A. Manlius A.F. Cn.N. Vulſo Capitolin. II. M'. Sergius L.F. L. N. Fidenas. II. Caſtra, quibus Sergius trib. mil. ad Veios præerat à Capenati Faliſco, & Veienti hoſte expugnata.

DE TR. MIL. AN. CCCLII.

Tribvnos mil. conſulari pot. edit in hunc annum Diodorus L. Iulium, M. Furium, Aemilium Mamercum, C. Cornelium, Cæſonem Fabium, πωῦλον σέξτον, vitio. Liuius L.Valerium Potitum IIII, M.Furium Camillum, M'. Aemilium Mamercum III, Cn.Cornelium Coſſum II, K.Fabium Ambuſtum, L. Iulium Iulum. Ex quibus Camillus nunquam antea fuit, ſi Capitolinos auctores ſequimur. Cn. Cornelius Coſſus is eſt, qui anno CCCXLVII tribunus mil. primum fuit. K. Fabius ante etiam tribunatum geſsit. Itaque in Capitolino fragmento eſt L. Iulius L. F. Vopiſci N. Iulus. M'. Aemilius Mam.F. M.N. Mamercin. III. K.Fabius M.F. Q. N. Ambuſtus II. Hi K. Octobribus inire iuſsi, cum idus Decembris ante ſolennes eſſent, ob cladem à M'. Sergio priore anno ad Veios acceptam. Camillus in Faliſcos, Cornelius in Capenates,

penates, Valerius in Volſcos ad Anxur recipiendum, Aemilius & Fabius ad Veios obſidendos profecti.

DE TR. MIL. AN. CCCLIII.

DIODORVS de tribunis mil. huius anni ita. Tribunatum inierunt P. Mælius, Sp. Mænius, L. Furius, & alij tres. at Liuius, P. Licinius Caluus, P. Mælius, P. Titinius, P. Mænius, L. Furius Medullinus, L. Publilius Vulſcus. ſic enim legendum eſſe in ſcholijs Liuianis oſtendimus. in lapide enim Capitolino eſt

P. MAELIVS SP. F. C. N. CAPITOLINVS.

L. FVRIVS L. F. SP. N. MEDVLLINVS.

L. PVBLILIVS L. F. VOLER. N. PHILO. VVLSCVS.

P. Licinium vnum ex plebe vſurpandi iuris cauſſa factum, ceteros patricios fuiſſe, tradit Liuius. Plebeios tamen omnes hos eſſe præter Furium ex plebeijs eorum magiſtratibus obſeruaui. Anxur in Volſcis receptum.

DE TR. MIL. AN. CCCLIIII.

TRIBVNI mil. conſulari poteſtate in hunc annum ſubſequuti ſunt teſte Diodoro, Cn. Genucius, L. Atilius, M. Pomponius, C. Duilius, M. Veturius, Volero Publilius. auctore Liuio. M. Veturius unus patricius, reliqui plebeij, M. Pomponius, C. Duilius. Volero Publilius, Cn. Genucius, L. Atilius. ſic enim ex veteribus libris emendauimus. Liber Cuſpiniani, qui niſi duorum tribunorum cognomina quotannis profert, Augurinum edit, & Longum, alterum Genucij cognomen, alterum Atilij. M. Veturius Ti. F. uix intelligitur ex lapide Capitolino. Tiberium autem prænomen eſſe Veturiorum ex alijs hoc prænomine præditis Veturijs aperte cognoſcitur. ſic enim in eo eſt. L. AtiliVS K. F. K. N. LONGVS. M. VeturiVS TI. F. SP. N. CRAS. CICVRIN. Volero PubliLIVS P. F. VOLER. N. PHILO. Cum Veientibus, Faliſcis, & Capenatibus proſpere dimicatum.

DE TR. MIL. ANN. CCCLV.

IN hunc annum patricij omnes creati tribuni mil. conſulari poteſtate Liuio auctore L. Valerius Potitus V, M. Valerius Maximus, M. Furius Camillus II, L. Furius Medullinus III, Q. Seruilius Fidenas II, Q. Sulpicius Camerinus II. Diodoro autem L. Valerius, M. Furius, Q. Seruilius, Q. Sulpicius, κλαύδιος οὔγων, μάϱιος ἄπτπιος. mendoſe. Camilli II tribuni militum meminit etiam Plutarchus. Medullini III, lapis Capitolinus. Hoc anno lacus in Albano nemore ad altitudinem inſolitam creuit. ea de re legati ad Delphicum oraculum miſſi ſciſcitatum, quidnam eo prodigio dij portenderent. Ex agro Veienti, Faliſco, & Capenate prædæ tantum abactæ.

DE TR. MIL. AN. CCCLVI.

LIVIVS in hunc annum profitetur tribunos mil. conſulari poteſtate hos. L. Iulium Iulum, L. Furium Medullinum IIII, L. Sergium Fidenatem, A. Poſtumium Regillenſem, P. Cornelium Maluginenſem, A. Manlium. Diodorus L. Sergium, A. Poſtumium, P. Cornelium, σέξτον κένσιον, Q. Manlium, ἀνίτιον κάμηλον. eſt autem in duobus menda grauiſsima. A. Manlius III ſcriptus eſt, quia bis ante fuit. P. Cornelius II. quia ſemel. Item L. Iulius.

Legati, qui de Albana palude Delphos miſſi fuerant reuerſi, monitos ſe à deo renunciarunt, ut aquam Albanam per agros riuis emitterent, & ſacra patria, quorum omiſſa cura erat, inſtaurata facerent, atque ita victoriam de Veientibus breui ſperarent. Cum autem inuentum eſſet, id nihil aliud eſſe, quàm magiſtratus uitio creatos Latinas, ſacrumq; in Albano monte non rite concepiſſe. vnam expiationem eorum eſſe, vt tribuni militum ſe magiſtratu abdicarent, auſpicia de integro repeterentur, & interregnum iniretur: ea ita facta ſunt ex S. C. interreges tres deinceps fuere L. Valerius, Q. Seruilius Fidenas, M. Furius Camillus. Liuius auctor.

De cenſoribus, & luſtro XVII.

QVINQVENNALE ſpatium, quod eſt inter priores, & proxime inſequentes cenſores hoc anno cenſores fuiſſe probat, qui luſtrũ XVII fecerint. Quorũ tamen neminẽ inuenio meminiſſe.

DE

DE TR. MIL. AN. CCCLVII.

P. LICINIVS P. F. L. Titinius, P. Mænius, P. Mælius, Cn. Genucius, L. Atilius tribuni mil. conſulari poteſtate deinceps ſubſequuti ſunt, auctore Liuio, ſic enim emendauimus. Diodoro autem, L. Titinius, P. Licinius, P. Mælius, Q. Mænius, Cn. Genucius, L. Atilius. Hi omnes præter P. Licinium P. F. paulo ante tribunatum geſſerunt, vt ait Liuius: qui Genucium etiam in prœlio cecidiſſe aduerſus Faliſcos, & Capenates auctor eſt.

De bello Veienti confecto, M. Camillo dictatore, & triumpho eius.

MAM. Aemilius Mamercinus dictator III anno CCCXXVII Veientium opes ita afflixit, ut poſtero anno inducias in XX annos petierint. Anno autem CCCXLVI, quia (vt inquit Liuius) induciarum tempus exierat, Veientes ab ſenatu impetrarunt, quia ipſi diſcordia inteſtina laborarent, ne res ab ſe repeterentur. Inſequenti ergo anno Veiens bellum motum, ob ſuperbum reſponſum Veientis ſenatus, qui legatis repetentibus res, niſi faceſſerent propere vrbe, finibusq; daturos, quod Lar Tolumnius dediſſet, reſponderi iuſsit. Id enim patres ægre paſsi, decreuere, vt primo quoque tempore tribuni militum de bello Veientibus indicendo ad populum ferrent. ac, tum primum ſtipendio de publico militibus decreto, latum eſt. Ita inſequenti anno, qui fuit ab vrbe condita CCCXLVIII circumſeſsi primum Veij ſunt. atque inde per nouem annos uario euentu à tribunis militaribus res cum Veientibus geſta eſt. hoc autem anno cum Genucius, Titiniusq; tribuni mil. aduerſus Faliſcos, & Capenates profecti. ille in acie temere cecidiſſet, hic in editum tumulum ex multa trepidatione militibus collectis æquo loco ſe hoſti nunquam commiſiſſet. atque ea res maximum ad Veios tumultum excitaſſet, quòd rumor caſtra peruaſerat, ducibus exercituq; cæſo uictorem Capenatem, ac Faliſcum, Etruriæq; omnem iuuentutem haud procul inde abeſſe, atque ijs tumultuoſiora Romæ nunciarentur, M. Furius Camillus dictator dictus, magiſtrum eq. P. Cornelium Scipionem dixit. Is Faliſcis, & Capenatibus fuſis, ac caſtris exutis, ad Veios profectus, cuniculo in arcem hoſtium acto, vrbem ipſam decimo eius belli anno cepit. ac maxima præda potitus Iunonis etiam ſignum Romam delatum in Auentino extructo ibi templo locauit, cum clariſsimum de Veientibus in urbem triumphum equis albis iuncto curru inuexiſſet. Liuius, Plutarchus, Diodorus, Valerius lib. IIII cap. I. Oroſius, Eutropius, Gellius lib. XVII cap. XXI. Is, qui de viris illuſtribus ſcripſit.

DE TR. MIL. ANN. CCCLVIII.

VEIIS captis ſex tribunos militares conſulari pot. inſequens annus habuit duos P. Cornelios, Coſſum, & Scipionem, M. Valerium Maximum II, K. Fabium Ambuſtum III, L. Furium Medullinum V, Q. Seruilium III. Liuius. at Diodorus edit P. Ser. Cornelium Coſſum, Cæſonem Fabium, L. Furium, Q. Seruilium, M. Valerium. Cornelij Faliſcum, Valerius, & Seruilius Capenas bellum geſſerunt.

DE TR. MIL. ANN. CCCLIX.

HOC anno apud Liuium tribuni militares conſulari poteſtate fuerunt M. Furius Camillus, L. Furius Medullinus VI, C. Aemilius, L. Valerius Poplicola, Sp. Poſtumius, P. Cornelius II. Diodorus tres edit M. Furium, C. Aemilium, κάτλον βήρον, mendoſe. Camillus nunc eſt III. P. Cornelium, eſſe Scipionem puto, non Coſſum. quòd idem ante magiſter eq. etiam Camillo fuerit. Reliquis familiaria cognomina addidi. Hoc anno Camillus tribunus militum Faliſcos iuſtitia in ditionem populi Ro. redegit, remiſſo ad Faliſcos puerorum magiſtro proditore. Liuius, Plutarchus. Miror autem Valerium lib. VI. hanc rem à Camillo conſule actam tradere, cum Plutarchus eum nunquam conſulem fuiſſe tradat. Eodem anno in Aequis varie bellatum.

DE COS. ANN. CCCLX.

ANNVM poſt quintum decimum creati conſules ſunt L. Lucretius Flauus, Ser. Sulpicius Camerinus. Hos vocat Caſsiodorus, & Diodorus L. Lucretium, Ser. Sulpicium. quanquam Dio-

dorus non meminit horum niſi poſt Romam captam. nam quinque annos, quos ante tranſcendiſſe diximus, interponit. Aequi à L. Lucretio conſule acie victi.

DE COS. ANN. CCCLXI.

L. VALERIVM Potitum, M. Manlium, cui poſtea Capitolino cognomen fuit, conſules edit in hunc annum Liuius. Dionyſius horum etiam meminit libro primo, atque L. Valerium Potitum, T. Manlium Capitolinum vocat. Caſsiodorus L. Valerium, M. Manlium. Diodorus L. Valerium, A. Manlium. Hunc Manlium à conſeruato Capitolio Capitolinum appellatum ſcribit Liuius. nos autem quia Capitolini cognomen etiam ante hunc M. Manlium in gente Manlia repperimus, hunc auctorem huius appellationis nota ſcribendi formula non fecimus. Hunc annum Dionyſius poſt reges exactos numerat CIX. L. Valerium Potitum filium eſſe arbitror L. Valerij Potiti quinquies ante tribuni militum.

De *cenſoribus, & luſtro* XVIII.

DE cenſoribus, & luſtro ab ijs hoc anno condito hæc apud Liuium ſcripta ſunt. C. Iulius cenſor deceſsit. in eius locum M. Cornelius ſuffectus. quæ res poſtea religioni fuit, quia eo luſtro Roma eſt capta. nec deinde unquam in demortui locum cenſor ſufficitur. at anno CCCCXLIII ita ait. Vrbs eo luſtro capta eſt, quòd demortuo C. Iulio cenſore, L. Papirius curſor, ne abiret magiſtratu, M. Cornelium Maluginenſem collegam ſubrogauit. Hæc confirmat etiam Dionyſius, qui libro primo duobus annis ante quàm Roma caperetur, L. Valerio Potito, T. Manlio Capitolino conſulibus luſtrum conditum à cenſoribus ſcribit annis poſt reges exactos CXIX. & Plutarchus, qui in Camillo cenſorem menſe Iulio deceſsiſſe tradit.

De *triumphis L. Valerij Potiti, M. Manlij Capitolini conſulum de Aequis.*

BELLVM hoc anno in Algido cum Aequis geſtum haud memorabile eſt fuſis hoſtibus prius pene, quàm manus conſererent. Valerio, quòd perſeuerantior cædendis in hoſtibus fuit, triumphus, Manlio, vt ouans ingrederetur urbem, decretum eſt. Liuius.

DE ANN. CCCLXII.

CONSVLIBVS morbo implicitis placuit per interregnum renouari auſpicia. Itaque cum ex ſenatus conſulto conſules magiſtratu ſe abdicaſſent, interrex creatur M. Furius Camillus, qui P. Cornelium Scipionem, is deinde L. Valerium Potitum prodidit. ab eo creati ſex tribuni militum conſulari poteſtate, ne ſi cui eorum incommoda ualetudo fuiſſet, copia magiſtratuum reip. eſſet. K. Quinctilibus magiſtratum occepere L. Lucretius, Ser. Sulpicius, M. Aemilius, L. Furius Medullinus VII, Agrippa Furius, C. Aemilius II. Hæc Liuius. At Diodorus quatuor edit L. Lucretium, Ser. Sulpicium, C. Aemilium, L. Furium. Ex his L. Lucretium, Ser. Sulpicium eoſdem eſſe puto, qui paulo ante conſulatum geſſerunt. Reliquis ſua cuique cognomina reſtituta ſunt. M. Camillus die dicta ab L. Appuleio tribuno plebis ob prædam Veientanam inique diuiſam in exilium abijt. abſens quindecim millibus grauis æris damnatur. Cluſini à Gallis obſeſſi opem Romanorum implorant.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXIII.

Q. FABIVS Ambuſtus, & fratres duo, Q. Sulpicius Longus, Q. Seruilius IIII, Ser. Cornelius Maluginenſis tribuni militum conſulari poteſtate in hunc annum eduntur à Liuio. at à Diodoro Quintus, Cæſo, Caius Fabij, Q. Sulpicius, Q. Seruilius, Ser. Cornelius Maluginenſis. quanquam non ſine librorum uulgatorum apud utrunque menda. Hos Fabios M. Ambuſti F. vocat Liuius. Hi ſunt, qui priore anno legati ad Gallos Cluſium obſidentes de pace componenda miſsi cum in acie Cluſina ſtetiſſent aduerſus Gallos, bellum eorum in ſe conuerterunt. Q. Sulpicij trib. mil. meminit Plutarchus in Camillo, & Macrobius libro Saturnalium I.

De *Roma à Gallis capta, & triumpho* M. *Camilli dictatoris* II.

EODEM anno Galli Romanis irati exercitum relicto Cluſio Romam adduxerunt. Romano exercitu, qui eis occurrerat ad Aliam fuſo, fugatoq; urbem ingreſsi tecta omnia diſturbarunt, atque

atque incenderunt. Cum pars ciuitatis robuſtior Capitolinam arcem, in quam ſe extremis reip. temporibus receperat, teneret, ſeptem menſes à Gallis obſeſſa eſt. Interea lege curiata M. Camillus, qui Ardeæ exulabat, reuocatus, & abſens' dictator dictus eſt. is L. Valerium magiſtrum eq. ſibi cooptauit. Liuius, Plutarchus, Diodorus latiſsime. breuius Eutropius, Oroſius, alij. L. Valerium Poplicolam, an Potitum, (horum enim recens memoria eſt), intelligat, incompertum eſt. ego tamen Potitũ ſignificari puto, cuius recentior mentio eſt. Camillus igitur dictator abſens dictus contracto exercitu ex Ardeatibus & ijs, qui ex prœlio Alienſi fugerant, & qui Roma exierant Gallos inter perdendum aurum adortus Roma expulit, & ad octauum lapidem Gabina uia conſequutus occidione occidit. deq; ijs triumphans in vrbem redijt, Romulus à militibus, & parens patriæ, conditorq; alter urbis vocatus. Hæc ijdem, præterea Polyænus lib. VIII. Florus, & qui de viris illuſtribus ſcripſit. Gallos porrò Plutarchus à Camillo Roma pulſos ſcribit idibus Februarijs. ex quo intelligi poteſt aut eodem die, aut certe non ita multo poſt ab eo triumphatum eſſe. Idem inquit certum annum urbis captæ inuenire difficile eſſe, captam tamen eſſe poſt annos amplius CCCLX, quàm vrbs condita ſit. Plinius lib. XXXIIII cap. primo anno CCCLXIIII. Liuius an. CCCLXV. Nos ſummam Capitolinam ſequuti an. CCCLXIII. Dionyſius libro primo poſt reges exactos anno CXX expleto.

DE DICTATORE ANNI CCCLXIIII.

In hunc annum M. Furium Camillum dictaturam continuaſſe ſcribimus, primum, vt conſtet ratio annorum Capitolinorum, qui omiſſo hoc anno ad numerum ſequentium tabularum non reſpondebunt, deinde uerbis etiam auctorum commoti, qui ſenſiſſe idem uidentur. Age enim tribuni mil. Fabij, & collegæ K. Quinctilibus iniere. (ita enim tertio abhinc anno fieri inſtitutum eſt.) paulo poſt idus Quinctiles Romani ad Aliam fugati ſunt, ut ait Plutarchus, & Liuius, qui diem illum Alienſem ante diem XV K. Sext. vocat. ſeptem deinde menſes Galli Capitolium obſederunt. ſiquidem Plutarchus Gallos ait idibus Quinctilibus Romam ingreſſos idibus Februarijs expulſos eſſe. Eo tempore triumphauit Camillus. neque poſt triumphum dictatura abijt, ſenatu obſecrante, ne remp. in incerto ſtatu relinqueret. Is interea ſacra reſtituit, & urbem reparauit, & ne cupidus populus Veios transmigraret, effecit. neque uero eum abdicare dictatura paſsi ſunt, niſi anno circumacto. Hæc Liuius. In eandem etiam ſententiam loquitur Plutarchus. Si igitur Camillus circa idus Februarias Gallos eiecit, nec niſi anno circumacto abdicauit, profecto in hunc etiam annum dictaturam continuauit. Accedit, quod Liuius L. Genucio, Q. Seruilio cos. Camillum mortuum eſſe ait anno uigeſimo quinto poſt Romam captam. qui numerus non conſtaret, niſi hunc dictaturæ eius annum interfereremus.

DE TR. MIL. AN. CCCLXV.

In hunc annum tribuni militum creati apud Liuium L. Valerius Poplicola II, L. Virginius, P. Cornelius, A. Manlius, L. Aemilius, L. Poſtumius. apud Diodorum P. Cornelius, L. Virginius, --------. --. Valerius, A. Manlius, L. Poſtumius. Eorundem meminit Macrobius lib. primo Saturn. his uerbis. Anno ab vrbe condita CCCLXIII à tribunis militum Virginio, Manlio, Cœlio, Poſtumio, collegisq; eorum tractatum in ſenatu, quid eſſet, quod toties inter paucos annos male affecta eſſet reſp. Suſpicor autem ibi eſſe mendoſe, Cœlium, pro Cornelio, ex Liuio, ac Diodoro.

De triumpho M. Camilli dictatoris III. de Volſcis, Aequis, Etruſcis.

Cvm Volſci ueteres hoſtes ad extinguendum nomen Romanum arma ſumpſiſſent, Etruriæ autem principes de bello coniuraſſent, & Latini, Herniciq;, qui poſt pugnam ad lacum Regillum factam per annos prope centum nunquam ambigua fide in amicitia populi Ro. fuerant, defeciſſent, placuit eiuſdem auſpicijs defendi remp. cuius recuperata eſſet, dictatoremq; dici M. Furium Camillum. is dictator C. Seruilium Ahalam magiſtrum eq. dixit. Hæc Liuius. Plutarchus etiam Camillum dictatorem III creatum ſcribit ob Aequos, Volſcos, & Latinos arma capientes, & Etruſcos Sutrium urbem populo Ro. fœderatam obſidentes. Igitur Volſci fuſi, cæſiq;, & caſtris exuti ſunt. præda militi data. & ſeptuageſimo demum anno ſubacti, & ad deditionem compulſi ſunt à Camillo dictatore. Aequorum exercitu ad Bolas oppreſſo urbs etiam primo impetu capta eſt. Eodemq; die Sutrium captum, quod ab Etruſcis fuerat occupatum. Camillus

millus in urbem triumphans redijt ſimul trium bellorum uictor. hæc Liuius,& fere etiam Plutarchus. Eutropius autem ſic. Anno CCCLXV poſt Romam captam dignitates mutatæ ſunt, & pro duobus conſulibus facti tribuni militares conſulari poteſtate. Hic iam cœpit res Romana creſcere. Nam Camillus dictator eo anno Volſcorũ ciuitatem, quæ per LXX annos bellum cum Romanis geſſerat, vicit, & Aequorum urbem occupauit, Sutrinorum recuperauit deletis Etruſcorum exercitibus, & tres ſimul triumphos egit.De eadem Camilli dictatura ſcriptum eſt etiam apud Oroſium lib. IIII. Quod autem de dignitatibus mutatis ſcribit Eutropius, ἀνιστορησίαν in eo ſuam incredibilem indicat. De hoc bello aliter etiam traditum ſcribit Plutarchus, & Macrobius lib.Saturnalium. verba Macrobij apponam. Poſt urbem captam, cum ſedatus eſſet Gallicus motus, res uero publica eſſet ad tenue deducta, finitimi opportunitatem inuadendi Romani nominis aucupati præfecerunt ſibi Poſtumum Liuium Fidenatium dictatorem. qui mandatis ad ſenatum miſsis poſtulauit, ut ſi uellent reliquias ſuæ ciuitatis manere, matres familiæ ſibi, & uirgines dederentur. cumq; patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi, ancilla nomine Tutula, ſeu Philotis pollicita eſt, ſe cum ceteris ancillis ſub nomine dominarum ad hoſtes ituram; habituq; matrum familiarum, & virginum ſumpto hoſtibus cum proſequentium lacrymis ad fidem doloris ingeſtæ ſunt. quæ cum à Liuio in caſtris diſtributæ fuiſſent, uiros plurimo vino prouocauerunt, diem feſtum apud ſe eſſe ſimulantes. quibus ſoporatis ex arbore caprifico, quæ caſtris erat proxima, ſignum Romanis dederunt, qui cum repentina incurſione ſuperaſſent, memor beneficij ſenatus, omnes ancillas manu iuſsit emitti, dotemq; eis ex publico fecit, & ornatum, quo tunc erant uſæ, geſtare conceſsit, diemq; ipſum nonas Caprotinas nuncupauit ab illa caprifico, ex qua ſignum victoriæ ceperunt.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXVII.

L. PAPIRIVS, Cn. Sergius, L. Aemilius II, L. Menenius, L.Valerius Poplicola III traduntur hoc anno tribuni mil. conſulari poteſtate à Liuio. à Diodoro vero L. Papirius, C. Cornelius, L. Menenius, C.Seruilius, A.Valerius, Q.Fabius. deeſt autem apud Liuium ſexti tribuni nomen. hunc eſſe C.Cornelium puto, vt in ſcholijs Liuianis oſtendi. Seruilium etiam Diodorus habet pro Sergio, & Aemilium pro Fabio. ueritas incomperta eſt. L.Papirium Curſorem eſſe arbitror, quem Liuius cenſorem hoc luſtro fecit.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXVIII.

RES ad Camillum tribunum mil.conſulari poteſtate redijt. collegæ additi quinque Ser. Cornelius Maluginenſis, Q. Seruilius Fidenas VI, L. Quinctius Cincinnatus, L. Horatius Puluillus, P.Valerius. Ita Liuius. at Diodorus quatuor creatos ſcribit, M. Cornelium, Q.Seruilium, M. Furium, L. Quinctium. Ser. Cornelium Maluginenſem patrem eſſe opinor Ser. Cornelij --. M. N. Maluginenſis magiſtri eq. anno CCCXCII. P.Valerius hic à Liuio in alijs magiſtratibus cognominibus afficitur Poplicolæ Potiti. De Q. Seruilio Fidenate VI tribuno ſic eſt apud Liuium in oratione M. Camilli. Pro certo habeo te ita rem geſturum, ut patre, auo, teq; ipſo, ac ſex tribunatibus dignum eſt. Hoc anno M.Camillus oblata dictatura non eſſe opus dixit, & una cum collegis tribunis Volſcos, Antiates, atque Etruſcos rebellantes uicit. Liuius.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXIX.

TRIBVNOS mil. in hunc annum tradit Liuius A.Manlium, P. Cornelium, T. & L. Quinctios Capitolinos, L. Papirium Curſorem II. Diodorus autem quatuor edit, L. Papirium, Q. ------. T. & L. Quinctios. Ex quibus A.Manlius cum tribunus fuerit anno CCCLXV, anno vero CCCLXXIIII, profecto nunc eſt iterum. Hoc anno excidiſſe apud Liuium puto C.Sergium, qui anno CCCLXVII fuit primum, anno vero CCCLXXIII erit III. quo autem anno II fuerit non conſtat, niſi hoc anno intercidiſſe dicamus apud Liuium.

De A. Cornelio Coſſo dictatore, & triumpho eius de Volſcis.

BELLVM Volſcum graue per ſe, oneratum Latinorum, & Hernicorum defectione in ſpeciem cauſſæ iactatum, ut maior poteſtas quæreretur. ſed noua conſilia Manlij magis compulere ſenatum ad dictatorem creandum. creatus A. Cornelius Coſſus magiſtrum eq. dixit T. Quinctium

ctium Capitolinum. Liuius. Significat autem ſeditionem, quam M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, excitabat plebem ære alieno exoluendo, cum aperte regnum affectare conſtaret. Plutarchus in Camillo Quinctium Capitolinum non magiſtrum eq. fuiſſe, ſed dictatorem ſcribit. Volſcorum porro exercitum fugatum à dictatore, caſtraq; eorum capta, ac direpta, triumphum actum de Volſcis eſſe ſcribit Liuius. Eundem dictatorem in carcerem M. Manlium ſeditionis auctorem conieciſſe, & Liuius, & Plutarchus auctor eſt. minante autem plebe ſe carcerem refracturam, Manlius S. C. è vinculis liberatus eſt.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXX.

TRIBVNI mil. conſulari pot. hoc anno teſte Liuio ſex, Ser. Cornelius Maluginenſis III. P. Valerius Potitus II, M. Furius Camillus V, Ser. Sulpicius Rufus II, C. Papirius Craſſus, T. Quinctius Cincinnatus II. Diodoro autem auctore quatuor, Ser. Sulpicius, L. Papirius, M. Cornelius, T. Quinctius. Hoc anno ob affectati regni crimen M. Manlius ad populum à tribunis pl. accuſatus in luco Petelino comitijs centuriatis damnatus eſt, atque de ſaxo deiectus. ſunt qui duumuiros, qui de perduellione inquirerent, creatos auctores ſint. Liuius, Plutarchus in Camillo, Valerius, alij.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXI.

CREATI in hunc annum ſex tribuni mil. conſulari poteſtate, ut ait Liuius, L. Valerius IIII, A. Manlius III, Ser. Sulpicius III, L. Lucretius, L. Aemilius III, M. Trebonius. vt Diodorus, quatuor L. Valerius -------. Criſpus, A. Manlius, Ser. Sulpicius. Ex his L. Lucretium eum eſſe, qui anno CCCLXVI tribunus militum fuit, puto. CRISPVS cognomen eſt forte Trebonij apud Diodorum, cuius nomen cum prænomine intercidit. Flauum alij vocant. Veliternis, & Lanuuinis deficientibus bellum indictum eſt. exercitus propter peſtilentiam non eductus.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXII.

DEINCEPS ſubſequuti ſunt tribuni mil. conſulari poteſtate teſte Liuio Sp. & L. Papirij, Ser. Cornelius Maluginenſis IIII, Q. Seruilius, C. Sulpicius, L. Aemilius IIII. Diodorus quatuor edit. Q. Seruilium, Sp. Papirium, --. Cornelium, φάβιον ἄλβον, mendoſe. Ex his Sp. Papirium patrem eſſe reor L. Papirij Sp. F. C. N. Craſſi tribuni mil. anno CCCLXXXV. Q. Seruilium Q. Seruilij Fidenatis ſexies ante tribuni filium eſſe opinor. hic enim paulo poſt erit II. C. Sulpicium mendoſe eſſe reor pro Ser. Sulpicio Prætextato, qui anno CCCLXXXIII, & CCCLXXXV, Capitolino fiet III, & IIII. quod conſtare non poteſt niſi nunc primum fieri dicamus. filium hunc eſſe M. Sulpicij Prætextati, de quo ſupra ex Diodoro diximus, arbitror. Ad Velitras, quibus Præneſtini auxilio erant, pugnatum. ea de cauſa Præneſtinis bellum indictum.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXIII.

PRAENESTINI Satricum coloniam populi Ro. adiunctis Volſcis ui expugnarunt. Eam rem ægre paſsi Romani M. Furium Camillum VI tribunum mil. creauere. additi collegæ A. & L. Poſtumij Regillenſes, ac L. Furius cum L. Lucretio, & M. Fabio Ambuſto. Liuius. Hos nominat Diodorus M. Furium, L. Furium, A. Poſtumium, L. Lucretium, M. Fabium, L. Poſtumium. Plutarchus ſextum hoc anno tribunum mil. Camillum appellat, quo Præneſtinos, & Volſcos uicit, & Tuſculanos quibus bellum indictum erat, quod in bello Præneſtinorum affuiſſent, poſitis armis nihil hoſtile agentes, in fidem recepit. L. Lucretium eſſe arbitror, qui paulo ante bis tribunatum geſsit. L. Furium puto alium eſſe ab eo, qui ſepties ante tribunus mil. fuit; eundem autem cum eo, qui L. Furius Sp. F. L. N. Medullinus in cenſura Capitolina anno CCCXC dicitur. iuuenis certe hoc anno cum ſene Camillo contendit, cum vterque pari cum imperio ad bellum profectus eſſet. auctor Liuius, & Plutarchus. M. Fabius ex ſecundo tribunatu Capitolino ornatus eſt. L. Poſtumium etiam ante anno CCCLXV tribunum fuiſſe puto.

DE TR. MIL. AN. CCCLXXIIII.

LIVIVS ſex tribunos militum prodit in hunc annum L. & P. Valerios, Lucium V, & Publium

blium III, C.Sergium III, L.Menenium II, Sp. Papirium, Ser.Cornelium Maluginenſem. At Diodorus octo L.Valerium, P.Valerium, C.Terentium, L. Menenium, C. Sulpicium, T. Papirium, L. Aemilium, M. Fabium. Ex his Sp. Papirium L. Papirij Sp.F. L.N.Curſoris patrem eſſe opinor, qui triumphauit anno CDXXIX. Ser. Cornelium V eſſe ſcribendum ſextus, & ſeptimus tribunatus eius oſtendit.

De *cenſoribus*.

Censoribvs quoque eguit annus maxime propter incertam famam æris alieni. Creati cenſores C. Sulpicius Camerinus, Sp. Poſtumius Regillenſis. cœptaq; iam res morte Poſtumij, quia collegam ſuffici cenſori religio erat, interpellata eſt. Igitur cum Sulpicius abdicaſſet ſe magiſtratu, cenſores alij vitio creati non geſſerunt magiſtratum, tertios creare ueluti dijs non accipientibus in eum annum cenſuram religioſum fuit. Liuius. Sp. Poſtumium eum eſſe opinor, qui tribunus mil. fuit anno CCCLIX. Secundorum cenſorum nomina nec Liuius, nec quiſquam alius memoriæ prodidit.

De T.*Quinctio Cincinnato dictatore, & triumpho eius de Præneſtinis*.

Hoc anno Præneſtini ad portam Collinam ſigna intulere. Ingens in urbe trepidatio fuit. conclamatum ad arma, concurſumq; in muros, atque portas eſt. tandemq; ab ſeditione ad bellum uerſi dictatorem T. Quinctium Cincinnatum creauere. is magiſtrum eq. A. Sempronium Atratinum dixit. Atque fugatis ad Aliam Præneſtinis, & Præneſte ipſo capto, triumphum de ijs nobiliſsimum egit. Idem ſcribit Eutropius his verbis: T.Quinctius Cincinnatus Præneſtinos, qui vſque ad Romæ portas uenerunt, perſecutus, ad Aliam vicit. & ei triumphus decretus eſt. Euſebius etiam anno quarto centeſimæ olympiadis Præneſtinos à Quinctio Cincinnato ſubactos notauit. Eiuſdem uictoriæ meminit etiam Oroſius.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXV.

Comitia inde habita tribunorum militum conſulari pot. quibus æquatus patriciorum, plebeiorumq; numerus. Ex patribus creati P. & C. Manlij cum L. Iulio. plebes C. Sextilium, M.Albinium, L. Antiſtium dedit. Liuius. At Diodorus octo prodit P.Manlium, C.Erenucium, C. Sextium, L. Iulium. ---. Albinium, P.Trebonium, C. Manlium, L. Antiſtium. Ex his P. Manlius A. F. A. N. Capitolinus in ſecundo ſuo tribunatu Capitolino ſcribitur. In Volſcis à Manlijs temere pugnatum. Præneſtiui rebellarunt.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXVI.

Tribvnos mil. conſulari pot. ſex habuit hic annus Sp. Furium, Q. Seruilium II, L. Menenium III, P.Clœlium, M.Horatium, L. Geganium. Hæc Liuius. Diodorus autem quatuor edit Q. Seruilium, L. Furium, C.Licinium, P. Clœlium. Eſt autem legendum apud Liuium pro L.Menenio III C. Licinius. quod oſtendi latius in ſcholijs Liuianis. Sp. Furium fratrem eſſe ſuſpicor L.Furij tribuni mil. anno CCCLIII. Reliquos affeci familiaribus cognominibus. In Volſcos Antium, & Ecetram profectum. neutra parte obuius hoſtis fuit.

De *cenſoribus, & luſtro* XIX.

Aeris alieni noſcendi gratia Sp.Seruilius Priſcus, Q.Clœlius Siculus cenſores facti, ne rem agerent, bello impediti ſunt. Ita Liuius. qui etiam ſi luſtri non meminit, factum tamen puto, quia quando factum ſit, non proditur, niſi hoc anno dicamus. mira enim in luſtris explicandis eius negligentia iam ſatis probata eſt.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXVII.

Tribvnos militares patricios omnes plebs coacta principum opibus fecit L. Aemilium, P.Valerium IIII, C.Veturium, Ser. Sulpicium, L. & C. Quinctios Cincinnatos. Liuius. Hos etiam edit Diodorus L.Aemilium, C.Veturium, Ser.Sulpicium, L. Quinctium, C.Cornelium, C. Valerium.

C.Valerium. Ex his L.Aemilium eſſe arbitror, qui ante quater tribunatum cepit. Ser.Sulpicium Prætextatum, qui ſemel. nam in Capitolinis tabulis anno CCCLXXXIII eſt tertium. L.Quinctium Cincinnatum, qui ante ſemel. vt his ambobus nota duplicati honoris adiungenda eſſe videatur. Latini, & Volſci ad Satricum à P.Valerio, & L.Aemilio tribunis fuſi, caſtra capta, direptaq́; ſunt. Antiates vrbem, agrosq́; Romanis dedunt. Qua re Latini commoti Satricum eorum urbem incenderunt, ac Tuſculum occuparunt, quod à L. Quinctio, & Ser. Sulpicio tribunis recuperatum eſt. Liuius.

De tribunis plebis per annos V dominantibus.

Hoc anno quintum mutata eſt reip. Romanæ ſpecies. à tribunis enim militum conſulari poteſtate ad tribunos plebis adminiſtratio reip. recidit. Huius mutationis auctores à Liuio traditi ſunt C.Licinius Stolo, & L. Sextius tribuni pl. qui cum anno priore leges tres aduerſus patriciorum opes pro commodis plebis promulgaſſent, vnam de ære alieno, alteram de modo agrorum, tertiam, ne tribunorum militum comitia fierent, & conſulum utique alter ex plebe crearetur, neque eas ferre per collegarum interceſsiones, quos de induſtria patres comparauerant, potuiſſent, tum irati comitia præter ædilium, tribunorumq́; plebis nullos curules magiſtratus creari paſsi ſunt. eaq́; magiſtratuum ſolitudo, & plebe reficiente duos tribunos, & his comitia tribunorum militum tollentibus per quinquennium urbem tenuit. Hæc Liuius. Hanc autem magiſtratuum ſolitudinem Diodorus appellat ἀναρχίαν, atque in priorem annum reijcit. quam non quinquennio, ſed quadriennio occupaſſe rempub. alij tradunt. ſic enim Eutropius. Dignitas trbunorum militum non diu perſeuerauit, nam poſt aliquantum nullos placuit fieri, & quadriennium ita in urbe fluxit, ut poteſtates ibi maiores non eſſent. Sex. autem Rufus ita. Quadraginta quinque annis Romæ conſules defuerunt. ſub decemuiris duobus, ſub tribunis militum, XLIII. ſine magiſtratibus Roma fuit annis quatuor. Caſsiodorus autem ſic. Tribunis militum ob inſolentiam remotis, per annos IIII poteſtas conſulum, tribunorumq́; ceſſauit. nos Liuium ſequuti ſumus, cuius annales ſequuti Capitolini ſcriptores uidentur. Plinius etiam lib. XVI cap. XLIIII meminit anni CCCLXIX ab vrbe condita, qui fuit ſine magiſtratibus, quo anno Romæ loton fuiſſe ait in Lucinæ area æde condita. Porro autem in fragmentis Capitolinis hæc uerba exeſa ſunt.

ACTVS EST.
DEDICAVIT.

Quæ quid valeant, adhuc colligere coniectura non potui. neque enim Liuius, aut quiſquam alius lumen aliquod oſtendunt, quod intuentes ad veritatis cognitionem peruenire poſsimus.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXXIII.

Remittentibvs tribunis plebis C. Licinio, & L.Sextio comitia per interregem ſunt habita. creatiq́; tribuni militum L.Furius, A.Manlius, Ser. Sulpicius, Ser. Cornelius, P. & C. Valerij. Hos Liuius. Quos Diodorus vocat L.Papirium, L.Menenium, Ser.Cornelium, Ser.Sulpicium. Poſt hos iterum ſolitudinem magiſtratuum fuiſſe ſcribit, qua ſublata creatos A. Manlium, L.Furium, Ser. Sulpicium, Ser.Cornelium. Eſt enim mira apud illum tum librariorum, tum auctoris ipſius vitio annorum, & magiſtratuum perturbatio. L.Furium eſſe puto, qui anno CCCLXXIII tribunatum mil. geſsit. A.Manlium fratrem P. Manlij, qui poſtea dictator fit, & tribunus II. Ser. Sulpicium Prætextatum III. Ser. Cornelium Maluginenſem VI. P. Valerium Poplicolam V eſſe ſcribendum fragmenta huius anni Capitolina ſatis oſtendunt. Veliterni Tuſculum obſidentes à mœnibus repulſi, Velitræ à Romanis obſideri cœptæ ſunt.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXXIIII.

Tr. mil. conſulari poteſtate inſequens annus habuit auctore Liuio, Q. Seruilium, C.Veturium II, A. & M. Cornelios, Q. Quinctium, M.Fabium. Diodoro Q. Seruilium, C.Veturium, A.Cornelium, M.Cornelium, M.Fabium, ----. Ex his Q. Seruilius bis ante tribunus mil. fuit. Q. Quinctium Cincinnatum potius, quàm Capitolinum uoco, quòd alij etiam Cincinnati Quinti prænomen tulerint. Reliqua ex fragmentis Capitolinis fidem habent, in quibus eſt = Coſſus. = Maluginenſis. = Cincinnatus. M. Fabius Ambuſtus II. Eſt autem M. Fabius

bius Ambuſtus is, qui filias duas collocauerat unam C. Licinio Stoloni, alteram Ser. Sulpicio Prætextato, vt ſcribit Liuius. Velitræ item, ut priore anno, obſeſſæ.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXXV.

TRIBVNOS militum conſulari poteſtate inuenio in hunc annum apud Liuium L. Quinctium, Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium, Sp. Seruilium, L. Papirium, L. Veturium. Tres edit Diodorus T. Quinctium, Ser. Cornelium, Ser. Sulpicium. Hi vero omnes quibus cognominibus, ac qua numerorum in multiplicatis honoribus nota ſignandi ſint Capitolina fragmenta docent, in quibus eſt: = Capitolinus. = Maluginenſis VII. = Prætextatus IIII. Sp. Seruilius Structus, L. Papirius Craſſus. L. Veturius Craſſus Cicurinus.

De M. Furio Camillo dictatore IIII. & ſeditione de plebeio conſule.

PRINCIPIO ſtatim anni ad vltimam dimicationem de legibus à Licinio, & Sextio promulgatis uentum eſt, & cum tribus uocarentur, nec interceſsio collegarum latoribus obſtaret, trepidi patres ad duo vltima auxilia ſummum imperium, ſummumq́; ciuem decurrunt. Dictatorem dici placet. dicitur M. Furius Camillus, qui magiſtrum eq. L. Aemilium cooptat. hæc Liuius. Eundem Camillum abdicaſſe dictatura ſcribit idem paulo poſt ita. Cum plebis duces acrius contra Camillum de legibus ferendis agerent, tum percitus ira Camillus lictores, qui de medio plebem amouerent, miſit: & addidit minas, ſacramento omnes adacturum, exercitumq́; extemplo ex urbe educturum. Re autem neutro inclinata ſe abdicauit. ſeu quia uitio creatus erat, vt tradidere quidam, ſeu quia tribuni pl. tulerunt ad plebem, idq́; plebes ſciuit, vt ſi M. Furius pro dictatore quid egiſſet, quingentum millium æris ei multa eſſet. Sed auſpicijs magis, quàm noui exempli rogatione deterritum, vt potius credam, cum ipſius uiri facit ingenium, tum quod ei ſuffectus eſt extemplo P. Manlius dictator, quem quid creari attinebat ad id certamen, quo M. Furius uictus eſſet. & quòd M. Furium dictatorem inſequens annus habuit haud ſine pudore certe fractum priore anno in ſe imperium repetiturum. ſimul quòd eo tempore, quo promulgatum de eius multa traditur, aut & huic rogationi, qua ſe in ordinem cogi videbat, obſiſtere potuit, aut ne illas quidem, propter quas hæc lata erat, impedire, & quòd vſque ad memoriam noſtram, quoties tribunicijs, conſularibusq́; certatum viribus eſt, dictaturæ ſemper altius faſtigium fuit. Hæc (vt dixi) Liuius. Plutarchus autem cauſſam, quam Liuius infirmare conatur, aſſerit. quæ eadem cauſſa fuiſſe uidetur inciſa in Capitolinis tabulis, ſi modo earum fragmenta recte interpretati ſumus. Verba Plutarchi ſunt hæc. Cum Licinius Stolo tribunus pl. ſeditionem excitaret, lege promulgata, vt ex duobus conſulibus alter ex plebe fieret, isq́; vna cum collegis comitia conſularia haberi prohiberet, reſp. autem ſine magiſtratibus eſſet, Camillus plebe inuita dictator quartum à ſenatu creatur. Qui cum diem perſenſiſſet, quo de lege agendum ad populum eſſet, delectum ſe habiturum eſſe profeſſus, ex foro populum in campum euocauit, in eos ſe, qui dicto audientes non fuiſſent, animaduerſurum minatus. Cum autem tribuni repugnarent, ac quinque eum argenti myriadibus multaturum eſſe iurarent, niſi edictum, & legem in plebem antiquaret, Camillus ſiue quòd exilium, & damnationem ſecundam ſenex timeret, ſiue quòd plebem ſuperaturum ſe eſſe diffideret, domum ſe contulit, ac ſimulata valetudine dictatura ſe abdicauit. Magiſter equitum L. Aemilius Mamercinus uocatur in fragmento dictaturæ huius Capitolinæ. puto autem eundem eſſe, atque eum, qui quinquies ante tribunatum militum geſsit.

De P. Manlio Capitolino dictatore.

DICTATORI Camillo abdicato extemplo ſuffectum eſſe alterum dictatorem Liuius, & Plutarchus tradunt. Liuius P. Manlium nominat. Plutarchus nomen omittit. Magiſtrum autem equitum ab eo cooptatum fuiſſe C. Licinium uterque fatetur. quanquam non eundem uterque intelligit. Plutarchus enim eum eſſe ait, qui dux ſeditionis fuerat, & leges promulgarat. Liuius eum, qui tribunus mil. conſulari poteſtate fuerat, & recte. nam qui ſeditionis caput fuerat, is hoc anno nonum tribunus pl. refectus erat. neque uero eodem tempore & tribunus pl. & magiſter equitum erat. Itaque ut hos diſtingueret Liuius, ſic locutus eſt. P. Manlius dictator rem in cauſſam plebis inclinauit, C. Licinio, qui tribunus militum fuerat, magiſtro equitum de plebe dicto. Id ægre paſſos patres accipio, dictatorem propinqua cognatione Licinij ſe apud patres excuſare ſolitum, ſimul negantem magiſtri equitum maius, quàm tribuni conſularis imperium eſſe.

eſſe. Hæc ubi dixit, tum deinceps de C. Licinio tribuno plebis addit: Licinius, Sextiusq; ita ſe gerere, ut negando iam ſibi velle continuari honorem acerrime accenderent ad id, quod diſſimulando petebant, plebem. Vterque autem Licinius ab alijs ſcriptoribus Stolo, à Capitolinis Caluus vocatur. Itaque Liuius in anno CCCCLIIII ait. C. Licinius Stolo primus magiſter equitum de plebe factus eſt. Dictatorem eſſe puto P. Manlium A. F. A.N. Capitolinum, tribunum mil. conſularem anno ſequenti in Capitolinis tabulis.

DE TR. MIL. ANN. CCCLXXXVI.

CREATOS in hunc annum tribunos militum conſulares hos tradit Liuius A. & M. Cornelios II, M. Geganium, P. Manlium, L. Veturium, P. Valerium VI. Quos præterit Diodorus. Horum cognomina, & multiplicatorum honorum notæ in fragmentis Capitolinis ſunt. ita. * Coſſus II. = Maluginenſis II. = Macerinus. L. Veturius Craſſus Cicurinus II. P. Valerius Potit. Poplicola VI. P. Manlius Capitolinus II.

De M. Furio Camillo dictatore V. & triumpho IIII eius de Gallis.

CVM præter Velitrarum obſidionem quietæ res Romanæ eſſent, fama repens Gallici belli allata perpulit ciuitatem, ut M. Furius dictator V diceretur. is T. Quinctium Pennum magiſtrum eq. dixit. ſic Liuius. Plutarchus item metu Gallici belli Camillum iam prope octoginta annos natum dictatorem V ab omnibus uno ore creatum ſcribit. Magiſtrum equitum Cincinnati cognomine uſum docet fragmentum Capitolinum. Itaque T. Quinctius Pennus Cincinnatus eſt ſcribendus, filius, vt arbitror, L. Quinctij, qui Cincinnati ſenis filius fuit.
Porro autem bellatum hoc anno cum Gallis ad Anienem flumen, fuiſſe qui tradiderint, prodit Liuius, ſe autem in Albano agro rem geſtam eſſe potius credere. Fugatos autem, cæſoſq; amiſsis caſtris Gallos dictatore Camillo, & victoriam ingentem eſſe relatam, eiq; ſenatus, & plebis conſenſu triumphum eſſe decretum idem ſcribit. Plutarchus pugnatum ad Anienem eſſe proſpere ait, & præterea Velitras à Camillo eſſe captas. Polyænus item lib. VIII. ad Anienem à Camillo V dictatore cum Gallis bene rem geſtam ſcribit. Appianus autem in Celtica Gallos bis uictos à Camillo patre tradit, hoc autem tempore triumphaſſe eum, cum octogeſimum annum ageret. Polybius demum lib. I. Camillum cum Gallis dimicaſſe ad Albam auctor eſt anno poſt Romam captam XXX, Polyænus, & Plutarchus XIII. cum tamen XXIII annus hic ſit, ex quo vrbs capta ſit. Liuius pugnam ad Anienem cum Gallis in annum CCCXCII reijcit T. Quinctio dict.

DE COS. AN. CCCLXXXVII.
ex plebe primum creari cœptis.

CVM L. Sextius, C. Licinius tribuni pl. decimum refecti acrius de legibus ferendis pugnarent, dictatorem tandem, & ſenatum uicerunt, ac comitia conſulum aduerſa nobilitate, ut fierent, obtinuerunt, quibus L. Sextius de plebe primus conſul factus eſt. cum autem patricij ſe auctores futuros negarent, ac prope ad ſeceſsionem plebis res ſpectaret, per dictatorem ſedatæ diſcordiæ ſunt. conceſſumq; ab nobilitate plebi de conſule plebeio, à plebe nobilitati de prætore vno, qui ius in vrbe diceret ex patribus creando. Ijdem etiam ædiles curules duos, ex patribus ut fierent, contenderunt. Plebs conſulatum L. Sextio, cuius lege partus erat, dedit, ei collega ex patribus datus L. Aemilius Mamercus. Hæc Liuius, & Plutarchus, qui cum Caſsiodoro conſules edit L. Aemilium ex patricijs, L. Sextium ex plebe. Quos Diodorus uocat L. Aemilium Mamercum, L. Lateranum. Eſt autem Lateranus Sextij cognomen, ut eſt in tabula Capitolina. in qua Mamercinus, & L. Sextius Sextinus Lateranus conſules eduntur. In lib. de uiris illuſtribus ſcriptum eſt non L. Sextium, ſed C. Licinium Stolonem primum è plebe conſulem factum. qua de re Fabius Pictor (vt ſcribit Gellius lib. V. cap. IIII) ita. Quapropter tum primum è plebe alter conſul factus eſt, duo & uiceſimo anno, poſtquam Romam Galli ceperunt. ideſt, ut interpretatur Gellius, duodeuiceſimo. ego tamen malim XXII intelligi. L. Aemilium Mamercinum puto eundem eſſe, atque eum, qui magiſter eq. fuit.

De prætore primum creato.

DE prætore ſic Liuius. Annus hic fuit inſignis noui hominis conſulatu, duobus magiſtrati-

bus, prætura, & curuli ædilitate. Hos ſibi patricij quæſiuere honores pro conceſſo plebi altero conſulatu. Patres præturam Sp. Furio M. F. Camillo, ædilitatem Cn. Quinctio Capitolino, & P. Cornelio Scipioni ſuarum gentium uiris dederunt. Hæc ille. Suidas item Furium Camillum Camilli dictatoris filium primum prætorem tradit in uoce Πραίτωρ. Prætori iuris dicundi negocium datum eſt, & ſex lictoribus ut uteretur permiſſum. vnde Polybius, ac Plutarchus præturam ἑξαπέλεκυν vocant ἀρχὴν, ideſt ſex ſecurium magiſtratum. Deinde hic honos plebi etiam communicatus eſt anno ab vrbe condita CCCCXVI. Q. Publilius Philo, teſte Liuio, prætor primus è plebe factus eſt. at uero circa annum DX prætor alter additus eſt. cumq; eorum alter inter ciues, ac peregrinos ius diceret, vrbanus ille, hic peregrinus uocatus eſt. epitomarum lib. XIX. Circa annum autem DXIX Sicilia, atque Sardinia in prouinciarum formam redactis, prætores duo additi ſunt, qui in eas prouincias quotannis mitterentur. Epitom. libro XX. Solinus cap. XXI. Pomponius de origine iuris. Victis præterea duabus Hiſpanijs, prætores item duo creati ſunt, qui in Hiſpanias mitterentur. Anno DLVI Hiſpanias ulteriorem, & citeriorem terminatas primi prætores ſortiti ſunt M. Heluius, & C. Sempronius Tuditanus. auctor Liuius, & Pomponius. Poſtremo Sulla dictator latis nouis quæſtionibus prætores duos adiecit, vt eſſent octo. (tot enim Ciceronis tempore erant, quod ex eius poſt reditum orationibus intelligitur.) Inde Cæſar duobus additis decem effecit, teſte Dione, & Pomponio. Prætoris originem hoc loco mihi demonſtrandam eſſe duxi, quoniam prætoribus ſæpiſsime imperium datum; & triumphi decreti, nec ſolum prætoribus, ſed etiam ijs, qui extra ordinem cum prætorio imperio eſſent, de quibus ſæpe infra dicendum erit.

De cenſoribus.

CENSORES in hunc annum fuiſſe Regillenſem Albinum, & C. Sulpicium Peticum ex Capitolinis fragmentis conijcio: quod non videtur à veritate alienum. Nam Liuius anno ſequenti cenſorem ait peſtilentia perijſſe. Luſtrum autem ab his conditum non eſt, fortaſſe propter cenſoris alterius mortem. Eius certe nulla nota eſt in Capitolina cenſura. Regillenſis certe perijt. nam C. Sulpicij poſt magna fit mentio. hic autem an Aulus, an Lucius Poſtumius Regillenſis Albinus fuerit, qui ambo tribuni militum ante fuerunt, in incerto eſt.

DE COS. AN. CCCLXXXVIII.

LIVIVS, Caſsiodorus, & Diodorus conſules in hunc annum edunt L. Genucium, & Q. Seruilium. Eorundem conſulum meminit Oroſius, & Eutropius. Q. Seruilius Q. F. Q. N. Ahala ſcribitur in hoc conſulatu Capitolino. L. Genucius M. F. Cn. N. Auentinenſis in ſecundo. Hoc anno Camillus mortuus XXV annis poſtquam urbem à Gallis liberauerat. Res à ſeditione, & à bello quietæ. Liuius.

DE COS. AN. CCCLXXXIX.

CONSVLES in hunc annum creati apud Diodorum C. Sulpicius, C. Licinius. apud Liuium, & Caſsiodorum C. Sulpicius Peticus, C. Licinius Stolo. Eorundem meminit Valerius lib. II. cap. I. & Plutarchus in Problematis. Quem autem cæteri Stolonem, Capitolini ſcriptores, vt dixi, Caluum appellant. Eſt autem C. Sulpicius M. F. Q. N. Peticus in ſecundo conſulatu Capitolino. ludi ſcenici primum inſtituti. nihil aliud dignum memoria actum.

DE COS. AN. CCCXC.

HIC annus conſules habuit C. Genucium, L. Aemilium Mamercum II, Liuio, & Caſsiodoro teſtibus. quos Diodorus uocat lib. XVI Cn. Genucium, L. Aemilium. in Capitolinis tabulis, Mamercinus II, Cn. Genucius M. F. M. N. Auentinenſis.

De L. Manlio Capitolino Imperioſſo dictatore.

CVM piaculorum magis conquiſitio animos, quàm corpora morbi afficerent, repetitum ex ſeniorum memoria dicitur, peſtilentiam quondam clauo ab dictatore fixo ſedatam. Ea religione adductus ſenatus dictatorem claui figendi cauſſa dici iuſsit. Dictus L. Manlius Imperioſſus

L. Pinarium

L. Pinarium magiſtrum eq. dixit. Hæc Liuius. Eiuſdem dictatoris meminit Cicero de off. L. Manlio, inquit, A.F. cum dictator fuiſſet, M. Pomponius diem dixit. Huius etiam dictaturæ ve ſtigia ſunt in tabulis Capitolinis, ex quibus apparet, Manlium Imperioſsi, Pinarium Nattæ, cognomen tuliſſe. Hunc autem L. Manlium Imperioſſum primum appellatum ob ſeueritatem delectus in dictatura habiti, & quòd filium rus à ſe relegaſſet, ſcribit Liuius. Idem etiam poſtea quaſi ſui oblitus T. Manlium huius filium, qui Torquatus dictus eſt, primum eiuſmodi cogno men ait inueniſſe ob ſupplicium de filio ſumptum. Eſt autem intelligendum cognomen hoc cœ piſſe in patre, in filio confirmatum eſſe. Pinarios Nattæ cognomine vſos eſſe oſtendit Cicero, qui inquit lib. II de diuinatione. Pinarij Nattæ nobiles. & Tacitus lib. IIII, qui Pinarij cuiuſdam Nattæ meminit. De ſolenni claui figendi latius ſcribit hoc loco Liuius.

De cenſoribus, & luſtro XX.

CENSORES hoc anno fuiſſe Ambuſtum, & L.Furium Medullinum, eosq́; luſtrum XX condidiſſe, quarum rerum ne uerbum quidem Liuius, Capitolina fragmenta declarant. Priorem au tem cenſorem M. Fabium K.F. M.N. Ambuſtum eſſe duco, qui bis ante tribunus mil. fuit, perinde atque L.Furius Medullinus collega eius & ante in tribunatu, & nunc etiam in cenſura.

DE COS. AN. CCCXCI.

CONSVLES prodit in hunc annum Diodorus Q. Seruilium, & Q. Genucium. at Liuius, & Caſsiodorus Q Seruilium Ahalam, L.Genucium. Hi ſunt, qui triennio etiam ante collegæ inter ſe comparati ſunt. Itaque in Capitolina tabula nota numeri II. vtrique addita eſt.

De Ap. Claudio Craſſo dictatore.

L. GENVCIVS cos. qui primus ex plebe bellum ſuis auſpicijs geſsit, in Hernicos profectus, ab ijsq́; inſidijs circumuentus occiſus eſt. Ea de cauſſa dictatorem conſenſu patriciorum Seruilius conſul dixit Ap.Claudium. Hæc Liuius. Ex monumentis Capitolinis intelligi poteſt, Craſſum Sabinum Regillenſem dictaturam cepiſſe. Hunc autem Liuius Ap.Claudium uocat eum, qui anno CCCXCV contra legem de plebeijs conſulibus dixit, quem decemuiri nepotem eſſe probauimus in tribunatu eius anno CCCL. Magiſtrum eq. nullum nominat Liuius. fuiſſe tamen aliquem fragmenta Capitolina declarant. in quibus eſt pro magiſtro eq. ſyllaba SCVS. quæ eſt ultima cognominis PRISCVS, quod fuit Seruiliorum.

DE COS. AN. CCCXCII.

CONSVLES memorat in hunc annum Liuius C. Sulpicium, & C.Licinium Caluum. Caſſiodorus C. Sulpicium II, & C.Licinium. Diodorus C. Sulpicium, C.Licinium. Nos eoſdem eſſe putamus, qui triennio ante collegæ etiam fuerunt. Itaque Licinio etiam iterati honoris notam addendam eſſe. nam Sulpicio Petico Capitolini ſcriptores eam addiderunt.

De dictatore T. Quinctio Capitolino, & Gallico bello.

DICTATOREM T.Quinctium Pennum hoc anno fuiſſe ſatis conſtat. & magiſtrum eq. Ser.Cornelium Maluginenſem. Macer Licinius comitiorum habendorum cauſſa, & ab Licinio conſule dictum ſcribit. Cum mentionem eius rei in vetuſtioribus annalibus nullam inueniam, magis vt belli Gallici cauſſa dictatorem creatum arbitrer, inclinat animus. Eo certe anno Galli ad tertium lapidem Salaria uia trans pontem Anienis caſtra habuere. Ita Liuius. Hoc anno item dictatorem fuiſſe fragmenta Capitolina demonſtrant. cumq́; non (ut ſcripſit Licinius) comitiorum habendorum cauſſa, ſed (vt Liuius) rei gerendæ cauſſa. Appianus enim in Celtica Gallos tertium reuerſos à Quinctio uictos ſcribit. at T. Manlium Gallo, à quo ſingulari prœlio prouo catus fuerat, occiſo Torquati cognomen retuliſſe, Gallos proxima nocte in Tiburtem agrum, atque inde ſocietate belli facta in Campaniam tranſiſſe Liuius, & Eutropius. Cognomina dictatoris in Capitolinis monumentis hæc uiſuntur = s.Capitolinus Criſpinus. in quo à Liuio diſſen tiunt. nam Liuius eum Pennum nominauit. Pennus autem fuit Cincinnatorum cognomen, non Capitolinorum. Itaque literam s, quæ extrema eſt primi cognominis huius dictatoris, ultimam

literam eſſe puto huius cognominis Barbatus. quod Quinctiorum Capitolinorum fuit. Ceterum Ser. Cornelium Maluginenſem magiſtrum eq. filium eſſe arbitror Ser. Cornelij Maluginenſis, qui paucis ante annis ſepties tribunatum militum geſsit.

De triumpho C. Sulpicij Petici cos. de Hernicis.

De C. Sulpicij cos. triumpho nemo tradit. Quoniam autem qui Capitolinos triumphos digeſſerunt, eum anno cccxcv dictatorem triumphaſſe iterum ſcripſerunt, nec quo potiſsimum anno primum triumphauerit, conſtat, ego ſuſpicatus ſum, id hoc anno factum. Nam de eius uictoria ſic ſcribit Liuius. C. Sulpicius, & C. Licinius cos. in Hernicos exercitum duxerunt, neque inuentis in agro hoſtibus Ferentinum eorum urbem ui ceperunt. Priore certe conſulatu hic triumphare non potuit, quòd eo propter peſtilentiam nihil memorabile geſſerit.

DE COS. ANN. CCCXCIII.

C. Poetelium Balbum, M. Fabium Ambuſtum conſules in hunc annum tradit Liuius, & Caſsiodorus. at Diodorus M. Fabium, & C. πόπλιον, mendoſe, pro ποιτέλιον. M. Fabius ex Capitolino triumpho eius deſcriptus eſt. Alia cognomina tradunt Capitolini ſcriptores C. Pœtelij, quàm Liuius. illi enim Libonem Viſolum, hi Balbum.

De Q. Seruilio Ahala dictatore, & re cum Gallis geſta.

Cum aduerſus Tiburtem hoſtem duce C. Pœtelio conſule contenta eſſet reſp. Gallicus tumultus dictatorem creari coegit. creatus Q. Seruilius Ahala T. Quinctium magiſtrum eq. dixit. Pugnatum haud procul porta Collina totis uiribus urbis eſt. magnaq́; vtrinque cæde edita tandem auertitur acies Gallorum. Egregie tum ab dictatore tum ab conſulibus re geſta dictator conſulibus & apud populum, & apud ſenatum magnifice collaudatis, & ſuarum quoque rerum illis remiſſo honore dictatura ſe abdicauit. Hæc Liuius. Q. Seruilius Ahala is eſt, qui bis paulo ante conſul fuit. T. Quinctius, qui dictaturam priore anno adminiſtrauit.

De triumpho C. Pœtelij cos. de Gallis, & Tiburtibus.
ouatione M. Fabij Ambuſti cos. de Hernicis.

C. Poetelius cos. aduerſus Tiburtes iuſſu populi exercitum ducere iuſſus eſt. ab eo Galli, qui ex pugna dictatoris aufugerant, palati procul Tibure excepti egreſsis ad opem Gallis ferendam Tiburtibus, ſimul cum his intra portas compelluntur. Pœtelius de Gallis, Tiburtibusq́; geminum triumphum egit. M. etiam Fabius, cui Hernici prouincia euenerat, cum prœlijs primum paruis, poſtremo una inſigni pugna hoſtes totis adorti copijs eſſent, Hernicos deuincit. Ei ſatis viſum, vt ouans vrbem iniret. Hæc Liuius. quæ eadem ſunt in tabulis triumphalibus Capit.

DE COS. AN. CCCXCIIII.

Livius, Caſsiodorus conſules produnt in hunc annum M. Popillium Lænatem, & Cn. Manlium. Diodorus M. Popillium Lænatem, & Cn. Manlium Imperioſſum. M. Popillius deſcriptus eſt ex tertio conſulatu Capitolino. Primus è Popillijs hic fuit, qui Lænas dictus ſit. cuius cauſſam ſic exponit in Bruto Cicero. M. Popillius cum conſul eſſet, eodemq́; tempore ſacrificium publicum cum læna faceret, quòd erat flamen Carmentalis, plebis contra patres concitatione, & ſeditione nunciata, ut erat læna amictus, ita uenit in concionem, ſeditionemq́; tum auctoritate, tum oratione ſedauit. Hæc ille. Liuius etiam hoc anno orientem ſeditionem inter patres, & plebem compreſſam ait, ut Tiburtes, qui ad mœnia Romæ venerant, repelleret. ex quo intelligere poſſumus hoc anno M. Popillium cum læna exiſſe in concionem. in lapide Capit. eſt, = Lænas. Cn. Manlius Capitolin. Imperioſs.

DE COS. AN. CCCXCV.

Novi conſules inierunt apud Liuium, & Caſsiodorum C. Fabius, C. Plautius. apud Diodorum M. Fabius, C. Plotius. Liuius huius etiam C. Fabij meminit interregis an. cccxcviii, inter alios multos conſulares. in Capitolino lapide eſt = Ambuſtus. C. Plautius Proculus. Hernici à Plautio deuicti. Fabius incaute cum Tarquinienſibus pugnauit.

De C. *Sulpicio Petico dictatore, & triumpho eius de Gallis.*

Cvm Gallos Præneſte ueniſſe, atque inde circa Pedum conſediſſe auditum eſſet, dictatorem dici C.Sulpicium placuit. conſul C. Plautius dixit. magiſter eq. dictatori additus M.Valerius. Liuius hæc. C.Sulpicius ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. M.Valerius in conſulatu, quem tertio abhinc anno geret, Poplicola nominatur à Liuio. Ceterum C. Sulpicium dictatorem rem bene geſsiſſe cum Gallis, qui & à Pœtelio conſule uicti fuerant, eosq; ita ſubegiſſe, ut non alius poſt M. Furium iuſtiorem de Gallis triumphum egerit, ſcribit Liuius. Eiuſdem victoriæ meminerunt Oroſius, Eutropius, Polybius libro primo, Appianus in Celtica, Frontinus ſtratagematum lib. II. Hic autem triumphus in Capitolinis tabulis ſecundus Sulpicij ſcribitur. ex quo intelligi poteſt priorem à Liuio (ut ſupra dixi) eſſe omiſſum. id autem mirabile non eſt. nam etiam hoc anno Plautianum triumphum omiſit.

De *triumpho C. Plautij Proculi conſulis.*

Trivmphasse enim etiam C. Plautium Proculum conſulem de Hernicis ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. cuius uictoriæ Liuius meminit, triumphi non meminit. Hernicos enim à C. Plautio uictos, ſubactosq; eſſe tantummodo ait.

DE COS. AN. CCCXCVI.

Consvles hoc anno C. Marcius, Cn.Manlius, teſtis Liuius, Caſsiodorus, Diodorus. Cn.Manlius biennio ante conſul fuit. C. Marcius ex Capitolino triumpho deſcriptus eſt. Cn. Manlius aduerſus rebellantes Faliſcos nihil memorabile egit.

De *triumpho C. Marcij Rutili cos.*

C. marcivs cos. in agrum Priuernatem exercitum duxit, urbem eorum in deditiouem accepit. triumphauitq; de Priuernatibus. Liuius. Idem triumphus eſt in tabulis Capitolinis.

DE AN. CCCXCVII.

Diodorvs conſules in hunc annum prodit M. Fabium, M. Popillium. Liuius, & Caſſiodorus M.Fabium Ambuſtum II, & M. Popillium Lænatem II. Tiburtes à Lænate in vrbem cõpulſi. Fabius à Faliſcis, & Tarquinienſibus prima pugna ſuſus hoſtium caſtris poſt potitus eſt.

De *C. Marcio Rutilo dictatore, & triumpho eius de Tuſcis.*

Hoc anno concitatur omne nomen Etruſcum, & Tarquinienſibus, Faliſcisq; ducibus ad Salinas perueniunt. aduerſus eum terrorem dictator C. Marcius Rutilus primus de plebe dictus magiſtrum eq. item de plebe C. Plautium dixit. Ita Liuius. Idem ſcribit in anno CCCCLIIII. C.Marcius idem eſt, qui priore anno conſul fuit, C. Plautius, qui biennio ante. Hunc dictatorem ſcribit Liuius cum Tuſcis congreſſum caſtris eorum, & VIII millibus hoſtium captis, ceteris aut cæſis, aut agro Romano fugatis ſine auctoritate patrum (plebeius enim erat) populi iuſſu triumphaſſe. idem notat etiam in anno CDLIX. Eiuſdem triumphi Oroſius etiam, & Eutropius meminerunt. Quem in monumentis quoque Capitolinis inciſum inuenimus.

DE COS. AN. CCCXCVIII.

Qvadringentesimo anno, quàm vrbs condita erat, quinto triceſimo, quàm à Gallis recepta, ablato poſt XI annum à plebe conſulatu patricij conſules ambo ex interregno magiſtratum inierunt C. Sulpicius Peticus III, M.Valerius Poplicola. Liuius. Eadem nomina ſunt etiam apud Caſsiodorum, & Diodorum. Cur diſſentiat Liuiana ſumma annorum à noſtra, cauſſa ſupra expoſita eſt. latiusq; etiam in chronologiæ Liuianæ ſcholijs. Empulium ex Tiburtibus captum.

DE

DE COS. ANN. CCCXCIX.

LIVIVS. Conſules hoc anno fuerunt ambo patricij M.Fabius Ambuſtus III, T.Quinctius. In quibuſdam annalibus pro T.Quinctio M.Popillium conſulem inuenio. Liuio aſſentitur Caſſiodorus, & Diodorus, & Solinus. qui ait. Alexander (vt Nepos edidit) M.Fabio Ambuſto, T. Quinctio Capitolino conſulibus oritur, poſt Romam conditam anno CCCXCV. T. Quinctius hic eſt, qui ante dictator, & magiſter equitum fuit.

De triumpho II *M. Fabij Ambuſti cos. de Tiburtibus.*

HOC anno cum Tiburtibus ad deditionem pugnatum, Saſſulam ex his urbem captam, & gentem vniuerſam poſitis armis in fidem conſulis ueniſſe, deq; Tiburtibus triumphatum eſſe ſcribit Liuius. Hic autem conſul fuit M. Fabius Ambuſtus, quod ex Capit. triumpho intelligitur.

DE COS. AN. CD.

CONSVLATVM utrunque apud patricios manſiſſe, conſules creatos C. Sulpicium Peticum IIII, M.Valerium Poplicolam II inuenio apud Liuium, & Caſsiodorum. Diodorus item prioribus conſulibus ſubijcit M.Valerium, C. Sulpicium.

De T. Manlio Torquato dictatore, & re geſta cum Cæritibus.

SENATVS in Etruſci belli curam intentus Valerium conſulem Volſcis oppoſitum, reuocatum inde dicere dictatorem iuſsit. T. Manlium, L.F. dixit. is ſibi magiſtrum eq. A.Cornelium Coſſum cooptauit. Hic Manlius anno CCCXCII, quòd Gallum ſpolians, quo cum pugnarat, ei torquem detraxit, & ſe induit, Torquatus eſt appellatus. Itaque in tertio Capitolino conſulatu ſcribitur L.Manlius L.F. A.N. Imperioſſus Torquatus. Liuius, Gellius lib. IX. cap. XIII. Cicero de off. lib. III. A. Cornelius P. F. A. N. Coſſus Aruina ſcribitur in triumpho Capitolino, quem geſsit anno CDX. Hic cum Cæritibus rem geſsit, quibus bellum indictum erat, quòd Tarquinienſibus ſe adiunxerant. Cærites ſine prœlio in deditionem accepti in centum annos inducias impetrarunt.

DE COS. AN. CDI.

P. VALERIO Poplicolæ datus eſt à plebe collega C. Marcius Rutilus in hunc annum, ut ait Liuius. Hos uocat Caſsiodorus P.Valerium, C. Marcium Rutilum II. Diodorus M. Fabium, P.Valerium.

De C. Iulio dictatore.

TERROR uanus Etruſci belli, cum coniuraſſe XII populos fama eſſet, dictatorem dici coegit. Dictus in caſtris (eò enim ad conſules miſſum S. C. eſt.) C. Iulius, cui magiſter eq. adiectus L. Aemilius. Ceterum foris tranquilla omnia fuere. Liuius. Ego C. Iulio attribui familiare cognomen Iulum. L. Aemilium eſſe puto, qui in triumpho ſecundi conſulatus Capitolino, quem egit anno CDLXXXIIII, L.F. dicitur. quo anno Priuernas eſt appellatus.

DE COS. ANN. CDII.

CREATI in hunc annum conſules C. Sulpicius Peticus, T. Quinctius Pennus, quidam Cæſonem, alij Caium nomen Quinctio adijciunt. ſic Liuius. Caſsiodorus, C. Sulpicium Peticum, T.Quinctium Pennum edit. Diodorus, C. Sulpicium, et C. Quinctium. Hunc T. Quinctium eum eſſe cenſeo, qui anno CCCLXXXVI magiſter eq. fuit. et à Liuio Pennus, à Capitolinis ſcriptoribus Cincinnatus vocatus eſt. C. Sulpicium V notaui, quia quater ante fuit.

De cenſoribus, & luſtro XXI.

CVM cenſoribus creandis indicta comitia eſſent, profeſſus ſe petere cenſuram C. Marcius Rutilus, qui primus dictator de plebe fuerat, concordiam ordinum turbauit. poſt autem non va

riatum comitijs eſt, quin, cum Manlio Cnæo cenſor Marcius crearetur. ita per eundem, qui ad dictaturam aperuit uiam, cenſuræ quoque in partem uocata plebs eſt. Liuius. Eutropius etiam expoſito triumpho, quem anno CCCXCVII C. Marcius de Tuſcis egit, Romæ cenſum actum ſcribit. ex quo hoc anno cenſum, luſtrumq; factum eſſe colligere poſſumus. Alio etiam loco Liuius in anno CCCCLIIII C. Marcium Rutilum cenſorem primum de plebe factum ſcribit. Cn. Manlius Imperioſſus bis ante conſul fuit.

De M. Fabio Ambuſto dictatore.

DICTATOREM quoque hic annus habuit M. Fabium nullo terrore belli, ſed ne lex Licinia comitijs conſularibus obſeruaretur. Magiſter eq. dictatori additus Q. Seruilius. Hæc Liuius. Idem in anno CCCCXXVIII, huius dictatoris meminit. cumq; ait ter conſulem, & dictatorem fuiſſe. Idem ſcribit Valerius lib. II, cap. II. Q. Seruilius Ahala, ſiue ille ſit, qui ante bis conſul fuit, ſiue eius filius, quod magis probo, omnino Q. F. Q. N. eſt ſcribendus.

DE COS. AN. CDIII.

M. POPILLIVM Lænatem à plebe conſulem in hunc annum, à patribus L. Cornelium Scipionem datum ſcribit Liuius. Caſsiodorus M. Popillium Lænatem III, L. Cornelium Scipionem edit. Diodorus C. Cornelium, M. Popillium.

De L. Furio Camillo dictatore.

M. POPILLIVS Lænas conſul in Gallos profectus rem bene geſsit. moram triumpho vulnus attulit, eademq; cauſſa dictatoris deſiderium ſenatui fecit, vt eſſet, qui ægris conſulibus comitia haberet. Dictator L. Furius Camillus dictus addito magiſtro equitum P. Cornelio Scipione. Hæc Liuius. Ceterum L. Furius Camillus filius fuit M. Camilli V dictatoris. auctores Liuius, & Appianus. Hoc anno dictatorem fuiſſe indicant ueſtigia Capitolina magiſtri equitum.

De triumpho M. Popillij Lænatis cos. I. de Gallis.

FORTVNA illuſtriorem plebeium conſulem fecit. Nam cum ingentem Gallorum exercitum in agro Latino caſtra poſuiſſe nunciatum eſſet, Scipione graui morbo implicito, Gallicum bellum Popillio extra ordinem datum. Galli amiſsis caſtris fugati. Conſul uulnere accepto tardius triumphauit. Sed tamen ante quàm inirent noui conſules, triumphus ab eo actus eſt magno fauore plebis. Hæc Liuius. Huius Popillianæ de Gallis victoriæ meminit etiam Appianus in Celtica. Idem triumphus inciſus eſt in tabulis Capitolinis.

DE COS. ANN. CDIIII.
et re geſta à L. Furio cos. cum Gallis.

DICTATOR L. Furius Camillus reddidit patribus priſtinam poſſeſsionem conſulatus. ipſe ob id meritum ingenti patrum ſtudio creatus conſul collegam P. Claudium Craſſum dixit. Liuius. Ijdem conſules produntur à Caſsiodoro. Diodorus M. Aemilium, T. Quinctium edit. horum conſulum meminit Cicero in Catone, cum ait, Platonem Tarentum ueniſſe L. Camillo, ac P. Claudio cos. & Gellius lib. IX. cap. XI. cum ait, L. Furio, Ap. Claudio cos. anno vrbis conditæ CDV. M. Valerius cum Gallo pugnauit, & Coruinus eſt appellatus. Hoc enim anno cum Galli ex Albanis montibus campos, & maritima loca popularentur, P. Claudius in ipſo belli apparatu moritur. L. Furius Gallos in agro Pontino acie fuſos in Apuliam compulit. M. Valerius tribunus mil. ex ſingulari pugna cum Gallo commiſſa Corui cognomen accepit. Liuius, & Eutropius. De obitu P. Claudij ſcriptum eſt etiam in fragmento huius anni Capitolino.

De T. Manlio Torquato dictatore II.

L. CAMILLVS iuſſus ab ſenatu bellum maritimum curare cum prætore iunxit caſtra. ibi quia res trahi ſegnitie Græcorum non committentium ſe in aciem uidebatur, Dictatorem comitiorum cauſſa T. Manlium Torquatum ex ſenatus auctoritate conſul Camillus dixit. dictator

magiſtro

magiſtro eq. A. Cornelio Coſſo dicto conſularia comitia habuit. Liuius. Nos quia eoſdem eſſe, qui anno CD collegæ in hoc eodem magiſtratu fuerunt, putamus, iterati honoris notam adiecimus. Dictatorem hoc anno comitiorum habendorúm cauſſa factum Capitolinum etiam fragmentum docet.

DE COS. AN. CDV.

Dictator abſentem M. Valerium Coruum (id enim illi deinde cognominis fuit) ſummo fauore populi tres & uiginti natum annos conſulem renunciauit. collega Coruo de plebe M. Popillius Lænas IIII conſul futurus datus eſt. Ita Liuius, & Caſsiodorus. Diodorus triennio poſt M. Valerium, & M. Popillium edit. Huius conſulatus Valeriani, ætatis, cognominis Valerius etiam, & Eutropius, & Gellius lib. IX. cap. XI. meminerunt. Se ex Poplicolarum familia, & à P. Valerio, qui reges eiecit hic Coruus ortum apud Liuium profitetur. in fragmento Capitolino eſt tantum M. Valerius M. F. M. N. Coruus conſul. Domi, foriſq́; ocium.

De --------- *dictatore.*

Dictatorem hoc anno cum magiſtro eq. comitiorum habendorum cauſſa creatum ex fragmentis Capitolinis apparet. Qui uero fuerint, nec Liuius prodit, nec exeſo marmore Capitolini ſcriptores. Itaque inter cetera uetuſtate incomperta, hoc quoque in incerto ſit.

DE COS. ANN. CDVI.

T. Manlium Torquatum, C. Plautium conſules in hunc annum edunt Liuius, & Caſsiodorus. Plautij cognomen eſſe Hypſæum puto. cauſſam, cur ita putem, exponam in ſecundo huius conſulatu, anno CDXII. in Capitolino fragmento extant cognomina Manlij, Imperioſſus Torquatus. Domi, foriſq́; res quietæ.

DE COS. AN. CDVII.

M. Valerium Coruum II cum C. Pœtelio conſulem profitetur in hunc annum Liuius, & Caſsiodorus. Cenſorinus horum etiam conſulum meminit, ubi agit de ludis ſæcularibus, atque hunc annum CDX ab vrbe condita nominat. C. Pœtelius ex dictatura Capitolina anno CDXL geſta deſcriptus eſt. nam in fragmento huius conſulatus extat tantum cognomen eius alterum, VISOLVS.

De *cenſoribus, & luſtro* XXII.

Cum anno CDII luſtrum XXI factum eſſe dixerimus, anno autẽ CDXXI luſtrum XXIII conditum eſſe appareat, profecto inter hoc tempus fuerint neceſſe eſt, qui luſtrum XXII fecerint. De quo cum nihil apud Liuium inuenirem, ſuſpicatus ſum ex quinquennali ſpatio cenſores hoc anno id feciſſe. ſed fortaſſe uaticinamur. qui certiora habet, ea ſequatur. nos ne coniecturas quidem noſtras, in tanto interuallo temporum, hiſtoriæ R. ſubleuandæ cauſſa, omiſimus.

De *triumpho M. Valerij Corui cos.* II. *de Antiatibus, Satricaniſq́;.*

Valerius conſul Volſcis bellum inferre iuſſus ad Satricum infeſto exercitu pergit. quo cum Antiates, alijq́; Volſci occurriſſent, nulla mora dimicandi facta eſt. Volſci certamine uicti Satrici mœnia petunt. cumq́; vrbs caperetur, ad quatuor millia præter multitudinem imbellem ſeſe dedidere. oppidum dirutum, atq́; incenſum. Qui ſe dediderunt uinctos ante currum triumphans Valerius egit. Ita Liuius. eundem triumphaſſe de Antiatibus Volſcis, Satricaniſq́; ſcriptum eſt in Capitolina tabula.

DE COS. ANN. CDVIII.

Creati conſules in hunc annum M. Fabius Dorſo, Ser. Sulpicius Camerinus. auctor Liuius, & Caſsiodorus. Diodorus etiam, quanquam non ſuo loco, M. Fabium, & Ser. Sulpicium conſules prodit. Meminit etiam Liuius C. Fabij Dorſonis ſupra in anno CCCLXIII. Hi conſules ambo patricij fuerunt. quod omiſit Liuius.

De L. Furio Camillo dictatore II, *et re geſta cum Auruncis.*

AVRVNCVM bellum ab repentina populatione cœptum, dictatorem uelut aduerſus armatum iam Latium L. Furium creatum magiſtrum eq. Cn. Manlium Capitolinum dixiſſe auctor eſt Liuius. Dictator legionibus in Auruncos ductis prima acie debellauit. ac victor Romam reuerſus dictatura ſe abdicauit. Hic idem dictaturam ante geſsit, Cn. Manlius & conſulatum, & cenſuram.

DE COS. AN. CDIX.

CONSVLES hoc anno C. Marcius Rutilus III, T. Manlius Torquatus II. Liuius, & Caſsiodorus auctor. Diodorus item edit C. Marcium, T. Manlium Torquatum.

De P. Valerio Poplicola dictatore, & ferijs Latinis.

CVM lapidibus pluuiſſet, & nox interdiu uiſa eſſet intendi, librisq́; inſpectis cum plena religione ciuitas eſſet, ſenatui placuit dictatorem feriarum conſtituendarum cauſſa dici. Dictus P. Valerius Poplicola. magiſter eq. ei Q. Fabius Ambuſtus datus eſt. Liuius. Ferias autem intelligit, quæ Latinæ dicebantur, quod ſolenne etiam Latiar appellatum eſt. Earum feriarum Superbus rex auctor fuit. Locus erat in monte Albano, in quem populus R. & Latini fœderati (ij fuiſſe L populi traduntur) conueniebant, atque Ioui Latiali vno conſenſu omnes ſacrificabant. cumq́; eorum alij agnos, alij caſeum, alij lac, alij alia domo ſecum ex inſtituto attuliſſent, tauro immolato ſuam quiſque carnis partem accipiebant. Conceptiuas autem has fuiſſe ferias docet Macrobius, quòd à magiſtratibus quotannis in certos, vel incertos dies conciperentur. His ferijs unus dies primum dicatus fuit à Superbo, exactis autem regibus biduum, poſt ſeceſsionem pl. in montem ſacrum triduum, anno denique CCCXCVI ab vrbe condita compoſita de plebeio conſulatu ſeditione, quatriduum. auctor Liuius, Plutarchus in Camillo, & Dionyſius. Sic anno CDXCVI Latinarum feriarum conſtituendarum dictator creatus eſt Q. Ogulnius Gallus. ut eſt in Capitolinis tabulis.

DE COS. AN. CDX.

CREATI conſules in hunc annum M. Valerius Coruus III, A. Cornelius Coſſus. Liuius auctor, & Caſsiodorus. M. Valerium, & A. Cornelium edit Diodorus, & Cicero de diuinat. Valerium Maximum, & Cornelium Coſſum is qui ſcripſit de viris illuſtr. Vterque patricius eſt.

De bello Samnitico, et triumphis conſulum Corui, et Coſsi.

ANIMADVERTI in tabulis conſularibus Capitolinis maximum quodq́; bellum notari, quale eſt hoc Samniticum. quod ab his cos. primum geſtum eſſe ſcribit Liuius. Suſceptum autem eſſe Campanorum cauſſa, qui à Samnitibus oppreſsi, ſe, ſuaq́; omnia ſenatui Romano per legatos dediderunt, idem tradit. Florus per annos quinquaginta geſtum ſcribit, ex eoque triumphos vigintiquatuor eſſe actos. Liuius lib. XXXI in oratione legati Romani in concilio Aetolorum per annos LXX geſtum ait. Anno CDLXXXI bello huic finem eſſe impoſitum arbitror, quo anno L. Papirius de Samnitibus triumphauit. Ceterum M. Valerius conſul in Campaniam aduerſus Samnites miſſus cum exercitu, bis pugnauit. primum ad montem Gaurum, iterum ad Sueſſulam. utroque in loco uictoria parta eſt, fuſis hoſtibus, eorumq́; caſtris captis, atque direptis. At vero A. Cornelius cos. in Samnium profectus ad Saticulam caſtra fecit. cum autem quendam in ſaltum caua ualle peruium, circaq́; inſeſſum ab hoſte exercitum perduxiſſet, P. Decius tribunus mil. accepto, quod poſtulabat, præſidio in ſuperiorem locum euaſit, & hoſtes terruit. Ex eo comparata Cornelio uictoria eſt, cæſis hoſtibus, caſtrisq́; eorum direptis. Ambo de Samnitibus triumpharunt. Liuius. Et hi etiam triumphi in Capitolinis tabulis inciſi ſunt.

DE COS. AN. CDXI.

CONSVLES in hunc annum produnt Liuius, & Caſsiodorus C. Marcium, & Q. Seruilium. Diodorus Q. Seruilium, Marcium Rutilum. Hunc Marcium iam quartum conſulem eſſe, & di-

i ctatorem,

ctatorem, ac cenſorem fuiſſe, auctor eſt Liuius. Q. Seruilium Ahalam puto eſſe eum, qui ma giſter equitum fuit anno CDII. Hoc anno lex lata, ne quis intra decem annos eundem magiſtratum caperet. auctor Liuius.

De M. Valerio Coruo dictatore.

CVM in caſtris C. Marcij conſulis milites ſeditionem feciſſent, quòd eorum conſilia, quæ de adimenda Campanis Capua inierant, conſul infirmaſſet, atque T. Quinctio patricio uiro quanquam claudo imperatore appellato, eum arma inſerre patriæ coegiſſent, dictator M. Valerius Coruus cum magiſtro eq. L. Aemilio Mamerco dictus eſt. qui ad eos cum exercitu profectus oratione, ne contra patriam irent, effecit. Ita militari defectione compreſſa Coruus Romam redijt. Hæc Liuius, & is, qui ſcripſit de viris illuſtribus. In alijs annalibus Liuius ſe inueniſſe ait non Valerium dictatorem dictum, ſed per conſulem rem omnem actam. atque non T. Quinctium, ſed C. Manlium ducem ſibi milites depopoſciſſe. L. Aemilius fuit etiam magiſter eq. anno CDI.

DE COS. AN. CDXII.

CONSVLES ſubſequuti ſunt C. Plautius II, et L. Aemilius Mamercus, teſte Liuio, & Caſſiodoro. Diodoro autem L. Aemilius, C. Plotius. L. Aemilius in ſecunda dictatura Capitolina anno CDXXXVII L. F. L. N. Mamercin. Priuernas dicitur. De C. Plautio cos. ſic Liuius. Priuernas, & Volſcum bellum Plautio ſorte euenit. Prius ad Priuernũ profectus extemplo acie conflixit. haud magno certamine deuicti hoſtes. oppidum captum, redditumq; Priuernatibus. Cum igitur C. Plautium conſulem Liuius ſcribat Priuernum cepiſſe, inueniam autem in numo argenteo perantiquo apud clariſsimum uirum Andream Lauredanum, patricium Venetum, hæc uerba:

C. YPSAEVS COS.
PRIV. CEPIT. & ab altera parte: P. YPSAEVS S. C.

non dubito, quin hic C. Plautius ſit. Hypſæus enim cognomen Plautiorum fuit. De Plautio conſule ad Priuernum meminit etiam Valerius lib. VI. cap. II. L. Aemilius in Samnites profectus nullum hoſtem inuenit. Samnites pacem à ſenatu petentes impetrarunt.

DE COS. AN. CDXIII.
& deuotione P. Decij cos.

T. MANLIVS Torquatus III, P. Decius Mus hoc anno conſulatum geſſerunt auctore Liuio, & Caſsiodoro. Diodorus edit T. Manlium Torquatum, P. Decium. Eorundem conſulum meminit Plin. lib. XXII. cap. V. Valerius lib. I. cap. V. Florus de bello Latino, auctor libri de viris illuſtrib. in Decio, & Torquato. Plutarchus item in Parallelis ait in bello contra Samnites creatum conſulem Manlium τὸν ἐπιτάκτην ἐπικληθέντα, i. Imperioſſum appellatum, de filio, qui contra edictum ſuum pugnauerat, ſupplicium ſumpſiſſe. in quo errat. Nam non cum Samnitibus hoc anno bellatum eſt, qui fœderati erant, ſed cum Latinis. P. Decium Q. F. vocat Cicero de diuinatione lib. I. Quod idem confirmant Capitolinæ tabulæ, in quibus filius huius P. F. Q. N. appellatur. Hunc primum in domum ſuam conſulatum intuliſſe ſcribit eodem loco Cicero, & Valerius lib. V. cap. VI. Cum Latini, qui poſt pugnam ad lacum Regillum in fide Romanorum manſerant, aſſumptis Campanis, ac Sidicinis bellum Samnitibus fœderatis populi R. facerent, ac Romam euocati arma ponere iuberentur, feroci reſponſo, quo alterum conſulem è Latio fieri petierunt, bellum Romanum in ſe conuerterunt. Caſtra autem aduerſus eos Torquato, & Decio conſulibus ad Capuam habentibus, in quiete vtrique audire uiſum eſt, ex una acie imperatorem, ex altera exercitum dijs manibus, matriq; Terræ deberi. vtrius exercitus imperator legiones hoſtium, ſuperq; eas ſe deuouiſſet, eius populi, partiſq; uictoriam fore. cum autem nocturnos uiſus contuliſſent, ita inter eos conuenit, ut cuius cornu in acie laboraret, dijs ſe manibus deuoueret. factum eſt, vt poſt inita ad Veſerim cum hoſte pugna inclinante Decij parte, is ſe, & hoſtes per M. Valerium pontificem dijs manibus deuouerit, & impetu in eos facto morte ſua uictoriam ſuis pepererit. auctores Liuius, Valerius lib. V. cap. VI. Plin. lib. XXII. cap. XXV. Oroſius, Florus, Plutarchus in Parallelis, vbi hoc bellum Albanum uocat. Cicero autem de diuinatione lib. I. ita. At vero P. Decius ille Q. F. qui primus è Decijs conſul fuit, cum eſſet tribunus militum M. Valerio, & A. Cornelio conſulibus, à Samnitibusq; premeretur noſter

ſter exercitus incolumis exercitum obſidione liberauit. poſt triennium autem cum conſul eſſet deuouit ſe, atque in aciem Latinorum irrupit armatus. De vouendi formula, & ritus, & verba ſcripta ſunt apud Liuium latius. Fugati ad Veſerim Latini cum poſt exercitu reparato vni Torquato ſe obtuliſſent inter Synueſſam, Minturnasq; deuicti ſunt. Ita T. Manlius conſul de Latinis, Campanis, Sidicinis, Auruncis, quos uirtute ſua, collegæ Decij morte vicerat, triumphauit. ut ex Capitolinorum triumphorum fragmentis apparet. neque enim Liuius triumphi uerbum vllum facit. Verba eius ſunt. Ita bello geſto T. Manlius Romam redijt, cui uenienti ſeniores tantum obuiam ueniſſe conſtat. Ea de re ſic Valerius lib. IX. cap. III. Manlio Torquato amplißimam, & glorioſißimam victoriam in urbem referenti cum ſeniores omnes lætitia ouantes occurrerent, iuniorum nemo obuiam proceßit. cum tamen Oroſius eum triumphaſſe tradat his uerbis. Manlius quamuis uictor occurſum tamen nobilium iuuenum Romanorũ triumphans parricida non meruit. & Diodorus, his. Romani cum Latinis, & Campanis congreßi ad oppidum Sueſſam victores fuerunt, & victis agri partem ademerunt. Manlius autem cos. cuius auſpicio res bene geſta eſt, triumphauit. Hoc bello T. Manlius de filio, qui iniuſſu ſuo pugnauerat, ſupplicium ſumpſit.

De L. Papirio Craſſo dictatore, & re geſta cum Antiatibus.

ANTIATES in agrum Hoſtienſem, Ardeatem, Solonium incurſiones fecerunt. Manlius conſul, quia ipſe per valetudinem id bellnm exequi nequierat dictatorem L. Papirium Craſſum, qui tum forte erat prætor, dixit. ab eo magiſter equitum L. Papirius Curſor dictus. Nihil memorabile aduerſus Antiates ab dictatore geſtum, cum aliquot menſes ſtatiua in agro Antiati habuiſſet. Ita Liuius. Cicero autem ad Pætum ſic. Poſt L. Papirium Mugillanum XIII fuerunt ſella curuli ante L. Papirium Craſſum, qui primus Papiſius eſt uocari deſitus. Is dictator cum L. Papirio Curſore magiſtro eq. factus eſt annis poſt Romam conditam CCCCXV. Craſſus ex Capitolina cenſura deſcriptus eſt, Curſor ex triumpho.

DE COS. AN. CDIV.

CREATI cos. in hunc annum Ti. Aemilius Mamercus, Publilius Philo teſte Liuio. Caſſiodoro uero Ti. Aemilius Mamercus, Q. Publilius Philo. at Diodoro Q. Publilius, Ti. Aemilius. ſi quid autem ſit mendi in his ſcriptoribus, id in Liuianis ſcholijs quo modo tolleretur, oſtendi. Tiberij prænomen quàm ſit Aemilijs familiare, ſupra etiam patuit. Publilius ex triumpho Capitolino ornatus eſt.

De triumpho Q. Publilij Philonis cos. de Latinis.

LATINI ob iram agri amißi rebellantes in campis Senectanis fuſi, caſtrisq; exuti ſunt. Publilio, cuius auſpicio res geſtæ erant, & qui in deditionem Latinos populos acceperat, quorum ibi iuuentus cæſa erat, triumphus decretus eſt. Sic Liuius. Idem etiam triumphus eſt in Capit. tabulis deinceps poſt Manlianum triumphum inciſus. Aemilius aduerſus Pedanos miſſus.

De Q. Publilio Philone dictatore.

AEMILIVS conſul bello Pedanorum infecto repente omiſſo, quia collegæ decretum triumphum audiuit, ipſe quoque triumphi ante victoriam flagitator Romam redijt. Qua cupiditate offenſis patribus, negantibusq; niſi Pedo capto, aut dedito triumphum, hinc alienatus ab ſenatu ſeditioſis tribunatibus ſimilem conſulatum geßit. Itaque poſtquam ſenatus finire imperium conſulibus cupiens dictatorem aduerſus rebellantes Latinos dici iußit, Aemilius, cuius tum faſces erant, collegam dictatorem dixit, ab eo magiſter eq. Iunius Brutus dictus. Hæc Liuius. Magiſter eq. eſt D. Iunius Brutus Scæua, is, qui poſt conſul fuit anno CCCCXXVII. Plus hoc anno domi acceptum cladis ab conſulibus, & dictatore, quàm ex victoria eorum belliciſq; rebus foris auctum imperium, legibus plebi ſecundißimis, aduerſis nobilitati latis.

DE COS. AN. CDXV.

CONSVLES in hunc annum prodit Liuius, & Caſsiodorus L. Furium Camillum, & C. Mæ

nium. Diodorus L.Furium, & C. Μάλιον, mendoſe. L. Furium Camillum, C. Mænium triumphi Capitolini. C. Mænij conſulis anno CDXVI meminit Plinius lib. XXXIIII. cap. V. Hic L. Furius alius ab eo eſt, qui ante conſul, & dictator fuit. ille enim M.F. hic Sp.F. M.N. ſcribitur in Capitolino triumpho.

De triumphis L. Furij Camilli, et C. Mænij conſulum de Latinis.

ARICINOS, Lauinios, & Veliternos Antiatibus Volſcis ſe coniungentes ad Sturam flumen Mænius improuiſo adortus fudit. Camillus ad Pedum cum Tiburtibus maxime valido exercitu maiore mole, quanquam æque proſpero euentu pugnauit. Præſidijs inde diſpoſitis per recepta oppida Romam ad deſtinatum omnium conſenſu triumphum deceſſere. Ita Liuius. Qui ijdem triumphi ſunt in Capitolinis tabulis. Liuius additum triumpho honorem ſcribit, ut ſtatuæ conſulibus, raræ illa ætate res, in foro ponerentur. Qua de re ſic Eutropius. Latini ingenti pugna ſuperati ſunt, ac de his perdomitis triumphatum eſt. Statuæ conſulibus ob meritum victoriæ in roſtris poſitæ. Plinius autem ſic lib. XXXIIII cap. V. Antiquior columnarum celebratio eſt, ſicut C. Mænio, qui Latinos priſcos deuicerat. eodemq; in conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat anno vrbis CCCCXVI. De quibus roſtris eadem ſcribit Liuius. Itaque Florus ita ait. Extant & parta de Antio ſpolia, quæ Mænius in ſuggeſtu fori capta hoſtium claſſe ſuffixit. ſi tamen illa claſsis. nam ſex fuere roſtratæ. vulgo autem legitur, Mænibus, pro Mænius. Ita bellum Latinum triennio confectum.

DE COS. AN. CDXVI.

SEQVVTOS conſules eſſe C.Sulpicium Longum, P.Aelium Pætum ſcribit Liuius, & Caſſiodorus. C. Sulpicium, & L. Papirium Diodorus. C. Sulpicius ex tertio conſulatu Capitolino deſcriptus eſt, quem geret anno CDXXXIX.

De C. Claudio Regillenſi dictatore.

CVM Sidicini Sueſſam Auruncam euertiſſent, ſenatus infenſus conſulibus, quorum cunctatione Aurunci ſocij deleti eſſent, dictatorem dici iuſsit C. Claudium Regillenſem, qui magiſtrum eq. C. Clandium Hortatorem dixit. cum autem augures dictatorem uitio creatum uideri dixiſſent, dictator, magiſterq; eq. ſe abdicarunt. Liuius. C. Claudius hic Regillenſis fortaſſe pater fuit Ap. Claudij C.F. Ap.N.Cæci. ut eſt in Capitolinis tabulis.

DE COS. AN. CDXVII.

L. PAPIRIVS Craſſus, K. Duilius conſules in hunc annum: auctores Liuius, Caſsiodorus, & exempto Craſsi cognomine Diodorus. His de conſulibus ſic Cicero ad Pætum. L. Papirius Craſſus quadriennio poſtquam dictator fuit, conſul factus eſt cum K. Duilio.

DE COS. AN. CDXVIII.

HOC anno Auſones, qui Cales vrbem incolebant Sidicinis arma iunxerunt. Ea res fecit, vt M. Valerium Coruum maximum imperatorem conſulem quartum facerent. collega additus Coruo M. Atilius Regulus. Hæc Liuius. Eoſdem etiam conſules prodit Caſsiodorus. & exceptis cognominibus Diodorus. M. Atilium patrem eſſe reor M. Atilij M.F. M.N. Reguli, qui conſul triumphauit anno CDLIX, in Capitolinis tabulis.

De triumpho III M. Valerij Corui cos. IIII de Calenis.

M. VALERIVM conſulem cui ea prouincia extra ſortem data erat ad Cales, vnde bellum Auſonum ortum erat, profectum, Calenos ipſos acie fudiſſe atque oppido capto, ex ſenatus conſulto triumphaſſe ſcribit Liuius. Idem etiam triumphus eſt in Capitolinis tabulis.

De L. Aemilio Mamercin. Priuernate dictatore.

NE M. Atilius expers gloriæ eſſet, iuſsi ambo conſules aduerſus Sidicinos ducere exercitum, dictatorem

dictatorem ante ex ſenatus conſulto conſulum habendorum cauſſa dixerunt L. Aemilium Mamercum. is magiſtrum equitum Q. Publilium Philonem dixit. Liuius. L. Aemilius ante etiam conſul fuit. itemq; Philo.

DE COS. AN. CDXIX.

Dictatore comitia habente creati ſunt conſules T. Veturius, & Sp. Poſtumius. vt ait Liuius. Eoſdem conſules edit Caſsiodorus, & Diodorus. Liuius in anno CDXXXII Veturium Caluinum, Poſtumium Plutarchus in Parallelis, vbi de clade Caudina ſcribit, Albinum appellat.

De P. *Cornelio Rufino dictatore.*

Cvm Samnium fama eſſet conciri ad bellum, dictator ab conſulibus ex auctoritate ſenatus dictus P. Cornelius Rufinus. magiſter eq. M. Antonius. Religio deinde inceſsit uitio creatos eſſe, magiſtratuq; ſe abdicauerunt. Liuius.

De *anno* CDXX *ſine conſulibus.*

Hoc loco annum cogimur interponere ſine conſulibus, etiam ſi eius neque apud Liuium, neque apud quenquam alium ulla mentio fit. Hoc autem facimus, vt rationem habeamus ſummæ annorum, quæ in Capitolinis tabulis, quas ſequimur, inſtituta eſt. Nam cum M. Valerium Coruum conſulem IIII fuiſſe ſcriptum ſit anno vrbis conditæ CDXVIII. L. autem Aemilium, & C. Plautium anno CDXXIIII: omnino, vt hæc inter ſe conſentiant, annum interſerere debemus. quo prætermiſſo fiet, ut L. Aemilius conſul in annum CCCXXIII incidat, eaq; tota deinceps annorum ſumma, quæ in Capitolinis tabulis eſt, labet. neque uero mirum hoc uolo cuiquam uideri, cum alio etiam loco idem neceſſario faciundum eſſe intellexerit. Quod autem annus hic interijciendus ſit, vidit etiam ante me Gregorius Haloander, qui Chronologiam conſulum ſcripſit. Ego vero puto hoc anno magiſtratuum ſolitudinem, & ſine conſulibus rempub. fuiſſe peſtilentiæ cauſſa. de qua Liuius ſcribit hoc modo. Dictator, & magiſter eq. magiſtratu ſe abdicauerunt. et quia peſtilentia inſecuta eſt, velut omnibus eo vitio contactis auſpicijs res ad interregnum redijt.

DE COS. AN. CDXXI.

A. Cornelivm II, Cn. Domitium conſules ſuggerunt Liuius, & Caſsiodorus. Diodorus autem A. Cornelium, C. Domitium. Ego tamen Cn. Domitium malim. vt ſit pater C. Domitij Cn. F. Caluini ædilis curulis, cuius meminit Liuius in anno CDLV. & Plin. lib. XXXIII. cap. I. cum ait. Cn. Flauium ædilem curulem factum cum Q. Anicio Præneſtino præteritis C. Pœtelio, & C. Domitio, quorum patres conſules fuerant.

De M. *Papirio Craſſo dictatore.*

Tranqvillis rebus fama Gallici belli pro tumultu ualuit, vt dictatorem dici placeret. Dictus M. Papirius Craſſus, & magiſter eq. P. Valerius Poplicola, à quibus cum delectus intentius, quam aduerſus finitima bella haberetur, exploratores miſsi attulerunt, quieta omnia apud Gallos eſſe. Liuius. M. Papirium Craſſum fratrem eſſe reor L. Papirij Craſsi dictatoris anno CDXIII. P. Valerium, qui dictator fuit anno CDIX.

De *cenſoribus, & luſtro* XXIII.

Censvm hoc anno à cenſoribus Publilio Philone, & Sp. Poſtumio actum ſcribit Liuius. Horum cenſorum meminit etiam Velleius libro primo, cum inquit Sp. Poſtumio, Philone Publilio Acerranis ciuitatem datam. Ea enim de re agit hoc etiam anno Liuius. Hi conſules ante fuerunt. Luſtrum ſi quis neget à cenſoribus his factum, itemq; ab alijs, eò quia Liuius luſtri uerbum nullum fecerit, nunquam ad luſtrorum numerũ Capitolinum perueniet, & eum, quem Liuius libro X extremo edidit.

DE

DE COS. ANN. CDXXII.

CREATI inde cos. M. Claudius Marcellus, C.Valerius. auctor Liuius, & Caſsiodorus. C.Valerius, M.Clodius ſunt etiam apud Diodorum. Liuius ſe Flaccum, Potitumq; uarie in annalibus cognomen Valerij repperire ait. Oroſius Claudium Marcellum, & Valerium Flaccum edit. Ego vtrunque cognomen retinui, ut Potito antiquo Valeriæ gentis cognomini, nouum Flacci cognomen adiunctum eſſe videatur. Hunc Marcellum auum eſſe ſuſpicor M. Marcelli quinquies conſulis, qui M.F. M.N. deſcribitur, quem primum uſum eſſe Marcelli cognomine falſo ſcribit Plutarchus.

De Cn. Quinctilio dictatore.

HOC anno primum de veneficijs Romæ quæſitum eſt. Matronæ ueneficia coquentes peſtilentiam alebant. Ea res prodigij loco habita, captisq; magis mentibus, quàm conſceleratis ſimilis uiſa. Itaque memoria ex annalibus repetita, in ſeceſsionibus quondam plebis clauum à dictatore fixum, alienatasq; diſcordia mentes hominum eo piaculo ſui compotes feciſſe, dictatorem claui figendi cauſſa creari placuit. Creatus Cn. Quinctilius magiſtrum eq. L.Valerium dixit, qui clauo fixo magiſtratu ſe abdicauit. Liuius. de ſolenni autem figendi claui ſcripſit libro VII copioſius. Varum cognomen Quinctiliorum Quinctilio, Potitum Valeriorum Valerio addidi.

DE COS. AN. CDXXIII.

L. PAPIRIVM Craſſum II, L. Plautium Vennonem conſules ſuggerit Liuius, & Caſsiodorus. L. Plotium, L. Papirium Diodorus. L. Plautius pater eſt, vt puto, L.Plautij L.F. L.N. Vennonis conſulis anno CDXXXV, in Capitolinis tabulis. Priuernas bellum hoc anno initum, quod M. Vitrubius Vaccus Fundanus commouerat. Priuernum duobus exercitibus conſularibus obſeſſum. Liuius.

DE COS. AN. CDXXIIII.

CREATI deinceps conſules L. Aemilius Mamercus, & C.Plautius, teſte Liuio, & Caſsiodoro. L. Plotius, & L. Papirius, Diodoro. Vterque horum quomodo deſcribendus ſit, triumphus eorum Capitolinus aperte docet. Hi conſules K. Quinctilibus magiſtratum inierunt.

De triumphis L. Aemilij Mamercini Priuernatis cos. IIII.
C. Plautij Deciani cos. III de Priuernatibus.

CVM Priuernatibus hoc anno proſpere pugnatum eſſe, Priuernum captum, Vitrubiumq; eius belli auctorem in poteſtatem ueniſſe, eaq; de re Plautium conſulem triumphaſſe tradit Liuius. Quod idem ſcriptum eſt etiam in Capitolinis tabulis. In ijs etiam inciſus eſt triumphus L. Aemilij Mamercini Priuernatis conſulis de Priuernatibus, cuius Liuius ne verbum quidem facit. immo ei Gallicum bellum obtigiſſe ait. Veriſimilem autem hunc triumphum reddit cognomen eius Priuernas, quo ipſe primum vſus eſt, & quòd ait Liuius explorata eius temporis quiete omnem à Gallis Priuernum uim conuerſam eſſe.

DE COS. AN. CDXXV.

CONSVLES ſubijcit Liuius, & Caſsiodorus P. Plautium Proculum, & P.Cornelium Scapulam. P.Cornelium, A. Poſtumium Diodorus. P. Plautium arbitror eſſe filium C. Plautij P.F. P.N. Proculi conſulis anno CDXCV. Annus nulla re belli, domi ve inſignis. Palæpolitani multa hoſtilia aduerſus Romanos agrum Campanũ, Falernumq; incolentes fecerunt. Liuius.

DE COS. AN. CDXXVI.

L. CORNELIVM Lentulum, Q. Publilium Philonem conſules in hunc annum comparat Liuius, & Caſsiodorus. L. Cornelium, & Q. Publilium Diodorus. Eſt autem nunc II conſul Philo

Philo. Palæpolitanis ferociter ad res repetitas reſpondentibus à Q. Publilio conſule illatum eſt. Cornelius Samnitibus, ſi qua ſe mouerent, oppoſitus.

De M. *Claudio Marcello dictatore.*

Cvm comitiorum inſtaret dies, & Publilium imminentem Palæpolitanorum muris auocari à ſpe capiendæ vrbis haud è rep. eſſet, actum cum tribunis eſt, ad populum ferrent, vt cum Publilius Philo conſulatu abijſſet, pro conſule rem gereret, quoad debellatum cum Græcis eſſet. L.Cornelio, quia ne eum quidem in Samnium iam ingreſſum reuocari ab impetu belli placebat, literæ miſſæ, vt dictatorem comitiorum cauſſa diceret. dixit M.Claudium Marcellum. ab eo magiſter eq. dictus Sp. Poſtumius. nec ab dictatore habita comitia ſunt, quia uitio ne creatus eſſet, in diſcuſsionem uenit. conſulti augures vitioſum videri dictatorem pronunciauerunt. Res ad interregnum redijt. Liuius. Vterque horum ante conſulatum geſsit.

DE COS. AN. CDXXVII.

C. Poetelivm, L. Papirium cos. in hunc annum edit Liuius. C. Pœtelium III, L. Papirium Mugillanum Caſsiodorus. Meminit horum etiam Solinus cap. xxxv, cum ait, L. Papirio Sp.F. C. Pœtelio C.F. Alexandria condita eſt. Papirium Liuius Mugillanum uocat ille quidem, ſed in alijs tum annalibus Curſorem ſe inuenire ait. Itaque ego etiam hunc Curſorem appello, tum vt numerus conſulatuum ſequentium, qui in tabulis Capitolinis ſunt, conſtet, tum etiam quia Liuius anno cdxxxiii iterum conſulem Curſorem vocat. cum tamen, quando primum fuerit, non appareat, niſi eum hoc anno fuiſſe ſtatuas. C. Pœtelius II, non III ſcribendus eſt. non enim eſt idem, qui conſul fuit anno cccxciii, ſed eius filius. Cum Samnitibus, quibus vt apertis hoſtibus bellum indictum erat, res bene à conſulibus geſta.

De *triumpho Q. Publilij primi pro cos.*

Pvblilio decretum eſſe triumphum ſcribit Liuius de Palæpolitaneis, quòd ſatis credebatur obſidione domitos hoſtes in fidem ueniſſe. Addit etiam, duo hæc ſingularia ei viro contigiſſe, prorogationem imperij non ante in ullo factam, & acto honore triumphum. Siquidem (vt diximus) actum cum tribunis pl. erat, ad populum ferrent, vt cum Publilius conſulatu abijſſet, pro conſule rem gereret, quoad debellatum cum Græcis eſſet. Itaque uidemus etiam notatum in Capitolina tabula Publilium primum proconſule triumphaſſe. De proconſulari imperio diximus in ſcholijs Liuianis.

DE COS. ANN. CDXXVIII.

Consvles ſuggerit Liuius, & Caſsiodorus L. Furium Camillum II, Iunium Brutum Scæuam. Diodorus L. Furium, D. Iunium. Camillo Samnium, Bruto Veſtini, qui ſe Samnitibus coniunxerant, prouincia euenit.

De L. *Papirio Curſore dictatore, ſiue cos. an.* CDXXIX. *& triumpho eius de Samnitibus.*

L. Fvrivm, cui Samnium prouincia euenerat, morbo implicitum fortuna bello ſubtraxit. iuſſusq; dictatorem dicere, rei gerendæ cauſſa dixit L.Papirium Curſorem longe clariſsimũ bello ea tempeſtate, à quo Q. Fabius Maximus Rullianus magiſter eq. dictus eſt. Huic poſtea Curſor, quia iniuſſu ſuo, ſe Romam ad auſpicia repetenda profecto, cum Samnitibus proſpere pugnarat, magiſterium equitum abrogauit, & in eius locum L. Papirium Craſſum ſibi cooptauit. Hæc Liuius, Eutropius, Valerius lib. ii. & is, qui ſcripſit de viris illuſtribus. L.Papirium Craſſum eſſe opinor eum, cuius dictatoris ante hic Curſor magiſter eq. fuit. Q. Fabius ex ſequentibus magiſtratibus Capitolinis deſcriptus eſt, M. Fabij Ambuſti, qui ter conſul, & dictator fuerat, filius Liuio, & Plinio lib. vii. cap. xli. teſtibus. Ac Liuius quidem ita loquitur, vt eodem anno Papirium dictatorem fuiſſe intelligat, quo conſules fuerunt Camillus, & Brutus. fuerunt autem anno ab vrbe condita cdxxiix. Ego autem cum L. Papirium dictatorem de Samnitibus triumphaſſe anno cdxxix ſcriptum inueniam in tabulis Capitolinis, earum au-

ctoritatem

ctoritatem ſequutus L. Papirium dictatorem in hunc annum conieci. quod ei neceſſario faciendum eſt, qui Capitolinam annorum ſummam tueri uelit. Nam ſi Philo procos. triumphauit anno CDXXVII de Palæpolitanis, L. autem Fuluius, & Q. Fabius conſules anno CDXXXI, profecto L. Papirius dictaturam geſsit non anno CDXXIIX, ſed CDXXIX. idque (ut puto) ſine conſulibus. neque vero continuaſſe dictaturam eum dici poteſt, quia in triumpho dictator II. ſcriberetur. Hunc autem annum, quo L. Papirius dictator ſine conſulibus fuit, ne Glareanus quidem, & Haloander omiſerunt. Dictatorem etiam L. Papirium Curſorem, fuſis, fugatisq; Samnitibus triumphaſſe auctor eſt Liuius, & ſcriptor libri de uiris illuſtribus. Liuius tamen in priorem annum hunc triumphum coniecit.

DE COS. AN. CDXXX.

L. PAPIRIUS dictator priuſquam dictatura ſe abdicaret conſules creauit C. Sulpiciũ Longum II, Q. Aemilium Cerretanum. Aulium quidam annales habent. Hæc Liuius. Q. Aulius Q. F. Q. N. Cerretanus eſt magiſter equitum anno CDXXXVIII in tabulis Capitolinis. Caſſiodorus ἄλλιον mendoſe pro αὔλιον edit. Sulpicio Samnites, Apulia, nouum bellum, Aulio euenit. Nulla res memorabilis acta.

DE COS. AN. CDXXXI.

Q. FABIUM, L. Fuluium conſules in hunc annum produnt Liuius, & Caſsiodorus. Quos Q. Fabium Maximum Rullianum, L. Fuluium Curuum nominant Capitolini triumphi.

De A. Cornelio Coſſo Aruina dictatore, & triumphis Q. Fabij, & L. Fuluij cos. de Samnitibus.

A. CORNELIUS Aruina dictator, & M. Fabius Ambuſtus magiſter eq. exercitum aduerſus Samnites duxerunt, remq; bene geſſerunt. dictator ex ſenatus conſulto triumphauit. Hoc bellum à conſulibus bellatum quidam auctores ſunt, eosq; de Samnitibus triumphaſſe. nec diſcrepat, quin dictator eo anno A. Cornelius fuerit, id ambigitur, belli ne gerendi cauſſa creatus ſit, an ut eſſet, qui ludis Romanis, quia L. Plautius prætor graui morbo forte implicitus erat, ſignum mittendis quadrigis daret, functusq; eo haud ſane memorandi imperij miniſterio ſe dictatura abdicaret, nec facile eſt aut rem rei, aut auctorem auctori præferre. Hæc Liuius. Alios annales Capitolini ſcriptores ſequuti ſunt, quòd ad conſules, non ad dictatorem triumphos contulerunt. Quæ cauſa effecit, vt ipſe hoc anno dictatorem ludorum Ro. cauſſa creatum, non rei gerendæ ſcripſerim. Summi magiſtratus munus fuiſſe ſignum dare mittendis quadrigis oſtendit idem Liuius lib. XLV. cum ait. A. D. X K. Octob. ludorum Romanorum ſecundo die C. Licinio conſuli ad quadrigas mittendas exſcendenti tabellarius reddidiſſe laureatas literas dicitur. quadrigis miſsis conſul currum conſcendit. Ludi autem Romani primi Romæ inſtituti ſunt L. Tarquinio Priſco regnante. ut Liuius lib. I. L. Tarquinius Priſcus præda ex Latinis maiore, quàm quanta belli fama fuerat, reuecta ludos opulentius inſtructiusq;, quàm priores reges fecit. Tunc primum circo, qui nunc Maximus dicitur, deſignatus locus eſt. loca diuiſa patribus equitibusq;. vbi ſpectacula ſibi quiſque fecerunt. fori appellati. ſpectauere furcis duodenos ab terra ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes. Ludicrum fuit equi, pugilesq; ex Etruria acciti. ſolennes deinde annui manſere ludi Romani, Magniq; varie appellati. Horum ludorum curam mandatam fuiſſe ædilibus curulibus, ut plebeiorum ludorum plebeijs ædilibus commiſſa fuerat, apparet ex Liuio lib. VI extremo, alijsq; plurimis ex locis. atq; etiam ex Cicerone in Verrem, qui ait. Nunc ſum deſignatus ædilis, habeo rationem, quid à populo R. acceperim. mihi ludos ſanctiſsimos maxima cum cæremonia Cereri, Liberæ, Liberoq; faciendos, mihi ludos antiquiſsimos, qui primi Romani ſunt appellati maxima cum dignitate, ac religione Ioui, Iunoni, Mineruæq; eſſe faciendos. Fuerunt & alij ludi Magni votiui, itemq; alij Megalenſes appellati bello ſecundo Punico inſtituti. Ceterum hoc anno (vt dixi) alijs à dictatore, alijs à conſulibus cum Samnitibus bellatum eſſe placuit; Qui Capitolinos autem triumphos deſcripſerunt, ij triumphaſſe conſules, non dictatorem uoluerunt. Quod à quibuſdam traditum uidetur Liuius improbare.

DE COS. AN. CDXXXII.

HOC anno T. Veturium Caluinum, Sp. Poſtumium conſules reperio apud Liuium, & Caſſiodorum.

ſiodorum. Vtrunque II conſulem fuiſſe docet Cicero, qui tertio de off. ſcribit. At vero T. Veturius, & Sp. Poſtumius cum iterum conſules eſſent, quia cum male pugnatum apud Caudium eſſet, legionibus noſtris ſub iugum miſsis pacem cum Samnitibus fecerunt, dediti ſunt. Hoc idem ſcribit Liuius, Eutropius, Oroſius, auctor libri de viris illuſtribus. Id C. Pontio duce factum eſt.

De Q. *Fabio Ambuſto*, M. *Aemilio Papo dictatoribus.*

Consvles domum reuerſi, poſtquam ſub iugum à Samnitibus miſsi fuerunt, & fœdus turpe fecerunt, in priuato abditi nihil pro magiſtratu agere, niſi quòd expreſſum ſenatus conſul to eſt, vt dictatorem dicerent comitiorum cauſſa. Q. Fabium Ambuſtum dixerunt, is P. Aelium Pætum magiſtrum eq. dixit. Q. autem Fabio, & P. Aelio uitio creatis ſuffectus eſt M. Aemilius Papus dictator, L. Valerius Flaccus magiſter eq. nec per eos comitia habita. Et quia tædebat populum omnium magiſtratuum eius anni, res ad interregnum rediit. Liuius.

DE COS. AN. CDXXXIII.

Q. Pvblilivs Philo, & L. Papirius Curſor II conſules fuerunt in hunc annum auctore Liuio, & Caſsiodoro. Philonem nunc III conſulem eſſe ſuperiores conſulatus oſtendunt. Hoc anno Poſtumius, & Veturius, qui turpe fœdus ad Caudium ſpoponderunt, Samnitibus dediti, nec recepti. atque ita ſolutis religione Romanis, bellū rurſus Samnitibus indictū. Liuius.

De *dictatoribus tribus eiuſdem anni.*

Ex fragmentis Capitolinis apparet tres hoc anno dictatores cum tribus magiſtris equitum creatos. verum cur facti, aut ſuffecti ſint, parum liquet. Non eſt autem dubium, quin primi ſint C. Mainius, M. Foslius. quòd eos II. fuiſſe in tabulis Capitolinis ſcriptum ſit anno CDXXXIX. Qui etiam ſequuntur eos, L. Cornelium Lentulum, & L. Papirium Curſorem eſſe, perſpicuum eſt. de quibus Liuius ait ambigi, an ipſi res ad Caudium, atque inde ad Luceriam geſſerint, & de Samnitibus triumphauerint; an conſulis Papirij præcipuum decus id fuerit. Poſtremos, T. Manlium Torquatum, qui iam bis dictator, & ter conſul fuerat, & L. ipſum Papirium Curſorem eſſe arbitratus ſum, qui iam bis magiſter equitum fuerat. primos autem rei gerendæ cauſſa creatos, quòd vitio facti eſſent, abdicaſſe: ſecundos rei gerendæ cauſſa ſuffectos. id enim tradit Liuius: tertios, his abdicatis comitiorum cauſſa factos exiſtimo. in fragmento autem ita eſt.

C. MA=
M. FOS=

L. CORN=
L. PAPIRIV=

T. MANLI=
L. PAPIRIV=

DE COS. AN. CDXXXIIII.

Livivs ambigi ait Curſorne Papirius hoc anno cum Q. Aemilio Cerretano iterum ob rem bene geſtam Luceriæ continuato magiſtratu conſul tertium creatus ſit, an L. Papirius Mugillanus, & in cognomine erratum ſit. Caſsiodorus L. Papirium, Q. Aulium Cerretanum edit. Curſorem autem, non Mugillanum, probat Capitolinus eius triumphus. alios annales ſequuti ſunt ij, qui librum quem citat Cuſpinianus ſcripſerunt, in quo eſt. Mugillanus III, & Cerretanus. quaſi uero idem fuerit Mugillanns cum Curſore.

De *triumpho* II L. *Papirij Curſoris cos.* III.

Postqvam Romanus exercitus à Samnitibus ad Caudium interclufus ſub iugum miſſus eſt, populus Ro. deditis turpiſsimæ pacis auctoribus bellum renouauit, cumq; fortiſsime dimicaſſet Samnitibus ſuperatis, atque ſub iugum miſsis, ignominiam ante acceptam acerrime vltus eſt. Itaque triumphatum de Samnitibus eſſe nemo diſſentit: at uero quo duce, aut quo anno, non conuenit. Liuius alios fuiſſe, qui ſcripſerint anno ſuperiore à L. Cornelio Lentulo dictatore triumphatum, ait, alios, qui à L. Papirio Curſore II conſule, alios, qui à L. Papirio

Curſore III conſule, ideſt hoc anno. ita enim ait. Inde ad triumphum deceſsiſſe Romam Papirium Curſorem ſcribunt, qui eo duce Luceriam receptam, Samniteſq; ſub iugum miſſos auctores ſunt. Hos autem auctores ſequutus eſt Eutropius, & ij quoque, qui Capitolinos triumphos digeſſerunt, à quibus triumphus de Samnitibus à L. Papirio Curſore conſule III actus in hunc annum eſt reiectus.

De cenſoribus.

CENSORES item hoc anno fuiſſe fragmenta Capitolina docent. at qui fuerint, ne coniectura quidem colligere poſſum. Luſtrum autem ab his nullum eſſe factum puto. neque enim, ſi factum fuiſſet hoc anno, cauſſa fuiſſet, cur ſequenti proximo iterum fieret. quod ex Capitolinis monumentis apparet. preſertim vero cum inter duo luſtra quatuor anni ferè ſoleant intercedere. credo autem cenſores, cum in hunc annum eſſent creati, aliqua tamen de cauſſa abdicaſſe, nec luſtrum feciſſe. (quod tamen ſi factum fuiſſet, XXIIII fuiſſet) atque ita ſequenti anno creatos eſſe, qui XXV fecerint. quo autem anno XXIIII factum ſit, parum mihi compertum eſt. ſed tamen cum inter luſtrum XXIII, & XXV amplius X anni interſint, profecto medio hoc interuallo, non extremo factum eſſe putauero. Luſtra autem ſolennia per hæc tempora condita fuiſſe docet Liuius, qui in anni huius hiſtoria exponenda, cum de Alexandro Macedone loquitur, ait. Cenſebantur eius ætatis luſtris ducena quinquagena millia ciuium.

DE COS. AN. CDXXXV.

NON erit, cur in his XII ſequentibus annis expoliendis ualde elaboremus. preſertim uero cum undique incorrupti, & integri faſti cum triumphis Capitolinis ad nos peruenerint. Ij vero, & Liuius, & Caſsiodorus in hunc annum conſules edunt M. Foslium Flaccinatorem, L. Plautium Vennonem. Diodorus L. Plotium, μάνιον φούλβιον. De Flaccinatore fit mentio etiam in ſecundo eius magiſterio eq. Capitolino. Hoc anno Samnitibus induciæ biennij petentibus datæ. Apuli Theanenſes, & Canuſini in deditionem uenerunt. Liuius.

De cenſoribus, & luſtro XXV.

L. PAPIRIVM L. F. M. N. Craſſum, C. Mainium P. F. P. N. cenſores hoc anno luſtrum condidiſſe XXV, ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. Eorum autem nec Liuius, nec alius quiſquam, quod compererim, meminit.

DE COS. AN. CDXXXVI.

CONSVLES ſuggerit Caſsiodorus C. Iunium, Q. Aemilium. Liuius C. Iunium Bubulcum, Q. Aemilium Barbulam. Capitolinus lapis Q. Aemilium Barbulam, C. Iunium Bubulcum Brutum. Apulia perdomita in Lucanos perrectum. inde repentino aduentu Aemilij conſulis Nerulum ui captum. Liuius.

DE COS. AN. CDXXXVII.

DEINCEPS Sp. Nautium, M. Popillium conſules edunt Liuius, & Caſsiodorus. Rutilus & Lænas eorum cognomina nobis à Capitolinis tabulis reſtituta ſunt.

De L. Aemilio Mamercin. dictatore II.

LIVIVS dictatori L. Aemilio à conſulibus legiones traditas ſcribit, eumq; cum L. Fuluio magiſtro eq. Saticulam oppugnare adortum rebellandi cauſſam Samnitibus dediſſe. Hunc dictatorem in hunc annum conijciunt etiam Capitolini ſcriptores. ex quorum tabulis apparet dictatoris cognomina eſſe, Mamercinum Priuernatem, magiſtri eq. Curuum. Fuſi Samnites ſpe abiecta tuendæ Saticulæ Pliſtiam ſocios Romanorum circunſederunt. Liuius.

DE COS. AN. CDXXXVIII.

CONSVLVM huius anni nomina exciderunt apud Liuium. ea vero ſunt, L. Papirius IIII, Q. Publilius

Q. Publilius Philo IV. vt apud Caſsiodorum, & in tabulis Capitolinis, & in libro Cuſpiniani ſcriptum eſt, vbi eſt Curſor, & Philo.

De Q. Fabio Maximo dictatore.

His cos. dictatorem Q. Fabium, magiſtrum eq. Q. Aemilium Cerretanum cum Samnitibus pugnaſſe auctor eſt Liuius. quanquam in alijs annalibus pro Aemilio Aulium ſe reperire ait. magiſtro autem eq. Aulio in prœlio occiſo C. Fabium eſſe ſuffectum. Quæ omnia ſumma diligentia notata ſunt etiam in Capitolinis tabulis. Saticula Romani, Pliſtia Samnites potiuntur. Ad Soram, quæ ad Samnites defecerat, uis belli conuerſa eſt. Liuius.

DE COS. ANN. CDXXXIX.

C. SVLPICIVM, M. Pœtelium conſules memorat in hunc annum Liuius, & Caſsiodorus, Diodorus autem C. Sulpicium, & μάρκον πόπλιον, mendoſe, pro ποιτέλιον. Capitolini ſcriptores M. Pœtelium Libonem, C. Sulpicium Longum III.

De C. Mainio dictatore II.

Cvm omnia infida Romanis eſſent, Capuæ quoque occultæ principum coniurationes patefactæ ſunt. de quibus cum ad ſenatum relatum eſſet, quæſtiones decretæ, dictatoremq; quæſtionibus exercendis dici placuit. C. Mænius dictus. is M. Foslium magiſtrum eq. dixit. Hæc Liuius. à quo Capitolini auctores diſcrepant. non enim quæſtionum exercendarum, ſed rei gerendæ cauſſa creatum dictatorem C. Mænium ſcripſerunt.

De triumpho C. Sulpicij cos. de Samnitibus.

C. SVLPICIVM conſulem de Samnitibus triumphaſſe inuenio in Capitolinis triumphis. de quo triumpho ne verbum quidem Liuius. ait enim Soram, & Auſonam oppida, & Luceriam, quæ defecerant, recepta, Samnites prœlio uictos Beneuentum perfugiſſe, conſules uictoria parta protinus inde ad Bouianum oppugnandum legiones duxiſſe, ibiq; hyberna egiſſe. Ex quibus uerbis intelligi poteſt, aut utrunque conſulem triumphaſſe, aut neutrum.

DE COS. AN. CDXL.

L. PAPIRIVM quintum, C. Iunium cos. in hunc annum edit Diodorus. Liuius autem, & Caſsiodorus L. Papirium Curſorem V, C. Iunium Bubulcum II. Horum etiam conſulum meminit Feſtus lib. XVIII. Triumuiri, inquit, M. Valerius Coruinus, D. Iunius Scæua, P. Fuluius Longus ex ſenatus conſulto idibus Ian. L. Papirio Curſore, C. Iunio cos. intelligit autem triumuiros, qui hoc anno miſsi ſunt ad colonias deducendas Interamnam, & Caſsinum. Qua de re etiam Liuius.

De C. Pœtelio Libone dictatore.

C. POETELIVS dictator cum M. Foslio magiſtro eq. à conſulibus exercitum accepit. Nola ſiue à Pœtelio dictatore, ſiue ab C. Iunio conſule (nam vtrunque traditur) capta eſt. Qui captæ decus Nolæ ad conſulem trahunt, adijciunt Atinam, & Calatiam ab eodem captas. Pœtelium autem peſtilentia orta claui figendi cauſſa dictatorem dictum. Ita Liuius. à quo Capitolinæ tabulæ in eo tantum diſſentiunt quòd pro M. Foslio magiſtro eq. M. Pœtelium Libonem, neque claui figendi, ſed rei gerendæ cauſſa creatum dictatorem produnt.

DE COS. AN. CDXLI.

M. VALERIVM Maximum, P. Decium conſules inſequutos eſſe Liuius, M. Valerium, P. Decium Caſsiodorus ſcribunt. Meminit etiam horum Frontinus de aquæductibus. Appia aqua (inquit) M. Valerio Maximo, P. Decio Mure conſulibus inducta eſt annos triginta poſt initium belli Samnitici. P. Decium Murem poſt vocat Liuius.

De C. *Sulpicio Longo dictatore.*

Altero conſule in Samnio reliquias belli perſequente P. Decius qui grauiter æger Romæ reſtiterat, auctore ſenatu ad belli Etruſci famam dictatorem C. Iunium Bubulcum dixit. Neutri tamen finibus egreſsi. Ita Liuius. at Capitolini dictatorem C. Sulpicium Longum, magiſtrum eq. C. Iunium Bubulcum edunt. ex quo intelligi poteſt mendum eſſe apud Liuium, & librarium præterito C. Sulpicio ad C. Iunium tranſcendiſſe. itaque apud Liuium legendum eſſe. P. Decius dictatorem C. Sulpicium, is magiſtrum eq. C. Iunium Bubulcum dixit.

De *cenſoribus, & luſtro* XXVI.

Censores in eundem annum produnt Liuius Ap. Claudium Craſſum, cui poſtea cognomen Cæcus fuit, & C. Plautium. Capitolini ſcriptores Ap. Claudium Cæcum, C. Plautium Venocem. Ap. Claudij cenſoris meminit etiam Eutropius, Caſsiodorus, Frontinus, & Cicero in Catone. Ap. Claudius Cæcus, inquit, cenſor ante ſuperiorem conſulatum fuit. & Diodorus: Appius cum magiſtratu ſe abdicaſſet, & ſenatus inuidiam caueret, ſe cæcum eſſe ſimulauit, & domi manſit. De cæcitate autem eius ſic Liuius. Quia Appio auctore gens Potitia, cuius ad aram maximam Herculis familiare ſacerdotium fuerat, ſeruos publicos miniſterij delegandi cauſſa ſolennia eius ſacri docuerat, memori deum ira poſt aliquot annos Appium tradunt luminibus captum. C. Plautium Venocem appellatum ſcribit Frontinus lib. I. ob inquiſitas aquæ venas. quæ aqua ab Ap. Claudio collega in vrbem perducta Claudia nominata eſt. Eoſdem cenſores luſtrum XXVI feciſſe ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. quod luſtrum miror à Liuio eſſe præteritum.

De *triumpho* M. *Valerij Maximi cos. de Samnitibus.*

Eodem anno M. Valerium conſulem reliquias belli in Samnio perſequutum eſſe, P. Decium ægrotaſſe prodit Liuius. ſine ulla cuiuſquam triumphi mentione. at uero in Capitolinis tabulis extat, M. Valerium de Samnitibus triumphaſſe. Itaque neſcio, unde acceperit is, qui ſcripſit de uiris illuſtribus, P. Decium Decij F. primo conſulatu de Samnitibus triumphaſſe, & ſpolia Cereri conſecraſſe. preſertim uero cum Decium hoc anno ægrotaſſe Liuius ſcribat, nec inter Capitolinos Decianus ullus triumphus relatus ſit.

DE COS. AN. CDXLII.

Consvles reperio hoc anno apud Liuium, & Caſsiodorum C. Iunium Bubulcum III, Q. Aemilium Barbulam II. apud Diodorum C. Iunium, Q. Aemilium. Eadem nomina ſunt etiam in Capitolinis, quæ apud Liuium. Iunio Samnites, Amilio Etruſci obuenerunt.

De *triumphis* C. *Iunij Bubulci cos.* III. *de Samnitibus.*
Q. *Aemilij Barbulæ cos.* II. *de Etruſcis.*

C. Ivnivm Bubulcum conſulem de Samnitibus, Q. Aemilium de Etruſcis triumphaſſe, quod extat in Capitolinis tabulis, mihi probatur, quanquam conniuente in tantæ rei mentione Liuio, quia Iunium in Samnitibus, Aemilium in Etruſcis proſpere rem geſsiſſe, Cluuiam, & Bouianum in Samnio captum, Sutrium in Etruria oppugnatum ſcribit.

DE COS. ANN. CDXLIII.

C. Marcivs Rutilus, Q. Fabius conſules in hunc annum ſunt apud Liuium. apud Caſſiodorum C. Marcius Rutilus, Q. Fabius II. apud Diodorum C. Marcius, Q. Fabius iterum. in lapide Capitolino Q. Fabius Maxim. Rullian. II. C. Marcius Rutilus, qui poſtea Cenſorinus in ſecunda cenſura anno CDXCVIII appellatus eſt. Filius autem fuit (vt ait Liuius in anno CDLIX) C. Marcij eius, qui dictator primus de plebe iniuſſu ſenatus triumphauit anno CDXCVII.

De

De L. Papirio Curſore dictatore II. anno CDXLIIII, & triumpho eius de Samnitibus.

Hoc loco annum interponunt Capitolini ſcriptores, quo L. Papirius Curſor II. dictator cum C. Iunio Bubulco II magiſtro equitum ſummæ rerum ſine conſulibus præfuerunt. quem annum tranſcendit Liuius. ſcribit enim L. Papirium Curſorem cum C. Iunio Bubulco magiſtro eq. Fabio, & Marcio conſulibus dictum, quòd res non ſatis proſpere à C. Marcio conſule in Samnitibus eſſent geſtæ. Liuium ſequitur & Diodorus, & Caſsiodorus. nam ſuperioribus conſulibus Q. Fabium III, P. Decium II. conſules ſuggerunt. L. Papirium autem Curſorem dictatorem de Samnitibus triumphaſſe tradit Liuius ille quidem, ſed triumphum tamen eius in annum refert eum, quo Fabius, Marciusq; conſules fuerunt. quem hoc anno actum eſſe pitolini ſcriptores memoriæ prodiderunt.

De triumpho Q. Fabij Maximi pro cos. de Etruſcis.

Livivs item Fabium in conſulatu de Etruſcis triumphaſſe ſcribit. cum in Capitolinis tabulis eum hoc anno pro conſule triumphaſſe traditum ſit. ſcriptor etiam libri de viris illuſtribus Q. Fabium iterum de Samnitibus triumphaſſe teſtatur. Hoc anno Fabius trans Ciminiam ſyluam profectus ad Peruſiam ita opes Etruſcorum fregit, ut à Peruſia, Crotona, & Arretio legati pacem petentes uenerint, atque inducias in triginta annos petierint, & impetrarint. Peruſini induciarum fide rupta à Fabio uicti urbem dediderunt.

DE COS. AN. CDXLV.

Fabio continuatum conſulatum ob egregiæ domitam Etruriam, eũdemq; Decio collegam datum prodit Liuius. Caſsiodorus conſules Q. Fabium III, P. Decium II profitetur. Diodorus P. Decium, Q. Fabium. Capitolinæ tabulæ P. Decium Murem II, Q. Fabium Maximum Rullianum III. Decius in Etruſcis rem geſsit, Fabius è Samnio ad Vmbros mouentes ſe contulit, eosq; ad deditionem compulit.

DE COS. AN. CDXLVI.

Deinceps ſequutos conſules Ap. Claudium, & L. Volumnium prodit Liuius, Caſsiodorus, & Diodorus. Ap. Claudium Cæcum, L. Volumnium Flammam Violenſem lapis Capitolinus. Ap. Claudium bis poſt cenſuram conſulatum geſsiſſe auctor eſt Cicero in Catone. Eundem etiam cenſorem petijſſe conſulatum, comitiaq; eius ab L. Furio tribuno pl. interpellata, donec cenſura ſe abdicauit, ſe in quibuſdam annalibus repperiſſe fatetur Liuius. Fabius proconſule cum Samitibus rem gerit, Volumnius conſul cum nouis hoſtibus Sallentinis.

De cenſoribus, & luſtro XXVII.

Hoc anno cenſores M. Valerium Maximum, & C. Iunium Bubulcum luſtrum XXVII condidiſſe extat in faſtis Capitolinis. Liuio ſcripſiſſe ſatis fuit, ædem Salutis à C. Iunio Bubulco cenſore locatam, quam conſul bello Samnitium uouerat. ab eodem, collegaq; eius M. Valerio Maximo cenſoribus uias per agros publica impenſa factas. quod etiam notauit Caſsiodorus.

DE COS. AN. CDXLVII.

Consvles in hunc annum edunt P. Cornelium Aruinam, Q. Marcium Tremulum Liuius, & Caſsiodorus. Q. Marcium, P. Cornelium Diodorus. Q. Marcius ex triumpho huius anni Capitolino deſcriptus eſt. P. Cornelius ex cenſura Capitolina anni CDLIX. Horum etiam conſulum veſtigia apparent in conſulatu Capitolino. P. Cornelius in Samnitibus rem proſpere gerit, Q. Marcius in Hernicis.

De P. Cornelio Scipione Barbato dictatore.

Dictatorem idem annus habuit P. Cornelium Scipionem cum magiſtro eq. P. Decio Mure.

Mure. ab ijs propter quæ creati erant comitia conſularia habita, quia neuter conſulum potuerat bello abeſſe. Hæc Liuius. Scipio Barbatus Cornelij, Mus Decij cognomina extant etiam in fragmento Capitolinæ dictaturæ. Liuius quoque Cornelij Barbati pont. Max. poſt meminit.

De triumpho Q. Marcij Tremuli cos. de Hernicis.

Q. MARCIVS, cui bellum Hernicorum Anagninorum decretum erat, Hernicos trinis caſtris intra paucos dies exuit, & gentem in deditionem accepit, ac de Hernicis triumphans in urbem redijt, ſtatuaq; ei equeſtris in foro decreta eſt, quæ ante templum Caſtoris poſita fuit. vt ait Liuius. quem triumphum etiam inter Capitolinos inuenimus. Itaque Plinius etiam lib. XXXIIII ſic ſcriptum reliquit. Ante ædem Caſtoris fuit Q. Marcij Tremuli ſtatua equeſtris togata, qui Samnites bis deuicerat, captaq; Anagnia populum ſtipendio liberauerat. & Cicero Philipp. VI. In foro L. Antonij ſtatuam uidemus, ſicut illam Q. Tremuli, qui Hernicos deuicit, ante Caſtoris.

DE COS. AN. CDXLVIII.

L. POSTVMIVM, Ti. Minucium conſules ſubijciunt Liuius, Caſsiodorus, & Diodorus. Hos conſules Piſo Q. Fabio, & P. Decio ſuggerit biennio exempto, quo Claudium, Volumniumq;, & Cornelium cum Marcio conſules factos eſſe tradidimus, memoria ne fugerit in annalibus digerendis, an conſulto binos conſules falſos ratus tranſcenderit, incertum eſt. Liuius. Addit idem: Minucium conſulem in Samnites profectum cum vulnere relatum in caſtra mortuum quidam auctores ſunt, & M. Fuluium conſulem in eius locum ſuffectum. In hoc collegio Ti. Minucius Augurinus locum obtinet plebeij conſulis. argumento eſt, quòd in eius demortui locum Fuluius plebeius ſuffectus ſit. Minucij enim Augurini, patricij cum eſſent, ad plebem ſe contulerunt. auctor fuit L. Minucius tribunus pl. undecimus anno CCCXIIII. teſte Liuio, & Plinio. L. Poſtumius deſcriptus eſt ex ſecundi conſulatus triumpho anni CDLIX. hoc etiam anno Megellum Poſtumij cognomen, & Tiberium Minucij, Marcum Fuluij prænomina edit fragmentum Capitolinum. Fuluij cognomina fuerunt Curuus Pætinus. vt ſcriptum eſt in triumpho eius.

De triumpho M. Fuluij cos. de Samnitibus.

CONSVLES Minucius, & Poſtumius in Samnites profectos Bouiano capto magna gloria rerum geſtarum triumphaſſe ait Liuius ille quidem, ſed ab alijs tamen traditum addit, Minucium conſulem cum vulnere in caſtra relatum mortuum, & M. Fuluium in eius locum ſuffectum Bouianum cepiſſe. quos auctores qui triumphos Capitolinos deſcripſerunt, ſequuti ſunt, preſertim cum duorum conſulum triumphos reticuerint, tertium M. Fuluij Curui Pætini conſulis de Samnitibus adſcripſerint.

DE COS. AN. CDXLIX.

CONSVLES inſequuti ſunt P. Sulpicius Sauerrio, P. Sempronius Sophus. auctores Liuius, & Caſsiodorus. apud Diodorum P. Sulpicius, P. Sempronius. Horum conſulum meminit Plinius lib. XXXIII. Annulos, inquit, quoque depoſitos à nobilitate in annales relatum eſt, non à ſenatu vniuerſo. Hoc actũ P. Sempronio Longo, P. Sulpicio cos. anno vrbis conditæ CDXLIIX. Hi conſules ex triumphis eorum Capitolinis deſcripti ſunt. in conſulatu enim tantum extat cognomen Sempronij, Sophus, & prænomen Sulpicij, Publius.

De cenſoribus, & luſtro XXVIII.

CENSORES in hunc annum una cum Capitolinis tabulis conijcit Liuius P. Decium & Q. Fabium. De Fabio autem ita tradit. Fabius ſimul concordiæ cauſſa, ſimul ne humillimorum in manu comitia eſſent, omnem forenſem turbam excretam in quatuor tribus coniecit, urbanasq; eas appellauit. adeoq; eam rem acceptam gratis animis ferunt, ut Maximi cognomen, quod tot uictorijs non pepererat, hac ordinum temperatione pareret. Eandem cauſſam tradit etiam Plutarchus in Pompeio, & Valerius lib. II. cap. I. vbi horum cenſorum meminit. De cenſura, & cognomine Fabij idem eſt in lib. de viris illuſtr. Cum autem Maximus in hoc honore dictus ſit, mirum videtur, cur in prioribus magiſtratibus hoc cognomine à Liuio, & à Capitolinis ſcriptoribus affectus ſit.

De

De triumphis P. Sempronij Sophi cos. de Aequis.
P. Sulpicij Sauerrionis cos. de Samnitibus.

P. SEMPRONIVM conſulem de Aequis, P. Sulpicium de Samnitibus triumphaſſe uideo ſcriptum eſſe in Capitolinis tabulis. Quæ res eſt mihi admirationi. Etenim Liuius hoc anno Samnitibus petentibus fœdus antiquum eſſe redditũ tradit, ambos autem conſules in Aequos profectos eorum nomen prope ad internecionem deleuiſſe, deq; ijs triumphatum eſſe. verba eius hæc ſunt. Eo anno cum Samnium exercitus Romanus P. Sempronio conſule benigne præbito commeatu peragraſſet, fœdus antiquum Samnitibus petentibus redditum. Ad Aequos inde per multos annos ſub ſpecie infidæ pacis quietos uerſa arma, quòd Samnitibus auxilia miſerant, & poſt etiam ad eos deſciuerant. conſules ambo ad ſingulas urbes circunferendo bello XLI oppida intra dies IX omnia oppugnando ceperunt, nomenq; Aequorum prope ad internecionem deletum. de Aequis triumphatum.

DE COS. AN. CDL.

L. GENVCIVM, Ser. Cornelium conſules in hunc annum ſuggerunt Liuius, Caſsiodorus, & Diodorus. Cornelio cognomen Lentulum adijciunt Capitolini ſcriptores. Genucio, Auentinenſem ipſe addidi, quod Genuciæ gentis plebeiæ cognomen eſſe comperi. Ne Romani prorſus imbellem gererent annum parua expeditio in Vmbria facta eſt. quòd nunciabatur ex ſpelunca quadam excurſiones armatorum in agros fieri. fumo, ac pauore ad duo millia armatorum ruentia nouiſsime in ipſas flammas, dum euadere tendunt, abſumpta.

DE COS. ANN. CDLI.

CONSVLES hoc anno nominat Liuius M. Liuium, C. Aemilium. Caſsiodorus M. Liuium, L. Aemilium. Diodorus M. Liuium, M. Aemilium. De prænomine Aemilij credo potius Diodoro, quàm ceteris. preſertim uero cum apud Liuium mentio ſit anno ſequenti M. Aemilij Paulli magiſtri eq. quem eundem cum hoc conſule eſſe duxi. M. Liuius Denter ſcribitur in faſtis Capitolinis. quod cognomen Liuijs adijcit etiam alio loco Liuius. Cuſpiniani item liber Dentrem, & Paullum tanquam horum cognomina conſulum edit.

De C. Iunio Bubulco dictatore, & triumpho eius de Aequis.

C. IVNIVM Bubulcum dictatorem cum magiſtro eq. M. Titinio rei gerendæ cauſſa in hunc annum creatum prodit Liuius. Eius etiam dictatoris cognomina extant in Capitolinis tabulis, Bubulcus Brutus. Hac autem de re ſic Liuius. Redintegratum Aequorum bellum tantum terrorem Romæ fecit, quia uix credibile erat tam affectis rebus ſolos per ſe Aequos ad bellum coortos, ut tumultus eius cauſſa dictator diceretur C. Iunius Bubulcus cum M. Titinio magiſtro equitum. profectus, primo congreſſu Aequos ſubegit, ac die octauo triumphans redijt, ædemq; Salutis, quam conſul vouerat, cenſor locauerat, dictator dedicauit. Hic idem ſecundus Bruti triumphus etiam inter Capitolinos relatus eſt.

De dictatoribus duobus anno CDLII.

CVM faſtos Capitolinos perficerem, in multos incidi locos obſcuros, atque difficiles, ſed nullus alius æque mihi difficilis, & obſcurus uiſus eſt, atque hic ipſe, quem nunc tracto. In quo uideo Liuium à Capitolinis fragmentis diſſentire. & quia manca admodum ea fragmenta ſunt, quo modo, & qua de cauſſa diſſentiant, ſatis aſſequi coniectura non poſſum. Recitabo primum uerba Liuij, deinde quid ipſe de ijs iudicem, indicabo. Multiplex, inquit, deinde exortus terror. Etruriam rebellare nunciabatur. Itaque propter eum tumultum dictus M. Valerius Maximus dictator, magiſtrum equitum ſibi legit M. Aemilium Paullum. Id magis credo, quàm Q. Fabium Maximum ea ætate, atque eis honoribus Valerio ſubiectum. Ceterum ex Maximi communi cognomine ortum errorem haud abnuerim. & paulo infra. Prœlio ab dictatore commiſſo fractæ iterum Etruſcorum opes. dictator triumphans in vrbem redijt. conſul ex dictatura factus M. Valerius. Non petentem, atque adeo abſentem etiam creatum credidere quidam. Et per

per interregem ea comitia facta. Id unum non ambigitur, conſulatum cum Appuleio Panſa geſſiſſe. Hæc ille. In his uerbis primum addubito, an eodem anno M. Valerius hic dictator fuerit, quo C. Iunius Bubulcus, an alio, atque alio. neque enim Liuius hæc aperte diſtinguit. Hos igitur, etiamſi contra alij ſentiant omnes, dicimus non eodem anno fuiſſe, verum annum interijciendum eſſe cenſemus, duabus de cauſis. primum vt conſtet ratio annorum, qui notati ſunt in faſtis Capitolinis. Nam ſi C. Iunius Bubulcus dictator triumphauit anno CDLI, qui fieri poteſt, vt Cn. Fuluius Centumalus conſul anno CDLV triumpharit, niſi annum hunc interſeramus? deinde quia fragmenta Capitolina oſtendere videntur dictatorem hoc anno ſine conſulibus fuiſſe. Poſtremo, vt conſtent verba Ciceronis in Catone, qui ait inter duos Ap. Cæci conſulatus decem annos interfuiſſe, qui tamen hoc exempto niſi nouem eſſe reperiuntur. Hac expoſita quæſtione ſequitur altera, quæ me item maxime torquet: an vnus hoc anno, an duo dictatores fuerint. Ac ſane, ſi Liuium attendamus, unum tantum dicemus fuiſſe, M. Valerium Maximum. ſin autem Capitolina fragmenta, duos, Q. Fabium Maximum, & M. Valerium Cornum. quod ita eſſe etiam probabimus. primum enim illæ literæ M. F. N. N. MAX. ad neminem alium referri poſſunt, quàm ad Q. Fabium Maximum. quem M. F. N. N. Capitolini ſcriptores nuncupant. nam M. Valerium Maximum M. F. M. N. appellant. deinde vero obſeruatio Capitolinæ ſcripturæ docet illam ſyllabam MAX. potius cognominis eſſe Q. Fabij, quàm M. Valerij. Etenim in M. Valerio integra ſcripta fuiſſet, cui nullum aliud cognomen addendum erat. At in Fabio quia ſequebatur etiam, RVLLIANVS, compendioſa ſcriptura opus fuit. Accedit, quod Liuius ait, annales aliquot pro M. Aemilio Q. Fabium Maximum magiſtrum eq. prodere, ſe autem putare ex communi Maximi cognomine natum eſſe errorem. Quæ verba abſurdam continebunt ſententiam, ſi ea ita, vt ſcripta ſunt, interpretabimur. quo enim modo commune Maximi cognomen fuerit in Aemilio Paullo, & Q. Fabio non video. Itaque diſceptationem eam potius fuiſſe arbitror, an M. Valerius Maximus, an Q. Fabius Maximus dictator fuerit, eamq; ut ille ait ex communi Maximi cognomine eſſe ortam puto. Quapropter Q. Fabium Maximum potius, quàm M. Valerium Maximum dictatorem fuiſſe credendum eſt. At vero quis alter fuerit dictator in diſquiſitionem uenire merito poteſt. Ac certe æquum uideri pleriſque poſſet, vt quoniam M. Valerium Maximum uel inuito fortaſſe Liuio ex priore dictatura deiecimus, ei ſaltem alteram relinqueremus. Quod ne fieri quidem etiam poſſe oſtendo. Primum autem, quod ad illas literas attinet, quæ in Capitolino fragmento ſunt. M. F. M. N. ſciendum eſt illas referri promiſcue poſſe ad duos uirtute hoc maxime tempore florentes uiros, M. Valerium Maximum, & M. Valerium Coruum. vtrunque enim eorum M. F. M. N. Capitolinæ tabulæ nominant. at vero fragmentum triumphi hoc anno acti omnino Valerium Maximum reſpuit, Valerium Coruum patitur, & probat. in quo eſt ita. =IV. DICT. II. DE.= ſignificat autem M. hunc Valerium, cuius triumphus deſcribebatur, quartum triumphaſſe, iterum dictatorem fuiſſe. Quæ cum nullo modo transferri poſſint ad Maximum, Coruo quidem ita conueniunt, vt ne aptius quidem poſſint. Hic enim ſemel ante dictator fuit, ter triumphauit. Maximus autem nunquam ante dictator, ſemel triumphauit. deinde cum Liuius addat M. Valerium ex dictatura conſulem factum cum Q. Appuleio, qui vero cum Q. Appuleio factus ſit, is M. Valerius Coruus ſit, profecto qui dictator eſt, eum Coruum eſſe, non Maximum neceſſe eſt. Quod autem Coruus cum Q. Appuleio conſul fuerit, paulo poſt apertius oſtendam. Ergo cum M. Valerius Coruus dictator fuerit, magiſtrum autem equitum habuerit, nec is, qui fuerit, conſtet, ego coniectura vſus ex illis ſyllabis, quæ ſunt in fragmento Capitolino, accepta. ONIVS. P. SempronIVM Sophum eſſe ratus ſum. cuius nomen per hæc tempora fuit celeberrimum. Quæ autem de duobus dictatoribus hoc anno, Coruo, & Fabio Maximo ſcripſi, ea confirmantur etiam auctoritate ueteris libri Cuſpiniani. in quo eſt ita.

DENTRE, ET PAVLO.
CORVO II. ET RVLLIANO.
CORVO V. ET PANSA.

Nam Denter, & Paullus conſules ſunt, quibus ſubiecti ſunt in annum vnum duo dictatores Coruus II. & Rullianus. uel vnus dictator Coruus cum magiſtro eq. Rulliano. deinceps in tertium annum ſequuntur conſules Coruus V, & Panſa. neque uero Coruus conſul eſſe poteſt cum Rulliano, quia nec id traditur: neque II, ſed V eſſet ſcribendus. Ex his quæ dixi apparet eos, qui fragmenta Capitolina ordinarunt, non recte hoc fragmentum diſpoſuiſſe, cum ſuperiori fragmento antepoſuerint.

De

De triumpho II M. *Valerij Corui dict.* II. *de Etruſcis.*

Hoc anno prœlio fractæ iterum Etruſcorum opes. pax negata. induciæ biennij datæ. dictator M. Valerius Maximus triumphans in urbem redijt. habeo auctores, ſine ullo memorabili prœlio pacatam ab dictatore Etruriam eſſe. Liuius. Huius triumphi ueſtigia, quæ dixi, in Capitolinis tabulis extant. tribuitur autem (vt oſtendi) M. Valerio Coruo dictatori, non Maximo.

DE COS. AN. CDLIII.

Livivs, & Caſsiodorus M. Liuio, & M. Aemilio conſulibus conſules ſuggerunt M. Valerium, & Q. Appuleium Panſam. M. autem Valerium Maximum uidetur intelligere Liuius, quòd eum ex dictatura conſulem factum ait. Dictatorem autem M. Valerium Maximum aperte ſcribit. nos autem ut ante pro Maximo Coruum dictatorem ſcripſimus, ſic hoc etiam loco Coruum conſulem, non Maximum facimus. primum ut Coruus nunc ſit conſul quintum apud Liuium, cum anno ſequenti certum ſit, eum VI eſſe. deinde quia liber Cuſpiniani id etiam affirmat, in quo eſt, quod ad hunc annum pertinet. CORVO V, & PANSA. Valerius bellum haud memorabile aduerſus rebellantes Aequos geſsit. Appuleius in Vmbria Nequinum oppidum circũſedit.

DE COS. AN. CDLIIII.

In hunc annum conſules profitentur Liuius, Caſsiodorus M. Fuluium Pætum, T. Manlium Torquatum. Liuius Q. Fabium conſulatum ſibi non petenti oblatum ait recuſaſſe. T. Manlium Torquatum puto eſſe filium T. Manlij Torquati, quem pater T. Manlius, quòd iniuſſu ſuo pugnauerat, interfecit. M. Fuluius Pætinus ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. Ceterum T. Manlio conſuli Etruria, quæ aduerſus inducias bellum parabat, euenit. is autem vix dum ingreſſus hoſtium fines cum exerceretur inter equites ab rapido curſu circumagendo equo effuſus extemplo prope expirauit. tertius ab eo caſu dies finis uitæ fuit. M. Valerium conſulem omnes centuriæ dixere, quem ſenatus dictatorem iuſſurus erat. Hæc Liuius. M. autem Valerium Coruũ intelligit. uideo enim ſcriptum eſſe apud Plutarchum in Mario, Valerio Coruo ſoli ad hanc diem ſextum conſulatum fuiſſe delatum. Cicero præterea in Catone, Plin. lib. VII, Valerius lib. VIII auctores ſunt, Valerium Coruum ad centeſimum annum uitam perduxiſſe, atque inter primum, & ſextum eius conſulatum XLVI annos interfuiſſe. quanquam Plutarchus XLV ſcribit. Idem hoc anno aduerſus Etruſcos miſſus hoſtes elicere ad certamen non potuit.

De cenſoribus, & luſtro XXIX.

De cenſoribus, & luſtro hoc anno condito ſic Liuius. Et luſtrum eo anno conditum à P. Sempronio Sopho, & P. Sulpicio Sauerrione. tribusq; additæ duæ Anienſis, & Terentina. Hoc luſtrum XXIX eſſe ex XXX, quod proxime ſequitur, intelligi poteſt.

De triumpho M. *Fuluij Pætini cos. de Nequinatibus.*

M. Fvlvivm conſulem de Samnitibus, Nequinatibusq; triumphaſſe cum inciſum ſit in Capitolinis tabulis, miror eſſe à Liuio prætermiſſum. Etenim eum Nequinum cepiſſe, & exercitum cum magna præda Romam deduxiſſe tantum aſcribit. Samnites ille hoc etiam anno quieuiſſe intelligit ex fœdere icto anno CDXLIX.

DE COS. AN. CDLV.

Deinceps Cn. Fuluium, & L. Cornelium Scipionem conſules prodit Caſsiodorus, & Liuius. Cn. Fuluius ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. L. Cornelium Scipionem patrem eſſe arbitror L. Cornelij L. F. Cn. N. Scipionis conſulis anno CDXCIIII.

De triumpho Cn. Fuluij Centumali cos. de Samnitibus, & Etruſcis.

Cn. Fuluium Centumalum conſulem de Samnitibus, & Etruſcis triumphaſſe reperio ſcri-

ptum in Capitolinis tabulis. Quod admirationem mouere poteſt, quia Liuius à Scipione conſule rem in Etruſcis geſtam ſcribit, nulla triumphi eius facta mentione. Cn. autem Fuluium bene re geſta de Samnitibus triumphaſſe, quibus bellum indictum erat, quòd Lucanis ſocijs Ro. quos ad ſocietatem armorum perlicere non poſſent, arma intulerant, ac fines eorum populati erant.

DE COS. AN. CDLVI.

Hic annus conſules habuit Q. Fabium Maximum IIII. P. Decium Murem III. Porro autem Q. Fabium non petentem, ac recuſantem conſulem factum ſcribit Liuius. Eadem nomina ſunt etiam apud Caſsiodorum. Samnites cum Etruſcis arma coniunxiſſe fama fuit. Etruſcis autem quieſcentibus cum Samnitibus ab vtroque conſule proſpere pugnatum eſt.

DE COS. AN. CDLVII.

L. VOLVMNIVS de plebe, Ap. Claudius ex patribus conſul in hunc annum factus. qui priore conſulatu inter ſe item comparati fuerunt. Liuius, & Caſsiodorus. Cicero etiam in Catone auctor eſt, inter duos Ap. Cæci conſulatus annos decem interfuiſſe. Hoc anno Fabius, & Decius prorogato in ſex menſes imperio multa Samnitum oppida ceperunt. ſunt tamen quidam qui nouorum conſulum eam gloriam faciant, alij non amborum, ſed alterius L. Volumnij, cui Samnium prouincia euenerat. is certe in Samnio, atque in Etruria, cum ad Claudium collegam ſe cum exercitu contuliſſet, proſpere pugnauit.

DE COS. AN. CDLVIII.

DEINCEPS ſubſequutos conſules eſſe Q. Fabium V, P. Decium IIII, qui iam duobus conſulatibus, & cenſura collegæ fuerat auctor eſt Liuius, & Caſsiodorus. Quorum conſulum meminit etiam in an. DXXXIX Liuius, cum ait. Referebant ſenes ſic Maximum Rullum cum P. Decio ad bellum Gallicum conſules declaratos. Valerius lib. V. Fabium Rullianum V conſulem memorat. Plutarchus hunc Q. Maximi cunctatoris προπάππον uocat, & quinquies conſulem fuiſſe, & triumphos clariſsimos egiſſe. Liuius à M. Valerio, A. Cornelio cos. hunc eſſe annum XLVI ait. in quo à noſtra ſupputatione diſcedit.

De deuotione P. Decij cos. IIII, & triumpho Q. Fabij Max. de Samnitibus, Etruſcis, & Gallis.

Hoc anno conſules Q. Fabius, & P. Decius ad bellum profecti ſunt, quod Samnites, Galli, Etruſci, & Vmbri, collatis armis, grauiſsimum inferebant. cum autem audiſſent apud hoſtes Samnitibus, & Gallis delegatam pugnam, inter ipſum certamen Etruſcos, Vmbroſque caſtra Romana oppugnare iuſſos, Cn. Fuluio, ut ex Faliſco, L. Poſtumio, ut ex Vaticano agro exercitum ad Cluſium admoueant, ſummaque ope fines hoſtium depopulentur, ſcribunt. Ita Etruſcis ad ſuos fines tutandos reuocatis, Samnites, Galloſq; in agro Sentinati iuſto certamine prouocant. in quo cum equitatus Romanus à Gallis, quibus oppoſitus erat Decius, in fugam uerteretur, Decius exemplum patris ſequutus, qui bello Latino ad Veſerim ſe pro populo Rom. deuouerat, adhibito M. Liuio pontifice, pariter ſe deuouit, & morte ſua populo R. uictoriam tradidit. Fabius caſtris Samnitum captis, atque Egnatio hoſtium duce interfecto, Gallos à tergo circumuentos cæcidit. Hæc Liuius, qui idem paulo poſt adijcit, ita. Magna eius diei, quo in Sentinati agro bellatum fama eſt etiam vero ſtanti. ſed ſuperiecere quidam augendo fidem. qui in hoſtium exercitu peditum XL millia CCCXX, equitum ſex millia, mille carpentorum ſcripſere fuiſſe, ſcilicet cum Vmbris, Tuſcisq;, quos & ipſos pugnæ affuiſſe. et ut Romanorum quoque augerent copias L. Volumnium pro conſulem ducem conſulibus, exercitumq; eius legionibus conſulum adijciunt. In pluribus annalibus duorum ea conſulum propria uictoria eſt. Q. Fabius Deciano exercitu relicto in Etruria, ſuis legionibus deductis ad vrbem, de Gallis, Etruſcisq;, & Samnitibus triumphauit, milites triumphantem ſequuti ſunt. De ijſdem populis triumphatum eſſe ſcriptum eſt etiam in tabulis Capitolinis, quanquam in libro de viris illuſtrib. proditum eſt, Q. Fabium tertio de Gallis, Vmbris, Marſis, & Tuſcis triumphaſſe nulla Samnitum facta mentione. deuotionem Decianam, & uictoriam Fabianam omnes hiſtorici, Oroſius, Florus, Cicero in II de finib. & in Catone, memoriæ mandarunt.

DE

DE COS. AN. CDLIX.

INSEQVVTI deinceps conſules ſunt L. Poſtumius Megellus, M. Atilius Regulus. auctor Liuius, & Caſsiodorus. utrunque ex Capitolino ipſo eorum triumpho deſcripſi. in conſulatu enim tantum extant parua fragmenta cognominum Megelli, & Reguli.

De cenſoribus, & luſtro XXX.

CENSORES hoc anno luſtrum XXX condidiſſe ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. Liuius horum meminit in anno ſequenti, ita. Luſtrum conditum eſt eo anno à P. Cornelio Aruina, & C. Marcio Rutilo cenſoribus. Idem tamen, qui in inſequentem annum luſtrum reiecit, hoc anno de C. Marcio loquens patrem nominat eius, qui tunc cenſor erat. ex quo intelligi poteſt, cenſores hoc anno fuiſſe illos quidem, at poſtero luſtrum feciſſe. Idem Liuius hos cenſores uiceſimos ſextos à primis, & luſtrum hoc undeuiceſimum numerat. Ex quo perſpici licet, aliquot nos cenſores ſcriptoris eius incuria amiſiſſe. Quod autem in Capitolinis tabulis hoc luſtrum XXX ſit, non XIX, ut à Liuio ſcribitur, obſcura cauſſa eſt. Ego, niſi in numerorum notis XXIX. & XIX menda ſit, luſtra eum undecim præterire, alios ſequutum annales, putauerim. Ceterum ut C. Marcius poſtea Cenſorinus appellatus ſit, in ſecunda eius cenſura dicemus.

De triumphis L. Poſtumij Megelli cos. de Samnitibus, & Etruſcis.
M. Atilij Reguli cos. de Volſonibus, & Samnitibus.

LIVIVS affert diuerſas horum de conſulum triumphis ſententias. Eius à nobis uerbis expoſitis, facile quid ipſe, quid ceteri ſenſerint, apparebit. Re ab ambobus conſulibus in Samnitibus geſta, Atilius, inquit, comitiorum cauſſa Romam profectus eſt. Cui de triumpho agenti negatus honos, & ob amiſſa in Samnio ſeptem millia militum & tercentos, & quòd captiuos ſine pactione ad Luceriam in Apulia ſub iugum miſiſſet. Poſtumius re primum in Samnitibus, poſt in Etruſcis bene geſta auxilio tribunorum pl. trium contra ſeptem tribunorum interceſsionem, & repugnantem ſenatum uix triumphauit. obſtabat enim quòd tardius ab urbe valetudinis cauſſa exiſſet, & quod iniuſſu ſenatus ex Samnio in Etruriam tranſiſſet. Huius tamen anni parum conſtans memoria eſt. Poſtumium auctor eſt Claudius in Samnio captis aliquot urbibus, in Apulia fuſum, fugatumque ſaucium ipſum cum paucis Luceriam compulſum, ab Atilio in Etruria res geſtas, eumq; triumphaſſe. Fabius ambos conſules in Samnio, & ad Luceriam res geſsiſſe ſcribit, traductumq; in Etruriam exercitum. ſed ab utro conſule non adiecit. & ad Luceriam utrinque multos occiſos. Hæc Liuius. ex Capitolinis tabulis apparet L. Poſtumio de Samnitibus, & Etruſcis, M. Atilio de Volſonibus, & Samnitibus triumphum eſſe decretum. ita ut ille & in Samnio, & in Etruria, hic & in Samnio, & in Apulia ad Luceriam (hos enim Volſones vocat) rem geſſerit.

DE COS. AN. CDLX.

IN hunc annum conſules fuerunt L. Papirius Curſor, & Sp. Caruilius, auctore Liuio, & Caſsiodoro. lapis Capitolinus Papirij L. F. Sp. N. Curſoris meminit. quem Papirium Liuius L. Papirij Curſoris quinquies conſulis filium tradit. de quibus ſic Plinius lib. VII. Princeps Romanis ſolarium horologium ſtatuit ante duodecim annos, quàm cum Pyrrho bellatum eſt, ad ædem Quirini L. Papirius Curſor, cum eandem dedicaret à patre ſuo uotam, ut à Fabio Veſtali proditur. Sp. Caruilij Q. F. Maximi meminit Liuius in anno CDLV, in quem annum eum ædilem curulem profitetur. Ita etiam Capitolinæ tabulæ. Eundem ſcribit Velleius lib. II. equeſtri loco natum, & nouum hominem ad ſummos honores populi Ro. ſuffragijs perueniſſe.

De triumphis L. Papirij Curſoris, et Sp. Caruilij Max. conſulum de Samnitibus.

HOC anno L. Papirius cos. Samnitium exercitum, qui iureiurando obſtrictus, quo maiore conſtantia uirtutis pugnaret, ad bellum uenerat, fudit, atque ingentem uictoriam peperit. Itaque de triumpho eius ſic ſubijcit Liuius. Papirius conſul de Samnio exercitum deduxit. uenienti Romam triumphus omnium conſenſu delatus eſt. triumphauit in magiſtratu inſigni, ut illorum temporum erat, triumpho. Idem triumphus eſt etiam inter Capitolinos. De Caruiliano autem

triumpho ita Liuius. Sp. Caruilius re primum in Samnitibus, poſt in Etruria bene geſta, Faliſcis annuis inducijs datis ad triumphum deceſsit, ut minus clarum de Samnitibus, quàm collegæ triumphus fuerat, ita cumulo Etruſci belli æquatum. de eodem ſic Plinius lib. XXXIIII. Fecit & Sp. Caruilius Iouem, qui eſt in Capitolio uictis Samnitibus ſacrata lege pugnantibus. Eundem Sp. Caruilium de Samnitibus triumphaſſe inciſum eſt in tabulis Capitolinis.

DE COS. AN. CDLXI.

INSEQVENS annus conſules habuit teſte Liuio, et Caſsiodoro Q. Fabium Gurgitem, Iuniũ Brutum Scæuam. Q. Fabius Gurges Q. Maximi quinquies conſulis filius eſt. auctor Liuius, Plinius lib. VII, Cap. tabula in ſecundo huius triumpho. Iunium Brutum Liuius, Caſsiodorus Decimum Iunium Brutum nominant. filius, ut puto, fuit D. Bruti Scæuæ cos. ann. CDXXIIX. Fabius conſul male cum Samnitibus pugnauit. Bruti prouincia apud Liuium excidit.

DE COS. AN. CDLXII.

CVM ex hoc loco Liuij libri X interciderint, quem locupletiſsimum auctorem huius hiſtoriæ hucuſque habuimus, iamq, maximis prope annalium præſidijs deſtituti ſimus Dionyſii, Diodori, & Liuij, nemo eſt, qui non intelligat, quantum nobis ſit in poſterum laborandum in his magiſtratuum, & triumphorum tabulis & confirmandis & perficiendis. Itaque ab hinc Caſſiodoro in primis auctore utemur in annis per conſules digerendis. neque vero interea, ſi quid ab alijs nobis adiumenti ſuppeditabitur, reijciemus. in hunc igitur annum creatos conſules eſſe L. Poſtumium, & C. Iunium ſcribit Caſsiodorus. eiusq; meminit Liuius lib. XXVII. L. Poſtumius Megellus Interrex (inquit) ijs comitijs, quæ ipſe habuit cum C. Bubulco creatus eſt. L. Poſtumius ex binis ſuperioribus conſulatibus deſcriptus eſt. C. Iunius filius eſt, ut puto, C. Iunij C. F. C. N. Bruti Bubulci conſulis anno CDXL. Aeſculapij ſignum ab Epidauro Romam his (ut opinor) conſulibus translatum. de quo in epitoma XI, & apud Valerium de miraculis. Q. Fabio prorogatum in Samnites imperium. Conſulibus quæ prouinciæ obuenerint, obſcurum eſt. Poſtumius certe quietam ſortitus eſſe uidetur prouinciam, quòd milites in agris colendi cauſſa habuerit. qua de re ſequenti anno damnatus eſt. ſic enim ſcriptum eſt in epitoma eadem. L. Poſtumius conſularis, quoniam cum exercitui præeſſet, opera militum in agro ſuo uſus eſſet damnatus. et apud Suidam. Poſtumius duobus conſulatibus, & generis ſplendore elatus, cum collegam plebeium eſſet nactus, in eum ſuperbius ſe geſsit, & milites in agro habuit. collegam autem, ut puto, plebeium intellexit Brutum.

De triumpho Q. Fabij Gurgitis pro cos. de Samnitibus.

HOC anno, qui eſt annus ab urbe condita CDLXII Maximum triumphaſſe fragmenta Capitolina indicant, is autem eſt Q. Fabius Maximus Gurges, qui priore anno conſul cum fuerit, hoc anno pro cos. bello Samnitico præclare geſto triumphauit. De qua victoria omnes hiſtorici, ſed maxime Oroſius. Fabius Gurges conſul inquit, male aduerſus Sãnites pugnauit. Nanq; commiſſo prœlio uictus in urbem reſugit. Itaque cum ſenatus de immouendo eo deliberaret, pater Fabius Maximus ignominiam filij deprecatus legatum ſe filio iturum vltro obtulit. ſi illi depellendæ ignominiæ, & gerendi iterum belli facultas daretur. qua impetrata, prœlioq; conſerto, cum ſubito pugnantem filium conſulem inſiſtente Pontio Samnitium duce, & infeſtis hoſtium telis concluſum uideret, in medium ſe agmen pius ſenex equo uectus intulit. quo facto permoti Romani tota ibi incubuere acie, donec ipſum ducem Pontium deleto hoſtili exercitu uictum oppreſſumq; ceperunt. cæſa ſunt in eo prœlio Samnitum XX millia, capta quatuor millia cum rege ſuo. tandemq; Samniticum bellum, quod per XLIX annos multa Romanorum clade trahebatur, capti ducis deſtitutione finitũ eſt. & in epitoma XI ita. Cum Fabius Gurges conſul male aduerſus Samnites pugnaſſet, & ſenatus de remouendo eo ab exercitu ageret, Fabius Maximus pater deprecatus hanc filij ignominiam eo maxime ſenatum mouit, quòd iturum ſe filio legatum pollicitus eſt, idq; præſtitit. atque eius conſilijs, & opera filius conſul adiutus cæſis Samnitibus triumphauit. C. Pontium imperatorem Samnitium ductum in triumpho ſecuri percuſsit. & Eutropius. Samnites reparato bello Q. Fabium Maximum vicerunt tribus millibus hominum occiſis. poſtea cum pater ei Fabius Maximus legatus datus fuiſſet, & Samnites vicit, & plurimorum oppida cepit. Valerius lib. V. Fabius Rullianus quinq; conſulatibus ſumma cum gloria peractis

legatus

legatus ire Fabio Gurgiti filio ad bellum difficile,& periculoſum conficiendum grauatus non eſt. Idem triumphantis currum equo inſidens ſequi, quem ipſe paruulum triumphis ſuis geſtauerat, in maxima uoluptate poſuit. Quid quæ ſcripta ſunt apud Suidam, Plutarchum in Parallelis, in Fabio proferam? de his etiam Fabijs & filio, & patre ſic Valerius de inſtitutis. Q. Fabius Maximus quinquies conſul uir iam pridem ſummæ auctoritatis & tunc vltimę ſenectutis à filio conſule inuitatus, ut inter ſe,& lictorem procederet, ne hoſtium Samnitium turba,ad quorum colloquium deſcendebant, elideretur, id facere noluit. Quod autem ille addit. Idem à ſenatu legatus miſſus ad filium conſulem Sueſſam; turpem eius ἀνισορησίαν oſtendit, cum id Fabio Verucoſſo contigerit, non Gurgitis patri. auctores omnes. Hac uero victoria quanquam afflictæ admodum Samnitum opes ſunt, non tamen confectum bellum, aut fœdus ijs hoc anno datum eſſe apparet ex Curiano triumpho. de quo mox dicendum eſt.

DE COS. AN. CDLXIII.

In hunc annum conſules edit Caſsiodorus P. Cornelium Rufinũ, M'. Curium Dentatũ. Quorum meminit Plinius lib. VII. cum inquit, P. Cornelius Rufus, qui cos. cum M. Curio fuit dormiens oculorum viſum amiſit. & Velleius primo, Sabinis, inquit, ſine ſuffragio data ciuitas Curio, & Rufino conſulibus. Eutropius item M'. Curium Dentatum, & P. Cornelium Rufinum conſules in Samnites profectos tradit. Rufini porrò conſulis meminit Plutarchus in Sylla. Cicero in Catone M'. Curium conſulatum quinquennio cepiſſe poſt Decij filij deuotionem ſcribit. P. Cornelius filius, ut puto, fuit P. Cornelij Rufini dictatoris anno CDXIX. Curium Dentatum appellatum tradit Plinius lib. VII, quòd cum dentibus natus eſſet. Idem ex quarto Capitolino triumpho deſcriptus eſt.

De triumphis III M'. *Curij cos. de Samnitibus, Sabinis, & Lucanis.*

Consvles ambos in Samnites profectos rem egregie geſiſſe ſcribit Eutropius, ſic. Deinde P. Cornelius Rufinus, M'. Curius Dentatus conſules ambo contra Samnites miſsi ingentibus prœlijs eos confecere. tum bellum cum Samnitibus per annos XLIX geſtum ſuſtulerunt. Itaque triumphaſſe etiam de Samnitibus M'. Curium conſulem inuenio. ſic eſt enim in epitoma XI. Cum Samnitibus pacem petentibus fœdus quarto renouatum eſt. Curius Dentatus conſul Samnitibus cæſis, & Sabinis, qui rebellauerunt uictis, & in deditionem acceptis bis in eodem magiſtratu triumphauit. Cicero etiam in Catone Curium de Samnitibus, Sabinis, & Pyrrho ſcribit triumphaſſe, ſed de Pyrrho paulo poſt. Appuleius item apologia prima M'. Curium ter triumphum una porta egiſſe, de Samnitibus, de Sabinis, de Pyrrho. Plutarchus denique in Catone Curium ter triumphaſſe. Hoc eſt autem tempus, quo M'. Curius ad focum ſedens aurum offerentibus Samnitibus aſpernatus eſt,& malle ſe aurum habentibus imperare, quam aurum habere dixit. auctor Cicero in Catone, Plinius lib. x. cap. v. Plutarchus in Catone, & in Apophtegmatis. quanquam Atheneus aurum oblatum à Sabinis tradit lib. x. Eodem enim etiam anno res à M'. Curio conſule geſta eſt in Sabinis. quo de bello ſic Florus. Populus Ro. à Latinis aggreſſus eſt gentem Sabinorum, qui immemores facti ſub T. Tatio affinitatis, quodam contagio belli ſe Latinis adiunxerant. ſed Curio Dentato conſule omnem eum tractum, qua Nar ambit, fonteſq; Velini Adriatico tenus mari igne, ferroq; uaſtauit. qua uictoria tantum hominum, tantum agrorum redactum in poteſtatem, ut in utro plus eſſet, ne ipſe poſſet exiſtimare, qui uicerat. & Oroſius ſic. Cum Sabinis Curio conſule bellum geſtum eſt. ubi quot millia hominum interfecta, quot capta ſint, ipſe conſul oſtendit, qui cum in ſenatu magnitudinem acquiſiti agri Sabini, & multitudinem capti populi referre uellet, numerum explicare non potuit. De eodem Curio in Sabinis ſic Front. lib. primo. M'. Curius aduerſus Sabinos, qui ingenti exercitu conſcripto, relictis finibus ſuis noſtros occupauerant, ocultis itineribus manum miſit, quæ deſolatos agros eorum, uicoſq; per diuerſa incendit. Sabini ad arcendam domeſticam uaſtitatem receſſerunt. Curio contigit, & uacuos infeſtare hoſtium fines, & exercitum ſine prœlio auertere, ſparſumq; cædere. Hac de cauſſa Sabinis hoc anno ciuitatem datam ſine ſuffragio ſcribit Velleius lib. I. Eundem Curium hoc anno cum Lucanis re bene geſta ouantem urbem iniſſe ſcriptum eſt in libro de uiris illuſtrib. ſic. M'. Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos uſque ad mare ſuperũ pacauit. regreſſus, in concione dixit, tantum agri cepi, ut ſolitudo futura fuerit, niſi tantum hominum cepiſſem, tantum porrò hominũ cepi, ut fame perituri fuerint, niſi tantum agri cepiſſem. iterum de Sabinis triumphauit, tertio de Lucanis ouans introiuit urbem. Hunc autem auctorem ſequutus oua

tionis

tionis etiam memini, ut cum de Pyrrho triumphauit, quartum triumphauerit, quemadmodum in Capit. eius triumpho inciſum eſt. Hoc autem tempore bellum geſtum eſſe cum Lucanis docet etiam epitoma XI. in qua ſic eſt. Res aduerſus Lucanos geſtas continet, contra quos auxilium Tyrrhenis ferre placuerat. ſignificat autem Romanos Tyrrhenorum cauſſa bellum ſuſcepiſſe contra Lucanos, ut ante Campanorum cauſſa contra Samnites. Bellum autem Lucanum eodem anno quo & Tarentinum, & Samniticum, qui arma coniunxerant, eſt confectum.

DE COS. AN. CDLXIIII.

M. VALERIVS, Q. Cædicius deinceps conſulatum ineunt auctore Caſsiodoro. in libro Cuſpiniani peruetuſto horum conſulum cognomina produntur, CORVINVS, & NOCTVA. Eſt autem Coruinus M. Valerij Corui, qui iam ſexies conſul fuit, ſine dubio filius. Noctua, Cædicij cognomen. quem Cædicium patrem eſſe arbitror Q. Cædicij Q. F. Q. N. conſulis anno CDXCVII. Hoc, ut opinor, anno triumuiri capitales primum creati. de quibus ſcriptum eſt in epitoma XI. Per hos annos quieſcentibus Samnitibus ſæpius cum Vulſinienſibus, & Lucanis pugnatum, uerum quibus ducibus, aut quo euentu parum compertum eſt. Hoc autem indicant verba epitomæ XI hæc. Res contra Vulſinienſes, & Lucanos geſtas continet.

De cenſoribus, & luſtro XXXI.

HOC anno cenſores creatos exiſtimauerit quiſpiam, vel propter ſpatium quinquennale, uel propter verba epitomæ XI. in qua poſt M'. Curij triumphum eſt ita. Cenſus actus eſt. luſtrũ conditum. cenſa ſunt ciuium capita CCXXIII millia. Cenſores tamen qui fuerint, ne diuinare quidem licuit. luſtrum (ut aſſolebat) ſequenti, opinor, anno conditum eſt.

DE COS. AN. CDLXV.

CASSIODORVS conſules ſubrogatos in hunc annum ſcribit, Q. Marcium, P. Cornelium, eos credo, qui anno CDXLVII collegæ fuerunt. quorum cognomina ſunt Tremulus, & Aruina.

DE COS. AN. CDLXVI.

INSEQVENS annus conſules habuit auctore Caſsiodoro M. Marcellum, Sp. Nautium. Marcellum filium eſſe puto M. Claudij Marcelli conſulis anno CDXXII. Sp. Nautium Sp. Nautij Sp. F. Sp. N. Rutili conſulis anno CDXXXVI.

DE COS. AN. CDLXVII.

M. VALERIVM, C. Aelium cos. prodit in hunc annum Caſsiodorus. Valerij cognomen in magna cognominum Valerianorum multitudine parum compertum. His conſulibus alij Maximum, & Pætum cognomina adijciunt, quod cur non probem nihil habeo.

De tertia ſeceſsione plebis, & Q. Hortenſio dictatore.

Q. HORTENSIVM dictatorem per hos annos fuiſſe auctores multi ſunt. quibus autem potiſsimum conſulibus fuerit, nemo. ego autem diuinans eum in hunc annum conieci. Poſt luſtrum enim de quo paulo ante diximus hæc verba ſubſequuntur in epitoma XI. Plebs propter æs alienum poſt graues, & longas ſeditiones ad vltimum ſeceſsit in Ianiculum, vnde à Q. Hortenſio dictatore deducta eſt. iſq; in ipſo magiſtratu deceſsit. & Plinius lib. XVI. Q. Hortenſius dictator, cũ plebes ſeceſsiſſet in Ianiculum, legem in Eſculeto tulit, ut quod ea iuſsiſſet, omnes Quirites teneret. & Auguſtinus lib. III de ciuitate dei. Poſt graues, & longas Romanorum ſeditiones ad vltimum plebs in Ianiculum hoſtili diremptione ſeceſsit, cuius mali tam dira calamitas fuit, vt eius rei cauſſa dictator creatus Hortenſius ſit, qui plebe reuocata in eodem magiſtratu expirauit, quod nulli dictatori ante contigerat. Hac de re etiam Gellius lib. XV. cap. XXVII. hæc autem lex lata ante fuerat à Q. Publilio dictatore anno CDXIIII. ſed forte non obſeruata. Magiſtri equitum nomen, neque aliud quicquam de tanto plebis motu inuenire potui.

DE

DE COS. AN. CDLXVIII.

Cassiodorus conſules ſuggerit C. Claudium, M. Aemilium. Claudij cognomen Caninam eſſe, Aemilij Barbulam, Caninam eundem eſſe, qui cos. iterum eſt anno CDLXXX, Barbulam fratrem L. Aemilij Q. F. Q. N. Barbulæ conſulis anno CDLXXII puto. cuius dictatoris fit mentio in baſi ſtatuæ cuiuſdam Romæ in horto Cardinalis Cæſi, ſic. M. AEMILIVS Q. F. Q. N. BARBVLA DICTATOR. fuiſſe autem eum etiam dictatorem per hos annos, quorum hiſtoriam amiſimus, arbitror.

DE COS. ANN. CDLXIX.

C. SERVILIVM, L. Cælium cos. edit in hunc annum Caſsiodorus. Cælium, puto eſſe mendoſe, pro Cæcilio. Cicero enim nouam gentem Cœliam uocat, & paucis ante ſe annis conſulatum adeptam pro Murena, cum ait. Quanquam ego putabam Iudices, multis uiris fortibus ignobilitas ne obijceretur, meo labore eſſe perfectũ, qui non modo Curijs, Catonibus, Pompeijs, antiquis illis fortiſsimis viris, nouis hominibus, ſed his recentibus Marijs, Didijs, Cœlijs commemorandis iacebant. Intelligit autem M'. Curium Dentatum, M. Porcium Catonem, Q. Pompeiũ, C. Marium, T. Didium, C. Cœlium Caldum, qui primi ex ſuis conſulatum ceperunt. C. autem Cœlius anno DCLIX conſul factus eſt. L. Cæcilium Metellum eſſe reor patrem L. Cæcilij L. F. C. N. Metelli conſulis anno DII. qui prætor poſtero anno à Gallis occiſus eſt. Seruilius patricius eſt. nam cum plebeio comparatus eſt. ergo eius amiſſum eſt cognomen. Nã Seruilij aliquot plebeij cognomine caruerunt, patricij non item. quidam Tuccam cognomen adijciunt.

De cenſoribus.

QVINQVENNIVM abſolutum poſtulat, vt in hunc annum cenſores conferantur, de qui bus tamen nihil acceptum eſt. Qui ſi fuerunt, luſtrum certe non fecerunt. nam ſi feciſſent, luſtrum, quod eſt factum anno CDXCVII, eſſet XXXVI non XXXV in Capitolina tabula ſcribendum.

DE COS. AN. CDLXX.

P. CORNELIVM Dolabellam, Cn. Domitium conſules ſuggerit Caſsiodorus. Hic eſt Cn. Domitius Cn. F. Caluinus, cuius ædilis curulis meminit Liuius in anno CDLV. De his conſulibus latius dicetur in triumpho Dolabellæ conſulis.

De triumpho P. Cornelij Dolabellæ cos. & bello Gallico.

BELLVM Gallicum hoc anno renouatum eſt. de quo, quia res eſt obſcurior, quid reppererim, paucis exponam. Oroſius. Dolabella, & Domitio conſulibus Lucani, Bruttij, Samnites quoque cum Etruſcis, & Senonibus Gallis facta ſocietate cum rediuiuum contra Romanos bellum molirentur, Romani ad exorandos Gallos miſere legatos, quos cum Galli interfeciſſent, Cæcilius prætor ob ulciſcendam legatorum necem, & comprimendum multorum hoſtium impetum cum exercitu miſſus ab Etruſcis, Gallisq; oppreſſus interijt. ſeptem tribuni mil. cæſi, multi nobiles trucidati. XIII millia militum Romanorum ibi bello proſtrata ſunt. Epitoma XI. Cum legati Romanorum à Gallis Senonibus interfecti eſſent, bello ob id Gallis indicto L. Cæcilius prætor cum legionibus ab ijs cæſus eſt. Polybius lib. II. Poſt decimum annum quam cum Gallis ad Cluſium pugnatum eſt (eſt autem pugnatum Q. Fabio V. conſule) ijdem comparato ingenti exercitu in Etruria Arretium obſident. Romani, cum Arretinis auxilio ueniſſent, non longe ab urbe acie conflixerunt. in qua pugna ſuperati ſunt Lucio prætore amiſſo. M. Curium in eius locum ſuffecere. Hic ſtatim legatos in Galliam ad redimendos captiuos miſit, quos uiolato iure gentium Galli interfecere. Itaque nouo delectu habito Romani in Galliam penetrant. Quibus cũ Senones Galli occurrerent, magno prœlio uicti ſunt. ijsq; ex regione pulſis Romani Senam urbem eorum coloniam deducunt. Boij autem cum deletos Senonas intelligerent, & ſuis rebus timerent aduocatis Etruſcis exercitum aduerſus Romanos eduxerunt, atque ad lacum Vadimonis congreſsi pleriſq; Etruſcis cæſis ipſi uix euaſerunt. Eutropius. Interiectis aliquot annis iterũ ſe Gallorum copiæ contra Romanos Tuſcis, Samnitibusq; iunxerunt. ſed cum Romam tende-

rent à P. Cornelio Dolabella conſule deletæ ſunt. & Florus. Poſt aliquot annos omnes reliquias Gallorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit, ne quis extaret in ea gente, qui incenſam à ſe Romam urbem gloriaretur. Eandem Gallorum cladem expreſsit Auguſtinus de ciuitate dei lib. III. cap. XVII. L. Cæcilius prætor, ut puto, anno poſt conſulatum fuit, ut Ap. Claudius anno CDLVIII, M. Atilius anno CDLX, L. Papirius anno CDLXI. Triumphaſſe Dolabellam conſulem nemo aperte tradit. quin autem tam glorioſa parta uictoria triumphauerit, ne dubitari quidem poſſe opinor.

DE COS. AN. CDLXXI.

C. FABRICIVM, Q. Aemilium conſules ſubijcit Caſsiodorus. Horum ſic meminit Cicero in Lælio. Videmus Papum Aemilium C. Luſcino familiarem fuiſſe, ſic à patribus accepimus, bis una conſules, & collegas in cenſura. C. Fabricij, & Q. Aemilij Papi meminit etiam Valerius capite de paupertate. Aemilium mendoſe Paulum uocat Plutarchus in Parallelis. pater eſt L. Aemilij Q. F. Cn. N. Papi conſulis anno DXXVIII. C. Fabricius deſcriptus eſt ex ſecundo Capitolino conſulatu.

De triumpho C. Fabricii Luſcini cos. de Etruſcis, & Gallis.

C. FABRICIVM priore hoc conſulatu triumphaſſe ex Capitolinis fragmentis colligo, primum, quia eundem conſulem iterum triumphaſſe iterum ſcriptum eſt; deinde quia ueſtigia extant etiam prioris triumphi. Nam ſyllabæ illæ EISQVE. quæ ſunt proxime ante triumphum Q. Marcij conſulis, ſine dubio pertinent ad C. Fabricium, qui conſul Q. Marciũ conſulem præcedit. Triumphaſſe autem Fabricium ſcripſi de Etruſcis, Galleisq́;. quod Polybius anno, poſtquam ad lacum Vadimonem cum Etruſcis Boij deleti fuerant, eoſdem nouo delectu habito arma mouiſſe, atque uictos pacem petiſſe à Romanis tertio ante Pyrrhi in Italiam aduentum anno ſcribit. ut ex eo intelligi poſsit, ne Boios quidem, atque Etruſcos clade priore perculſos hoc anno ocium habuiſſe.

DE COS. AN. CDLXXII.

DEINCEPS ſequuti ſunt conſules Q. Marcius cum L. Aemilio. auctor Caſsiodorus. Horum alter Philippus, alter Barbula nominatus eſt. Quod ex eorum triumphis Capitolinis intelligi poteſt. ex quibus uterque deſcriptus eſt. Marcio Etruſci, Aemilio Tarentini cum Samnitibus euenerunt.

De triumpho Q. Marcij Philippi cos. de Etruſcis.

Q. MARCIVM Philippum conſulem de Etruſcis triumphaſſe ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. cuius triumphi mentionem nemo facit. ad hunc tamen pertinent hæc uerba epitomæ XII. Aduerſus Lucanos, Bruttios, & Etruſcos res à compluribus ducibus bene geſtæ. Adde quod Iornandes ſcribit, nondum Etruſco bello confecto cum Tarentinis bellari cœptum.

De bello Tarentino, et Regis Pyrrhi, et triumpho L. Aemilij Barbulæ pro cos.

BELLVM autem Tarentinum inter Romana bella nobiliſsimum hoc anno initum eſt, cum eſſet excitatum Oroſio auctore anno priore Fabricio, Aemilioq́; conſulibus, proxime poſt Dolabellam conſulem, à quo Galli uicti ſunt, ob cauſſam, quæ poſt belli Gallici mentionem ſcripta eſt in epitoma XII. ſic. Cum à Tarentinis claſsis Romana direpta eſſet, duumuiro, qui præerat claſsi occiſo, legati ad eos à ſenatu, ut de iniurijs quererentur, miſsi pulſati ſunt. Ob id bellum ijs indictum eſt. Samnites defecerunt. aduerſus eos, & Lucanos, & Bruttios, & Etruſcos aliquot prœlijs à compluribus ducibus bene pugnatum eſt. Pyrrhus Epirotarum rex, ut auxilium ferret Tarentinis, in Italiam uenit. Eadem cauſſa traditur à Floro. Valerius autem de inſtitutis legatum Romanum non pulſatum, ſed vrina reſperſum ſcribit. Inſequenti autem hoc anno Barbula, & Philippo conſulibus bellum Tarentinis indictum eſt. Philippo Etruſci, Barbulæ Tarentini prouinciæ obuenerunt, qui ijdem Samnites, & Sallentinos in belli ſocietatem attraxerant. Eorum uterque re proſpere geſta triumphauit, Philippus quidem, vt dixi, in conſulatu, Barbula uero de Tarentinis, & Samnitibus, & Sallentinis, quod extat in tabulis Capitolinis, pro conſule anno ſequenti. Quæ uictoria quanta fuerit, inde intelligi poteſt, quod Tarentini

tini

tini ſuis uiribus diffidentes externi regis Pyrrhi opem implorare coacti fuerint. ſic enim in Atticis ſcriptum eſt apud Pauſaniam. Primus in Italiam rex Pyrrhus trans mare Ionium aduerſus Romanos exercitum tranſportauit à Tarentinis accitus, qui priore anno ſuſcepto cum Romanis bello ſuis ſe id ſuſtinere uiribus poſſe diffidebant. cum maximum Tarentinorum erga Pyrrhum beneficium extaret, quòd eum Corcyrenſium bello implicatum claſſe adiuuerant. Venit ergo in Italiam Pyrrhus P. Læuino conſule, quod etiam indicat Plinius lib. VIII, cum ait, anno vrbis conditæ CDLXXII Italiam primum elephantes uidiſſe Pyrrhi bello. & Polybius, cum inquit, Gallis pacem datam tertio ante Pyrrhi in Italiam aduentum anno. De Pyrrhi autem aduentu loquuntur omnes hiſtoriæ, Plutarchi, Iuſtini, Eutropij, alij. De rebus autem à Barbula geſtis, aut de triumpho ab eo acto nihil aliud traditum eſt.

DE COS. AN. CDLXXIII.

P. VALERIVM cum Ti. Coruncanio conſulem in inſequentem annum prodit Caſsiodorus. Valerio Læuinum cognomen addunt Florus, Oroſius, Eutropius, epitomæ, ſcriptor libri de uiris illuſtrib. omnes, præter Plutarchum, qui ἀλβῖνον habet, pro λαιβῖνον. Ti. Coruncanius ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. Valerio Tarentini, Coruncanio Etruſci, quæ duæ hoc tempore conſulares prouinciæ erant, obtigerunt. Cum in præſidium Rheginorũ legio Campana cum præfecto D. Iubellio miſſa eſſet, occiſis Rheginis Rhegium occupauit. epitomæ.

De triumpho Ti. Coruncanij cos. de Vulſinienſibus.

TI. Coruncanium conſulem de Vulſinienſibus, & Vulcientibus triumphaſſe nemo eſt, qui tradat præter Capitolinos ſcriptores. Rem quidem geſtam hoc tempore cum Vulſinienſibus ſcriptum eſt in epitoma XI. ſed id eſt ante Gallicum bellum. Ambo autem Etruriæ populi ſunt, cum quibus iam per aliquot annos pugnabatur. Puto autem Coruncanium reliquias Etruſcæ uictoriæ Vulcientibus, & Vulſinienſibus domitis confeciſſe. neque enim Etruſci belli ulla poſt per aliquot annos mentio fit. ad res autem ab his geſtas pertinent uerba epitomæ XIII. Res contra Etruſcos proſpere geſtas continet.

De re geſta cum Pyrrho à P. Læuino cos.

PYRRHI regis cum eximiam in hoc bello fortitudinem, tum incredibilem in re adminiſtranda prudentiam Pauſanias admiratur. primum quòd magnum exercitum in Italiam aduerſus Romanos cum traijceret, eos tamen latuerit, deinde quòd non ſtatim ſe pugnæ commiſerit, uerum repente præter ſpem inter Romanorum, Tarentinorumq; prœlium cum exercitu ſe oſtendens Romanos ipſos uehementiſsime perterruerit, poſtremo, quòd cum ſe Romanis imparem eſſe noſſet, elephantos, quos in hoſtes immitteret, compararit. Quibus ex rebus apparet Pyrrhum Romanos ipſos inſcientes, atque ignaros ex improuiſo eſſe adortum. cum tamen P. Læuinum conſulem aperte contra Pyrrhum à Romanis miſſum ſcribat Plutarchus. ſic enim ait. Vbi uero Pyrrhus P. Læuinum conſulem aduerſus ſe exercitum educere, atque una Lucanorum agros vaſtare accepit, haud expectatis ſocijs caſtra in eum mouit, cum præconem præmiſiſſet, qui Romanos moneret, ſi de controuerſijs ſuis cum Italis diſceptare iure, quàm armis mallent, ſe eos vti arbitro facile poſſe. Sed ſiue ſcientes, ſiue ignaros Romanos Pyrrhus inuaſerit, illud certe conſtat, pugnatum eſſe ab ijs in Campania inter Pandoſiam, & Heracleam urbes ad flumen Sirim. ibiq; uictis, ac pulſis Romanis maxime elephantorum inuſitata tum apud eos pugna, Pyrrhi haud incruentam uictoriam fuiſſe. poſt autem cum Samnitum, Bruttiorum, Lucanorumq; ſociorum copiæ acceſsiſſent, eum propius Romam populabundum caſtra admouiſſe, ac Præneſte uſque ueniſſe. inde Romanis nouo delectu habito occurrentibus iterum in Campaniam ſe receepiſſe. Itaque ſic ſcriptum eſt in epitoma XIII. Valerius Læuinus conſul parum proſpere aduerſus Pyrrhum pugnauit, elephantorum maxime inuſitata facie territis militibus. poſt id prœlium cum corpora Romanorum, qui in acie ceciderant, Pyrrhus inſpiceret, omnia uerſa in hoſtem inuenit, populabundusq; ad vrbem Romam proceſsit. & apud Frontinum lib. II, Valerius Læuinus, inquit, aduerſus Pyrrhum occiſo quodam gregali tenens gladium cruentum exercitui utrique perſuaſit Pyrrhum interemptum. quamobrem hoſtes deſtitutos ſe ducis morte credentes cõſternati à mendacio ſe pauidi in caſtra receperunt. et lib. IIII. P. Valerio cos. ſenatus præcepit exercitũ ad Sirim victũ ducere Serinum, ibiq; caſtra munire, et hyemẽ ſub tentorijs exigere.

m Ho

Hoc eſt autem tempus illud, quo C. Fabricius legatus à ſenatu ad Pyrrhum de captiuis redimendis miſſus ſummo ab eo in honore habitus eſt, captiui ſine pretio remiſsi ſunt. Itaque in epitoma etiam ſic ſcriptum eſt. C. Fabricius miſſus ad Pyrrhum à ſenatu, ut de redimendis captiuis ageret, fruſtra ut patriam deſereret à rege tentatus eſt. Captiui ſine pretio remiſsi ſunt. Hæc Plutarchus, Oroſius, Eutropius, Florus, Iuſtinus, Ennius apud Ciceronem lib. primo de officijs.

DE COS. AN. CDLXXIIII.

DEINCEPS P. Sulpicium cum P. Decio conſules ſuggerit Caſsiodorus. P. Decium, P. Sulpicium conſules aduerſus Pyrrhum miſſos ſcribit Eutropius. P. Decium P. Decij, qui ſe Samnitico bello deuouit, filium in prœlio contra Pyrrhum cecidiſſe, auctor eſt Cicero lib. II de finibus, & in Tuſculanis quæſtionibus. P. Sulpicium P. Sulpicij Sauerrionis filium eſſe arbitror conſulis anno CDXLIX.

De re geſta cum Pyrrho.

HIC eſt annus, quo de Pyrrhi pace actum eſt in ſenatu, tum cum Ap. Claudius Cæcus ſe deferri lectica in curiam iuſsit, atque eam oratione diſſuaſit. ſcribit enim Cicero in Catone, orationem eam Appium dixiſſe decem & ſeptem poſt alterum conſulatum annos: Qua de re ita in epitoma XIII. Cineas legatus à Pyrrho ad ſenatum miſſus petijt, ut componendæ pacis cauſſa rex in vrbem reciperetur, de qua re cum ad frequentem ſenatum referri placuiſſet, Ap. Claudius, qui propter inualitudinem oculorum iam diu à conſilijs publicis ſe abſtinuerat, uenit in curiam, & ſententia ſua tenuit, ut id Pyrrho negaretur. et apud Ciceronem Philipp. I. De Pyrrhi pace agebatur, cum Appius & cæcus & ſenex in ſenatum delatus eſt. et apud Plutarchum in Pyrrho, & Florum. De re autem his conſulibus cum Pyrrho geſta nihil propè traditum eſt. Hoc enim tantum ait Eutropius, ubi de negata Pyrrho regi pace diſſeruit. Miſſi ſunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius, & P. Decius Mus conſules. certamine commiſſo Pyrrhus vulneratus eſt. elephanti interfecti. XX millia cæſa hoſtium. at ex Romanis tantum quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus. Hoc in prœlio, vt dixi, P. Decium conſulem cecidiſſe auctor eſt Cicero. Quæ cum ita ſint, profecto uerba hæc epitomæ XIII ad hunc annum pertinent. Iterum aduerſus Pyrrhum dubio euentu pugnatum eſt. Dubio enim euentu ait, quòd rex ab una parte uulneratus, conſul ab altera interfectus ſit, plures tamen inde, quàm hinc ceciderint. Vulneratum tamen Pyrrhum Fabricio etiam conſule duce alij, ut poſt dicam, ſcriptum reliquerunt.

De cenſoribus, & luſtro XXXII.

QVINQVENNALE ſpatium in hunc annum edi cenſores poſcit. de quibus ſic eſt ſcriptum in epitoma XII, poſt pacis, quam cum Pyrrho Ap. Claudius diſſuaſit, mentionem. Cn. Domitius cēſor primus è plebe luſtrū cōdidit. cenſa ſunt ciuiū capita CCLXXVIII millia CCXXII. Ego vero Cn. Domitium Caluinum eſſe arbitror, qui conſul fuit anno CDLXX. conſularem enim quærimus, qui cenſor factus ſit. Vt autem C. Marcius primus è plebe cenſor fuit, ſic hic primus e plebe cenſor luſtrum condidit. Domitij collega qui fuerit, obſcurum eſt.

DE COS. AN. CDLXXV.

DEINCEPS C. Fabricius, Q. Aemilius conſulatum inierunt, ut ait Caſsiodorus. Hi ſunt, qui etiam una ante collegæ fuerunt anno CDLXXI. Hos enim bis una conſules fuiſſe ſcribit in Lælio Cicero. Eorundem meminit Plutarchus in Pyrro, Gellius lib. III, & Cicero pro Cornelio, Cum Heraclea, inquit, fœdus ictum C. Fabricio conſule Pyrrhi temporibus. Ambo conſules Tarentinum, & Pyrrhi bellum obtinuerunt.

De triumpho II *C. Fabricij cos.* II. *& re cum Tarentinis, & Pyrrho geſta.*

HOC anno cum Tarentinis, & ſocijs eorum acrius, quam ante dimicatum eſt. Etenim Eutropius, qui priore anno Pyrrhum vulneratum magna clade accepta Tarentum ſe recepiſſe ſcribit, quod ad huius anni hiſtoriam attinet, ſic ſubdit. Interiecto anno cōtra Pyrrhum Fabricius miſſus eſt, qui prius inter legatos ſollicitari non potuerat. tunc cum uicina caſtra ipſe, & rex haberent,

rent, medicus Pyrrhi ad eum nocte uenit, promittens veneno Pyrrhum occiſurum, ſi ſibi aliquid polliceretur. quem Fabricius uinctum reduci iuſsit ad dominum, Pyrrhoq; dici, quæ contra caput eius medicus ſpopondiſſet. tunc rex in Siciliam profectus eſt. Fabricius victis Samnitibus, & Lucanis triumphauit. Idem in epitoma XIII eſt ſic. Cum C. Fabricio conſuli is, qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur ſe regi uenenum daturum, cum indicio ad regem remiſſus eſt. res præterea contra Lucanos, Bruttios, & Samnites proſpere geſtas continet. Pyrrhus in Siciliam traiecit. C. etiam Fabricium Luſcinum conſulem ſcribit Valerius de miraculis proſpere cum Bruttijs, & Lucanis auxilio Martis dimicaſſe. Itaque in tabula Capitolina eſt, vnum C. Fabricium II. conſulem II. non de Pyrrho, ſed de Lucanis, Bruttijs, Tarentinis, & Samnitibus triumphaſſe. Hæc ita apud hos. Habeo etiam auctores, qui monitum à conſulibus his Pyrrhum de inſidijs primum dicant, atque captiuos à Pyrrho iccirco remiſſos; deinde bis apud Aſculum pugnatum eſſe, primo die nocte prœlium eſſe diremptum, poſtero Pyrrhum vulnere accepto ex prœlio exceſsiſſe. hoc Plutarchus in Pyrrho, & Florus, & ſcriptor libri de uiris illuſtrib. quanquàm apud hos poſtremos Curius, Fabriciusq;, non Aemilius, & Fabricius conſules mendoſe nominantur. Frontinus porro lib. ſecundo docet Pyrrhum pro Tarentinis apud Aſculum dextro cornu Samnitas, Epirotasq;, ſiniſtro Bruttios, atque Lucanos cum Sallentinis, in media acie Tarentinos collocaſſe, equitatum, & elephantos in ſubſidijs eſſe iuſsiſſe; contra conſules aptiſsime diuiſis in cornua equitibus legiones in prima acie, et in ſubſidijs collocaſſe, his immiſcuiſſe auxilia, vtrinq; XL millia fuiſſe. Pyrrhi dimidiam partem exercitus amiſſam, apud Romanos quinque millia deſiderata. Miror autem Critolaum (ut eſt in Parallelis Plutarchi) ſcripſiſſe Aemilium Papum conſulem uictoria ex Pyrrho parta elephantos Romam miſiſſe centum ſexaginta. Nam hoc ne Plutarchus quidē tradit in Pyrrho, & Plinius auctor eſt Romā primum elephantos uidiſſe in Curij triumpho de Pyrrho. De inſidijs Pyrrho ab Aemilio, & Fabricio conſulibus demonſtratis, quæque ea de re inter auctores diſſenſio ſit, latius Gellius lib. III, Plutarchus in Pyrrho, & in apophtegmatis, Cicero lib. primo de officijs, Valerius lib. VI. Florus temere à Curio medicū ad Pyrrhum remiſſum ait, pro Fabricio. Plutarchus, & Pauſanias à Syracuſanis, qui à Pœnis obſidebantur, Pyrrhum accerſitum eo ſe contuliſſe relicta Italia ſcribunt.

DE COS. ANN. CDLXXVI.

INSEQVENS annus auctore Caſsiodoro conſules habuit P. Cornelium, C. Iunium. P. Cornelium Rufinum bis conſulem profitetur Gellius lib. IIII. & XVII. De hoc etiam conſulatu idem loquitur lib. IIII. cum ait. C. Fabricius Luſcinus P. Cornelium Rufinum manu quidem ſtrenuum, & bellatorem bonum, ſed furacem hominem, & auaritia acri odio habebat. ſed cum reip. difficillimis temporibus creandi conſules forent, & Rufinus peteret conſulatum, competitoresq; eius eſſent imbelles, ſumma ope adnixus eſt Fabricius, uti Rufino conſulatus deferretur. eam rem pleriſque admirantibus, Fabricius inquit, nihil eſt, quod miremini, ſi malui compilari, quam venire. Idem Cicero lib. II de oratore. C. Iunius ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. Horum vterque conſul iterum Tarentinum bellum ſortitus eſt.

De triumpho C. Iunij Bubulci cos. II. de Lucanis, & Bruttijs.

PYRRHO ex Italia profecto ne quieuiſſe quidem bellum, immo ambobus cōſulibus commiſſum uidetur. quanquam quid ab his geſtum ſit, parum compertum eſt, in tabulis enim tantum Capitolinis ſcriptum eſt, C. Iunium Bubulcum cos. II. de Lucanis, & Bruttijs triumphaſſe. De re à Cornelio Rufino geſta ſic Frontinus lib. III. Cornelius Rufinus conſul cum aliquanto tempore Crotonem oppidum fruſtra obſediſſet, quod inexpugnabile faciebat aſſumpta in præſidia Lucanorum manus, ſimulauit ſe cœpto deſiſtere, captiuum deinde magno præmio ſolicitatum miſit Crotonem, qui, tanquā ex cuſtodia effugiſſet, perſuaſit diſceſsiſſe Romanos. Id uerum Crotonienſes arbitrati dimiſere auxilia, deſtitutiq; propugnatoribus inopinati, & inualidi capti ſunt. Eſt etiam in XIIII epitoma, quod ad hanc rem attinet, ita. Res contra Lucanos, Samnites, & Bruttios proſpere geſtas continet. ex quo intelligi poſſe uidetur, Cornelio Tarentinos, Iunio alios populos eueniſſe.

DE COS. AN. CDLXXVII.

Q. FABIVM, C. Genucium conſules ſuggerit Caſsiodorus. Horum conſulum ſic meminit Oroſius. Fabio Gurgite II, C. Genucio Clepſina conſulibus peſtilentia grauis urbem, & fines eius inuaſit. Fabius bellum cum Samnitibus ſortitus eſt.

De P. Cornelio Rufino dictatore.

De dictatura P. Cornelij Rufini hæc habeo, quæ dicam. Gellius lib. IIII, & XVII ita ſcriptum reliquit. P. Cornelius Rufinus bis conſul, & dictatura functus notatus eſt à Fabricio cenſore. & Valerius lib. II. Cornelius Rufinus duobus conſulatibus, & dictatura ſpecioſiſsima functus à Luſcino cenſore eſt notatus. Hæc verba me adduxerunt, vt ante cenſuram Fabricij dictaturam P. Cornelij collocarem. quanquam quo potiſsimum anno, aut qua de cauſſa dictus ille fuiſſet, parum certum haberem. Quoniam autem hoc anno grauis peſtilentia vrbem inuaſit, uidendum putaui, ne claui figendi cauſſa, ut alij ante alias, dictus eſſet. Nam Auguſtinus lib. III de ciuitate dei, hanc peſtilentiam ſumma vi in homines, pecudesq́; ſæuiſſe ſcribit. ſi quis tamen certiora attulerit, & ipſe ea ſequar. meam coniecturam in re non omnino contemnenda ne obſcuram quidem eſſe cuiquam volui.

De triumpho II Q. *Fabij Gurgitis cos.* II. *de Samnitibus, Lucanis, et Bruttiis.*

Et hoc quidem etiam anno cum ſocijs Tarentinorum, & Pyrrhi pugnatum eſſe, indicat Capitolinus Q. Fabij conſulis triumphus, quem ab eo actum eſſe de Samnitibus, Lucanis, & Bruttijs ſcriptum eſt. De quo nihil aliud accepimus, niſi quòd in epitoma XIIII hæc uerba ſunt. Res contra Lucanos, Samnites, & Bruttios proſpere geſtas continet. Victoriam autem ingentem fuiſſe, inde intelligi poteſt, quòd Tarentini, ac Samnites rebus ſuis diffiſi Pyrrhum ex Sicilia reuocauerint.

DE COS. AN. CDLXXVIII.

Deinceps M'. Curium, L. Lentulum ſubijcit conſules Caſsiodorus, & Eutropius. Hic eſt M'. Curij quartus conſulatus, qui una cum Lentuli triumpho ex Capitolino huius anni triumpho deſcriptus eſt. Curio cum Pyrrho Samnites, Lentulo Samnites prouincia obuenerunt.

De triumpho IIII *M'. Curii cos.* IIII. *de Samnitibus, et Pyrrho.*
L. Lentuli cos. de Samnitibus, et Lucanis.

Hoc anno reuerſo in Italiam ex Sicilia Pyrrho bellum cum eo renouatum, cum Tarentinis Samnitibus, et ſocijs eorum continuatum eſt. quod ipſum ita eſſe expoſitis annalium verbis facile quiuis intelliget. Scribit Iuſtinus lib. XXIII ita. Interiecto tempore legati ab Italicis ſocijs uenere (Tarentinos, & Samnites eos uocat Plutarchus) nunciantes Romanis reſiſti non poſſe, deditionemq́; futuram, niſi ſubueniat. Pyrrhus anxius tam ambiguo periculo, incertusq́; quid ageret, uel quibus primum ſubueniret, in vtrunq; pronus conſultabat. quippe inſtantibus hinc Carthaginienſibus, inde Romanis, periculoſum uidebatur exercitum in Italiam non traijcere, periculoſius à Sicilia deducere, ne aut ille non lata ope, aut hi deſerti amitterentur. Itaque conſerto prœlio cum ſuperior fuiſſet, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro uicto fugere uiſus eſt, ac propterea ſocij ab eo defecerunt, & imperium Siciliæ tam cito amiſit, quam facile quæſiuerat. ſed nec in Italia meliore fortuna vſus in Epirum regreditur. Eutropius autem hoc modo. Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus aduerſus Pyrrhum, qui ex Sicilia in Italiam reuerterat, miſsi ſunt. Curius contra eum pugnauit, exercitum eius cæcidit, ipſum Tarento fugauit, caſtra cepit. ea die cæſa ſunt hoſtium XXIII millia. Curius in conſulatu triumphauit. primus Romam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox receſsit. in epitoma autem XIIII ita. Curius Dentatus cum delectum haberet, eius qui citatus non reſponderat, bona primus uendidit. is iterũ Pyrrhum ex Sicilia in Italiam reuerſum uicit, & Italia expulit. Hoc item anno tertium cũ Pyrrho pugnatum, idq́; in Lucania in Aruſinis campis auctor eſt Oroſius, & Florus, ad Beneuentum autem Plutarchus. idem Florus Pyrrhum bis caſtris exutum, bis ſaucium ex Italia uictum exceſsiſſe adſcribit. De acie Pyrrhi inſtructa ſic Frontinus lib. IIII. Pyrrhus rex primus totum exercitum ſub eodem uallo continere inſtituit. Romani deinde uicto eo in campis Aruſinis ad Beneuentum caſtris eius potiti, & ordinatione notata paulatim ad hanc uſque metationem, quæ nunc effecta eſt, peruenerunt. Triumphaſſe porrò M'. Curium de Pyrrho rege tradit Cicero in Catone, & in oratione pro Murena, Eutropius, & Florus. cuius hæc uerba ſunt. Nec ullus pulchrior in urbem aut ſpecioſior triumphus intrauit, cum ante hunc diem nihil niſi pecora Volſcorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma uidiſſet. Tum ſi captiuos aſpiceres,

res, Moloſsi, Theſſali, Macedones, Bruttius, Apulus, atque Lucanus. ſi pompas, aurum, purpura, ſigna, tabulæ, Tarentinæq; deliciæ. ſed nihil libentius populus R. aſpexit, quam illas, quas timuerat cum turribus ſuis belluas, quæ nō ſine ſenſu captiuitatis ſummiſsis ceruicibus, uictores equos ſequebantur. Plutarchus item M'. Curium Pyrrhum regem uiciſſe, ac Samnitium opes fregiſſe ſcribit. Itaque in tabulis Capitolinis cum de Samnitibus & Pyrrho rege quartum triumphaſſe ſcriptum eſt. De L. autem Cornelij Lentuli cos. triumpho, quem de Samnitibus actum in Capitolinæ tabulæ fragmento inciſum eſt, hæc accepimus. Pyrrhum ſcribit Plutarchus partem copiarum in Lucaniam miſiſſe, ut alterum conſulem morarentur, ipſum Curio ad Beneuentum occurriſſe. Plinius etiam lib. XXXIII, L. Lentulus conſul, inquit, Ser. Cornelio Merendæ Samnitium oppido capto coronā aurea ex præda dedit. Quibus ex uerbis intelligi poteſt Lentulum item de Samnitibus, & (quoniam fragmentum Capitolinum habet SAMNITIBVS, ET) Lucanis etiam fortaſſe triumphaſſe.

De cenſoribus, & luſtro XXXIII.

Hoc anno luſtrum à cenſoribus conditū docere uidentur uerba, quæ ſunt in epitoma XIIII proxime poſt uictoriam M'. Curij. Fabricius cenſor P. Cornelium Rufinnm conſularem ſenatu mouit, quòd decem argenti pondo facti haberet. Luſtro à cenſoribus condito cenſa ſunt ciuium capita CCLXXI millia CCXXIIII. Collegam Fabricij Q. Aemilium Papum nominat Cicero in Lælio, & Gellius lib. XVII. De Rufino à Fabricio cenſore notato item Gellius, & Plutarchus in Sylla, Florus de bello Tarentino, Valerius de cenſoria nota.

DE COS. AN. CDLXXIX.

Ser. Cornelium, M'. Curium conſules tradit in hunc annum Caſsiodorus. Ego Ser. Cornelium Merendam eſſe opinor eum, quem ſcribit Plinius ab L. Lentulo conſule anno priore capto Samnitium oppido coronā ex auro accepiſſe. M'. Curius iam III conſul eſt. Quid domi, foris ve hoc anno cum Samnitibus; atque alijs populis geſtum ſit, incōpertum eſt. Tarentini enim bello fracti profecto Pyrrho per triennium quieuerunt.

DE COS. AN. CDLXXX.

Cassiodorvs ſuggerit conſules C. Fabium, C. Claudium. Quos Velleius lib. primo Fabium Dorſonem, & Claudium Caninam uocat. At Eutropius C. Fabricium Luſcinum, C. Claudium Cinnam, liber Cuſpiniani Luſcinum, & Cinnam edit. puto autem C. Fabium in magiſtratu mortuum eſſe, in eius locum C. Fabricium eſſe factum. nam à Caſsiodoro fere ordinarij tantum conſules nominantur; ut anno CDXCVII de Q. Cædicio. C. Claudium Caninam, qui ante etiam conſul fuit, eſſe exiſtimo. is bellum cum Samnitibus ſortitus eſt. His conſulibus legatos Alexandrinos Romam ueniſſe à Ptolemæo, & ſocietatem cum Romanis iunxiſſe tradit Eutropius. Coſſam, & Pæſtum colonias deductas Velleius. Coſſa autem Vulcientium eſt, de quibus paulo ante triumphatum eſt, auctore Plinio. Quibus de rebus ſic eſt ſcriptum in epitoma XIIII. Cum Ptolemæo Aegypti rege ſocietas iuncta eſt. Sextilia uirgo Veſtalis damnata inceſti uiua defoſſa eſt. Coloniæ deductæ ſunt Poſidonia, & Coſſa.

De triumpho C. Claudij Caninæ cos. II *de Samnitibus, & Lucanis.*

C. Clavdivm Caninam conſulem triumphaſſe de Samnitibus, & Lucanis apparet in fragmentis triumphorum Capitolinis, cuius rei nemo meminit. Continetur autem hic etiam triumphus his uerbis epitomę XIIII. Res contra Lucanos, Samnites, & Bruttios geſtas proſpere continet.

DE COS. AN. CDLXXXI.

Sp. Caruilium, L. Papirium Curſorem conſules deinceps prodit Caſsiodorus. Hi ambo iterum conſules fuerunt, quod ex Capitolinis eorum triumphis conſtat. Meminit horum Frontinus de aquæ ductibus lib. primo, & Liuius lib. XXIIII. In libro Cuſpiniani eſt Curſor II, & Maximus. Ambobus conſulibus Tarentini cum Samnitibus, & ſocijs euenerunt.

De triumpho II *L. Papirii Curſoris cos.* II. *& Sp. Caruilij cos.* II. *et re cum Tarentinis, et Samnitibus geſta.*

Hoc anno bellum Samniticum, & Tarentinũ confectũ eſt. ſcribit enim Liuius lib. XXIIII, Papirium, & Caruilium conſules aduerſus Samnites, Bruttiosq;, & Lucanum cum Tarentino populum declaratos eſſe. & Oroſius. Tarentini Pyrrhi morte comperta noua arma ſollicitant aduerſus Romanos. Carthaginienſium auxilia poſcunt per legatos, atque accipiunt. Conſerto prœlio Romani uicere. in epitoma uero lib. XIIII. Carthaginienſium claſsis auxilio Tarentinis uenit. quo facto ab ijs fœdus violatum eſt. res præterea contra Lucanos, Samnites, & Bruttios proſpere geſtas, & Pyrrhi regis mortem continet. uictis Tarentinis pax, & libertas data eſt. Itaque merito Samnites in oratione ad Annibalem lib. XXIII apud Liuium ita loquuntur. Per centum prope annos cum populo R. bellum geſsimus, nullo externo adiuti nec duce, nec exercitu, niſi quod per biennium Pyrrhus noſtro magis milite ſuas auxit uires, quam ſuis uiribus nos defendit. Item. Hoſtes populi R. fuimus primum per nos ipſi, quoad noſtra arma, noſtræ uires nos tutari poterant. poſteaquam ijs parum fidebamus, Pyrrho regi nos adiunximus, à quo relicti pacem neceſſariam accepimus. Lib. autem XXXI propius ad ueritatem loquitur, cum ait, Samnites cum Romanis per annos LXX bellaſſe. Nam Florus per L annos Samnites domitos imprudenter ſcribit. ac neſcio an imprudentius Appianus in prooemio hiſtoriæ, qui LXXX prodit. cum ad noſtram ſupputationem ſint LXXI. ſi quidem initũ bellum eſt anno CDX. finitum CDLXXXI. De Tarento à Papirio Curſore capto ſic ſcribit Frontinus lib. III. Papirius Curſor cos. apud Tarentum Miloni, qui cum præſidio Epirotarum urbem obtinebat, ſalutem ipſi, & popularibus, ſi per illum oppido potiretur, pollicitus eſt. Quibus præmijs ille corruptus perſuaſit Tarentinis, ut ſe legatum ad conſulem mitterent. à quo plena promiſſa ex pacto referens, in ſecuritatem oppidanos reſoluit. atque ita incuſtoditam urbem Curſori tradidit. Capitolina etiam fragmenta vtrunque conſulem de Tarentinis triumphaſſe ſignificant, ſed ita, ut de alijs etiam triumphatum ab ijs eſſe intelligi poſsit, ut de Lucanis, Samnitibus, & Bruttijs. Florus uiginti quatuor triumphos de Samnitibus actos tradit, nos autem triginta collegimus. Hac uictoria magna pars Italiæ in poteſtatem redacta eſt, uictis preſertim Tarentinis, Samnitibus, Lucanis, & paulo ante quoque Etruſcis.

De cenſoribus, & luſtro XXXIIII.

Frontino auctore cenſores in hunc annum edidimus M'. Curium, & L. Papirium Curſorem. is enim libro primo de aquæductib. ſic ſcribit. Vetus Anio poſt annos XL, quam Appia aqua perducta eſt, anno ab V. C. CCCCLXXXIX. M'. Curius Dentatus, qui cenſuram cum L. Papirio Curſore geſsit, Anionis qui nunc dicitur Vetus, aquam perducendam in urbem ex manubijs de Pyrrho captis curauit Sp. Caruilio, L. Papirio cos. Scriptor autem lib. de uiris illuſtrib. ſic. Curius aquam Anienem manubijs hoſtium in urbem induxit. Mouet autem me L. Papirius, quem eodem anno conſulem, & cenſorem facit Frontinus. & quòd ſpatij quinquennalis ratio hos cenſores in annum CDLXXXIII potius reijcit. uidendum autem eſt, ne hic L. Papirius Sp. F. pater conſulis fuerit, qui anno CDXLIIII dictator II fuerat. Nam C. Marcius Rutilus, qui anno CDXLIII conſulatum geſsit, ſequenti poſt hoc luſtro cenſuram tamen ſecundam cepit.

DE COS. AN. CDLXXXII.

C. Qvinctivm, L. Genucium conſules prodit in hunc annum Caſsiodorus. cognomina horum ſunt in libro Cuſpiniani, Claudus, & Clepſina. Liuius lib. VII T. Quinctij meminit altero pede claudi, à quo hoc forte cognomen tractum eſt.

De legione Campana à Genucio conſule cæſa.

Hoc (vt ait Oroſius) anno magnam uiſcerum ſuorum partem ſeueritas Romana concidit. Nam octaua legio, quæ aduentante Pyrrho, diffidens Romanæ ſpei Rheginos omnes, quibus ſubſidio præerat, interfecerat, ac prædam ſibi omnem, atque ipſum oppidum uindicauerat, L. Genucio conſuli punienda data eſt. qui obſeſſa Rheginorum urbe, captisq; omnibus, ipſe quidem in reliquos perfugas, & latrones exercuit digna ſupplicia, Romanos uero milites integræ legionis Romam miſit, qui populi iuſſu medio foro uirgis cæſi, ſecuriq; percuſsi ſunt. qua de re

in

in epitoma quoque x v poſt pacem Tarentinam ita eſt. Legio Campana, quæ Rhegium occupauerat, obſeſſa, deditione facta, ſecuri percuſſa eſt. Eandem rem Polybius libro primo tradit pluribus uerbis. & Valerius lib. i i, Populus R. inquit, milites, qui Rhegium iniuſto bello occupauerant, mortuoq; duce D. Iubellio M. Cæſium ſcribam eius ſua ſponte imperatorem delegerant, carcere incluſit, ac M. Fuluio Flacco tribuno pl. denunciante, ne in ciues Ro. aduerſus morem maiorum animaduerteret, nihilo minus propoſitum executus eſt. ceterum minore cum inuidia, ut id perageretur, quinquagenos per ſingulos dies uirgis cæſos ſecuri percuti iuſsit, eorumq; nullum ſepulturæ mandari, mortemq; lugeri uetuit.

DE COS. AN. CDLXXXIII.

C. GENVCIVM, Cn. Cornelium conſules prodit deinceps Caſsiodorus. Eorum cognomina ſunt Clepſina, & Blaſio, ut eſt in libro Cuſpin. C.Genucius idem eſt, ut puto, qui ante conſul fuit an. CDLXXVII. Cn.Cornelius ex cenſura Capitol.deſcriptus eſt, anni CDLXXXVIII.

De triumpho Cn. Cornelij Blaſionis cos. de Saſſinatibus.

FRAGMENTA Capitolinorum triumphorum ſatis indicant Cn. Cornelium conſulem de Saſsinatibus triumphaſſe. Cuius uictoriæ auctor extat nemo. Saſsina eadem, quæ Sarſina eſt, Vmbriæ oppidum. quos Polybius lib. i i vocat ὄμβρουσ, & σαρσινάτους. Vmbros autem hoc tempore mouiſſe apparet ex x v epitoma, in qua eſt. Vmbri uicti in deditionem accepti ſunt. quanquam id factum eſt anno CDLXXXVII.

DE COS. AN. CDLXXXIIII.

CASSIODORVS Cornelio, Genucio conſulibus, P. Sempronium, Ap. Claudium conſules ſuggerit, atque Quinctium Gulonem, Fabium Pictorem conſulto tranſcendit. Quorum meminit Eutropius, cum ait. Quinctio Gulone, Fabio Pictore conſulibus Picentes bellum commouere, & ab inſequentibus conſulibus P. Sempronio, Ap. Claudio uicti ſunt. & Plinius libro XXXIII, Q. Fabio conſule, inquit, argentum ſignatum eſt, annis quinque ante Punicum bellum. Hos etiam numerat Velleius, cum ſcribit lib. primo, Ap. Claudium, & P. Sempronium quinquennio poſt conſulem C.Claudium Caninam conſules fuiſſe. Ne hos quidem præterit liber Cuſpiniani, in quo eſt. Gulo, & Pictor. In epitoma x v ſunt etiam hæc uerba. Tunc primum populus R. argento uti cœpit. Sed hæc poſt Picentes uictos. i. poſt Ap. Claudium conſulem. Eodem loco ante pacis Picentibus datæ mentionem ſic ſcriptum eſt. Cum legatos Apolloniatium ad ſenatum miſſos quidam iuuenes pulſaſſent, dediti ſunt Apolloniatibus. Qua de re ſic Valerius lib. v i. Legatos ab urbe Apollonia Romam miſſos Q. Fabius, Cn. Apronius ædiles orta contentione pulſauerunt. quod ubi comperit ſenatus, continuo eos per feciales dedidit. quæſtoremq; cũ his Brunduſium ire iuſsit, ne quam in itinere à cognatis deditorũ iniuriã acciperent.

DE COS. AN. CDLXXXV.

P. SEMPRONIVM, Ap. Claudium conſules ſubijcit, vt dixi, Caſsiodorus, & Eutropius. Quos Velleius libro primo Sempronium Sophum, Appium Cæci filium uocat. P. Sempronius ex cenſura Capitolina anni DI deſcriptus eſt. Ambobus conſulibus Picentes euenerunt.

De triumphis P. Sempronij Sophi cos. Ap. Claudij Craſsi cos. & bello Picenti.

HOC anno Picentes triumphi à conſulibus acti ſunt. De quibus, quid inuenerim, exponam. Eutropius. Quinctio Gulone, C. Fabio Pictore conſulibus Picentes bellum commouere, & ab inſequentibus cos. P.Sempronio, Ap.Claudio uicti ſunt, & de his triumphatũ eſt. conditæ à Romanis ciuitates Ariminum in Gallia, & Beneuentũ in Samnio. Florus. Domiti ſunt poſt Tarentinos Picentes, & caput gentis Aſculum, Sempronio duce, qui tremente inter prœlium campo Tellurem deam promiſſa æde placauit. Oroſius. Sempronius cos. aduerſus Picentes duxit exercitum, & cum directe intra iactum teli utraque acies conſtitiſſet, repente ita cum horrendo fragore terra tremuit, ut ſtupore miraculi utrunque pauefactũ agmen hebeſceret. diu attoniti utrique populi hæſitauere. præiudicata incœpti conſcientia tandem procurſu concito iniere certamen

men. Romani, qui admodum pauci eo prœlio remanſerunt, uicerunt. Epitoma x v. Picentibus uictis pax data. coloniæ deductæ Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio. Velleius lib. I. Ariminum, & Beneuentum coloni miſsi, & ſuffragij ferendi ius datum Sabinis Sempronio Sopho, & Appio Cæci filio cos. De Sempronio ſic Frontinus lib. primo. Ti. Sempronius Gracchus cos. acie aduerſus Picentes directa, cum ſubitus terræmotus utraſque partes confudiſſet, exhortatione confirmauit ſuos, & impulit, ut conſternatum ſuperſtitione hoſtem inuaderent, adhortatusq; deuicit. In quo illud eſt mendoſe, quod Ti. Gracchum, pro P. Sopho edit. uterque enim ex gente Sempronia fuit. Horum triumphorum ueſtigia etiam impreſſa ſunt in fragmentis triumphorum Capitolinis.

DE COS. AN. CDXXCVI.

M. ATILIVM, L. Iulium Libonem conſules ſuggerit Caſsiodorus. M. Atilium Regulum, L. Iulium Libonem Eutropius. Vterque ex triumphis Capitolinis deſcriptus eſt.

De triumphis M. *Atilij Reguli cos.* L. *Iulij Libonis cos. & bello Sallentino.*

QVOD ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis ambos conſules hoc anno de Sallentinis triumphaſſe, idem auctoritate etiam ueterum annalium comprobatur. Scribit enim ſic Eutropius. M. Atilio Regulo, L. Iulio Libone cos. Sallentinis bellum indictum. captiq; ſunt cum ciuitate ſimul Brunduſini, & de his triumphatum eſt. Florus autem ſic. Sallentini Picentibus additi, caputq; regionis Brunduſium inclyto portu M. Atilio duce. et in hoc certamine uictoriæ pretium templum ſibi paſtoria Pales ultro popoſcit. Et in epitoma. Sallentini in deditionem accepti ſunt. M. etiam Atilium Regulum fuſis Sallentinis triumphaſſe ſcriptum inuenio in libro de viris illuſtribus. & Cicero de finibus lib. I I M. Atilium bis conſulem fuiſſe, ac triumphaſſe ſcribit. Ab his tamen conſulibus bellum confectum non eſſe indicant triumphi ſequentium conſulum.

DE COS. AN. CDXXCVII.

D. IVNIVM, M. Fabium conſules edit hoc anno Caſsiodorus. D. Iunium Peram, N. Fabium Pictorem Capitolini triumphi. Fabium Gurgitem, & Numerium Fabium Pictorem eodem tempore uixiſſe innuit etiam Valerius lib. I I I I. cap. I I I.

De triumphis duobus D. *Iunij Peræ cos.* N. *Fabij Pictoris cos. de Saſsinatibus, & Sallentinis.*

HOS conſules ambos bis in magiſtratu triumphaſſe ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis, primum de Saſsinatibus, deinde de Sallentinis, Meſſapijsq;. Quos triumphos probant uerba epitomæ x v, hæc. Vmbri, & Sallentini uicti in deditionem accepti ſunt. & quòd Eutropius ait de Sallentinis triumphatum eſſe. Sunt autem Saſsinates, vt dixi, Vmbriæ populi. nec quicquam aliud de hoc bello accepimus.

DE COS. AN. CDXXCVIII.

CASSIODORVS Iunio, & Fabio conſulibus ſuggerit Ap. Claudium, M. Fuluium. atque ſine dubio annum tranſcendit. nam ſi Iunius, Fabiusq; anno CDXXCVII, M. autem Fuluius anno CDXXCVIIII triumpharunt, profecto interferendus eſt annus CDXXCVIII. quo tamen anno cum qui conſules fuiſſent, traderet nemo, ego ad coniecturam, annalium tamen auctoritate firmatam, confugi, atque Q. Fabium Gurgitem, P. Decium Murem repoſui. Etenim Florus ſcribit Vulſinios hoc tempore à Fabio Gurgite eſſe uictos, auctor autem libri de uiris illuſtribus, à Decio Mure. Bellatum autem eſſe cum Vulſinienſibus hoc tempore probat triumphus, quem ſequenti anno egit M. Fuluius conſul. Fabium porrò Gurgitem III conſulem eſſe placet. Decium P. Decij, qui in bello Pyrrhi cecidit filium. Eſt autem eorum alter patricius, alter plebeius, quales ferè etiam hoc tempore inter ſe comparabantur. alij etiam Q. Fabium Maximum, L. Mamilium Vitulum edunt. quorum factum, quod ad Vitulum attinet, coarguere non poſſum. cum qua adducti auctoritate id fecerint, neſciam.

De cenſoribus, & luſtro XXXV.

CENSORES hoc anno Cn. Cornelium Blaſionem, & C. Marcium Rutilum II, qui in hoc magiſtratu Cenſorinus appellatus eſt, luſtrum XXXV cõdidiſſe, ſcriptum eſt in tabula Capitolina. Qua de re ſic Eutropius. Cum iam clarum urbis Romæ nomen eſſet, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. ut igitur cognoſcerentur, quæ copiæ Romanorum eſſent, cenſus eſt habitus. tum inuenta ſunt ciuium capita CCXCII millia CCXXIIII. & Oroſius; Sæuiente per biennium peſtilentia, inquit, cenſus indictus eſt, qui non quantum hominum deperiſſet, ſed quantum ſuperfuiſſet, inquireret. Luſtrum autem ſequenti anno conditum puto, quia in epitoma luſtri mentio fit poſt pacem Hieroni regi datam. ita. Luſtrum à cenſoribus conditum. cenſa ſunt ciuium capita CCXCII millia CCXXIIII. De Marcio autem cenſore II, ſic Valerius lib. IIII. cap. primo. Marcius Rutilus Cenſorinus iterum cenſor creatus ad concionem populum uocatũ quam potuit grauiſsima oratione corripuit, quòd eam poteſtatem bis ſibi detuliſſet. Plutarchus item in Coriolano ait, è Marciorum gente fuiſſe Cenſorinum, quem populus bis cenſorem creauit. Hic ergo ex cenſura bis nouo exemplo capta Cenſorinus appellatus eſt.

De bello Punico primo.

HOC anno bellum Punicum primum excitatum eſt. ſuſceptum autem anno ſequenti Ap. Claudio, qui primus Pœnis bellum intulit, conſule; anno (ut ait Solinus) CDXXCIX. in quo cum Capitolinis tabulis conſentit. Huius belli hæc cauſſa traditur. Quo tempore Rhegium à legione Romana (ut ante diximus) D. Iubellio duce, qui urbis præſidio præerat in finibus Italiæ occupatum eſt, eodem etiam Meſſana in Sicilia Campani, qui ſub Agathocle meruerant, intra mœnia recepti, uiolata fide, ciuibus partim interfectis, partim expulſis potiti ſunt. ſupplicio de legione Romana à Romanis ſumpto, anno, ut ſcripſi, CDLXXII, qui Meſſanam tenebant cum metu perterriti, tum prœlio aduerſo aduerſus Hieronem, quo ille victor rex Syracuſanorum appellatus fuerat, fracti, alij Carthaginienſium, alij Romanorum præſidium implorarunt. Romani ueriti, ne Carthaginienſes hac occaſione tota Sicilia potirentur, cum illi cetera omnia præter Meſſanam, & Syracuſas tenerent, Mamertinis aduocantibus opem ferrendam eſſe decreuerunt. Ap. Cladius conſul primus cum exercitu in Siciliam miſſus eſt. Hæc multis uerbis Polybius lib. II, & Florus. Hoc loco magna uetuſtati habenda gratia eſt, quæ cum omnia prope hiſtoriarum huius temporis monumenta conſumpſerit, integras nobis conſulares, triumphaleſq; tabulas uſque ad ſecundum bellum Punicum reliquerit. quas, quibus poterimus antiquorum annalium monumentis confirmabimus.

DE COS. AN. CDXXCIX.

IN hunc annum cos. edunt Ap. Claudium, Q. Fuluium Caſsiodorus, Eutropius, Oroſius, & Florus. CAVDICEM, & FLACCVM liber Cuſp. Hi à Gellio lib. XVII. cap. XXI nominantur Ap. Claudius Caudex Cæci frater, & M. Fuluius Flaccus. ut etiam in Capitolinis tabulis, quas per multos abhinc annos integras ex omni parte nacti ſumus.

De re ab Ap. Claudio Caudice cum Pœnis geſta.

AP. Claudium conſulem cui Sicilia obtigerat, Mamertini ad ſe uocarunt, præfecto quodam Pœnorum ex arce pulſo. Pœni ea re perciti Meſſanam obſident, ſociumq; obſeſsionis Hieronem Syracuſanorum regem ſibi adiungunt. Ap. Claudius traiecit in Siciliam, ac primum de pacis conditionibus cum utriſq; egit, quibus reiectis, Hieronem prœlio ita fregit, ut ipſe relicta Meſſana ſe Syracuſas receperit, quas etiam Appius obſedit. Hæc Polybius. Liuius etiam lib. XXXI Ap. Claudium primum bellum Carthaginienſibus intuliſſe ſcribit. Eutropius Ap. Claudium de Afris, & Hierone Pœnorum rege triumphaſſe ait, quem tamen triumphum Capitolini reprobarunt auctores.

De triumpho M. Fuluij Flacci cos. & re geſta cum Vulſinienſibus.

BELLVM Vulſinienſibus à prioribus conſulibus illatum, à Flacco confectum eſſe exiſtimo. De eo ſic Florus. Poſtremi Italicorum in fide manſere Vulſinij opulentiſsimi Etruſcorum im-

n plorantes

plorantes opem aduerſus ſeruos quondam ſuos, qui libertatem à dominis datam in ipſos erexerant, tranſlatamq; in ſe rep. dominabantur. ſed hi quoque duce Fabio Gurgite pœnas dederunt. & apud auctorem lib. de uiris illuſtrib. Vulſinij Etruriæ nobile oppidum luxuria penè perierunt. Nam dum temere ſeruos manumitterent, dum in curiam legerent, conſenſu ſeruorum oppreſsi cum multa indigna paterentur, clam Roma auxilium petierunt. Miſſusq; Decius Mus mox libertinos omnes aut in carcere necauit, aut dominis in ſeruitutem reſtituit. Metrodorus, auctore Plinio lib. XXXIIII. cap. VII, Vulſinios expugnatos eſſe propter duo millia ſtatuarum Romanis obiecit. Priorem cauſſam tradit etiam Eutropius. In Capitolinis autem tabulis inuenio M. Fuluium Flaccum conſulem hoc anno de Vulſinienſibus triumphaſſe, quod nemo alius tradit.

DE COS. AN. CDXC.

M'. VALERIVM, M'. Otacilium conſules ſuggerunt Polybius, Caſsiodorus, atque Eutropius. Cognomina horum ſunt Maximus Meſſalla, & Craſſus. ut eſt in Capitolina tabula. Vt autem Valerius Meſſalla dictus ſit, mox dicam.

De Cn. Fuluio Centumalo dictat.

DICTATOREM hoc anno Cn. Fuluium Centumalum cum magiſtro eq. Q. Marcio Philippo claui figendi cauſſa dictum nemo prodit, niſi qui tabulas Capitolinas ſcripſit. Id autem mihi probatur, propter peſtilentiæ uim, quæ acrius ciuitatem per hos annos auctore Oroſio uexauit. Clauo enim figendo peſtilentiam remitti perſuaſum erat Romanis, ut ante diximus.

De triumpho M'. Valerij Maximi Meſſallæ cos. et re cum Pœnis geſta.

HVIVS anni res cum Pœnis geſtæ non eodem modo traduntur ab omnibus. Nam Polybius ſic ſcribit. Conſules inde M'. Valerius, & M'. Otacilius in Siciliam traijciunt. quorum aduentu non ſolum pleraq; Carthaginienſium urbes ad Romanos defecerunt, ſed ipſe etiam rex Hiero rebus ſuis diffidens pacem petijt, atque impetrauit his conditionibus, ut captiuos Romanorum ſine pretio dimitteret, argenti talenta centum penderet, ſocius populi R. eſſet. His rebus auditis Carthaginienſes in Siciliam ſupplementum miſerunt, Agrigentum tanquam artem aduerſus Romanos tenuerunt. Conſules fœdere cum Hierone icto ex Sicilia receſſerunt. Ita ſi Polybium ſequamur res hoc anno ab his conſulibus ſine prœlio bene geſta eſt. Qui autem triumphum Meſſallæ Capitolinum de Pœnis, & Hierone rege, & Valerium in hoc magiſtratu Meſſallam appellatum ſcripſerunt alios annales ſequuti uidentur, eoſdem propè, quos etiam Plinius, qui lib. XXXV ſcribit: M'. Valerius Maximus Meſſalla princeps tabulam picturæ prœlij, quo Carthaginienſes, & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere curiæ Hoſtiliæ anno ab V. C. CDXC. & lib. VII. cap. LX: M'. Valerium Meſſallam bello Punico primo conſulem Catina in Sicilia capta primum horologium in publico ſtatuiſſe ſecundum roſtra in Columna M. Varro tradit. & Eutropius, qui ait. M'. Valerio, & Otacilio cos. in Sicilia à Romanis res magnæ geſtæ ſunt. Tauromitani, Catanenſes, & præterea quinquaginta ciuitates in fidem acceptæ ſunt. Idem etiam Eutropius in eo diſſenſit, quòd pacem Hieroni regi datam non primo belli anno ſcribit, ut eſt in libro de viris illuſtribus, & apud Florum, & Oroſium, nec ſecundo, ut apud Polybium, ſed tertio inſequenti. cum Capitolinis autem ſcriptoribus ſtat etiam Macrobius, qui lib. primo Saturnalium ſcribit: Valerius Maximus poſtquam Meſſanam urbem Siciliæ nobiliſsimam cepit, Meſſalla cognominatus eſt. Credo etiam Liuium hos annales ſequutum eſſe. ſic enim eſt in epitoma XVI. Origo Carthaginienſium, & primordia urbis eorum referuntur, contra quos, & Hieronem regem Syracuſanorum auxilium Mamertinis ferendum cenſuit ſenatus. cum de ea re inter ſuadentes, ut id fieret, diſſuadenteſq; contentio fuiſſet, tranſgreſsis tum primum mare equitibus R. aduerſus Hieronem ſæpius bene pugnatum. petenti pax data eſt. res præterea contra Pœnos, & Vulſinios proſpere geſtas continet.

DE COS. AN. CDXCI.

CONSVLES ſuggerunt Caſsiodorus, & Polybius L. Poſtumium, Q. Mamilium. quanquã apud Polybium eſt uitioſe *αἰμίλιος*, pro *μαμίλιος*. Eorum cognomina ſunt in tabulis Capitolinis. Megellus, & Vitulus.

De

De re geſta cum Pœnis.

Consvles in Siciliam profecti Agrigentum, quod à Pœnorum duce Annibale tenebatur, obſident; Erbeſus, quod erat horreum populi R. ab Annone receptum. Pœni nihilominus fame oppreſsi ad ſummam dimicationem cum ueniſſent uicti ſunt. Agrigentum clam præſidio Pœnorum egreſſo in poteſtatem Romanorum uenit. Hæc Polybius. at Eutropius ita. Afri tertio anno belli Punici primi in Sicilia uicti ſunt. & de his iterum Romæ triumphatum eſt. Hunc tamen triumphum Capitolini ſcriptores non probant. De Agrigento obſeſſo à Romanis, & capto latius etiam Oroſius.

DE COS. AN. CDXCII.

L. Valerivm, T. Otacilium conſules comparant inter ſe in hunc annum Polybius, & Caſsiodorus. Valerij cognomen eſt Flaccus, Otacilij Craſſus, ut eſt in Capitolinis tabulis.

De re geſta cum Pœnis.

Vt Valerius, & Otacilius conſules nouo delectu habito in Siciliam miſsi pleraſq; mediterraneas ciuitates pedeſtrium copiarum Romanarum metu, ita Pœni maritimę claſsis terrore ad ſe traxerunt. Id cum Romani animaduertiſſent, quinqueremes centum, triremes uiginti exædificandas curant, quibus partim Italiæ oram tuerentur, partim Africam ipſam uexarent. Polybius. Atque hoc primum tempore Romani claſſem belli gerendi cauſſa habuerunt.

DE COS. AN. CDXCIII.

Consvles ſuggerit Caſsiodorus Cn. Cornelium, C. Duilium. item etiam Polybius, præterquã quod λίβιον habet pro δυίλιον. Cn. Cornelius Aſina nominatur à Capitolinis ſcriptoribus, Oroſio, Eutropio, & Valerio lib. v i. cap. x. de quo cognomine ſic Macrobius lib. i. Saturn. Aſinæ cognomentum Cornelijs datum eſt, quoniam princeps Cornelię gentis empto fundo, ſeu filia data marito, cum ſponſores ab eo ſolenniter poſcerentur, aſinam cum pecuniæ onere produxit in forum, quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. De C. Duilio mox dicam.

De nauali triumpho C. Duilij cos. de Pœnis.

Cn. Cornelius cos. claſsi præfectus omnibus nauibus, ubi perfectæ eſſent, ad fretum uenire iuſsis, ipſe cum decem & ſeptem Meſſanam contendit. inde cum paratis neceſſarijs rebus, quadam oblata ſpe, aliquanto celerius, quam neceſſe erat, Liparas cum x v i i nauibus conceſsiſſet, ibi ab Annibale Pœnorum duce concluſus, & captus eſt. Annibal cum ad claſſem Romanorum ſpeculandam iret, atque improuiſo in eam inſtructam incidiſſet, magna ſuarum nauium parte amiſſa, ipſe uix uiuus effugit. his rebus auditis C. Duilius pedeſtribus, quibus præerat, copijs tribunis militum traditis, ad claſſem ſe contulit, ac Pœnos, nauali prœlio congreſſus, deuicit. Annibal uix Carthaginem incolumis redijt. Romani Aegeſtam obſidione exemerunt, ac Macellam oppidum in Sicilia ui ceperunt. Hæc Polybius. quæ eadem ſunt in epitoma x v i i, ita. Cn. Cornelius cos. à claſſe Punica circumuentus, & per fraudem ueluti in colloquium euocatus, captus eſt. C. Duilius cos. aduerſus claſſem Pœnorum proſpere pugnauit, primuſq; omnium Romanorum ducum naualis uictoriæ duxit triumphum. ob quam cauſſam ei perpetuus quoque honos habitus eſt, ut reuertenti à cœna tibicine canente funale præferretur. Itaque apud Ciceronem Cato merito ita loquitur. C. Duilium M. F. qui Pœnos primus claſſe deuicerat, redeuntem à cœna ſenem ſæpe uidi puer. delectabatur crebro funali, & tibicine, quæ ſibi nullo exemplo priuatus ſumpſerat. tantam licentiam dabat gloria. & Florus. Duilius uictor ad Liparas merſa, & fugata hoſtium claſſe primum illum maritimum egit triumphum. cuius quod gaudium fuit? cum Duilius imperator non contentus unius diei triumpho per uitam omnem, ubi à cœna rediret, prælucere funalia, & præcinere ſibi tibias iuſsit, quaſi quotidie triumpharet. Eadem Eutropius, & Oroſius, & Plinius lib x x x i i i i, Columna poſita C. Duilio cos. qui primus naualem triumphum egit de Pœnis, quæ eſt etiam nunc in foro. & Tacitus lib. i i. Iano templum apud forum olitorium C. Duilius ſtruxit, qui primus rem R. proſpere mari geſsit, triumphumq; naualem de Pœnis meruit.

ruit. Idem eſt etiam apud ſcriptorem libri de viris illuſt. De manibus ferreis, quas excogitauit in prœlio Duilius, & coruos nominauit ſcribit Polybius, Frontinus lib. II. cap. III.

DE COS. AN. CDXCIIII.

C. AQVILLIVM, L. Cornelium conſules Caſsiodorus; C. Aquillium Florum, L. Cornelium Scipionem Eutropius, & Oroſius ſuggerunt. Hos prætermittit Polybius.

De triumpho L. Cornelij Scipionis cos. de Pœnis, & Sadin. et Corſica.

L. CORNELIVM Scipionem conſulem de Pœnis, Sardis, & Corſis triumphaſſe ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. De quo triumpho ſic Eutropius. C. Aquillio Floro, L. Cornelio Scipione cos. Scipio Corſicam, & Sardiniam uaſtauit, multa millia inde captiuorū abduxit, triumphum egit. In epitoma XVII. L. Cornelius in Sardinia contra Sardos, & Corſos, & Annonem Pœnorum ducem feliciter pugnauit. et Florus. L. Scipio cos. ſerpente latius bello in Sardiniam, annexamq; ei Corſicam tranſit. ubi & Caracalæ urbis excidio incolas terruit, & omnes Pœnos ita terra, mariq; expugnauit, ut iam victoriæ nihil niſi Africa ipſa reſtaret. Item Oroſius. item Valerius libro quinto, L. Cornelius cos. primo Punico bello cum Olbiam oppidum cepiſſet, pro quo fortiſsime pugnans Anno dux Carthaginienſium occiderat, corpus eius è tabernaculo ſuo amplo funere extulit. et Frontinus libro III, L. Scipio in Sardinia cuiuſdam ciuitatis per tumultum relicta oppugnatione, quam inſtruxerat, ſpeciem fugientis præſtitit, inſecutisq; temere oppidanis, per eos, quos in proximo occultauerat, oppidum inuaſit. Hoc anno nihil memorabile geſtum in Sicilia ſcribit Polybius. Quanquam utrunque conſulem de Pœnis triumphaſſe ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis.

DE COS. AN. CDXCV.

A. ATILIVM, C. Sulpicium conſules edit in hunc annum Polybius. A. Atilium Calatinum, C. Sulpicium Caſsiodorus. CALATINVM, & PATERCVLVM liber Cuſpinianus. A. Atilium Calatinum, C. Sulpicium Paterculum lapis Capitolinus.

De triumpho C. Aquillij Flori pro cos. de Pœnis.

C. AQVILLIVM Florum pro conſule de Pœnis hoc anno triumphaſſe ſcriptum inuenio in tabulis Capitolinis. Ex quo intelligi poteſt rem priore anno ab ambobus cos. & in Sicilia, & in Sardinia geſtam. quamuis Polybius nihil geſtum memoria dignum tradiderit.

De triumpho C. Sulpicij Paterculi cos. de Pœnis, & Sardis.

CONSVLES in Siciliam profecti Panormum, vbi Pœnorum tum copiæ hiemabant, totum belli impetum conuertunt. eo uero oppido relicto Hippanam, & Mytiſtratum capiunt, Camarinam, quæ à ſe defecerat, recipiunt, Ennam, & alia Pœnorum oppida occupant, Liparas obſident. Ita Polybius. Qui uero ſcripſit de viris illuſtribus, hoc modo. Atilius Calatinus Enna, Drepano, Lilybæo hoſtilia præſidia deiecit, Panormum cepit, totamq; Siciliam peruagatus paucis nauibus magnam hoſtium claſſem duce Amilcare ſuperauit. cum ad Camarinam ab hoſtibus obſeſſam properaret, à Pœnis in anguſtijs clauſus eſt. ubi tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis in ſuperiorem locum euaſit, conſulem liberauit. ipſe cum trecentis pugnans cecidit, & poſtea ab Atilio ſemianimis inuentus, & ſanatus eſt. Florus autem ſic. Calatino dictatore omnia fere præſidia Pœnorum Agrigento, Drepano, Panormo, Eryce, Lilybæo detracta. trepidatum ſemel circa Camarinenſium ſaltum. ſed eximia virtute Calpurnij Flammæ tribuni militum euaſerunt. In epitoma autem XVII ita. Atilius Calatinus conſul, cum in locum iniquum à Pœnis circumſeſſum temere duxiſſet exercitum, M. Calpurnij tribuni militum virtute, & opera euaſit. qui cum trecentis militibus eruptione facta hoſtes in ſe conuertit. De eodem Calpurnio Oroſius, Gellius lib. III. cap. VII, Plinius lib. XXII. cap. VI, Frontinus de ſtratagem. Valerius. Agrigentum non recte Florus hoc anno captum ſcribit, cum biennio ante per obſidionem in poteſtatem Romanorum uenerit. Præterea uero illud etiam apud ſcriptorem libri de uiris illuſtribus eſt imprudenter ſcriptum, quod A. Atilio prœlium nauale tribuit

tribuit, quod C. Atilio ſequenti anno conſuli tribuendum eſt, ut poſt dicam. apud Florum iterum, quòd res has à Calatino dictatore geſtas prodit, cum in conſulatu geſtæ ſint. Porrò autem C.Sulpicium in Sardinia rem geſsiſſe, ut A. Atilium in Sicilia apparet inde, quòd Sulpicius de Pœnis, & Sardis conſul triumphauit. Atilius ſequenti anno pr. de Pœnis ex Sicilia, auctoribus Capitolinis tabulis.

De *cenſoribus, & luſtro* XXXVI.

IN tabulis Capitolinis hoc anno cenſor eſt C. Duilius. collega eius intercidit, neque annalium ope ulla reperiri adhuc potuit. luſtrũ factum eſſe XXXVI probat ſequens luſtrum XXXVII.

DE COS. AN. CDXCVI.

CN. Cornelium, C. Atilium Serranum conſules prodit Caſsiodorus. C. Atilium Polybius, C. Atilium Regulũ Capitolinæ tabulæ. REGVLVM, & BLASIONEM iterũ liber Cuſp. Hic Atilius primus fuiſſe uidetur, qui Serrani cognomen tulerit. de quo Cicero pro Roſcio. Næ tu Erucci accuſator ridiculus eſſes, ſi illis temporibus natus eſſes, cum ab aratro accerſebantur, qui conſules fierent. etenim qui præeſſe agro colendo flagitium putes, profecto illum Atilium, quem ſua manu ſpargentem ſemen qui miſsi erant, conuenerunt, hominem turpiſsimum iudicares. et Valerius lib. IIII. Atilium, qui ad eum accerſendum à ſenatu miſsi erant ad imperium populi R. ſuſcipiendum ſemen aſpergentem uiderunt. ſed illæ ruſtico opere attritæ manus ſalutem publicam ſtabilierunt, ingentes hoſtium copias peſſundederunt, quæq; modo arantium boum iugum rexerant, triumphalis currus habenas retinuerunt. & Appuleius in apologia. Romanorum etiam maioribus Quinctijs, & Serranis non modo vxores, verum etiam conſulatus & dictaturæ in agris offerebantur. Plin. lib. XVIII. Ipſorum tunc manibus imperatorum colebantur agri (vt fas eſt credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore. ſerentem inuenerunt, dati honores, Serranum unde cognomen. Ex his enim intelligitur, Atilium eum, qui Serranus dictus eſt, & conſulatum geſsiſſe, & triumphum egiſſe. quæ duo huic contigerunt.

De Q. *Ogulnio dictatore*.

Q. OGVLNIVM Gallum dictatorem cum M. Lætorio Planciano magiſtro equitum dictatorem hoc anno creatum feriarum Latinarum cauſſa, niſi ſcriptum eſſet in Capitolinis tabulis, id ut multa alia, uetuſtas obruiſſet.

De triumpho A. *Atilij Calatini pr. ex Sicilia de Pœnis*.

IN tabulis Capitolinis eſt, A. Atilium Calatinum pr. ex Sicilia de Pœnis triumphaſſe. de quo triumpho ſcribit etiam auctor libri de viris illuſtribus. De rebus autem ab eo geſtis diximus in anno priore. Illud admonendum hoc loco videtur, prætorem pro pro conſule poni in tabulis Capitolinis. hoc enim ſignificant, Atilium prorogato vltra conſulatum imperio, non in magiſtratu triumphaſſe. niſi malis eum poſt conſulatum abſentem prætorem creatum in prætura triumphum egiſſe.

De triumpho nauali C. *Atilij Reguli cos. de Pœnis*.

C. ATILIVM Regulum conſulem de Pœnis naualem egiſſe inuenio ſcriptum in tabulis Capitolinis. qui triumphus probatur etiam auctoritate Oroſij, qui ſic ait. Annibal ſenior à Carthaginienſibus iterum claſsi præpoſitus infeliciter cum Romanis nauali prœlio congreſſus, & victus, ab exercitu ſuo ſeditione orta lapidibus obrutus eſt. Atilius conſul Liparam, Melitamq; inſulas Siciliæ nobiles peruagatus euertit. Itẽ in epitoma XVII. Annibal dux Pœnorum uicta claſſe, cui præfuerat, à militibus ſuis in crucem ſublatus eſt. Huc etiam referuntur quæ de A. Atilio Calatino ſunt in libro de uiris illuſtrib. Totam Siciliam peruagatus paucis nauibus magnam hoſtium claſſem duce Amilcare ſuperauit. Hos annales ſequuti ſunt ij, qui triumphum huius naualem Capitolinum ſcripſerunt. nam Polybius bis mari pugnatum eſſe ab C. Atilio, & Pœnis ait; ita, ut ambo ſibi uictoriæ gloriam uindicarent. ceterum terra nihil memorabile geſtum eſſe. Hinc factum eſt, ut Plinius hunc triumphalem aratorem appellauerit, & Valerius triumphalis currus habenas eum tractaſſe tradiderit, ut ante expoſui.

DE

DE COS. AN. CDXCVI.

Q. CAEDICIVM, L. Manlium conſules edit deinceps Caſsiodorus; M. Atilium Regulum, L. Manlium Vulſonem Eutropius; M. Atilium, L. Manlium Polybius. Liuius etiam libro trigeſimonono, poſt M. Atilium Regulum, inquit, & L. Manlium conſules Africa nullas copias Romanas vidit, niſi poſt annos fere quinquaginta, cum P. Scipio traiecit. Eorundem meminit etiam Iuſtinus lib. XLI. Eſt autem intelligendum Q. Cædicium in magiſtratu mortuum, M. Atilium in eius locum ſubrogatum, atque iterum factum eſſe. quod ex Capitolinis tabulis patet, in quibus eſt L. Manlius Vulſo Longus, & in locum Q. Cædicij M. Atilius Regulus II. & ex libro Cuſpiniani, apud quem eſt LONGVS, & REGVLVS.

De triumpho nauali L. Manlij Vulſonis cos. de Pœnis. & rebus à M. Atilio Regulo cos. cum Pœnis geſtis,

HOC anno Romani pararunt omnia, ut in Africam traijcerent. Pœni id pro uiribus impedire conati prœlium nauale commiſerunt. duces hinc erant conſules M. Atilius, L. Manlius, inde Anno, & Amilcar. uictoria penes Romanos fuit. ijdem reparatis, quas ceperant, nauibus ad Mercurij promontorium, quod eſt in Africa, inde Aſpidem urbem à litore primam ueniunt, eaque in deditionem accepta in agrum Carthaginienſem impetum faciunt. L. Manlius Romam cum parte claſsis reuocatus eſt. M. Atilius in Africa cum XL nauibus, et XV millib. peditum, & D equitibus manſit. Carthaginienſes tribus ducibus Aſdrubali, Boſtari, & Amilcari regionis præſidium tradunt. Atilius Adi oppido obſeſſo, Tunete expugnato, cum ſucceſſorem timeret, facere fœdus cum Carthaginienſibus uoluit. quod ab ijs propter acerbiores conditiones repudiatum eſt. Hoc Polybius. Eutropius paulo ſecus de eadem re ita. L. Manlio Vulſone, M. Atilio Regulo cos. bellum in Africam translatum eſt. contra Amilcarem Carthaginienſium ducem in mari pugnatum, uictusq; eſt. nam amiſsis LXIIII nauibus regreſſus eſt. Romani XII amiſerunt. cum in Africam tranſiſſent, primam Clypeam Africæ ciuitatem in deditionem acceperunt. conſules uſque ad Carthaginem proceſſerunt, multisq; uaſtatis oppidis Manlius uictor Romam redijt, & XXVII millia captiuorum cum ingentibus ſpolijs reduxit. Atilius in Africa remanſit, contra tres Carthaginienſium duces aciem inſtruxit Aſdrubales duos, & Amilcarem, ac dimicans uictor fuit. XVIII millia hoſtium cæcidit, V millia cum XVIII elephantis cepit. ſerpentem miræ magnitudinis, qui milites multos, qui ad flumen Bagradam aquatum deſcenderant, deuorauerat, occidit. cuius corium CXX pedes longum fuit, Romam delatum aliquandiu cunctis miraculo fuit. tum uicti Carthaginienſes pacem à Romanis petierunt. In epitoma autem XVII ſic eſt. Atilius Regulus cos. uictis nauali prœlio Pœnis in Africam traiecit. item, in Africa ſerpentem portentoſæ magnitudinis cum maxima militum clade occidit. Eadem ſunt apud Oroſium, & Florũ. De ſerpente, & corio eius Gellius lib. VI. cap. III. Valerius de miraculis. Hæc & naualem triumphum L. Manlij, de quo eſt in Capitolinis tabulis, & nobilẽ uictoriã M. Atilij confirmare poſſunt.

DE COS. AN. CDXCVIII.

SER. Fuluium, M. Aemilium conſules in hunc annum prodit Polybius. NOBILIOREM, & PAVLLVM liber Cuſpin. Ser. Fuluium Nobiliorem, M. Aemilium Paullum Caſsiodorus, & cũ tabulis Capitolinis Eutropius. Ser. Fuluij conſulis bello Punico meminit etiã Liuius lib. XLII.

De M. Atilio Regulo à Pœnis capto. & triumphis Ser. Fuluij Nobilioris pro cos. & M. Aemilij Paulli pro cos. de Coſſurentibus, & Pœnis.

HOC anno captum M. Atilium puto, non priore. Hoc probant Liuij uerba, quæ ſunt lib. XXIIII. M. Atilius primo acceſſu ad Africam non offendit. eiq; portus Africæ patuerunt, & res egregias primo anno geſsit, & quantum ad Carthaginienſes duces inuictus ad ultimum permanſit. Item Valerij hæc capite de paupertate. M. Atilius, cum prorogatum ſibi ob res bene geſtas imperium in proximum annum cognouiſſet, conſulibus ſcripſit uillicum in agello mortuum eſſe, occaſionemq; nactum mercenarium amoto inde ruſtico inſtrumento diſceſsiſſe, ideoq; ſucceſſorem petere, ne deſerto agro non eſſet unde uxor, & liberi alerentur. Eutropius autem captum eum ſic ſcribit. Cum Regulus pacem, niſi duris conditionibus, daret, Pœni auxilium a Lacedæ-

monijs

monijs petierunt, & dux eis miſſus Xantippus eius belli uictor fuit. Regulus uictus eſt ultima pernicie. II millia tantum ex Romanis effugerunt, XV millia cum Regulo capta, XXX millia cæſa. Xantippus ilico in Græciam nauigauit. Regulus in cathenas coniectus. Polybius elephantorum maxime cauſſa cladem acceptam ſcribit. Igitur Aemilius Paullus, & Fuluius Nobilior conſules audita captiuitate Reguli (inquit Oroſius) & clade exercitus Romani tranſire in Africam cum claſſe CC nauium iuſsi Clupeam petunt. Eò & Carthaginienſes cum pari claſſe confeſtim venerunt. nec differri potuit nauale certamen: CIIII naues Carthaginienſium demerſæ. XXX cum pugnatoribus captæ. præterea XXXV millia militum cæſa ſunt. Romanorum autem nouem nauibus deprehenſis mille centum periere milites. conſules Clupeæ caſtra poſuerunt. cum duo Annones eò cum magno exercitu conueniſſent, prœlio commiſſo IX millia militum perdiderunt. poſt autem cum Romana claſsis ad Italiam prædis onuſta remearet infando naufragio euerſa eſt. nam ex CCC nauibus CCXX perierunt, LXXX uix abiectis oneribus liberatæ ſunt. Amilcar cum exercitu in Numidiam, Mauritaniamq; miſſus poſtquã hoſtiliter in vniuerſos egit, quòd Regulũ libenter ſuſcepiſſe diceretur, mille argenti talentis, & XX millibus boum reliquos condemnauit. Eadem ſunt apud Polybium fere, & Eutropium. & de capto Regulo, & naufragijs Romanis in epitoma XVIII. Itaque in Capitolinis tabulis ſcriptum eſt utrunq; conſulem de Coſſurentibus, & Pœnis pro conſule ſequenti anno triumphaſſe. ut omnino naufragia conſulibus, quo minus uictoriæ honorem meritum adepti ſint, impedimento fuiſſe non uideantur. Coſſura autem inſula fuit in mari Africo.

DE COS. AN. CDXCIX.

CN. Cornelium, A. Atilium conſules memorat in hunc annum Caſsiodorus, & Polybius. A. Atilium Calatinum II, Cn. Cornelium Scipionem Aſinam II ſcribunt Capitolini auctores. De Cn. Cornelio Aſina cos. II ſic Valerius lib. VI. Cn. Cornelius Scipio Aſina, qui conſul à Pœnis apud Liparas captus fuit, cum belli iure omnia perdidiſſet, cuncta recuperauit conſul iterum creatus. ita ex conſule captiuus, ex captiuo iterum conſul factus.

De re geſta à conſulibus cum Pœnis, & triumpho Cn. Cornelij Aſinæ pro cos. de Pœnis.

ROMANI ducentarum, & uiginti nauium claſſe refecta, conſules Cn. Cornelium, A. Atilium in Siciliam miſerunt, qui acceptis ijs, quæ ex naufragio ſuperfuerunt, & claſſe trecentarum nauium facta, Panormum Pœnorum urbem obſidione ceperunt. Ita Polybius. Eutropius item claſſem ducentarum nauium ſtatim à Romanis reparatam ſcribit. Hac de cauſſa factum eſt, ut Cn. Cornelius de Pœnis, ſed pro conſule, atque inſequenti anno triumphauerit. eius enim triumphus in Capitolinis tabulis ſcriptus eſt, præterea nuſquam.

DE COS. AN. D.

CONSVLES ſuggerit Caſsiodorus, & Polybius Cn. Seruilium, C. Sempronium. Cn. Seruilium Cæpionem, C. Sempronium Blæſum Eutropius & Oroſius. Eorundem meminit etiam Solinus capite XXX, & lapis Capitolinus.

De cenſoribus abdicatis.

CENSORES in hunc annum conijciunt Capitolini ſcriptores D. Iunium Peram, L. Poſtumium Megellum, qui idem prætor erat. Ceterum abdicatos eos morte Poſtumij intelligendum eſt. Nàm nec luſtrum adſcriptum eſt, & poſtero anno alteri cenſores creati ſunt. Horum autem meminit, quod legerim, nemo.

De triumpho C. Sempronij Blæſi cos. de Pœnis.

CONSVLES CLX nauibus in Siciliam, inde in Africam tranſgreſsi uniuerſam oram maritimam, quæ circa Syrtes eſt, depopulati ſunt. ignari autem locorum cum in Syrtes impuliſſent, onera abijcere omnia, ut naues ſubleuarent, coacti, cum retro in Siciliam, atque ex Sicilia in Italiam irent, coorta tempeſtate, CL naues onerarias, & prædam amiſerunt. Itaque S. C. factum, ne amplius, quam LX nauium claſsis ad ſubſidium Italiæ haberetur. Hæc Polybius, Eutropius, & Oroſius.

Oroſius. Itaque Solinus cap. XXX. Cn. Seruilio. C. Sempronio coſ. inquit, inter Syrtes claſſis Romana impulit. Adijcit etiam Polybius à conſulibus his nihil memorabile geſtum, ut non eoſdem omnes ſequuti annales uideantur, ſiquidem rem præclare geſtam eſſe indicant ij, qui Capitolinum triumphum C. Sempronij Blæſi conſulis de Pœnis deſcripſerunt. forte autem, quia maritimam oram late populatus erat, Sempronius triumphum impetrauit.

DE COS. AN. DI.

CONSVLES ſubijcit Caſsiodorus C. Aurelium Cottam, & P. Geminum. C. Aurelium Cottam, P. Seruilium Geminum lapis Capitolinus. Cicero in Lucullo C. Cottam cum P. Seruilio Gemino bis conſulem fuiſſe ſcribit. C. Cottæ conſulis in Sicilia meminit etiam Frontinus lib. IIII de ſtratagematis, & Oroſius.

De *cenſoribus, & luſtro* XXXVII.

M'. VALERIVM Maximum, P. Sempronium Sophum cenſores edunt in eundem annum Capitolinæ tabulæ, ab ijſque luſtrum XXXVII conditum profitentur. De quibus hæc tantum Valerius capite de cenſoria nota. P. Sempronius Sophus, M'. Valerius cenſores quadringentos iuuenes equites, quia in Sicilia ad munitionum opus ire iuſsi, facere id neglexerant, equis publicis ſpoliatos in numerum ærariorum retulerunt. & in epitoma XVIII. P. Sempronius Sophus, M'. Valerius Maximus cenſores cum ſenatum legerent, XIII ſenatu mouerunt, luſtrum condiderunt, quo cenſa ſunt ciuium capita CCXCVII millia DCCXCVII.

De triumpho C. *Aurelij Cottæ coſ. de Pœnis, & Siculis.*

C. AVRELIVM Cottam conſulem de Pœnis, & Siculis triumphaſſe nemo prodit, niſi is, qui Capitolinos triumphos digeſsit. Probant autem hunc triumphum uerba Oroſii ita ſcribentis. Patres decreto rupto Cottam conſulem in Siciliam miſerunt. qui plurimis prælijs aduerſus Pœnos, & Siculos terra, mariq; pugnauit, & per totam Siciliam partim hoſtium, partim etiam ſociorum inhumanas ſtrages reliquit. & Frontinus lib. IIII. ſic. Aurelius Cotta conſul cum ad opus equites neceſsitate cogente iuſsiſſet accedere, eorumq; pars detrectaſſet imperium, queſtus apud cenſores, effecit, ut notarentur. à patribus deinde obtinuit, ne eis præterita æra procederent. Tribuni quoque plebis de eadem re ad populum pertulerunt, omniumq; conſenſu ſtabilita diſciplina eſt. Item. Cotta conſul in Sicilia in Valerium nobilem tribunum militum virgis animaduertit. Idem P. Valerium Pecuniolam ſanguine ſibi iunctum, quem obſidioni Liparitanæ ad auſpicia repetenda Meſſanam tranſiturus, præfecerat, uirgis cæſum militiæ munere inter pedites fungi coegit, quod eius culpa ager incenſus, & pene caſtra erant capta. Polybius Cottæ nomen omiſit, uictoriam autem his (ut puto) verbis expreſsit. Romani accepta ab elephantis in Africa clade adeo perculſi erant, ut per biennium partim in agro Africo, partim in Selinuntio, cum prope hoſtes quinq; aut ſex ſtadia caſtra feciſſent, nec pugnam inire, nec æquis ſe campis committere auſi ſint, quòd elephantorum incurſionem pertimeſcerent. Thermam autem, ac Liparas interea obſederunt. Cum hæc ratio facit, ut Oroſio non aſſentiar, qui Cottam mari pugnaſſe tradidit, tum uero quod nec Cottæ triumphus naualis fuiſſe traditur, & Romani niſi biennio poſt, decretum de claſſe reſtituenda fecerunt.

DE COS. AN. DII.

L. CAECILIVM, Cn. Furium conſules Polybius ſuggerit. L. Cæcilium Metellum, C. Furium Caſsiodorus. L. Cæcilium Metellum, C. Furium Pacilum Eutropius, Oroſius, & lapis Capitolinus. Hic eſt L. Metellus bis conſul, & Pont. Max. de quo Plinius lib. VII. cap. XLIII.

De re geſta cum Pœnis à L. Metello coſ.

L. CAECILIVM Metellum conſulem rem cum Pœnis in Sicilia bene geſsiſſe nemo negat. pro conſule etiam geſsiſſe indicat triumphus eius, quem proconſule egit VII idus Septemb. Hoc enim tempore conſules inijſſe arbitror aut Maio, aut Iunio menſe. quòd priore anno C. Cotta extremo, ut par eſt, conſulatu de Pœnis, & Siculis idib. Aprilis triumphauerit. De rebus autem à

Metello

Metello geſtis ſic Polybius. L. Metellus, C. Furius in Siciliam cum pedeſtribus copijs miſsi. ijs naues tantum LX comportandi frumenti cauſſa datæ, quòd Romani ſæuiſsimis naufragijs conflictati mari ſibi abſtinendum eſſe decreuiſſent. Aſdrubal autem Romanorum metu cognito, cum altero conſule cum parte copiarum Romam reuerſo, ſolum Metellum Panormi ſe continere audiret, ex Lilybæo in Panormitanum agrum irrupit, ut, ſi poſſet, Metellum ad prœlium prouocaret. eum Metellus traijcientem flumen adortus, maxime elephantorum, quos in Romanos ille impulerat, in ſuos fuga ſummo prœlio ſuperauit. quo factum eſt, ut vrbe egreſſus caſtra & ipſe ſub dio habuerit. Ita Polybius. Oroſius autem hoc modo. Aſdrubal nouus Pœnorum dux cum elephantis CXXXIII, & equitum, peditumq; amplius XX millibus Lilybæum uenit ex Africa, & cum Metello conſule apud Panormum pugnauit. ſed Metellus uim belluarum timens eas conſilio uel fugauit, uel cæcidit. & ſic facile magnam uim hoſtium ſuperauit. XX millia Carthaginienſium cæſa. elephanti XXVI interfecti. CIIII capti, & per Italiam ducti maximum Italis ſpectaculum præbuere. Aſdrubal cum paucis Lilybæum profugit. & abſens à Pœnis capite damnatus eſt. & Eutropius. Metellus conſul in Sicilia Aſdrubalem cum CXXX elephantis, & magnis copijs vicit. apud Panormũ XX millia hoſtium occidit. XXVI elephantes cepit. reliquos errantes collegit. De eodem ita etiam in Parallelis Plutarchus. Pœnis, ac Siculis ſocia aduerſus Romanos arma parantibus Metellus imp. omnibus dijs, præterquam Veſtæ, ſacrificium fecit. quæ cum aduerſus ventos immiſiſſet, C. Iulius augur eos ceſſaturos dixit, ſi ante filiam immolaſſet. quod cum ille facturus eſſet, dea buculam ſuppoſuit. Hoc anno victos Pœnos Regulum captiuum Romam de pace, aut de captiuis commutandis miſiſſe, utrunq; eum in ſenatu diſuaſiſſe ſcribit Eutropius, Oroſius, Gell. lib. VI cap. IIII, Valerius lib. primo, cap. I, Cicero de off. de finibus, epitoma XVIII, alij.

DE COS. AN. DIII.

C. ATILIVM, L. Manlium conſules edit hoc anno Polybius. C. Atilium Regulum, L. Manlium Caſsiodorus. C. Atilium Regulum, L. Manlium Vulſonem ambos iterum Oroſius, & lapis Capitolinus.

De triumpho L. Metelli pro cos. de Pœnis.

L. METELLVM pro conſule triumphaſſe de Pœnis tradunt Capitolini ſcriptores. Qui triũphus omnium pene annalium uocibus celebratur. ſic enim loquitur Plinius lib. VIII: Roma plurimos elephantos anno quingenteſimo ſecundo uidit victoria L. Metelli pont. in Sicilia de Pœnis captos. & lib. VII: L. Metellus pont. bis cos. dict. magiſter eq. primus elephantos primo Punico bello duxit in triumpho. & lib. XVIII: M. Varro auctor eſt, cum L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos, aſsibus ſingulis farris modios fuiſſe. Epitoma autem XIX, ita. Cæcilius Metellus rebus aduerſus Pœnos proſpere geſtis ſpecioſiſsimum egit triumphum XIII ducibus hoſtium, & CXX elephantis in eo ductis. & Florus: Argumentum ingentis uictoriæ Metelli centum circiter elephantorum captiuitas. Eutropius CXXX elephantos in triumpho ductos ſcribit. Quo præterea conſilio elephantos traiecerit in Italiam Metellus, Frontinus docet libro primo cap. VII.

De re geſta à conſulibus cum Pœnis.

HOC anno Romani, inquit Polybius, Metelli uictoria elati noua ædificata claſſe, & uetere refecta, conſules C. Atilium, & L. Manlium in Siciliam miſerunt. hi acceptis pedeſtribus copijs ad Lilybæum obſidendum pergunt. Imilco urbi præerat. cum obſidio differretur Annibal Amilcaris filius ex Africa cũ claſſe miſſus, atque intra oppidum receptus Pœnorum animos confirmauit. multis Romanorum diuturna obſidione deletis Romani ſupplementum miſerunt. Hæc Polybius. Oroſius autem ſic. Remiſſo Regulo captiuo Carthaginem alter Atilius Regulus, & Manlius Vulſo ambo II conſules cum claſſe CC nauium, & IIII legionibus Lilybæum profecti ſunt. quod oppidum obſidere Romani conati ſuperueniente Annibale Amilcaris filio uicti maiore exercitus ſui parte amiſſa ipſi ægre euaſerunt.

DE COS. AN. DIIII.

CONSVLES ſubijcit P. Claudium, L. Iunium Caſsiodorus, & Polybius. Claudio Pulchrũ

Florus, & Suetonius in Tiberio; Iunio Pullum Cenſorinus cognomina adijciunt. quæ eadem ſunt etiam in Capitolinis tabulis. Hunc P. Claudium Cicero de diuinatione, & de natura deorum Ap. Cæci filium, Plinius lib. x v. nepotem uocant. cum Cicerone ſtant Capitolini ſcriptores. Eorundem conſulum meminit Valerius lib. I. cap. IIII.

De re geſta à conſulibus cum Pœnis.

P. CLAVDIVS conſul in Siciliam, vt exercitui præeſſet, miſſus cum Drepanum, ubi Adherbal erat, nauigaret, cum eodem occurrente congreſſus uix cum XXX nauibus incolumis euaſit. XCIII in manus hoſtium peruenere. propterea à Romanis poſtea iudicio condemnatus, quòd eius temeritate cladem eam acceptam ſatis conſtabat. L. Iunius conſul alter refecta claſſe à Romanis in Siciliam mittitur, vt ijs, qui Lilybæum obſiderent, adeſſet. claſsis Romana, quæ in portu Lilybætano erat, interea à Carthalone, & Imilcone præfectis partim incenditur, partim capitur. ad cuius rei nuncium, cum L. Iunius, qui Syracuſis erat, properaret, orta ſæua tempeſtate omni claſſe amiſſa ſolicitus Lilybæum contendit. inde in Eryce monte, & oppido capto præſidijs impoſitis Romam redijt. Hæc Polybius. De eadem autem re Oroſius ſic. Claudius conſul cum claſſe CXX nauium ad Drepani portum contra hoſtem profectus, ibiq́; mox exceptus claſſe Pœnorum ſuperatus eſt. et ipſe quidem cum XXX nauibus Lilybæum in caſtra confugit, reliquæ omnes aut captæ, aut demerſæ fuerunt. VIII millia militum cæſa, XX millia capta referuntur. L. Iunius collega Claudij uniuerſam claſſem naufragio amiſit. Eutropius autẽ ita. Claudius contra auſpicia pugnauit, & à Carthaginienſibus uictus eſt. Iunius claſſem naufragio amiſit. exercitum tamen ſaluum habuit, quia uicina litora erant. De neglectis ab utroque conſule auſpicijs Cicero de diuinatione, & de natura deorum, ſic. P. Claudius Ap. Cæci filius primo Punico bello etiam per iocum deos irridens, cum cauea liberati pulli non paſcerentur mergi eos in aquam iuſsit, ut biberent, quoniam eſſe nollent. qui riſus multas ipſi lacrymas, magnam populo Ro. cladem attulit. itaque à populo condemnatus eſt. L. autem Iunius P. Claudij collega tempeſtate claſſem amiſit, cum auſpicijs non paruiſſet. itaque necem ſibi ipſe conſciuit. Valerius tamen lib. VIII Claudium damnatum non eſſe oſtendit, cum ait. P. Claudius neglectis auſpicijs amiſſa claſſe infeſto populo obiectus cum effugere debitam pœnam nullo modo poſſe crederetur, ſubito coorti imbris beneficio à damnatione tutus fuit. diſcuſſa enim quæſtione aliam uelut dijs interpellantibus de integro inſtaurari non placuit.

De M. Claudio Glicia dict. abd. A. Atilio Calatino dictatore ſuffecto.

HOC anno M. Claudio dictatore creato, eoq́; abdicato A. Atilium Calatinum ſubrogatum eſſe inuenio non ſolum in Capitolinis tabulis, ſed etiam apud Suetonium in Tiberio, & in epitoma XIX. Suetonius quidem ſic ſcribit. Claudius Pulcher apud Siciliam non paſcentibus in auſpicando pullis, ac per contemptum religionis mari demerſis, ut biberent, quando eſſe nollent, prœlium nauale inijt, ſuperatusq́; cum dictatorem dicere à ſenatu iuberetur, velut iterum illudens crimini publico Gliciam uiatorem ſuum dixit. In epitoma autem ſcriptum eſt ita. Claudius Pulcher conſul, qui contra auſpicia profectus iuſsit immergi pullos, qui cibari nolebant, infeliciter aduerſus Carthaginienſes claſſe pugnauit, & reuocatus à ſenatu, iuſſusq́; dictatorem dicere, C. Glauciam dixit ultimæ ſortis hominem. qui coactus abdicare ſe magiſtratu poſtea ludos prætextatus ſpectauit. Atilius Calatinus primus dictator exercitum extra Italiam duxit. Dio etiam lib. XXXVI, obſeruatum eſſe diligenter ait, ne dictator extra Italiam imperium haberet. ac nemini unquam niſi uni in Siciliam id eſſe delatum. De L. Cæcilio Metello magiſtro equitum agit Plin. lib. VII. cap. XLIII. Quæ Calatinus dictator in Sicilia geſſerit, ea ad nos non peruenerunt.

DE COS. AN. DV.

P. SERVILIVM, C. Aurelium conſules ſuggerit Caſsiodorus. Hos bis conſules fuiſſe ſcribit in Lucullo Cicero. Quod etiam ex Capitolinis tabulis intelligitur. in quibus cognomina horum ſunt Geminus II. & Cotta II.

De re geſta cum Pœnis.

ROMANOS prioris anni naufragio afflictos per quinque annos mari abſtinuiſſe ſcribit Polybius.

bius: ſic enim potius legendum puto, quàm quindecim. Claſſem Punicam inſequentibus poſt Claudium conſulem annis Italiæ oram infeſtam reddidiſſe, eamq́, longe, lateq; uaſtaſſe auctor eſt Eutropius, & Polybius. Multa interea per tres annos prœlia ad Erycem commiſſa eſſe inter Romanos, & Pœnos, cum ſummum, & imum montem Romani Amilcar Barca eorum imperator mediam urbem teneret; verum quibus Romanis ducibus, ac quid quoque anno ſigillatim geſtum ſit, memoriæ proditum non eſſe, ait Polybius.

DE COS. AN. DVI.

L. CAECILIVM, M. Fabium conſules in hunc annum edit Caſsiodorus. METELLVM II. et BVTEONEM II, liber Cuſpinianus. L. Cæcilium Metellum II. N. Fabium Buteonem II, Capitolini ſcriptores. Metellum bis conſulem fuiſſe tradit etiam lib. VII Plinius.

De cenſoribus, & luſtro XXXVIII.

CENSORES A. Atilium Calatinum, A. Manlium Torquatum Atticum hoc anno luſtrum feciſſe XXXVIII inuenio in tabulis Capitolinis ſcriptum. De cenſorum nominibus nihil proditum ab alijs eſt. De luſtro ita eſt in epitoma XIX. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCLI millia CCXXII.

DE COS. AN. DVII.

M. FABIVM, M. Otacilium conſules ſuggerit Caſsiodorus. Fabium Licinum, & Otacilium Craſſum Gellius lib. x. cap. VI. M. Fabium Licinum, M'. Otacilium Craſſum Capitolini lapides. His conſulibus, auctore Gellio, Claudia Cæci filia, P. Claudij ſoror à ludis diuertens cum turba premeretur, dixit, Vtinam frater meus uiueret, iterumq́; claſſem duceret. proptereaq́; C. Fundanius, & Ti. Sempronius ædiles pl. multam dixerunt ei æris grauis XXV millia. Idem ſcriptum eſt apud Suetonium in Tiberio, & Valerium, & in epitoma XIX.

De Ti. Coruncanio dictatore.

TI. CORVNCANIVM dictatorem cum magiſtro eq. M. Fuluio Flacco comitiorum habendorum cauſſa creatum niſi Capitolinæ tabulæ tradidiſſent, in huius profecto hiſtoriæ ignoratione, in tanto preſertim annalium ſilentio, uerſati eſſemus, nec clariſsimum hunc ſummi uiri titulum cognouiſſemus. hic eſt enim Ti. Coruncanius, qui conſul triumphauit, & primus de plebe pontifex maximus factus eſt.

DE COS. AN. DVIII.

M. FABIVM, C. Atilium conſules in hunc annum memorat Caſsiodorus. M. Fabium Buteonem, C. Atilium Bulbum Capitolinæ tabulæ. De re à M. Fabio conſule geſta ſic Florus. M. Fabio Buteone conſule populus Romanus claſſem hoſtium in Africo mari apud Aegimurum in Italiam ultro nauigantem cæcidit. Quantus ò tum triumphus tempeſtate intercidit. claſsis autem intelligenda eſt, quam ad tutanda Italiæ litora Romani habuerunt. Eodem anno Fregenæ colonia deducta. Velleius lib. primo, epitoma XIX.

DE COS. AN. DIX.

CASSIODORVS conſules prodit A. Manlium, C. Sempronium. ATTICVM, et BLAESVM liber Cuſpinianus. A. Manlium Torquatum, C. Sempronium Blæſum II. Capitolini ſcriptores. Horum conſulum ſic meminit Velleius. Brunduſium colonia deducta Sempronio, & Torquato cos. cuius rei mentio eſt etiam in epitoma XIX.

DE COS. AN. DX.

C. FVNDANIVM, C. Sulpicium conſules ſubdit Caſsiodorus. C. Fundanium Fundulum, C. Sulpicium Gallum Capitolini ſcriptores. Horum meminit præterea nemo.

DE COS. AN. DXI.

Consvles in hunc annum prodit Caſsiodorus C. Lutatium, A. Poſtumium C. Lutatium Catulum, A. Poſtumium Albinum Eutropius, & Capitolini auctores. Horum et alij meminerunt, ut mox dicemus. Cæcilius Metellus pont. max. A. Poſtumium conſulem, quoniam & idem flamen Martialis erat, cum ille ad bellum gerendum proficiſci uellet, in urbe tenuit, nec paſſus eſt à ſacris recedere. epitoma xix. C. Lutatio conſuli Sicilia obuenit. Q. Valerius Falto prætor adiutor Lutatio datus. hoc anno primum prætores duos creatos opinor. (quod ex epitoma etiam ipſa cognoſci poteſt.) unum, qui in urbe ius diceret, alterum, qui Lutatium conſulem in bello iuuaret.

De re geſta à C. Catulo conſule cum Pœnis.

Hoc anno Romani reparata claſſe C. Lutatium conſulem aduerſus Pœnos miſerunt. Huic, cum iam Drepani portum, ceteraſq; , quæ circa Lilybæum ſunt, ſtationes in poteſtatem redegiſſet, Anno claſsis præfectus ad Amilcarem nauigans occurrit. ſummo commiſſo prœlio res Romana ſuperior fuit. naues Pœnorum ſubmerſæ L, captæ LXX, reliquæ Hieroneſum refugerunt. uiui capti amplius x millia hominum. Hæc Polybius. Oroſius autem ita. Lutatius cum claſſe CCC nauium in Siciliam tranſuectus, dum apud Drepanum ciuitatem pugnam inter primores Siciliæ cieret, transfixo fœmore, ægerrime, cum iam obrueretur, ereptus eſt. porro autem Pœni cum CCC nauibus magniſque copijs ad Siciliam duce Annone concurrunt. nec tamen Lutatius ſegnior. immo conſilia Pœnorum mira celeritate præuenit. poſtquã proxime ſibi utrorumq; claſſes apud Aegates inſulam per totam noctem intertextis propemodum anchoris conſtiterunt, orta luce prior Lutatius ſignum bello dedit. crudeſcente pugna uictus Anno nauem auertit, & dux fugæ primus fuit. aliquanta cum eo pars exercitus ſui Africam petunt. alij Lilybæum confugere. LXIII Punicæ naues captæ ſunt, CXXV demerſæ, XXXII millia hominum capta, cæſa XIII millia. Romanorum autem XII naues demerſæ ſunt. Lutatius deinde ad Erycinam ciuitatem, quam Pœni tenebant, uenit. ibiq; duo millia Carthaginienſium conſerta pugna interfecit. Idem ſcribit Eutropius. Idem eſt in epitoma XIX his uerbis. Rebus aduerſus Pœnos à pluribus ducibus proſpere geſtis ſummam uictoriæ C. Lutatius conſul uicta ad Aegates inſulam claſſe Pœnorum finem bello impoſuit. Liuius lib. XXII. Modo C. Lutatio quæ alia res, quam celeritas uictoriam dedit? quòd poſtero die, quam hoſtem uidit, claſſem grauem commeatibus impeditam ſuo & ipſam inſtrumento & apparatu oppreſsit?

DE COS. AN. DXII.

Q. Lvtativm, A. Manlium conſules in hunc annum edunt Caſsiodorus, Eutropius, & Oroſius. Q. Lutatium Cerconem, A. Manlium Torquatum Atticum II. Capitolini ſcriptores. C. Lutatius Cerco legatus etiam quidam lib. XLII nominatur à Liuio. C. Lutatio, & Q. Valerio prorogatum imperium eſt. His cos. cum templum Veſtæ arderet L. Metellus pont. max. ſacra ex incendio rapuit. Oroſius, Epitoma XIX, Plinius lib. VII, Valerius lib. I, Plutarchus in Parallelis. Velina, & Quirina tribus adiectæ. Epitoma XIX. Spoletum colonia deducta, Floralia inſtituta. Velleius lib. primo, epitoma XIX, & Plin. lib. XVIII. cum ait. Floralia XIIII K. Maij ex libris Sibyllæ, ut omnia bene deflôreſcerent, inſtituta.

De pace Pœnis data, et triumphis naualibus C. Lutatij Catuli cos. Q. Valerij Faltonis pro pr. de Pœnis.

Hoc anno petentibus Carthaginienſibus pax data eſt. Loquitur enim Anno ſic apud Liuium lib. XXI. Lutatio & Poſtumio conſulibus uicti apud Aegates ſumus; & lib. XXX Liuius ipſe ita. Q. Lutatio, A. Manlio conſulibus pax poſtremò cum Carthaginienſibus facta eſt. Probus Amilcarem, cum eum Eryce excedere relictis armis Catulus iuberet, ſe periturum potius reſpõdiſſe tradit, quam ut arma contra hoſtes à patria data hoſtibus traderet. Itaque merito Liuius ita ait lib. XXVI. Fœdera Carthaginienſium cum Romanis Amilcaris ſcripta manu ſunt. Amilcar iuſſus à conſule præſidium ab Eryce deduxit, & graues leges impoſitas Carthaginienſibus mœrens accepit. & lib. XXI. Pœni ab Eryce duodeuicenis denarijs æſtimati emiſsi. Leges autem hæ latę ſunt.

Pœni

Pœni Sicilia, & omnibus inſulis quæ inter Italiam, & Africam ſunt excedunto. duo millia & ducenta talenta in annos XX pendunto, in præſens mille. Captiuos Romanos ſine pretio reddunto. Vtriuſq; populi ſocij apud utrunq; populum tuti ſunto. Alterius ſocios neuter in amicitiam recipito. Neuter in alieno imperio imperato, ne ue milites conducito. Polybius, Eutropius, alij. Itaque Liuius lib. XXI. ait. Pœni nauali ad Aegates clade accepta, Sicilia & Sardinia ceſſere, & ſe uectigales, ac ſtipendiarios fieri paſsi ſunt. Hic autem annus eſt huius belli XXIIII. quem qui negligunt, bellum hoc per XXIII annos duntaxat geſtum tradunt. Ceterum C. Lutatium Catulum, qui Pœnos uicit, & bellum confecit hoc anno pro conſule de Pœnis naualem triumphum egiſſe, idemq; Q. Valerium Faltonem pro prætore feciſſe ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. quos triumphos probant hæc uerba Valerij capite de inſtitutis. C. Lutatius conſul, & Q. Valerius prætor circa Siciliam inſignem Pœnorum claſſem delerant. eo nomine Lutatio conſuli triumphum decreuit ſenatus. cum ſibi decerni etiam Valerius cuperet, negauit id oportere fieri Lutatius, ne in honore triumphi minor poteſtas minori æquaretur. Valerius ſponſione Lutatium prouocauit. non ſe petiturum triumphum, niſi ſuo ductu Punica claſsis eſſet oppreſſa. Lutatius reſtipulatus eſt. iudex inter eos conuenit Atilius Calatinus. apud quem egit Valerius ſic. conſulem ea pugna claudum in lectica iacuiſſe. ſe omnibus imperatorijs partibus functum. Calatinus adhuc tacente Lutatio ſecundum eum ipſum litem dedit. quoniam auſpicio conſulis eſſet bellum geſtum. Apparet tamen contra Calatini ſententiã Valerium etiam triumphaſſe. Primus certe hic pro prætore triumphauit. Hoc bello Siciliam primam prouinciam populi Ro. factam regno Hieronis Syracuſani excepto opinor. quòd Cicero in Verrem Siciliam omnium exterarum nationũ principem ſe ad amicitiam fidemq; populi Ro. applicuiſſe, primam omnium prouinciam appellatam eſſe prodit. Vniuerſa autem Marcelli uictoria captis Syracuſis in poteſtatem populi Rom. bello Punico II uenit.

De triumphis A. Manlij Torquati cos. Q. Lutatij Cerconis cos. de Faliſcis.

FALISCOS hoc anno mouiſſe tradit his uerbis Eutropius. Q. Lutatius, A. Manlius conſules creati bellum Faliſcis intulerunt, quod ambo conſules intra ſex dies, quam uenerant, tranſegerunt, quindecim millibus hoſtium cæſis, ceteris pace conceſſa, dimidio tamen agro ſublato. & epitoma XIX ſic. Faliſci cum rebellaſſent ſexto die domiti in deditionem uenerunt. Itaque Valerius etiam lib. VI. in hunc modum loquitur. Faliſcorum ciuitas aliquoties rebellando, ſemperq; aduerſis contuſa prœlijs, tandem ſe Q. Lutatio conſuli dedere coacta eſt. Plutarchus in Gracchis, Faliſcis bellum motum ait, quia Genucius quidam tribunus pl. contumelia ab ijs affectus fuit. Oroſius tamen hoc bellum bellatum eſſe Ti. Sempronio Graccho, P. Valerio Faltone conſulibus ſcriptum reliquit. Me autem haud aliorum eſſe ſententiæ pœnitet, preſertim uero cum conſules ambos Manlium, Lutatiumq; de Faliſcis triumphaſſe in Capitolinis tabulis ſcriptum inueniam.

De cenſoribus, & luſtro XXXIX.

CENSORES hoc anno creatos oſtendunt Capitolinæ tabulæ, cenſum actum Euſebius in tẽporibus. Cenſorem alterum C. Aurelium Cottam uirum conſularem edunt Capitolini ſcriptores, alterum, (nomen enim eius exeſum eſt) N. Fabium Buteonem eſſe arbitratus ſum. ſcribit enim Liuius lib. XXIII, dictatorem creatum eſſe anno DXXXVII N. Fabium Buteonem, qui cenſor fuiſſet, & ex ijs, qui uiuerent, cenſorijs uetuſtiſsimus eſſet. et certe niſi in hunc annum hunc conijcias, profecto quo alio anno fuerit, non inuenies. cum autem hoc tempore & N. & M. Fabij Buteones conſulares eſſent, mihi probatum eſt magis N. Fabium, qui prior cepit conſulatum, quàm M. Fabium, cenſorem eſſe factum. nam apud Liuium M. Fabius dictator legitur, ſed forte mendoſe. Nam Numerij prænominis nota in uulgatis libris omnino ignorata euanuerat. Luſtrum factum eſſe XXXIX apparet ex ſequenti XL.

DE COS. AN. DXIII.

HIC annus conſules habuit C. Claudium Centhonem, M. Sempronium Tuditanum Caſsiodoro, & Capitolinis tabulis auctoribus. Quorum conſulum ſic meminit Cicero in Catone. Liuius poeta ſenex fabulam docuit Centhone, Tuditanoq; conſulibus. & in Bruto. Liuius primus fabulam C. Clodio Cæci filio, & M. Tuditano conſulibus docuit anno ipſo ante quam natus eſt Ennius poſt Romam conditam anno quingenteſimo quarto decimo. Idem ſcribit in Tuſculana

prima.

prima. et Gellius lib. XVII. M. Liuius poeta fabulas docere Romæ cœpit conſulibus Claudio Centhone Ap. Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano. C. Claudium Ap. F. Centhonem interregem prodit anno DXXXVI Liuius.

DE COS. AN. DXIIII.

Consvles deinceps ſequuti ſunt teſte Caſsiodoro C. Mamilius, Q. Valerius. C. Mamilius Turrinus, Q. Valerius Falto, Capitolinis tabulis. Horum ſic meminit Gellius lib. XVII. Claudium & Tuditanum conſules ſequuntur Q. Valerius, & C. Mamilius, quibus natum eſſe Q. Ennium poetam M. Varro in primo de poetis ſcripſit. Liuius etiam lib. XXVIII meminit prætoris Q. Mamilij Turrini anno DXLVII. His conſulibus Valentia colonia deducta. auctor Velleius lib. primo.

DE COS. AN. DXV.

Consvles in inſequentem annum inuenio apud Caſsiodorũ Ti. Sempronium, & P. Cornelium. GRACCHVM, et FALTONEM in libro Cuſp. Ti. Sempronium Gracchum, P. Valerium Faltonem apud ſcriptores Capitolinos. Horum ſic meminit Oroſius. Ti. Sempronio Graccho, P. Valerio Faltone conſulibus cum Faliſcis bellauere Romani. eoq; prœlio XV millia Faliſcorum interfecta. potiores autem apud me auctores ſunt, qui Faliſcorum bellum triennio ante geſtum ſcripſerunt.

De motu Gallico, et triumpho P. *Valerio cos. negato.*

Eodem anno, inquit Oroſius, Galli Ciſalpini noui extitere hoſtes. aduerſus quos uaria ſorte bellatum eſt. nam primo conflictu Valerio conſule III millia D Romanorum cecidere, ſecundo XIIII millia Gallorum cæſa, duo millia capta. ſed ob priorem cladem triumphus conſuli negatus eſt. Qua de re ſecus Polybius lib. II. Galli, inquit, cum poſt priores clades annos XLV quieuiſſent, rurſus arma mouent, transalpinis Gallis clam inconſulta plebe accitis. itaque cum tranſalpini ad Ariminum veniſſent, multitudo Boiorum harum rerum ignara repentino aduentu illorum perculſa, regibus ſuis Ate, & Galato, qui eos acciuerant, interfectis, acie cum tranſalpinis ipſis conflixit. Romani autem motu Tranſalpinorum perterriti cum exercitum eduxiſſent, audita Gallorum inter ſe pugna, domum reuerterunt.

DE COS. AN. DXVI.

Deinceps L. Cornelium, Q. Fuluium conſules profitetur Caſsiodorus. L. Cornelium Lentulum, Q. Fuluium Flaccum Eutropius. Capitolini ſcriptores Lentulo Caudinum adijciunt. ita etiam in libro Cuſpiniani CAVDINVS, et FLACCVS nominantur.

De bello Liguſtino, & triumpho L. *Lentuli cos.*

His conſulibus Liguribus primum arma illata ſunt. Id docet aperte Eutropius, cum ita ſcribit: L. Cornelio Lentulo, Q. Fuluio Flacco cos. contra Ligures intra Italiam bellum geſtum eſt. Bellum autem hoc latrocinia Ligurum excitarunt. ſic enim loquitur Florus. Ligures imis Alpium iugis adhærentes inter Varum, & Macram flumen implicitos dumis ſylueſtribus maior labor erat inuenire, quam uincere. tutum locis, & fuga, durum, atque uelox genus ex occaſione latrocinia magis, quam bella faciebat. itaque cum diu multumq; eluderent, ſaltu, uijs, latebris Deceates, Oxybij, Euburiates, Ingauni; tandem Fuluius latebras eorum igni ſepſit. ſignificat autem uictoriam, quam Q. Fuluius Flaccus cos. retulit de Liguribus an. demum DLXXIIII. De hoc bello inito ſic eſt ſcriptum in epitoma XX. Aduerſus Ligures tunc primum exercitus promotus. & in Capitolinis tabulis eſt, L. Cornelius Lentulus conſul de Liguribus triumphauit. Ligurum denique hoc anno interfecta XXIIII millia, quinque millia capta, & de ijs triumphatum eſſe auctor eſt Eutropius.

DE COS. AN. DXVII.

Cassiodorvs conſules ſubijcit C. Licinium, P. Cornelium. C. Licinium Varum, P. Cornelium

Cornelium Lentulum Caudinum Capitolini ſcriptores, & Cenſorinus. qui idem hunc annum ab v. c. numerat DXVIII, Plinianam, & Ciceronianam ſequutus ſummam, non Capitolinam. CAVDINVM, et VARVM liber, quem citat Cuſpinianus.

De cenſoribus.

CENSORES hoc anno fuerunt L. Cornelius Lentulus, Q. Lutatius Cerco, qui quidem in magiſtratu mortuus eſt. Auctores duntaxat Capitolini ſcriptores, quibus quanta fides habenda ſit, qui totum hunc commentarium leget, facile etiam me tacente intelliget. abdicaſſe eos, nec luſtrum feciſſe cum mors Lutatij, tum ſequentium cenſus oſtendit.

DE COS. AN. DXVIII.

CONSVLES hic annus habuit auctore Caſsiodoro T. Manlium Torquatum, C. Atilium. Eutropio uero, & Oroſio, & Capitolinis tabulis T. Manlium Torquatum, C. Atilium Bulbum. Bulbo II adijciunt Capitolinæ. Plutarchus in Numa, atque in libro de fortuna Ro. C. Atilio, T. Manlio conſulibus templum Iani pace toto imperio parta iterum clauſum eſſe ſcribit. Idem tradit Liuius lib. primo, Eutropius, Oroſius, & Velleius lib. II.

De triumpho T. Manlij Torquati cos. & bello Sardorum.

HOC anno bellum cum Sardis initum. id quod notauit his uerbis Eutropius. L. Lentulo, Q. Fuluio cos. Carthaginienſes, inquit, bellum reparare tentabant, Sardinienſes, qui ex conditione pacis Romanis parere debebant, ad bellum impellentes. uenit tamen legatio Carthaginienſium Romam, & pacem impetrauit. T. Manlio Torquato, C. Atilio Bulbo cos. de Sardis triumphatum eſt. & pace omnibus locis facta Romani nullum bellum habuerunt. quod his poſt Romam conditam ſemel tantum Numa Pompilio regnante contigerat. Itaque Oroſius etiam ita ſcripſit. T. Manlio Torquato, C. Atilio Bulbo cos. Sardinia rebellauit, auctoribus Pœnis. mox ſubacta eſt. ſed eis pacem ſupplicantibus tandem conceſſa eſt. & Velleius ita. Sardinia inter primum, & ſecundum bellum Punicum ductu T. Manlij conſulis certum accepit imperium. & Liuius lib. XXIII ſic. T. Manlius in conſulatu ſubegit Sardos. & lib. XXI, Sardinia inter motum Africæ fraude Romanorum ſtipendio etiam ſuperimpoſito intercepta. & epitoma XX, Sardi cũ rebellaſſent ſubacti ſunt. Qua de re Polybius etiam libro primo extremo. Hæc prima populi R. prouincia hoc tempore facta eſt. nam Sicilia non niſi Syracuſis à Marcello captis in prouinciæ formam tota redacta eſt. auctor Velleius. T. Manlium Torquatum conſulem de Sardis triumphaſſe ſcriptum eſt in Capitolinis triumphis.

DE COS. AN. DXIX.

CONSVLES nominat in hunc annum Caſsiodorus L. Poſtumium, Sp. Caruilium. L. Poſtumium Albinum, Sp. Caruilium Maximum Capitolinæ tabulæ. Sp. Caruilium Maximum augurem mortuum tradit Liuius anno DXLIII. Caruilio Sardi euenerunt.

De cenſoribus, & luſtro XL.

CENSORES C. Atilium Bulbum, A. Poſtumium Albinum luſtrum hoc anno feciſſe XL, niſi nos tabulæ Capitolinæ docuiſſent, in huius hiſtoriæ ignoratione uerſaremur.

De triumpho Sp. Caruilij Maximi cos. de Sardis.

SARDI T. Manlio uicti hoc anno uidentur rebellaſſe, preſertim uero cum hoc anno Sp. Caruilius Maximus conſul de ijs triumphauerit, auctoribus Capitolinis tabulis. & hoc ipſum niſi earum teſtimonio cognitum eſſet, id vetuſtas, ut alia etiam multa, obliuione obruiſſet.

DE COS. AN. DXX.

Q. FABIVM, M'. Pomponium conſules ſuggerit Caſsiodorus. Q. Fabium Maximum Verruccoſſum,

rucoſſum, M'. Pomponium Mathonem Capitolinæ tabulæ. Maximi cognomen Fabius ab auo accepit, non ipſe primus inuenit, contra quàm ſcribit Polybius lib. III. Verrucoſſus à uerucca in labris dictus. Plutarchus auctor, & qui ſcripſit de viris illuſtribus.

De triumpho Q. Fabij Max. cos. de Liguribus.

Ne Ligures quidem victoria L. Lentuli quieuerunt. ſiquidem Q. Fabius conſul hoc anno aduerſus eos profectus, ſummo (vt ait Plutarchus) eos prœlio ſuperauit. qua clade accepta ad alpes receſſerunt, ac finem populandi fecerunt. Notat idem Plutarchus Q. Fabium non ſolum in primo conſulatu de Liguribus triumphaſſe, ſed ex nulla ipſum unquam pugna, niſi ex ea, ex qua triumphauit, uictorem exceſsiſſe. Huc etiam pertinet, quod ſcriptum reliquit Cicero in lib. de natura deorum, Q. Maximum bello Liguſtino templum Honoris dedicaſſe. Eundem conſulem de Liguribus triumphaſſe Capitolini ſcriptores cum eo, qui de viris illuſtribus tradidit, prodiderunt. Ligures à Q. Fabio domiti aliquot inde tempora in ocio fuerunt. poſt autem ſæpius rebellantes inter ſecundum, & tertium Punicum bellum funditus deleti ſunt.

De triumpho M'. Pomponij Mathonis cos. de Sardis.

Sp. Caruilio conſuli in Sardiniam ſucceſsit M'. Pomponius Matho, qui & ipſe bene rem cum Sardis uidetur geſsiſſe, quia de Sardis, auctoribus Capitolinis tabulis, in conſulatu triumphauit. neque enim huius triumphi apud quenquam alium mentio eſt. quòd uniuerſa hæc de ſubacta Sardinia hiſtoria penitus ſit amiſſa. cum autem hic ultimus actus ſit hoc tempore de Sardis triumphus, profecto Sardi ipſi à Pomponio conſule pacati uidentur.

DE COS. AN. DXXI.

M. Lepidum, M. Poblicium conſules in hunc annum ſuggerit Caſsiodorus. M. Aemilium Lepidum, M. Poblicium Malleolum Capitolini ſcriptores.

DE COS. AN. DXXII.

Insequens annus conſules habuit C. Papirium, M. Pomponium auctore Caſsiodoro, & Dionyſio lib. II. C. Papirium Maſonem, M. Pomponium Mathonem, Capitolinis faſtis. M. Pomponium Mathonem prætorem urb. nominat Liuius anno DXXXVII. C. Papirium C. F. Maſonem Pont. C. Papirium L. F. Maſonem decemuirum ſacrorum mortuos ſcribit anno DXL. Cicero etiam ad Pætum numerans Papirios claros uiros; Inde, inquit, L. Maſo ædilicius, inde multi Maſones, qui patricij minorum gentium fuerunt. Maſo conſul bellum Corſicum ſortitus eſt. His conſulibus Sp. Caruilius Ruga primus Romæ cum vxore diuortium fecit, quòd ſterilis eſſet, iuraſſetq; apud cenſores, uxorem ſe liberorum quærendorum cauſſa habere. auctor Dionyſius lib. II. itaque Gellius lib. XVII, hos conſules intelligens, id factum eſſe ſcribit anno vrbis conditæ DXIX. nam lib. IIII ex Ser. Sulpicij ſententia hoc factum tradit M. Atilio, P. Valerio cos. anno v. c. DXXIII. qua in re omnino ſequitur Liuianam ſupputationẽ.

De C. Duilio dictatore.

Dictatorem hoc anno comitiorum habendorũ cauſſa creatum C. Duilium cum C. Aurelio Cotta magiſtro eq. reperio tantum in Capitolinis tabulis. ex quo intelligi poteſt ambos conſules reip. cauſſa abfuiſſe, nec eos à bello auocari è rep. uiſum eſſe.

De cenſoribus abdicatis.

T. Manlius Torquatus, Q. Fuluius Flaccus in hunc annum creati cenſores uitio facti abdicarunt. auctores ſunt Capitolini faſti. Quod confirmat etiã Liuius, qui lib. XXIII, & XXV, T. Manlium bis conſulem, & cenſorem uocat. & lib. XXVII, T. Manlium ex cenſorijs, qui uiuerent, uetuſtiſsimum. & libro uigeſimotertio, Fuluium Flaccum conſulem, & cenſorem fuiſſe tradit.

De triumpho C. Papirij Maſonis coſ. de Corſis.

HOC anno bellum cum Corſis geſtum eſt. Indicant hoc uerba epitomæ XX: Sardi, & Corſi ſubacti ſunt. & triumphus C. Papirij Maſonis conſulis, quem de Corſis primus in monte Albano egit. cuius rei auctores ſunt non ſolum Capitolinæ tabulæ, ſed etiam Plinius, Valerius, & Feſtus. Plinius quidem lib. XV ſic loquitur. L. Piſo tradit Papirium Maſonem, qui primus in monte Albano triumphauit de Corſis, myrto coronatum ludos Circenſes ſpectare ſolitum. Valerius autem lib. III ſic. Papirius Maſo, cum bene geſta rep. triumphum à ſenatu non impetraſſet, in Albano monte triumphandi & ipſe initium fecit, & ceteris poſtea exemplum præbuit, proq; aurea corona, cum alicui ſpectaculo intereſſet, myrtea uſus eſt. Feſtus uero ita. Papirius myrtea corona uſus eſt, quòd Corſos in campis Myrteis ſuperaſſet. Exemplum Papirij ſequutus Marcellus uictis Syracuſanis, & ipſe poſtea in monte Albano triumphauit. qui mons non procul ab vrbe erat. Hæc duntaxat de bello Corſico ad noſtram memoriam peruenerunt.

DE COS. AN. DXXIII.

M. AEMILIVM, M. Iunium conſules ſuggerit Caſsiodorus. M. Aemilium Barbulam, M. Iunium Peram Capitolini ſcriptores.

De cenſoribus, & luſtro XLI.

CENSORES Q. Fabium Maximum Verrucoſſum, M. Sempronium Tuditanum hoc anno luſtrum feciſſe XLI tradunt tantum Capitolinæ tabulæ. Q. Fabij Maximi cenſoris mentio eſt in quodam epigrammate, quod eſt in libro epigrammatum antiquæ urbis.

DE COS. AN. DXXIIII.

L. POSTVMIVM, Cn. Fuluium conſules ſubijcit Caſsiodorus. L. Poſtumium Albinum, Cn. Fuluium Centumalum Eutropius, & Capitolinæ tabulæ. Quos Polybius mendoſe C. Fuluium, A. Poſtumium nominat. Ambobus bellum cum Illyrijs decretum eſt.

DE COS. AN. DXXV.

CASSIODORVS conſules ſuggerit Q. Fabium Maximum II, & Sp. Caruilium. Adijciunt etiam iterati honoris notam Caruilio Maximo Capitolini ſcriptores. De his conſulibus ſic Cicero in Catone. Q. Fabius Maximus conſul iterum Sp. Caruilio collega quieſcente, quoad potuit, C. Flaminio tribuno pl. reſtitit agrum Picenum, Gallicumq; contra ſenatus auctoritatem diuidenti, augurq; cum eſſet, auſus eſt dicere, optimis auſpicijs ea geri, quæ pro reip. ſalute gererentur; quæ contra remp. fierent, contra auſpicia fieri. Idem Valerius capite de pietate erga parentes, & Cicero de inuentione lib. II. Fuluio aduerſus Illyrios imperium prorogatum.

De triumpho Cn. Fuluij Centumali pro coſ. & bello Illyrico.

SVPERIORE anno primum cum Illyrijs bellum initum eſt. Huius belli hanc tradit cauſſam Polybius lib. II. Illyrij & ante ſæpe, & maxime nuper cum Phœnicen Epiri urbem tenerent, mercatores Italicos nauigantes prædati erant. ea de re Romani C. & L. Coruncanios legatos ad Teutam Illyriorum reginam miſerant. factum eſt autem, vt dum ſuperbe reginæ agenti ſuperbius multo legatus alter Romanus reſpondiſſet, iuſſu reginæ occiſus ſit. ea de re Romani comparata claſſe ad ulciſcendam legati necem Fuluium, & Poſtumium conſules miſerunt. cum Fuluius Corcyram, quæ ab Illyrijs capta à Demetrio Phario tenebatur, ueniſſet, atque inſulam in fidem cum Demetrio ipſo recepiſſet, Poſtumius autem pedeſtres copias ad XX millia peditum, & duo millia equitum Brunduſium perduxiſſet, ambo coniunctis copijs Apolloniam in poteſtatem redegerunt. quo metu perculſi Dyrrhachini, atque alij populi ſe Romanis tradiderunt. Teuta cum paucis Rhizonem confugit, Fuluio inde cum magna copiarum parte Romam reuerſo Poſtumius Dyrrhachij ſtatiua fecit, ſecum omnes, qui ſe fidei Romanorum commiſerant, habens. vere autem appetente Teuta legatos Romam de pace miſit. quæ his conditionibus conue-

nit; ut Teuta quotannis tributum penderet, ac omni fere Illyrio excederet. neque ei extra Liſſum niſi cum duobusijsq; inermibus lembis nauigare liceret. Polybius ita. Itaque in epitoma XX ſic eſt ſcriptum. Bellum Illyrijs propter vnum ex legatis, qui ad eos miſſi erant, occiſum, indictum eſt. ſubactiq; in deditionem uenerunt. & apud Eutropium ita: L. Poſtumius Albinus, Cn. Fuluius Centumalus bellum contra Illyrios geſſerunt, & multis ciuitatibus captis etiam reges in deditionem acceperunt. ac tum primum de Illyrijs triumphatum eſt. Item Oroſius. Florus autem Cn. Fuluio Centumalo duce late domitos Illyrios ſcribit. Itaque in Capitolinis etiam tabulis ſcriptum eſt Cn. Fuluium Centumalum hoc anno pro conſule de Illyrijs triumphaſſe. Quo fit, ut malim Poſtumium in conſulatu, quàm Fuluium Romam reuocatum. Coruncanijs duobus legatis occiſis à Teuta ſtatuas populum poſuiſſe auctor eſt Plinius lib. XXXIIII. cap. VI. Atque hac quidem de cauſſa Romani primum in Illyricum arma transtulerunt. quo bello perfecto Achæos etiam, atque Aetolos, & Athenienſes, atque Corinthios legatis miſsis de victoria, quæ uniuerſæ Græciæ grata futura erat, certiores fecerunt. atque à Corinthijs in ſocietatem etiam ludorum Iſthmiorum uocati ſunt. Polybius.

DE COS. AN. DXXVI.

P. VALERIVM, M. Atilium conſules in hunc annum inuenio apud Caſsiodorum. P. Valerium Flaccum, M. Atilium Regulum in tabulis Capitolinis. Eorum meminit Gellius lib. IIII, cum ait. Sp. Caruilius Ruga diuortium cum vxore fecit anno vrbis conditæ DXXIII, M. Atilio, P. Valerio cos. iurare à cenſoribus coactus vxorem ſe liberorum cauſſa habiturum. P. Valerius Flaccus is eſt, qui poſtea conſularis legatus ad Annibalem mittitur cum Q. Bæbio Tamphilo. M. Atilius Regulus, qui poſtea conſul iterum, & cenſor fuit, auctore Liuio. Hoc anno prætores duos additos opinor, ut eſſent quatuor. id enim factum eſſe inter Illyricum, & Gallicum bellum teſtis eſt epitoma XX. Factos autem, ut in Siciliam, Sardiniamq; nouas prouincias mitterentur, tradit Pomponius de origine iuris. Hos uero fuiſſe C. Flaminium, & M. Valerium oſtendit Solinus capite de Sicilia, cum inquit. Sardinia, & Sicilia utraque inſula in Romanam poteſtatem redacta ijſdem temporibus prouincia facta eſt, cum eodem anno Sardiniam M. Valerius, alteram C. Flaminius prætores ſortiti ſunt. Sardiniæ porrò, & Corſicæ adminiſtrationem iunctam, atque eidem prætori traditam fuiſſe, auctor eſt Rufus. Ex his autem prætoribus M. Valerius inſequenti anno conſulatum cepit, C. Flaminius quadriennio poſt.

DE COS. AN. DXXVII.

L. APVSTIVM, M. Valerium conſules ſubdit Caſsiodorus. L. Apuſtium Fullonem, M. Valerium Meſſallam Capitolinæ tabulæ. De Fullone Apuſtij cognomine, recte. L. enim Apuſtium Fullonem ædilem pl. quendam nominat etiam Liuius anno DLIII.

DE COS. AN. DXXVIII.

DEINCEPS ſequuti ſunt conſules C. Atilius, L. Aemilius, auctore Caſsiodoro, & Polybio. Quos C. Atilium Regulum, L. Aemilium Papum uocant Capitolini ſcriptores. Horum etiam conſulum meminit Oroſius, & Plinius lib. III cap. XX. vbi Paulus pro Papo mendoſe legitur. Regulo Sardinia, Papo Italia obuenit.

De cenſoribus, & luſtro XLII.

CREATOS in hunc annum cenſores C. Claudium Centhonem, M. Iunium Peram luſtrum XLII condidiſſe inuenio duntaxat ſcriptum in faſtis Capitolinis. quibus quem auctorem meliorem, aut certiorem quærimus? Centho conſul fuerat anno DXIII, Pera DXIX.

De bello Gallico Ciſalpino, & triumpho L. *Aemilij Papi cos. de Gallis.*

EODEM anno bellum Gallicum Ciſalpinum initum eſt. Hoc lex C. Flaminij tribuni pl. excitauit, quam ille uel octauo, ut ait Polybius, ante anno, M. Lepido conſule, uel quinto, ut Cicero, Maximo II conſule de agro Piceno, & Gallico, vnde pulſi Senones fuerant, uiritim diuidendo tulit. Nam cum reliqui Galli, ac maxime finitimi Boij Senonum caſu perculſi rebus ſuis timerent,

rent, inita cum Inſubribus ſocietate, Gallos eos, qui trans alpes ad Rhodanum accolunt, atque à mercede, qua ducti militant, Geſſatæ dicuntur, aduocarunt. Itaque cum reges eorum Congolitanus, & Aneroeſtus magnis inducti pecunijs cum ingentibus copijs alpes in Italiam traiecissent, ac ſe cum Boijs, & Inſubribus coniunxiſſent (Veneti enim ac Cænomani à Romanis per legatos ſolicitati quieuerunt,) peditum ad quinquaginta millia, equitum ad viginti adducentes, in Etruriam irruperunt, octauo, ut ſcribit Polybius, poſt agri Piceni diuiſionem anno, L. Aemilio, C. Atilio cos. in quem etiam annum bellum Gallicum Ciſalpinum à Capitolinis auctoribus eſt collatum. Romani autem Gallorum tumultu nunciato maximas, ſiquando unquam alias, copias com pararunt. tota etiam tum Italia enixe pro imperio Ro. laborauit. ſumma peditum Romanorum, ac ſociorum fuit ſupra quingenta millia, equitum ſupra ſexaginta, auctore Polybio. Itaque Plinius lib. III, L. Aemilio Paulo, C. Atilio Regulo conſulibus, inquit, Italia nunciato Gallico tumultu ſola ſine externis vllis auxilijs, atque etiam tunc ſine tranſpadanis equitum LXXX millia, peditum DCC millia armauit. Cænomanos autem tranſpadanos intelligit, qui ex Gallis ſoli pro Romanis contra Annibalem ſteterunt. Cum harum igitur copiarum parte L. Aemilius conſul Ariminum, ut Gallorum tranſitum impediret, contendit, alteram prætor in Etruriam, quòd C. Atilius conſul alter iam in Sardiniam nauigarat, adduxit. iam Cluſium Galli peruenerant, prætor ad Fæſulas collatis ſignis fugatus in collem editum ſe receperat. cuius cum obſidionem Galli pararent Aemilius conſul Apennino ſuperato improuiſo aduenit, is igitur Gallos cum præda abeuntes ab una parte, ab altera Atilius, iam ex Sardinia reuocatus, adorti ita pugnarunt, ut Gallorum XL millia cæciderint, X millia ceperint. Atilius in prœlio, & rex Congolitanus occiſus eſt, Aneroeſtus ſemetipſum in fuga occidit. Aemilius uaſtato Boiorum agro Romam triumphās redijt, ac Capitolium armis, & torquibus Gallorum exornauit. Hæc Polybius. Hinc Eutropius ſcripſit: L. Aemilio conſule ingentes Gallorum copiæ alpes tranſierunt, ſed pro Romanis tota Italia conſenſit. traditum eſt à Fabio hiſtorico, qui ei bello interfuit, DCCC millia hominum parata ad id bellum fuiſſe. ſed res per conſules tum proſpere geſta eſt. XL millia hoſtium interfecta ſunt, & triumphus Aemilio decretus. & Florus. Galli Britomaro duce ſe non prius ſoluturos balthea, quàm Capitolium aſcendiſſent, iurauerunt. factum eſt. uictos enim Aemilius in Capitolio diſcinxit. & epitoma lib. XX. Galli tranſalpini, qui in Italiam irruperant, cæſi ſunt. eo bello populus R. ſociorum Latini nominis trecenta millia armatorum habuiſſe dicitur. Triumphus item L. Aemilij conſulis de Gallis eſt in Capitolinis tabulis. quanquam mors Atilij collegæ notata non eſt.

DE COS. AN. DXXIX.

CONSVLES inſequens annus habuit T. Manlium, Q. Fuluium II. auctore Caſsiodoro, & Polybio. T. Manlium Torquatum, Q. Fuluium Flaccum Oroſio. Cuſpinianæ tabulæ cum Capitolinis TORQVATVM II, et FLACCVM II horum conſulum cognomina edunt. Ambobus conſulibus Gallia prouincia decreta.

De re geſta cum Gallis.

NEQVE uero hoc etiam anno Romani quieuerunt. etenim ex re bene priore anno geſta in ſpem adducti Gallos Italia expellendi, Q. Fuluium, & T. Manlium conſules in Galliam cum legionibus miſerunt. Ii in prouinciam ingreſsi, Boiorum gente deuicta, cum ad reliquos Gallos bellum transferrent, imbrium, ac peſtilentiæ magnitudine deterriti ſunt. quod ſcribit Polybius. quanquam Oroſius aliquanto ſecus. Manlius Torquatus, inquit, & Fuluius Flaccus primi trans Padum legiones duxere Romanas. pugnatum eſt ibi cum Inſubribus Gallis, quorum interfecta ſunt XXIII millia, capta V millia. in epitoma etiam XX, exercitus Romanos tum primum trans Padum ductos, Gallos Inſubres prœlio fuſos, ſcriptum eſt. Ex quo intelligi poteſt, hoc primum anno Gallos à Romanis bello laceſsitos fuiſſe.

De L. Metello dictatore.

IN hunc etiam annum L. Metellum dictatorem cum N. Fabio Buteone magiſtro equitum comitiorum habendorum cauſſa creatū produnt Capitolini faſti. credo quòd conſules à bello Gallico auocari non placebat. L. Metelli dictatoris meminit quoque Plinius lib. VII, & epigramma vetus, quod eſt in libro antiquæ vrbis, eiuſmodi,

S. P. Q. R.

L. METEL. PONT. II. COS. DICT. MAG. EQ. XV VIR. AG. DAND. QVI PRIMVS ELEPHANTOS PRIMO PVNICO BELLO DVXIT IN TRIVMPHO, PRIMARIVS BELLATOR, OPTVMVS ORATOR, FORTISSIMVS IMP. AVSPICIO SVO MAXIMAS RES G. MAXIMO VSVS HONORE, SVMMA SAPIENTIA. MAX. SEN. PARTAM EX AEQVO PECVNIAM MAG. SINO. L. RELIQVIT. CLARISSIMVS IN CIVITATE FVIT, TRIBVIT EI, VT QVOTIES IN SENATVM IRET, CVRRV VEHERETVR AD CVRIAM QVOD A CONDITO EVO NVLLI ALII CONTIGIT.

DE COS. AN. DXXX.

CASSIODORVS conſules ſuggerit C. Flaminium, P. Furium, itemq; Polybius. Flaminium, & Furium Plutarchus in Marcello. C. Flaminium, & P. Furium Philum Capitolinæ tabulæ. De Flaminio ſic Cicero in Lucullo: C. Flaminius aliquot annis ante ſecundum bellum Punicum tribunus pl. legem agrariam tulit, ac bis conſul factus eſt. Ambobus Gallia prouincia decreta.

De triumphis C. *Flaminij cos. de Gallis*: P. *Furij cos. de Gallis, et Liguribus.*

HOC anno conſules C. Flaminius, & P. Furius item in Galliam legiones duxerunt. cumque repulſi ab Inſubribus ſe in Cænomanorum ſociorum fines recepiſſent, atque inde rurſus ſe in Inſubres intuliſſent, maxima tribunorum militum in inſtruēda acie prudentia egregiam uictoriam rettuletunt. auctor Polybius. Addit Plutarchus in Marcello ita: Cum Flaminius, ac Furius, inquit, aduerſus Inſubres caſtra haberent, fluuius, qui per Picenum agrum labitur, ſanguine fluxiſſe uiſus eſt: tres Lunas Arimini apparuiſſe nunciatum eſt. cum augures conſulti uitio creatos uideri conſules reſpondiſſent, ſenatus eos ſubito ab exercitu literis reuocauit. eas acceptas Flaminius non prius aperuit, quàm collatis ſignis barbaros fuderit. itaque redeunti ei, ac multa ſpolia referenti populus obuiam non proceſsit, ac uix triumpho conceſſo eum cum collega conſulatu abire coegit. Quod cum ita ſit, ergo merito Oroſius etiam ſic ſcripſit. Flaminius conſul contemptis auſpicijs, quibus pugnare prohibebatur, aduerſum Gallos conflixit, & uicit. in quo prœlio octo millia Gallorum cæſa, XVII millia capta ſunt. & Liuius lib. XXI ita. Non cum ſenatu modo, ſed cum dijs immortalibus C. Flaminium bellum gerere. conſulem ante inauſpicato factum, reuocantibus ex ipſa acie dijs, atque hominibus non paruiſſe. Item. C. Flaminius memor certaminum cum patribus, quæ tribunus pl. & quæ poſtea conſul prius de conſulatu, qui abrogabatur, dein de triumpho habuerat, poſteriorem conſulatum Romæ inire noluit. & lib. XXXII. M. Iunius dictator ſex millia hominum Gallicis ſpolijs, quæ triumpho C. Flaminij tranſlata erant, armauit. & Florus. De torquibus Gallorum Flaminius aureum trophæum Ioui erexit. Hæc ſatis probare mihi poſſe uidentur triumphum Capitolinum C. Flaminij cos. de Gallis. quem uero egit collega eius P. Furius de Gallis, & Liguribus nihil inuenio, quod confirmet, niſi quod ſcriptum eſt apud Polybium, rem bene ab utroq; conſule cum Gallis geſtam. quanquam ille Ligurum non meminit, niſi forte ἀναμάρους Ligurum populos intellexit, quos non longe à Maſſilia incolentes ad amicitiam Romanorum à conſulibus traductos ille ſcriptum reliquit.

DE COS. AN. DXXXI.

DEINCEPS conſules nominat Caſsiodorus M. Marcellum, Cn. Cornelium. Polybius M. Claudium, Cn. Cornelium. Eutropius M. Claudium Marcellum, Cn. Cornelium Scipionem. Capitolinæ tabulæ M. Claudium Marcellum, Cn. Cornelium Scipionem Caluum. Hic eſt Marcellus, qui poſt quinquies conſul fuit. Scipio, qui poſtea in Hiſpania ab Aſdrubale Pœno occiſus eſt cum fratre P. Scipione. Ambobus decreta Gallia eſt. Eoſdem conſules primos iniſſe magiſtratum idibus Februarijs arbitror, qui dies deinde ſolennis ineundo conſulatui manſit uſque ad annum ab V. C. DC. cuius rei rationem cum à me paulo ante Horatius Malegutius, Regienſis, iuuenis moribus, & literis ornatiſsimus, quæreret, hanc eſſe reſpondi. Video anno DXXXVI C. Flaminium II, & Cn. Seruilium conſules auctore Liuio idibus Martijs iniſſe. anno autem DXX M'. Pomponium, quia de Sardis idibus Mart. conſul triumphauit, neceſſario multo ante illum diem iniſſe. ex quo intelligo medijs inter Pomponium, & Flaminium conſules annis initium ineundi idib. Mart. conſulatus eſſe factum. Quod cum ita ſit, cum prioris anni conſulem C. Flaminium ſtatim poſt triumphum (triumphauit autem, quod extat in Capitolinis tabulis, VI. id. Mart.) coactum magiſtratu abiſſe, ac ſtatim per interregem Marcellum conſulem factum magi-

ſtratum

ſtratum occepiſſe apud Plutarchum inueniam, non dubito affirmare, Marcellum primum cum collega Cornelio idib. Martijs iniſſe. ſic anno CCCLII ab idibus Decembr. propter rem male ad Veios geſtam ad K. Octobris abdicatis prioribus magiſtratibus, regreſſus factus eſt.

De triumpho M. Marcelli cos. de Gallis Inſubribus, & Germanis, et ſpolijs opimis ab eo relatis.

INSVBRES accisis opibus ſuis pacem petentes M. Claudius, Cn. Cornelius conſules eductis repente aduerſus eos copijs ad arma capienda inuitos compulerunt. conſules Acerras Gallorum oppidum, Inſubres Claſtidium ſociorum Romanorum obſidebant. Marcellus inde ab Acerris ad Claſtidium liberandum cum equitatu profectus, cum in Geſſatarum occurrentem exercitum incidiſſet, eum rege illorum Virdumaro interfecto fudit, fugauitq́;. cepit deinde etiam Acerras, cum ij, qui in præſidio erant, Mediolanum, quod Inſubrium caput erat, confugiſſent. quos Cornelius inſequutus, cum poſt recedentem eum aggreſsi eſſent, ſupremo prœlio ſuperauit, ac Mediolanum oppidum expugnauit. quo facto Inſubres deſperatis rebus ſuis ſe Romanis dediderunt. atque ita bellum confectum eſt. Hæc Polybius. Adijcit Plutarchus Marcellum in prœlio uouiſſe Ioui Feretrio ſpolia regis Virdumari, atque ipſi ſoli triumphum eſſe decretum. Quam rem Eutropius his uerbis memoriæ mandauit. Marcellus cum parua manu equitum dimicauit, & regem Gallorum Virdumarum ſua manu occidit. poſtea cum collega ſuo Cn. Cornelio ingentes Gallorum copias peremit, Mediolanum expugnauit, grandem prædam Romam pertulit, ac triumphans ſpolia Gallorum regis ſtipiti impoſita humeris ſuis uexit. His de ſpolijs cum nuper ſermo incidiſſet domi Andreæ Lauredani patricij Veneti, qua ille ſumma tum humanitate, tum antiquitatis Romanæ cognitione præditus eſt, nummos veteres argenteos aliquot pulcherrimos mihi oſtendit, in quibus Marcellus ipſe ſpolia Virdumari ſtipiti impoſita templo inferens inciſus eſſet. de quibus etiam ſic loquitur Florus. Galli Virdumaro rege Romana arma Vulcano promiſerunt. aliorſum uota ceciderunt. occiſo enim rege Marcellus tertia poſt Romulum patrem Feretrio Ioui arma ſuſpendit. & epitoma XX. Inſubres aliquot prœlijs fuſi in deditionem uenerunt. M. Claudius Marcellus conſul occiſo Inſubrium Gallorum duce Virdumaro opima ſpolia rettulit. & Virgilius lib. VI.

Aſpice ut inſignis ſpolijs Marcellus opimis
Ingreditur, uictorq́; viros ſuper eminet omnes.
Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Siſtet eques, ſternet Pœnos, Gallumq́; rebellem.
Tertiaq; arma patri ſuſpendet capta Quirino.

& Frontinus lib. IIII: M. Marcellus cum in manus Gallorum imprudens incidiſſet, circunſpiciendæ regionis, qua euaderet, cauſſa, equum in orbem flexit, deinde cum omnia eſſe infeſta uidiſſet, precatus deos, in medios hoſtes irrupit. quibus inopinata audacia perculſis ducem quoque eorum trucidauit. atque ubi ſpes ſalutis uix ſuperfuerat, inde opima rettulit ſpolia. De ratione autem opimorum ſpoliorum diximus ante ſatis in primis, & ſecundis ſpolijs à Romulo, & Coſſo relatis. In tabulis Capitolinis etiam ſcriptum eſt M. Marcellum de Gallis Inſubribus, & Germanis triumphaſſe, atque ſpolia opima rettuliſſe duce hoſtium Virdumaro ad Claſtidium interfecto. quo in loco Germani uocantur, qui à Polybio Geſſatæ, quorum rex fuit Virdumarus, non Inſubrium, ut eſt in epitoma, quod etiam docet his uerbis Oroſius. Claudius conſul Geſſatarum XXX millia deleuit. ubi etiam ipſe Virdumarum regem in primam aciem progreſſus occidit. & inter multa Inſubrium, quos ad deditionem coegit, oppida Mediolanum quoque cepit. Boios, ac Inſubres à Romanis paulo ante aduentum Annibalis ſocijs Venetis, ac Cænomanis oppreſſos ſcribit etiam Strabo lib. V.

DE COS. AN. DXXXII.

CASSIODORVS in hunc annum prodit conſules P. Cornelium, M. Minucium. Eutropius P. Cornelium, M. Minucium Rufum. P. Cornelium Scipionem Aſinam eſſe opinor Cn. Cornelij Aſinæ bis conſulis filium, quòd Liuius inter ſententias de Capua à conſularibus ſenatoribus anno DXLII dictas ſententiæ etiam P. Cornelij Aſinæ meminit. Hoc loco & faſtos, & triumphos Capitolinos una cum Liuianis annalibus deſideramus, quibus plurimum ſplendoris huic prope deplorato triennio afferri potuit. Iſtri ambobus conſulibus decreti.

De

De triumpho P. Scipionis Aſinæ cos. de Iſtris.

Hoc anno Iſtros primum arma mouiſſe conſtat. ſic enim ſcribit Eutropius M. Minucio Ruſo, P. Cornelio cos. Iſtris bellum illatum eſt, quia latrocinati naues Romanorum fuerant, quæ frumentum exhibebant, perdomitiq; ſunt omnes. & Oroſius. Iſtri noui hoſtes excitati ſunt, quos Cornelius, Minuciusq; conſules multo quidem Romanorum ſanguine, ſubegerunt. & epitoma xx. Iſtri ſubacti ſunt. Liuius etiam libro xxi, uictorias, & bella horum annorum commemorans, ait, Sardos, Corſos, Iſtros, atque Illyrios laceſsiſſe magis, quam exercuiſſe Romana arma, cum Gallis tumultuatum magis, quàm belligeratum. Hæc de re geſta. Triumphaſſe autem conſules nemo auctor eſt. Ego tamen aut ambos, aut certe alterum P. Scipionem triumphaſſe exiſtimo, ut de Sardis, Corſis, Illyrijs, Gallis his annis ſæpius triumphatum eſt. preſertim uero cum minime dubia hæc uictoria narretur, immo ſubacti, perdomitiq; Iſtri ab his conſulibus tradantur. Quot autem, & quam magnos triumphos amiſerimus, quorum nemo, præter Capitolinos ſcriptores, meminerit, facile qui hunc commentarium leget, intelliget. neque uero dubito, quin ſi lapis ille, qui Marcelli triumpho Capitolino annectebatur, haberetur, meam ſuſpicionem facillime confirmaret. confirmat id certe, quòd Liuius lib. xxxviii negat exemplum proditum eſſe, ut imperator, qui perduellibus deuictis, confecta prouincia exercitum reportaſſet, ſine curru, & laurea priuatus, inhonoratusq; vrbem iniret. ſed quoniam fieri poteſt, ut conſul alter tantum triumphum obtinuerit, quod etiam priore anno euenit, ut Claudius ſolus triumpharit, quanquam Cornelius egregiam operam Gallico bello nauarit, propterea triumphum de Iſtris ſoli Scipioni attribui, ſuſpicatus Liuium, ſi M. Minucius triumphaſſet, triumphum eius poſtea non fuiſſe prætermiſſurum, tum cum de eo magiſtro eq. Q. Fabio dictatori æquato, atque eius inani ferocia dixit. ſed hæc alij iudicarint.

De Q. Fabio Maximo dictatore.

Q. Fabium Maximum dictatorem cum C. Flaminio magiſtro equitum creatum auctor eſt Valerius libro primo, cum ait. Occentus ſoricis auditus Fabio Maximo dictaturam, C. Flaminio magiſterium equitum deponendi cauſſam præbuit. eadem de re tradit Plutarchus in Marcello, verum dictatorem Minucium uocat, non Fabium. Ego vero de Fabio Valerio aſſentior, quòd & in epigrammate antiquo, & apud Liuium bis eum dictatorem fuiſſe inuenio. Quibus autem conſulibus fuerit, ex ijs, qui hoc triennio fuere, parum liquet. Ego ubi rem in omnes partes diu multumq; uerſaui, hoc potiſsimum anno Q. Fabium dictatorem comitiorum habendorum cauſſa creatum coniectura ductus ſum ad ſuſpicandum, cum conſules ambo bello Iſtrico implicati abeſſent, neque eos à bello auocari è rep. uideretur. Dictatore autem uitio creato comitia deinde per interregem, ut alias ſæpe, eſſe habita.

DE COS. AN. DXXXIII.

L. Veturium, C. Lutatium conſules edit in hunc annum Caſsiodorus. Hunc L. Veturium Philonem eſſe opinor poſt in cenſura mortuum apud Liuium, patrem L. Veturij L. F. L. N. Philonis conſulis anno dxlvii. C. Lutatio quidam Scæuolæ cognomen adiiciunt. Id cum qua ducti ratione fecerint neſciam, neque affirmare, neque arguere auſim. Polybius ubi de triumuiris coloniæ deducendæ captis agit lib. iii, hunc C. Lutatium conſularem nominat. Vt autem hos conſules abdicatos, & alios in eorum locum ſubrogatos opiner, facit Liuius, qui lib. xxvii, M. Lepidum, & lib. xxix, & xxx, M. Valerium Læuinum ambos bis conſules fuiſſe auctor eſt. neque uero, quo anno primum, aut iterum fuerint, apparet. non enim uſque ad annum dxxxi fuerunt, quod ex Capitolinis tabulis conſtat. neque ſequenti anno ſuffecti ſunt, quod Minucius, & Cornelius Iſtros ſubegiſſe tradantur. neque in Liuij, & Aemilij locum ſubrogari potuerunt, quòd & ab ijs in conſulatu Illyriorum fractæ opes eſſe dicantur. multo minus ſequentibus annis, quòd ij certiſsimos, ac minime dubios conſules ex Liuianis annalibus habeant. ergo Veturio, & Lutatio non ita claris conſulibus ſuffecti videntur. Fit autem, vt Caſsiodorus ſemper ordinarios conſules nominet, ſuffectos prætereat. quod alio etiam loco docui. M. Aemilius Lepidus priorem conſulatum geſsit anno dxxi, M. Valerius Læuinus poſteriorem anno dxliii. ambo autem patricij fuerunt, ut etiam anno dli Ti. Claudius Nero, & M. Seruilius Geminus. Horum incomperta prouincia eſt.

De

De cenſoribus, & luſtro XLIII.

In hunc porrò annum cenſores contuli tum propter quinquennalem luſtrorum rationem, tum quia Caſsiodorus, & Liuius id mihi ſubſignificare uiſi ſunt. fuerunt autem L. Aemilius Papus, & C. Flaminius uiri conſulares. eorum enim cenſorum meminit poſt ſæpe Liuius, ab iiſq; lectum ſenatum tradit. in primis autem Paullo, & Varrone cos. ſenatum legendum fuiſſe inquit, quia per quinquennium multi & bello, & aliis caſibus ſenatores perierant. tumq; poſt L. Aemilium, & C. Flaminium cenſores eſſe lectum. Caſsiodorus etiam C. Lutatio, L. Veturio conſulibus viam Flaminiam, & circum Flaminium factum prodit. facta autem ſunt à C. Flaminio cenſore. Itaque in epitoma xx hæc uerba ſunt. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. quo cenſa ſunt ciuium capita CCLXX millia CCXIII. libertini in quatuor tribus redacti, cum antea diſperſi fuiſſent, Eſquilinam, Palatinam, Suburranam, Collinam. C. Flaminius cenſor uiam Flaminiam muniuit, & circum Flaminium extruxit. et Feſtus: Flaminius circus, & Flaminia uia dicta eſt à Flaminio conſule, qui interfectus eſt ad lacum Traſimenum. Plinius quoque libro XXXV horum cenſorum meminit, cum ait. Legem Metellam de fullonibus dictam C. Flaminius, & L. Aemilius cenſores dedere ad populum ferendam. Luſtrum autem, quod intelligi ex epitoma poteſt, poſtero anno conditum eſt.

DE COS. AN. DXXXIIII.

Consvles inde ſequuti ſunt M. Liuius, L. Aemilius. auctor Caſsiodorus. Horum conſulum ſic meminit Plinius libro XXXIX. L. Aemilio, M. Liuio conſulibus anno urbis conditæ DXXXV primus è medicis Romam uenit è Peloponneſo Arcagathus Lyſaniæ filius. M. Liuius ex cenſura, & conſulatu ſecundo Capitolino M. F. M. N. Salinator uocatus eſt. L. Aemilius Paullus quia, auctore Plutarcho, pater fuit L. Aemilij L. F. L. N. Paulli, qui Perſen debellauit, filius fuiſſe uidetur M. Aemilij M. F. L. N. Paulli conſulis anno CDXCIIX. Eius meminit una cum collega poſtea Liuius, ita. L. Aemilius Paullus, qui cum M. Liuio conſul fuit, & damnatione collegæ, & ſua prope ambuſtus euaſerat. Ambobus conſulibus Illyrij euenerunt.

De triumphis L. Aemilij Paulli, & M. Liuij cos. de Illyrijs.

Hoc anno iterum cum Illyrijs rebellantibus dimicatum eſt. Huius belli cauſſam attulit Demetrius Pharius rex Illyriorum beneficiorum populi R. oblitus. qui cum Romanos ante Gallorum, poſt Pœnorum mouentium metu perculſos animaduerteret, ac Macedonum maxime rege confideret, Illyrica oppida Romanis ſubiecta uaſtabat, fineſq; fœdere conſtitutos tranſcendebat. aduerſus hunc L. Aemilius conſul miſſus. Demetrius conſulis aduentu cognito Dimalum præſidio, & commeatu munijt, ex reliquis Illyricis oppidis amicis Romanorum exactis, ac ſuis impoſitis cum ſex millibus ueteranorum Pharum contendit. Aemilius Dimalo oppido intra VII dies expugnato, atque Illyrijs in fidem acceptis aduerſus Pharum infeſtus pergit. eoq; oppido rege aufugiente capto, ac reliquis Illyrij ciuitatibus ſibi adiunctis autumno ineunte Romam triumphans redijt. Hæc Polybius, qui idem huius uictoriæ gloriam unius L. Aemilij facit, ut etiam Iuſtinus lib. XXIX. at uero ſi auctorem libri de viris illuſtribus audiamus, M. Liuius Salinator cos. & ipſe de Illyrijs triumphauit. bellum eum certe geſsiſſe oſtendit quoque Frontinus, cum ait lib. IIII: Salinator conſularis damnatus eſt, quòd prædā non æqualiter diuiſerat militibus. et Liuius eundem ex conſulatu priore populi iudicio damnatum ſcribit. Hoc bellum his verbis expreſſum eſt in epitoma XX. Iterum Illyrij cum rebellaſſent domiti in deditionem uenerunt. Demetrius ad Philippum Macedonum regem confugit, Pineus rex ſtipendium dare coactus eſt. Liuius lib. XXII.

DE COS. AN. DXXXV.
& bello Punico II.

Consvles ſubijcit Caſsiodorus, & Polybius P. Cornelium, Ti. Sempronium. P. Cornelium Scipionem, Ti. Sempronium Longum Liuius, Eutropius, Probus, Oroſius, Pædianus. P. Scipio pater fuit P. Scipionis Africani P. F. L. N. conſulis anno DLIX. Ti. Sempronius pater Ti. Sempronij Ti. F. C. N. Longi conſulis eodem anno. auctor Liuius. His conſulibus bellum Punicum ſecundum initum eſt. Hoc intulit Annibal Amilcaris filius eius, qui priore

bello

bello imperator ad Aegates inſulam uictus à C. Lutatio conſule fuit. Hic cum iam inde ab ineunte pueritia Romano odio eſſet imbutus, ubi primum per ætatem potuit, animum ad renouandum bellum adiecit, extremum; cum Aſdrubale Pœnorum duce fœdus Romani icerant, ne Pœni armati Iberum flumen in Hiſpania traijcerent, neue Saguntinos populi R. ſocios uexarent. hoc ille fœdere violando ſatis magnam ad laceſſendos Romanos cauſſam ſe habiturum ratus eſt. itaque P. Cornelio, M. Minucio cos. imperator in demortui Aſdrubalis locum in Hiſpania declaratus in Olcadum fines irrupit, atque Altheiam expugnauit. ſequenti anno in Vaccæos ducens Helmandicam, & Arbocalam urbes cepit, Carpetanos ad deditionem adduxit. quo terrore finitimi Saguntini compulſi legatos, qui hæc ſenatui nunciarent Romam miſerunt. bellum à Romanis Annibali, niſi Sagunto abſtineret per legatos indictum. M. Liuio, & L. Aemilio cos. Annibal Saguntum oppugnauit, atque intra octo menſes cepit. legati tum à Romanis Carthaginem miſsi, qui Annibalem rupti fœderis auctorem depoſcerent, & niſi traderetur, bellum indicerent. indictum eſt. hoc autem anno Annibal traiecto Ibero Ilergetes, Barguſios, Auſetanos, & ceteros Hiſpaniæ populos uſque ad Pirenæos montes ſubegit, ac per Galliam ad alpes uenit, & in Italiam tranſgreſſus P. Cornelium conſulem, qui ſe ei ex alpibus deſcendenti oppoſuerat, ad Ticinum, Ti. Sempronium iam ex Sicilia re ex ſententia geſta reuerſum ad Trebiam acie fudit. Hæc Polybius, ac paulo ſecus etiam Liuius, & alij. Solinus anno vrbis conditæ DXXXV hoc bellum initum ſcribit. initum autem P. Cornelio, Ti. Sempronio cos. omnes conſentiunt. quorum alteri Hiſpania, alteri Africa cum Sicilia obtigerat. Eodem anno Cn. Scipio conſulis frater in Hiſpaniam pro conſule miſſus, ut Aſdrubalem Annibalis fratrem inde expelleret, cum Annone bene pugnauit. Boij ſolicitatis Inſubribus defecerunt, atque in triumuiros, qui Cremonam, & Placentiam colonias deduxerant, impetum fecerunt. Liuius, Polybius.

DE COS. AN. DXXXVI.

CONSVLES inde ſubſequuti Cn. Seruilius cum C. Flaminio. ut auctor eſt Polybius, Caſsiodorus, & Liuius, qui duo Seruilio cognomen Geminum adiecerunt. C. Flaminius II conſul eadem, qua ante, ſuperbia uſus magiſtratum idibus Mart. non Romæ, ſed Arimini inijt. Idem neglectis auſpicijs cum ſe Annibali, qui primo uere ex Gallia in Etruriam, Apennino ſuperato, oculo etiam frigoribus amiſſo, tranſgreſſus erat, ad lacum Traſimenum obtuliſſet, collatis ſignis, exercitu amiſſo, occiſus eſt. Paucis poſt diebus quatuor millia equitum cum C. Centenio pro prætore miſſa ad collegam à Seruilio cos. in Vmbria, quò poſt cladem ad Traſimenum auditam auerterant iter, ab Annibale circunuenta ſunt. Liuius, Polybius, Valerius libro primo, Plutarchus in Fabio, Probus, alij.

De Q. Fabio Max. dictatore II.

CVM ad cladem ad Traſimenum acceptam Centenij clades acceſsiſſet, in magno terrore ciuitas ad dictatorem dicendum confugit, & quia conſul aberat, à quo uno dici poſſe videbatur, nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut literas, aut nuntium mitti, nec dictatorem populus creare poterat, quod nunquam ante eam diem factum erat; pro dictatorem populus creauit Q. Fabium Maximum, & mag. equitum M. Minucium Rufum. Igitur Q. Fabius Max. dictator II. procuratis prodigijs, ac ludis magnis uotis, delectu habito, ac Seruiliano exercitu accepto cum ad Annibalem hoſtem perueniſſet, haud procul Arpis in Apulia caſtra fecit. eò enim iam Annibal ex Etruria per Vmbriam & Picenum, Marſis inde, & Pelignis uaſtatis, conceſſerat. Ibi cum ſe caſtris tenens Fabius ab Annibale elici nulla ratione ad pugnam poſſet, à magiſtro equitum aſsidue tanquam ſegnis, ac timidus appellatus eſt. Annibal inde in Samnium mouit, atque aliquot oppidis captis, ſpe Capuæ recipiendæ oblata, cum ſe Caſinum inde duci cuperet, Caſilinum per erorem ductus caſtris ad Vulturnum flumen poſitis agrum ſociorum in conſpectu Fabij, qui per iuga Maſsici montis eum perſequutus fuerat, exuſsit. quo in loco iterum magiſter equitum dictatoris cunctationem palam concionibus inuidioſis exagitauit. Incluſus inde ad Caſilinum Annibal ſarmentis ad cornua boum alligatis ijsq; per noctem incenſis, atque ex collibus caſtris Romanis imminentibus bobus ipſis immiſsis, dum nouo Romanos apparatu perturbauit, per Calliculæ iugum agmen traduxit, atque in Pelignos populabundus redijt, ex Pelignis inde retro Apuliã repetens Gerunium peruenit. Dictator interea nec abſiſtens, nec congrediens caſtris in agro Larinate poſitis ſacrorum cauſſa Romã reuocatus eſt. Cũ abſente dictatore bene à magiſtro equitum cum Annibale dimicatum Romæ nunciatum eſſet, M. Metilij tribuni pl. concionibus

nibus populus incitatus, qui cunctationem Fabij infamem ad populum fecerat, rogationem eius de iure dictatoris & magiſtri equitum adæquando accepit. Dictator inde conſule in C. Flaminij locum M. Atilio Regulo ſuffecto in caſtra redijt. Minucius ſolito etiam ferocior exercitus parte à Fabio accepta cum Annibale ſigna contulit, cumq́; iam Romana acies inclinaret, à Fabio cum exercitu ſuo accurrente ſeruatus, patrem eum appellauit, ac ſe imperio ſtatim abdicauit. Fabius ſummis laudibus in cœlum & in caſtris, & Romæ ſublatus. omnium prope annales Fabium dictatorem aduerſus Annibalem rem geſsiſſe tradunt. Cœlius etiam eum primum à populo creatum dictatorem ſcribit. ſed & Gellium, & ceteros fugit, vni conſuli Cn. Seruilio, qui tunc procul in Gallia prouincia aberat, ius fuiſſe dicendi dictatoris, quam moram quia expectare territa iam clade ciuitas non poterat, eò decurſum eſſe, vt à populo crearetur qui pro dictatore eſſet. res inde geſtas, gloriamq́; inſignem ducis, & augendæ titulum imaginis poſteris, ut dictator pro prodictatore diceretur, facile obtinuiſſe. Hæc Liuius. Polybius tamen dictatorem eum creatum ſcribit. idemq́; in epigrammate antiquæ vrbis libri ſcriptum eſt, hoc modo.

Q. FABIVS MAXIMVS DICTATOR BIS. COS. V. CENSOR. INTERREX II. AED. CVR. Q. II. TRIB. MILITVM. PONT. AVGVR. PRIMO CONSVLATV LIGVRES SVBEGIT. EX HIS TRIVMPHAVIT. TERTIO, ET QVARTO ANNIBALEM COMPLVRIBVS VICTORIIS FEROCEM SVB SEQVENDO COERCVIT. DICTATOR MAGISTO EQVITVM MINVCIO, CVIVS POPVLVS IMPERIVM CVM DICTATORIS IMPERIO ADAEQVAVERAT, EXERCITVI PROFLIGATO SVBVENIT, ET EO NOMINE AB EXERCITV MINVCIANO PATER APPELLATVS EST. CONSVL QVINTVM TARENTVM CEPIT. TRIVMPHAVIT. DVX AETATIS SVAE CAVTISSIMVS, ET REI MILITARIS PERITISSIMVS HABITVS EST. PRINCEPS IN SENATV DVOBVS LVSTRIS FACTVS EST.

Eodem anno Cn. Scipio in Hiſpania minus terra cum hoſte propter ingentem famam nouorum auxiliorum concurrere auſus, delecto milite in naues impoſito XXXV nauium claſſe ire obuiam hoſti pergit. ad oſtium Iberi fluminis Punica claſsis ſtabat. cum auide utrinq; pugna commiſſa eſſet, meliore fortuna Romani pugnarunt. una enim leui pugna toto eius oræ mari potiti ſunt. ex Balearibus inſulis, & ex continenti Hiſpania populi amplius centum uiginti pacem petierunt. Interea P. Scipio prorogato poſt conſulatum imperio ab ſenatu miſſus in prouinciam uenit. obſides Hipanorum, qui Sagunti cuſtodiebantur, Aceducis artificio Romanis traditi ſunt. Cn. Seruilius, & M. Atilius conſules, cum exemplo Fabij in caſum uniuerſæ dimicationis, quam omnibus artibus petebat hoſtis, non uenirent, adeo inopia Annibalem preſſerunt, ut niſi tum fugæ ſpeciem abeundo timuiſſet, Galliam repetiturus fuerit. Legati ad Philippum Macedonum regem miſsi ad depoſcendum Demetrium Pharium, qui bello uictus ad eum fugiſſet. Liuius, Polybius.

De L. *Veturio Philone dictatore.*

EXTREMO anni à conſulibus reſcriptum eſt, ſine detrimento reip. abſcedi non poſſe ab hoſte. itaque per interregem comitia habenda eſſe potius, quam conſulum alter à bello auocaretur. patribus rectius uiſum eſt dictatorem à conſule dici comitiorum habendorum cauſſa. dictus L. Veturius Philo M'. Pomponium magiſtrum equitum dixit. His uitio creatis, iuſsisq́; die quarto decimo ſe magiſtratu abdicare ad interregnum res redijt. Liuius. L. Veturium eſſe reor, qui conſul fuit anno DXXXIII, M'. Pomponium, qui anno DXX.

DE COS. AN. DXXXVII.

DEINCEPS conſules ſuggerit Polybius L. Aemilium, C. Terentium. Plutarchus in Paullo Terentium Varronem, Aemilium Paullum. Liuius, Caſsiodorus, alij C. Terentium Varronem, L. Aemilium Paullum. Varro non humili ſolum, ſed ſordido loco natus, pater lanius, ipſe inſtitor mercis. quæſtura, & duabus ædilitatibus patricia, & plebeia, ac prætura perſunctus ad conſulatum uenit. L. Paullus is eſt, qui ante cum M. Liuio conſul fuit, auctore Liuio. Conſules (ambobus cum Annibale bellum decretum erat) ut in caſtra uenerunt, caſtris biſariam factis, ut noua minora eſſent propius Annibali, in ueteribus maior pars, & omne robur uirium eſſet, M. Atilium ætatem excuſantem Romam miſerunt, Cn. Seruilium minoribus caſtris præfecerunt. Annibal cum haud ultra pati inopiam cibi, qua ualde laborabat, poſſet, aduentu conſulum audito, ex Varronis temerario, ac præpropero ingenio in ſpem rei bene gerendæ erectus, locum inſidijs quotidie quærere. quæ ubi non proceſſerunt, mouere inde ſtatuit in calidiora, atque eo maturiora meſsibus Apuliæ loca. profectus eſt nocte. ea res nunciata Romanis, Varro, uel repugnan

te Paullo Annibalem cum exercitu inſecutus eſt. prope Cannas uicum caſtra poſuerat Annibal à uerſa à Vulturno uento, qui campis torridis ſiccitate nubes pulueris uehit. Conſules ſequuti Pœnum, ut ventum ad Cannas eſt, ubi in conſpectu Pœnum habebant, bina caſtra communiunt, eo dem ferme interuallo, quo ad Gerunium, ſicut ante, copijs diuiſis. Annibal ſpem nactus loci ad equeſtrem pugnam, qua parte inuictus erat, facturus copiam pugnandi coſulibus, dirigit aciem, laceſsitq; Numidarum procurſatione hoſtes, neque ad prœlium, quia eo die imperium penes Paullum fuit, elicere potuit. Varro autem poſtero die, cui ſors eius diei imperij erat, nihil conſulto collega ſignum propoſuit, inſtructiſq; copijs flumen Aufidum tranſiuit, ſequente Paullo, quia magis non probare, quam non adiuuare conſilium poterat. Acie utrinque inſtructa concurſum eſt. Maxima, ſiquando unquam alias, à Romanis clades accepta eſt. L. Paullus conſul cum Romanorum quadraginta millibus, ſenatoribus LXXX, conſularibus, prætorijs, & ædilicijs multis oc ciſi ſunt. ſeptem millia hominum in minora caſtra, decem in maiora, duo ferme in uicum ipſum Cannas, Varro cum quinquaginta equitibus Venuſiam profugit. capta tria millia peditum, & equites trecenti dicuntur. Ex maioribus, & minoribus caſtris multi cum euaſiſſent Canuſium incolumes peruenerunt, reliqui poſt ab Annibale circumuenti in eius deditionem uenerunt. cum ab ijs, qui Canuſii erant, imperium P. Scipioni tribuno mil. adoleſcenti mandatum eſſet, atque is à nobilibus adoleſcentibus propter deſperationem conſilium de relinquenda Italia iniri audiſſet, ſtricto ſuper capita delib erantium ferro, iurauit ſe pro hoſte habiturum eum, qui in uerba ſua non iuraſſet, effecitq;, ut omnes non relictum à ſe iri Italiam iureiurando aſtringerentur. Interea Venuſiam etiam ad conſulem ad quatuor millia peditum equitumq;, qui ſparſi fuga per agros fuerant, peruenere. Romæ ingens luctus fuit, ſed tamen S. C. XXX diebus finitus. Liuius, Polybius, Florus, alij.

De M. Iunio Pera dictatore.

CVM ad Cannenſem cladem nunciatum eſſet, regnum Hieronis in Sicilia claſſe punica uaſtari, dictator ex auctoritate patrum dictus M. Iunius, & Ti. Sempronius magiſter equitum delectu edicto iuniores ab annis XVII, & quoſdam prætextatos ſcribunt. ad ſocios, Latinumq; nomen ad milites ex formula accipiendos mittunt, arma, tela alia parari iubent, & uetera hoſtium ſpolia detrahunt templis, porticibuſq;. octo millia ſeruitiorum empta publice armauerunt. Captiuis ab Annibale permiſſum, ut de ſe redimendis legatos Romam mitterent. quos redimi non placuit ſenatui. Cannenſi clade defecerunt ad Pœnum hi populi, Attellani, Calatini, Hirpini, Apulorum pars, & Samnitum, Bruttij omnes, Lucani, Surrentini, & Græcorum omnis fere ora. Tarentini, Metapontini, Crotonienſes, Locriq; et Ciſalpini omnes Galli. Redeunti Romam Varroni gratiæ actæ, quòd de rep. non deſperaſſet. Hæc Liuius. Hinc Valerius lib. VII: Cannenſis clades adeo ciuitatem noſtram contudit, ut opera M. Iunij dictatoris ſpolia hoſtium affixa templis, deorum numini conſecrata inſtrumenta militiæ futura conuellerentur, & lib. III: Dictaturam Varroni conſuli poſt cladem Cannenſem à ſenatu delatam, lib. autem IIII, ab eo non acceptam ſcri bit. qua de re nihil Liuius. Hic eſt M. Iunius Pera, qui conſul ante, & cenſor fuit, & Ti. Sempronius Gracchus, ſequenti anno conſul futurus, quem Liuius in ædilitate magiſtrum equitum factũ tradit, filius (ut opinor) Ti. Sempronij Ti. F. C. N. Gracchi conſulis anno DXV. Annibal inde ex Apulia in Samnium profectus Coſſam in deditiodem accepit. poſt Neapoli, ad quam oppugnandam duxerat, infecta re profectus, Capuam flectit iter, ſeditione inteſtina ſenatorum, plebiſq; laborantem. Legatis à Campanis Virio auctore ad Annibalem miſsis, fœdus cum eo initum, Annibal Capuæ receptus eſt. Dictator M. Iunius rebus diuinis rite perfectis præter duas urbanas legiones, & ſeruorum delectum, dixit, qui capitalem fraudem auſi, quique pecuniæ iudicati in uinculis eſſent, qui eorum apud ſe milites fierent, eos ſe noxa, pecuniaq; exolui iuſſurum; & ſex millia hominum armauit. atque cum XXV millibus armatorum vrbe proficiſcitur. Annibal Capua recepta, cum iterum Neapolitanorum animos tentaſſet, in agrum Nolanum exercitum traducit. Nolani nuncios ad M. Marcellum, qui Canuſii cum exercitu erat, mittunt. quanto in diſcrimine ſit Nolana res, plebem nouarum rerum auidam ad defectionem ſpectare, oſtendunt. ſub aduentum Marcelli, qui eò propere accurrerat, Pœnus agro Nolano exceſsit, ac Neapolim, quò conceſſerat, non admiſſus petit Nuceriam, quam demum fame in deditionẽ recepit, eamq; incendit. inde Nolam, quam Marcellus tenebat, caſtris motis, cum Marcello congreſſus tum primum à Romanis fugatus eſt. Itaque ſpe potiundæ Nolæ adempta Acerras contendit, eaſq; captas incendit, atque diripuit. Inde Caſilinum oppugnatum ducit. ea oppugnatio cum diuturnior uideretur, caſtris communitis, ac præſidio modico impoſito, ne omiſſa res uideretur, in hiberna Ca

puam

puam conceſsit. Ibi maiorem hyemis partem exercitum in tectis habuit. poſt autem miteſcente hieme ducto ex hibernis eneruato Campana luxuria milite Caſilinum redit, quod continuata obſidione ad extremum iam inopiæ uenerat, idq; poſtremo Graccho magiſtro equitum ſe, abſente dictatore, in aciem non committente recepit. Liuius, Valerius, alij.

De N. Fabio Buteone dictatore.

Cvm patres ſe, & ſolitudinem curiæ, paucitatemq; conuenientium ad publicum conſilium reſpexiſſent, neque enim poſt L. Aemilium, C. Flaminium cenſores ſenatus lectus fuerat, cum tantum ſenatorum aduerſæ pugnæ, ad hoc ſui quenq; caſus per quinquennium abſumpſiſſent, ac ea de re relatū abſente dictatore à prætore eſſet; dictatorē, qui cenſor ante fuiſſet, uetuſtiſsimusq; ex ijs, qui uiuerent, cenſorijs eſſet, creari placuit, qui ſenatum legeret. acciriq; C. Terentium conſulem ad dictatorem dicēdum iuſſerunt. Is N. Fabium Buteonem ex S. C. ſine magiſtro equitum dictatorem in ſex menſes dixit. Is ubi cum lictoribus in roſtra aſcendit, neque duos dictatores tempore uno, quod nunquam antea factum eſſet, probare ſe dixit, neque dictatore ſe ſine magiſtro equitum, nec cenſoriam uim permiſſam uni, & eidem iterum, nec dictatori niſi gerēdæ rei cauſſa creato in ſex menſes datum imperium. quæ immoderata ſors, tempus, ac neceſsitas fecerint, ijs ſe modum impoſiturum. nam neque ſenatu quenquam moturum ex ijs, quos C. Flaminius, L. Aemilius cenſores in ſenatum legiſſent, tranſcribi tantum, recitariq; eos iuſſurum, & ita in demortui locum ſublecturum, ut ordo ordini, non homo homini prælatus uideretur. eoque facto exemplo magiſtratu ſe abdicauit, & priuatus de roſtris deſcendit. Dictator Iunius Romam reuocatus comitia creandis conſulibus habuit. Conſules deſignati Ti. Sempronius Gracchus, qui magiſter equitum erat, L. Poſtumius Albinus. qui antequam iniret, in Gallia inſidijs ipſe cum exercitu à Boijs deletus eſt. Eodem anno res bene à Scipionibus in Hiſpania geſtæ. Aſdrubal, ut in Italiam traijceret, ac ſe fratri Annibali coniungeret, ad Iberum deſcendit. cuius conſilio à Romanis cognito ambo duces iunctis copijs obuiam ierunt, ac collatis cum eo ſignis bene pugnarunt, caſtra hoſtium ceperunt, atque diripuerunt. reliquæ Hiſpaniæ ciuitates Romanis iunctæ ſunt. Aſdrubali non modo in Italiam traducendi exercitus, ſed ne in Hiſpania quidem tuto manendi ſpes relicta eſt. Liuius.

DE COS. AN. DXXXVIII.

Consvles in hunc annum deſignatos prodit Liuius L. Poſtumium Albinum III, qui tum prouinciam Galliam obtinebat, & Ti. Sempronium Gracchum, qui magiſter equitum erat. Item liber Cuſpinianus, in quo eſt, GRACCHVS & ALBINVS. Poſtumium autem antequam magiſtratum iniret in Gallia occiſum tradit Liuius. Quod idem Polybius intelligit, cum prætorem à Gallis interfectum ſcribit. In eius mortui locum ſubrogatus eſt M. Marcellus, qui priore anno prætor ad Nolam rem bene geſſerat. Ei uero ineunti conſulatum cum tenuiſſet, uocati augures uitio creatum uideri pronunciarunt. uulgoq; patres ita ferebant, quòd tum primum duo plebeij conſules facti eſſent, id deis cordi non eſſe. In locum Marcelli, ubi is ſe abdicauit, ſuffectus Q. Fabius Maximus tertium. Liuius, & Plutarchus auctores. Hac de cauſſa Caſsiodorus, & Eutropius Ti. Sempronium, & Q. Fabium Maximum in hunc annum conſules edunt. Quod autem inquit Liuius conſules plebeios ambos fieri non licuiſſe, idem admonet etiam, ne patricios quidem ambos creari potuiſſe, ut anno DXLV, cum C. Neroni M. Læuinum, & Q. Fabium addere collegam cogitabant. primi autem conſules ambo de plebe facti ſunt anno DXXCI. Hoc anno Philippus rex Macedonum inclinato ad Pœnos animo legatos ad Annibalem de fœdere, & belli ſocietate iungenda miſit. qui à Romanis capti, atque, quia Romam ſe ire præſe ferebant, dimiſsi, cū fœdus ſanxiſſent, iterum in reditu capti, atque ex literis Annibalis, quas ad Philippum deferebant, inuentis re, & fraude patefacta Romam miſsi ſunt, & in uincula conditi. Ti. Sempronius cōſul circa Liternum cū caſtra poſuiſſet, quia ocioſa ſtatiua erant, crebro decurrere milites coegit, ut tyrones (ea maxima pars uolonum erat) aſſueſcerant ſigna ſequi. caſtra inde Campana ad Hamas poſita, ut in peruigilio neglecta, ſimul omnibus portis inuadit. alios ſtratos ſomno, alios perpetrato ſolenni ſacro inermes redeuntes obtruncat. ac Cumas ſe propere recipit, ab Annibale metuens, qui ſuper Capuam ad Tifata habebat caſtra. Is fatigatus Campanorum precibus ſequenti die cum omni apparatu oppugnandæ vrbis Cumas tendit, ac populato agro Cumano mille paſſus ab urbe caſtra locat, atque urbe oppugnata, eaq; fortiter à Graccho defenſa re infecta recedit. Alij legati à Philippo ad Annibalem miſsi proſpere tulerunt, retuleruntq; mandata, ſed prius ſe æſtas circumegit, quàm mouere quicquam rex poſſet. Fabius conſul poſt prodigia Ro-

mæ procurata cum collega circa Capuam rem geſsit. aliquot oppida, quæ ad Pœnos defecerant ui cepit. Nolam, ne ad Pœnum deficeret, M. Marcellum in præſidium miſit. qui crebris excurſionibus agro Hirpino, & Samnitico uaſtatis, Annibalem coegit, ut Nolam duceret. Ibi Annibal Nolam oppugnaturus duobus prœlijs pulſus, uictus, ac fugatus à Marcello, ab Nola Apuliæ hiberna petit, circaq; Arpos conſedit. Q. Fabius ut profectum in Apuliam Annibalem audiuit, Capuam propius mouit caſtra, agrumq; Campanum ferro, igniq; eſt depopulatus, donec coacti ſunt Campani egredi portis,& caſtra ante urbem in aperto communire. Tum Taurea Campanus Aſellum Romanum equeſtri prœlio prouocauit. In Hiſpania Illiturgi, & Incibili oppida à Romauis obſidione Pœnorum liberata, utrobique optime pugnatum eſt. omnes prope populi Hiſpaniæ ad Romanos defecerunt. In Sicilia mortuo Hierone Syracuſanorum rege Hieronymus nepos eius fœdus cum Annibale fecit, ac poſt à coniuratis interfectus eſt. Res Siculæ ad Pœnos inclinatæ. Liuius, Florus, Eutropius, alij.

DE COS. AN. DXXXIX.

In hunc annum conſules ſuggerunt M. Claudium Marcellum III, Q. Fabium Maximum IIII Liuius, Plutarchus, & Caſsiodorus. Marcellus abſens conſul creatus, cum ad exercitũ eſſet. præſenti Fabio, atque ipſo comitia habente conſulatus cõtinuatus. cum M. Aemilius Regillus flamen Martialis, & T. Otacilius Craſſus à prærogatiua iuniorum declarati ante fuiſſent, auctoritate Q. Maximi, in ſuffragium reuocata mutauit ſententiam. Hoc anno Ti. Gracchus pro cos. ad Beneuentum cum Annone Pœnorum duce bene pugnauit, ac ſeruis uolonibus, quorum egregia opera uſus erat, libertatem dedit. Marcellus conſul cum Annibale ad Nolam, cuius ſpe potiundæ uenerat, hoc etiam anno proſpere decertauit. Annibal inde Tarentũ ad certiorem ſpem proditionis profectus eſt. Caſilinum, quod duum millium Campanorum, & ſeptingentorum militum Annibalis præſidio tenebatur, à Q. Fabio conſule, qui Marcellum collegam Nola acciuerat, oppugnatione receptum eſt. Marcellus inde Nolam redit. Fabius in Samnium ad populandos agros, recipiendasque armis, quæ defecerant, urbes progreſſus Compulteriam, Teleſiam, Coſſam, aliaq; oppida multa ui cepit. Annibal in Tarentinum agrum profectus cum proditorum neminem inueniſſet, uana promiſſa ſe temere ſecutum cernens Salapiam tendit, eoque frumentum ex agris Metapontino, & Heraclienſi comportat. Marcellus conſul in Siciliam Hieronymi morte turbatam, & ad Pœnos inclinatam miſſus Syracuſas à Romana amicitia alienatas oppugnauit, ne eas caperet, unius Archimedis induſtria prohibuit. M. Valerius Læuinus prætor cum Philippo rege Macedonum bellum mouit, precibus Apolloniatum motus, qui ſe bello à Philippo, quòd à Romanis deficere nollent, tentatos, atque obſeſſos querebantur. Philippus neque terreſtri, neque nauali certamine ſatis fore parem ſe fidens, ſubductis, aut incenſis nauibus terra Macedoniam petijt. In Hiſpania Caſtulo urbs valida ad Romanos deficit. à Pœnis fruſtra Illiturgi obſeſſum eſt. ad Mundam, quo caſtra Punica mota fuerunt, egregie à Romanis pugnatum, Cn. Scipionis femur tragula confixum impedimento ſummæ uictoriæ fuit. Eadem fortuna ad Auringen fuit. Saguntũ à Romanis punico præſidio pulſo receptum, ac reſtitutũ eſt. Liuius.

De cenſoribus abdicatis.

Eodem anno M. Atilius Regulus, & P. Furius Philus cenſores creati L. Metilium principem eorum, qui poſt Cannenſem pugnam Italiam deſerendi conſilium ceperant, qui tum fortè quæſtor erat, equo adempto tribu mouerunt, ærariumq; fecerunt. Liuius, & Valerius auctores. Addit Liuius, ne luſtrum facerent, mortem prohibuiſſe P. Furij, M. Atilium magiſtratu ſe abdicaſſe. M. hic Atilius M. Atilij Reguli, qui à Pœnis primo Punico bello captus fuerat, filius fuit, ut ait Valerius lib. II, cap. IIII. Hunc in pugna Cannenſi cecidiſſe tradit Polybius, ſed falſo, ſi Liuio credimus. Ambo conſulares fuerunt.

DE COS. AN. DXL.

In hunc annum creati conſules ambo abſentes Q. Fabius Maximus Verrucoſi conſulis F. & Ti. Sempronius Gracchus iterum. Liuius auctor, & Caſsiodorus. Fabius priore anno prætor fuerat, Gracchus biennio ante conſul. Prorogata imperia, prouinciæq; M. Marcello Sicilia finibus eis, quibus regnum Hieronis fuiſſet, P. Lentulo pro prætori prouincia uetus. T. Otacilio claſsis, M. Valerio Græcia, Macedoniaq;, Q. Mucio Sardinia. Bellum undecunque cum Annibale

bale conſulibus mandatum. Sempronius in Lucanos, in Apuliam Fabius profectus eſt. Fabius pater filio in caſtra ad Sueſſulam legatus cum ueniſſet, equo à filio deſcendere iuſſus eſt. Arpi oppidum, quod præſidio tenebatur Annibalis, à Fabio conſule ui recepti. equites CXII Campani nobiles in fidem à Cn. Fuluio, qui caſtra ſuper Sueſſulam habebat, accepti. in Hiſpania nihil memorabile geſtum, niſi quòd Syphax rex Numidarũ à Scipionibus ad amicitiam Romanorum traductus eſt. Romani mercenarium militem in caſtris habere Celtiberos cœperunt. Annibal in agro Tarentino æſtatem conſumpſit ſpe potiundæ per proditionem Tarentinorum urbis. Sempronius conſul multa prœlia parua, haud ullum memoratu dignum fecit. Liuius, Appianus.

De C. Claudio Centhone dictatore.

COMITIORVM conſularium iam appetebat tẽpus. ſed quia conſules à bello intentos auocare non placebat, Ti. Sempronius conſul comitiorum cauſſa dictatorem dixit C. Claudium Centhonem. ab eo magiſter eq. dictus eſt Q. Fuluius Flaccus. Dictator primo comitiali die creauit conſules. Hæc Liuius. C. Claudius ex conſulatu deſcriptus eſt, quem geſsit anno DXIII. Q. Fuluius ex conſulatu, quem geſsit anno DXVI, & DXXIX.

DE COS. AN. DXLI.

CONSVLES à dictatore creati in hunc annum Q. Fuluius Flaccus III, qui tum erat magiſter equitum, & Ap. Claudius Pulcher, cui in prætura Sicilia prouincia fuerat, teſte Liuio, Plutarcho in Fabio, Caſsiodoro, & Feſto libro XVII. Ap. Claudius filius eſt P. Claudij Pulchri conſulis anno DIII. Hoc anno de publicanis, qui naufragia ementiti fuerant, ſupplicium ſumptum. Annibal Tarentum præter arcem, in quam præſidium Romanorum fugerat, per Tarentinos iuuenes, qui ſe noctu uenatum ire ſimulauerant, cepit. ea tamen defectio vtrum priore anno, an hoc facta ſit, in diuerſum auctores trahunt, propioresq; ætate memoriæ rerum hoc anno tradunt factam. Ludi Apollinares uictoriæ cauſſa ex Martij uatis carminibus, quibus Cannenſis clades prædicta fuerat, inſtituti ſunt, eorum curatio prætori urbano mandata eſt. Conſules Annonem Pœnorum ducem prœlio fuderunt, viceruntq;. Beneuento ad oppugnandum Capuam ducunt, Beneuentum ex Lucanis Gracchum acceſſunt, qui antequam ueniret, hoſpitis Lucani fraude inſidijs circumuentus à Magone Pœno interfectus eſt. Criſpinus Badium Campanum hoſpitem ſuum, à quo prœlio prouocatus fuerat, interfecit. Annibal cum caſtra ad Capuam mouiſſet, collatis cum conſulibus ſignis prope æquo marte pugnauit. Conſules cum à Capua abijſſent, item eò redierunt. M. Centenius Penula, qui centurio militauerat, cum petiſſet à ſenatu, ut ſibi exercitus daretur, pollicitusq́, eſſet, ſi hoc impetraſſet, de Annibale uictoriam; octo millibus acceptis militum dux factus, conflixit acie cum Annibale, & cum exercitu cæſus eſt. Dum Capua à conſulibus ſumma ui obſideretur, Cn. Fuluius Flaccus Quinti frater prætor circa Herdoniam male aduerſus Annibalem pugnauit, ac fugatus, & caſtris exutus eſt. Annibal inde Tarentum duxit ſpe potiundæ Tarentinæ arcis. Syracuſæ in Sicilia à M. Marcello pro cos. in poteſtatem redactæ ſunt tertio anno, quàm obſideri fuerant cœptæ. In Hiſpania cum Scipiones adhuc Aſdrubalem, ne in Italiam tenderet, retinuiſſent, iam de finiendo bello agitantes, à mercenarijs Celtiberis deſerti, prope cum totis exercitibus cæſi ſunt anno octauo, quàm in Hiſpaniam iuerant, Cn. Scipio poſt Publium fratrem die undetrigeſimo. amiſſaq; Hiſpaniæ poſſeſsio fuiſſet, niſi L. Marcij equitis Ro. virtute, & induſtria contractis exercituum reliquijs eiuſdem hortatu bina caſtra hoſtium expugnata eſſent. ad triginta ſeptem millia cæſa, ad mille octingentos triginta capti, præda ingens parta. Liuius, Appianus, Florus.

DE COS. AN. DXLII.

LITERIS acceptis inter ſe conſules compararunt, ut Claudius comitia perficeret, Fuluius ad Capuam maneret. Conſules Claudius creauit Cn. Fuluium Centumalum, & P. Sulpicium Ser. F. Galbam, qui nullum antea curulem magiſtratum geſsiſſet. Hæc Liuius. Eoſdem conſules edit quoque Caſsiodorus, Oroſius, & Feſtus lib. XVII. Ser. Sulpicius Ser. F. P. N. Galba Maximus appellatur in ſecundo eius conſulatu Capitolino. Cn. Fuluius filius fuit, ut opinor, Cn. Fuluij Cn. F. Cn. N. Centumali conſulis anno DXXIIII, prætor anno DXL. Q. Fuluio, Ap. Claudio prioris anni conſulibus prorogatum imperium eſt, atque exercitus, quos habebant, decreti. adiectumq;, ne à Capua, quam obſidebant, abſcederent, priuſquam oppugnaſſent. prorogatum

tum & M. Marcello, ut pro conſule in Sicilia reliquias belli perficeret, eo exercitu, quem haberet. T. Otacilio, & M. Valerio Siciliæ, Græciæq; ora cum legionibus, claſsibusq;, quibus præerant, decretæ. Annibal à Tarento, cuius arcis potiundæ ſpes erat, à Campanis ad Capuæ obſidionem ſoluendam attractus, ubi ſe nec hoſtes elicere ad pugnam, nec per caſtra eorum perrumpere ad Capuam poſſe ſenſit, caput ipſum belli Romam petendi conſilium cepit. atque ad tertium ab urbe lapidem ſuper Anienem caſtra poſuit. ipſe uero cum duobus millibus equitum, ut urbis ſitum exploraret, obequitauit, & cum per triduum exercitus utrinque in aciem deſcẽdiſſent, tempeſtas certamen diremit. nam cum in caſtra rediſſent, ſtatim ſerenitas erat. Annibal deſerta Capua in Lucanos, atque inde Rhegium contendit. Capua Romanis tradita eſt, cum principes Cãpani ueneno ſibi ante mortem conſciuiſſent. cum ſenatus Campanorum deligatus eſſet ad palos, ut ſecuri feriretur, literas à ſenatu miſſas Q. Fuluius, quibus iubebatur parcere, antequam legeret, in ſinu poſuit, & lege agi iuſsit, & ſupplicium peregit. Capuam inſtitutum ut quotannis præfectus mitteretur. Aſdrubal in Hiſpania à Nerone in ſaltu concluſus, ſpecie pacis componendæ dum ducem Romanum detinet, è ſaltu exiuit. P. Scipio P. Scipionis, qui interierat, filius annos XXIIII natus, profeſſus ſe in Hiſpaniam imperium, quod reliqui omnes poſt duos occiſos Scipiones recuſabant, accepturum, eò extra ordinẽ pro conſule miſſus eſt. ei M. Iunius Silanus proprætor adiutor ad res gerendas datus eſt, qui Neroni ſucceſsit. M. Læuinus cum Aetolis amicitiam, & ſocietatem aduerſus Philippum firmauit, & cum Attalo Aſiæ rege. Liuius.

De triumpho, & ouatione M. Marcelli pro cos. de Syracuſanis.

EIVSDEM æſtatis exitu M. Marcellus ex Sicilia prouincia cum ad vrbem ueniſſet, de rebus ab ſe geſtis in ſenatu ſibi ad Bellonæ dato diſſeruit. queſtus leuiter non ſuam magis, quam militum uicem, quòd prouincia confecta exercitum deportare non licuiſſet. poſtulauit, ut triumphãti urbem inire liceret, id non impetrauit. Cum multis uerbis actum eſſet, utrum minus conueniret, cuius nomine abſentis ob res proſpere ductu eius geſtas ſupplicatio decreta foret, & dijs immortalibus habitus honos, ei præſenti negare triumphum, an quem tradere exercitum ſucceſſori iuſsiſſent, quod niſi manente in prouincia bello non decerneretur, eum quaſi debellato triumphare, cum exercitus teſtis meriti, atque immeriti triumphi abeſſet, medium uiſum, ut ouans urbem iniret. Tribuni pl. ex auctoritate ſenatus ad populum tulerunt, ut M. Marcello, quo die urbem ouans iniret, imperium eſſet. Pridie quàm urbem iniret, in monte Albano triumphauit. inde ouans multam præ ſe prædam in urbem intulit. Hæc Liuius, & Plutarchus. Valerius capite de iure triumphandi, quòd ſine magiſtratu ad hoc bellum miſſus eſſet, Marcello negatum triumphum ſcribit. Itaque in libro de uiris illuſtribus hæc uerba ſunt: Marcellus Syracuſas per tres annos expugnauit, & cum per calumniam triumphus ei à ſenatu negaretur, de ſua ſententia in Albano monte triumphauit. Fecit autem initium, ut dixi, in Albano triumphandi C. Papirius Maſo conſul anno DXXII. Plutarchus item Marcellum quinquies conſulem notat fuiſſe, ter triumphaſſe. quod eſt, ſemel de Gallis, bis de Syracuſanis. Hac uictoria Sicilia tota in poteſtatem populi R. uenit, atque prouincia facta eſt. Velleius.

DE COS. AN. DXLIII.

CVM prærogatiua iuniorum conſules T. Manlium Torquatum, & T. Otacilium declaraſſet, Manlius valetudinem oculorum excuſauit, & bellum Punicum in Italia, & hoſtium ducem Annibalem eſſe cogitare eos iuſsit. Quo factum eſt, ut M. Marcellum fulgentem iam Sicilia domita, & M. Valerium Læuinum, qui egregie res aduerſus Philippum terra, mariq; geſſerat abſentes conſules dicerent. auctoritatem prærogatiuæ omnes centuriæ ſequutæ ſunt. Hæc Liuius. Caſsiodorus autem Marcellum III conſulem edit omiſſo conſulatu, quem uitio creatus nõ geſsit, qui unus eſt ex quinque, quos ipſe geſsiſſe fertur. Liuius lib. XXIX, & XXX M. Valerium Læuinum bis fuiſſe conſulem ſcribit. nos primũ ſuſpicati ſumus fuiſſe anno DXXXIII, nunc iterum. idem anno DXXXVIII præturam geſsit. Tributum à populo Ro. in Læuini conſulis ſententiam belli cauſſa collatum. A M. Læuino conſule in Sicilia Agrigento, & alijs oppidis occupatis, Pœnis ex inſula pulſis debellatum eſt. Itaque Cicero in Verrem trium Siculorum bellorum confectores nominans ait: Qui M. Læuino, aut P. Rupilio, aut M'. Aquillio prætoribus in eam prouinciam ſucceſſerunt. nam ſeruilia duo bella, alterum à P. Rupilio, alterum à M'. Aquillio pro conſulibus poſt ſunt perfecta. P. Scipio in Hiſpania Carthagine Noua vrbe opulentiſsima uno die expugnata rem bene geſsit, (alij in inſequentem annum eam expugnationem contulerunt.) uirginem captiuam

ptiuam ad ſe adductam ad parentes, & ſponſum intactam remiſit. Marcellus conſul in Italia Salapiam per proditionem recepit, aliaq; in Samnitibus oppida occupauit. Cn. Fuluius Centumalus pro conſule in Apulia, cum caſtra ad Herdoneam haberet, ſpe eius oppidi recipiendi, quod poſt Cannenſem cladem ab Romanis deſecerat, cum exercitu ab Annibale cæſus eſt. caſtris, prædaq; uictor potitus. poſt autem cum eodem ad Numiſtronem Marcellus bene pugnauit. eundemq; noctu digreſſum inſequutus, atque ad Venuſiam adeptus tumultuoſa magis prœlia, quam magna, ſed ferme omnia ſecunda fecit. Liuius, Plutarchus.

De Q. *Fuluio Flacco dictatore.*

Bellici apparatus ad repetendam Siciliam, & inuadendam Italiam ex Africa nunciati mouere ſenatum, ut non expectanda comitia Valerio conſuli cenſerent, ſed dictatorem comitiorum habendorum cauſſa dicendum. Illa diſceptatio tenebat, quòd conſul in Sicilia ſe M. Valerium Meſſallam, qui tum claſſi præeſſet, dictatorem dicturum eſſe aiebat. patres extra Romanum agrũ (eum autem in Italia terminari) negabant dictatorem dici poſſe. M. Lucretius tribunus pl. cum de ea re conſuleret, ita decreuit ſenatus, ut conſul prius, quam ab urbe diſcederet, populum rogaret, quem dictatorem dici placeret, eumq;, quem populus iuſsiſſet, diceret dictatorem. ſi conſul noluiſſet, prætor vrbanus populum rogaret; ſi ne is quidem uellet, tum tribuni ad plebem ferrent. cum conſul ſe populum rogaturum eſſe negaſſet, quod ſuæ poteſtatis eſſet, prætoremq; uetuiſſet rogare, tribuni pl. rogarunt, plebesq; ſciuit, ut Q. Fuluius, qui tum ad Capuam erat, dictator diceretur. ſed quo die id plebis concilium futurum erat, conſul clam noctu in Siciliam abijt. deſtitutiq; patres literas ad M. Claudium mittendas cenſuerunt, ut deſertæ ab collega reip. ſubueniret, diceretq;, quem populus iuſsiſſet, dictatorem. Ita à M. Claudio conſule Q. Fuluius Flaccus dictator dictus. & ex eodem plebiſcito ab Q. Fuluio dictatore P. Licinius Craſſus pont. max. magiſter equitum dictus. magiſtratibus in annum creatis Q. Fuluius dictatura abdicauit. Hæc ex Liuio, & Plutarcho in Marcello. P. Licinius ex conſulatu Capitolino anni DXLVIII deſcriptus eſt. idem etiam cognomine Diuitis afficitur à Liuio in prætura anno ſequenti. apud Plutarchum mendoſe eſt Q. Fabius dictator, pro Q. Fuluio.

De cenſoribus abdicatis.

Censores hic annus habuit L. Veturium Philonem, P. Licinium Craſſum pont. maximum. Craſſus nec conſul, nec prætor ante fuerat, quam cenſor factus eſt. ex ædilitate gradum ad cenſuram fecit. Hi cenſores neq; ſenatum legerunt, neque quicquam reip. egerunt. mors diremit L. Veturij, & inde Licinius cenſura ſe abdicauit. Hæc Liuius. L. Veturium eſſe reor, qui conſul fuit anno DXXXIII. neque enim ut rem nouam in Craſſo notaſſet, cenſorem non conſularem fuiſſe, ſi ne collega quidem eius conſulatum cepiſſet.

DE COS. AN. DXLIIII.

Consvles in hunc annum creati Q. Fabius V, Q. Fuluius Flaccus IIII idem, qui dictator comitia habebat: Liuio auctore, & Caſsiodoro. His conſulibus Cicero contra Rullum Capuam receptam ſcribit, quod biennio ante factum prodidit Liuius. Marcellus ex hibernis profectus Annibali ad Canuſium occurrit. Solicitabat ad defectionem Canuſinos Pœnus, cedentemq; inde cum aſſequutus bis cum eo congreſſus eſt. priore prœlio Annibal ſuperior fuit, Marcellus inſequenti. Annibal in Bruttios abijt. Q. Fabius conſul Tarentum per proditionem arte Punica recepit. P. Scipio in Hiſpania ad Bætulam cum Aſdrubale bene pugnauit. Inter alia captum puerum regalem nomine Maſsiuam eximiæ formæ ad auunculum Maſſaniſam cum donis remiſit.

De cenſoribus, et luſtro XLIIII.

Hoc etiam anno M. Cornelius Cethegus, P. Sempronius Tuditanus cenſores creati, ambo qui nondum conſules fuerant, ſenatum, & ſenatus principem Q. Fabium Maximum legerunt, quæque locanda erant, locarunt. ceterum anno ſequenti luſtrum condiderunt. cenſa ſunt ciuium capita CXXVII millia CVII. Hæc Liuius. De his etiam ſic Ennius in Bruto Ciceronis.

Additur orator Cornelius ſuauiloquenti.
Ore Cethegus Marcus Tuditano collega

Marci

Marci filius.
Vterque ex conſulatu Capitolino, quem una geſſerunt anno DXLIX, deſcriptus eſt.

DE COS. AN. DXLV.

VNDECIMO anno Punici belli conſulatum inierunt M. Marcellus V (ut numeretur conſulatus, quem uitio creatus non geſsit) & T. Quinctius Criſpinus. Hæc Liuius. Plutarchus item Marcellum quintum, & Criſpinum, Caſsiodorus Marcellum IIII, præterito uitioſo conſulatu prodit. T. Quinctius priore anno prætor fuerat. Hoc anno item P. Scipioni, & M. Silano ſuæ Hiſpaniæ, ſuiq; exercitus in annum decreti. Scipio ex LXXX nauibus, quas aut ſecum ex Italia adductas, aut captas Carthagine habebat, quinquaginta in Sardiniam tranſmittere iuſſus, quia fama erat magnum naualem apparatum eo anno Carthagine eſſe, CC nauibus omnem Italiæ, Siciliæ, Sardiniæq; oram impleturos. Ludi Apollinares, qui ante in annum uoueri ſoliti fuerant, in perpetuum in ſtatum diem uoti ſunt, factiq; ante diem III Nonas Quinctiles. isq; dies deinde ſolennis ſeruatus. Criſpinus conſul ex Bruttijs, Marcellus Roma profectus in Apuliam inter Venuſiam, Bantiamq; coniunxerunt copias. eodem & Annibal redijt auerſus ab Locris. cum conſules ingenio feroces pugnæ, Annibal inſidijs locum quererent, ijdem ſpeculandi cauſſa cum paucis equitibus è caſtris egreſsi inſidijs eius circumuenti ſunt, ita ut Marcellus occiſus ſit, Quinctius ſaucius fugerit. P. Sulpicius Galba pro cos. aduerſus Philippum, & Achæos rem gerit. Liuius, Plutarchus in Marcello.

De T. Manlio Torquato dictatore.

EXITU huius anni T. Quinctius conſul, dictatore comitiorum, ludorumq; faciendorum cauſſa dicto T. Manlio Torquato ex uulnere moritur. alij Tarenti, alij in Campania mortuum tradunt. Dictator Manlius magiſtrum equitum C. Seruilium, qui tum ædilis curulis erat, dixit. Senatus quo die primum eſt habitus, ludos magnos facere dictatorem iuſsit, quos M. Aemilius prætor urbis C. Flaminio, Cn. Seruilio conſulibus fecerat, & in quinquennium uouerat. Tum dictator fecit, & in inſequens luſtrum uouit, & comitia conſulibus creandis habuit. Hæc Liuius. De T. Manlio ſæpius ante dictum eſt. C. Seruilius ex conſulatu Capitolino anni DL deſcriptus eſt. Ludi uotiui erant, quos A. Poſtumius dictator bello Latino ad lacum Regillum primum uouerat, ut ſcribit Dionyſius. De his ludis ſic Liuius lib. XXII poſt cladem ad Traſimenum acceptam. Ludi magni Ioui uoti, ſi res populi R. ad quinquennium proximum ſalua fuiſſet.

DE COS. AN. DXLVI.

CVM circunſpicerent patres, quos nam conſules facerent, longe ante alios eminebat C. Claudius Nero. ei collega datus eſt M. Liuius, multis ante annis ex conſulatu populi iudicio damnatus, ac octauo ferme anno poſt damnationem à M. Marcello & M. Læuino conſulibus in urbem reductus. Nero prætor fuerat anno DXLI. Hæc ex Liuio. C. Claudium Neronem cum M. Liuio Salinatore II conſules habent item faſti Capitolini. Neroni aduerſus Annibalem Bruttij, Lucani, Liuio aduerſus Aſdrubalem, quem Alpibus appropinquare fama erat, Gallia decreta.

De triumphis M. Liuij Salinatoris, & C. Claudij Neronis cos. de Pœnis.

ADRVBALI Annibalis fratri, qui ex Hiſpania cum maximis copijs in Italiam irruperat, M. Liuius conſul in Gallia erat oppoſitus, in Apulia uero Annibali C. Claudius. Aſdrubalis literas, quibus ſe Annibali fratri in Vmbria occurſurum eſſe ſcribebat, cum Claudius intercepiſſet, non id tempus eſſe reip. ratus, quo conſilijs ordinarijs prouinciæ ſuæ quisq; finibus per exercitus ſuos cum hoſte deſtinato ab ſenatu bellum gereret, cum timeret, ne Aſdrubal inuito collega ad Annibalem perueniret, atque cum eo caſtra coniungeret, id quod non ſine ſummo totius imperij Ro. exitio futurum uidebatur, atque ſenatui ante conſilium ſuum aperuiſſet, magnis itineribus ſex dierum ſpatio longitudinem Italię emẽſus, & inſcio Annibale, Aſdrubaleq; caſtra Salinatoris ingreſſus, conſilio, ac celeritate perfecit, ut Aſdrubal cum ad pugnam diſcendiſſet, ipſe cum toto exercitu ad Senam oppidum deleretur. atque ante ad ſtatiua ſua ex Gallia in Apuliam rediret, quam eum diſceſsiſſe Annibal ſentiret. Quò ubi peruenit, caput Aſdrubalis, quod ſeruatum cum cura attulerat, proijci ante hoſtium ſtationes, captiuosq; Afros uinctos, ut erant, oſtendi, duos etiam ex ijs

ſolutos

ſolutos ire ad Annibalem, & expromere, quæ acta eſſent. iuſsit, quo dolore perculſus Annibal in extremum Italię angulum Bruttios receſsit. Cum autem utriq; conſuli à ſenatu ob rem bene geſtam triumphus decretus eſſet, inter ipſos, ne, cum bellum communi animo geſsiſſent, triumphũ ſepararent, ita conuenit, ut quoniam & in prouincia M. Liuij geſta res eſſet, & eo die, quo pugnatum foret, eius ſorte auſpicium fuiſſet, & exercitus Liuianus deductus Romam ueniſſet, Neronis de prouincia deduci non potuiſſet, M. Liuium quadrigis urbem ineuntem milites ſequerentur, C. Claudius equo ſine militibus inueheretur. Hæc Liuius, Frontinus, ſcriptor libri de uiris illuſtrib. Eoſdem triumphos his etiam uerbis prodidit Valerius lib. IIII: C. Claudius Nero, qui Liuij Salinatoris in opprimendo Aſdrubale particeps gloriæ fuerat, cum triumphantem equo ſequi, quam triumpho, quem ei ſenatus æque decreuerat, uti maluit, quia res in prouincia Salinatoris geſta fuerat. ſine curru ergo triumphauit. Hinc Liuius: Itaque iret alter conſul ſublimis curru multiiugis, ſi uellet, equis. vnius equo per vrbem uerum triumphum uehi, Neroniſque, etiam ſi pedes incedat, uel parto eo bello, uel ſpreto triumpho, gloriam memorabilem fore. hi ſermones ſpectantium Neronem uſque in Capitolium proſecuti ſunt. Eodem anno in Hiſpania nouus imperator Anno in locum Aſdrubalis cum nouo exercitu ex Africa tranſgreſſus, Magoniq; iunctus, cum in Celtiberia breui magnum numerum hominum armaſſet, Scipio aduerſus eum M. Silanum miſit. qui collatis ſignis Magonẽ fugauit, Annonemq; uiuum cepit. Scipio per Lucium fratrem Oringin opulentiſsimam urbem occupauit, ac dimiſsis in hiberna legionibus, ipſe Tarraconem conceſsit. Eodem anno claſsis Romana M. Valerio Læuino pro conſule ex Sicilia in Africam tranſmiſſa in Vticenſi, Carthaginienſiq; agro late populationes fecit. repetentibus Siciliam claſsis Punica occurrit. decemq;, & ſeptem naues ex ijs captæ ſunt, quatuor in alto merſæ. cetera fuſa, ac fugata claſsis. terra, mariq; uictor Romanus fuit.

De M. Liuio Salinatore dictatore.

CVM comitiorum tempus appeteret, & per dictatorem comitia haberi placuiſſet, C. Claudius conſul M. Liuium collegam dictatorem dixit, Liuius Q. Cæcilium magiſtrum equitum. à M. Liuio creati conſules L. Veturius, Q. Cæcilius, is ipſe, qui tum erat magiſter equitum. Hæc Liuius. Idem M. Liuius Salinator cum Q. Cæcilio Metello magiſtro equitum dictator comitiorum habendorum cauſſa eſt in tabulis Capitolinis.

DE COS. AN. DXLVII.

L. Veturium Philonem, Q. Cæcilium Metellum conſules ſuggerit in hunc annum Liuius, Caſsiodorus cum Capitolinis faſtis. Horum ſic meminit Cicero in Bruto: Orator habitus eſt temporibus illis Q. Metellus is, qui bello Punico ſecundo cum L. Veturio Philone conſul fuit. Philo prætor fuit anno DXLIIII, Metellus tantum ædilis plebis fuerat anno DXLIII, ædilis curulis anno DXLV. Hoc anno Annibal nece fratris perculſus quieuit. neque à Romanis conſulibus laceſsitus eſt, quibus ambobus, ut cũ eo bellum gererent, prouincia decreta fuerat. Liuius.

De triumpho Hiſpanienſi P. Scipioni negato.

EODEM anno P. Scipio Aſdrubale, & Magone acie ad Bætulam urbem fugatis, atque inde ex tota Hiſpania pulſis, uindicatiſq; armis Hiſpanijs in Africam profectus amicitiam cum Syphace Maſſylorũ rege icto fœdere firmauit. poſt è graui morbo recreatus, ſeditionem, quæ in parte exercitus mortis ſuæ falſa fama commota erat, diſcuſsit, ac rebellantes Hiſpaniæ populos ad deditionem compulit. & fœdere cum Maſſaniſa Maſæſulorum rege, & Gaditanis facto, prouincia L. Lentulo, & L. Manlio Acidino tradita Romam reuerſus eſt. ac ſenatu extra vrbem dato in æde Bellonæ, de rebus, quas in Hiſpania geſsiſſet, diſſeruit. Ob res geſtas magis eſt tentata triumphi ſpes, quam petita pertinaciter, quia neminem ad eam diem triumphaſſe, qui ſine magiſtratu res geſsiſſet, conſtabat. ſenatu miſſo urbem eſt ingreſſus, argentiq; præ ſe in ærarium tulit quatuordecim millia pondo CCCXLII, & ſignati argenti magnum numerum. Liuius, Valerius de iure triumphandi, Marcellinus libro XXV. Hiſpaniam primam continentis prouinciam factam eſſe ſcribit Liuius lib. XXVIII. factam autem uictoria Scipionis & Ruſus, & alij prodiderunt. ego tamen non hoc anno, ſed anno DLVI ordinatam exiſtimo, tum cum prætores duo, qui in eam quotannis mitterentur, primum creati, atque ipſæ terminatæ Hiſpaniæ ſunt, auctore Liuio.

DE

DE COS. AN. DXLVIII.

COMITIA creandis conſulibus habuit L. Veturius Philo, centuriæq́; omnes ingenti fauore P. Scipionem conſulem dixerunt. collega additur ei P. Licinius Craſſus pontifex maximus. Hæc Liuius. P. item Cornelium Scipionem, qui poſtea Africanus appellatus eſt cum P. Licinio Craſſo Diuite conſules tabulæ Capitolinæ edunt. De quibus item Caſsiodorus, & Cicero ſic in Bruto: Orator fuit P. Craſſus, qui cum Africano conſul fuit. ipſum Scipionem accepimus non infantem fuiſſe. P. Scipio anno DXL ædilis curulis fuit ante legitimam ætatem creatus, inde anno DXLII accepit extraordinarium in Hiſpaniam imperium, ex qua reuerſus conſulatum adeptus eſt. Craſſus anno DXLV præturam geſſerat. Scipioni conſuli extra ſortem Sicilia, & XXX roſtratæ naues decretæ, permiſſumq́;, ut in Africam, ſi id è rep. eſſe cenſeret, traijceret. Craſſo Bruttij, & bellum cum Annibale. in Bruttijs nihil ferme memorabile geſtum eſt. Scipio in Sicilia quæ ad bellum eſſent neceſſaria comparauit. C. Lælius ex agro Hipponenſi in Africa cum prædam abegiſſet, maximum Carthagine tumultum exciuit. Bellum, quod in Hiſpania Indibilis, & Mandonius excitauerant à L. Manlio, & L. Lentulo pro conſulibus oppreſſum eſt. Indibilis in acie occiſus eſt. Mandonius expoſcentibus Romanis à ſuis deditus eſt. Magoni, qui in Galliam, & Liguriam iuerat, ex Africa & exercitus, & pecuniæ miſſæ, quibus auxilia conduceret. præceptumq́;, ut ſe Annibali iungeret. Scipio à Syracuſis in Bruttios traiecit, & Locros urbem, quæ ad Pœnos & ipſa ſub defectionem Italiæ deſciuerat, pulſo Punico præſidio, fugatoq́; Annibale recepit. ac Q. Pleminio legato, præſidioq́;, quod arcem ceperat, ad tuendam urbem relicto, cum quibus uenerat copijs, Meſſanam traiecit. Pleminius cum in Locrenſes impotenter ſe gereret, ab ijſdem hoſtiliter laceratus eſt. quo dolore compulſus Pleminius multo crudelius adhuc Locrenſium principes tractauit. Carmine in libris Sibyllinis inuento, pelli Italia hoſtem alienigenam poſſe, ſi mater Idæa deportata Romam eſſet, legati qui eam deportarent in Phrygiam miſsi ſunt. Hæc ex Liuio, & Appiano, & alijs.

De Q. Cæcilio Metello dictatore.

EXITV anni Q. Cæcilius Metellus ab conſule dictator comitiorum habendorum cauſſa in Bruttijs dictus magiſtrum equitum ſibi cooptauit L. Veturium Philonem. auctor cum Capitolinis faſtis Liuius. Vterque ex prioribus magiſtratibus notus eſt.

DE COS. AN. DXLIX.

P. SEMPRONIVM Tuditanum, M. Cornelium Cethegum conſules in hunc annum produnt Liuius, Caſsiodorus, & faſti Capitolini. Quorum ſic meminit Cicero in Bruto: Atque hic Cethegus conſul cum P. Tuditano fuit bello Punico II. & Cato apud eundẽ: Quadriennio poſt factus ſum prætor, quem magiſtratum geſsi Tuditano, & Cethego conſulibus. & hi collegæ ante in cenſura fuerunt, cum neuter eorum eſſet conſularis. Tuditanus item præturam geſsit anno DXL, Cethegus anno DXLII. Cornelio Etruria, Sempronio Bruttij euenerunt. Scipioni in Sicilia in annum, Craſſo in Bruttijs, quoad conſuli è rep. uideretur, prorogatum imperium eſt. De Hiſpaniæ imperio, quòd in eam prouinciam duos pro conſules mitti placeret, latum ad populum eſt. omnes tribus eoſdem L. Cornelium Lentulum, & L. Manlium Acidinum pro conſules, ſicut priore anno tenuiſſent, obtinere eas prouincias iuſſerunt. Legatis Romanis mater Idæa tradita eſt per Attalum regem Aſiæ, ac Romam deportata. lapis erat, quem matrem deum incolæ uocabant. excepit eam P. Scipio Naſica, uir optimus à ſenatu iudicatus, adoleſcens non dũ quæſtorius; quoniam ita reſponſum fuerat, vt numen id ab optimo uiro reciperetur, cõſecrareturq́;. Ludi Megalenſes ei deæ primum inſtituti ſunt, ut fierent pridie idus Aprilis. Locrenſes legatos Romam miſerunt, qui de impotentia Q. Pleminij quererentur, quòd pecuniam Proſerpinæ abſtulerat, & liberos eorum, ac coniuges ſtuprauerat. legati Locros miſsi, ut Scipionem, ſi ea, quæ Locrenſes facta quererentur, iuſſu, aut uoluntate Scipionis facta comperiſſent, de prouincia decedere iuberent. ſi Scipio iam in Africam traieciſſet, inde reducerent. Pleminius Romam translatus in carcerem conditus eſt. atque ante mortuus, quàm de eo iudicium perfici potuerit. cumq́; falſus rumor de P. Scipione pro conſule percrebuiſſet, tanquam luxuriaretur, ab ijſdem legatis, qui, ut, an ea uera eſſent, explorarent, miſsi erant, purgatus infamia, ſenatus iuſſu in Africam traiecit. Syphax accepta in matrimonium Aſdrubalis filia, amicitiæ, quam cum Scipione iunxerat, renunciauit.

renunciauit. Maſſaniſa, ad Scipionem cum ducentis equitibus cum ueniſſet, Annonem Pœnorum ducem interclusum occidit. Scipio aduentu Aſdrubalis, & Syphacis, qui propè cum centum millibus armatorum ſe obtulerant, ab obſidione Vticæ depulſus hiberna communiuit. P. Sempronius conſul in agro Crotonienſi cum Annibale in ipſo itinere tumultuario prœlio conflixit, Romani pulſi ſunt. poſtero die cum iterum in aciem conſul deſcendiſſet, Pœnos fudit, fugauitq́;, ac ſupra quatuor millia armatorum cæcidit. Liuius, Appianus, alij.

De cenſoribus, & luſtro XLV.

Censores interim Romæ M. Liuius, & C. Claudius ſenatum recitarunt. princeps iterum delectus Q. Fabius Maximus. notati ſeptem, nemo tamen, qui ſella curuli ſediſſet. Vectigal nouum ex ſalaria annona ſtatuerunt. id vectigal commentum alterum ex cenſoribus ſatis credebant, populo iratum, quòd iniquo iudicio quondam damnatus eſſet. & in pretio ſalis maxime oneratas tribus, quarum opera damnatus erat, credebant. inde Salinatori Liuio inditum cognomen. Luſtrum conditum ſerius, quia per prouincias dimiſerunt cenſores, ut ciuium Romanorum in exercitibus quantus ubique eſſet, referretur numerus. cenſa cum ijs ccxv millia hominum. condidit luſtrum C. Claudius Nero. Erant inter hos cenſores nobiles inimicitiæ, ex quibus mira in ipſa cenſura contentio exarſit, ut cenſor alter alteri equum ademerit. Hæc Liuius, & Valerius lib. ii, cap. i, & iiii. Eoſdem cenſores luſtrum quadrageſimumquintum feciſſe adijciunt Capitolini ſcriptores.

DE COS. AN. DL.

Livivs, & Caſsiodorus una cum faſtis Capitolinis conſules ſuggerunt Cn. Seruilium Cæpionem, C. Seruilium. quorũ Cæpio prætor fuerat anno dxlviii, Seruilius anno dxlvii. Cæpioni Bruttij, & Annibal, Seruilio Etruria, ac Liguria euenit. P. Scipioni non temporis, ſed rei gerendæ fine, donec debellatum in Africa foret, prorogatum imperium eſt. decretumq́;, ut ſupplicatio fieret, quòd is in Africam prouinciam traieciſſet, ut ea res ſalutaris populo R. ipſiq́; duci, atque exercitui eſſet. Hiſpaniæ ueteribus imperatoribus L. Manlio, & L. Lentulo decretæ. Scipio Syphacis regis caſtra incendit, eaq́; una cum caſtris Aſdrubalis una die deleuit. cæſa aut hauſta flammis ad xl millia hominum ſunt. capti ſupra vi millia. neque haud ita multo poſt in Magnis campis cum ijſdem, qui exercitu reparato bellum redintegrabant, congreſſus eos fugauit, atque ciuitates circa omnes partim ui, partim metu ſubegit. quo terrore compulſi Carthaginienſes legatos, qui Annibalem cum exercitu eius in Africam ex Italia ad patriæ defenſionem reuocarent, miſerunt. Lælius cum Maſſaniſa in Numidiam cum exercitu profectus, cum acie cum Syphace rege congreſſus eſſet, eum in prœlio uiuum cepit, atque paternum regnum Maſſaniſæ recuperauit. Maſſaniſa Sophonisbam uxorem Syphacis, filiam Aſdrubalis captam ſtatim adamauit, & nuptijs factis uxorem habuit. caſtigatusq́; à Scipione uenenum ad eam miſit. quo hauſto illa deceſsit. Quibus cladibus perculſi Carthaginienſes oratores ad pacem petendam mittunt xxx ſeniorum principes. pacis conditionibus à Scipione latis induciæ, dum ad ſenatũ Romam legati mitterentur, factæ ſunt. Mago in Gallia à P. Quinctilio Varo prætore, & M. Cornelio pro conſule acie ſuperatus, ac uulneratus, dum reuocatus in Africam nauigaret, ex uulnere mortuus eſt. C. Seruilius cos. nulla re memorabili in Etruria, & Gallia geſta patrem C. Seruiliũ poſt xvi annũ ex ſeruitute recepit. Cn. Seruilius conſul alter cum Annibale in agro Crotonienſi acie conflixit. obſcura eius pugnæ fama eſt. Annibal ex Italia mœſtus, ac dolens in Africam legatorũ iuſſu reuertit. Legati Carthaginienſes pace infecta, ac propè ſine reſponſo dimiſsi, quòd ſpeculatores, non legati ueniſſe arguerentur. Polybius, Liuius, Appianus, Florus, alij.

De P. Sulpicio Galba dictatore.

Cn. Seruilius conſul haud dubius, quin pacatæ Italiæ penes ſe gloria eſſet, uelut pulſum ab ſe Annibalem perſequens, in Siciliam, inde in Africam tranſiturus, traiecit. Quod vbi Romæ uulgatum eſt, primo cenſuerunt patres, ut prætor ſcriberet conſuli, ſenatum æquum cenſere, in Italiã reuerti eum, deinde cum prætor ſpreturum eum literas ſuas diceret, dictator ad id ipſum creatus P. Sulpicius pro iure maioris imperij conſulem in Italiam reuuocauit. reliquum anni cum M. Seruilio magiſtro equitum circumeundis Italiæ urbibus, quæ bello abalienatæ fuerant, conſumpſit. comitia eius anni utrum C. Seruilius habuerit, an quia eum res in Etruria tenuerint, quæſtiones

ex S.C. de coniurationibus principum habentem, dictator ab eo dictus P. Sulpicius, incertum diuerſi auctores faciunt. Ita Liuius. Cum ijs, qui comitiorum cauſſa ſcripſerunt, conſentiunt Capitolini ſcriptores, qui P. Sulpicium Galbam Maximum cum M. Seruilio Pulice Gemino magiſtro equitum dictatorē prodiderunt comitiorum habendorum cauſſa creatos. meminit quoq; Liuius lib. XLV M. Seruilij, qui conſul, & magiſter equitum fuerat.

DE COS. AN. DLI.

M. SERVILIVM Geminum, Ti. Claudium Neronem conſules in hunc annum produnt Liuius, Caſsiodorus, & faſti Capitolini, in quibus Seruilius Pulex Geminus nominatur. Nero prætor fuerat anno DXLIX, Geminus eodem anno ædilis curulis, poſt magiſter equitum, nunc conſul. Eſt illud etiam in his notandum, ambos conſules patricios eſſe, quod fieri non licuiſſe ſcribit ſupra in conſulatu C. Neronis Liuius. Etenim Seruilij Gemini patricij erant item, ut Cæpiones. Quamobrem initio huius belli Cn. Seruilius Geminus cum C. Flaminio plebeio conſul comparatus eſt. Conſules prouinciam Africam (ita enim ſenatus decreuerat) in ſortem coniecerunt. Ti. Claudio Africa euenit, ut quinquaginta nauium claſſem, omnes quinqueremes in Africam traijceret, pariq; imperio cum Scipione imperator eſſet. M. Seruilius Etruriam ſortitus. In ea prouincia & C. Seruilio prorogatum imperium. Annibal tentata per colloquium cum Scipione pace, nec impetrata, prœlio extremo ab eo uictus eſt in Africa. poſt etiam Vermina Syphacis filius, qui auxilio Carthaginienſibus uenerat, ſuperatus. Tum demum à Carthaginienſibus uere, qui pacem peterent, legati miſsi ſunt. Scipio conditiones dixit, ac Romam eos ad ſenatum miſit. Polybius, Liuius, Appianus.

De C. Seruilio dictatore.

M. SERVILIVS, ne comitiorum cauſſa ad urbem reuocaretur, dictatore dicto C. Seruilio in prouinciam eſt profectus. dictator magiſtrum equitum P. Aelium Pætum dixit. Liuius. Eadem dictatura eſt in faſtis Capitolinis.

DE COS. AN. DLII.

IN hunc annum creati conſules Cn. Cornelius Lentulus, P. Aelius Pætus. auctor Liuius, Caſsiodorus, & Plinius lib. XVIII, cap. XVIII. in fragmento Capitolino eſt LENTVLVS & P. AILIVS. Hi ambo prætores fuerunt anno DL. Cn. Lentulus pater fuit, ut opinor, L. Cornelij Cn. F. L. N. Lentuli Lupi conſulis anno DXCVII, P. Aelius ex Capitolina cenſura deſcriptus eſt anni DLIIII. Hunc annum uocat Liuius XL poſt Q. Lutatium, & A. Manlium conſules. Cn. Lentulo claſsis, P. Aelio Italia obuenit. Cum in ſenatum introducti Carthaginienſium legati pacem petijſſent, inclinatis omnibus ad pacem animis Cn. Lentulus conſul ſenatuſconſulto interceſsit. Tū M'. Acilius, & Q. Minucius tribuni pl. ad populum tulerunt, uellent, iuberent ne ſenatum decernere, ut cum Carthaginienſibus pax fieret, & quem eam pacem dare, quemq; ex Africa exercitum deportare iuberent. De pace, uti rogas, omnes tribus iuſſerunt, pacem dare P. Scipionem, eundem exercitum deportare. ex hac rogatione ſenatus decreuit, ut P. Scipio ex X legatorum ſententia pacem cum populo Carthaginienſi, quibus legibus ei uideretur, faceret. Ita dimiſſi ab Roma Carthaginienſes cum in Africam ueniſſent ad Scipionem, his conditionibus pacem fecerunt. Vt liberi ſuis legibus uiuerent, quas urbes, quosq; agros, quibusq; finibus ante bellum tenuiſſent, tenerent. perfugas, & fugitiuos, & captiuos omnes, & naues roſtratas præter X triremes, traderent, elephantosq;, quos haberent domitos, neque domarent alios. bellum neque in Africa, neque extra Africam iniuſſu populi R. gererent. Maſſaniſæ res redderent, fœdusq; cum eo facerent. decem millia talentum argenti deſcripta penſionibus æquis in annos quinquaginta ſoluerent. obſides centum arbitratu Scipionis darent. Liuius, Appianus, alij.

De triumpho P. Cornelij Scipionis Africani de Pœnis, & Syphace rege.

SCIPIO concione aduocata Maſſaniſam ad regnum paternum Cirta oppido, & ceteris urbibus, agrisq;, quæ ex regno Syphacis in populi R. poteſtatem ueniſſent, adiectis donauit. legatos Carthaginienſium Romam proficiſci, ut quæ ab ſe ex decem legatorum ſententia acta eſſent, ea patrū auctoritate, populiq; iuſſu confirmarentur, iuſsit. pace terra, mariq; parta, exercitu in naues impoſito,

poſito, in Siciliam Lilybæum traiecit. inde magna parte militum in nauibus miſſa, ipſe per lætam pace non minus, quam uictoria Italiam, effuſis non urbibus modo ad habendos honores, ſed agreſtium etiam turba obſidente uias Romam peruenit, clariſsimoq; omnium triumpho urbem eſt inuectus. argenti tulit in ærarium pondo centum millia XXIII. morte ſubtractus ſpectaculo magis hominum, quam triumphantis gloriæ Syphax eſt, Tibure haud ita multo ante mortuus, quò ab Alba traductus fuerat. Hunc regem in triumpho ductum Polybius auctor eſt. Africanum cognomen militaris prius fauor, an popularis aura celebrauerit, an ſicuti Felicis Sullæ, Magniq; Pōpeij patrum memoria cœptum ab aſſentatione familiari ſit, parum compertum habeo. primus certe hic imperator nomine uictæ ab ſe gentis eſt nobilitatus. Liuius, Polybius, Appianus, Florus, Eutropius, alij. Liuius iterum lib. XXXVIII P. Scipioni de Pœnis, & Annibale, ac Syphace rege triumphum decretum ſcribit.

De bello Philippico.

SEQVITVR deinceps bellum Philippicūm, quod Macedonicum primum dictum eſt, geſtū cum Philippo Macedonum rege. Ceterum cœptum bellum aduerſus Philippum decem fermè ante annis, triennio prius depoſitum erat, cum Aetoli & belli & pacis fuiſſent cauſſæ. uacuos deinde pace Punica iam Romanos, & infenſos Philippo cum ob infidam aduerſus Aetolos, aliosq; regionis eiuſdem ſocios pacem, tum ob auxilia cum pecunia nuper in Africam miſſa Annibali, Pœniſq;, preces Athenienſium, quos agro peruaſtato in urbem compulerunt, excitauerunt ad renouandum bellum. P. Sulpicio Galba, C. Aurelio conſulibus bellum initum eſt paucis poſt pacē Carthaginienſibus datam menſibus. Vt ergo cum Pœnis pro Mamertinis ſocijs primum, deinde pro Saguntinis pugnatum eſt, ſic cum Philippo pro Athenienſibus. contra Athenienſes autem Philippum Acarnanes incitauerant, quorum iuuenes duo nō initiati in ſacrarium Cereris cum intraſſent, Athenis fuerant interfecti, uel, ſi uerius dicendum eſt, quòd Philippus bello Punico II fœdere icto Annibalem contra Romanos iuuerat. Hæc ex Liuio, & Floro. Hoc idem bellum hoc tempore ſuſceptum indicant Capitolini faſti.

DE COS. AN. DLIII.

P. SVLPICIVM Galbam, C. Aurelium Cottam conſules ſuggerunt Liuius, & Caſsiodorus. P. Sulpicius anno DXLII primum conſul fuit, C. Cotta biennio ante prætor. Iidem conſules ſunt in Capitolinis tabulis. Sulpicio Macedonia, Aurelio Italia prouincia obuenit. Sulpicius exercitu in Macedoniam ducto equeſtribus prœlijs cum Philippo rege bene pugnauit.

De L. Cornelio Lentulo pro cos. ouante ex Hiſpania, & triumpho L. Furij Purpureonis pr. de Gallis.

L. CORNELIVS Lentulus anno DXLVII pro conſule Hiſpaniam citeriorem ſortitus eſt. ſucceſsit enim P. Scipioni. hoc autem anno ex Hiſpania redijt. qui cum in ſenatu res ab ſe per multos annos, fortiter, feliciterq; geſtas expoſuiſſet, poſtulaſſetq;, ut triumphanti ſibi urbem inuehi liceret, res triumpho dignas eſſe cenſebat ſenatus, ſed exemplum à maioribus non accepiſſe, ut qui neque dictator, neque conſul, neque prætor res geſsiſſet, triumpharet. pro conſule illum prouinciam Hiſpaniam, non conſulem, aut prætorem obtinuiſſe. decurrebatur tamen eò, ut ouans urbem iniret. intercedente Ti. Sempronio Longo tribuno pl. qui nihilo magis id more maiorum, aut ullo exemplo futurum dicebat, poſtremo uictus conſenſu patrum tribunus ceſsit, & ex S.C. L. Lentulus ouans urbē eſt ingreſſus. Atque hic primus triumphus ſine magiſtratu actus eſt. Liuius. Hic autem ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcriptus eſt. Inſubres autem Cænomaniq;, & Boij excitis Sallyis, Iluatibusq;, & ceteris Liguſtinis populis Amilcare Pœno duce, qui in ijs locis de Aſdrubalis exercitu ſubſtiterat, Placentiam inuaſerant, & direpta urbe, ac per iram magna ex parte incenſa, uix duobus millibus hominum inter incendia, ruinasq; relictis, traiecto Pado ad Cremonam diripiendam pergūt. Id bellum L. Furio Purpureoni prætori decretū. Galli à prætore prœlio uicti, ac cæſi ſunt. Triumphauit de Gallis in magiſtratu L. Furius prætor, quanquam negantibus eum triumphum maioribus natu, & quòd alieno exercitu Aurelij conſulis rem geſsiſſet, & quòd prouinciam reliquiſſet auiditate rapiendi per occaſionem triumphi. auctor Liuius.

Hic

DE COS. AN. DLIIII.

HIC annus conſules habuit L. Cornelium, P. Villium, auctore Caſsiodoro. Liuio autem, & Capitolinis tabulis L. Cornelium Lentulum, P. Villium Tappulum. P. Villij conſulis meminit etiam Plutarchus in Quinctio. hic prætor fuit anno DL, Lentulus pro cos. priore anno triumphauit. Villio Macedonia obtigit, Lentulo Italia. Pleriq; Græci, Latiniq; ſcriptores nihil memorabile à Villio actum in Macedonia tradunt. L. Manlius Acidinus ex Hiſpania decedens à M. Porcio Læca trib. pl. ne ouans urbem iniret, cum id ab ſenatu impetraſſet, prohibitus, priuatus ingreſſus eſt. Cn. Bæbius Tamphilus prætor prope cum toto exercitu ab Inſubribus Gallis eſt circumuentus. Liuius.

De cenſoribus, & luſtro XLVI.

L. LENTVLVS conſul comitia cenſoribus creandis habuit. multis claris uiris petentibus creati cenſores P. Cornelius Scipio Africanus, P. Aelius Pætus. Hæc Liuius. qui tamen luſtri conditi non meminit, quod conditum ab his cenſoribus eſſe XLV docent Capitolinæ tabulæ. P. Scipionem Africanum cenſorem principem ſenatus ab his cenſoribus lectum tradit Liuius in cenſura ſequenti.

DE COS. AN. DLV.

T. QVINCTIVM Flamininum, Sex. Aelium Pætum conſules ſuggerunt Liuius, Caſsiodorus, & Capitolinæ tabulæ, una cum Plutarcho in Quinctio. Turpiter erratum eſſe inuenio ab auctore libri de uiris illuſtribus, qui hunc Flamininum C. Flaminij, qui ad Traſimenum interfectus eſt, filium tradidit. cum tamen hic è gente Quinctia patricia fuerit, ille è Flaminia plebeia. Flamininus autem cognomen eſt Quinctiorum. Eſt etiam in hoc notandum, Flamininum annos nondum XXX natum à quæſtura ad conſulatum aſcendiſſe, ut Sex. Aelius collega eius ab ædilitate. auctor Liuius, & Plutarchus. Hic eſt autem Sex. Aelius Pætus Catus iuris peritus, de quo Cicero, Egregie cordatus homo Catus Aelius Sextus, ex Ennio. Itaque in tabulis Capitolinis Pætus Catus uocatur. Aelio Italia, Quinctio Macedonia euenit. quorum ille memorabile nihil geſsit, Quinctius aduerſus Philippum in faucibus Epiri proſpere pugnauit, fugatumq; coegit in regnum reuerti. ipſe Theſſaliam, quæ eſt uicina Macedoniæ focijs Aetolis, & Athamanibus uexauit. L. Quinctius conſulis frater nauali prœlio Attalo rege, & Rhodijs adiuuantibus Eubœam, & maritimam oram occupauit. Achæi in amicitiam accepti ſunt. Coniuratio Setiæ ſeruorum facta de ſoluendis Carthaginienſibus obſidibus oppreſſa eſt. Liuius, Plutarchus in Quinctio.

DE COS. AN. DLVI.

HOC anno C. Cornelius Cethegus, Q. Minucius fuerunt conſules. auctor Liuius. Caſsiodorus, Cap. tab. de quibus ſic in Bruto Cicero: C. Cornelio, Q. Minucio conſulibus ludis Iuuentatis, quos Salinator Senenſi prœlio uouerat, Liuius docuit fabulam. Minucius prætor fuit anno DLIII, Cethegus ædilis curulis anno DLV. Conſulibus bellum cum Gallis Ciſalpinis decretum, T. Quinctio prorogatum in Macedonia imperium, donec ſucceſſor mitteretur. Hiſpaniæ terminatæ, atque in eas primum duo noui prætores, qui ad quatuor additi fuerant, miſsi: Sempronius Tuditanus in citeriorem, M. Heluius Blaſio in ulteriorem. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus Argos in poteſtatem redegit, cum eoq; amicitia iuncta eſt. T. Quinctius pro conſule cum Philippo ad Cynoſcephalas in Theſſalia acie uicto debellauit. L. Quinctius frater eius Acarnanes, Leucade urbe, quæ caput eſt Acarnaniæ, expugnata in deditionem accepit. Attalus rex Thebis Pergamum æger aduectus moritur. Hiſpania ulterior, quam M. Heluius prætor obtinebat, rebellauit. Legati à rege Philippo uenerunt, qui quęcunq; ſenatus cenſuiſſet, id regem facturum eſſe dixerunt. decem legati more maiorum, quorum ex conſilio T. Quinctius imperator leges pacis Philippo daret, decreti. Polybius, Liuius, Plutarchus, alij.

De triumphis C. *Cornelij cos. de* Gallis, Q. *Minucij cos. de* Liguribus.

GALLI Ciſalpini defecerant à populo R. Itaque conſulibus binæ legiones, ut bellum cum ijs gererent, decretæ. Cornelius recta ad Inſubres uia, qui tum in armis erant, Cænomanis aſſumptis, Minucius in læua Italiæ ad inferum mare flexit iter, Genuamq; exercitu abducto ab Liguribus

bus orſus eſt bellum. Liguribus in deditionem acceptis in agrum Boiorum legiones duxit. Inſubres, & Cænomani à Cornelio prœlio ſuperati ſunt. Ei omnium conſenſu decretus triumphus. Q. Minucius tentata tantum relatione, cum aduerſum omnem ſenatum uideret, in monte Albano ſe triumphaturum, & iure imperij conſularis, & multorum clarorum uirorum exemplo dixit. C. Cornelius de Inſubribus, Cænomaniſq; in magiſtratu triumphauit. Q. Minucius conſul de Liguribus, Boijsq; Gallis in monte Albano. Is triumphus loco, & fama rerum geſtarum, & quòd ſumptum non erogatum ex ærario omnes ſciebant, inhonoratior fuit. Hæc Liuius.

DE COS. AN. DLVII.

Hic annus cõſules habuit L. Furium Purpureonem, M. Claudium Marcellum. Liuius, Caſſiodorus, Capitolinæ tabulæ. L. Furius, prætor anno DLIII triumphauit, M. Claudius Marcelli quinquies conſulis filius prætor fuit anno DLV. Conſulibus ambobus Italia prouincia decreta. Quinctius Macedoniam cum eodem exercitu obtinere iuſſus. Pax Philippo ex x legatorum ſententia, Græciæ à Quinctio libertas data eſt. Sempronius Tuditanus pro cos. in citeriore Hiſpania uictus ex uulnere mortuus.

De ouatione Cn. Cornelij Lentuli pro cos. ex Hiſpania.

P. Scipioni in Hiſpaniã citeriorem ſucceſsit, ut diximus, L. entulus L. Lentulo C. Cornelius Cethegus, Cethego anno DLIIII C. Cornelius Lentulus. De quo Lentulo, quod ad triumphi ſuſpicionem attinet, ita ait Liuius. Cn. Cornelius Lentulus, qui citeriorem Hiſpaniam obtinuerat cum ex S. C. ouans urbem eſſet ingreſſus, tulit præ ſe auri mille, & quingenta pondo. L. Stertinius ex ulteriore Hiſpania ne tentata quidem triumphi ſpe quinquaginta millia pondo auri in ærarium tulit. de quo loco quid ſentirem, dixi in ſcholijs Liuianis.

De triumpho M. Marcelli cos. de Inſubribus, & Comenſibus.

M. Marcellvs cos. cui Italia prouincia obuenerat, Pado confeſtim traiecto in agrum Comenſem, ubi Inſubres Comenſibus ad arma excitis caſtra habebant, ducit, Gallos fundit, caſtra diripit, Comum oppidum capit, caſtella duodetriginta in deditionem recipit. Triumphauit in magiſtratu de Inſubribus, Comenſibusq;. Boiorũ triumphi ſpem collegæ reliquit. Liuius. Huius etiam triumphi ueſtigia ſunt in Capitolinis tabulis. in quibus eſt ſcriptum, triumphaſſe eum IV NON. M= .i. ut ego interpretor, Martias, extremo iam conſulatu, quem idib. Mart. inierat.

DE COS. AN. DLVIII.

M. Porcivm Catonem, L. Valerium Flaccum conſules ſuggerunt Liuius, Caſsiodorus, Capitolinæ tabulæ, Plutarchus. Cato anno DLV, Flaccus anno DLIIII præturam geſſerat. Plutarchus M. Porcium M. F. Priſcum ante dictum, poſt ab uſu rerum Catonem nominatum ſcribit. Nouum hominem fuiſſe, & Cicero ſæpe, & Plutarchus aſſerunt. Cicero in Verrem de eo ſic loquitur: M. Cato ſe uirtute, non genere populo R. commendauit, & ipſe ſui generis initium, ac nominis ab ſe gigni, ac propagari uoluit. L. Valerius P. F. Flaccus dicitur etiam à Liuio anno DLXIII, ubi de eo triumuiro ad coloniã deducendam agit. Cato Hiſpaniam, Valerius Italiam ſortitus eſt. Annibal fruſtra in Africa bellum moliens, & ob hoc Romanis per epiſtolas aduerſæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginienſium ſenatum de eo miſerant, profugus ad Antiochum Syriæ regem ſe contulit bellum contra Romanos parantem. Lex Oppia quam C. Oppius tribunus pl. bello Punico de ſtringendis matronarum cultibus tulerat, cum maxima contentione abrogata eſt, diſſuadente Catone. Idem Cato in Hiſpaniam profectus bello, quod ab Emporijs orſus eſt, citeriorem Hiſpaniam pacauit. Valerius Flaccus conſul alter in Gallia cum Boiorum exercitu propter Litanam ſyluam ſignis collatis ſecundo prœlio conflixit. Cum ſenatus T. Quinctio permiſiſſet, an bellum cum Nabide Lacedæmoniorum tyranno, qui Argos ſeruitute oppreſſerat ſuſcipere uellet, Quinctius Græcorum, qui opem tulerunt, uoluntate Nabidi arma intulit, atque Argis, qui in poteſtate eius erant, liberatis, pacem tyranno dedit. Polybius, Liuius, Plutarchus, Appianus.

De

De ouatione M. Heluij Blaſionis præt. & triumpho Q. Minucij Thermi pro præt. ex Hiſpania.

Anno dlvi prætores duo additi, vt eſſent ſex, qui in Hiſpanias citeriorem & vlteriorem quotannis mitterentur. Hiſpaniæ eodem anno terminatæ ſunt. Miſſus eſt C. Sempronius Tuditanus in citeriorem, M. Heluius Blaſio in ulteriorem. anno dlvii ſucceſsit Tuditano Q. Minucius Thermus prætor. Heluio Q. Fabius Buteo. anno dlviii, Thermo ſucceſsit P. Manlius prætor adiutor conſuli M. Catoni, qui & ipſe eam prouinciam ſortitus fuerat, datus, Buteoni Ap. Claudius Nero. Hoc autem anno Heluio decedenti ex Hiſpania ulteriore cum præſidio ſex millium dato ab Ap. Claudio prætore Celtiberi agmine ingenti ad oppidum Illiturgi occurrerunt. uiginti millia armatorum fuiſſe Valerius ſcribit, duodecim millia ex ijs cæſa. oppidum Illiturgi receptum, & puberes omnes interfectos. inde ad caſtra Catonis Heluius peruenit, & quia tuta iam ab hoſtibus regio erat, præſidio in ulteriorem Hiſpaniam remiſſo Romam eſt profectus, & ob rem feliciter geſtam ouans urbem ingreſſus eſt. Cauſſa negati triumphi fuit, quòd alieno auſpicio, & in aliena prouincia pugnaſſet. Ceterum biennio poſt redierat, cum prouincia quoque ſucceſſori Q. Minucio tradita, annum inſequentem retentus ibi longo, & graui fuiſſet morbo. Itaque duobus modo menſibus ante Heluius ouans urbem eſt ingreſſus, quàm ſucceſſor eius Q. Minucius triumpharet. Is autem ad Turbam oppidum cum Budare & Beſaſide imperatoribus Hiſpanis ſignis collatis proſpere pugnarat. duodecim millia hoſtium cæciderat. Budarem imperatorem ceperat. Hæc Liuius. Mirum autem eſt, quòd Q. Minucium ſucceſſorem M. Heluij nominet. cum Heluius ulteriorem, Minucius citeriorem Hiſpaniam ſortitus ſit. Blaſionem cognomen eſſe Heluij cum fragmenta Capitolina huius triumphi indicant, tum etiam Dio, qui lib. xlvi Heluij cuiuſdam Blaſionis meminit.

DE COS. AN. DLIX.

P. Cornelivm Scipionem Africanum II, Ti. Sempronium Longum cos. in hunc annum comparant Liuius, & Caſsiodorus cum Capitolinis tabulis. Horum meminit etiam Cicero pro Cornelio perduellionis reo apud Pædianum his verbis: P. Africanus cum conſul eſſet cum Ti. Longo paſſus eſt à populari conſeſſu ſenatoria ſubſellia ſeparari. quæ uerba ſic interpretatur Pædianus: Hoc factum eſt ſecundo conſulatu Scipionis poſt ſeptimum annum, quàm Carthaginienſibus bello ſecundo data pax eſt. & de aruſpicum reſponſis: Ludis Megalenſibus primum ante populi conſeſſum ſenatui locum P. Africanus iterum conſul ille maior dedit. & Valerius lib. iiii A condita urbe: vſque ad Africanum, & Ti. Longum conſules promiſcuus ſenatui, & populo ſpectandorum ludorum locus erat. item capite de inſtitutis. Idem ſcribit etiam Liuius. Horum conſulum patres primo anno ſecundi belli Punici conſules fuiſſe idem tradit. Ti. Sempronius anno dlvii præturam geſsit. Conſulibus ambobus Gallia prouincia decreta. Sempronius uario euentu cum Boijs pugnauit. Scipio nulla re memorabili geſta Romam comitiorum cauſſa redijt.

De cenſoribus, & luſtro XLVII.

In hunc annum cenſores referunt Liuius, Pædianus in Cornelianam vna cum Capitolinis tabulis Sex. Aelium Pætum, C. Cornelium Cethegum. P. Scipio Africanus, quem priores cenſores principem ſenatus legerant, iterum lectus. luſtrum ſequenti anno condidit C. Cornelius. cenſa ſunt ciuium capita cxliii millia ſeptingenta quatuor. Liuius. Hoc luſtrum quadrageſimumſeptimum nominant Capitolinæ tabulæ.

De triumpho M. Catonis cos. ex Hiſpania.

Priore anno cum tantũ gliſceret in Hiſpania bellum, ut iam conſulari & duce, & exercitu opus eſſet, placuit patribus conſules Hiſpaniam citeriorem ſortiri. Cato ſortitus eſt. Bello, quod ab Emporijs orſus eſt, totam citeriorem Hiſpaniam, quæ rebellauerat, pacauit. atque pro cos. hoc anno ex ea triumphauit. Hæc Liuius, Plutarchus, Appianus in Iberica, Frontinus, is qui de uiris illuſtribus ſcripſit, & Florus.

De

De triumpho T. Quinctij Flaminini pro cos. de rege Philippo ex Macedonia.

T. QVINCTIVS Flamininus prouinciam Macedoniam in conſulatu ſortitus, cum Philippo rege ad Cynoſcephalas in Theſſalia debellauit, filium eius Demetriũ obſidem accepit, regi petenti pacem, Græciæ nec opinanti libertatem dedit. Idem bellum aduerſus Lacedæmonios, & tyrannum eorum Nabidem ſuſcepit, ac liberatis Argis, qui ſub ditione eius erant, pacem illis, qualem ipſe uoluit, dedit, filiumq́; tyranni Armenem obſidem accepit. Pacis Philippo datæ hæ conditiones fuerunt; vt Macedoniæ regno contentus Græcia tota excederet, talenta mille penderet, naues niſi X haberet. Nabidi uicto Lacedæmon relicta. His de cauſsis per triduum hoc anno pro conſule triumphauit. ante currum obſides duo ducti regis, & tyranni filij. Liuius, Plutarchus, Florus, Eutropius. ab eo Macedonicum bellum finitum eſſe omnes conſentiunt.

DE COS. AN. DLX.

LIVIVS, Caſsiodorus, & Capitolini auctores conſules in hunc annum ſubrogatos ſcribũt L. Cornelium Merulam, & Q. Minucium Thermum. Merula prætor fuit anno DLV, Thermus anno DLVII. Cornelius conſul Galliam, Minucius Ligures ſortitus eſt. ille ad Mutinam cum Boijs, hic ad Piſas cum Liguribus pugnauit. Cornelio triumphum petenti ſe interceſſuros eſſe tribuni pl. profeſsi ſunt. Liuius.

DE COS. AN. DLXI.

L. QVINCTIVS Flamininus, Cn. Domitius Ahenobarbus hoc anno conſules fuerunt. auctor Liuius, Caſsiodorus, Capitolinæ tabulæ. His comitijs P. Scipio Naſica, & C. Lælius, quos Africanus deducebat, repulſam tulerunt. L. Quinctius T. Quinctij frater germanus fuit, ut Liuius, & Cicero & Plutarchus tradiderunt. Idem anno DLIIII, Domitius anno DLIX præturam geſsit. Vtrique conſuli Italia decreta, Ligurum fines late peruaſtati à Quinctio ſunt. Boij, aduerſus quos Domitius iuerat, quieuerunt. Liuius.

De bello Antiochino.

ANTIOCHVS Syriæ rex bellum Romanis intulit Quinctio, & Domitio coſ. regem mouere partim Thoas Aetoliæ princeps, qui Aetolos populi R. ſocios haud ſatis dignis præmijs bello Macedonico confecto à Romanis affectos querebatur, partim Annibal Pœnus, qui in Africa uictus, profugus, & pacis impatiens hoſtem populo Ro. toto orbe quærebat. Intulit autem nimia opum ſuarum fiducia adductus, ſpecie Lyſimachiæ repetendæ, quam à maioribus ſuis in Thracia conditam Romani poſsidebant. ſtatimq́; Græciam, ac inſulas eius occupauit. Hinc Cicero pro Pompeio Romanos cum Antiocho rege pro ſocijs dimicaſſe ait. Primus aduerſus Antiochum miſſus eſt M'. Acilius Glabrio conſul. Hoc bellum Antiochinum, Syriacum, & Aſiaticum dictum eſt. Liuius, Florus, Qui ſcripſit de uiris illuſtr. Capitolinæ tabulæ.

DE COS. AN. DLXII.

IN hunc annum conſules creati P. Cornelius Scipio Naſica Cn. F. M'. Acilius Glabrio, auctore Liuio, Caſsiodoro, Capitolinis faſtis, Plutarcho in Quinctio, Appiano in Syriaca hiſtoria. Ceterum P. Scipio præturam geſsit anno DLIX, idem, qui uir optimus à ſenatu iudicatus Idæam matrem bello Punico ſecundo in urbem uexit, filius Cn. Scipionis Calui, eius qui conſul cum Marcello fuit, poſt autem in Hiſpania occiſus eſt cum fratre P. Scipione, Africani patre. Quapropter Liuius fratres patrueles hunc, & Africanuum vocat. Manij Acilij Glabrionis conſulis meminit Plutarchus in Quinctio, in Catone, & in Sylla, item Appianus in Syriaca, Cicero in Catone, & Macrobius libro primo Saturnalium his verbis: Flauius primum interkalaſſe Manium conſulem dicit ab urbe condita anno quingenteſimo ſexageſimo ſecundo inito mox bello Aetolico. Itaque cũ Capitolina etiam ſumma conſentit. hic prætor fuit anno DLVII. Acilio Græcia, Cornelio Italia obuenit. Bellum Antiocho regi, & Aetolis, ac qui ſectam regis ſequerentur ex S. C. & populi iuſſu illatum. Antiochus in Eubœa luxuria elanguit, hoſpitis ſui Chalcidenſis filiam uirginem duxit. Itaque cum aduentu Acilij conſulis Thermopylas occupaſ-

ſet, inde uirtute M. Catonis tribuni militum eiectus in Aſiam refugit. Aetoli Heraclea ab Acilio capta fracti pacem petierunt. Liuius, Appianus.

De ouatione M. Fuluij Nobilioris præt. ex Hiſpania, & triumpho P. Scipionis Naſicæ cos. de Boijs.

M. FVLVIVS Nobilior prætor anno DLX Hiſpaniam ulteriorem ſortitus eſt. ibi re bene geſta cum domum rediſſet, hoc anno urbem ouans ingreſſus eſt. Liuius. unde in libro de uiris illuſtribus legendum eſt: M. Fuluius Nobilior prætor Hiſpanos ſuperauit. unde ouans urbem introijt. Hic ex conſulatu eius Capitolino deſcriptus eſt. Eodem anno P. Cornelius conſul, cui Gallia prouincia euenerat, Boios Gallos mouentes acie uicit, caſtris exuit, in deditionem accepit. Idem à ſenatu contra interceſsionem P. Sempronij Blæſi tribuni pl. ut ſibi triumphanti urbem ingredi liceret, impetrauit. auctor Liuius.

DE COS. AN. DLXIII.

L. CORNELIVM Scipionem, C. Lælium conſules ſubijciunt in hunc annum Caſsiodorus, Liuius, & Cap. tabulæ. Eoſdem Gellius lib. XVI, cap. IIII, C. Lælium. C. F. L. Scipionem P. F. uocat. Lælio cognomen Africani adijcit ſolus Caſsiodorus. prætor fuit anno DLVII. L. Scipio frater eſt Africani, qui poſt ab Aſia deuicta Aſiaticus appellatus eſt. præturam geſsit anno DLX. Lælio Italia, Scipioni Græcia decreta, ſi frater eius Africanus ei legatus iret.

De triumpho M'. Acilij Glabrionis cos. de Aetolis, & rege Antiocho.

SVB idem tempus duo fere cum triumphi ſpe prætores de prouincijs redierunt, Q. Minucius ex Liguribus, M'. Acilius ex Aetolia. auditis utriuſq; rebus geſtis Minucio negatus triumphus, Acilio magno conſenſu decretus. isq; triumphans de rege Antiocho, & Aetolis urbem ingreſſus eſt. Ita Liuius. Ceterum Aetoli cum ab amicitia populi R. defeciſſent, ſe Antiocho regi iunxerant. rex autem bello Græciæ illato complures urbes occupauerat. Itaque M'. Acilius conſul eum rege Philippo adiuuante apud Thermopylas uictum Græcia expulit, atque Aetolos deuicit. Horum autem alter eſt Q. Minucius Thermus, cui conſuli anno DLX Ligures prouincia obuenit, alter M'. Acilius Glabrio, qui conſul anno priore bellum in Græcia cum Antiocho, & Aetolis geſsit. quos Liuius prætores uocat pro proconſulibus.

DE COS. AN. DLXIIII.

CN. Manlius Vulſo, M. Fuluius Nobilior in hunc annum cõſules nominantur à Liuio, Caſſiodoro, & Capitolinis tabulis. quorum Manlius prætor fuit anno DLVII, Fuluius anno DLX. Aetolorum legati, cum de pace acturi in ſenatum ueniſſent, interrogati ab uno ſenatore permitterent ne arbitrium de ſe populo R. deinde ab altero habituri ne eoſdem, quos populus Romanus, ſocios, & hoſtes eſſent, nihil ad ea reſpondentes egredi templo iuſsi ſunt. conclamatũ deinde prope ab uniuerſo ſenatu eſt, totos adhuc Antiochi Aetolos eſſe, & ex unica ea ſpe pendere animos eorum. itaque bellum cum haud dubijs hoſtibus gerendum. Illa etiam res accendit, quod eo ipſo tempore, quo pacem ab Romanis petebant, Dolopiæ, atque Athamanię bellum inferebant. Senatuſconſultum in M'. Acilij ſententiam factum eſt, ut Aetoli eo die iuberentur proficiſci ab urbe, & intra quintumdecimum diem Italia excedere. ita dimiſsi Aetoli. conſules ſortiri Aetoliam, & Aſiam placuit. qui Aſiam ſortitus eſſet, exercitus ei, quem L. Scipio haberet, eſt decretus. alteri conſuli exercitus, qui erat in Aetolia. isq; iuſſus non ſolum cum Aetolis bellum gerere, ſed etiam in Cephalleniam inſulam traijcere. Aetolia M. Fuluio, Aſia Cn. Fuluio ſorte euenit. Fuluius Apolloniam exercitu traiecto Ambraciam Aetolorum urbem nobiliſsimam obſeſſam cepit, atque Ambracienſibus pacem petentibus dedit. Aetoli diu iactati, tandem ut ad conditiones pacis conuenirent, effecerunt. fuerunt autem hæ: Imperium maieſtatemq; populi R. gens Aetolorum cõſeruato ſine dolo malo. ne quem exercitum, qui aduerſus ſocios, amicosq; eorum ducetur, per fines ſuos tranſire ſinito, neue ulla ope iuuato. hoſtes eoſdem habeto, quos populus Romanus, armaq; in eos ferto, bellumq; pariter gerito. obſides XL abitratu conſulis Romani dato. Cephallenia extra pacis leges eſto. De pecuniæ ſumma, quam penderent, penſionibusq; eius nihil ex eo, quod cum conſule conuenerat, mutatum. Cn. Manlius conſul alter cum Epheſum ueniſſet, bellum

lum Gallis Aſiaticis, quòd eos Antiochum auxilijs iuuiſſe diceret, mouit. atque ad ſingula eorum oppida Attalo rege ducente, arma circuntulit. Fuluius interea in Cephalleniam transgreſſus omnes ciuitates in deditionem ſine prœlio ullo accepit. Samij ſoli obſidione in poteſtatem uenerunt. Idem, quia in exitu annus erat, comitiorum cauſſa Romam regreſſus eſt. Hæc ex Liuio. L. autem Cornelius Scipio, cum in conſulatu Aſiam, & bellum contra Antiochum regem obtinuiſſet, eò cum Africano fratre legato profectus, regem ipſum abſente fratre, Eleæ ægrotante, Eumene Pergami rege adiuuante, cum arcus hoſtium pluuia hebetati eſſent, apud Sipylum montem ad Magneſiam acie uicit, ac bellum confecit. Itaque de triumpho eius ſic Liuius. L. Scipio ad urbem uenit, qui ne cognomine fratri cederet, Aſiaticum ſe appellari uoluit, & in ſenatu, & in concione de rebus à ſe geſtis diſſeruit. imperatori triumphus decretus eſt. triumphauit menſe interkalario prid. K. Mart. anno fere, quàm conſulatu abijt. Pacis Antiocho datæ hæ leges fuerunt; ut Europa abſtineret, Aſiaq; omni, quæ cis Taurum eſt, decederet. pro impenſis in bellum factis XV millia talentorum Euboicorum daret. mille talentum per XII annos penderet. Eumeni CCCC talenta redderet. cum Aſianis autem ita pactum; ut cis Taurum montem, quæ intra regni Antiochi fines fuiſſent, Eumeni attribuerentur, præter Lyciam, Cariamque uſque ad Mæandrum amnem, ea Rhodiorum eſſent. ceteræ omnes ciuitates, quæ Attali ſtipendiariæ fuiſſent, eædem Eumeni uectigal penderent. quæ uectigales Antiochi fuiſſent, eæ liberæ, atque immunes eſſent. Eumeni Phrygia utraque, & Myſia reſtituta. De eadem uictoria Appianus in Syriaca, Florus, Eutropius, & ſcriptor libri de uiris illuſtribus. Q. autem Fabius Labeo prætor hoc anno claſſem ſortitus, ne otioſam prouinciam habuiſſe uideri poſſet, optimum iudicauit in Cretam inſulam traijcere. Cydoniatæ bellum aduerſus Gortinios, & Gnoſios gerebant. & captiuorum Romanorum, atque Italici generis magnus numerus in ſeruitute eſſe per totam inſulam dicebatur. claſſe autem Epheſo profectus, cum primum Cretæ litus attigit, nuncios circa ciuitates miſit, ut armis abſtinerent, captiuosq; reducerent. nihil magnopere ea Cretenſes mouerunt. captiuos præter Gortynios nulli reddiderunt. Valerius Antias ad quatuor millia captiuorum, qui belli minas timuerunt, ex tota inſula reddita ſcripſit, eamq; cauſſam Fabio, cum rem nullam aliam geſsiſſet, naualis triumphi impetrandi ab ſenatu fuiſſe. Hæc Liuius lib. XXXVII extremo. at lib. XXXVIII in oratione Cn. Manlij hæc uerba ſunt: Vos tribunos plebei nuper uiros fortes, ac ſtrenuos impedientes Q. Fabij Labeonis triumphum auctoritate ueſtra deterruiſtis. triumphauit, quem non bellum iniuſtum geſsiſſe, ſed hoſtem omnino non uidiſſe inimici iactabant. Hic idem Q. Fabius ex conſulatu ſequenti Capitolino deſcriptus eſt.

DE COS. AN. DLXV.

DEINCEPS conſules inſequuti M. Valerius Meſſalla, C. Liuius Salinator. auctor Liuius, Caſsiodorus, Capitolinæ tabulæ. Meſſalla præturam geſsit anno DLX, Salinator DLXII. C. Salinatorem Catonis æqualem uocat Cicero in Catone. Meſſallæ Ligures, Salinatori Gallia obtigit. nihil ab ijs memorabile geſtum. Fuluio in Aetolia, Manlio in Aſia prorogatum imperium eſt. Manlius fœdus cum Antiocho ſcripſit, cuius ante meminimus, atque per Macedoniam in Theſſaliam exercitum traduxit. inde per Epirum Apolloniam cum perueniſſet, nondum adeo hiberno contempto mari, ut traijcere auderet, Appolloniæ hibernauit. Liuius.

DE COS. AN. DLXVI.

CONSVLES inde M. Aemilius Lepidus, C. Flaminius. Teſtes ſunt Liuius, Caſsiodorus, Strabo lib. V, Capitolinæ tabulæ. Horum meminit Valerius lib. VI, cum ait: M. Aemilio Lepido, C. Flaminio conſulib. L. Minucium, & L. Manlium Carthaginienſium legatis, quia manus his intulerant, per feciales dedendos curauerunt, idem ſcribit Liuius. Hic eſt M. Lepidus, qui bis conſul, & cenſor, & ſexies princeps ſenatus fuit, cuius meminit Cicero de prouincijs. prætor fuerat anno DLXII, Flaminius collega eius, anno DLX. Vtriq; Ligures prouincia decreti. Hoc anno P. Scipioni à Petillijs tribunis pl. de capta ab Antiocho rege ob pacem dandam pecunia dies dicta eſt. quo cum in Capitolium dijs gratulatum è roſtris ſeceſsiſſet, concionem à tribunis pl. primum auertit, deinde die longiore producta in Liternum conceſsit, ne ad cauſſam dicendam adeſſet. citatus abſens morbum excuſauit, ac rure mortuus eſt. tum rogatio lata de pecunia capta, ablata, coacta ab Antiocho rege, quæ in publicum relata non eſſet. eaque de re L. Scipio Publij frater poſtulatus damnatus eſt. Hæc Liuius, qui tamen de anno inter annales non conuenire ait. Conſules quietam prouinciam nacti uias Aemiliam, & Flaminiam ſtrauerunt. Liuius, Strabo.

De triumphis M. Fuluij Nobilioris pro cos. de Aetolis.
Cn. Manlij Vulſonis pro cos. de Gallis Aſiaticis.

M. FVLVIVS Nobilior conſul, qui aduerſus Aetolos, ut dixi, miſſus, prœlijs frequentibus uictos, & in Ambraciam oppidum coactos in deditionem accepit, ac ſerpente latius bello Cephalleniam etiam ſubegit, Romam hoc anno reuerſus triumphum poſtulauit. atque eum contra M. Aburij tribuni pl. interceſsionem impetrauit. Triumphauit pro cos. a. d. x. K. Ian. de Aetolis, & de Cephallenia Lepido, Flaminioque conſulibus auctore Liuio, uel, (ut ait Eutropius) Albino, & Philippo. Eiuſdem uictoriæ mentio fit apud eum, qui ſcripſit de uiris illuſtribus. De hoc conſule ſic Cicero in prima Tuſculana: Cato obiecit ut probrum Marco Nobiliori, quòd is in prouinciam poetas duxiſſet, duxerat autem conſul ille in Aetoliam, ut ſcimus, Ennium. & Plinius lib. XXXV: Zeuxis fecit figulina opera, quæ ſola in Ambracia relicta ſunt, cũ inde Muſas Fuluius Nobilior transferret. At uero Cn. Manlius Vulſo conſul ad ordinãdam Scipionis Aſiatici prouinciam, & fœdus cum Antiocho ſcribendum miſſus Piſidas, Gallogræcos, Toliſtobogios, Tectoſagas, & Trocmos, qui Brennio duce in Aſiam tranſierant, cum ſoli citra Taurum mõtem non parerent, quòd auxilia Antiocho regi præſtitiſſe dicerentur, ut dixi; adortus, bello ſine S. C. aut iuſſu populi ſuſcepto, in poteſtatem adduxit. Itaque Romam reuerſus, ac clade à Thracibus, per quos exercitum traduxerat, accepta, extremo hoc anno a. d. III. Non. Mart. de Gallis, qui Aſiam incolunt, triumphauit, contradicentibus x legatis, ex quorum conſilio fœdus cũ Antiocho ſcripſerat, quòd iniuſſu ſenatus bellum geſsiſſet. Hæc Liuius, et Rufus. Florus aũt ita: An fuiſſet cupidus triumphi Manlius, an Gallos Aſiaticos inuiſos ſimulauerit, dubium: certe negatus eſt uictori triumphus, quia cauſſam belli non approbauit ſenatus. De triumpho eiuſdem ſic Plinius lib. XXXIIII: Cn. Manlius Aſia deuicta triumphum duxit anno DLVII. Hic idem Manlius luxuriam Aſiaticam Romam in triumpho duxiſſe à Liuio, & Plinio traditur. Hoc bello leges quædam regulis Gallorum, quibus pacem cum Eumene rege ſeruarent, dictæ. iiſq; ut agrorum ſuorum finibus ſe continerent, denunciatum. Liuius.

DE COS. AN. DLXVII.

SP. Poſtumium Albinum, Q. Marcium Philippum conſules inuenio in hunc annum apud Liuium, Caſsiodorum, Eutropium, & tabulas Capitolinas. Horum meminit Valerius lib. VI, cap. III. & Plinius lib. XXXIII, cap. X: Populus, inquit, Romanus ſtipem ſpargere cœpit Sp. Poſtumio, Q. Marcio cos. tanta abundantia pecuniæ erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Poſtumius anno DLXIIII fuit prætor, Marcius anno DLXV. Conſulibus ambobus quæſtio de clandeſtinis coniurationibus, quæ in ſacris Bacchanalibus fiebant, decreta. deq; earum ſocijs ſupplicio ſumpto in Ligures profecti ſunt. Liuius.

DE COS. AN. DLXVIII.

HIC annus conſules habuit Ap. Claudium Pulchrum, M. Sempronium Tuditanum. auctor Liuius, Caſsiod. & tabulæ Capit. Tuditanus anno DLXIIII præturam geſsit, Pulcher anno DLXVI. Vterq; in Liguribus rem geſsit.

De ouatione L. Manlij Acidini pro pr. ex Hiſpania citeriore.

L. MANLIVS Acidinus pretor anno DLXV Hiſpaniam citeriorem ſortitus rem bene geſsit. Hic hoc anno ex Hiſpania reuerſus eſt. Cui poſtulanti ab ſenatu in æde Bellonæ triumphum, rerum geſtarum magnitudo impetrabilem faciebat, exemplum obſtabat, quòd ita comparatum more maiorum erat, ne quis, qui exercitum non deportaſſet, triumpharet, niſi perdomitam, pacatamq; prouinciam tradidiſſet ſucceſſori. Medius tamen honos Manlio habitus, ut ouans urbem iniret. Liuius. Hic ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcriptus eſt.

DE COS. AN. DLXIX.

P. CLAVDIVS Pulcher, L. Porcius Licinus conſules ſequuti ſunt in hunc annum. teſtes Liuius, Caſsiodorus, Capitolinæ tabulæ. Pulcher prætor fuit anno DLXV, Licinus anno DLX.

P. Claudius

P. Claudius Ap. Claudij conſulis frater eſt auctore Liuio. Conſulibus Ligures, quia nuſquam alibi bellum erat, decreti. Liuius.

De cenſoribus, & luſtro XLIX.

M. PORCIVS Cato cum L. Valerio Flacco cenſor in hunc annum editur à Liuio, Plutarcho, & Capitolinis tabulis. Horum meminit etiam Valerius lib. II, cap. IIII. & lib. IIII, cap. V. & Cicero in Bruto, cum ait: Plautus P. Claudio, L. Porcio coſ. uiginti annis poſt M. Cethegũ, & P. Tuditanum conſules mortuus eſt Catone cenſore, & in Catone: Scipio maior anno ante Catonem cenſorem mortuus eſt, cum nouem ante annis ipſe conſul Cato fuiſſet. Item: Cato cenſor L. Flamininum T. Flaminini fratrem IX annis, poſtquam conſul fuit, è ſenatu eiecit. Luſtrum conditum quanquam non exprimit Liuius, factum tamen eſſe XLIX ex Capitolina cenſura intelligi poteſt. Princeps ſenatus lectus L. Valerius, qui cenſor erat, preſertim mortuo Africano, qui tribus ante luſtris lectus fuerat.

De triumphis C. Calpurnij Piſonis pr. et L. Quinctij Criſpini pr. ex duabus Hiſpanijs.

ANNO DLXVII C. Calpurnius Piſo, & L. Quinctius Criſpinus prætores Hiſpaniam ſortiti ſunt, ille ulteriorem; hic citeriorem: cum autem copias in Hiſpania iunxiſſent, bellum communi animo geſſerunt, ac Luſitanos, Celtiberoſq; ſubegerunt. Romam autem reuerſi hoc anno prior Calpurnius, deinde Quinctius de Luſitanis, Celtiberiſq; triumpharunt. auctor Liuius. Piſo ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcriptus eſt.

DE COS. AN. DLXX.

IN hunc annum creati conſules M. Claudius Marcellus, Q. Fabius Labeo. ex Liuio, Caſsiodoro, lapidibus Capitol. Horum ſic meminit Probus in Annibale: M. Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone conſulibus mortuũ Annibalem ſcribit Atticus. Labeo prætor fuit anno DLXIIII, Marcellus anno DLXV. Vterque Ligures ſortitus eſt. Marcellus tamen in Galliam aduerſus Gallos tranſalpinos, qui in Italiam tranſgreſsi oppidum in agro Aquileienſi ædificabant, Gallis ex prouincia exactis, Iſtricum bellum moliri cœpit, literis ad ſenatũ miſsis, ut ſibi liceret in Iſtriam legiones traducere. Id ſenatui placuit. In Liguribus nihil memorabile à Q. Fabio geſtum. Marcellus ex Iſtria reuocatus exercitu dimiſſo Romam comitiorum cauſſa redijt. Liuius.

DE COS. AN. DLXXI.

CN. Bæbius Tamphilus, L. Aemilius Paullus in hunc annum creati conſules fuerunt. auctor Liuius, Caſsiodorus, & Capitolinæ tabulæ. L. Aemilius L. Aemilij, qui perijt ad Cannas eſt filius teſte Plutarcho, & Velleio. Idem prætor fuit anno DLXII, Bæbius anno DLIIII. Conſulibus præter Ligures nulla prouincia, quæ decerneretur, erat. M. Marcello in Gallia prorogatum imperium, & Q. Fabio in Liguribus. Ligures ſine prœlio in deditionem accepti. Liuius.

De A. Terentio Varrone pro pr. ouante ex Hiſpania citeriore.

A. TERENTIVS Varro prætor anno DLXIX Hiſpaniam citeriorem ſortitus in Sueſſetanis oppidum Corbionem uineis, & operibus expugnauit, poſteriore anno prorogato imperio ſecunda prœlia cum Celtiberis fecit, & oppida, quæ ibi communierant, aliquot expugnauit. hoc autem anno Romam reuerſus urbem ouans inijt, auctore Liuio.

DE COS. AN. DLXXII.

P. CORNELIVS Cethegus, M. Bæbius Tamphilus conſules hoc anno ſubſequuntur apud Liuium, Caſsiodorum, & tabulas Capitol. P. Cornelij, M. Bæbij conſulum meminit Plutarchus in Numa. P. Cornelij, M. Bæbij Tamphili Valerius lib. I, cap. I. P. Cornelij Lentuli, M. Bæbij Tamphili lib. II, cap. I. Plinius autem lib. XIII, cap. XIII P. Cornelium L. F. Cethegum. M. Bæbium Q. F. Tamphilum uocat. M. Bæbius frater fuit Cn. Bæbij conſulis auctore

ctore Liuio. idem prætor anno DLXI, P. Cornelius anno DLXV. Iidem Ligures prouinciam ſortiti ſunt.

De triumpho L. Aemilij Paulli pro cos. de Liguribus.

CONSVLIBVS ambobus anni prioris Ligures, quæ una tum conſularis prouincia fuit, decreti fuerunt. Cn. autem Bæbio ad comitia Romam reuerſo, L. Paullus prorogato in hunc annum imperio cum Liguribus Ingaunis proſpere dimicauit, atque ex ijs triumphum egit. Hæc Liuius. Apud Frontinum etiam lib. II ſic ſcriptum eſt: Aemilius Paullus uniuerſis Liguribus improuiſo adortis caſtra eius, ſimulato timore militem continuit, deinde fatigato iam hoſte à quatuor portis eruptione facta ſtrauit, cepitq; Ligures. Plutarchus item uictos ab hoc conſule Ligures prodit. In libro autem de uiris illuſtribus ſcriptum eſt, L. Paullum priore conſulatu de Liguribus triumphaſſe. Velleius hunc & prætorem, & conſulem triumphaſſe tradit. parum prudenter. neque enim ex Hiſpania, quam in prætura obtinuit, triumphauit. niſi mendoſe ſit apud eum: Qui prætor & conſul triumphauerat. pro, qui priore conſulatu triumphauerat.

DE COS. AN. DLXXIII.

A. POSTVMIVM Albinum, C. Calpurnium Piſonem conſules ſuggerunt in hunc annum Liuius, Caſsiodorus, & Capitolinæ tabulæ. Piſo prætor fuit anno DLXVII, Albinus anno DLXVIII. Conſulibus ambobus prouinciam Ligures eſſe ſenatus iuſsit. Cum autem peſtilentia tertium iam annum urbem Romanam, atque Italiam uaſtaret, Ti. Minucius prætor, atque haud ita multo poſt conſul C. Calpurnius moritur. ſuſpecta conſulis erat mors maxime. necatus à Quarta Hoſtilia uxore dicebatur. ut quidem Q. Fuluius Flaccus in locum uictrici conſulis eſt declaratus, aliquanto magis infamis mors Piſonis cœpit eſſe. Hic Flaccus prætor fuerat anno DLXVI. auctor Liuius, & Capitolinæ tabulæ.

De triumphis P. Cornelij Cethegi pro cos.
M. Bæbij Tamphili pro cos. de Liguribus.
Q. Fuluij Flacci pr. de Hiſpanis.

INTERIM P. Cornelius, & M. Bæbius, qui in conſulatu nihil mem orabile geſſerunt, in Apuanos Ligures exercitum induxerunt. Ligures, qui ante aduentum in prouinciam conſulum non expectaſſent bellum, improuiſo oppreſsi ſunt. ad duodecim millia hominum dediderunt ſe. Eos conſules conſulto prius ſenatu ex montibus in agros campeſtres procul ab domo deduxerunt. cumq; veterem exercitum Romam reduxiſſent, ut triumpharent, impetrarunt. atque omnium primi nullo bello geſto triumpharunt. tantum hoſtes ducti ante currum. Liuius. Hunc Bæbium credo intelligi à Floro, cum inquit: Ligures Bæbius in plana deduxit. Q. autem Fuluius Flaccus prætor anno DLXXI Hiſpaniam citeriorem, in qua Celtiberi bellum renouabant, ſortitus hoc anno Romam redijt cum magna fama rerum geſtarum. qui cum extra urbem triumphi cauſſa eſſet, cōſul eſt creatus cum L. Manlio Acidino. & poſt paucos dies urbem triumphans ingreſſus eſt. Liuius. De eodem Oroſius: Q. Fuluius Flaccus prætor in citeriore Hiſpania maximo prœlio vigintiquatuor millia hominum fudit, quatuor millia cepit. Item Appianus in Iberica.

DE COS. AN. DLXXIIII.

L. MANLIVM Acidinum, Q. Fuluium Flaccum conſules edunt in hunc annum Liuius, Caſſiodorus, tabulæ Capitolinæ. Acidini conſulis meminit Cicero ſecundo de orat. cum ait: Maluginenſem illum M. Scipionem aiunt cum ex centuria ſua renunciaret Acidinum conſulem, prę coq; dixiſſet, dic de L. Manlio. virum bonum, & ciuem egregium eſſe arbitror. Hos fratres germanos eſſe notatum eſt in tabulis Capitolinis. Qua de re ſic Velleius lib. II: Non minus clarum, & adhuc unicum Fuluij Flacci, eius, qui Capuam ceperat, filiorum, ſed alterius in adoptionem dati in collegio conſulum fuit. adoptiuus in Acidini Manlij familiam datus. Hæc ille. Hinc factum eſt, ut L. Manlius Acidinus Fuluianus ex adoptiuorum ratione in Capitolinis tabulis nominetur. Acidinus prætor fuit anno DLXV, Fuluius DLXXI. Conſulibus prouincia eadem, quæ ſuperioribus, decreta.

De

De cenſoribus, et luſtro L.

Comitiis cenſorijs creati M. Aemilius Lepidus pont. max. & M. Fuluius Nobilior, qui ex Aetolia triumphauerat, auctore Liuio. Eorundem cenſorum meminit Valerius lib. IIII, cap. II. Cicero de prouincijs, Gellius libro XII, cap. VIII, & Feſtus. Gellius tamen Fuluium Flaccum nominat, non Nobiliorem. Luſtrum conditum eſſe ab his cenſoribus quinquageſimũ tradunt Capitolini ſcriptores. excidit autem apud Liuium. at de eo ita ſcriptum eſt in epitoma libro XLI: Luſtrum à cenſoribus conditum. cenſa ſunt ciuium capita CCLXXIII millia, CCXLIIII. M. Lepidus cenſor princeps ſenatus lectus.

De triumpho II Q. Fuluij Flacci cos.

Q. Fulvius cos. profectus in Ligures per inuios montes, vallisque ſaltus cum exercitu tranſgreſſus ſignis collatis cum hoſte pugnauit. neque tantum acie uicit, ſed caſtra quoque eodem die cepit. tria millia ducenti hoſtium, omnisq; ea regio Ligurum in deditionem uenit. conſul deditos in campeſtres agros deduxit, præſidiaq; montibus impoſuit. ab altero conſule L. Manlio nihil memoria dignum in Liguribus geſtum. Q. Fuluius ex Liguribus triumphauit. quem triumphum magis gratiæ, quàm rerum geſtarum magnitudini datum conſtabat. armorum hoſtilium magnam uim tranſtulit. nihil in eo triumpho magis inſigne fuit, quàm quòd forte euenit, ut eodem die triumpharet, quo priore anno ex prætura triumphauerat. Liuius. Videndum an de hoc Fuluio intelligat Florus, cum ſcribit: Tandem Fuluius latebras Ligurum ignibus ſepſit, Bæbius in plana deduxit.

DE COS. AN. DLXXV.

Deinceps M. Iunius Brutus, A. Manlius Vulſo conſules creati ſunt, auctore Liuio, Caſſiodoro, & Capitolinis tabulis. Brutus anno DLXII prætor fuit, Vulſo DLXXI. M. Iunio Ligures, A. Manlio Gallia obtigit. qui tamen ſine S. C. bellum cum Iſtris parũ proſpere geſsit.

De triumphis Ti. Sempronij Gracchi pro pr. L. Poſtumij Albini pro pr. ex Hiſpanijs.

L. Postumius Albinus, Ti. Sempronius Gracchus prætores Hiſpanias anno DLXXIII obtinuerunt, ille ulteriorem, hic citeriorem. Rerum ab his geſtarum mentio intercidit apud Liuium. De ijs autem in epitoma XLI eſt ita: Ti. Sempronius Gracchus pro cos. Celtiberos uictos in deditionem accepit, monumentumq; operum ſuorum Gracchurim oppidum in Hiſpania conſtituit. à Poſtumio Albino pro conſule Vaccæi, ac Luſitani ſubacti ſunt. vterque triumphauit. Rerum item in Celtiberia geſtarum à Graccho, & triumphi eius meminit Appianus in Iberica, & Oroſius. De quibus triumphis hæc Liuius: Triumphi deinde duo ex Hiſpania continui acti. prior Sempronius Gracchus de Celtiberis, ſocijsq; eorum, poſtero die L. Poſtumius de Luſitanis, alijsq; eiuſdem regionis Hiſpanis triumphauit. Polybius, quod apud Strabonem extat, CCC Celtiberum oppida à Ti. Graccho deleta tradit. Ti. hic Sempronius pater duorum Gracchorum fuit, quem Plutarchus bis triumphaſſe ſcribit. Hi ambo ex ſequenti conſulatu Capitolino deſcripti ſunt.

DE COS. AN. DLXXVI.

C. Clavdivm Pulchrum, Ti. Sempronium Gracchum conſules ſuggerunt Liuius, Caſſiodorus, & tabulæ Capitolinæ. Gracchus prætor fuit anno DLXXIII, itemq; Pulcher Ti. Minucio mortuo ſuffectus. Sardinia propter belli magnitudinem conſularis facta. Gracchus eam ſortitur, Iſtriam Claudius. auctor Liuius.

De triumpho C. Claudij Pulchri cos. de Iſtris, & Liguribus.

Hoc anno prouinciæ, quæ in bello erant, Sardinia, atque Iſtria decretæ. Claudio Iſtria, Sempronio Sardinia obuenit. Claudius Iſtris ſubactis ex S. C. in Ligures legiones duxit, atque duarum

rum gentium uno anno uictor, duabus, quod rarò alius, in conſulatu pacatis prouincijs Romam reuertit. cui cum in ſenatu de rebus in Iſtria, Liguribusq; proſpere geſtis diſſeruiſſet, poſtulanti triumphus decretus eſt. triumphauit in magiſtratu de duabus ſimul gentibus. Victoriæ Iſtricæ meminit etiam Florus de bello Iſtrico.

DE COS. AN. DLXXVII.

Cn. Cornelium Scipionem Hiſpalum, Q. Petillium Spurrinum conſules inuenio in hunc annum apud Liuium, Caſsiodorũ, & tabulas Capitolinas. Scipio prætor fuit anno DLXXIIII, Spurrinus DLXXII. Piſæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obuenerunt. Is autem cum ex monte Albano rediens concidiſſet, & parte membrorum captus ad aquas Cumanas profectus ingraueſcente morbo Cumis deceſsiſſet, Q. Petillius conſul collegam, qui extemplo magiſtratum occiperet, creauit C. Valerium Læuinum. Liuius. Itaque Obſequens etiam ita: Cornelius ex monte Albano rediens membris captus ad aquas Cumanas mortuus. C. Valerius pr. fuit anno DLXXVI.

Porrò autem ijdem auctores ſunt Q. etiam Petillium conſulem cum Liguribus dimicantem in acie cecidiſſe. quod tradunt etiam Valerius lib. I, cap. VI. & lib. II, cap. II. Frontinus lib. IIII, cap. II. Item in Capitolinis tabulis.

DE COS. AN. DLXXVIII.

Consvles ſuggerunt Oroſius Lepidum, & Mucium; Caſsiodorus, & Obſequens M. Lepidum, P. Mucium; Capitolinæ tabulæ P. Mucium Scæuulam, M. Aemilium Lepidum II. conſularia huius anni comitia apud Liuium interciderunt. meminit tamen P. Mucij conſulis. qui alter eſt ex ijs fratribus, qui anno DLXXIIII prætores ab eo fuiſſe traduntur Q. & P. Mucij Q. F. Scæuulæ. M. Aemilium Lepidum hunc bis conſulem fuiſſe ſcribit etiam Cicero de prouincijs, & Valerius lib. VI, cap. VI.

De triumpho Ti. Sempronij Gracchi pro cos. de Sardis.

De triumpho Ti. Sempronij Gracchi pro cos. quem de Sardis egit, ſic Liuius: Ti. Sempronio Graccho conſuli Sardinia obuenit, iſq; proſpere rem geſsit. exercitum in agrum Sardorum Ilienſium duxit. Balarorum magna auxilia Ilienſibus uenerant. cum utraq; gente ſignis collatis conflixit. fuſi, fugatique hoſtes, caſtriſq; exuti. XII millia armatorum cæſa. ſequenti anno Ti. Sempronius in Sardinia multis ſecundis prœlijs Sardos perdomuit. XV millia hoſtium ſunt cæſa. omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti. Pacata prouincia legati Romã; qui ea nunciarent, miſsi, quique ab ſenatu peterent, ut Sempronio de prouincia decedenti exercitum ſecum deportare liceret. Senatus Ti. Sempronium proconſulem, exercitumq; eo anno in prouincia manere iuſsit. Hæc Liuius lib. XLI. Ex quo intelligi poteſt tertio anno Gracchum Mucio, & Aemilio cos. triumphaſſe. qui triumphus apud Liuium cum tota fere huius anni hiſtoria amiſſus eſt. at anno ſequenti tabulam in æde Matris Matutæ poſitam ait, in qua ſcriptum erat, Ti. Sempronium Gracchum ſubacta Sardinia iterum triumphaſſe. In libro etiam de uiris illuſtribus inuenio Gracchum conſulem Hiſpaniam, altero conſulatu Sardiniam ſubegiſſe, atque inde tantum captiuorum adduxiſſe, ut longa uenditione res in prouerbium uenerit, Sardi uenales. in quo eius ſcriptoris (ut ſæpe alias) fœda rerum Romanarum inſcitia coarguitur; cum Hiſpaniam Gracchus in prætura, Sardiniam in primo conſulatu, &, ut poſt dicam, in ſecundo obtinuerit. Plutarchus etiam hunc bis triumphaſſe ſcribit.

De triumpho C. Valerij Læuini pro cos. & P. Mucij Scæuulæ cos. de Liguribus.

C. avtem Valerius Læuinus conſul iam diu cupidus prouinciæ Ligures & ipſe ſortitus eſt, quibus bellum faciebat Q. Petillius collega eius. diuiſis autem copijs cum ipſi bellum gerere communi animo in diuerſas profecti regiones cœpiſſent, Petillius in acie occiſus eſt. C. Valerius audita morte collegæ accurriſſe creditur, atque rem præclare geſsiſſe. Hæc quidem Liuius. quanquam quæ pars uictoriam eius indicabat, magna hiſtoriæ iactura amiſſa deſideratur. Puto autem ego eum rem bene geſsiſſe, ac triumphaſſe. nam proxime ante triumphum P. Mucij cos. de Liguribus in Capitolinis tabulis eſt fragmentum alterius de Liguribus triumphi. qui nemini alij tribui poteſt, niſi C. Valerio, qui ante eum in Ligures pugnauit. P. etiam Mucium Scæuulam conſulem

Iem cum Liguribus proſpere dimicaſſe apparet ex his Liuij uerbis: Inter Audenam amnem P. Mucius cum ijs, qui Lunam, Piſasq; depopulati erant, bellum geſsit, omnibusq; in ditionem redactis arma ademit. ob eas res in Gallia, Liguribusq; geſtas duorum conſulum ductu, auſpicioq; ſenatus in triduum ſupplicationes decreuit. Triumphaſſe eundem de Liguribus docent Capitolina fragmenta, in quibus ante ouationem Ap. Claudij, quæ ſequitur, ita eſt: Q. F. P. N. de LIGVRIBVS. quibus notis P. Mucius Q. F. P. N. Scæuula cos. ſignificatur. ſic enim in conſulatu Capitolino deſcribitur. Triumphus autem apud Liuium excidit. Alterum conſulem Lepidum, qui in Gallia res geſsiſſe uidetur, triumphum non impetraſſe exiſtimo.

DE COS. AN. DLXXIX.

CONSVLES ſubijcit Caſsiodorus Sp. Poſtumium, Q. Mucium. Capitolinæ tabulæ Sp. Poſtumium Albinum Paullulum, Q. Mucium Scæuulam. PAVLLVM, et SCAEVOLAM liber Cuſpinianus. Horum meminit Plinius lib. II, cum ait. Trinos ſoles antiqui ſæpius uidere, ſicut Sp. Poſtumio, Q. Mucio cos. Comitia huius anni conſularia apud Liuium exciderunt. Albinus prætor fuit anno DLXX, Scæuula DLXXIIII. Quæ conſulibus prouinciæ decretæ ſint, intercidit apud Liuium.

De cenſoribus, & luſtro LI.

CENSORES in hunc annum edit Liuius una cum Capitolinis tabulis Q. Fuluium Flaccum, A. Poſtumium Albinum. Liuius item lib. XLV meminit A. Poſtumij Luſci cenſorij. de his cenſoribus multi ſcripſere. Velleius libro I: Aſpera cenſura Fuluij Flacci, & Poſtumij Albini fuit, quippe Fuluij cenſoris frater, & quidem conſors Cn. Fuluius ſenatu motus eſt ab ijs cenſoribus. Idem tradit Liuius, Valerius lib. II, cap. II. Cicero in Verrem, Frontin. lib. IIII. De Fuluio etiam cenſore ſic Lactantius lib. II, & Liuius lib. XLIII: Cenſor Fuluius ex Iunonis Laciniæ templo marmoreas tegulas cum abſtuliſſet, quibus ædem Fortunæ equeſtris, quam Romæ fecerat, tegeret, & mente captus eſt, & amiſsis duobus filijs in Illyrico militãtibus ſummo animi mœrore conſumptus eſt. & Plinius lib. VII amborum meminit, ſic: Qua in re & illud annotare ſuccurrit, unum omnino quinquennium fuiſſe, quo ſenator nullus moreretur, cum Flaccus, & Albinus cenſores luſtrum condidere anno urbis quingenteſimo ſeptuageſimo nono. De luſtro anno ſequenti condito ſic Liuius. Eo anno luſtrum conditum. cenſores erant Q. Fuluius Flaccus A. Poſtumius Albinus. Poſtumius condidit. cenſa ſunt ciuium R. capita CCLXIX millia & XV. M. Aemilius Lepidus pont. max. princeps ſenatus lectus, is qui etiam priore luſtro lectus fuerat. Hoc luſtrum LI uocant Capitolini faſti.

De ouatione Ap. Claudij Centhonis pro pr. ex Celtiberia.

AP. Claudius Centho prætor, ut puto, anno DLXXVIII Hiſpaniam citeriorem ſortitus eſt. Liuij enim hiſtoria illa deſideratur. De rebus autem, & triumpho eius hæc apud eum ſcripta extant. Celtiberi in Hiſpania, qui bello domiti ſe Ti. Graccho dediderant, pacati manſerant M. Titinio prætore prouinciam obtinente, rebellarant ſub aduentum Ap. Claudij. Item: Exitu prope anni diem unum ſupplicatio fuit ob res proſpere geſtas in Hiſpania ductu, auſpicioq; Ap. Claudij pro cos. Item: cum Ap. Claudius ex Hiſpania Romam rediſſet, decreuit ſenatus, ut ouans urbem iniret. Item: Comitijs perfectis Ap. Claudius Centho ex Celtiberis ouans urbem inijt. Huius triumphi ueſtigia apparent etiam in fragmento quodam Capitolino. quæ qualia ſint, ex triumphis ipſis intelligi poteſt.

DE COS. AN. DLXXX.

IN hunc annum creati conſules L. Poſtumius Albinus, M. Popillius Lænas. auctor Liuius, Caſsiodorus, tabulæ Capit. His cos. Floralia inſtituta eſſe docet Ouidius faſtorum V. his uerſib.

Annuimus uotis, conſul cum conſule ludos
Poſtumio Lænas perſoluere mihi.

Poſtumius anno DLXXIII, Popillius DLXXVII præturam geſſerunt. Vterq; autem in conſulatu Ligures ſortitus eſt. Popillius Statellatibus deditis arma ademit, ipſos bonaq; eorum uendidit. Poſtumius ne prouinciam quidem ſuam uidit. Liuius.

DE COS. AN. DXXCI.

C. POPILLIVM Lænatem, P. Aelium Ligurem conſules hic annus habuit Liuio, Caſsiodoro, & Capitolinis tabulis teſtibus. Horum præturæ anno DLXXV apud Liuium, ut puto, deſiderantur. Hucuſq; plebeij conſules in eundem annum nulli ſunt comparati. hoc enim anno primum ex plebe ambo conſules facti ſunt, quemadmodũ notatum eſt in Capitolinis tabulis. Itaque poſthac patricij conſules ambo nunquam erunt, plebeij ambo ſæpe; plebeius, & patricius ſæpiſsime. Lex, qua iubebatur, uti liceret ambos cõſules plebeios creare, lata eſt auctore Liuio, anno CDXI. neque unquam niſi hoc primum anno ſeruata eſt. Ligures ambobus conſulibus decreti.

De triumpho C. Cicereij pro pr.

C. CICEREIO prætori prioris anni ad ædem Bellonæ ſenatus datus eſt. Is expoſitis, quas in Corſica res geſsiſſet, poſtulatoq; fruſtra triumpho, in monte Albano, quod iam in morem uenerat, ut ſine publica auctoritate fieret, triumphauit. Liuius. Idem triumphus ouationi Claudianæ in tabulis Capitolinis ſubijcitur.

De bello Perſico.

BELLVM, quod Perſes Philippi Macedonis filius cum Romanis geſsit, iam meditatum, ac comparatum à patre accepit potius, quam ut ipſe primus excitauerit. is enim ægre ferens ſe iuſſu Romanorum fœdus ac pacem habere, Baſtarnas ſedibus ſuis exciuerat, quorum auxilijs fretus in Italiam tranſiret, uerum antequam rem aggrederetur, morte oppreſſus eſt. Perſes regnum ſuſcepit ex concubina natus, qui hæreditario quaſi ſibi à patre relicto aduerſus Romanos bello, ingenti comparata per aliquot annos pecunia, ciuitates Græciæ Populi R. ſocias ſolicitauit, Abrupolim regno expulit, Artetarum interſecit, auxilium Byzantijs aduerſus fœdus tulit, Dolopiæ bellum fecit, Theſſaliam & Doridem cum exercitu peruaſit, legatos Romanos ad res repetendas, & renunciandam regi amicitiam miſſos inhumanius, cum eos triduo regni ſui finibus excedere iuſsiſſet, tractauit. His de cauſis bellum ei à ſenatu, populoq; Romano indictum eſt, quod Perſicum, ac ſecundum Macedonicum dictum eſt. quòd aduerſus fœdus cum Philippo patre ictum, & ſecum poſt mortem eius renouatum ſocijs populi R. arma intuliſſet, quòdq; belli parandi aduerſus populum R. conſilia iniſſet, arma, milites, claſſem eius rei cauſſa comparaſſet. Liuius, Florus, Plutarchus.

DE COS. AN. DXXCII.

CONSVLES in hunc annum ſubſequuti P. Licinius Craſſus, C. Caſsius Longinus, ut eſt apud Liuium, Caſsiodorum, Oroſium, & in tabulis Capitolinis. Eorũdem meminit Plinius lib. VII cum ait: In annalibus inuenimus P. Licinio Craſſo, C. Caſsio Longino conſulibus Caſsini puerum factum ex uirgine ſub parentibus. Quæ uerba Plinij tranſtulit Gellius in lib. IX, cap. IIII. Horum præturæ apud Liuium interciderunt anno DLXXVII, & DLXXVIII. P. Licinius, cui Macedonia, & bellum cum rege Perſe euenerat, in Macedoniam cum traieciſſet, equeſtri prœlio à rege uictus eſt, ac petenti tamen pacem regi, niſi ſe ſenatus, & populi R. arbitrio permitteret, negauit. Lucretius prætor Aliartum ui, Thebas ſine certamine in Bœotia recepit. Iterum Licinius cum Perſeo congreſſus feliciore euentu equeſtri pugna conflixit. C. Caſsius cui Gallia obtigerat, nihil memorabile geſsit, & cum per Illyricum in Macedoniam alienam prouinciam exercitum duxiſſet, à ſenatu reuocatus eſt. Liuius, & Eutropius.

DE COS. AN. DXXCIII.

CONSVLES ſubijcit Caſsiodorus C. Hoſtilium Mancinum, C. Atilium. Capitolinæ tabulæ A. Hoſtilium Mancinum, A. Atilium Serranum. Horum comitia conſularia, & res geſtæ exciderunt in Liuianis annalibus. Mancinus prætor fuit anno DLXXIII, Serranus DLXXX. Hoſtilio Macedonia, Atilio Italia obuenit. Hoſtilius ut nullam rem bellicam memorabilem geſſit, ita ad cunctam militarem diſciplinam ab effuſa licentia formauit militem, & ſocios cum fide coluit, & ab omni iniuriæ genere defendit. Liuius.

DE COS. AN. DXXCIIII.

Q. MARCIVM Philippum iterum, Cn. Seruilium Cæpionem conſules in hunc annum comparant Liuius, Caſsiodorus, & tabulæ Capitolinæ. Cicero in Bruto: Q. Marcio, Cn. Seruilio conſulibus obijt Ennius. & in Catone: Cæpione, & Philippo conſulibus mortuus eſt Ennius. Cæpio prætor anno DLXXIX. Conſulum Q. Seruilius Italiam, Q. Marcius Macedoniã ſortitus eſt. Marcius cum in Macedoniam per ſaltus inuios penetraſſet, improuiſo, ac inopinato aduentu ſuo ita regem perterrefecit, ut abiecto auro, ne in uictoris manus ueniret, fugam ceperit. quo belli impetu Marcius complures urbes occupauit. Liuius.

De cenſoribus, & luſtro LII.

C. CLAVDIVM Pulchrum, Ti. Sempronium Gracchum cenſores edunt in hunc annum Liuius, & Capitolinæ tabulæ. Valerius lib. VI, cap. V Ti. Gracchum, & C. Claudium cenſores ſcribit ob nimis ſeuere geſtam cenſuram maiorem partem ciuitatis exaſperaſſe. Plinius item lib. XLV C. Claudij cenſorij meminit, Gracchi cenſoris Plutarchus. Cicero etiam libro primo de orat. Ti. Gracchus cenſor, inquit, libertinos in urbanas tribus tranſtulit. Hoc anno cenſum actum à cenſoribus tradit Liuius. luſtri mentio intercidit. de eo tamen ſic eſt in epitoma: Luſtrum conditum à cenſoribus. cenſa ſunt ciuium capita CCXII millia DCCCV. M. Aemilius Lepidus princeps ſenatus ab tertijs iam cenſoribus lectus. Hoc luſtrum LII uocant Capitolini auctores. De his loquitur lib. VI de rep. Cicero, cum ait: Quod quidem eò fuit maius, quia cum in cauſſa pari collegæ eſſent, non modo inuidia pari non erant, ſed etiam Claudij inuidiam Gracchi caritas deprecabatur. Gellius lib. VI.

DE COS. AN. DXXCVI.

CONSVLES ſubſequuti L. Aemilius Paullus iterum ſeptimo decimo anno, poſtquam primum conſul fuerat, C. Licinius Craſſus. auctor Liuius, Caſsiodorus, tabulæ Capitolinæ. De ſecundo conſulatu L. Paulli Plutarchus, Velleius, Oroſius, Eutropius, Florus, Iuſtinus libro XXXIII, Is, qui ſcripſit de viris illuſtribus. Plutarchus adijcit Paullum LX annos natum conſulem iterum eſſe factum. Eidem Macedonia, Craſſo Italia euenit. Paullus cos. & Cn. Octauius prætor, cui claſsis mandata erat, in Macedoniam profecti ſunt. Perſeus poſtquam intraſſe ſaltum Romanos, & adeſſe diſcrimen ultimum belli animaduertit, Gentium Illyriorum regem ad belli ſocietatem magnæ pactione pecuniæ per legatos attraxit. Gallorum, qui ſe mercede pro eo militaturos offerabant, opportuna auxilia auaritia dimiſit. Gentium promiſſæ pecuniæ parte fraudatum à ſe alienauit. aduerſus quem L. Anicius Gallus prætor à Romanis miſſus, vt Ap. Claudio circa Lycnidum ſuccederet; Illyricum intra triginta dies ſubegit, ac Gentium ipſum regem cepit. Paullus III. Non. Sept. collatis apud Pidnam ſignis Perſeum, XX millibus peditum occiſis, equitatu cum ipſo rege integro fugiente, uicit, caſtris exuit, atque Macedoniæ urbes in deditionem accepit. Rex ab amicis deſertus poſtea apud templum Samothracum à Cn. Octauio claſsis præfecto captus eſt. quarum tamen rerum apud Liuium debilitata ob uetuſtatem memoria eſt. C. Popillius legatus uirga Antiochum regem circunſcripſit, ac ſubito reſponſum, quod differebat, dare coegit. Liuius.

DE COS. AN. DXXCVII.

IDEM conſules ſubdit Q. Aelium, M. Iunium. Obſequens, & Caſsiodorus Q. Aelium Pætum, M. Iunium Pennum. Cicero item in Bruto M. Iunij Penni, qui cum Q. Aelio conſul fuit, meminit. Pennus prætor fuerat anno DLXXXI. alterius prætura apud Liuium deſideratur. Iunio Piſæ obuenerunt, Aelio Gallia. Macedoniam, & Illyricum L. Paullus, & L. Anicius obtinere iuſsi, donec ex ſententia X legatorum eas prouincias compoſuiſſent. Conſules agrum Ligurum populati nullam rem memorabilem geſſerunt. Rhodijs legatis, cum ad purganda crimina, quòd Perſeũ iuuiſſent, Romam ueniſſent, ita reſponſum eſt, ut nec hoſtes fierent; nec ſocij permanerent. L. Anicius Gabinio, & Licinio Illyrico præpoſitis, cum reliquo exercitu in Epirũ profectus Phanotem, ac totam Moloſsidem recepit, inde regreſſus in Illyricum, ex legatorum quinque ſententia liberos eſſe Illyrios iuſsit. Paullus dum Roma legati decem uenirent, totam

Græciam circumiuit. inde reuerſus, ex eorum ſententia & ipſe Macedonas liberos eſſe, habentes urbes eaſdem, agroſq;, utentes legibus ſuis, annuos creantes magiſtratus, tributum dimidium eius, quod pependiſſent regibus pendere populo R. iuſsit, leges Macedoniæ dedit cum tanta cura, ut non hoſtibus uictis, ſed ſocijs benemeritis dare uideretur. inde in Epirum cum traieciſſet, oppidorum, quæ Perſeum iuuerant, circa LXX muros diruit, prædam uendidit, atque de ea ſumma militi numerauit. Liuius, Plutarchus, Eutropius, alij.

De triumphis { *L. Aemilij Paulli pro cos.* / *Cn. Octauij pro pr. de rege Perſe ex Macedonia.* / *L. Anicij Galli pro pr. de Gentio rege ex Illyrio.* }

PAVLLVS poſt paucos dies, quàm Epiri urbes diruerat, regia naue ingentis magnitudinis, quam XVI uerſus remorum agebant, ornata Macedonicis ſpolijs, aduerſo Tiberi ad urbem ſubuectus eſt. Paucos poſt dies Anicius, & Octauius claſſe ſua aduecti. Tribus ijs omnibus decretus eſt ab ſenatu triumphus. mandatumq; Q. Caſsio prætori, cum tribunis pl. ex auctoritate patrum ageret, rogationem ad plebem ferrent, ut ijs, quo die triumphantes urbem inueherentur, imperium eſſet. Nec de Anicij, nec de Octauij triumpho dubitatum eſt. Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum ſecundæ legionis in Macedonia fuerat, priuatim imperatori inimicus, exercitum, cui Paullus de præda parcius, quàm ſperauerant ex tantis regijs opibus, dederat, incitauit, ut rogationem de triumpho eius non acciperet. cum autem nobilium uirorum, qui accurrerant, opera factum eſſet, ut tribus in ſuffragium reuocarentur, rogatio lata eſt. atque ita triumphauit. ductus eſt ante currum rex Perſeus una cum Philippo, & Alexandro filijs. Triumphaſſe eum per triduum ſcribit Plutarchus. primo die ſigna, tabulaſq;, ſecundo arma, pecuniaſq;, tertio captiuos, ipſumq; regem eſſe tranſuectos. eiuſdem triumphi meminit Oroſius, Florus, & Velleius, qui bis millies centies HS in ærarium ab eo illatum prodit. ſummam omnis captiui auri, argentiq; tranſlati HS millies ducenties fuiſſe Valerius Antias tradit, ut refert Liuius. Plutarchus tantam uim pecuniæ à Paullo illatam auctor eſt, ut ciues uſque ad Hirtium, & Panſam conſules tributum nullum contulerint. triumphaſſe autem IIII. III. prid. K. Decemb. ſcriptum eſt in Capitolino eius triumpho. Cn. Octauius K. Decembr. de rege Perſeo naualem triumphum egit. is triumphus ſine captiuis fuit, ſine ſpolijs. patres cenſuerunt, ut Perſeus rex cum Alexandro filio Albam in cuſtodiam duceretur. Ita Liuius. Eiuſdẽ triumphi meminit Velleius, & Plinius lib. XXXIIII, ita: Inuenio à Cn. Octauio, qui de Perſeo rege naualem triumphum egit, factam porticum duplicem, quæ Corinthia ſit appellata à capitulis æreis columnarum. & Feſtus lib. XIII: Octauiæ porticus duæ appellantur, quarum alteram theatro Marcelli propiorem Octauia ſoror Auguſti fecit, alteram theatro Pompeij proximam Cn. Octauius Cn. F. qui fuit ædilis curulis, prætor, conſul, Xuir ſacris faciundis, triumphauitq; de rege Perſe nauali triumpho. quam combuſtam reficiendam curauit Cæſar Auguſtus. Idem triũphus eſt in Capitolinis tabulis. L. autem Anicius, Quirinalibus triumphauit de rege Gentio, Illyrijſq;. ante currum ducti Gentius rex cum coniuge, & liberis, & Carauantius frater regis, & aliquot nobiles Illyrij. Lætior hunc triumphum eſt ſecutus miles, multiſq; dux eſt carminibus celebratus. HS ducenties ex ea præda redactum eſſe auctor eſt Antias, præter aurum, argentumq;, quod in ærarium ſit latum. quod quia unde redigi potuerit, non apparebat, auctorem pro re poſui. rex Gentius cum liberis, & coniuge, & fratre Spoletium in cuſtodiam ex S. C. ductus. ceteri captiui Romæ in carcerem coniecti. Hæc Liuius. at Velleius ita: Quo anno L. Paullus Perſem in triumpho duxit, eodem Cn. Octauius prætor naualem egit, & Anicius de Gentio Illyriorum rege triumphauit. Eiuſdem triumphi meminit Eutropius, & Florus, & Athenæus lib. XIIII, Plutarchus in Paullo, Appianus in Illyrica, & Capitolini auctores. Sex. etiam Rufus Illyrios, qui auxilium Macedonibus tulerant, ex eadem occaſione per L. Anicium prætorem uictos, & cum rege Gentio in deditionem acceptos; Iornandes eos in prouinciæ formam redactos ſcribit. Hos tres triumphos Paulli, Octauij, & Anicij hoc anno actos ſignificauit Plinius lib. XVII, cum ait: Palma enata bis in Capitolio bello Perſei uictoriam, triumphoſq; portendit.

DE COS. AN. DXXCVII.

CONSVLES in hunc annum prodit Liuius cum Capitolinis tabulis M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Obſequens, & titulus Andriæ Terentianæ M. Marcellum, C. Sulpicium. Ambo prætores fuerunt anno DLXXXIIII, auctore Liuio. Hic eſt Marcellus, qui poſtquam ter conſul fuit, in mari perijt, nepos M. Marcelli quinquies conſulis, ut tradit Pædianus.

His

His conſulibus Eumenes rex Romam uenit, qui quia Perſico bello ſe medium egerat, ne aut hoſtis iudicatus uideretur, ſi excluſus eſſet, aut liberatus crimine, ſi admitteretur, in commune lex lata eſt, ne cui regi Romam uenire liceret. epitoma XLVI.

De triumphis M. Claudij Marcelli cos.
C. Sulpicii Galli cos. de Gallis, et Liguribus.

Ex hoc loco Liuiana hiſtoria tota deſideratur. quam ſi haberemus facilius multo faſtos, triumphosq́;, qui ſequuntur, digereremus. in magna autem annalium penuria dabimus operam, ne quid, quod opem ferre huic hiſtoriæ poſsit, prætermittamus. Satis autem cõſtat ex fragmentis triumphalibus Capitolinis, ambos hos conſules de Gallis, & Liguribus triumphaſſe. Videtur enim Claudius Galliam, Sulpicius Ligures prouinciam obtinuiſſe. Itaque in epitoma XLVI ita eſt: Claudius Marcellus cos. alpinos Gallos, C. Sulpicius Gallus Ligures ſubegit. & apud Obſequentem ita: Marcello, & Sulpicio cos. Galli, Ligures deleti. In fragmentis Capitolinis truncata quædam nomina populorum ſunt & Gallorum, & Ligurum, quæ propter obſcuritatem hucusq́; non inueni: adeo ut merito Cicero in Bruto ſcribat: Plus attulit huic populo dignitatis, qui genuit in hac urbe dicendi copiam, quam illi, qui Ligurum caſtella expugnauerunt. Item: Malim L. Craſsi unam pro M'. Curio dictionem, quàm caſtellanos triumphos duos. Nos autem Liguſtinos triumphos amplius quindecim numeramus.

DE COS. AN. DXXCVIII.

Consvles ſubdit Caſsiodorus, & Obſequens Cn. Octauium, & T. Manlium. Capitolinæ tabulæ Cn. Octauium, T. Manlium Torquatum. Eorundem conſulum mentio eſt in titulo Hecyræ Terentianæ. T. Torquati, qui cum Cn. Octauio conſul fuit meminit etiam Cicero de finibus primo. Cn. Octauij lib. primo de officijs. Cn. Octauio, inquit, qui primus ex illa familia cos. factus eſt, honori fuiſſe accepimus, quòd præclaram ædificaſſet in Palatio, & plenam dignitatis domum, quæ cum uulgo uiſeretur, ſuffragata domino nouo homini putabatur. & Philip. IX. Cn. Octauij clari, & magni uiri, qui primus in eam familiam, quæ poſtea uiris fortiſsimis floruit, attulit conſulatum, ſtatuam uidemus in roſtris. Suetonius item in Auguſto ſcribit, Octauios, qui à Cnæo orti ſunt, ſummis honoribus functos eſſe. Octauius prætor fuit anno DLXXXII, Torquatus DLXXXIII. Liuius. His conſulibus peſtilentia, fameq́; ita laboratum, ut ex Sibyllinis populus circa compita, ſacellaq́; operaturus ſederit. auctor Obſequens.

DE COS. AN. DLXXXIX.

Cassiodorvs conſules in hunc annum comparat A. Manlium, Q. Caſsium. Capitolinæ tabulæ A. Manlium Torquatum, Q. Caſsiũ Longinum, qui in magiſtratu mortuus eſt. Hi collegæ in prætura fuerunt anno DLXXXVI, teſte Liuio.

De cenſoribus, & luſtro LIII.

Censores in eundem annum edunt Capitolini ſcriptores L. Aemilium Paullum, Q. Marcium Philippum, ab ijsq́; luſtrum LIII conditum notant. de quo ita eſt in epitoma XLVI: Luſtrum conditum à cenſoribus eſt. cenſa eo ſunt ciuium capita CCCXXVII millia XXII, princeps ſenatus lectus M. Aemilius Lepidus. Eorundem meminit Plutarchus in Paullo ſic: L. Aemilius Paullus cenſor CCCXXXVII millia recenſuit. in ſenatu M. Aemilium Lepidum prætulit, qui quater ante princeps fuerat. è ſenatu tres mouit, in recenſendis equitibus Ro. ipſe & collega eius Marcius Philippus modum ſeruauit. cum cenſuram magna ex parte geſsiſſet, in morbum incidit. Plinius etiam lib. XXVI, L. Paullo, Q. Marcio cenſoribus primum in Italia carbunculum ueniſſe tradit. & lib. VII: Paruerunt Meſſallæ horologio Romani annis undecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paullo fuit cenſor, diligentius ordinatum iuxta poſuit. idq́; munus inter cenſoria opera gratiſsime eſt acceptum. at Meſſalla Catina capta anno CDXC ſuum deportauerat. & Cenſorinus: Horologium Valerij ex Sicilia aduectum, cum à climate Siciliæ deſcriptum ad horas Romæ non conueniret, Q. Philippus cenſor aliud iuxta conſtituit. & Cicero pro domo: Q. Marcius cenſor ſignum Concordiæ fecerat, idq́; in publico collocarat. Valerius etiam lib. VII, L. Paullus, inquit, cum iam campũ repulſis ſuis fatigaſſet, bis conſul, & cenſor factus eſt.

DE COS. AN. DXC.

Ti. Sempronium, M'. Iuuentium conſules inuenio in hunc annum apud Caſsiodorum. apud Obſequentem Ti. Gracchum, M'. Iuuentium. in Capitolinis tabulis Ti. Sempronium Gracchum II, M'. Iuuentium Thalnam. Plutarchus item patrem Gracchorum bis conſulem ſcribit fuiſſe; Valerius autem Ti. Gracchum patrem, quia in cenſura nihil inſciente collega fecerat, à populo Romano iterum conſulem eſſe factum. M'. Iuuentium in magiſtratu mortuum prodit idem Valerius his uerbis: M'. Iuuentius Thalna cos. collega Ti. Gracchi conſulis, cum in Corſica, quam nuper ſubegerat, ſacrificaret, receptis literis decretas ei à ſenatu ſupplicationes nunciantibus, intento illas animo legens caligine orta ante foculum collapſus mortuus humi iacuit. & Plinius libro VII: M'. Iuuentius Thalna conſul, cum ſacrificaret, mortuus. Hic prætor fuit anno DLXXXVI. His autem conſulibus decretas fuiſſe prouincias Iuuentio Corſicam, Sempronio Sardiniam apparet ex Valerij loco citato, & Cicerone ad Q. Fratrem. Habet, inquit, profecto quiddam Sardinia appoſitum ad recordationem præteritæ memoriæ. nam ut ille Gracchus augur, poſteaquam in iſtam prouinciam uenit, recordatus eſt, quid ſibi in campo Martio accidiſſet, ſic tu mihi uideris in Sardinia recogitaſſe. In epitoma etiam XLVI fit mentio rei aduerſus Corſos per hæc tempora uario euentu geſtæ. Vereor autem ne ante hunc conſulem M. Claudius prætor in Corſica, male re geſta, turpi pace facta, conſulem ad id bellum mittere ſenatum coegerit. eum certe ob infamem pacem Corſis à ſenatu deditum, nec acceptum Valerius lib. VI, & Marcellinus lib. XV ſcribit.

DE COS. AN. DXCI.

Cassiodorvs, & Obſequens conſules ſuggerunt P. Scipionem Naſicam, C. Marcium. quos Cicero de nat. deorum lib. I uocat P. Scipionem, C. Figulum, & Valerius lib. I Scipionem Naſicam, C. Figulum. Hinc Plutarchus in Marcello Scipionem Naſicam, & C. Marcium conſules à Ti. Sempronio declaratos ſcribit. Hos autem conſules abdicaſſe ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis, atque apud Ciceronem lib. II de nat. his uerbis: Atqui & noſtrorum augurum, & Etruſcorum, & aruſpicum diſciplinam P. Scipione, C. Figulo cos. res ipſa probauit. quos cum Ti. Gracchus conſul iterum crearet, primus rogatorum ut eos rettulit, ibidem eſt repente mortuus. Gracchus cũ comitia nihilominus peregiſſet, remq; illam in religionem populo ueniſſe ſentiret, ad ſenatum rettulit. ſenatus quos ad ſoleret referendum cenſuit. aruſpices introducti reſponderunt, non fuiſſe iuſtum comitiorũ rogatorem. tum Gracchus incenſus ira, ita ne uero? ego non iuſtus, qui & conſul rogaui, & augur, & auſpicato? an uos Tuſci, ac barbari auſpiciorum populi R. ius tenetis, & interpretes eſſe comitiorum poteſtis? itaque tum illos exire iuſsit. poſt autem ex prouincia literas ad collegium miſit, ſe cum legeret libros, recordatum eſſe uitio ſibi tabernaculum captum fuiſſe in hortos Scipionis, quòd cum pomœrium poſtea intraſſet ſenatus habendi cauſſa, in redeundo cum idem pomœrium tranſiret, auſpicari eſſet oblitus. itaque uitio creatos eſſe conſules. augures rem ad ſenatum. ſenatus ut abdicarent. conſules abdicauerunt. Eadem ſcribit fere Valerius de cultu deorum. A Ti. Graccho, inquit, ad collegium augurum literis ex prouincia miſsis, quibus ſignificabat, ſe cum libros ad ſacra populi pertinentes legeret, animaduertiſſe uitio tabernaculum captum comitijs conſularibus, quæ ipſe feciſſet, eaq́, re ab auguribus ad ſenatum delata, iuſſu eius C. Figulus è Gallia, Scipio Naſica è Corſica Romam redierunt, & ſe conſulatu abdicauerunt. Idem Plutarchus in Marcello, & Cicero ad Q. Fratrem. Ex quibus uerbis intelligi poteſt conſules Marcium Galliam, Scipionem Corſicam, Sempronium pro cos. Sardiniam obtinuiſſe. Figulus prætor fuerat anno DLXXXIIII. Hic Scipio Corculum dictus. de quo ſic Cicero in Bruto: P. Scipionem Naſicam, qui eſt Corculum appellatus, qui bis conſul, & cenſor fuit, habitum eloquentem aiunt, illius, qui ſacra acceperit, filium. de eodem ſcriptum eſt in libro de uiris illuſtribus. His conſulibus abdicatis ſuffectos eſſe P. Cornelium Lentulum, Cn. Domitium Ahenobarbum ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis, præterea nuſquam. Marcio, & Scipione cos. Cn. Octauius legatus conſularis Laodiceæ occiſus eſt, auctore Obſequente. De quo ſic Cicero: Cn. Octauius, cum eſſet miſſus à ſenatu ad animos regum perſpiciendos, liberorumq; populorum, maximeq; ut nepotem Antiochi regis eius, qui cum maioribus noſtris bellum geſſerat, claſſes habere, elephantos alere prohiberet, Laodiceæ in gymnaſio à quodam Leptine eſt interfectus. Obſequens autem ita: Cn. Octauius legatus in Syria per Lyſiam tutorem Antiochi pueri in gymnaſio occiſus. Appianus in Syriaca Cn. Octauium legationis principem à Leptine occiſum, à Lyſia ſepultum tradit.

DE

DE COS. AN. DXCII.

M. MESSALLAM, C. Fannium conſules ſuggerit Caſsiodorus. M. Valerium Meſſallam, C. Fannium Strabonem Capitolinæ tabulæ, & titulus Phormionis Terentiani. Horum conſulum ſic meminit Suetonius de claris rhetoribus, & Gellius lib. XV: C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſalla cos. M. Pomponius prætor ſenatum conſuluit, quòd uerba facta ſunt de rhetoribus, & philoſophis D. E. R. I. C. ut M. Pomponius prætor animaduerteret, curaretq;, vt ſi è rep. fideq; ſua uideretur, uti Romæ ne eſſent. & Gellius libro II: C. Fannio, M. Valerio Meſſalla cos. S. C. factum, quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalenſibus antiquo ritu mutitarent, ideſt mutua inter ſe conuiuia agitarent, iurare apud conſules uerbis conceptis non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, quàm centenos, uicenoſque æris præter olus, & far, & uinum. neque uino alienigena, ſed patrio uſuros neque argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centum illaturos. poſt hoc S. C. lex Fannia lata eſt, quæ ludis Ro. item ludis plebeijs, & Saturnalibus, & alijs quibuſdam diebus in ſingulos dies centenos æris inſumi conceſsit. decemq; alijs diebus in ſingulis menſibus tricenos, ceteris autem omnibus diebus denos. Eiuſdem legis meminit Macrobius lib. III, Athenæus lib. VI, Plinius lib. X, cap. X: C. Fannium conſulem XI annos fuiſſe notat ante tertium Punicum bellum. Per hos annos cum Liguribus, Corſis, & Luſitanis uario euentu bellatum, ſcriptum eſt in epitoma XLVI; uerum quibus ducibus, parum conſtat.

DE COS. AN. DXCIII.

L. ANICIVM, M. Cornelium conſules ſubijcit Caſsiodorus, & titulus Adelphorum Terentianorum. Capitolinæ tabulæ cognomina ijs adijciunt Gallum, & Cethegum. Anicij conſulis meminit Cicero in Bruto, Cethegi epitoma XLVI. Pontinæ paludes à Cornelio Cethego conſule, cui ea prouincia obuenerat, ſiccatæ, agerq; ex ijs factus. His conſulibus L. Aemilium Paullum mortuum apparet ex titulo Adelphorum Terentij. de quo ſic eſt in epitoma lib. XLVI: L. Aemilius Paullus, qui Perſen uicerat, mortuus, cuius tanta abſtinentia fuit, ut cum ex Hiſpania, & Macedonia maximas opes rettuliſſet, uix ex auctione bonorum eius redactum ſit, unde dos uxori eius redderetur.

DE COS. AN. DXCIIII.

INSEQVENS annus conſules habuit, teſte Caſsiodoro, Cn. Cornelium Dolabellam, M. Fuluium. Capitolinis tabulis, Cn. Cornelium Dolabellam, M. Fuluium Nobiliorem. item eſt in uita Terentij, quibus conſulibus mortuum Terentium ſcriptum eſt. Lex de ambitu his conſulibus, quantum ex epitoma XLVII colligi poteſt, lata.

De *cenſoribus, & luſtro* LIIII.

IN huncannum cenſores produnt Capitolini auctores P. Scipionem Naſicam, M. Popillium Lænatem, ab ijsq; luſtrum factum LIIII notant. De cenſoribus ijſdem loquitur Plinius lib. XXXIIII: L. Piſo, inquit, prodidit M. Aemilio, C. Popillio II cos. à cenſoribus P. Cornelio Scipione, M. Popillio ſtatuas circa forum, eorum qui magiſtratum geſſerunt ſublatas omnes, præter eas, quæ populi, aut ſenatus ſententia ſtatutæ eſſent. item in libro de uiris illuſtribus. at lib. VII: Scipio Naſica, inquit, collega Lænatis cenſor proximo poſt L. Paullum, & Q. Philippum cẽſores luſtro primus aqua diuiſit horas æque noctium, ac dierum, idq; horologium ſub tecto dicauit anno ab vrbe condita DXCV. & Cenſorinus: P. Cornelius Naſica cenſor ex aqua fecit horarium. & Gellius lib. IIII: Cenſor P. Scipio Naſica, & M. Popillius cum equitum cenſum agerent, equum nimis ſtrigoſum, & male habitum, ſed equitem eius uberrimum, & habitiſsimum uiderunt; &, cur, inquiunt, ita eſt, ut tu ſis, quàm equus curatior? quoniam, inquit, ego mè curo, equum Statius ſeruus meus. Velleius autem Naſicam cenſorem porticus in Capitolio ait feciſſe. Hæc de cenſoribus. de luſtro autem ſic eſt in epitoma XLVII: Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXXVIII millia CCCXIIII, et princeps ſenatus lectus Aemilius Lepidus. Luſtrum ex auctoritate Plinij conditum ſequenti anno.

DE

DE COS. AN. DXCV.

Deinceps conſules M. Aemilius, C. Popillius, vt ait Caſsiodorus. M. Aemilium Lepidum, & C. Popillium Lænatem II edunt Capitolinæ tabulæ. Eorundem meminit Cenſorinus capite de diſtinctionibus ætatum. Roma condita, inquit, anno DVII ſæculum accipit his conſulibus, qui proximi ſunt conſules M. Aemilius M. F. Lepidus. C. Popillius II. abſens. quæ verba menda, vt puto, non carent.

De triumpho M. Fuluij Nobilioris pro cos. de Liguribus.

Svlpicii Galli conſulis triumpho ſubijcitur in Capitolinis fragmentis M. Fuluij Nobilioris pro cos. triumphus. Is autem priore anno conſul cum fuerit, hoc profecto anno triumphauit, ſiquidem pro conſule triumphauit. Quantum autem ex Capitolino huius triumphi fragmento intelligi poteſt, de Liguribus Veleatibus triumphus actus eſt. Plinius enim inter Liguſtinos populos nominat Deceates, Oxybios, Veleates, alioſq́;, quos nos alio loco collegimus. cuius uictoriæ nulla alia, quod compererim, extat auctoritas.

DE COS. AN. DXCVI.

Sex. Iulium, L. Aurelium conſules prodit deinceps Caſsiodorus. his cognomina addunt Iulio Cæſarem, Aurelio Oreſtem Capitolinæ tabulæ. De his etiam loquitur Plinius, cum ſcribit lib. XXXIII: Auri in ærario populi Romani fuere Sex. Iulio, L. Aurelio cos. ſeptem annis ante bellum Punicum tertium pondo DCCXXVII, argenti nonaginta duo millia, & extra numerum CCC & LXXV millia.

DE COS. AN. DXCVII.

L. Lentvlvm, C. Marcium conſules memorant in hunc annum Caſsiodorus, & Obſequens. L. Cornelium Lentulum Lupum, C. Marcium Figulum II. Capitolinæ tabulæ. De his loquitur Cicero in Bruto, his verbis: Dicunt etiam L. Lentulum, qui cum C. Figulo cos. fuit, habitum eloquentem. De Figulo II conſule ſic Valerius cap. de ira: C. Figulus iuris ciuilis iudicio celeberrimus conſulatus repulſæ dolore accenſus, eò quidem magis, quòd illum bis patri ſuo datum meminerat, cum ad eum poſtero comitiorum die multi conſulendi cauſſa ueniſſent, omnes dimiſit, præfatus, omnes conſulere ſcitis, conſulem facere neſcitis.

De Dalmatis à C. Marcio cos. uictis.

Hoc anno C. Marcius conſul Dalmatas uicit. ſic enim ſcriptum eſt in epitoma XLVII: C. Marcius conſul aduerſum Dalmatas parum proſpere primum, poſtea feliciter pugnauit. cum quibus bello confligendi cauſſa fuit, quòd Illyrios populi R. ſocios uaſtauerunt. Appianus item, Dalmatas, quòd Illyrios inuaſiſſent populi Ro. ſocios, & eius legatos non accepiſſent, à Marcio Figulo conſule bello petitos, ſcribit. cuius cum primum legiones fudiſſent, poſt ab eo uſque ad Delminium urbem fugatos. quo expugnato finem bello eſſe impoſitum. Obſequens etiam his conſulibus Dalmatas Scordis ſuperatos eſſe notat. & Florus: Dalmatæ, inquit, plerunque ſub ſyluis agunt, inde ad latrocinia promptiſsimi. Hos iam quidem Marcius incenſa urbe Delminio quaſi detruncauerat. Huic tamen negatum eſſe triumphum puto ob rem primo infeliciter geſtam. neque enim fragmenta Capitolina hunc triumphum admittunt, cum Nobilioris triumpho Marcelli triumphus ſubijciatur, non Figuli.

DE COS. AN. DXCVIII.

P. Scipionem, M. Claudium conſules ſubdit Caſsiodorus. P. Cornelium Scipionem Naſicam II, M. Claudium Marcercellum II. Capitolinæ tabulæ. De his ſic in Lucullo Cicero: Legi apud Clitomachum, cum Carneades & Stoicus Diogenes ad ſenatum in Capitolio ſtarent, A. Albinum, qui tum P. Scipione, & M. Marcello cos. prætor eſſet, iocantem dixiſſe Carneadi. ego tibi Carneade prætor eſſe non uideor, quia ſapiens non ſum, nec hæc urbs, nec in ea ciuitas.

Tum

tum ille; huic Stoico non uideris. Scipionem item hunc bis conſulem fuiſſe Cicero in Bruto; Marcellum ter Pædianus, & Cicero ſunt auctores.

De triumpho II M. Marcelli cos. II.

Ex fragmentis Capitolinis ſatis aperte intelligi poteſt M. Marcellum conſulem II alterum etiam triumphum egiſſe. verum de quibus populis, gentibus've triumpharit, parum ex ijs, ceteriſq; Romanorum monumentis compertum eſt. niſi de Liguribus triumphaſſe eum dicas, quibus cum ſequenti anno etiam Q. Opimius conſul dimicauit. Extat enim extrema fere ſyllaba eius nominis, VS. & hæ voces: MARCELLVS II. COS. II.

De triumpho P. Scipionis Naſicæ cos. II. de Dalmatis.

Vt Ligures Marcello, ſic Dalmatæ Scipioni conſuli obuenerunt. Vtrunque autem triumphaſſe Capitolina monumenta indicant. de Marcello quidem aperte, de Scipione uero obſcurius. cum autem poſt Marcelli triumphum hæ literæ ſubſequantur = VS. P. F. C =, eæ mihi pertinere ad P. Scipionem conſulem P. F. Cn. N. uiſæ ſunt. de quo ſic ſcriptum eſt in epitoma XLVII: C. Marcius aduerſus Dalmatas primum parum proſpere, poſtea feliciter pugnauit. eandemq; gentem Cornelius Naſica conſul domuit. & in libro de uiris illuſtribus: P. Scipio Naſica Corculum conſul Delminium urbem Dalmatarum expugnauit. imperatoris nomen à militibus, à ſenatu triumphum oblatum recuſauit. Miror autem, cur Appianus huius imperatoris non meminerit in Illyrica, aut Delminio expugnato bellum Dalmaticum à Figulo confectum ſcripſerit. Frontinus certe eam uictoriã Scipioni tribuit lib. III, cap. VI; idq; conſilium Scipioni in eius urbis expugnatione adſcribit, quod Appianus Figulo, cum ait: P. Cornelius Scipio intellecta difficultate expugnandi Delminium, quia omnium concurſu defendebatur, aggredi alia oppida cœpit.

DE COS. AN. DXCIX.

Hic annus conſules habuit Q. Opimium, L. Poſtumium, auctore Caſsiodoro, & Obſequente. Capitolinis autem tabulis, Q. Opimium L. Poſtumium Albinum. Q. Opimij cos. mentio fit à Cicerone in Bruto, & in epitoma XLVII. L. Poſtumium in magiſtratu mortuum, præterquam quod ſcriptum eſt in Capitolinis conſulatibus, inuenio etiam ſcriptum apud Obſequentem his uerbis: Poſtumius conſul in prouinciam proficiſcens, cum immolaret, in plurimis uictimis caput in iocinore non inuenit, profectusq; poſt diem ſeptimum æger Romam relatus expirauit. In eius locum ſuffectum eſſe M'. Acilium Glabrionem docent Capitolini auctores, præterea nemo.

De cenſoribus, et luſtro LV.

In hunc annum cenſores produnt Capitolini ſcriptores M. Valerium Meſſallam, C. Caſsiũ Longinum, eosq; luſtrum LV tradunt feciſſe. De quibus cenſoribus ita Valerius capite de inſtitutis: Theatra à Meſſalla, & Caſsio cenſoribus excogitata ſunt. & Auguſtinus de ciuitate Dei lib. I: Cenſores Meſſalla, & Caſsius theatrum faciendum locauerant, in quo populus Ro. ſedens ſpectaret ludos. & Oroſius: Eodem tempore cenſores theatrum lapideum in urbe conſtrui cenſuerunt. & epitoma XLVIII: Cum locatum à cenſoribus theatrum extrueretur, P. Naſica auctore tanquam inutile, & nociturum publicis moribus, ex S. C. deſtructum eſt. populusq; aliquandiu ſtans ludos ſpectauit. Et Appianus lib. primo: Theatrum, quod L. Caſsius cœperat, ac fere abſoluerat, conſul Scipio euertit. & Velleius lib. priore: Caſsius cenſor, à Lupercali in Palatium uerſus theatrum facere inſtituit, cui in moliendo eximia ciuitatis ſeueritas, & conſul Scipio reſtitere. Miror autem cur conſulem Scipionem appellent, cum non in conſulatu, ſed poſt conſulatum annos quinq; reſtiterit, quemadmodum ex epitoma intelligi poteſt. Luſtrum ſequenti anno conditũ eſſe intelligi poteſt ex epitoma XLVIII. eo cenſa ſunt ciuiũ capita CCCXXIIII millia. M. Lepidus ſextis cenſoribus princeps ſenatus lectus. Plinius lib. XVII: Tempeſtatibus proſtrata eodem loco ficus enata eſt M. Meſſallæ, C. Caſsij cenſorum luſtro.

De triumpho Q. Opimij cos. de Liguribus.

Q. OPIMIVM conſulem de Liguribus triumphaſſe ſuſpicor ex his epitomæ XLVII uerbis:

u Q. Opimius

Q. Opimius cos. tranſalpinos Ligures, qui Maſſylienſium oppida Antipolim, & Nicæam uaſtabant, ſubegit. Probatur autem mihi eum triumphaſſe, uel quia multi de Liguribus acti ſunt triumphi, uel quia in epitomis hoc uerbum, Subigi, fere non niſi de ijs, qui triumpharint, uſurpari obſeruaui, uel deniq; quia Ligures hac uictoria domiti in poſterum uidentur quieuiſſe.

DE COS. AN. DC.

CONSVLES ſubſequuti ſunt Q. Fuluius, T. Annius, auctore Caſsiodoro. In fragmentis Capitolinis eſt, NOBILIOR, & T. ANNIVS. His de conſulibus ſic Cicero in Bruto: Q. Nobiliorem M. F. iam patrio inſtituto deditum ſtudio literarum, qui etiam Q. Ennium, qui cum patre eius in Aetolia militauerat, ciuitate donauit, cum triumuir coloniam deduxiſſet. etiam T. Annium Luſcum huius Q. Fuluij collegam non indiſertum fuiſſe. Liuius etiam T. Annium Luſcum legatum commemorat anno DLXXXI.

De bello Celtiberico.

CELTIBERI à Ti. Graccho prætore uicti anno DLXXV, in pace manſerunt annos XXV. hoc autem tempore bellum renouarunt, cum Segida Areuaccum (ut ait Strabo) oppidum, muros urbis extruxiſſet, ac tributa pendere Romanis recuſaſſet, contra quam legibus pacis à Graccho latis cautum fuiſſet. Itaque cum eadem cauſſa ad bellum alios etiam populos accendiſſet, uiſum eſt conſulari duce, & exercitu rem gerendam eſſe. Q. Fuluius Nobilior conſul miſſus bis parum feliciter pugnauit. auctor Appianus in Iberica. Hoc anno conſules K. Ian. inire cœperunt, cum à DXXXI ad hunc uſq; annum Idib. Martijs iniſſent. hoc ſcriptum eſt apud Caſsiodorum, ita: Q. Fuluius, T. Annius conſules primi K. Ian. propter ſubitum Celtiberiæ motum inierunt. & in epitoma XLVII: Conſules anno quingenteſimo nonageſimo VII ab urbe condita magiſtratum peractis comitijs, inſequentiſq; anni conſulibus creatis inire cœperunt. mutandi comitia cauſſa fuit, quòd Hiſpani rebellabant. Hic dies deinde ſolennis conſulatui ineundo rep. ſtante in perpetuum manſit. Hoc aūt bellum per annos XX geſtum Numantiæ excidio finitum eſſe tradit Strabo lib. III. Cuius belli duces conſules omnes fuerunt: Q. Fuluius Nobilior, M. Marcellus III, L. Licinius Lucullus, & poſt aliquot annos Q. Metellus, Q. Pompeius, M. Popillius Lænas, C. Hoſtilius Mancinus, M. Aemilius Lepidus, C. Calpurnius Piſo, P. Africanus Aemilianus II. de quo bello loquitur Cicero in primo lib. de officijs: Cum Celtiberis, inquit, bellum, ut cum inimicis gerebatur, uter eſſet, non uter imperaret.

De triumpho L. Mummij prætoris, & bello Luſitanico.

QVO anno Celtiberi ſubacti ſunt à Ti. Graccho prætore, eodem etiam Luſitani uicti à L. Albino prætore. Neque uero poſt quieuiſſe Luſitani uidentur. ſiquidem in Epitoma XLVI ſcriptum eſt, cum Luſitanis uario euentu bellatum. & in XLVII, in Hiſpania à compluribus ducibus parum proſpere dimicatum. & apud Obſequentem, Q. Opimio, L. Poſtumio cos. Romanos à Luſitanis grauiter per arma uexatos eſſe. Appianus etiam in Iberica Luſitanos, qui ſuis legibus uiuebant hoc tempore mouiſſe ſcribit, cumq; Africano quodam duce ſocios populi Romani inuaſiſſent, Manilium, & Calpurnium Piſonem Romanorum duces fudiſſe. Mummium præterea ſucceſſorem re præclare geſta triumphaſſe; Mummio deinceps M'. Acilium, Acilio Ser. Galbam ſucceſsiſſe. Quæ cum ita ſint, cum Ser. Galba (ut poſt oſtendam) L. Lucullo conſule prætor fuerit, profecto Acilius Marcello, Mummius Nobiliore, Piſo Opimio, Manilius Naſica conſulibus prætores cum Luſitanis bellum geſſerunt. vt autem Celtibericum bellum Numantia auxit, ſic Luſitanicum Viriathus, vnde Viriathinum bellum poſt appellatum. quod bellum primum per prætores, poſt autem per conſules adminiſtratum eſt. Prætores hi commemorantur.

M'. Manilius, qui poſt cos. fuit anno DCIIII.
L. Calpurnius Piſo, qui poſt cos. fuit an. DCV.
L. Mummius, qui poſt cos. fuit an. DCVII.
M'. Acilius Balbus, qui poſt cos. fuit an. DCIII.
Ser. Sulpicius Galba, qui poſt cos. fuit an. DCIX.
C. Vetilius.
C. Plautius.
Claudius Vnimanus.

C. Nigi-

C. Nigidius.
C. Lælius.
Conſules deinde miſsi.
Q. Fabius Aemilianus.
. Quinctius prætor.
Q. Fabius Seruilianus.
Q. Seruilius Cæpio, qui Viriatum interfecit.
L. Mummij meminit etiam Eutropius ita: L. Mummius in Hiſpania bene pugnauit. quem locum Pæanius græcus Eutropii interpres uertens ait, πρὸς Λυσιτανούς .i. aduerſus Luſitanos.

DE COS. AN. DCI.

Hic annus conſules habuit M. Marcellum, L. Valerium Caſsiodoro teſte. M. Claudium Marcellum, L. Valerium Flaccum, Obſequente. Hic Marcellus ter, ut dixi, conſul fuit. auctor Pædianus in or. pro Scauro, Cicero de diuin. & de fato. L. Valerium Flaccum in magiſtratu mortuum inuenio ſcriptum duntaxat in Capitolinis tabulis. in quibus Marcellus etiam III conſul notatur. His cos. turbinis ui in campo columna ante ædem Iouis decuſſa cum ſigno aurato. cumq; aruſpices reſpondiſſent, magiſtratuum, & ſacerdotum interitum fore, omnes magiſtratus ſe protinus abdicauerunt. Obſequens.

De re in Hiſpanijs geſta.

Hoc anno ulterior Hiſpania M'. Acilio prætori prouincia obtigit, citerior M. Marcello conſuli. ſiquidem ille Mummio, hic Fuluio ſucceſsiſſe ab Appiano traditur. Obſequens in Luſitania his conſulibus uarie pugnatum ſcribit. recte: Appianus enim M'. Acilium rem aduerſus Luſitanos bene geſsiſſe ait, uerum, ubi in hyberna exercitum reduxerit, omnes rebellaſſe, ac Romanorum ſocios inuaſiſſe. M. Claudius cos. ut proſpere pugnauerit in Celtiberia, in triumpho eius exponam.

DE COS. AN. DCII.

L. LVCVLLVM, A. Poſtumium cos. ſubdit Caſsiodorus. L. Licinium Lucullum, A. Poſtumium Albinum cum epitoma XLVIII Oroſius. Eorundem ſic meminit in Bruto Cicero: A. Albinus, is qui græce ſcripſit hiſtoriam, qui conſul cum L. Lucullo fuit, & literatus, & diſertus fuit. & in Lucullo: A. Albinus, qui cum auo tuo Lucullo conſul fuit. Auum autem appellat L. Luculli eius, qui cum Mithridate bellum geſsit. quod etiam tradit Plutarchus in Lucullo.

De re geſta in Celtiberia, & Luſitania.
& triumpho III M. Claudij Marcelli cos. III.

M. CLAVDIVS Marcellus cos. auctore, vt dixi, Appiano bellum in Celtiberia poſt Q. Nobiliorem excepit. Eundem conſulem in Hiſpania rem proſpere geſsiſſe auctor eſt Eutropius. omnes Celtiberiæ populos pacaſſe epitoma XLVIII. tributum ex Celtiberia DC talentum exegiſſe, Cordubam oppidum condidiſſe Strabo lib. III. Appianus item multa oppida Celtiberum Marcellum in ditionem redegiſſe ſcribit. Nergobrigas pacem petentes ad ſenatum reieciſſe, ſenatum Lucullum conſulem in Hiſpaniam miſiſſe. Marcellum circumſeſſa Numantia rem ante Luculli aduentum compoſuiſſe, atque huic bello finem feciſſe. Quibus ex rebus intelligi poteſt Marcellum etiam in conſulatu Luculli pro cos. rem geſsiſſe. an uero triumphauerit, parum exploratum eſt. mihi quidem res triumpho dignas geſsiſſe uidetur, cum bellum confeciſſe ante ſucceſſoris aduentum tradatur. De rebus autem à L. Lucullo conſule geſtis ſic ſcriptum inuenio in epitoma XLVIII: L. Licinius Lucullus, A. Poſtumius Albinus conſules, cum delectum ſeuere agerent, nec quenquam gratia dimitterent, à tribunis pl. qui pro amicis ſuis uacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti ſunt. Hiſpanienſe bellum cum parũ proſpere aliquoquoties geſtum ita confudiſſet ciuitatem Romanam, ut ne ij quidem inuenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire uellent, P. Cornelius Aemilianus proceſsit, & excepturum ſe militiæ genus, quodcunque imperatum eſſet, profeſſus eſt. quo exemplo ad militandi ſtudium omnes incitauit. L. Lucullus conſul, cum M. Claudius Marcellus, cui ſucceſſerat, pacaſſe omnes Celtiberiæ populos uideretur, Vaccæos, Cantabros, & alias adhuc incognitas nationes ſubegit.

Ibi P. Scipio Aemilianus L. Paulli F. Africani nepos, ſed adoptiuus prouocatorem barbarum tribunus militum occidit, & in expugnatione Intercatiæ urbis maius etiam periculum adijt. nam murum primus omnium tranſcendit. Appianus item hoc primum anno milites ſorte lectos ſcribit, P. Scipionem ultro ſe ad militare munus ſuſcipiendum, quodcunque delatum eſſet, obtuliſſe; Lucullum Vaccæos ſine S. C. inſontes adortum Cauceam oppidum contra fidem datam expugnaſſe, Intercatiam in fidem recepiſſe, Pallantiæ obſidione dimiſſa in Turdetaniam hybernorũ cauſſa ſe recepiſſe, fine autem Vaccæorum bello impoſito Luſitanos, qui finitima loca populati erant, ad mille quingentos cæcidiſſe; Luſitaniæ partem ipſum, alteram Galbam prætorem diripuiſſe; eoſdem pacem petentes contra fidem interpoſitam, paucis, ex quibus Viriathus fuit, elapſis, interfectos; ipſum, quòd ſine S. C. bellum Vaccæis intuliſſet, die dicta abſolutum. De Scipione ad Intercatiam à barbaro prouocato ſcriptum eſt etiam apud Appianum, & eum qui de uiris illuſtribus tradidit. eundem à Lucullo in Numidiam ad elephantos à Maſſaniſa petendos miſſum tradit Appianus in Libyca. Quo autem anno L. Lucullus conſul Vaccæis ſubactis Luſitaniæ partem uaſtabat, eodem alteram partem, ut dixi, populatus eſt Ser. Sulpicius Galba prætor. ita ut ſcelus Luſitanorum contra fidem interfectorum ab alijs non Lucullo, ſed Galbæ tribuatur. ſic enim Suetonius in Galba: Familiam illuſtrauit Ser. Galba conſularis temporũ ſuorum eloquentiſsimus, quem tradunt Hiſpaniam ex prætura obtinentem XXX Luſitanorum millibus perſidia trucidatis Viriathini belli cauſſam extitiſſe. & Valerius cap. de perfidia: Ser. Galba trium Luſitaniæ ciuitatum conuocato populo, tanquam de commodis eius acturus, nouem millia, in quibus flos iuuentutis conſiſtebat, electa, & armis exuta partim trucidauit, partim uendidit. itaque biennio poſt rogatio lata à L. Scribonio trib. pl. vt Luſitani, qui in fidem populi Ro. dediti à Ser. Galba in Gallia ueniſſent, in libertatem reſtituerentur. cui Galba ipſe reſpondit, ſe Luſitanos prope ſe caſtra habentes cæcidiſſe, quòd compertum haberet, equo, atque homine ſuo ritu immolatis, per ſpeciem pacis adoriri ſuum exercitum in animo habuiſſe. Eundem Galbam ante fuſum à Luſitanis fuiſſe tradit Appianus, & Oroſius, ita: Ser. Galba prætor à Luſitanis magno prœlio uictus eſt, uniuerſoq; exercitu amiſſo ipſe cum paucis uix elapſus effugit. & in epit. XLVIII: Ser. Sulpicius Galba prætor male aduerſus Luſitanos pugnauit.

DE COS. AN. DCIII.

CONSVLES hic annus habuit L. Quinctium, M'. Acilium, auctore Caſsiodoro, quos Plinius lib. VII, cap. XXXVI, C. Quinctium, M'. Acilium uocat. Cicero libro XIII epiſtolarum ad Atticum Quinctium, & Manium, in Catone T. Flamininum, M'. Acilium, eosq; undeuigeſimo poſt Ennij mortem anno ait factos. Capitolina fragmenta = FLAMININVM. M'. ACILIVM BALBVM. Hunc T. Quinctij Flaminini, qui Philippum deuicit, filium eſſe opinor. Victoria L. Luculli conſulis Celtiberi, ac Vaccæi, perfidia Ser. Galbæ prætoris Luſitani hoc anno, atque etiã ſequentibus quieuiſſe uidentur. quando autẽ rebellauerint, poſt indicabo.

DE COS. AN. DCIIII.

IN hunc annum conſules profitetur Caſsiodorus L. Marcium, M'. Manilium, itemq; epitoma XLIX. Cenſorini etiam, & M'. Manilij Cicero in Lucullo meminit. Cenſorini, & Manilij lib. XII ad Atticum. M'. Manilij in ſexto de rep. Eoſdem nominat Appianus in Libyca L. Marcium Cenſorinum, M'. Manilium, itemq; Cenſorinus de die natali. in fragmentis demum Capitolinis eſt = CENSORINVS. M'. MANILIVS. Vtrique Africa prouincia decreta eſt. His cos. Pruſias rex Bithyniæ à Nicomede filio adiuuante Attalo rege Pergami occiſus eſt. Cum legatos ad pacem faciendam inter Nicomedem, & patrem Pruſiam Romani miſiſſent, & vnus ex ijs caput multis cicatricibus fartum haberet, alter pedibus æger eſſet, tertius ingenio ſocors haberetur, Cato dixit, eam legationẽ nec caput, nec pedes, nec cor habere. Appianus, Epitoma L.

De bello ſecundo Punico.

IISDEM conſulibus bellum tertium non ſolum Pœnis indictum, ſed etiam initum eſt. quod poſt intra quadriennium Carthaginis ipſius eſt excidio terminatum. de quo bello indicẽdo ſępius ante etiam à Romanis agitatum fuerat. Nam cum Q. Fuluio, T. Annio, ut opinor, conſulibus legati Carthaginem ad diſceptandum de agro inter Maſſaniſam, & Carthaginienſes controuerſo miſsi, inter quos fuit etiam M. Cato, Carthagine uim ingentem naualis materiæ ſe deprehendiſſe renunciaſſent,

renunciaſſent, uniuerſum ſenatum ualde commouerunt. Itaque ſequenti, ut puto, anno Marcello, & Flacco conſulibus, cum in finibus Carthaginienſium maximus Numidarum exercitus, Archobarzane duce Syphacis nepote, diceretur eſſe, M. Cato ſuaſit, ut Carthaginienſibus, qui exercitum ſpecie contra Maſſaniſam regem, ſed reuera contra Romanos accitum in finibus haberent, bellum indiceretur. contra dicente P. Cornelio Naſica eo, qui à ſenatu uir optimus iudicatus fuerat, placuit legatos mitti Carthaginem, qui ſpecularentur, quid agerent, caſtigato ſenatu Carthaginienſium, quòd contra fœdus exercitum, & nauales materias haberent, pacem inter eos, & Maſſaniſam facere uoluerunt, Maſſaniſa agro, de quo lis erat, cedente. ſed Giſgo Amilcaris filius, homo ſeditioſus, qui tunc in magiſtratu erat, cum ſenatus pariturum ſe iudicio legatorum dixiſſet, ita, bellum aduerſus Romanos ſuadendo, concitauit, ut legatos, quo minus uiolarentur, fuga explicuerit. id nunciantes infeſtum iam ſenatum Carthaginienſibus infeſtiorem fecerunt. Lucullo autem, & Albino conſulibus, Guluſſa Maſſaniſæ filius denunciauit Carthagine delectus agi, claſſem comparari, & haud dubium bellum ſtrui. cum Cato ſuaderet, ut ijs bellum indiceretur, Naſica dicente, nihil temere faciundum, placuit decem mitti legatos exploratũ. Acilio autem, & Quinctio conſulibus, cum legati ex Africa cum Carthaginienſium oratoribus, & Guluſſa rediſſent, dicerentq́; ſe & exercitum, & claſſem Carthagine deprehendiſſe, perrogari ſententias placuit. Catone, & alijs principibus ſenatus ſuadentibus, ut in Africam confeſtim tranſportaretur exercitus, quòd Naſica dicebat, non dum iuſtam ſibi cauſſam bellandi uideri, placuit, ut bello abſtinerent, ſi Carthaginienſes claſſem exuſsiſſent, & exercitum dimiſiſſent. ſi minus: proximi conſules de bello Punico referrent. Quo factum eſt, ut Cato ſic loquatur apud Ciceronem illo anno: Ego ſenatui quæ ſunt gerenda præſcribo, & quo modo Carthagini male iandiu cogitanti bellum inferatur, multo ante denuncio. Marcio autem, & Manilio conſulibus inter Catonem, & Naſicam uarijs certatum eſt ſententijs. Catone ſuadente bellum, & ut tolleretur Carthago, Naſica diſſuadente, placuit tamen, & quòd contra fœdus naues haberent, & extra fines exercitũ eduxiſſent, quodq́; ſocio Maſſaniſę arma intuliſſent, & quòd filium eius Guluſſam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepiſſent, bellum ijs indici. Conſulibus ambobus Africa prouincia decreta, & ut bellum cum Carthaginienſibus gererent, atque Carthaginẽ excinderent, quorum Manilius pedeſtribus copijs, Cenſorinus claſsi præfectus eſt. Prius quàm ullæ copiæ in naues imponerentur, Vticenſes legati Romam uenerunt, ſe, ſuaq́; omnia dedentes. ea legatio uelut maximum belli omen grata patribus, acerba Carthaginienſibus fuit. legati triginta Romam uenerunt, per quos Carthaginienſes ſe dedebant. Catonis ſententia peruicit, ut decreto perſtaretur, & ut conſules quàm primum proficiſcerentur ad bellum. qui ubi in Africam traiecerunt, Carthaginienſibus euocatis primum arma tradere, claſſemq́; comburere, mox eos iuſſa diligentiſsime facientes procul à mari paſsuum x millibus conſidere urbe relicta iubent. Iis imperatis, quippe quæ crudeliſſima eſſent, Carthaginienſes incenſi, cum omnino aut urbem defendere, aut una cum ea pugnando cadere ſtatuiſſent, apparantur ad bellum. Itaque protinus & Aſdrubalem toti bello, imperioq́; præficiunt, & non ferrea ſolum, & ænea arma, ſed etiam ea deficiente materia aurea, atque argentea faciunt. Cum ergo Carthaginienſium hoc loco res eſſent, magnaq́; in ipſa urbe trepidatio uerſaretur, tum conſules urbem ipſam, quòd infirmis adhuc Pœnorum opibus ea ſe facilius potituros eſſe ſperarent, omni conatu extemplo oppugnare aggreſsi ſunt. uerum cum re ſæpius tentata nihil adhuc efficere potuiſſent, tandem commodiſsimum rati futurum, ſi per quandam murorum partem, quæ paulo ante deiecta non dum probe fuerat reſtituta, inuaderent, ea omnino ex improuiſo irrumpere conſtituerant. at uero P. Scipio Aemilianus, qui tribunus militum M'. Manilio ad quartam legionem uenerat, cum Pœnos cognito conſulum conſilio ſuos ita diſpoſuiſſe audiſſet, ut alij armati Romanorum impetum ſuſtinerent, alij inermes ligna, & lapides in eos ingredientes ex loco ſuperiore conijcerent, maximum, quod Romanis militibus imminere periculum prouidebat, ſibi eſſe propulſandum cenſuit. Itaque cũ cohortes ſuas in plures partes diſtribuiſſet, easq́; non procul à muris ex interuallo conſtituiſſet, datis mandatis effecit, ut non eos ſolum, qui in urbem irrumpere, ſed illos etiam, qui laceſſentibus inſtare hoſtibus cuperent, à certamine cohiberent. in epitoma Liuiana ſcriptum inuenio, hanc conſilij temeritatem non conſulibus tribui, ſed duobus tribunis, qui cum neglectos ab una parte muros cum cohortibus inuaſiſſent, & ab hoſtibus grauius cęderentur, à Scipione eſſe potiſsimum conſeruatos. ab eodemq́; caſtellum Romanorum, quod nocte oppugnabatur, paucis equitibus adiuuantibus liberatum. Adhæc uero cum Cenſorini diſceſſu, qui Romã comitiorũ cauſſa deceſſerat, maioribus animis Pœni ſumptis ſumma ui ex urbe ſilentio noctis egreſsi caſtra Romanorũ infeſta redderent, Scipio è portis caſtrorum egreſſus ijs, quæ longius à prœlio aberant, cum impetum in Carthaginienſes feciſſet, eos tum repentina eruptione adeo exterruit, ut extemplo caſtra Romanorum reliquerint, & intra mœnia ſe receperint.

perint. Paucis etiam poſt diebus cum Carthaginienſes Romanorum nauium præſidium inuaſiſſent, ſimulq; ciues in urbe ad arma conclamauiſſent, Scipio, Manilio ſe, quòd clamoris cauſſam ignoraret, caſtris tenente, magno animo trepidantes cohortes ſuas educit, tum quoſdam eum accenſis præire facibus iubet, non ut per noctem acie dimicaret, ſed ut illis tumultuoſius omnia per uagantibus maioris ſpeciem multitudinis offerret, atque terrorem hoſtibus incuteret. quo facto hoſtes perterriti ſtatim nauium expugnatione omiſſa in urbem refugerunt. Interea Manilius caſtra contra Aſdrubalem mouere cum ſtatuiſſet (is tum ad Nepherim urbem cum exercitu erat) perægre id Scipio patiebatur. uidebat enim imperatori per angusta, ac difficilia quædam loca exercitum eſſe ducendum. cum autem promotis copijs ad ipſa Aſdrubalis caſtra per tria fere ſtadia perueniſſent, ac flumen quoddam traijciendum eſſet, de receptu ſuorum cogitans ſe anxio eſſe animo dixit. ea uero res ſollicitum Scipionem habebat, quòd alio tempore, atque alio ordine in Aſdrubalem mouendum fuiſſe cenſebat. tribunis autem reliquis repugnantibus, minimeq; uicino iam hoſti cedendum arbitrantibus, ne, ſi pedem referrent, ab hoſtibus quaſi metu fugientes à tergo inuaderentur; monuit conſulem Scipio, ut ſe ſaltem ante fluuium ualli præſidio communiret, quo ſe, ſi forte pelleretur, recipere ſtatim, ac ſine periculo poſſet. quod conſilium ita ab illis irriſum eſt, ut quidam etiam ex ijs gladium ſe abiecturum eſſe diceret, ſi Scipio, non Manilius imperaret. eorum ergo auctoritatem ſequutus Manilius fluuium traijcere ſtatuit. quo facto repente cum occurrente ſibi Aſdrubale ad manus uenit. Aſdrubal autem, poſtquam uario utrinque prœlio dimicatum eſt, ſuas in caſtra copias, ubi à Romanis legionibus nihil accipere detrimenti poterat, ſibi reducendas, nullamq; Romanis copiam dandam eſſe pugnæ putauit, ratus, id quod res monebat, Romanos inopia commeatus ex ijs locis mouere ſe coactos ſibi in ipſo flumine traijciendo occaſionem ad eos adoriendos uel maximam daturos. itaque obſeruato diligenter eo tempore, quo ipſi pedem referentes in ipſo tranando flumine impediti eſſent, atque ordines propter anguſtias uadorum interrupiſſent, eductis copijs undiq; in eos incautos inuadit, eoſdemq; ſecum dimicare uel iniquiſsimo loco compellit. Scipio autem cum rem Romanam ſummum in diſcrimen adductam uideret, haud ſibi moram interponendam ad ſuos quoquo modo poſſet ſubleuandos ratus, ſatis ut in re trepida potuit, ſalutare conſilium cepit. ad trecentos equites, quos ſecum habebat, alijs, quos maxime potuit, conuocatis, omnes in duas partes diſtribuit. mandauitq;, ut alij iacula, ſagittasq; in hoſtes conijcerent, alij interim ijs, qui defeſsi iaculando eſſent, recentes, integriq; ſuccederent. atque ita orbe quaſi quodam mutua pugnantium commutatione prœlio certaretur. ipſe ad omnes partes adequitans omnem pugnam fortitudine, atque conſilio ſuſtinebat. cum iuſſa diligentiſsime, fortiſsimeq; ab omnibus fierent, grauiusq; premi iam Aſdrubal uideretur, eos, qui flumẽ tranſibant, relinquere coactus, ſe totũ in Scipionem conuertit. Ita illis fluminis commode traijciendi ſpatium datum eſt. Scipio poſt ſe fortiſsime ab Aſdrubalis impetu liberauit. in ea pugna multi Romani deſiderati ſunt. inter quos tres potiſsimum tribuni ex ijs, quibus prœlium maxime committi placuerat, ceciderunt. Interea Romanis, poſtquam in caſtra peruentum eſt, cohortes octo (alij alium numerum ediderunt) quæ ſe à flumine prœlij eius initio in editum collem quendam ſubduxerant, ab Aſdrubale obſideri, magnoq; in periculo poſitas eſſe renunciatum eſt. omnibus eo nuncio grauiſsime perturbatis, cũ quidnam opus facto eſſet, conſultaretur, ceteri quidem deſerendos eos, nec paucorum conſeruandorum gratia plurimos tantis periculis obijciendos cenſebant, at Scipio monens in ſuſcipiendis rebus prudentia, in adeundis periculis animi magnitudine opus eſſe, ſe quidem nunquam paſſurum eſſe dixit, uiros fortes ſubſidij inopia in manus hoſtium peruenire, ſed ſemetipſum ad eos eximendos obſidione, ſi poſſet, aduolaturum. quare paucis equitibus delectis, & commeatu paucorum dierum ſumpto, pollicitus ſe aut uictorem in caſtra reuerſurum, aut pugnando una cum ceteris periturum, ad hoſtes contendit. cum autem ad collem eum, in quo cohortes obſidebantur, perueniſſet, cliui ſumma contento curſu ſuperat, ſic, ut tantummodo uallis inter ſe, & hoſtes intercederet. inde omnia contemplatus, in Pœnos, qui iam acrius Romanos obſidione urgebant, diuerſis è partibus impetum facit. Ii cum ſe repente undiq; circunuentos uiderent, fuga ſalutem petere contenderunt. eos fugientes Scipio ſuos longius perſequi uetuit, & quòd ſe equitum numero inferiorem eſſe non ignorabat, & quòd ſatis ſibi hoc eſſe putabat, ſuos ſe è maximis obſidionis periculis contra ſpem omnium facile eripuiſſe. Angebat interim ea cura pleroſq;, quòd occiſorum tribunorum corpora ſine ſepultura iacerent, eiusq; rei procuratio requiri à Scipione tacitis fere uocibus omnium uidebatur. id quod ſentiens Scipio, quendam dimitti ex captiuis Carthaginienſium iuſsit, eumq; ad Aſdrubalem proficiſci, præcipiens, ut uerbis ab eo ſuis ſepulturam cadaueribus peteret. Aſdrubal autem, ſiue quod hoc humanitatis eſſe cenſeret, ſiue quòd iam tum Scipionem metuens ei obſequi potiſsimum cuperet, corpora tribunorum ex annulis aureis, cum ceteri ferreo uterentur, ſcrutatus,

tus, diligentiſsime ſepellienda curauit. His de cauſsis Manilius, ac tribuni, & uniuerſus deniq; exercitus, cum legati adeſſent ad res Africę inuiſendas à ſenatu miſsi, ea de Scipionis fortitudine ret tulerunt, ut incredibile uideretur, uirtutem cuiuſquam aut maioribus, aut grauioribus poſſe laudibus celebrari. quæ eadem cum legatorum oratione Romæ in ſenatu exponerentur, non illum ordinem ſolum magna ſpe, ac uoluptate complerunt, ſed plebem etiam ei ita conciliarunt, ut is proximis comitijs conſul à compluribus tribubus diceretur. Hæc ex Appiani Libyca hiſtoria, epitomis, Oroſio, Eutropio, Strabone, alijs.

DE COS. AN. DCV.

DEINCEPS conſules creati ſunt Sp. Poſtumius, & L. Piſo, Caſsiodoro, & Obſequente auctoribus. In fragmentis Capitolinis eſt, ALBINVS MAGNVS. L. CALPVRNIVS CAESONINVS. in libro Cuſpiniani, MAGNVS, & CAESONINVS. ſunt autem illa Poſtumij, hoc Calpurnij cognomina. Sp. Poſtumium Sp. Poſtumij filiũ eſſe arbitror cõſulis an. DLXXXIX, quorum ille Paullulus, hic Magnus appellatus eſt. Hoc anno ex tribus legatis, qui ad Maſſaniſam miſsi fuerant, M. Marcellus, qui ter conſul, coorta tempeſtate fluctibus obrutus eſt. epitoma L, Pædianus.

De rebus in Africa geſtis.

M'. MANILIO in Africam prorogatum in hunc annum imperium puto. L. certe Piſo conſul Africam obtinuit. Vtranque rem auctoritate ueterum annalium confirmabo. primum de Manilio ſic eſt ſcriptum apud Valerium lib. V: Maſſaniſa in lectulo cum iam ætate deficiente laberetur, M'. Manilium, qui pro conſule Africam obtinebat, literis obſecrauit, ut ad ſe Scipionem Aemilianum ſub eo tunc militantem mitteret, feliciorem mortem ſuam futuram ratus, ſi in complexu dextræ eius ſupremum ſpiritum, ac mandata poſuiſſet, ut regnum filijs ſuis diuideret. in epitoma autem XLIX ita eſt: Maſſaniſa Numidiæ rex deceſsit. inter tres filios eius P. Scipio, cum commune eis pater regnum reliquiſſet, & diuidere eos arbitro Scipione iuſsiſſet, adminiſtrationem regni diuiſit. item: Phameæ Imilconi præfecto equitum Carthaginienſium perſuaſit, ut cum equitatu ſuo ad Romanos tranſiret. cum autem ædilitatem peteret, conſul à populo dictus, quoniam per annos conſulem fieri non licebat, legibus ſolutus, conſul creatus eſt. M'. Manilius nonnullas urbes circumpoſitas Carthagini expugnauit. & apud Oroſium: Scipio Maſſaniſa mortuo inter filios eius regnum diuiſit. eo Carthaginem reuerſo Manilius Tezagam urbem expugnauit. XII millia Afrorum cæſa, ſex millia capta ſunt. Appianus: Manilius audiens Piſonem ſibi ſucceſſorem uenire, Scipionem cum Phamea Romam dimiſit. Piſo cum in Africam perueniſſet, atque L. Mancinum claſsis præfectum ſecum haberet, neque Carthaginem, neque Aſdrubalem adortus eſt. uerum cum ad ſingulas urbes arma circũtuliſſet, fruſtra conſumpta ęſtate Vticam in hiberna conceſsit. Pœni interea auxilijs undique accerſitis animos ad bellum uehementius intenderunt, atque Andriſcum, qui in Macedonia bellum aduerſus populum Romanum gerebat, incitarunt.

De bello III *Macedonico cum Andriſco.*

CETERVM L. Lucullo A. Poſtumio, ut opinor, conſulibus, Andriſcus qui Philippi nomine ſumpto ſe Perſei regis Macedoniæ filium ingenti aſſeueratione mentiretur à Demetrio Syriæ rege ob generis mendacium Romam miſſus, cum L. Marcio, M'. Manilio conſulib. ab urbe Roma clam profugiſſet, multis ad falſam eius fabulam, uelut ad ueram coeuntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam aut uoluntate incolentium, aut armis occupauit. Theſſalia, cum et illam inuadere armis, atque occupare uellet, per Romanos legatos auxilijs Achæorum defenſa eſt. Pſeudophilippus in Macedonia M. Iuuentium prætorem cum exercitu cæcidit. Hæc ex epitomis. Itaque de eadem re ſic ſcribit Eutropius: Interim in Macedonia quidam Pſeudophilippus arma mouit, & Romanum prætorem Iuuentium contra ſe miſſum ad internecionem uicit. & Appianus in Libyca duces contra Perſei filium in Macedoniam miſſos ſcribit Manilio, & Marcio conſulibus. L. autem Calpurnio, & Sp. Poſtumio eum à Q. Metello prætore deletum notat Obſequens. id quod in epitoma XLIX his uerbis traditur: Pſeudophilippus à Q. Cæcilio uictus, captusq; eſt recepta Macedonia. & in libro de uiris illuſtribus ita: Q. Cæcilius Metellus prætor Andriſcum, qui Pſeudophilippus dictus eſt, uicit, unde Macedonicus dictus eſt. & apud Velleium lib. I: Q. Metellus prætor, cui ex uirtute Macedonici cognomen inditum, præclara uictoria Pſeudophilippum

dophilippum, qui Macedoniam occupauerat, gentemq; ſuperauit. & apud Eutropium: Poſt Iuuentium Q. Metellus dux à Romanis contra Pſeudophilippum miſſus eſt, & XXV millibus ex militibus eius occiſis Macedoniam recepit, ipſum etiam Pſeudophilippum in poteſtatem ſuam redegit. idem Florus. Hæc fere de tanto bello repperi. reliqua enim inimica uetuſtas obliuione, ut uideo, in perpetuum non dico obſcurauit, ſed penitus etiam obruit.

DE COS. AN. DCVI.

POPVLVS Romanus cum ſuperiorum imperatorum ignauia bellum Punicum longius trahi, iamq; Pœnos ex aduerſis eorũ prœlijs receptis animis ſe ad bellum acrius inſtruxiſſe animaduerteret, omnem in unum Scipionem cogitationem ſuam conuerterat. Ita cum res reminiſceretur eas, quas ille legatus in Hiſpania primum, deinde tribunus in Africa adminiſtraſſet, easq; cum præſentibus aliorum rebus compararet, in ſpem maximam ueniebat, poſſe ſe bellum illud facile per Scipionem conficere. Quare cum Scipio nullum adhuc in urbe magiſtratum cepiſſet, ædilitatem autem curulem petiturus in campum deſcendiſſet, populus eum non ædilem, ſed conſulem creare voluit. cui cum patres aduerſarentur, legemq; proferentes eam, qua certi cuique ad ſingulos magiſtratus capiendos anni ſunt conſtituti, longius eum à conſulari abeſſe ætate oſtenderent, tum populus rogare, inſtare, demum etiam clamare cœpit, & ex Romuli, & Tullij legibus penes ſe comitiorum eſſe ius dicere, ita ut cui uellet, mandare, cui nollet, abrogare magiſtratũ ſuo iure poſſet. quibus rationibus uictus ſenatus tribunis pl. permiſit, ut rogationem ad populum ferrent, qua Scipioni petendi ante tempus conſulatus poteſtas fieret. qua lata Scipio uniuerſi populi conſenſu conſul declaratus eſt. collega ei additus eſt C. Liuius Druſus. Hæc fere Appianus, Epitomæ, Velleius, Plutarchus, & Valerius lib. VIII. Apud Caſsiodorum etiam, & Obſequentem conſules ſubſequuntur P. Africanus, & C. Liuius. in Capitolinis autem fragmentis

P AFRICANVS AEMILIANVS. C. LIVIVS M. F. DRVSVS. Hic Scipio Paulli Aemilij filius fuit, adoptatus à P. Cornelio Scipione Africani filio, vnde ipſe Africanus minor, & Aemilianus appellatus eſt. auctor Velleius, epitomæ, alij.

De re geſta in Africa.

CONSVLES inito magiſtratu cum de prouincijs rettuliſſent, Druſus Scipionem poſt ſe debere ſortiri prouinciam contendebat; populus autem reclamans, & mandandarum etiam prouinciarum ius ſuum eſſe dicens, Scipioni Africam, ac totum bellum ſine ſorte commiſit. atque exercitum ei tantum, quantus ante ſuperiores clades fuerat, habendi, itemq; à ſocijs, & à regibus, & à ciuitatibus, quot vellet, & quos ipſe probaret, educendi facultatem dedit. Ille autem omnibus rebus ex ſententia comparatis, quas ad bellum neceſſarias eſſe putauit, magna ſpe ciuium in Africam proficiſcens Vticam primum aduehitur. Tum Piſo educto iam ex hibernis exercitu Carthaginis partem eam, quæ continentem ſpectat, oppugnabat. Mancinus autem ex altera parte murorum partem alteram, quæ neglecta uidebatur, adortus, quòd rupes aſperæ, & inuiæ undique eſſent, ſcalis clam appoſitis, militibus egregie laborantibus urbem ingredi conabatur, iamque perterritos Pœnos inſequens portam urbis intrauerat, cum imminente nocte, ad quam pugna perducta erat, rerum neceſſariarum inopiam, imminensq; periculum contemplatus nuncios ſtatim ad principes Vticenſium mittit, qui eos, quanto ipſe in periculo ſit, quantaq; commeatuum penuria conflictetur, edoceant, eosq; è veſtigio, vt ſibi ſubſidio ſint, rogent. Hæc Scipioni cum forte ueſpere Vticam acceſsiſſet, tertia fere vigilia nunciata ſunt. quibus cognitis milites tuba confeſtim uocari, ab adoleſcentibus Vticenſium, qui per ætatem poterant, commeatum ad naues comportari iubet. poſt captiuis quibuſdam dimiſsis eos Carthaginienſibus nuntiare iubet, mox affore Scipionem. inde equitibus alijs ſuper alios miſsis, qui Piſonem ad opem Mancino ferendam excirent, atque militibus interea poſtrema uigilia in naues impoſitis Vtica ſoluit, ijs admonitis, vt cum hoſtibus appropinquaſſent, erecti ſuper ſtramenta, in illos ora conuerterent. His rebus ita à Scipione pro tempore raptim inſtructis, Mancinus prima luce Carthaginienſibus ex omni parte urgentibus quingentos, quos ſolos in armis habuit, duobus hoſtium millibus à fronte oppoſuit, iamq; uulnere accepto à muris pulſus profligari uidebatur, cum ſubito Scipionis naues armatorum manu refertæ, magnoq; curſu in Pœnos contendentes in alto apparuere. quibus conſpectis Carthaginienſes, qui à captiuis Scipionem ſuis ſubſidio uenire didicerant, ſtatim ſubſtitere. Illis cedentibus Scipio Mancini milites iam periculo proximos ſuis nauibus excipit, & Mancinum ipſum Romam, (nam alter in eius locum claſsi præpoſitus fuerat) è veſtigio

gio mittit. ipſe non procul Carthagine caſtra ponit. Interea Pœni ex muris per ſtadia quinque progreſsi uallum iaciunt, in eoque ſpatio Aſdrubalem, & Bythiam collocant. quorum uni ſex millia peditum aderant, alteri equites mille ſatis ad dimicandum, ſi ita res poſtulaſſet, inſtructi. Scipio autem, cum exercitum à Piſone acceptum luxui, auaritiæ, ac deſidiæ deditum accepiſſet, ante eum ſibi emendandum conſtituit, quàm cum hoſtibus ad pugnam aliqua ratione deſcenderet. poſt autem inſidijs per noctem poſitis Megara, qui locus eſt urbis amplißimus, cumq; mœnibus ipſis urbis coniunctus, aggredi ſtatuit. ita præmiſsis aliquot è ſuis, qui ab vna parte hoſtes imparatos inuaderent, ipſe cum alijs ab altera cum ſecuribus, ſcalis, ac uectibus ad duo millia paſſuum ſilentio magno procedit. cum perceptis à Pœnis inſidijs uox è muris edita eſſet, hoſtes adeſſe monentis, tum Scipio in primis, ac cum eo ſui omnes clamorem ſuſtulerunt. qui autem à contraria parte conſtiterāt, uehementius extulere uocē, ita ut Pœni tot hoſtibus undique ac tam repente circunſiſtentibus magnopere terrerentur. ſed res tamen Scipioni, licet tentaret omnia diligentius, prout ipſe ſtatuerat, non proceſsit. erat tum forte priuati cuiuſdam turris extra muros urbis deſerta, cuius faſtigium altitudinis prope mœnia ipſa urbis æquabat, à quibus non longe aberat. hanc cum adoleſcens quidam audacter aſcendiſſet, accitis propere alijs, ab ea ad muros vrbis haſtis, aſſeribusq; traiectis pontem facere inſtituerunt, per quem cum ad mœnia, inde ad Megara perueniſſent, ſtatim refractis portis Scipionem cum quatuor hominum millibus receperūt. hac re cognita adeo ingens intus luctus Carthaginienſes excepit, ut urbs ab hoſtibus capta eodem ueſtigio uideretur. itaque tumultu facto, clamoreq; edito omnes ſe repente contulerunt in arcem tam ij, qui in urbe erant, quàm ij qui foris in uallo conſederant. Scipio autem cum Megarorum campum anguſtum, atque arboribus obſitum, ac rubis, & vepribus impeditum conſpicaretur, ueritus, ne inſequenti exercitui difficile iter eſſet, aut in aliquas inſidias ipſe incideret, quibus erat ille maxime locus idoneus, gradum ſibi referendum eſſe conſtituit. poſtridie eius diei Aſdrubal Megara capta indigne ferens captiuos omnes Romanorum in muris ſtatuit eo maxime in loco, quo à ſuis facile uideri poſſent, eosq; ibi crudeliter per contumeliam Romanorum uarijs generibus tormentorum excruciatos interfecit. Dum hæc agebantur, Scipio ratus Carthaginem niſi obſidione expugnari poſſe, eam, quoad potuit, circumuallare inſtituit. primum autem ſuccenſo uallo, quod hoſtes in arcem confugientes deſeruerant, Iſthmum omnem complectens à mari uſque ad mare per iactum teli foſſa muniuit. idq; opus per tria millia paſſuum perduxit, cum continenter foderet, atque pugnaret. ea foſſa perfecta alteram è regione continentem uerſus eduxit, hisq; duas alias ſimiles à lateribus addidit, ita ut quadratum opus effingeretur. has autem poſtremas ſudibus præacutis, ſtipitibusq; tranſuerſis muniuit, reliquas, ex quibus in urbem deſpectus eſſet, uallo firmauit, ac per tria millia paſſuum muro ſepſit, cuius altitudo pedes duodenos ſupergreſſa eſt, profunditas dimidio amplior fuit. in medio turrim excitauit, & ſuper ipſam quadratū è ligno propugnaculum ſtatuit, ex quo procul quæ fierent in urbe proſpiceret. quibus cōparatis Scipio intra ſpatium illud copias deduxit, ita, ut uno tempore & caſtrametaretur, & hoſtes obſidens re omni frumentaria intercluderet, quæ à terra deferretur. atque hinc malorū omnium fons in Carthaginienſes manauit. nam cum maxima ex agris in urbem multitudo ſe conieciſſet, neque commeatus quicquam aut terra propter munitiones, aut mari propter claſſem Romanorū, ſupportaretur, res eos frumentaria deficere cœpit. quanquam Bythias præfectus equitum nouam quandam rationem excogitauit importandi frumenti. nam cum iampridem ad commeatum deferendum miſſus, nec clam accedere, nec Scipionis uallum ui ſuperare poſſet, illum lembis paruis imponi iubebat, qui ſecundi uim venti expectantes haud ita multo poſt in portum ferebantur; cum Romanorum triremes propter ſcopulos, & fluctus inter ſe minime poſſent hærere, aut lembos ob celeritatem eorum nimiam impedire. Sed hoc modicum erat, nec niſi magno ſpirante uento ſubuehi poterat. quantum autem quantum erat, id totum ab Aſdrubale triginta millibus militum ſolis diuidebatur, quos ſibi ex omnibus ipſe delegerat. ex quo efficiebatur, ut reliqua ciuitas fame acrius premeretur. Scipio autem, cum omnino ne minimum quidem importari uellet, portum ipſum Cothonis, atque omnem illam nauigationem, quæ ad occidentem ſpectat, obſtruere commodiſsimum ſtatuit eſſe. ita aggerem perlongum à mole, quæ lingua dicebatur, in pelagus educit, eumq; totum ſaxis ingentibus, & denſis firmat, ne opus vndarum alluuie ſolueretur. id autem opus primum Carthaginienſes irridere, ac uocibus è muris increpitare cœperunt, quòd ea machinatio compararetur, quæ nunquam habitura finem uideretur. ubi uero totum in eam rem incumbere exercitum, neque dies, aut noctes intermittere, ſeq; omnino mari interclusos, & prohibitos ſenſerunt, ſuis maxime rebus diffidere incœperunt. haud tamen his caſibus fracti animum abiecerunt, ſed portum alterum ex contraria parte orientem uerſus effodere ſtatuerunt. ergo in urbe ita occulte, ut ne captiui quidem Romani Scipioni quicquam nunciare

poſſent, naues primum ex uetere materia reſecerunt. Strabo duobus menſibus c x x conſtratas naues ab ijs eſſe conſtructas ſcribit, cum antiqua materia ſuppeteret, & fabrorum multitudo cõducta nunquam ceſſaret, deinde portũ pelago in medio, qua nullam molem ob profunditatem, uimq; uentorum educi poſſe confidebant, ſuffoderunt, magno etiam mulierum, ac puerorũ vna perpetuo laborantium ſtudio. his rebus completis triremes, ac quinqueremes, myoparones, aliaq; complura nauigia paratiſsima, atque omni genere armorum inſtructiſsima è portu profecta Romanis aduerſa conſtitere. Romanos autem & os portus improuiſo patefactum, & longus nauium ordo celeriter è portu erumpens adeo exterruit, vt ſi Carthaginienſes eorum naues è veſtigio inuaſiſſent, quæ nautis, atque remigibus uacuæ erant, eas nullo fere negotio ſuperare potuerint. at Carthaginienſes tantum, ut ſe oſtentarent, claſſem mouere, inde ſe in portum ſubito recepere. poſt triduum deinde prœlium maritimum committere parant. ad id Romani nullo interpoſito ſpatio ſeſe omnibus rebus compoſitis inſtruunt. itaque ſigno dato haud ulla mora pugnandi facta eſt. magno clamore ab utraque parte concurſum eſt. eaq; pugna, cum remigũ utrinque, ac gubernatorum, militumq; uirtus, atque audacia eniteret, eſt uſque ad ſolis occaſum magna contentione perducta; preſertim uero cum illi omnino in eius diei caſu ſummæ uictoriæ, hi ſummæ ſalutis euentum conſiſtere intelligerent. in eo prœlio Romani ab Afrorum lembis magnis detrimentis affecti ſunt. qui ſumma leuitate præditi in maiores eorum, grauioresq; naues inuecti remis earum, ac gubernaculis amputatis, ex eorum conſpectu ſe repente proripiebant. ſole autem occidente Pœnis ſeſe recipere uiſum eſt, non quo prœlio cederent, ſed vt poſtridie alacrius ad dimicandum redirent. ea de cauſſa Carthaginienſium lembi regredientes, cum nauigandi ſe uelocitate impedientes, aditum portus intercluſiſſent, à maioribus Romanorũ nauibus occupati, cum progredi non poſſent, Aggerem petiere. is locus ante mœnia urbis fuit ampliſsimus. in quo pacatis rebus negotiatores onera ſua exponere antea conſueuerant. uerum imminente bello in anguſtiorem formã eo conſilio redactus fuerat, ne hoſtes patenti in loco ſub muris aliquando uerſarentur. huc ergo ob portus inopiam delati conuerſo impetu prœlium inſtaurarunt, cum alij ab Aggere, alij è nauibus, alij è muro pugnarent. ac Carthaginienſibus quidem conſiſtentibus & leuis nauigatio, & facilis pugna Romanis erat. cum autem regrederentur, difficili grauiorum nauium ſuarum agitatione magna ſepe incommoda à circũcurſantibus Pœnis accipiebant. quoad quinque Sidetum naues, quæ Scipionem eius adductæ amore ſequebantur, commiſſa pugna cõmodiorem quandam euadendi rationem edocuerunt. illi enim longis funibus cum ſuas naues inter ſe conſtrixiſſent, magno tum in hoſtes impetu ferebantur. prœlio uero commiſſo, id pugnabant, ut firmiſsimis funibus in hoſtium puppes iniectis, eorum naues arctiſsime religarent, earumq; celeritatem hoc modo retardarent. quos deinde ſequuti ceteri magno periculo euaſerunt. eo prœlio ad noctem, ut dixi, dirempto, Carthaginenſium naues, quotquot incolumes fuere, urbem petierunt. Scipio poſtridie mane aggerem aggreſſus, cum infirmum admodum propugnaculum id eſſet, quod portis imminebat, arietibus, machiniſq; admotis partem muri deturbauit. ea re compulſi Pœni, quanquam omnibus defeſsi malis rei etiam frumentariæ ad ſummam inopiam adducti erant, nocte è muris ad ipſas munitiones Romanorum incendendas erumpunt. cum autem ad eas propius accedere nequirent, omni aditu terra, mariq; præſepto, nudi, facibus extinctis, ne conſpecti præuenirentur, natantes exierunt, ad eaſq; delati ignem intulerunt. re à Romanis percepta fit prœlium atrox, cum ab vtraque parte multi, & uulnerarentur, & caderent. Pœnorum autem uirtus incredibilis, atque animi magnitudo excellentiſsima fuit, quorum cum in ora, pectoraq; aduerſa gladij eſſent, telaq; multa coniecta, non ante tamen pugnare deſtiterunt, quàm aut opera ſuccenſa, aut pulſos loco Romanos conſpexerunt. turbatis ex hoc tumultu rebus, cum trepidatio in caſtris Scipionis orta eſſet, qualis nunquam antea extitiſſet, ille equo accurrens, ac terrorem mortis illis inijciens, qui terga dediſſent, plurimos conſeruauit. totam autem noctem Romani armati traduxerunt, hoſtium maxime deſperatione permoti. Pœni incenſis operibus Romanorum in urbem ſe recipiunt, poſtridie murum, qui labefactus erat, inſtaurant, turreſq; ſuper ipſum multas ædificant. Romani etiam alias machinas comparant, aggeremq; ualidiſsimum contra turres hoſtium extruunt. ex quo cum faces in eas emittere inſtituiſſent, hoſtes loco depellunt, eoſq; perſequi fugientes incipiunt. uerum cum ingreſſum cruore, ac limo terra madefacta non ſuſtineret, eos perſequi deſinunt. aggere Pœnorum potitus Scipio, eum foſſa, & muro lapideo ſepſit, in eoq; quatuor millia hominum ſtatuit, qui hoſtium incurſiones reprimerent; quorum multa cum ijs è muris dimicantibus prœlia extiterunt. atque hoc modo æſtas ab utriſque traducta eſt. Hæc omnia ex Appianò. Eadem fere in epitoma l i ſunt, his verbis: Carthago in circuitu millia x x i i i i paſſuum patens magno labore obſeſſa, & per partes capta eſt, primum à Mancino legato, deinde à Scipione conſule, cui extra ſorte prouincia Africa data erat.

Carthaginienſes

Carthaginiéſes portu nouo, quia uetus à Scipione erat obſtructus, facto, & contracta clam exigua claſſe, nauali prœlio infeliciter pugnarunt. & Florus: Mancino deinde conſule terra, mariq; feruebat obſidio. vbi mendoſe eſt, conſule, pro legato. Hunc eundem L. Hoſtilium Mancinum primum cũ exercitu Carthaginem irrupiſſe ſcribit Plin. lib. XXXV, cap. IIII, & lib. VII, cap. IX.

De bello Achaico.

ISDEM etiam, ut opinor, conſulibus bellum in Achaia excitatum eſt. cauſſa huius belli in epitoma LI traditur, quòd legati populi Romani ab Achæis pulſati ſint. Corinthum miſsi erant, ut eas ciuitates, quæ ſub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio ſecernerent. qua de re plenius Iuſtinus ſcribit lib. XXXIIII: Quærentibus, inquit, Romanis cauſſas belli aduerſus Achæos tunc ſolos ex vniuerſa Græcia nimis potentes, tempeſtiue fortuna querelas Spartanorum obtulit, quorum agros Achæi propter mutuum odium populabantur. Spartanis à ſenatu reſponſum eſt, legatos ſe ad inſpiciendas res ſociorum, & ad iniuriam demendam in Græciam miſſuros. ſed legatis occulta mandata data ſunt, ut corpus Achæorum diſſoluerent, ſingulasq; urbes proprij iuris facerent. igitur legati omnium ciuitatum principibus euocatis Corinthum decretum ſenatus recitant; quod conſilij habeant, aperiunt; expedire omnibus dicunt, ut ſingulæ ciuitates leges ſuas, & ſua iura habeant. quod vbi omnibus innotuit, uelut in furorem uerſi, uniuerſum peregrinum populum trucidant. legatos quoque ipſos Romanorum uiolaſſent, niſi audito tumultu trepidi fugiſſent. Florus Critolaum Achæorum ducem, dubium an manu, oratione certe legatos Romanos uiolaſſe ait. Itaque Cicero cum pro lege Manilia diceret, Corinthum euerſam dixit, quòd legati appellati fuerant ſuperbius. Pauſanias item in Achaicis hanc hiſtoriam latius narrat: miſſos eſſe in Achaiam legatos, quorum unus erat Oreſtes, qui Achæorum, & Lacedæmoniorum bellum dirimerent; eoſdem conuocatis populis ſententiam ſenatus aperuiſſe, placere Spartam, ac Corinthum ab Achæorum concilio ſeiungi. tum Achæos in Lacedæmonios, & reliquos, qui tum Corinthi peregrinabantur, ſine ullo legatorum Romanorum reſpectu inuaſiſſe, Lacedæmonios in carcerem condidiſſe, reliquos dimiſiſſe. Critolaum ducem ab ijs lectum bellum contra Romanos ſuaſiſſe. Pytheam item, qui Thebis magiſtratum gerebat, Bœotos ad arma, quòd à Metello prætore Macedoniæ magna pecunia multati fuerant, concitaſſe. quibus rebus Romam nunciatis Romanos Achæis bellum indixiſſe. Hæc de cauſsis belli. Hoc autem bellum primum commiſſum uidetur Q. Metello, qui prætor Macedoniam priore anno ſubegerat, deinde L. Mummio conſuli. Res ab utroque imperatore geſtas in ſequentem annum contuli.

De cenſoribus, & luſtro LVI.

EX fragmẽtis Capitolinis ſatis intelligi poteſt, in hunc annum cenſores creatos L. Lentulum Lupum, L. Marcium Cenſorinum luſtrum feciſſe LVI. Quibus de cenſoribus ſic Valerius lib. V: L. Lentulus conſularis lege Cęcilia repetundarum crimine oppreſſus cenſor cum L. Cenſorino creatus eſt. Fuit autem conſul L. Lentulus anno DXCVII, Cenſorinus anno DCIII. Cenſa eſſe ciuium Romanorum CCCXXII millia ſcribit Euſebius anno antequam Carthago euerſa ſit. Hoc luſtro P. Lentulum principem ſenatus lectum fuiſſe puto, eum, quem Cicero ſæpiſsime memorat, preſertim M. Lepido quadriennio ante mortuo, qui iam ſexies lectus fuerat. hic autem Lentulus conſul fuit anno DXCI.

DE COS. AN. DCVII.

DEINCEPS ſequuti ſunt conſules Cn. Cornelius, L. Mummius, teſte Caſsiodoro. Cn. Cornelius Lentulus, L. Mummius Oroſio, Velleio, Cenſorino, Cicerone lib. XIII epiſtolarum ad Atticum. In fragmentis Capitolinis eſt LENTVLVS. L. MVMMIVS. Cn. Cornelium Lentulum Cnæi filium uoco eius, qui conſul fuit anno DLII. L. Mummius in hoc magiſtratu ex Achaica uictoria Achaici cognomen inuenit. Plutarchus in Mario, & Velleius auctores.

De rebus in Achaia geſtis, et triumpho Q. Metelli pro pr. ex Macedonia.

BELLO Achæis indicto Q. Metellus, qui prætor Macedoniam pacauerat, prorogato in alterũ annum imperio, in Achaiam aduerſus hoſtes cum exercitu deſcendiſſe uidetur. cuius de rebus geſtis ſic Oroſius: Metellus prætor Achæos, Bœotosq; duobus prœlijs, primo ad Thermopylas,

altero in Phocæis deuicit. quorum priore occiſa eſſe xx millia, poſteriore VII millia Claudius refert. Valerius Antias in Achaia pugnatum eſſe, xx millia Achæorum cum duce Diæo cecidiſſe ait. Polybius ſemel in Achaia pugnatum Critolao duce aſſerit, Diæum uero adducentem ex Arcadia milites ab eodem Metello oppreſſum. poſt extincta autem totius Achaiæ præſidia deſtitutarum urbium euerſionem Metello meditante cõſul Mummius repente cum paucis uenit in caſtra. ac dimiſſo ſtatim Metello Corinthum ſine mora expugnauit. Pauſanias etiam eadem tradit, his fere uerbis: Q. Metellus, qui Pſeudophilippum in Macedonia deuicerat, cum L. Mummium conſulem ad bellum Achaicum cum exercitu mitti audiſſet, omni ope bellum, antequam ueniret, conficere conatus eſt. Itaque miſsis ad Achæos de conditionibus pacis legatis, ipſe in Macedoniã exercitum per Theſſaliam, & ſinum Maliacum duxit. Critolaus pace ſpreta primum Heracleam obſidione cinxit, deinde ut Metellum Sperchium traieciſſe exercitum accepit, Scarphiam Locrorum confugit. quem cum toto exercitu non longe à Scarphia adorti Romani fuderunt, fugarũtq;. poſt autem Critolao interfecto Arcadas etiam retrocedentes ad Chæroneam cæciderunt. Hinc Metellus Thebas obſidere aggreſſus, quòd Thebani Achæis ad Heracleam obſidendam, ac prœlio ad Scarphiam interfuerant, eas cum Pythea imperatore in poteſtatem redegit. Inde cum Megaras, ubi Achæorum exercitus cum duce Alcamene erat, duceret, atque omnes inde egreſſos Corinthũ ſe contuliſſe audiſſet, recepta in fidem urbe ad Iſthmum uenit, atque iterum de conditionibus pacis agere cœpit. Interea uero Mummius aduenit. qui remiſſo in Macedoniam Metello maximo exercitu, quem ex Italia, & Græcia comparauerat, cum Diæo Achæorum duce collatis ſignis Achæos in fugam coniecit. Diæus fugiens ueneno ſibi mortem conſciuit. Mũmius patentibus portis ingreſſus Corinthum incendit. reliquorum mœnia, qui contra Romanos ſteterant, diruit, atque ijs arma, priuſquam Roma legati x mitterentur, ademit. ex eorum ſententia, ubi uenerunt, tributum Græciæ conſtitutum eſt, concilia ſublata ſunt. inſtitutum autem, ut eò quotannis prætor mitteretur, qui non Græciæ, ſed Achaiæ præfectus appellatur, quòd Græciam Romani per Achæos tum Græciæ principes ſubegerunt. Hoc etiam bello Epirotas cum Achiuis, & Theſſalis, & Macedonibus in prouinciæ formam redactos prodit Iornandes, & Rufus. Eadem fere ſcripta ſunt in epitoma LII, ita: Cum Achæis, qui in auxilium Bœotos, & Chalcidenſes habebant Q. Cæcilius Metellus ad Thermopylas bello conflixit. quibus uictis dux eorum Critolaus ueneno ſibi mortem cõſciuit. in cuius locum Diæus Achaici motus primus auctor ab Achæis dux creatus ad Iſthmon à L. Mummio conſule uictus eſt, qui omni Achaia in deditionẽ accepta, Corinthum ex S. C. diruit, quia ibi legati Romani uiolati erant. Thebæ quoque, & Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. ipſe Mummius ſe abſtinentiſsimum uirum egit. & in libro de uiris illuſtribus: Q. Cæcilius Macedonicus Achæos bis prœlio fudit, triumphandos Mũmio tradidit. Item: L. Mummius à deleta Achaia Achaicus dictus, aduerſus Corinthios miſſus uictoriam alieno labore quæſitam intercepit. nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudiſſet, & duce Critolao priuaſſet, cum lictoribus, & paucis equitibus in caſtra Metelli properauit, Corinthios apud Leucopetram uicit duce Diæo. item Florus, item Velleius, qui Corinthum Lentulo, & Mummio cos. euerſam addijcit. Hæc de rebus à Metello, & Mummio in Achaia geſtis accepimus. Metellus autem ubi prouinciam Macedoniam compoſuit (ſiquidem Macedoniam ſeruitute multatam, ac in prouinciæ formam redactam à Metello Iornandes, & Rufus auctores ſunt) cum hoc anno Romam ueniſſet, triumphum tantum de rebus à ſe in Macedonia geſtis aut petijt, aut certe impetrauit. cuius triumphi hæc adhuc ueterum annalium teſtimonia extant. Valerius libro VII: Q. Cæcilium Metellum de Pſeudophilippo triumphantem uniuerſus ſenatus lætum, & alacrem in Capitolium proſequutus eſt. & Florus: Populus R. de Andriſco imaginario rege, & ſcenico, ut de uero triumphauit. Cicero etiam pro Murena triumphi Metelli meminit de Pſeudophilippo. & in epitoma LI ſcriptum eſt: Q. Metellus de Andriſco triumphauit, Scipio de Carthagine, & Aſdrubale. Appianus quoq; Scipionem de Carthagine triumphaſſe ait, tum cum de Macedonibus tertius triumphus actus eſt. Ergo ſi Scipio hoc anno triumphauit, ut mox probabimus, Metellus etiam triumphauerit neceſſe eſt. Florus belli ducem ab eo, ad quem confugerat, Thraciæ regulo in urbem uinctum reductum tradit.

De re geſta in Africa, & triumpho P. Scipionis Aemiliani de Pœnis.

INEVNTE hyeme cum plurimos eſſe in Africa Scipio comperiſſet, qui Pœnos commeatu, ceteriſq; rebus iuuarent, eos ſibi de medio tollendos ſtatuit. itaque ad eorum motus cõprimendos militibus in diuerſas partes in hiberna dimiſsis, ipſe in Diogenem, quem Aſdrubali fauere audiuerat, Nepherim uerſus per ſtagnum contendit, cumq; caſtra procul ab eo ſtadia duo feciſſet, ijs

Guluſſam

Gulusſam præfecit, qui cum Diogene dimicaret. ipſe interea modo Carthaginem, modo Nepherim petens totum bellum ſumma ſapientia adminiſtrabat. duabus turribus ad Nepherim collapſis locum ſibi inſidijs datum eſſe Scipio arbitratus mille delectos equites in inſidijs poſt Diogenem locat, tria millia à fronte conſtituit; quibus cum ipſe quà turres prociderant, aſcendit, non multitudine ſtipatus, ſed per partes agmen ducens, ne priores ui deiecti alijs ſubſequentibus ſugarentur. cum clamore, ac ſtrepitu Romanorum omnia perſonarent, Afris ad pugnam concurrentibus, ij, qui à tergo diſpoſiti erant, ut mandatum eis fuerat, uallum ne ſuſpicante quidē quoquam aggrediuntur. qua re Afri, qui intus erant, perculſi, cum multo plures hoſtes, quam quos conſpicabantur, adeſſe putarent, iamq; Diogenis caſtra, quæ ipſe cum leui præſidio reliquerat, in hoſtium poteſtatem ueniſſe non ignorarent, in fugam conijciuntur. ex altera parte Guluſſa magna manu, & præterea elephantis inſtructus eos adortus cædem ingentem facit. eo prœlio ad ſeptuaginta millia hominum cum inutilibus cæſa dicuntur, decem millia capta, quatuor euaſerunt. capta inde Nepheris eſt poſt duos, & uiginti dies, quàm obſideri à Scipione cœpta eſt, cum multa ibi incommoda hibernorum difficultate temporū pertuliſſet. qua uictoria cum complures præterea Libyæ urbes ad eum defeciſſent, ipſe potiſsimum ad Carthaginem expugnandam accenſus eſt. Interea uero cum Pœnorum opes in dies magis minuerentur, quòd neque ex Libya, quæ tota fere in Scipionis ditionē conceſſerat, neque mari, uel propter Romanorū præſidium, uel propter minus idoneum ad nauigandum anni tempus, commeatus quicquā ſubueheretur, Scipio in ſpem maximam Carthaginis potiūdæ adductus, portum ipſum Cothonis aggredi ſtatuit. putabat enim eo propugnaculo ſuperato, præſidioq; deiecto reliquas ſe urbis partes in ſuam poteſtatem eſſe nullo fermè negotio redacturum. id autem præſentiēs Aſdrubal Cothonis partem nocte ſuccendit, ratus ea parte ſe ex improuiſo in Scipionis exercitum inuaſurum. atque eo quidem conſilio ex urbe cum lectiſsima militum manu egreſſus prœlium fortiſsime cum Scipione committit. Interim C. Lælius à tergo per ambitum Cothonis nauibus circumuectus ex altera parte lōge aliter, quàm Pœnus putauerat, magno clamore ſublato, in eos impetum facit. Romanorum uim Pœni etſi primum pro uiribus propulſare conati, cum diuturnitate inediæ langueſcētes diu ſuſtinere non poſſent, in omnes partes paſsim fugam capeſſunt. eos fugientes inſequutus Scipio partim cæcidit, partim cepit. pauci in urbem ſe conijcientes uix mortis periculum euitarunt. Scipio Cothonem ingreſſus, commeatum omnem, qui non procul aberat, intercepit. poſt hæc quòd & nox ſuberat, & ipſe militibus ex ſuperiore totius diei continenti labore fatigatis parum ſe proficere poſſe intelligebat, ſub armis tota nocte quieuit. ubi illuxit, facta in muros urbis, qua parte ceciderant, impreſsione, urbem fruſtra renitentibus Pœnis ingreditur cum grauioris armaturæ militum quatuor millibus. Irruptione eius in urbem magna Carthaginienſium pars in Byrſam arcem confugerat, & ex ea pugnabat. Igitur cum eam Scipio adoriri ſtatueret, tria ad illam è foro patere itinera reperiebat, quæ frequentibus illuſtrium ciuium ædificijs undequaq; erant inſtructa. cum autem quantum ſubire periculum poſſet, ſi ea ingrederetur, animaduerteret, ſtatim hoc ille conſilij capit. prima ædificia ſibi occurrentia deijcit, hinc ad proximas transgreſſus ædes lignis, aſſeribusq; uiarum interualla coniungit, ac per ea, tanquam per pontes, ingreditur, cum ijs interim acerrime dimicans, qui ex inferiore loco pugnabant. hinc omnia clamore, gemitu, ac lamentationibus complebantur, cum alij ferro interea cæderentur, alij è tectis præcipites agerentur. neq; enim ignis ante in ædes iniectus eſt, quam Scipio ad Byrſam peruenit eorum cauſſa Romanorum, qui tecta ſubierant. ubi uero eò acceſsit, tum iuſſu eius tribus partibus illato incendio reliquus in urbem exercitus accerſitus eſt. urbis autem interea deflagrantis cum per ſe ſatis miſer, tum uero miſerior, ac terribilior aſpectus erat, quòd igne omnia peruagante ædes ſæpe finitimæ incendium præuertentes ſua ſponte corruebant, ſuaq; ruina ingentem fragorem edebant. cumq; ijs ſenes, pueri, mulieres, ceteraq; turba eorum, qui pauore ſe intra tecta coniecerant, aut ſemianimes, aut ſaucij, aut afflati incendio procumbebant. quin etiam fabri, ceteriq;, qui iuſſu Scipionis ad aperiendum militibus iter immiſsi erant, rem multo etiam acerbiorem efficiebant; cum interim foſſas, reliquaq; depreſſa urbis loca mortuis, uiuentibusq; ſine diſcrimine crudelitate ſumma replerent. atque hæc quidem ſex dierum ſpatio geſta ſunt. Scipio autem, ne milites aut labore diuturno defatigarentur, aut rerum terribilium aſpectu animum aliqua ratione ſummitterent, munera partito exercitu permutauit; cum ipſe quotidie rebus omnibus uix aut cibum, aut quietem capiens intereſſet. poſtremo uero labore defeſſus excelſo quodam in loco conſedit, ex quo omnia, quæ geſſerat, facile circumſpicere poterat. Interea qui in arce erant, urbis direptione ac deorum ira perculſi, cum ſe in extremum caſum adductos, nullamq; ſpem ſalutis ſibi reliquam eſſe uiderent, legatos ad Scipionem de deditione miſerunt. qui ad eum profecti uelamenta ſupplicum Aeſculapij ritu, cuius è templo deſcenderant, porrigentes, ſeq; ad eius pedes abijcientes, fidem,

ac

ac miſericordiam eius implorare cœperunt, in primisq; eum orare, ut ſibi uel iniquiſsima etiam conditione exire ex arce permitteret. Scipio autem precibus, atque habitu ipſo ſupplicantium motus, omnibus præterquam ſugitiuis, ac transſugis exeundi poteſtatem ſecit. Ita patefactis Byrſæ portis extemplo ex ea ſe hominum ad quinquaginta millia eiecerunt. primum agmen mulierũ in primis miſerabile ſuit ad XX millia, alterum uirorũ ad XXX millia, ut tradit Oroſius. Transſugæ autem, qui ad nongentos fuerũt, cum propter impoſitũ arci præſidium locum non eſſe eruptioni uiderent, ſe in Aeſculapij templũ cum Aſdrubale, & uxore, & liberis eius contulerunt, atque ad pugnam ex eo loco ſe inſtruxerunt. Poſthæc omnibus ad ſalutis deſperationem adductis Aſdrubal paulatim ſe ſuorum è concilio ſubducens, cum ſibi ſaltem extremis urbis temporibus, quoad poſſet, conſulendum putaret, ſupplex ad Scipionem è templo confugit. eum humaniter acceptum, atque ad pedes ſuos ſedere iuſſum Scipio transſugis conſpiciendum propoſuit. transſugæ primum habuere ſilentium ſpectaculi nouitate perculſi, deinde hominis perfidiam uoce maxima criminantes deſperatione acti in templum incendium intulerunt, ac ſeſe in illud continuo coniecerunt. Aſdrubalis etiam uxorem memoriæ proditum eſt, cum paulo ante integris rebus à marito, ut ſe ad uictorem transferret, impetrare non potuiſſet, hoc tempore ſe, quantum per ærumnas licuit, exornaſſe, liberisq; tribus paruis ante interfectis ſe cum ijs in ignem medium inieciſſe. Aſdrubalem autem paulo poſt ſibi necem conſciuiſſe à multis traditum eſt. urbem interea per decem, ac ſeptem dies ipſos arſiſſe ſcribit Oroſius. His rebus geſtis Scipio nauem ſpolijs ornatam Romam nunciatum uictoriam miſit, itemq; in Siciliam alias, quæ Siculis ſignificarent, ut iam tãdem quæcunq; ſibi ſuperioribns bellis Carthaginienſes eripuiſſent, recuperatum uenirent. poſt hæc ſacrificia, ludosq; fecit, ac fugitiuos omnes, quos capere potuit, beſtijs dilaniandos obiecit. inde prædam omnem militibus præter aurum, argentumq;, & inſignes ſtatuas diſpartiuit. Interim Romæ gaudium ingens ortum hac Scipionis uictoria cognita. ſupplicationes, ſacrificia dijs immortalibus facta ſunt. ludi, & certamina edita. Decem legati ex more in Africam miſsi, qui cum Scipione Africam prouinciam conſtituerent. his mandatum eſt, ut ſiquid ſupereſſet urbis, diſturbarent, quæ ciuitates Pœnorum rebus ſtuduiſſent, earum oppida diruerent, quæ pro Romanis ſtetiſſent, præmijs, agrisq; donarent. quibus rebus perfectis Scipio tranſportato Romam exercitu, cum de rebus à ſe geſtis diſſeruiſſet, permiſſu ſenatus de Carthagine, & Aſdrubale triumphum egit, auro, ſtatuis, omnibusq; monumentorum generibus ornatiſsimum. argenti quater millia quadringenta, & ſeptuaginta millia pondo præ ſe eum tuliſſe ſcribit Plinius lib. XXXIII. Ita Carthagine, Africaq; in poteſtatem redacta Africani cognomen ſibi, ut auus etiam eius fecerat, uindicauit. Triumphum autem hunc hoc anno actum ſignificat Plinius lib. XXXV, cum ſcribit: L. Mancinum, quo tempore Scipio de Carthagine triumphauit, pictam Carthaginem, & prœlia facta in foro propoſuiſſe, eaq; comitate proximis comitijs conſulem creatum eſſe. haud ſecus Macrobius in Somnium lib. II, tradit Scipionem deleta Carthagine triumphaſſe anno ab urbe condita DCVII. eademq; ratione in epitoma L poſt L. Mummij conſulis mẽtionem ſcriptum eſt, P. Scipionem de Carthagine, & Aſdrubale triũphaſſe. Hac uictoria Africæ tributum impoſitũ, & ut quotannis eo prætor mitteretur decretum tradit Appianus. Velleius etiam, & Strabo lib. ultimo Carthaginienſium regionem tum in prouinciæ formam redactam tradunt. Rufus deletam à Scipione Carthaginem prouinciam factam ſcribit. Itaque Saluſtius bello Iugurthino ait: Pleraq; ex Punicis oppida, & fines Carthaginienſium, quos nouiſsime habuerant, populus R. per magiſtratus adminiſtrabat. Hæc ex his, reliqua fere omnia ex Appiano, Oroſio, Floro, Eutropio, epitomis, alijs.

De *bello Viriathino*.

IISDEM conſulibus Viriathum in Luſitania mouiſſe tradit Oroſius. quod idem ex epitoma LII colligitur, in qua triumpho P. Africani, & uictoriæ L. Mummij hæc uerba ſubijciuntur: Viriathus primum in Hiſpania ex paſtore uenator, & ex uenatore latro, mox iuſti quoque exercitus dux factus uniuerſam Luſitaniam occupauit, & Vetilium prætorem fuſo eius exercitu cepit. poſt quem C. Plautius prætor nihilo ſecius rem geſsit, tantumque terrorem is hoſtis intulit, ut aduerſus eum conſulari opus eſſet & duce, & exercitu. Hoc idem in Appiani hiſtoria eſt, in qua ille bella Romanorum in Hiſpania geſta eſt diligentiſsime perſecutus. Luſitani, inquit, qui è Galbæ, & Luculli manibus euaſerant, cum haud ita multo poſt in unum coacti Turdetaniam incurſarent, à M. Vetilio prætore, qui aduerſus eos Roma profectus erat, amiſsis aliquot caſtello quodam pleriq; incluſi ſunt. Eos & loci, & commeatus anguſtijs oppreſſos metus inceſſerat, ne iterum in manus Romanorum peruenirent. Itaque legatis ad prætorem miſsis agri partem, quam

incolerent,

incolerent, petierant, ceteris in rebus affirmantes ſe Romanis dicto audientes futuros. reſq; ipſa ſine dubio conueniſſet, niſi Viriathus, qui unus ex ijs erat, qui è Galbæ manibus effugerant, cōmemorata Romanorum perfidia ad bellum eos à pacis conſilijs auocaſſet, profeſſus, ſi ipſi ſe ſequerentur, inde ſe incolumes educturos. Tum ille, cum orationi ſuæ omnes aſſenſi, ſe & ducem, & imperatorem appellaſſent, ne fugam quidem ſibi tutam arbitratus, milites diſperſos abire iuſſit, admonitos quem in locum uellet conuenire; atque ita copias Romanorum, & loci iniquitatem ſparſo exercitu, deinde recollecto euaſit. quæ res tantam ei apud barbaros auctoritatem peperit, ut ad eum undiq; copiæ conuenirent. Vetilius hoſtes palantes, ac tramitum peritos propere inſequutus tantum abfuit, ut aſſequeretur, ut, dum incautius ſe in eos inferret, in inſidias præcipitauerit. Etenim Viriathus cedere ſe Romanis equitibus ſimulans uſq; ad locum uoraginoſum, & præaltum eos perduxit. & cum ipſe per ſolitos, ac notos ſibi tranſitus euaderet, Romanos ignaros locorum, immerſoſq; limo, à tergo ijs, qui in inſidijs erant, adoriētibus, cæcidit. quo in prœlio Vetilius ipſe captus occiſus eſt. ex decem millibus uix ſex millia Carpeſſum oppidum peruenerunt. quos cum quæſtor eius, ac quinq; præterea millia, quæ Belli, Tithiq; ſocij miſerant, aſſumpſiſſet, cum Viriatho congredi auſus omnes amiſit. Ea uictoria Viriathus elatus, cum ſe quæſtor oppidi mœnibus teneret, Capetanorum agros opimos, ac fertiles prædatus eſt. C. autem Plautium Roma cum exercitu aduerſus ſe miſſum ſimulata fuga, ac conuerſo inde agmine inſequentem cum magna eorum clade primum fudit, poſt autem traiecto Tago ſe in Aphrodiſio monte caſtra habentem, quòd priorem acceptam cladem meliore pugna emendare cuperet, aſſecutum collatis ſignis uictum, atque in oppidum compulſum, nunquàm adducere potuit, ut in aciem deſcenderet. Quibus rebus Romæ nunciatis Q. Fabium Maximum Aemilianum Paulli filium in Hiſpaniam miſerunt. Hæc Appianus. Oroſius autem ita: Viriatho Iberum, & Tagum maxima, & diuerſorum locorum flumina late transgredienti, & peruaganti C. Vetilius prætor occurrit. continuo cæſo uſque ad internecionem pene omni exercitu, ſuo uix ipſe prætor cum paucis fuga lapſus euaſit. deinde C. Plautium prætorem idem Viriathus prœlijs multis fractum fugauit. poſt etiam Claudius Vnimanus cum magno apparatu belli contra Viriathum miſſus, quaſi pro abolenda ſuperiore macula turpiorem auxit infamiam. nam congreſſus cum Viriatho uniuerſas, quas ſecum deduxerat, copias, maximaſq; uires Romani exercitus amiſit. Viriathus trabeas, faſces, ceteraq; inſignia Romana in montibus ſuis trophæa præfixit, eodem tempore ccc Luſitani cum mille Romanis in quodam ſaltu contraxere pugnam. in qua LXX Luſitanos, Romanos autem CCCXX cecidiſſe Claudius refert. & cum uictores Luſitani ſparſi, ac ſecuri abirent, unus ex ijs longe à ceteris ſegregatus cum circunfuſis equitibus pedes ipſe deprehenſus, uniuseorum equo lancea perfoſſo ipſius equitis ad unum gladij ictum caput deſecuiſſet, ita omnes metu perculit, ut proſpectantibus cunctis ipſe contemptim, atque ocioſus abiret. & Florus: Viriathus non contentus ſuorum libertatem defendere per XIIII annos omnia citra, ultraq; Iberum, & Tagum igni, ferroq; populatus, caſtra etiam prætorum, & præſidium aggreſſus, cum Claudium Vnimanum pene ad internecionem exercitus cæcidiſſet, inſignia trabeis, & faſcibus noſtris, quæ ceperat, in montibus ſuis trophæa fixiſſet, tandem eum Fabius Maximus conſul oppreſſerat. In libro autem de uiris illuſtribus ſcriptum eſt, Claudium Vnimanum, deinde C. Nigidium à Viriatho eſſe oppreſſos. Quin etiam Cicero in Lælio, C. ipſum Lælium in prætura Fabio, & Hoſtilio conſulibus egregie cum Viriatho ait pugnaſſe. Quæ ſi vere omnia ſcripta ſunt, profecto apparet ante Lælium à quatuor prætoribus rem geſtam eſſe, Vetilio, Plautio, Claudio, & Nigidio. quibus ſingulis ſi annos ſingulos tribuamus, relinquitur Viriathinum bellum non hoc anno, ſed triennio ante initum. neque enim eodem anno omnes prætores pugnarunt, cum eorum quiſque ad prioris cladem quaſi corrigendam accurrerit.

DE COS. AN. DCVIII.

CONSVLES deinceps edit Caſsiodorus Q. Fabium Maximum cum L. Hoſtilio. Q. Maximum Scipionis fratrem, L. Mancinū Cicero in Lælio. AEMILIANVM, et L. HOSTILIVM MANCINVM fragmenta Capitolina. Q. hic Fabius Paulli Aemilij filius fuit adoptatus à Q. Fabio Maximo Verrucoſsi filio. auctor Appianus in Hiſpanienſi. neque enim Plinium laudare poſſum, qui libro XXXI, cap. XI, fratrem Scipionis Q. Fabium Allobrogicum vocat, qui fuit huius Fabii filius. Vt L. Mancinus conſulatum adeptus ſit, ſupra expoſui. Conſuli Fabio Viriathus euenit.

De triumpho L. Mummij pro cos. de Achæis.

TRIVMPHASSE L. Mummium de Achæis uictis, ac domitis multos habeo auctores. eius enim triũphi meminit Cicero pro Murena, cum ait: Derideatur de rege Pyrrho triumphus M'. Curij, de Philippo T. Flaminini, de Aetolis M. Fuluij, de rege Perſe L. Paulli, de Pſeudophilippo Q. Metelli, de Corinthijs L. Mummij. Item Virgilius:

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum cæſis inſignis Achiuis.

& epitoma LIII: L. Mummius de Achæis triumphauit, ſigna ærea, marmoreaq;, & tabulas pictas in triumpho tulit. & Eutropius: Tres igitur Romæ ſimul celeberrimi triumphi fuerunt, Africani ex Africa, Metelli ex Macedonia, Mummij ex Corintho. Quoniam autem rei magnitudo non patitur Mummium eundem in conſulatu hoſtes deuiciſſe, prouinciam ex decem legatorum ſententia conſtituiſſe, exercitum deportaſſe, ac triumphaſſe, propterea eum hoc poſt conſulatum anno triumphum egiſſe ſcripſi.

De re geſta cum Viriatho.

HOC anno C. Lælium prætorem cum Viriatho rem geſsiſſe conſtat. id enim ſcribit non contemnendus Romanæ auctor hiſtoriæ Cicero libro II de officijs. Viriathum, inquit, Luſitanum, cui exercitus noſtri, imperatoresq; ceſſerunt, C. Lælius is, qui Sapiens vſurpatur, prætor fregit, & comminuit, ferocitatemq; eius ita repreſsit, vt facile bellum reliquis traderet. & in Bruto: C. Lælium in bellica laude egregium Viriathino bello ſcimus fuiſſe. & iterum in Lælio ipſe Lælius ita loquitur: Q. Maximo fratre Scipionis, & L. Mancino cos. quam popularis lex de ſacerdotijs C. Licinij Craſsi uidebatur? atque id actum eſt prætore me, quinquennio ante, quàm cõſul ſim factus. Eodem etiam anno Q. Fabium Aemilianum conſulem, cuius meminit poſt Plautium prætorem Appianus, ueniſſe in Hiſpaniam cenſeo. quem intellexit ſcriptor epitomæ LII, cum dixit, opus fuiſſe conſulari & duce, & exercitu. Hic exercitum ex tyronibus collectum in Hiſpaniam adduxit. at leuibus tantum prœlijs priore anno hoſtem laceſsiuit, ſummum pugnæ diſcrimen, ante quàm milites exercuiſſet, detrectauit. atque ita ſumma prudentia æſtatem exercendis militibus patris Paulli exemplo traduxit. Ita Appianus. ut uere ſcripſiſſe Velleius uideatur, Fabium Aemilianum Paulli exemplo ſeueritate diſciplinæ in Hiſpania floruiſſe.

DE COS. AN. DCIX.

CONSVLES hic annus habuit Ser. Galbam, L. Aurelium, auctore Caſsiodoro. quos Ser. Sulpicium Galbam, & L. Aurelium Cottam uocat Valerius lib. VI. GALBAM, & L. VALERIVM COTTAM fragmenta Capitolina. Hic eſt Sulpicius Galba, qui prætor auctore Suetonio Viriathinum ante bellum excitauit, orator uehemens, cuius ſæpe meminit Cicero. L. autem Cotta ille eſt, quem poſtea ab Africano accuſatum Q. Metellus Macedonicus defendit. Cicero in Bruto, pro Murena, in Verrem, Pædianus, alij: Ser. Sulpicio Galba, & L. Aurelio Cotta conſulibus, inquit Frontinus, cum Appiæ aquæ, Anieniſq; ductus uetuſtate quaſſati priuatorum etiam fraudibus interciperentur, datum eſt à ſenatu negotium M. Titio, qui tum prætor inter ciues, & peregrinos ius dicebat, eorum ductuum reficiendorum, & uindicandorum.

De re geſta cum Viriatho.

CONSVLVM neuter hoc anno in Hiſpaniam miſſus eſt. hoc docet Valerius lib. VI, his verbis: P. Scipio Aemilianus, cum Ser. Sulpicius Galba, L. Aurelius conſules in ſenatu contenderent, uter aduerſus Viriathum in Hiſpaniam mitteretur, ac magna inter patres conſcriptos diſſenſio eſſet, omnibus, quonam eius ſententia inclinaretur, expectantibus, neutrum, inquit, mihi mitti placet. alter nihil habet, alteri nihil eſt ſatis. quo dicto, ut neuter in prouinciam mitteretur, obtinuit. Q. autem Fabius, quod apud Appianum extat, prorogato ultra conſulatum imperio doctum exercitum ex hibernis eduxit, ac Viriathum ipſe ſecundus fregit, duobuſq; ei oppidis ademptis cum magna exercitus eius clade munitum quendam illum in locum perſecutus Cordubam inde in hiberna receſsit. Placet autem hoc loco, ut gratiam ineam ab ijs, qui Romanæ antiquitati ſtudent, teſtamentum cuiuſdam militis apponere, in quo & belli Viriathini, atque horum conſulum mentio fit. quod in agro Luſitano dicitur eſſe effoſſum.

EGO GALLVS FAVONIVS IOCVNDVS L. F. QVI BELLO CONT. VIRIATHVM OCCVB. IOCVNDVM ET PVDENTEM FILIOS EX TEST. HERR. RELINQVO. ET BONORVM IOCVNDI PATR. MEI ET EOR. QVAE MIHI ADQVISIVI. HAC TAMEN CONDITIONE VT AB VRBE ROMA HVC VENIANT, ET OSSA MEA INTRA QVINQVENNIVM EXPORTENT E LVSITANIA. ET VIA LATINA CONDANT SEPVLCHRO MARM. COND. MEA VOLVNTATE. SI SECVS FEC. NISI LEGITIMAE ORIANTVR CAVSSAE, VELIM EA OMNIA, QVAE FILIIS RELINQVO, PRO TEMPLO DEI SILVANI REPARANDO, QVOD SVB VIMINALI IN VRBE MONTE EST, ADTRIBVI, MANESQVE MEI OPEM PONT. MAX. ET FLAMINVM DIAL. QVI IN CAPITOLIO SVNT, IMPLORENT AD IMPIET. CONTRA FILIOS MEOS VLCISCENDAM. TENEANTVRQVE SACERDOTES DEI SILVANI ME IN VRBEM REFERRE ET SEPVLCHRO ME CONDERE. VOLO QVOQVE QVOTQVOT DOMI MEAE VERNAE SVNT LIBEROS A PRAETORE CVM MATRIBVS DIMITTI. SINGVL. QVE LIBRAM ARG. ET VESTEM DARI. ACTVM VI K. QVINTILES. =R. GALBA. L. AVRELIO COS.

DECVRR. TRASCVNDANDI HOC TESTAM. ORE EIVSDEM GALLI EMISSVM LAPIDE IVSSERE ADSCVLPI.

DE COS. AN. DCX.

AP. CLAVDIVM, Q. Metellum nominat in hunc annum conſules Caſsiodorus. Ap.Claudium, Q. Cæcilium Metellum Oroſius. PVLCHRVM, et Q. CAECILIVM MACEDONICVM fragmenta Capitolina. Eorundem conſulum his uerbis meminit Frontinus: Eodem tempore decemuiri, dum alijs ex cauſsis libros Sibyllinos inſpiciunt, inueniſſe dicuntur, non eſſe aquã Marciam, ſed Anienem in Capitolium perducendam, deq; ea re in ſenatu à Lepido pro collegio uerba faciente actum Ap.Claudio, Q. Cæcilio cos. Q. porrò Metellum non ſine repulſa conſulem factum indicat Valerius, cum ait lib. VII: Q. Metellum pauci & mœſti conſulatus repulſa afflictum domum reduxerunt. & ſcriptor libri de uiris illuſtribus: Q. Metellus inuiſus plebi ob nimiam ſeueritatem, & ideo tertio poſt duas repulſas conſul ægre factus. Hic eſt, qui in prætura Macedonas, atque Achæos fregit, vnde Macedonicus dictus fuit, quem L. F. Q. N. eſſe docet Plinius lib. VII. Claudio Gallia, Metello Hiſpania obtigit. His conſulibus (vt opinor) P.Scipio Africanus à ſenatu legatus in Aegyptum, Syriam, Aſiam, Græciamq; ad regum, ciuitatum, & gentium animos perſpiciendos cum L. Metello, & Sp. Mummio miſſus eſt. quam legationem ante cenſuram Panætio præceptore comite Africanum obijſſe ſcribit Cicero in Lucullo, & libro de rep. VI. neque enim Valerium audiendum exiſtimo, qui poſt duos triumphos hoc ei obtigiſſe tradidit libro IIII. Cuius legationis, ut alios mittam, Plutarchus, Iuſtinus, Athenæus, & Strabo meminerunt.

De triumpho Ap. Claudij cos. de Salaßis.

SALASSOS Gallos his conſulibus mouiſſe ſatis conſtat. cur autem mouerint, parum comperta cauſſa eſt. Illud tantum inuenio hoc anno ſcriptum apud Obſequentem; cum à Salaſsis illata clades eſſet Romanis, decemuiros pronunciaſſe, ſe inueniſſe in libris Sibyllinis, quoties bellum Gallis illaturi eſſent, ſacrificari in eorum finibus oportere. Itaque eoſdem etiam Salaſſos gentem alpinam ab Ap. Claudio conſule domitos traditum eſt in epitoma LIII. quam rem his uerbis prodidit Oroſius: Ap. Claudius aduerſus Salaſſos Gallos conuerſus, & uictus decem millia peditum amiſit. reparata pugna quinque millia hoſtium cæcidit. triumphum propter damna ſuperiora cũ non impetraſſet, infami impudentia, atque ambitione vſus priuatis ſumptibus triumphauit. Recte. triumphanti enim pecunia ex ærario erogabatur, vt Liuius in triumpho Minuciano tradit. Hunc eundem Claudium intelligi à Valerio arbitror lib. VI, cum ait: Claudia virgo Veſtalis, cum patrem ſuum triumphantem è curru uiolenta tribuni pl. manu detrahi animaduertiſſet, mira celeritate utrique ſe interponendo ampliſsimam poteſtatem inimicitijs accenſam depulit. igitur alterum triumphum pater in Capitolium, alterum filia in ædem Veſtæ duxit. & à Suetonio in Tiberio: Etiam virgo Veſtalis Claudia fratrem iniuſſu populi triumphantẽ aſcenſo ſimul curru uſque in Capitolium proſecuta eſt, ne uetare, aut interdicere fas cuiquam tribunorum eſſet. & à Cicerone in Cœliana: Non virgo illa Veſtalis Claudia, quæ patrem complexa triumphantem ab inimico tribuno pl. de curru detrahi paſſa non eſt. & à Macrobio lib. IIII: Ap. Claudius uir triumphalis uſque ad ſenectutem ſalius fuit.

De re geſta cum Viriatho, et cum Celtiberis.

Eodem anno in Luſitania (quantum ex mendoſa Appiani hiſtoria conijci in tanta rerum vetuſtate poteſt.) Quinctio quodam prætore res cum Viriatho geſta eſt. Viriathus primum ab eo pulſus in Aphrodiſium ſe recepit, deinde eruptione in Quinctium facta multis ex eius militibus occiſis ſigna ei etiam aliquot ademit, eoq; intra vallum compulſo, ac præſidio Romanorum Vtica depulſo agros Baſtetanorum effuſe populatus eſt, Quinctio ipſo metu, atque inſcitia Cordubæ ſe ſtatiuis medio autumno tenente. Idem Viriathus, cum priore anno à Q. Fabio uictus rebus ſuis diffidere cœpiſſet, bellum in Celtiberia, in qua poſt res à Lucullo geſtas ſummum ocium fuerat, Arcuaccibus, Tithis, ac Bellis ad arma ſolicitatis, excitauit. Ea cauſſa fecit, ut Celtiberia prouincia Q. Metello conſuli ſit decreta. cuius res geſtæ apud Appianum interciderunt. illud tantum extat, Vaccæos ſumma celeritate ab eo ſubactos eſſe. ſcriptor etiam libri de uiris illuſtribus Arbachos ab eo conſule domitos prodidit. Sed quoniam ille rem etiam pro conſule geſſit, quæ ab eo in Celtiberia geſta inuenerimus in inſequentem annum reijcimus.

DE COS. AN. DCXI.

Consvles Caſsiodorus ſuggerit L. Metellum, Q. Maximum. Oroſius L. Cæcilium Metellum, Q. Fabium Maximum Seruilianum. fragmenta item Capitolina SERVILIANVM. Hic Seruilianus frater eſt germanus Q. Seruilij Cæpionis biennio poſt conſulis, auctore Appiano, adoptiuus Q. Fabij Aemiliani. ambo enim à Q. Fabio Maximo Verrucoſi filio adoptati fuerunt, alter ex gente Aemilia, alter ex Seruilia. L. Metellus frater eſt Q. Metelli Macedonici, vt tradit Valerius de teſtibus. Fabio Viriathus euenit.

De cenſoribus, & luſtro LVII.

Eodem anno P. Africanus Aemilianus deiecto Ap. Claudio Pulchro competitore, cenſor cum L. Mummio Achaico factus eſt. Inſignis hæc maxime cenſura eſt, quippe Græcorum, Latinorumq; annalium monumentis plurimis ad poſteritatis memoriam commendata. Scipionem tradit Gellius orationem pro roſtris cenſorem dixiſſe, qua populum hortatus eſt ad mores maiorum ſuorum imitandos. Eundem etiam multos ignominia notaſſe conſtat. nam iuueni cuidam equum, auctore Plutarcho, ademit, quia cum oppipare hilarem in modum epularetur eo tempore, quo Carthago oppugnabatur, libum urbis Carthaginis inſtar ſodalibus diripiendum dediſſet. cuius notæ cauſſam cũ quæreret adoleſcens, quia me (inquit Scipio) in expugnanda Carthagine anteuertiſti. an hic autem Claudius Aſellus fuerit, parum compertum habeo. Illud certe tradit Cicero lib. II de oratore: Claudio Aſello equum à Scipione fuiſſe ademptum, eũdemq; in ærarios à Scipione fuiſſe relatum, ſed à L. Mummio ſtatim ex ærarijs eſſe exemptum. Idem tribu alium mouit, qui cum eſſet patris Paulli in Macedonia centurio, in prœlio non affuerat. cum autem ille ſe cuſtodiæ cauſſa in caſtris remanſiſſe diceret, quæreretq; à Scipione, cur notaretur, quia non amo, inquit, nimium diligentes. Iam uero, cum in equitum cenſu recognoſcendo C. Licinius Sacerdos citatus prodijſſet, clara uoce, ita vt omnis concio audiret, dixit, ſe ſcire illum verbis conceptis peieraſſe. itaque ſi quis contra dicere uellet, vſurum eſſe eum teſtimonio ſuo. nemine contra dicente, traduc equum, inquit, Sacerdos, ne ego in te uidear, accuſatoris ſimul, ac teſtis, & cenſoris, ac iudicis partes egiſſe. Cum autem M. Fuluius cenſor pilas pontis ante in Tiberim locaſſet, Scipio, & Mummius cenſores ijs pilis fornices imponendos curarunt. Luſtrum ab utro conditum ſit incertum diuerſi auctores faciunt. Valerius lib. IIII, à Scipione conditũ ſignificat, his verbis: Africanus poſterior, cum cenſor luſtrum conderet, & in ſolito ſacrificio ſcriba ex publicis tabulis ſolenni eius precationis carmine præiret, quo dij immortales, ut populi R. res meliores, amplioreſq; facerent, rogabantur, ſatis, inquit, bonæ, ac magnæ ſunt. itaque precor, ut eas perpetuo incolumes ſeruent. ac protinus in publicis tabulis in hunc modum emendari iuſsit. qua uotorum uerecundia deinceps cenſores in condendis luſtris uſi ſunt. at Cicero à L. Mummio conditum notat his uerbis in ſecundo de oratore: Aſello Africanus obijcienti luſtrum illud infelix, noli, inquit, mirari. is enim, qui te ex ærarijs exemit, luſtrum condidit, & taurum immolauit. Qua de re ſic etiam Lucilius apud Gellium lib. IIII.

> Scipiadæ magno improbus obijciebat Aſellus,
> Luſtrum illo cenſore malum, infelixq; fuiſſe.

Hoc

Hoc luſtrum LVII à Mũmio conditum, cenſa ciuiũ capita CCCCXXVIII millia CCCXLII, facile ex fragmento Capitolinæ huius cenſuræ, & epitoma LIIII cognoſci poteſt. fuiſſe autem ſummam inter hos cenſores diſcordiam id eſſe poteſt argumento, & quòd Scipio in dedicatione ædis Herculis cum epulum ſplendide, ac magnifice apparauiſſet, amicos inuitauit omnes præter Mummium, & quòd Mummij ſegnitiem notans, pro roſtris dixit, ſe ex maieſtate reip. omnia fuiſſe geſturum, ſi Quirites ſibi collegam uel dediſſent, uel non dediſſent. Hæc ex Plutarcho fere collecta ſunt in Politicis, in apophtegmatis, & in Paullo, Valerij lib. VI, & IIII, Gellij lib. II, IV, V, & VII, Cicerone in Bruto, in II de oratore, & pro Cluentio. Gellius etiam lib. XVI omnes Africani honores paucis cõplexus eſt, ita: P. Scipio Paulli F. & bis conſul fuit, & triumphauit, & cenſura functus eſt, & collega in cenſura L. Mummij fuit. qui tituli uetere etiam epigrammate, quod Romæ eſſe dicitur, continentur, ita:

P. CORNELIVS PAVLLI F. SCIPIO
AEMILIANVS COS. II. CENSOR
AVGVR. TRIVMPHAVIT.

De re geſta cum Pſeudoperſe, Viriatho, et Celtiberis.

Hoc anno in Macedonia, quæ à Metello prætore ante pacata fuerat, nouum bellum coortum eſt, Pſeudoperſeo quodam, ſiue Pſeudophilippo altero auctore. quo de bello ſic ſcriptum inuenio apud Eutropium: Iterum in Macedonia Pſeudoperſeus, qui ſe Perſei filium eſſe ferebat, collectis ſeruis rebellauit, &, cum XVII millia armatorum haberet, à Trebellio quæſtore ſuperatus eſt. his diebus Androgynus Romæ uiſus iuſſu aruſpicum in mare merſus eſt. hæc ille. Androgynum autem his conſulibus uiſum tradit Obſequens. in epitoma etiam LIII ſub Ap. Claudij conſulis mentionem ita eſt: Alter Pſeudophilippus in Macedonia à L. Trebellio quæſtore cum exercitu cæſus eſt. Quam uictoriam neſcio an quiſquam aut plenius, aut elegantius literis mandare potuerit, quam M. Varro lib. II de re ruſtica prodidit, apud quem Cn. Trebellius Scroſa ita loquitur: Ignorare mihi uideris, cur appeller Scroſa. itaque ut etiam hi propter te ſciant, cognoſce meam gentem ſuillum cognomen non habere, nec me eſſe ab atauis eius cognominis ortum. auus meus primum appellatus eſt Scroſa, qui quæſtor cum eſſet, Licinio Nerua prætore, in Macedonia prouincia relictus, qui præeſſet exercitui, dum prætor rediret, hoſtes arbitrati occaſionem ſe habere uictoriæ, impreſsionem facere cœperunt in caſtra. auus cum hortaretur milites, ut caperent arma, ac exirent contra, dixit, celeriter ſe illos, ut ſcroſa porcos, diſiecturum, idq; fecit. nam eo prœlio hoſtes ita fudit, ac fugauit, ut eò Nerua prætor Imperator appellatus ſit, & auus cognomẽ inuenerit, ut diceretur Scroſa. Hæc inueni hoc anno in Macedonia geſta. In Hiſpania autem Q. Fabius Seruilianus, quod apud Appianum extat, Fabij Aemiliani frater conſul in locum Quinctij aduerſus Viriathum miſſus, cum iter Vticam intendiſſet, Viriathum in itinere, à quo prœlio laceſſebatur, fortiſsime repulit. poſt elephantis decem à Micipſa rege Numidarum acceptis, ac caſtris loco idoneo communitis eundem ſæpe fugauit, fugatumq; inſecutus eſt, ſemel ab eo cum exercitu intra caſtra compulſus. Inde cum per Viriathum quieſcere non poſſet, caſtris Vticã uerſus motis, cum eundem inopia commeatus adactum in Luſitaniam ſe per noctem referre comperiſſet, haud cunctandum ratus, quin eum perſequeretur, uaſtatis amicorum illius agris, quanquã amiſſa in itinere præda à latronibus, in quos forte inciderat, erepta in Luſitaniam duxit, atque oppidis eius multis in poteſtatem adductis alijs pepercit, alia incendit, atque in hiberna, cum iam annus imperij eius alter appeteret, exercitum reduxit. Hæc Appianus. Itaque hac (ut opinor) de cauſſa Obſequens his conſulibus dubie cũ Luſitanis dimicatum ſcribit. At uero Q. Metellus in Celtiberia prorogato in alterum annum imperio res maximas geſsit, atque eorum populorum opes ualde attriuit. Id quod ex epitoma LIII colligi poteſt, in qua ita ſcriptum eſt: Q. Metellus pro cos. Celtiberos cæcidit, & apud Valerium capite de ſtratagematis: Q. Metellus cum proconſul bellum in Hiſpania aduerſus Celtiberos gereret, urbemq; Trebiam caput eius gentis uiribus expugnare non poſſet, intra pectus ſuum multum ac diu conſilijs agitatis uiam reperit, qua propoſitum ad exitum perduceret. itinera magno impetu ingrediebatur, deinde alias, atque alias regiones petebat. hos obſidebat montes, paulo poſt ad illos tranſgrediebatur, cum interim tam ſuis omnibus, quàm ipſis hoſtibus ignota erat cauſſa inopinatæ eius, ac ſubitæ fluctuationis. Interrogatus quoque à quodam amiciſsimo ſibi, quid ita ſparſum, & incertum militiæ genus ſequeretur, abſiſte, inquit, iſtud quærere. nam ſi huius conſilij mei interiorem tunicam conſciam eſſe ſenſero, continuo eam cremari iubebo. quorſum igitur ea diſsimulatio erupit? aut quem finẽ habuit? poſtquam uero, & exercitum ſuum ignorantia, & totam Celtiberiam errore implicauit,

cum aliò curſum direxiſſet, ſubito ad Trebiam reflexit, eamq́; inopinatam, & attonitam oppreſſit. & de diſciplina militari: Q. Metellus cum apud Trebiam res gereretur, collocatas à ſe in ſtatione quinque cohortes, atque ex ea uiribus hoſtium depulſas, repetere eandem ſtationem è ueſtigio iuſsit, non quòd ſperaret ab ijs amiſſum locum recuperari poſſe, ſed ut præteritæ culpam pugnæ inſequentis certaminis manifeſto periculo puniret. edixit etiam, ut ſiquis ex ijs fugiens caſtra petiſſet, pro hoſte interficeretur, qua ſeueritate compreſsi milites, corporibus fatigatis, & animis deſperatione uitæ implicatis loci tamen iniquitatem, multitudinemq́; hoſtium ſuperarunt. & Velleius: Metellus cum urbem Contrebiam in Hiſpania oppugnaret, pulſas præcipiti loco quinque cohortes legionarias eodem protinus ſubire iuſsit, facientibusq́; omnibus in procinctu teſtamenta, uelut ad certam mortem eundum foret, non deterritus propoſito perſeuerantia ducis, quem moriturum miſerat, militem uictorem recepit. Vnde etiam Florus: Contrebiam Metellus memorabili cum cepiſſet exemplo Verſobrigis maiore gloria pepercit. Hoc idem ſcriptum eſt apud Frontinum, & in libro de uiris illuſtribus. Triumphaſſe tamen Metellum, quanquam tantis rebus geſtis, negat Valerius capite de ira, cum ſcribit: Metellus, cum utranq; Hiſpaniam conſul prius, deinde pro cos. pene iam ſubegiſſet, poſtquam cognouit Q. Pompeium conſulem inimicum ſuum ſucceſſorem ſibi mitti, omnes, qui modo militiá uoluerant finire, dimiſit, commeatus petentibus nec cauſsis excuſsis, nec conſtituto tempore dedit, horrea cuſtodibus remotis opportuna rapinæ præbuit, arcus, ſagittasq́; Cretenſium frangi, atque in amnem abijci iuſsit, elephantis cibaria dari uetuit. quibus factis ut cupiditati ſuæ indulſit, ita magnifice geſtarum rerum gloriam corrupit, meritumq́; honorem triumphi hoſtium, quam iræ fortior uictor amiſit.

DE COS. AN. DCXII.

Cn. Cæpionem, Q. Pompeium deinceps conſules profitetur Caſsiodorus. eorumq́; ſic meminit Velleius lib. II: Seu duæ, ſeu tres Pompeiorum familiæ fuerunt, primus è Pompeijs cum Cn. Seruilio conſul fuit. itemq́; Cicero lib. XII. ad Atticum. Q. Pompeium humili atque obſcuro loco natum teſtatur idem in Verrem, & in Bruto, cum ait: Q. Pompeius non contemptus orator, qui ſummos honores homo per ſe cognitus ſine ulla commendatione maiorum adeptus eſt. & pro Murena: Nec mihi unquam minus in Q. Pompeio nouo homine, & fortiſsimo uiro uirtutis eſſe uiſum eſt, quàm in homine nobiliſsimo M. Aemilio. eundem Valerius capite de teſtibus, Q. Pompeium Aufidium uocat, librariorum (ut opinor) uitio, pro, Auli filium. eademq́; ratione Appianus in Hiſpanienſi κόϊντον πομπήιον αὖλον, pro, αὔλου υἱόν. Idem Pompeius Scipione familiariter utebatur. cumq́; pollicitus ei eſſet, ſe pro C. Lælio, quem Scipio dilexit unice, tūq́; conſulatus candidatum deducebat, prenſaturum, pro ſe prenſauit. Plutarchus auctor in dictis. Cn. & Q. Seruilios Cæpiones fratres fuiſſe docet Cicero in Verrinis, & in Fonteiana, & Valerius capite de teſtibus. natos autem eos opinor ex Cn. Seruilio Cæpione conſule an. DLXXXIIII. His, ut opinor, conſulibus cum Macedonum legati cōqueſtum ueniſſent de D. Iunio Silano prętore, quòd acceptis pecunijs prouinciam ſpoliaſſet, & ſenatus de querelis eorum uellet cognoſcere T. Manlius Torquatus, Silani pater petijt, impetrauitq́;, ut ſibi eiuſmodi cognitio mandaretur, & domi cauſſa cognita filium condemnauit, abdicauitq́;, ac ne funeri quidem eius cum ſuſpendio uitam finiſſet, interfuit, ſedensq́; domi poteſtatem conſulentibus ex inſtituto fecit. epitoma LIIII, Cicero de finibus, Valerius de ſeueritate parentum. Iiſdem etiam conſulibus in L. Tubulum quæſitum oſtendit idem Cicero de finibus, cum ſcribit: L. Tubulus, cum prætor quæſtionem inter ſicarios exercuiſſet, ita aperte cepit pecunias ob rem iudicandam, ut anno proximo P. Scæuola tribunus pl. ferret ad plebem, uellent ne de ea re quæri. quo plebiſcito quæſtio decreta à ſenatu eſt conſuli Cn. Cæpioni.

De re geſta cum Viriatho, & cum Numantinis.

Et hoc anno Q. Fabium Seruilianum pro conſule cum Viriatho rem geſsiſſe reperio. ſic enim pergit Appianus, quem unum in hoc bello digerendo (quantum ex mendoſis eius libris intelligere potuimus) maxime ſequuti ſumus: Q. Fabius cum latronum principem quendam cepiſſet, ipſum dimiſit, ſocijs eius manus præcidit. Viriathum inſequutus oppido incluſum circumuallare cœpit. ex quo Viriathus eruptione facta exercitum Seruiliani fugauit, atque in locum aſperum, ac præruptum, unde nulla exeundi facultas erat, compulit. neque idcirco ſecunda fortuna elatus, cum honeſtam ſibi finiendi belli occaſionem datam intelligeret, pacem his conditionibus petijt, ut ipſe ſocius populi R. eſſet; quiq; ſectam ſuam ſequuti eſſent, quæ quisq́; haberet, teneret,

teneret. quæ à populo confirmata eſt. Hinc etiam in epitoma LIII legimus ita: A Q. Fabio Maximo pro conſule pars maxima Luſitaniæ expugnatis aliquot urbibus recepta eſt. Item: Q. Fabius pro conſule rebus in Hiſpania proſpere geſtis labem impoſuit pace cum Viriatho æquis cõditionibus facta. Oroſius autem res eius geſtas his uerbis prodidit: Fabius conſul contra Luſitanos, & Viriathum dimicãs Bacciam oppidum, quod Viriathus obſidebat, depulſis hoſtibus liberauit, & in deditionem cum plurimis alijs caſtellis recepit. quingentis etiam principibus eorum, quos ſocietate inuitatos deditionis iure ſuſceperat, manus præcidit. Hinc factum eſt, ut Valerius de diſciplina militari ita ſcripſerit: Q. Fabius Maximus in Hiſpania omnium, qui ex præſidijs Romanis ad hoſtes transfugerant, captiq; erant, manus abſcidit, ut trunca præ ſe bracchia geſtantes, metum defectionis reliquis inijcerent. & Frontinus lib. IIII: Fabius Maximus transfugarum dextras præcidit. Atque hoc quidem modo cum Viriatho in Luſitania dimicatum eſt. In Celtiberia uero quanquam omnibus fere Celtiberis à Metello deletis acrius quàm unquam ante pugnari cœptum. Vni erant, quod eſt apud Appianum, Termeſtini, ac Numantini, qui propè intacti arma retinebant. Cum his ergo bellum illud ſuſceptum, quod poſtea Numantinum eſt appellatum. cuius belli cauſſam ſic expreſsit Florus. Numantini, inquit, Segidenſes ſocios, ac conſanguineos ſuos manibus Romanorum elapſos exceperant. habita pro eis deprecatio nihil ualuit. cum ſe ab omni bellorum contagione remouerent, in legitimi fœderis pretium iuſsi arma deponere. hoc ſic à barbaris acceptum, quaſi manus abſcinderentur. itaque ſtatim Megara uiro fortiſſimo duce ad arma conuerſi, Pompeium prœlio aggreſsi, fœdus tamen maluerunt, cum debellare potuiſſent. Hoc tamen ſequenti anno factum eſt. non enim niſi extrema hieme hoc anno Metellus Pompeio ſucceſſori exercitum in Hiſpania tradidit, ut ſcribit Appianus.

DE COS. AN. DCXIII.

Deinceps conſules factos inuenio Q. Cæpionem cum C. Lælio. auctor Caſsiodorus, & Obſequens. His conſulibus L. Craſſum oratorem natum ſcribit Cicero in Bruto. Frontinus etiam de aquæductibus C. Lælio, Q. Seruilio cos. à L. Lentulo tractatum ait, ut pro aqua Marcia Anio in Capitolium deduceretur. C. Lælium non ſine repulſa conſulatum adeptum auctor eſt Cicero in Tuſculanis, & Plutarchus de rep. Idem Lælius, (quod apud Ciceronem extat in Philippica XI. & apud Velleium lib. II.) C. Lælio natus eſt, eo qui conſulatum geſsit an. DLXIII. Sapientis cognomen tulit teſte Cicerone lib. II. de officijs, atque in Lælio, cuius rationem affert Plutarchus in Gracchis. De Q. Cæpione ſupra dictum eſt.

De re geſta cum Viriatho, & cum Numantinis.

Pugnatum eſt hoc anno in utraq; Hiſpania à Romanis, ſed turpiter. Viriathus enim dolo, non armis ſublatus eſt à Q. Cæpione conſule, cui ea prouincia euenerat. Cum Numantinis pax à Q. Pompeio proconſule iniuſſu ſenatus, ac populi propter infirmitatem facta. Dicamus primum de Viriatho. Q. Cæpio cum ad exercitum ueniſſet, ocij impatiens, pacem à Seruiliano fratre factam aſsidue improbare, ea de re quotidie literas ad ſenatum mittere. ſenatus primum tacite Cæpioni quod è rep. fideq; ſua duceret permittere, poſt eidem aperte, ut neglectis pacis conditionibus bellum ſuſciperet, mandare. quo ſenatus conſulto accepto Cæpio repente Viriathum adortus Arſam oppidum eius occupauit, ipſum cum magna, quacunq; iter faciebat, agrorum direptione fugientem inſequens, tandem in Carpetanium eſt adeptus. Cum autem ille inde ſimulata pugna repente ſe abſtuliſſet, Cæpio aſſequendi ſpe abiecta Vectonum, & Gallæcorum fines populabundus iniuit. Qua re animaduerſa Viriathus legatos ad Cæpionem de pace miſit. quos Cæpio pecunia corruptos, atque promiſsis ingentibus oneratos ad occidendum Viriathum impulit. quo haud ita multo poſt à proditoribus perfecto, exercitus etiam eius, qui duce Tantalo Saguntum profectus, atque inde repulſus Bætim traiecerat, in Cæpionis, qui à tergo inſtabat, poteſtatem peruenit, atque ab eo uenia impetrata, agros etiam fertiles, quos coleret, ne inopia coactus ad latrocinia uerteretur, obtinuit. Hæc Appianus. quid alij? Florus quidem ita: Viriathum Fabius Maximus conſul oppreſſerat, ſed à ſucceſſore Seruilio uiolata uictoria eſt. quippe qui conficiendæ rei cupidus fractum ducem, & extrema deditionis agitantem per fraudem, & inſidias, & domeſticos percuſſores aggreſſus hanc hoſti gloriam dedit, ut uideretur aliter uinci non potuiſſe. Valerius uero ſic: Viriathi cædes duplicem perfidiæ accuſationem recepit, in amicis, quòd eorum manibus interemptus eſt; in Q. Seruilio Cæpione conſule, quòd is ſceleris huius auctor impunitate promiſſa fuit, uictoriamq; non meruit, ſed emit. Itaque in epitoma etiam LIIII ſic

ſcriptum

ſcriptum eſt: Viriathus à proditoribus conſilio Seruilij Cæpionis interemptus eſt. & in libro de uiris illuſtribus: Cæpio Viriathum cum aliter uincere non poſſet, duos ſatellites pecunia corrupit, qui eum humi depoſitum perimerent, quæ uictoria, quia empta erat, à ſenatu non probata. Hæc in ulteriore Hiſpania geſta, & hoc anno à Cæpione conſule, & ſequenti ab eodem proconſule arbitror. Viriathum tamen his conſulibus uictum ſcribit Obſequens.
In citeriore uero Q. Pompeius conſul, cum extrema hieme exercitum à Q. Metello accepiſſet, caſtra ad Numantiam poſuerat. Tum Numantini, cum eum forte abeſſe caſtris animaduertiſſent, è colle ſubito degreſsi in equites Pompeianos impetum facere, Pompeius re nunciata ad exercitum reuerſus hoſtibus acriter inſtare, illi leniter ad montes recedere, dum Romanos ad locum impeditum, quem conſtituerant, attraxerunt. Quamobrem cum ad Numantiam nihil ſe proficere Pompeius ſentiret, Termantiam, cuius potiundæ ſpes certior affulſerat, exercitum adduxit. ibi cum & ſæpe male pugnaſſet, Malia oppido per proditionem recepto, in Sedetaniam, quam latrocinijs infeſtam eſſe cognouerat, caſtra mouit. poſt cum ſe ad Numantiam rettuliſſet, ne tum quidem, cum flumen aliò deriuare, ut hoſtes fame opprimeret, eſſet aggreſſus, rem ex ſententia geſsit. Tot igitur aduerſis prœlijs fractus, cum Roma & ſenatores aliquot qui conſilio, & nouus exercitus, qui manu eum iuuaret, acceſsiſſent, etiam per hiemem exercitum rei gerendæ, & cladium corrigendarum cauſſa, ſi qua pugnæ daretur occaſio, ſub dio habebat. Poſtremo autem cum morbus, quem & aquæ, & aeris grauitas uulgauerat, grauiſsime totum exercitum affligaret, & milites aliquot ad ea paranda, quæ uictui ſunt neceſſaria, egreſsi in inſidias Numantinorum præcipitati omnes fere deleti eſſent, exercitum in hiberna re infecta reducere coactus eſt. Tum uero uel quòd ſucceſſorem expectaret, uel quòd Romæ iudicium formidaret, clam de pacis cõditionibus cum Numantinis agere cœpit, quas ne illi quidem diuturno bello feſsi ſunt aſpernati. Itaque legatis eorum, cum ad ſe de pace ueniſſent, palam pro dignitate imperij Romani reſpondit, pacem ijs nulla alia ratione, niſi ſi Romanorum ſe poteſtati permitterent, dare poſſe. clam uero certas, in quas conuenerant, pacis conditiones tulit. quibus acceptis, illi ſe ſtatim Pompeij arbitrio in ſpeciem dediderunt. Pompeius obſidibus, & transfugis, & XV auri talentis, hæc enim imperauerat, excitis ſucceſſorem, dum accederet, expectauit. Hæc pluribus uerbis Appianus. In eandem ſententiam loquitur etiam Oroſius. Pompeius conſul, inquit, fines Numantinorum ingreſſus accepta maxima clade diſceſsit, non ſolum exercitu pene omni profligato, uerum etiam cum plurimis nobilium, qui eius militiæ aderant, interemptis. & in epitoma: Q. Pompeius conſul in Hiſpania Termeſtinos ſubegit. cum eiſdem, & Numantinis pacem ob infirmitatem fecit, & apud Eutropium: Q. Pompeius, qui Metello ſucceſsit, à Numantinis uictus pacem ignobilem fecit.

DE COS. AN. DCXIIII.

CASSIODORVS in hunc annum prodit conſules Cn. Piſonem cum M. Popillio. M. POPILLIVM Capitolinum fragmentum. M. Popillium Lænatem Appianus, & epitoma. M. Popillium Lænatem, L. Calpurnium Valerius libro primo, cum, ait: C. Cornelius Hiſpalus prætor peregrinus M. Popillio Lænate, L. Calpurnio cos. edicto Chaldæos citra decimum diem abire ex urbe, atque Italia iuſsit.

De re geſta cum Numantinis.

VIRIATHO interfecto, atque ulteriore pacata Hiſpania, bellum tamen in Celtiberia non omnino ſublatum erat. Etenim cum M. Popillius Lænas conſul ad exercitum in Hiſpaniam contendiſſet, ut Q. Pompeio ſuccederet, Pompeius omni iam belli metu uacuus, cum ſe indigne ſine iuſſu ſenatus pacem cũ Numantinis feciſſe animaduerteret, negare ſe cum ijs pactum quicquam eſſe; illi teſtibus ijs, qui fœderi feriendo affuerant, confirmare. Popillius eos Romam ad ſenatũ, ut cum Pompeio de fœdere diſceptarent, reiecit. re in ſenatu agitata, placuit cum Numantinis bellum renouari. Interea uero Popillius Luſonum, qui Numantinis finitimi ſunt, fines ingreſſus, inde re infecta diſceſsit. Hæc Appianus. Q. Cæpio hoc forte anno Viriathini belli reliquias perſecutus prouinciam ordinauit. neque enim tot res ab eo in conſulatu geſtas eſſe uidetur ueriſimile, preſertim uero cum ad exercitum conſules, non niſi ſero uenire poſſent.

DE COS. AN. DCXV.

P. SCIPIONEM, D. Brutum conſules in hunc annum inuenio apud Caſsiodorum. quorũ, ut

ut ex ijs quæ dicam, patebit, pleriq; rerum Romanarum ſcriptores meminerunt. ſic enim ſcriptum eſt in epitoma: P. Cornelio Naſica, cui cognomen Serapionis fuit ab irridente C. Curatio tribuno pl. impoſitum, & D. Iunio Bruto cos. delectum habentibus in conſpectu tyronum res ſaluberrimi exempli facta eſt. Nam C. Matienus accuſatus eſt apud tribunos pl. quòd exercitum in Hiſpania deſeruiſſet, damnatusq; ſub furca diu uirgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo uenijt. Tribuni pl. quia non impetrarent, ut ſibi denos, quos uellent, milites eximere liceret, conſules in carcerem duci iuſſerunt. Hinc Cicero etiam lib. III de legibus ſcripſit: D. Brutum, & P. Scipionem conſules, quos, & quantos uiros, homo omnium infimus, & ſordidiſsimus tribunus pl. C. Curatius in uincula coniecit, quod ante factum non erat. Valerius præterea capite de fiducia ſui ita ſcriptum reliquit: C. Curatius tribunus pl. productos in concionem conſules compellebat, ut de frumento emendo, atque ad id negotium explicandum mittendis legatis in curia referrent. cuius inſtituti minime utilis interpellandi gratia Naſica contrariam actionem ordiri cœpit. obſtrepente deinde plebe, tacete, quæſo Quirites, inquit. plus enim ego, quàm uos quid reip. expediat, intelligo. qua uoce audita omnes pleno uenerationis ſilentio maiorem auctoritatem eius, quàm ſuorum alimentorum reſpectum habuerunt. & Frontinus capite de diſciplina: P. Cornelio Naſica, D. Iunio cos. qui exercitum deſeruerant, damnati uirgis cæſi publice uenierunt. Hic Scipio P. Scipionis Naſicæ filius fuit eius, qui Corculum eſt appellatus, P. Scipionis eius, qui optimus uir à ſenatu iudicatus matrem Idæam excepit, nepos, P. Scipionis eius, qui Iugurthæ bellum intulit, pater, ut tradit Velleius, ante in ædilitate repulſam paſſus, poſt Ti. Gracchum occidit. unde miror Valerium in tantorum uirorum ignoratione uerſatum eſſe, atque ita ſcripſiſſe capite de repulſis: P. Scipio Naſica togatæ potentiæ clarum lumen, is, qui conſul Iugurthæ bellum indixit, qui matrem Idæam è Phrygijs ſedibus ad noſtras aras, focosq; migrantem ſanctiſsimis manibus excepit, qui multas, & peſtiferas ſeditiones auctoritatis ſue robore oppreſsit, quo principe ſenatus aliquot annos gloriatus eſt, cum ædilitatem curulem adoleſcens peteret, manumq; cuiuſdam ruſtico opere duratam more candidatorum tenacius apprehendiſſet, ioci gratia interrogauit eum, num manibus ſolitus eſſet ambulare. quod dictum à circunſtantibus exceptum ad populum manauit, cauſſamq; repulſæ Scipioni attulit. Vnde Cicero pro Plancio: auus tuus P. Naſica tibi ædiliciam prædicaret repulſam, quo ciue neminem ego ſtatuo in hac rep. fortiorem. De eodem Plinius lib. XXI: Florum honorem populus R. Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negociatoris. ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus, dignusq; Africanorum familia. D. Brutum M. F. uocat Cicero in Bruto. Eundem Velleius A. Brutum appellat, non per mendum, ſed uere. ſi quidem in numis ueteribus argenteis nobiliſsimi uiri Andreæ Lauredani, ſunt etiam aliquot, cum his literis. A. POSTVMIVS ALBINVS COS. BRVTI F. quo numo hunc ſignificari putaui, ut hic D. Brutus ab A. Poſtumio Albino adoptatus modo D. Brutus, modo A. Poſtumius Albinus Brutus, ut in aliis factum oſtendi in libro de nominibus Romanorum, appellaretur. Eidem Hiſpania ulterior obtigit. Scipionis incomperta prouincia eſt.

De re geſta cum Luſitanis, *et* Numantinis.

VIRIATHO interfecto ne diuturnum quidem in Luſitania ocium fuit. Nam cum multi Viriathum imitati latrocinijs Luſitaniam uexarent, placuit ſenatui eorum libidinem armis coercere. id bellum, atque ea prouincia D. Bruto conſuli mandata eſt. Veniſſe autem eum hoc anno ad exercitum uerba hæc epitomæ LV indicant: Iunius Brutus conſul in Hiſpania ijs, qui ſub Viriatho militauerant, agros, & oppidũ dedit, quod Valentia uocatum eſt. M. Popillius à Numantinis, cum quibus pacem factam ſenatus irritam cenſuerat, cum exercitu fuſus, fugatusq; eſt. Popilliũ porrò pro conſule hoc anno parum ſecunda fortuna Numãtiam obſediſſe teſtatur Frontinus lib. III cum ait: Numantini obſeſsi ne pro uallo quidem inſtruxerunt aciem, adeoq; ſe continuerunt, ut Popillio Lænati fiducia fieret ſcalis oppidum aggrediendi. quo deinde ſuſpicante inſidias, quia ne tunc quidem obſiſtebatur, ac ſuos reuocante, eruptione facta auerſos, & deſcendentes adorti ſunt. Qua de re miror nihil eſſe in Appiani hiſtoria proditum.

DE COS. AN. DCXVI.

CONSVLES comparant in hunc annum Caſsiodorus, & Obſequens M. Aemilium, C. Hoſtilium Mancinum. Oroſius, & Appianus M. Aemilium Lepidum, & C. Hoſtilium Mancinum. Mancini conſulis etiam in fragmentis Capitolinis ueſtigia extant. De Lepido ſic loquitur Cicero

ro in Bruto: M. Lepidus, qui eſt Porcina dictus, ijſdem temporibus ferè, quibus Galba, ſed paulo minor natu, & ſummus orator eſt habitus, & ſcriptor ſane bonus. Item: L. Caſsij legi tabellariæ M. Ancius Briſo tribunus pl. diu reſtitit, M. Lepido conſule adiuuante, eaq; res P. Africano uituperationi fuit, quòd eius auctoritate de ſententia deductus Briſo putabatur. Is, ut opinor, natus eſt è M. Lepido, principe ſenatus, conſule anno DLXXVIII. His conſulibus M. Claudius prætor in naue fulmine conflagrauit. Obſequens.

De re geſta cum Numantinis, et Luſitanis.

CETERVM Popillio pro conſuli C. Mancinus conſul ad Numantiam ſucceſsit. D. Bruto in Luſitania prorogatum imperium eſt. Dicamus autem primum de Mancino. Hoſtilius Mancinus conſul, inquit Obſequens, in portu Herculis cum conſcenderet nauem, uox improuiſo audita: mane Mancine. cumq; egreſſus poſtea nauem Genuæ conſcendiſſet, anguis in naui inuentus è manibus effugit, ipſe conſul deuictus. & Valerius lib. primo: Mancino conſuli in Hiſpaniam ituro hæc prodigia acciderunt. cum Lauinij ſacrificium facere uellet, pulli cauea emiſsi in proximam ſiluam fugerunt, ſummaq; diligentia quæſiti reperiri nequiuerunt. cumq; ab Herculis portu, quo pedibus peruenerat, nauem conſcenderet, talis uox ſine ullo auctore ad aures eius peruenit; Mancine mane. qua territus cum itinere conuerſo Genuam petiſſet, & ibi ſcapham eſſet ingreſſus, anguis eximiæ magnitudinis uiſus è conſpectu abijt. ergo numerum prodigiorum numero calamitatum æquauit infelici pugna, turpi fœdere, deditione funeſta. Idem eſt in epitoma LV: C. Hoſtilio Mancino conſule ſacrificante pulli ex cauea auolauerunt. conſcendenti deinde nauim, ut in Hiſpaniam proficiſceretur, accidit audiri: mane Mancine. quæ auſpicia triſtia fuiſſe euentu probatum eſt. uictus enim à Numantinis, & caſtris exutus, cum ſpes nulla ſeruandi exercitus eſſet, pacem cum eis fecit ignominioſam, quam ratam eſſe ſenatus uetuit. triginta millia Romanorum à Numantinorum millibus quatuor uicta erant. Idem Oroſius. Appianus Mancinum rumore, qui, Cantabros, & Vaccæos Numantinorum auxilio ueniſſe, percrebuerat, perculſum exercitum, trepidum in caſtra, quæ quondam Fuluius Nobilior fecerat, reduxiſſe, atque ibi obſeſſum ad turpes pacis conditiones à Numantinis latas deſcendiſſe auctor eſt. qua re Romæ cognita ipſum à bello auocatum, collegam eius M. Lepidum ad exercitum eſſe miſſum. Hæc ad Numantiam. In Luſitania uero D. Brutus proconſule, ſi latrones Luſitanos palantes, atque diſperſos per calles, tramiteſq; inſequi uellet, eos ſe adipiſci poſſe diffiſus, ad ſingula eorum oppida arma circunferre cœpit, quòd ſe facilius ſingulos ad ſuorum oppidorum defenſionem attractos eſſe oppreſſurum ſperaret. Ita cum Duriam flumen tranſiſſet, atque populabundus ad Lethen perueniſſet, primus Romanorum Lethen, deinde Bænim uictor traiecit. qui, ut ait Strabo, Bruti expeditionis terminus fuit. Hæc ex Appiano. Hinc etiam in epitoma LV ita ſcriptum inuenimus: D. Iunius Luſitaniam urbium expugnationibus uſque ad Oceanum perdomuit. & cum milites flumen Obliuionem tranſire nollent, raptum ſignifero ſignum ipſe tranſtulit, & ſic, ut transgrederentur, perſuaſit. & apud Strabonem lib. III: Brutus cognomine Callæcus Morone urbe ad faciendas excurſiones uſus bellum geſsit cum Luſitanis, eoſq; deleuit. & apud Valerium lib. VI: Cum ſe D. Bruto tota pene Luſitania dedidiſſet, ac ſola gentis huius urbs Cinania pertinaciter arma retineret, tentata redemptione propemodum uno ore legatis Bruti reſpondit, ferrum ſibi à maioribus, quo urbem tuerentur, non aurum, quo libertatem ab imperatore auare emerent, relictum.

DE COS. AN. DCXVII.

CONSVLES ſuggerit Caſsiodorus P. Furium, Sex. Atilium Serranum. Cicero lib. III de officijs L. Furium, Sex. Atilium. Obſequens L. Furium, Atilium Serranum. De Furio Cicero ſic in Bruto: L. Furius Pilus perbene loqui putabatur, literatiuſq;, quam ceteri. In fragmentis Capitolinis ueſtigium etiam apparet SERRANI conſulis. Furio Hiſpania citerior obtigit. Bruto in ulteriore prorogatum imperium eſt.

De cenſoribus, et luſtro LVIII.

IN fragmentis Capitol. hæ literæ Serrano cos. ſuggerũtur. =OR. L. F. LVIII. quibus literis cenſores hoc anno luſtrum feciſſe LVIII ſignificatur. Qui autem hi fuerint, incerta memoria eſt, quoniam autem non niſi ex conſularibus ad cenſuræ honorem per hæc tempora efferebantur,

ſuſpicari

ſuſpicari quis poterit, alterum ex his Q. Fuluium Nobiliorem fuiſſe, qui anno DC conſulatum geſsit. id enim extrema illa cognominis eius ſyllaba OR indicat. Hoc conſtituto, nunc quærendus eſt ei collega, & is quidem patricius. nam Fuluius è plebe fuit. ambo autem è plebe cenſores non dum creabantur. ego uero Ap. Claudium Pulchrum collegam Nobilioris ſcripſi; primum, quia cenſorius fuit, deinde, quia ſuperiore luſtro cenſuræ honore ab Africano deiectus eſt, tum, quia patricij locum tenet, poſtremo, quia niſi eum hoc anno cenſorem ſtatuas, quo anno fuerit, non reperies. eſt enim mortuus, auctore Appiano lib. I ante C. Tuditanum conſulem. Plutarchus in Gracchis hunc uocat uirum conſularem, cenſorium, & principem ſenatus. de luſtro ita in epitoma LVI poſt deditionem Mancini: Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXXIII millia.

De re geſta cum Luſitanis, & Numantinis.

In hunc annum res contuli à Bruto pro conſule cum Gallæcis geſtas, quòd in epitoma LVI ante earum mentio fiat, quam Lepidi pro conſulis, quem hoc anno à Vaccæis uictum ex Obſequente conſtat. Verba autem epitomæ ſunt hæc: D. Brutus in ulteriore Hiſpania aduerſus Gallæcos pugnauit. quam rem apertius Florus tradidit, his uerbis: D. Brutus aliquando latius Gallæcos, atque omnes Gallæciæ populos, formidatumq; militibus flumen Obliuionis, peragratoq; uictor Oceani litore non prius ſigna conuertit, quàm cadentem in maria ſolem, obrutumq; aquis ignem non ſine quodam ſacrilegij metu, & horrore deprehendit. Itaque apud Oroſium quoq; ita ſcriptum eſt: Brutus in interiore Hiſpania LX millia Gallæcorum, qui Luſitanis auxilio uenerant, aſpero bello, & difficili quanuis incautos circunueniſſet, oppreſsit. & apud Velleium: Ante tempus exciſæ Numantiæ præclara in Hiſpania militia A. Bruti fuit, qui penetratis omnibus Hiſpaniæ gentibus ingenti ui hominum, urbiumq; potitus numero, aditis, quæ uix adita erant, Gallæci cognomen meruit. & apud Rufum: Hiſpanias per D. Brutum obtinuimus, & uſque ad Gades ad Oceanum peruenimus. & apud Strabonem lib. III: Callæci ultimi ſunt, montes incolentes, ac propterea, qui ſubigantur difficillimi, qui Bruto, qui Luſitanos debellauit, cognomen dederunt. Hæc de bello Luſitanico à Bruto hoc (ut opinor) anno confecto. qui tamen non niſi quadriennio poſt triumphauit, diu in ordinanda, credo, prouincia occupatus. In citeriorem autem prouinciam uenit L. Furius conſul, ac ſoluendi fœderis cauſſa, iuſſu ſenatus Mancinum ad Numantinos uinctum perduxit. M. Lepidus pro conſule male cum Vaccæis pugnauit. quæ ita eſſe, poſtquam eò Romanorum bellorum dignitas recidit, ut annalium uerbis hinc inde collectis illuſtranda, atque exponenda ſint, uerbis ipſis annalium, quales quales habemus, ut ſolemus, allatis demonſtrabimus. De prouincia Furij ſic Valerius lib. III: P. Furius Philus conſul Q. Metellum, & Q. Pompeium inimicos ſuos cupitam ſibi profectionem in Hiſpaniam prouinciam, quam ſortitus erat, identidem exprobrantes legatos ſecum illuc ire coegit. De Mancino ita Cicero libro III de officijs: C. Mancinus, qui ut Numantinis, quibus cum ſine ſenatus auctoritate fœdus fecerat, dederetur, rogationem ſuaſit eam, quam L. Furius, & Sex. Atilius ex S.C. ferebant. qua accepta eſt hoſtibus deditus. in epitoma LVI: Ad exoluendum Numantini fœderis religione populum, Mancinus, cum huius rei auctor fuiſſet, deditus Numantinis non eſt receptus. Appianus etiam Mancinum à Furio in Hiſpaniam ductum, ac nudum hoſtibus traditum, nec ab ijs receptum ait. de Lepido autem ſic ſcriptum reliquit: Lepidus cum legatos Numantinos Romam de fœdere cum Mancino icto profectos expectare graue duceret, ocij impatiens, ac gloriæ cupidus Vaccæis ſine ſenatusconſulto bellum intulit, frumentum Numantinis eos ſuppeditaſſe criminatus. Itaq; à Pallantinis Vaccæorum populis, quos ope D. Bruti generi adortus erat, fuſus, fugatusq;, domum reuocatus imperio abdicatus eſt. & Oroſius ita: In citeriore Hiſpania M. Lepidus pro conſule Vaccæos innoxios, & ſupplices inuito ſenatu pertinaciter expugnare tentauit. ſed mox accepta clade grauiſsima improbæ pertinaciæ pœnas luit. ſex millia Romanorum cæſa. reliqui exuti caſtris, & armis amiſsis euaſerunt. & in epitoma ſic ſcriptum eſt: M. Lepidus proconſul aduerſus Vaccæos rem geſsit, clademq; ſimilem Numantinæ accepit.

DE COS. AN. DCXVIII.

Deinceps conſules ſubijcit Caſsiodorus, & Obſequens Ser. Fuluium, Q. Calpurnium. Oroſius Ser. Fuluium Flaccum, Q. Calpurnium Piſonem. Fragmenta Capitolina PISONEM. Fuluij Flacci cos. mentio eſt in epitoma LVI, & apud Appianum in Illyrica, Calpurnij Piſonis in Hiſpanienſi. Suſpectum autem habeo prænomen Piſonis, neque enim alias eiuſmodi præno-

men legi Piſonum. ucreorq; ne C. Calpurnius Piſo ſit appellandus. Fuluio Illyricum, Piſoni Hiſpania euenit.

De re geſta cum Numantinis, Illyrijs, & Scordiſcis.

Hoc anno Romani, ut ait Appianus, deditione Mancini ſe fœdere ſolutos eſſe rati, Calpurnium Piſonem conſulem aduerſus eos miſerunt. qui cum Numantinorum, Pallantinorumque agros populabundus iniſſet, eosq; uaſtaſſet, reliquum imperij ſui tempus in hibernis apud Carpetanos traduxit. Vnde Obſequens his etiam conſulibus rem apud Numantiam male geſtam, exercitum Romanum oppreſſum ſcripſit. Dum hæc autem in Hiſpania gerebantur, ne quietæ quidem in Illyrico, & in Macedonia res erant. Illyrij bello Perſico à Romanis uicti ad hæc uſque tempora pacati fuerant. quibus Vardæi, quod extat apud Appianum, Illyricum, quod erat ſub Romanorum ditione, armis inuaſiſſe dicuntur. aduerſus quos cum legati ad eos miſſi nihil profeciſſent, profectus cum exercitu Fuluius Flaccus conſul bellum una duntaxat excurſione cõfecit. Itaque in epitoma etiam LVI ita ſcriptum eſt: Fuluius Flaccus conſul Vardæos in Illyrico ſubegit. De triumpho Fuluij nihil aperte traditum comperi, uerum ex obſeruatione epitomarum, & uerbi Subigendi ui triumphaſſe Fuluium conſulem puto. Eodem etiam tempore bellatum eſt in Macedonia, quam Thraces incurſionibus, ac populationibus diuexabant. ex Thracibus autem maxime Scordiſci. Hoc item ex eadem epitoma intelligi poteſt, in qua victoriæ Fuluij Flacci cõſulis hæc verba ſubijciuntur: M. Coſconius prætor in Thracia cum Scordiſcis proſpere pugnauit. neque enim de eo quicquam aliud accepi. Hunc tamen prætorem triumphaſſe non puto. Hoc ita cecidiſſe, coniectura ducor ad ſuſpicandum, quòd Cicero in Piſonem Macedonicos horum annorum triumphos enumerans, T. Flamininum, L. Paullum, Q. Metellum, T. Didium nominet, non omiſſurus etiam M. Coſconium, qui inter Metellum, & Didium prætores, & ipſe prætor in Macedonia rem geſsit, ſi triumphaſſet, cum id maxime ad cauſſam pertineret. Quemadmodum autem hoc bellum poſtea exarſerit, ita ut conſulares exercitus, imperiumque deſiderarit, poſt demonſtrabimus.

De priore ſeruili bello Siculo.

Iisdem conſulibus bellum in Sicilia à ſeruis commotum extat in Oroſij commentarijs. cuius belli hæc à Floro cauſſa proditur: Syrus quidã nomine Eunus fanatico furore ſimulato, dum Syriæ deæ cæremonias iactat, ad libertatem, & arma ſeruos, quaſi numinum imperio concitauit. Id ut diuinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulphure, & igne ſtipauerat, leuiter inſpirans flammam inter uerba fundebat. hoc miraculo primo duo millia ex obuijs, mox iure belli refractis ergaſtulis quadraginta amplius militum fecit exercitum, regijsq; decoratus inſignibus caſtella, oppida, uicos miſerabili direptione uaſtauit. capta etiam ſunt caſtra prætorum, Manilij, Lentuli, Piſonis, Hypſæi. Idem ſcriptum eſt etiam in epitoma LVI: Bellum in Sicilia ortum. eius initium fuit Eunus ſeruus natione Syrus, qui contracta agreſtium ſeruorum manu, & ſolutis ergaſtulis iuſti exercitus numerum impleuit. Cleo quoque alter ſeruus ad LXX millia ſeruorum contraxit, & copijs iunctis contra populum Romanum, exercitumq; eius bellum ſæpe geſſerunt. & apud Oroſium: Ser. Fuluio Flacco, Q. Calpurnio Piſone conſulibus bellum in Sicilia ſeruile ortum, quod adeo graue multitudine ſeruorum tunc ad arma inſtructorum, copiaq;, & magnitudine uirium fuit, ut non dicam prætores Romanos, quos penitus profligauit, ſed conſules quoque terruerit. nam LXX millia ſeruorum tunc in arma conſpirantium fuiſſe referuntur, excepta urbe Meſſana, quæ ſeruos liberaliter habitos in pace continuit. Hæc ex annalibus. Mihi uero eorum uerba intentius intuenti ne hoc quidem anno initum bellum uidetur. ſi quidem uideo in epitoma ſcriptum; bellum ſeruile cum à prætoribus opprimi non potuiſſet, C. Fuluio conſuli eſſe mandatum. Is autem ſequenti anno conſulatum gerit. ex quo fit, ut aut hoc anno à quatuor prætoribus res geſta in Sicilia ſit, quod non eſt ueriſimile, aut multo ante hunc annum prætores hoc bellum adminiſtrarint, & uicti perficere nequierint.

DE COS. AN. DCXIX.

Insequens annus P. Africanum, C. Fuluium Flaccum conſules habuit. auctor Caſsiodorus, & Obſequens. C. Fuluij mentio eſt etiam in epitoma LVI. Africani II conſulis apud Appianum in Hiſpanienſi, Oroſium, Florum, Valerium lib. VIII, cum inquit, Aemilianum

cum

cum quæſtorijs comitijs ſuffragator Q. Fabij Max. fratris filij in campum deſcendiſſet, populus conſulem iterum reduxit. Quod autem Cicero in ſexto de rep. ſcribat: Cum autem Carthaginem deleueris, triumphum egeris, cenſor fueris, & obieris legatus Aegyptum, Syriam, Aſiam, Græciam, delegere iterum abſens conſul: non eſt quod id quiſquam Valerij ſententiæ repugnare arbitretur. Eſt enim abſens accipiendus pro eo, qui non petendi cauſſa in campum deſcendiſſet, & omnino qui non peteret. quomodo ſæpe locutum eſſe Dionyſium, & Liuium docui in ſcholijs Liuianis. nunquam autem petijſſe Africanum oſtendit Cicero in Lælio, cum ait: Qui conſulatum petijt nunquam, factus eſt conſul bis, primum ante tempus, iterum ſibi ſuo tēpore, reip. pene ſerò. Eſt autem ſolutus lege, non ætatis, ut ait Appianus, (quod quiſque intelliget, qui annos eum hoc tempore quinquaginta natum cognouerit. ſi quidem erat capiendo conſulatui legitimus annus XLIII.) ſed ea lege, quam Cato ſuaſerat; Ne quis iterum cōſul fieret. quod in ſcholijs Liuianis demonſtraui. Africano Hiſpania, Fuluio Sicilia euenit.

De re geſta cum Numantinis, & ſeruis in Sicilia.

FACTVS ergo magna populi uoluntate, maiore reip. ab eo bene gerendæ ſpe Scipio conſul, cum bellum Numantinum extra ſortem, ut etiam ante Punicum gerere iuſſus eſſet, animum ad belli apparatus neceſſarios applicauit. Igitur diffidens ueteri exercitui, à quo re ſæpe male geſta eſſet, alias ſibi copias ſcribendas, auxilia undique aduocanda, arma, tela, equos, & cetera inſtrumenta militiæ præparanda putat. in delectu autem habendo nullius ex ueteribus legionibus nomen accipit, quòd alio bello detinerentur, uerum nouos milites omnes conſcribit. Cum autem Itali frequentes ſtudio, atque amore Scipionis ad id bellum nomina darent: ſenatus ueritus, ne Italia proprio præſidio nudaretur, non ſolum id eos uetuit facere, ſed ne pecunias quidē ex præparatis eum ſumere paſſus eſt, uerum annuas penſiones, quarum nondum tempus uenerat, attribuit. quorum alterum Scipio, quod ad pecunias in bellum ſuppeditandas pertinebat, minime ſe indigne dixit ferre, quòd ſuas, & amicorum copias diceret ad id bellum gerendum ſatis multas futuras. de altero uero, quo milites Italiæ fortiſſimos ſecum ad bellum difficillimum uetabatur educere, ſenatum leuiter reprehendit. Nam ſi propter hoſtium fortitudinem Romani toties uicti eſſent, ſtrenuis omnino ſibi militibus opus eſſe, quoniam cum ijſdem hoſtibus dimicandum eſſet; ſin autem propter ſuorum ignauiam minus bene ſæpe pugnatum eſſet, uiris item ſe fortibus indigere, ne copijs ijſdem parem ipſe calamitatem acciperet. Quare conſenſu ſenatus multos, qui ſe ultro militiæ offerebant, conſcripſit, quos reges, ciuitatesq; miſerunt. magnam præterea ſeruorum manum armauit, amicis quoque quingentis, quos ſecum educeret, ex omni nobilitate delectis. His autem, ac reliquis neceſſarijs rebus apparatis partem exercitus ad quatuor millia hominum fratri Fabio tradidit. ipſe ante eum, quàm maximis itineribus potuit, cum reliquis copijs in Hiſpaniam ire contendit. Eò uero cum ueniſſet, non protinus in hoſtes ſe intulit, vt eos tanquam imparatos circumueniret; quòd exploratum haberet, nunquam id genus hominum adeo ocio, luxuriaq; diffluere, quin ipſa naturæ ſuæ ferocitate apparatus aliorum facile ſuperaret, verum accepto à Piſone exercitu, cum eum ita inertem, imbellemq; factum intelligeret, vt nihil eiuſmodi moribus ſtrenue ſe gerere poſſe confideret, ita porrò libidini, & auaritiæ deditum, ut voluptati ille tantum, & quæſtui, nihil gloriæ, & laudi ſtuderet, ita denique ſeditionibus plenum, ut omnino ſine ullo imperio habitus uideretur; propterea non ante ſibi bellum attingendum eſſe arbitratus eſt, quàm præſentem intemperantiam ad priſtinam maiorum cōtinentiam reuocaſſet, ac milites ipſos more maiorum laborare coegiſſet. Poſt autem cum militarem diſciplinam reſtituiſſet, militesq; obedientes, ac laborum patientes reddidiſſet, ineunte æſtate motis caſtris Numantiam uerſus contendit. Erat autem eius in hoc bello adminiſtrando conſilium, ut nec nimis firma ad ſtationes loca deligeret; nec copias vllo modo diduceret; ne ſi quid à principio detrimenti cepiſſet, ab hoſtibus, à quibus adhuc irridebatur, omnino contemneretur, ac ne prœlio quidem hoſtes ullo modo laceſſeret, quòd genus belli, ac Numantinorum vires, quantæ eſſent, non ignotas haberet, uerum interea frumenta eorum incenderet, & agros ipſos perpetuis populationibus infeſtos faceret. Cum autem uaſtatis agris caſtra ſibi propius urbem putaret eſſe admouenda, duo eſſe itinera, quibus eò perueniri poſſet, inueniebat: unum anguſtum, atque difficile, alterum, quanquam multo ſuperiore longius, tamen & facilius, & expeditius. Multis autem ſuadentibus, ut breuiorem uiam iniret, ijs haud ſibi eſſe parendum putauit. cuius rei conſilium hac ratione explicabat, quòd timendum ſibi eſſe diceret, ne ſi anguſtiore uia exercitum duceret, repentinam in ſe hoſtes eruptionem facerent iumentis, plauſtris, & impedimentis reliquis implicatum, neque ea de cauſſa ſatis uel ad pugnandum, uel ad pedem referendum paratum.

Quod ſi illi feciſſent, ſe, nec ſi uiciſſet, magnum quæſtum facturum, nec ſi uictus eſſet, niſi cladem incredibilem accepturum. duci autem prudenti in primis eius rei habendam rationem eſſe, ut nullo unquam tēpore, niſi aut monente occaſione, aut neceſsitate vrgente certaret. neque enim turpius quicquam in re militari poſſe contingere, quàm ſiquid imperator eiuſmodi commiſiſſet, ut ſibi dicendum eſſet: non putaram. Hiſq; rebus dictis ſimul tribunis imperat, ut longiore itinere agmen ducant, atque ita exercitum in fines Vaccæorum perducit. Ibi frumento, quantum plurimum potuit, coacto, omne præterquam quod ſibi neceſſarium eſſe arbitrabatur, incendit. Cum autem in Vaccæis morans quoſdam Pallantinorum equites ſub Coplanij collibus in inſidijs latentes animaduertiſſet in ſuos ſæpe, quoties frumentatum exirent, impetum facere, Rutilium Rufum cum delecta equitum manu, qui eorum incurſiones contineret, immittit. Is cum ad manus cum Pallantinis ueniſſet, illud fecit imprudentius, ut eos terga dantes uſque ad collem inſequeretur. quò poſtquam peruenit, patefactis inſidijs, ſtatim ille ſuis ne hoſtem inſequi, aut adoriri contenderent, imperat, ſed pilis tantum eum à ſe quoad poſſent, propulſarent. Scipio autem interea cum Rutilium longius, quàm mandatum ei fuerat, eſſe progreſſum uideret, quod euenerat, ne accideret, ueritus, eum cum reliquo exercitu ſequi cœpit. cumq; ad locum ueniſſet, equitatum in duas partes diſtribuit, eumq; ab utraque parte ſigna inferre in hoſtes iubet, iactiſq; iaculis gradum ſenſim, quoad ſe cum reliquis copijs coniungerent, referre, atque hac ratione equites incolumes in campum reduxit. Moturo interim ex Vaccæis caſtra Scipioni nunciatur flumen ad traijciendum difficile in medio ſitum eſſe, ad idq; hoſtium eſſe inſidias collocatas. ea res fecit, ut priore itinere relicto longiorem alterā uiam, eamq; ab inſidijs tutiorem ingreſſus ſit. Ibi aquarum inopia multos effodere puteos eſt coactus, in quibus plerunque cum aqua amarior inueniretur, pars iumentorum ſiti confecta eſt, homines uix incolumes iter fecerunt. Inde traijciēs per fines Cauceorū, quibus ſuperioribus annis Lucullus contra fœdera bellum intulerat, edixit, vt ſuam quiſque domum ad negotia ſua reuerteretur. poſt ad hiberna in fines Numantinorum progreſſus eſt. Eo tempore cum rex Numidarum Micipſa populo Ro. peditum atque equitum auxilia mitteret, Iugurtham Manaſtabilis fratris filium, cum quo cū poſtea populus R. bellauit, cum XII elephantis, ac ſagittariis, & funditoribus multis miſit. quem uirū & in amicis Scipio habuit, & ad res grauiſſimas, periculoſiſsimaſque ſæpe adhibuit. Hæc Appianus, Oroſius, epitoma LVII ab Africano conſule hoc anno geſta in Hiſpania prodiderunt. In Sicilia vero C. Fuluius conſul rem geſsit, vt in epitoma LVI, & apud Oroſium ſcriptum eſt. verum quo euentu parum cognitum eſt, quòd annalium veterum memoria interierit.

DE COS. AN. DCXX.

HIC annus conſules habuit P. Mucium, L. Calpurnium, auctore Caſsiodoro. Velleio autem P. Mucium Scæuulam, & L. Calpurnium. Horum ſic meminit Pædianus in Verrinas: Scæuola iuris peritiſsimus cum L. Piſone conſul fuit, quo anno Ti. Gracchus occiſus eſt. P. Scæuola filius eſt P. Scęuolæ conſulis anno DLXXVII. Cicero auctor in Bruto. frater P. Craſsi biennio poſt conſulis, ut idem ſignificat in Lucullo. In fragmentis Capitolinis eſt L. CALPVRNIVS PISO FRVGI. recte. ſcribit enim Cicero in Verrē, & pro Fonteio, primum hunc è Piſonibus eſſe FRVGI uocatum. Idem tribunus pl. legem tulit de repetundis Marcio, & Manilio conſulibus, & annales Romanos ſcripſit. Cicero in Bruto.

De ſeditione Ti. *Gracchi tribuni pl.*

HIS conſulibus reſp. Romana ſeditione à Ti. Graccho tribuno pl. excitata, uehementiſsime perturbata eſt, quòd ipſum aliorum, quæ plurima ſequuta ſunt, malorum initium fuiſſe exiſtimatur. Res autem acta ſic eſt. Ti. Sempronius Gracchus clariſsima familia, atque optimis maiorum exemplis tribunus pl. ad popularem aucupandam auram legem tulit inuitis ſenatoribus, atque equitibus, ne quis ex agro publico plus quàm D iugera poſsideret. cui cum M. Octauius collega cauſſam diuerſæ partis defendenti intercederet, in eum furorem exarſit, ut ei poteſtatem lege lata abrogaret, ſeq; & Caium fratrem, & Ap. Claudium ſocerum triumuiros ad diuidundum agrum crearet. promulgauit & alterā legem, qua ſi quis latius agrum patefaceret, ut ijdem triumuiri iudicarent, qua publicus ager, quà priuatus eſſet. deinde cum minus agri eſſet, quam quod diuidi poſſet ſine offenſa etiam plebis, quoniam eos in ſummam ſpem opum erexerat, legem ſe promulgaturum oſtendit, ut ijs, qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia, quæ regis Attali fuiſſet, diuideretur. hæredem autem populum R. reliquerat Attalus rex Pergami, Eumenis filius,

filius, paulo ante mortuus. Tot igitur indignitatibus commotus grauiter eſt ſenatus, ante omnes P. Mucius conſul. qui cum in ſenatu in Gracchum perroraſſet, raptus ab eo ad populum, rurſus in eum pro roſtris concionatus eſt. Cum autem iterum tribunus pl. creari Gracchus uellet, quod cum ſummo reip. exitio futurum optimates arbitrabantur, auctore P. Cornelio Naſica in Capitolio ab optimatibus occiſus eſt, ictus fragmentis ſubſelliorum, & inter alios, qui in eadem ſeditione occiſi erant, inſepultus eſt in flumen proiectus. hæc fere ex epitoma LVIII. in libro autem de uiris illuſtribus in eandem ſententiam ita ſcriptum eſt: Ti. Gracchus tribunus pl. legem tulit, ne quis plus D agri iugera haberet. Octauio collegæ intercedenti nouo exemplo magiſtratum abrogauit. deinde tulit, ut ea familia, quæ de Attali hæreditate erat, ageretur, & populo diuideretur. poſt cum prorogare ſibi poteſtatem uellet, aduerſis auſpicijs in publicum proceſsit, ſtatimq; Capitolium petijt, manum ad caput referens, qua ſalutem ſuam populo commendabat. hoc nobilitas ita cepit, quaſi diadema poſceretur. ſegniterq; agente Mucio conſule Scipio Naſica ſequi ſe iuſsis, qui ſaluam remp. uellent, Gracchum in Capitolium perſequutus oppreſsit. cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tiberim miſſum, unde ille Viſpillo dictus. Eadem uberius Appianus, Plutarchus, & Velleius. Hinc Cicero de aruſpicũ reſpon. dixit: Ti. Graccho inuidia Numantini fœderis, cui feriendo, quæſtor C. Mancini conſulis cum eſſet, interfuerat, & in eo fœdere improbando ſenatus ſeueritas dolori, & timori fuit. iſtaq; res illum à grauitate patrum deſciſcere coegit. & pro Sextio: Ti. Gracchus legem ferebat agrariam. grata res erat populo. nitebantur contra optimates, quòd ea diſcordiam excitari uidebant. & cum locupletes poſſeſsionibus diuturnis mouerentur, ſpoliari remp. propugnatoribus arbitrabantur. & in Catilinam: Ti. Gracchus, quòd iterum tribunus pl. fieri uellet, occiſus. & de legibus: Ti. Gracchum nihil aliud perculit, niſi quod poteſtatem intercedendi collegæ abrogauit. & pro domo: P. Scipionis factum ſtatim P. Mucius conſul, qui in gerenda rep. putabatur fuiſſe ſegnior, multis ſenatuſconſultis non modo defendit, ſed etiam ornauit. & pro Plancio: P. Mucius arma, quæ priuatus P. Scipio ſumpſerat, ea Ti. Graccho interempto iure optimo ſumpta eſſe defendit.

De re geſta cum ſeruis in Sicilia, & Italia, & cum Numantinis in Hiſpania.

HOC anno bellum in Sicilia L. Piſo conſul ita geſsit, ut eius uirtutis populum Romanum haud pœnituerit, quemadmodum ueterum in commentarijs ſcriptum eſt, quorum uerba proferam, ut quid de eo nobis ſcriptum relictum ſit, omnes intelligant. ſic loquitur Oroſius: Poſt Fuluium Piſo conſul in Sicilia Mamercium oppidum expugnauit, octo millia fugitiuorum interfecit, quos capere potuit patibulo affixit. & Valerius ita lib. II: L. Calpurnius Piſo in Sicilia bellum cum fugitiuis geſsit, & acerrime in Titium equitum præfectum, qui fugitiuis arma tradiderat, animaduertit. Idem ſcribit Frontinus lib. IIII, cap. I, ac Valerius lib. IIII, hoc modo: Calpurnius Piſo conſul graui fugitiuorum bello à ſe liberata Sicilia, eos quorum præcipua opera uſus fuerat, imperatorio nomine donis cum proſequeretur, inter eos filiũ ſuum aliquot locis prœliatum fortiſsime titulo trium librarum aureæ coronæ decorauit. Atque hæc quidem minime dubiam uictoriam Piſonis oſtendunt. at in epitoma LVIII rem aduerſus fugitiuos uario euentu geſtam ſcriptum eſt, & apud Obſequentem, in Sicilia à fugitiuis Romanos exercitus eſſe necatos. Neque uero Sicilia ſolum hoc tẽpore ſeruili peſte uexata eſt, ſed etiam Italia, quod & apud Obſequentẽ, & apud Oroſium extat. Oroſius quidem poſt Gracchanam ſeditionem ita ſcribit: Orta in Sicilia belli ſeruilis contagio multas late infecit prouincias. Nam & Minturnis CCCCL ſerui in crucem acti, & Sinueſſæ ad IIII millia ſeruorum à Q. Metello, & Cn. Seruilio Cæpione oppreſſa ſunt. & Obſequens: In Italia multa millia ſeruorum, quæ coniurauerant ægre comprehenſa, & ſupplicio conſumpta. Hæc autem dum in Sicilia, Italiaq; cũ ſeruis geruntur, P. Scipio in Hiſpania prorogato imperio debellauit, atque Numantiam ipſam eius belli caput excidit. ſignificat hoc ipſum cum Obſequens, tum etiam Cicero in primo de officijs, cum ſcribit: Africanus in excidenda Numantia non plus reip. profuit, quam eodem tempore P. Naſica cum Ti. Gracchum interemit. Res autem ex ſententia Appiani geſta ſic eſt. Cum omne ſtudium Scipio in populando agro, ubi hibernauerat, collocaret, accidit ut quodam die ad pagum neſcio quem ualle, rupeq; altiſsima cinctum exercitus eius maximum in diſcrimen adduceretur. Etenim cum magna pars militum intra pagum populationibus eſſet intenta, equites autem pauci agros incurſionibus prædarentur, ab inſidijs hoſtium, qui non procul à pago in rupe conſederant, circumuenti uix ſatis firmi ad ſe tutandum eſſe uidebantur, niſi propere Scipio accurriſſet. qui cum ad ſigna extra pagum conſtitiſſet, ſuis repente per tubicinem euocatis, facta in hoſtes impreſsione, eos in fugam coniecit. neque tamen illos perſecutus, ſe intra munitiones ſuas recepit paucis utrinq; occiſis.

ciſis. atque ita quidem Appianus. Oroſius autem, cum partem æſtatis, inquit, totamq; hiemem ne tentata quidem pugna Scipio tranſegiſſet, hoc eum demum profeciſſe, quòd ubi pugnandi copia facta eſt, Romani impetu Numantinorum oppreſsi cum terga uertiſſent, increpatione minisq; imperatoris erecti, conuerſis ſignis hoſtem fugarunt. cuius etiam ſententiam Fontinus comprobat, qui Scipionem tradit, cum exercitum ſuum in fugam compulſum uideret, ſe palam eum pro hoſte habiturum pronunciaſſe, qui in caſtra rediſſet. Eodem tempore Antiochus Syriæ rex cum ad Scipionem munera miſiſſet ampliſsima, magnitudinem animi ſui Scipio declarauit. qui, cum alij imperatores munera regum occultare ſoliti eſſent, ea ipſe pro tribunali accepit, atque omnia quæſtorem referre in tabulas publicas iuſsit, cum ex ijs ſe fortiſsimum quenq; uirum palam donaturum eſſe profiteretur. Poſthæc bina ad Numantiam caſtra poſuit. quorum unis ipſemet præfuit, alteris Q. Maximum fratrem præfecit. eo tempore accidit, ut à Numantinis ſeſe ex urbe proripientibus ſæpe pugna laceſſeretur. at ille haud cum ijs eſſe pugnandum ratus, qui deſperatione acti ad dimicandum deſcenderent, ſui poteſtatem non faciebat. cumq; idcirco à nonnullis nimiæ quaſi tarditatis argueretur, id potiſsimum reſpondebat, ſe à matre ſua imperatorem genitum eſſe, non bellatorem. Ergo à prœlio abhorrens animum ad hoſtes obſidione premendos, ac fame conficiendos intendit. ea cauſſa fecit, ut literas per omnes prouincias, & ſocias ciuitates dimitteret, à quibus auxilia peteret. quæ cum ad diem conueniſſent, urbem ipſam hoc modo circumuallare inſtituit. primum copias ſuas, atque auxilia ciuitatum in plures partes diſtribuit, ſimulq; ijs, ut totam undiq; urbem foſſa, ualloq; cingerent, imperauit. Quod ſi ab erumpentibus hoſtibus opere forte prohiberentur, ſe interdiu purpureo uelo, noctu ignibus fieri certiorem iuſsit. His uero perfectis alteram foſſam poſt hanc ducere cœpit, & murum erigere, qui in altitudinem pedes decem, in latitudinẽ octo pateret, in eoq; turres iugeri inter ſe interuallo diſtantes excitare. cũ autem ſtagnum quoddam cum mœnibus coniunctum muro ſepire non poſſet, aggere ualido circundedit. Hoc apparatu ita clauſa omni ex parte à Scipione Numantia erat, ut nemo egredi, neque ingredi terra inuito illo poſſet. Verum cum flumen Durius urbem præterlaberetur, erat id quidem Numantinis commodiſsimum tum ad commeatus importandos, quos ſecundum nacti uentum paruis in urbem nauiculis inuehebant, tum ad homines emittendos, qui ſe undis obruentes, foras enatabant. Igitur eius fluminis uſum cum eripere Numantinis Scipio ſtatuiſſet, ubi illud propter eius altitudinem, latitudinem, rapiditatemq; iungi ponte non poſſe animaduertit, caſtellum in utraq; ripa conſtituit, ab ijsq; caſtellis proceras trabes firmiſsimis funibus utrinq; ſuſtentatas in aquam demiſit. trabes autem erant mucronibus enſium circunfixæ, quæ magno impetu in orbem ductæ prohibebant, ne quis nauigando, aut natando exire, aut ingredi poſſet. ex quo Numantini inopia rei frumentariæ ſimul, & conſilij laborare cœperunt; cũ nec quicquam neceſſarium poſſet inuehi, nec quid foris ageretur, ulla ratione cognoſci. Quod ſi qui forte aliquo modo frumentatum exiſſent, eos tamen Scipio interfici prohibebat, quòd diceret, hoc celerius eos abſumpturos frumentum, quod haberent, quò plures fuiſſent. His rebus ita conſtitutis ſuper turres machinas, ceteraq; ad iacienda tela tormenta collocauit, omnibusq; non cohortibus ſolum, ſed etiam centurijs funditores, & ſagittarios interiecit. pariq; ratione uiros in muris ex interuallo diſpoſuit, qui omnium, quæcunq; gererentur, clamore edito, eoq; inde ab alijs deinceps excepto, & proximis tradito certiorem ſe repente facerent. Iis uero, qui in turribus erant, edixit, ut ſi quid ſciri opus eſſet, id ſigno dato denunciarent, quę uero certius ab ſe cognoſci oporteret, ea ut per nuncios indicarẽt. adhæc totum exercitum, qui ad ſexaginta millia hominum continebat, quadripartito diuiſit: quorum alios pro muris uoluit excubare, alios in uſus neceſſarios, ſi quò forte contendendum eſſet, reſeruauit. uiginti porrò millia, quæ uſu poſtulante pugnarent, totidemq;, quæ ſi quid ijs durius accidiſſet, ſubſidio eſſent, conſtituit. ijsq; locus erat ſuus cuiq; attributus, ex quo decedere cuiquam iniuſſu imperatoris permiſſum non erat. ex qua diligentia efficiebatur, ut quoties hoſtes impetum feciſſent, tum omnes, qui ad id parati erant, ex qua parte ſignum datum fuiſſet, ſe proriperent. Numantini uero quoties muri cuſtodias inuadebant (ſæpe autem id faciebant) partim multitudine ſignorum, quæ ad ceteros excitandos è turribus edebantur, partim aſpectu eorũ, qui propere aduolabant, tum nunciorum huc, & illuc curſitantium copia, tum fortitudine eorũ, qui uallum, murumq; acerrime defendebant, tum deniq; tubarum, quæ bellicum è turribus canebant, altiſsimo perterriti ſono nihil proficiebant. Hac ergo ratione Scipio cum ſeptos illos teneret, putabat haud diutius obſidionem eſſe paſſuros, preſertim cum neque uirorum, neque armorum, neque cibariorum ſubſidij quicquam ijs poſſet ulla ex parte ſuppeditari. Cum autem illi ita iam fame aflictarentur, ut diutius obſidionem ſuſtinere non poſſe uiderentur, Rhetogenes quidam extitit inter Numantinos longe & audacia & fortitudine princeps, qui periclitanti patriæ ultimis eius temporibus auxilium ferret. Is comitibus quinq;, quos in ſuam ſententiam pertraxerat,

rat, totidemq; famulis, atque equis aſſumptis, noctis ſilentio ſpatium illud, quod inter urbem, & munitiones erat cum traieciſſet, ſcalis ſecum allatis munitiones ſuperat. Ibi cuſtodes imparatos adortus, remiſsis famulis equos conſcendit, ac protinus ſingulas Areuaccum urbes adit, ſimulq; eos docet, quanto res Numantinorum in periculo ſint, uidendum eis diligentius eſſe, ne ſimilis ad eos caſus recideret. optimam autem ad id rationem futuram, ſi cognatæ ciuitati maxime neceſſario tempore ſubuenirent. Hæc oratio nullius populi animos permouit, niſi Lucenſis. quæ ciuitas à Numantia quinq; millia paſſuum diſtat. cuius cum iuuentus omnis ſubſidio Numantinorum eſſet intenta, maiores natu ueriti, nequid prauis adoleſcentum conſilijs detrimenti acciperent, confeſtim Scipionem certiorem faciunt. Ea de cauſſa Scipio hora noctis octaua magna manu ſine impedimentis accurrit, & ante lucem urbem exercitu circumſedit, ſimulq; petiit, ut iuuentutis principes in poteſtatem ſibi dederentur. Ciuibus eos euaſiſſe dicentibus, ſeſe bello ciuitatem perſecuturum eſſe demonſtrat. qua de cauſſa traditi ſunt ei iuuenes ad quadringentos, quibus cum manus præcidiſſet, ſubito motis caſtris Numantiam ſe recepit. Vltimis temporibus Numantini, ubi diligentia Romanorum nihil his rebus profici poſſe intellexerunt, cum omnino non dum animo defeciſſent, ſex legatos ad Scipionem de pacis conditionibus mittunt. Eorum princeps Auarus laudata Numantinorum animi magnitudine magnifice apud Scipionem locutus, Numantinos ſe dedere ei paratos dixit eſſe, ſi tolerabilia imperarentur; ſin minus, omnino ſe in acie interfici malle, quàm non ueterem belli gloriam, libertatemq;, quam à maioribus acceperant, retinere. Scipio cum ex captiuis, quo ſtatu res in vrbe eſſent, comperiſſet, ueram ſine vlla exceptione deditionem fieri uelle reſpondit, ſimul urbem eos, arma, & ſe, atque omnia ſua fidei, & poteſtati ſuæ committere. Hæc cum legati populo Numantinorum exponerent, quanquam non aliud Scipionem daturum eſſe reſponſum ſuſpicati antea fuerant, tamen ira incenſi, libertatis amore, quia nunquam alias ante ſeruitutem ſeruiſſent, iamq; præſenti calamitate acerbius efferati, & de ſua poteſtate deiecti eſſent, Auarum, ceteroſque legatos, tantorum malorum nuncios interficiunt, ſuſpicati ne illi publica ſalute neglecta aliquid cum Scipione priuatim de incolumitate propria pepigiſſent. Poſtremo ad id inopię uentum eſt, ut omnibus generibus ciborum deficientibus, ac fructibus, iumentis, herbiſq; omnibus conſumptis lora, detractaſq; ſcutis pelles, ubi feruida molliſſent aqua, comeſſe incœperint. quibus confectis ſe ad morientium hominum cadauera tranſtulerunt. cum interim ægrotorum nullam rationem haberent, ac pro ſe quiſque quò plus poſſet, imbecilliori uim facere conaretur. adhæc uero grauis etiam peſtilentia inuaſerat, quam diutina concluſio, & mutatio uictus, præterea teterrimus cadauerum odor tota paſſim iacentium urbe vulgauerat. Quibus illi fracti, ac ſuperati malis conſilium tandem ſe Scipioni dedendi ceperunt, ſeque horrido, & incompto capillo ſupplices ad eum contulerunt. Scipio poſtulatis eorum auditis iuſsit, ut eodem illo die arma certum quendam in locum omnia comportarent, ipſi poſtridie in alium omnes conuenirent. Numantini diem ſibi ad id faciendum ut produceret, petierunt, quòd adhuc in urbe non pauci eſſent, qui libertatis amore ſibi mortem afferre uel ferro, uel fame cuperent. ex ijs autem ubi alij ſeſe alio modo interemiſſent, reliqui tertio die, uti imperatum fuerat, in conſtitutum locum ſe contulerunt, deformes, truculento aſpectu, atque multo ſordidiore habitu, ita ut ea fortuna facile miſericordiam commouere in animis etiam hoſtium poſſent. quorum Scipio cum paucos ad triumphum ſepoſuiſſet, reliquos ſub haſta uendidit, urbemq; ipſam funditus euertit. Hæc Appianus. Florus autem, atque Oroſius Numantinos cum omnino erumpere in hoſtes, ac uiriliter occumbere ſtatuiſſent, carne prius ſemicruda, & largiore potione ſumpta ſe ingurgitaſſe ſcribunt, non uini, cuius is locus minime ferax eſt, ſed ſucci tritici artificioſe confecti, quam Celiam incolæ uocant. Scipio uero, cum hoſtium conſilium præſenſiſſet, haud pugnandi copiam fecit. Id ægre primum Numantini tulerunt, quòd ſibi uel ad patriam defendendam, uel ad glorioſam mortem oppetendam intercludi aditum intelligerent. deinde uero cum omnino repentina eruptione prœlio Romanos laceſſere decreuiſſent, & ſiquid ipſi extremis temporibus proficere poſſent tentare, ex improuiſo in aciem deſcendentes Romanos inuadunt. Ibi magno ſpatio utrinq; dimicatum eſt. iterumq; Romani ſe pugnare cum Numantinis fugiendo ſenſiſſent, niſi duce Scipione pugnaſſent. Numantinorum tamen res deterior fuit, qui fortiſsimo quoque ex ſuis amiſſo prœlio exceſſerunt, ita tamen, ut compoſitis ordinibus, nec ueluti fugientes ſe reciperent, nec oblata ad ſepulturam cadauera ſuorum acciperent. Poſtremo omnia experti, quòd res nulla proceſſerat, decernunt ex oppido profugere, atque ex hoſtium manibus occulte, ſi poſſent, euadere. at eorum incœptum uxores nimio uirorum amore flagrantes ruptis cingulis equorum impediunt. Quare ultima deſperatione ad moriendum impulſi portas urbis clauſerunt, ac ſe, duces, patriamq; ferro, ueneno, & ſubiecto undiq; igni perdiderunt. Frontinus Numantinos ait, ne ſe dederent, mori præcluſis domorũ ſuarum foribus maluiſſe.

luiſſe. Eodem tempore Theogenem quendam tradit Valerius uirum genere, pecunia, honoribusq; præſtantẽ uicum ſuum, qui erat in urbe pulcherrimus, incendiſſe nutrimentis ignis raptim ex omni parte contractis, protinusq; diſtrictis gladijs duobus in medium conſtitutis binos uiros ea conditione inter ſe dimicare iuſsiſſe, ut qui uictus eſſet abſciſsis à capite ceruicibus in ardentia tecta conijceretur. qua ratione cum omnes prorſus eos neci tradidiſſet, tum demum etiam ſe ipſum in ignem medium inieciſſe. Scipio autem urbem ingreſſus nihil prædæ inuenit, quòd aurũ, argentum, arma, ueſtes, ceteraq; eiuſmodi omnia igni abſumpta eſſent. ac ne unum quidem Numantinorũ in uincula coniecit, quòd omnes perijſſent. Ita de Numantiæ interitu fama duplex eſt: alij à Numantinis eam incenſam ſcribunt, alij à Scipione deletam, idq; etiam ſine auctoritate ſenatus, uel quòd Scipio id è rep. eſſe cẽſeret, uel quòd natura crudelis in eos eſſet, quos ui caperet, uel certe, quòd maximis urbium euerſionibus clarius ſe nomen ſuum eſſe redditurum putaret. Numantia deleta reliquam regionem in fidem accepit, ceteras, quæ defecerant Hiſpaniȩ ciuitates, partim ui, partim deditione in poteſtatem ſuam redegit, agros Numantinorum urbibus uicinis diſtribuit, labantes in fide confirmauit, reliquis tributa impoſuit.

DE COS. AN. DCXXI.

In hunc annum creati conſules fuerunt auctore Caſsiodoro P. Popillius, P. Rupilius. eorum meminit Cicero lib. XIII ad Att. C. Tuditanum, inquit, uideo in Libonis prætorem P. Popillio, P. Rupilio cos. & in Verrem: Ennam tenuerunt P. Popillio, P. Rupilio cos. ſerui fugitiui. In fragmentis etiam Capitolinis eſt P. POPILLIVS C. F. P. RVPILIVS P. F. P. N. Rupilium, & Popillium cos. nominat Velleius lib. II. Rupilium, & Lænatem Cicero in Lælio. Eũdemq; intelligit cum ait: Scipio Rupilium conſulem fecit, Lælium non potuit. P. Rupilij mentio eſt etiam in epitoma LIX. C. Popillium C. Popillij filium eſſe arbitror conſulis an. DXCV. His cos. S. C. factum in eos, qui Ti. Gracchum ſequuti eſſent. quæſtione habita multi damnati ſunt. Plutarchus in Gracchis. id quod auctore maxime P. Popillio cos. factum eſt.

De triumphis D. Bruti, & P. Scipionis Africani ex Hiſpanijs.

Res à D. Bruto conſule, & pro cos. proſpere in Luſitania, & Gallæcia, unde Callæcus poſtea appellatus eſt, per triennium geſtas ſupra commemorauimus. Ob eas triumphum ei decretum eſſe nemo dubitat. eum enim Plutarchus in Gracchis de Luſitanis, Eutropius de Luſitanis, & Gallæcis triumphaſſe ſcribit. Quin etiam idem Eutropius indicat eundem hoc anno triumphaſſe, cum ita ſcribat: Attalus rex Aſiæ heredem populum R. reliquit. mox etiam D. Brutus de Gallæcis, & Luſitanis triumphauit, & P. Scipio Africanus de Numantinis ſecundũ triumphum egit. XIIII anno, poſtquam priorem de Africa egerat. Ergo in eundem annum reiecti duo nobiliſsimi triumphi ſunt, alter ex ulteriore, alter ex citeriore Hiſpania, in quibus prouincijs per multos iam annos bellum à Romanis ſine effectu gerebatur. credo autem ſerius Brutum triumphaſſe, quòd ulterior Hiſpania nunquam ordinata prouincia ſit, niſi exciſa Numantia, ac miſsis in utraſq; Hiſpanias X legatis. Appianus. P. etiam Scipionis præclaræ res ad Numantiam per biennium geſtæ ante expoſitæ ſunt. Triumphaſſe autem eum hoc anno docet aperte Cicero in Philippicis, ubi ait triumphatum ab eo eſſe anno ante Valerium, & Licinium conſules. item Eutropius, Oroſius, & epitoma LIX. apud quos eſt Scipionem poſteriorem triumphum egiſſe XIIII anno, quàm priorem de Carthagine egerat. In hoc triumpho XII millia pondo argenti tranſlata auctor eſt Plinius lib. XXXIII, cap. XI. Appianus Numantini cognomen ex hac uictoria inueniſſe Scipionem ſcribit.

De ſeruis in Sicilia debellatis, et ouatione P. Rupilij pro cos.

Eodem etiam anno ad bellum ſeruile in Siciliam profectus P. Rupilius conſul ſeruos ſubegit, ac bello confecto prouinciam ordinauit. Id enim ex Romanorum monumentis elicitur, quorum verba, ut res apertius demonſtretur, ac certius, ſubiungentur. ſic Oroſius: Piſoni cum Rupilius cos. ſucceſsiſſet, Taurominium, & Ennam firmiſsima fugitiuorum refugia bello recepit, ubi amplius, quàm XX millia ſeruorum trucidata referuntur. Valerius lib. II: P. Rupilius cos. eo bello, quod in Sicilia cum fugitiuis geſsit, Q. Fabium generum ſuum, quia negligentia Tauro minitanam arcem amiſerat, prouincia iuſsit decedere. Cicero in Verrem: Ennam tenuerunt P. Popillio, P. Rupilio cos. ſerui fugitiui. at Valerius lib. IX: P. Rupilium cos. Ennam, quam prædones

dones tenuerunt, in poteſtatem populi R. redegit. in epitoma autem LIX: P. Rupilius cos. in Sicilia cum fugitiuis debellauit. & rurſus Val. lib. VI: P. Rupilius in Sicilia operam publicanis dedit, & ultimam inopiam ſuam auctorato ſocijs officio ſuſtentauit. ab hoc poſtmodum conſule leges uniuerſi Siculi acceperunt, acerbiſsimoq; prædonum, ac fugitiuorum bello liberati ſunt. Pædianus quoque in IIII Verrinam: P. Rupilius quondam ex publicano factus conſul, poſtea x legatorum ſententia leges Siculis conſcripſit. & Florus: Tandem P. Rupilio imperatore ſupplicium de ſeruis ſumptum eſt hos enim uictos, & apud Ennam nouiſsime obſeſſos cum fame quaſi peſtilentia conſumpſiſſet, reliquias latronum compedibus, cathenis relegauit, crucibusq; puniuit. fuitq; de ſeruis ouatione contentus, ne dignitatem triumphi ſeruili inſcriptione uiolaret. quanquam apud Florum eſt, non P. Rupilius, ſed Perpenna, uitioſe. neque enim Perperna cum ſeruis, ſed cum Ariſtonico debellauit, ut poſt dicemus. Ego tamen P. Rupilium non in conſulatu triumphaſſe, ſed pro cos. puto. ſi quidem ſcribit in Verrem Cicero, leges à P. Rupilio prætore Siculis eſſe conſcriptas. prætorem autem, ut alias, pro conſulem intelligit.

DE COS. AN. DCXXII.

CONSVLES ſuggerit in hunc annum Caſsiodorus P. Craſſum, L. Valerium. Cicero Philippica XI L. Valerium Flaccum, P. Licinium Craſſum. P. Licinij Craſsi conſulis meminerunt omnes, qui de bello Ariſtonici ſcripſerunt. Hic P. Craſſus Diues Scæuolæ frater dicitur à Cicerone in libris de oratore, & in Bruto, unde eum Mucianum uocat Velleius lib. II, ut adoptatū eum ex gente Mucia in Craſſorum familiam notet. Idem ditiſsimus, nobiliſsimus, eloquentiſſimus, iuriſconſultiſsimus, pontifex maximus fuiſſe traditur à Gellio lib. I, cap. XIII. L. Valerium, quem eundem flaminem Martialem fuiſſe ſcribit Cicero in Philippicis, L. Valerij filium eſſe reor conſulis anno DCI. Hoc loco fragmenta duo Capitolina inter ſe diuulſa, nec ſuo loco ab ijs, qui ea in Capitolio digeſſerunt, poſita, compoſui; ex quo hic, & inſequens annus maxime illuſtratur. Eorum fragmentum unum eſt hoc.

ANCI
SERRA
OR. L. F. LVIII:
PISO.
FLACCVS.
DCXX. . MV
P. POPI
P. LICI
CE
I
L. CALPVRNIVS FRV
P. RVPILIVS P. F. P. N.
VALER

alterum autem, quod non huic annexum, atque affictum eſt, uerum longo poſt interuallo poſt annum DCXXC collocatum, eſt hoc.

IVS C. F.
VS P. F. P. N. CR
CAECIL

quod fragmentum ita cum parte ſuperioris coniungendum eſt.

DCXX. P. MVcius Scæuula. L. CALPVRNIVS Piſo FRVgi.
P. POPIlliVS C. F. Lænas. P. RVPILIVS P. F. P. N.
P. LICINiVS P. F. P. N. CRaſſus. L. VALERius Flaccus.
CEns. Q. CAECILius Metellus
M. Perperna.

De cenſoribus, & luſtro LIX.

Ex fragmentis Capitolinis intelligitur his conſulibus cenſorem Q. Cæcilium fuiſſe. is fuit Q. Cæcilius Metellus Macedonicus, cui collega additus Q. Pompeius. ſic eſt enim in epitoma LIX: Q. Pompeius, & Q. Metellus tunc primum uterque ex plebe cenſores facti. Luſtrum à cenſoribus eſt conditum. cenſa ſunt capita, CCCLXVIII millia DCCCXXXIII, præter pupillos, & uiduas. Q. Metellus cenſor cenſuit, ut omnes cogerentur ducere uxores liberorū procreandorum cauſſa. extat oratio eius, quam Auguſtus Cæſar cum de maritandis ordinibus ageret, uelut in hæc tempora ſcriptam in ſenatu recitauit. C. Atinius Labeo tribunus pl. Q. Metellum cenſorem, à quo in ſenatu legendo prætéritus erat, de ſaxo deijci iuſsit. quod ne fieret, ceteri tri-

buni pl. auxilio fuerunt. Hunc autem fuiſſe Q. Metellum Macedonicum docet Plinius lib. VII, cap. XLIIII. Q. Pompeij cenſoris meminit etiam Cicero in Bruto. Luſtrum factum eſſe anno ſequenti puto M. Perperna cos. eius certe mentio fit in epitoma poſt M. Perpernæ cos. mentionē.

De bello Ariſtonici Aſiatico.

Hoc tempore nouum in Aſia bellum coortum eſt, quæ ab Attalo Eumenis filio Pergami rege moriente populo Ro. relicta Mucio, & Calpurnio conſulibus fuerat. Quo de bello ſic Iuſtinus lib. XXXVII: Ariſtonicus Eumenis filius non iuſto matrimonio, ſed ex pellice natus, poſt mortem Attali uelut paternum regnum inuaſit Aſiam. cum multa ſecunda prœlia aduerſus ciuitates, quæ metu Romanorum ſe tradere ei nolebant, feciſſet, iuſtusq; rex iam uideretur, Aſia Licinio Craſſo conſuli decernitur, qui intentior Attalicæ prædæ, quàm bello, cum extremo anni tempore inordinata acie prœlium conſeruiſſet, uictus pœnas inconſultæ auaritiæ ſanguine dedit. Florus autem ita: Attalus rex Pergamenorum Eumenis filius regnum populo R. teſtamento reliquit. Ariſtonicus regij ſanguinis ferox iuuenis urbes regibus parere conſuetas partim facile ſollicitat, paucas reſiſtentes Mindon, Samon, Colophonen ui recepit. Craſsi quoque prætoris cæcidit exercitum, ipſum quoque cepit. ſed ille memor & familiæ & Romani nominis cuſtodem ſui barbarum uirgula excæcat in exitium ſui. quod uolebat, ita concidit. Craſſo conſuli affuiſſe Nicomedem Bithyniæ, Mithridatem Ponti, Ariarathen Cappadociæ, & Pylemenem Paphlagoniæ reges, Craſſum ipſum interfectum, caput eius Ariſtonico oblatum, corpus Smyrnæ ſepultum tradit Eutropius. In epitoma autem LIX hoc pacto ſcriptum eſt: Ariſtonicus regis Eumenis filius Aſiam occupauit, cum teſtamento Attali regis legata populo Ro. libera eſſe deberet. aduerſus eum P. Licinius Craſſus conſul, cum idem pont. max. eſſet, quod nunquam antea factum erat, extra Italiam profectus prœlio uictus, & interemptus eſt. & Strabo lib. XIIII: Ariſtonicus Attalo Philometore mortuo, cum de regno occupando, tanquam ex eius ſtirpe unus, cogitaret, nauali prœlio ad Cumæam ab Epheſijs ſuperatus, in mediterraneam regionem recedens uocatis ad libertatem ſeruis maximum exercitum comparauit, atque Thyatira primum, deinde Appolloniadem occupauit. cum autem ciuitates, atque Nicomedes Bithyniæ, & Ariarathes Cappadociæ reges exercitus ſummiſiſſent, atque Romani legati quinque adueniſſent, & cum maximis copiis P. Craſſus conſul; ipſe Craſſus ad Leucas, cum quidam eum adorirentur, prœlio dimicauit. De eodem ſic Cicero Philip. XI: Cum Ariſtonico bellum gerendum fuit L. Valerio. P. Licinio cos. rogatus populus, quem id bellum gerere placeret, Craſſus conſul pont. max. Flacco collegæ flamini Martiali multam dixit, ſi à ſacris diſceſsiſſet. ſed ne tum quidem populus Ro. ad priuatum detulit bellum, ſed conſuli potius Craſſo, quàm priuato Africano gerendum dedit. Hunc autem interfectum eſſe ſequentibus cos. ſcribit Obſequens. recte. ſcribit enim etiam Velleius Craſſum ex Aſia decedentem pro conſule interemptum. De eodem in Aſia imperatore tradit Gellius lib. I, cap. XIII. & Valerius lib. VIII, cap. VI de nece eius, capite de fortitudine.

DE COS. AN. DCXXIII.

Ap. Claudium, M. Perpernam cos. in hunc annum ſubdit Caſsiodorus, & Obſequens. Ceterum hunc C. Claudium uocat Cicero lib. III de legib. cum ait: Craſsi ſapientiſsimi hominis ſententiā ſenatus ſecutus eſt, cum decreuiſſet C. Claudio conſule de Carbonis ſeditione referente, eo inuito, qui cum populo ageret, ſeditionem non poſſe fieri. Hunc autem C. Claudium cum Cicerone uoco. ſiquidē idem pro Plancio ſcribit, Ap. Claudiū, qui cōſul fuit anno DCLXXIIII, repulſam in ædilitate paſſum C. Claudio patre uiuo. M. Perpernæ conſulis meminerunt omnes, qui de Ariſtonici bello ſcripſerunt. Hunc ante conſulem, quàm ciuem fuiſſe tradit Valerius lib. III, cap. V. His cos. cum Carbo tribunus pl. rogationem tuliſſet, vt eundem tribunum pl. quoties uellet, creari liceret, rogationem eius P. Africanus grauiſsima oratione diſſuaſit, in qua dixit, Ti. Gracchum iure cæſum uideri. Gracchus contra ſuaſit rogationem, ſed Scipio tenuit. epitoma LIX. & Obſequens: M. Fuluij Flacci triumuiri diſſenſione in legibus ferendis angues duo nigri in cella Mineruæ allapſi ciuilem cędem portenderunt. Antiocho regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti hirundines in tabernaculo nidum fecerunt, quo prodigio neglecto prœlium commiſit, & à Parthis occiſus eſt. qua de re ſcriptum eſt etiam in epitoma, quam citaui.

De re geſta in Aſia cum Ariſtonico.

M. PERPERNA conſul ſucceſsit Craſſo in Aſiam, atque Ariſtonico acie uicto, captoq; bellum confecit. ante tamen mortuus, quàm Romam rediret, triumphare non potuit. Vt autem tota res geſta ſit, latius in ſequentis anni hiſtoria explicanda demonſtrabo.

DE COS. AN. DCXXIIII.

HIC annus conſules habuit M'. Aquillium, C. Sempronium, auctore Caſsiodoro. Oroſio autem, C. Sempronium Tuditanum, M'. Aquillium. Horum meminit Cicero de natura deorũ: Sol geminatus eſt, inquit, Tuditano, & Aquillio cos. quo quidem anno P. Africanus ſol alter extinctus eſt. & ad Q. Fratrem: Nouendiales feriæ fuerunt Aquillio, & Tuditano cos. paulo ante mortem Africani. Appianus lib. primo, Strabo lib. XIIII, alij, M'. Aquillij cos. meminerunt. Horum uterque ex triumphis eorũ Capitolinis deſcriptus eſt. His conſulibus ſeditiones à triumuiris Fuluio Flacco, C. Graccho, & C. Carbone agro diuidundo creatis excitatæ. quibus cum P. Scipio Africanus aduerſaretur, fortiſq;, ac validus pridie domum ſe recepiſſet, mortuus in cubiculo inuentus eſt. ſuſpecta fuit, tanquam venenum dediſſet, Sempronia uxor, hinc maxime, quòd ſoror eſſet Gracchorum, cum quibus ſimultas Africano fuerat. de morte tamen eius nulla quæſtio lata. Defuncto eo ſeditiones triumuirales acrius exarſerunt. epitoma LIX. Appian. lib. I.

De re cum Ariſtonico in Aſia geſta, et bello confecto, et triumpho M'. Aquillij pro cos.

CRASSO, vt dixi, in Aſiam Perperna conſul, Perpernæ M'. Aquillius ſucceſsit. Perpernam triũphaſſe indicare forte quibuſdam uideatur Valerius, cum ſcribit ita capite de ijs, qui humili loco nati clari euaſerunt: Non paruus conſulatus rubor M. Perperna, ut pote qui conſul ante, quàm ciuis. ſed in bello gerendo utilior aliquanto reip. Varrone. regem enim Ariſtonicum cepit, Craſſianæq; ſtragis punitor extitit. cum interim cuius uita triumphauit, mors Papia lege damnata eſt. at triumphaſſe eum negant alij omnes. ſiquidem M'. Aquillius ſucceſſor eius triumphauit. Id autem ut ceciderit, æquum eſt collectis ueterum annalium uerbis intelligere. ſic ſcribit Velleius: Aſiam L. Scipio Africani frater eripuit Antiocho, ſed beneficio ſenatus, populiq; R. mox ab Attalis poſſeſſam regibus M. Perperna capto Ariſtonico fecit tributariam. & alibi: Ariſtonicus uictus à M. Perperna, ductuſq; in triumpho, ſed à M'. Aquillio; capite pœnas dedit. Oroſius autem: Perperna conſul, qui Craſſo ſucceſſerat, audita morte Craſsi, & clade exercitus Ro. raptim in Aſiam peruolauit. Ariſtonicum recenti uictoria furentem improuiſo bello adortus nudatum omnibus copijs in fugam uertit, cumq; Stratonicen urbem, ad quam ille confugerat, obſidione cinxiſſet, trucidatum fame ad deditionem coegit. Perperna cos. correptus morbo apud Pergamũ obijt. Ariſtonicus uero ductus ad urbem Romam iuſſu ſenatus in carcere ſtrangulatus eſt. Addit Eutropius: Triumphari de eo non potuit, quia Perperna apud Pergamum Romam rediens diem obijt. Iuſtinus autem: In Craſsi locum miſſus Perperna conſul prima congreſsione Ariſtonicum ſuperatum in poteſtatem ſuam redegit, Attalicaſq; gazas hereditarias populi R. nauibus impoſitas Romam deportauit. quod ægre ferens ſucceſſor eius M'. Aquillius conſul ad eripiendum Ariſtonicum Perpernæ, perinde ueluti ſui potius triumphi munus eſſe deberet, feſtinata uelocitate contendit. ſed contentionẽ conſulum mors Perpernæ diremit. Strabo etiam lib. XIIII: M. Perperna, inquit, capto Ariſtonico, & Romam miſſo bellum confecit. Ariſtonicus ipſe in carcere mortuus eſt. Perperna morbo abſumptus. poſtea M'. Aquillius conſul cum decem legatis miſſus prouinciam compoſuit. Florus: Ariſtonicus à Perperna domitus, & captus, & per deditionem in vinculis habitus. Aquillius Aſiatici belli reliquias confecit mixtis ueneno fontibus ad deditionem quarundam urbium. quæ res ut maturam, ita infamem fecit uictoriam. De eiuſdem triumpho ſic ſcriptum eſt in epiſtola Mithridatis apud Saluſtium: Romani ſimulato impio teſtamento filium Eumenis Ariſtonicum, quia patrium regnum petiuerat, hoſtium more per triumphum duxere. Triumphauit autem ſero uel in prouincia conſtituenda occupatus, uel inimicorum, à quibus poſt etiam accuſatus eſt, inuidia impeditus. ſiquidem in annum DCXVII triumphus M'. Aquillij M'. F. M'. N. pro cos. ex Aſia reijcitur ab ijs, qui Capitolinos triumphos conſcripſerunt. Eadem belli occaſione etiam Lydiam ſedem antiquam regnorum, Cariam, Helleſpontũ, ac Phrygias ambas in poteſtatem populi R. deditione veniſſe Rufus, & Iornandes produnt. Phry-

 giam

giam uero ab Aquillio Mithridati regi Pontico pecunia accepta conceſſam, ipſum eo nomine Romæ poſtulatum, ſenatum Phrygiam liberam eſſe iuſsiſſe tradit Appianus lib. primo bellorum ciuilium, & in Mithridatica. Iuſtinus adijcit libro XXXVII Phrygiam Mithridati patri, Ariarathis Cappadociæ regis, qui in hoc bello ceciderat, filijs Lycaoniam, & Ciliciam datas.

De triumpho C. Sempronij Tuditani cos. de Iapudibus.

HOC anno Illyrios mouiſſe, ac domitos eſſe indicat triumphus C. Tuditani cos. qua de re ſic ſcriptum inuenio lib. primo apud Appianum: Cum Tuditanus conſul uereretur, ne iudex conſtitueretur litis, quæ plebi cum patribus de agrorum diuiſione erat, in Illyricum prouinciã profectus eſt. in Illyrica uero ita: Iapudes intra alpes incolentes Sempronius Tuditanus pugna ſuperauit. in epitoma aũt LIX: C. Sempronius cos. contra Iapudas primo male rem geſsit, mox victoria cladem acceptam emendauit uirtute D. Iunij Bruti eius, qui Luſitaniam ſubegerat. Eundem intelligi à Plinio puto lib. III cum ait: Tuditanus, qui domuit Iſtros, in ſtatua ſibi inſcripſit, ab Aquileia ad Titium flumen ſtadia CC. Hunc demũ conſulem de Iapudibus triumphaſſe ſcriptum eſt etiam in tabulis Capitolinis.

DE COS. AN. DCXXV.

DEINCEPS Cn. Octauius, T. Annius conſules ſequuti. auctor Caſsiodorus, præter eum nemo. T. Annium T. F. eius, qui conſul fuit anno DC, puto fuiſſe. Plutarchus etiam T. Annium quendam narrat cum Ti. Graccho in ſeditione contendiſſe. Cn. Octauius Cn. F. eſt eius, qui cos. fuit anno DCLXXXVIII.

DE COS. AN. DCXXVI.

L. CASSIVM, L. Cinnam conſules in hunc annum ſolus item edit Caſsiodorus. Hic eſt L. Caſsius Longinus, qui poſtea cenſor fuit anno DCXXIX, tribunus pl. fuerat Lepido, & Mancino cos. Cicero in Bruto, pro Roſcio, pro Sextio. L. Cinnam L. Cornelij Cinnæ patrem eſſe arbitror eius, qui poſtea conſul quater fuit.

DE COS. AN. DCXXVII.

M. AEMILIVM, L. Aurelium conſules in hunc annũ memorat Caſsiodorus, & Obſequens, M. Aemilium Lepidum, L. Aurelium Oreſtem Cenſorinus. M. Lepidum, L. Oreſtem Cicero in Bruto. L. Oreſtem filium eſſe puto L. Oreſtis conſulis anno DXCVI.

De re in Sardinia ab Oreſte cos. geſta.

L. AVRELIO Oreſti conſuli Sardinia obtigit. C. Gracchus ei quæſtor fuit per triennium, atque Oreſtem ipſum decedens Romam in prouincia reliquit. ut ait in Graccho Plutarchus. nam Gracchus ipſe ſe tantum biennium ait fuiſſe in prouincia apud Gellium lib. XV, cap. XII. ſub eodem M. Aemilius Scaurus ſtipendia fecit, ut eſt ſcriptum in libro de viris illuſtribus. Sardiniam autem hoc tempore mouiſſe, atque ab Oreſte ſubactam eſſe ſcriptum eſt in epitoma LX. Qui ſi ex ea triumphauit (neque enim quicquam certum habeo) certe id poſt M. Fuluium fecit, qui de Liguribus poſt triennium triumphauit. Nam hic ultra triennium in prouincia fuit, & Capitolini triumphi eum ante M. Fuluium non triumphaſſe indicant.

De cenſoribus.

QVINQVENNIVM admonet, ut in hunc annum cenſores conijciamus, quos tamen aliqua de cauſſa abdicaſſe arbitror, nec luſtrum feciſſe. ſiquidem poſtero anno alij cenſores fuiſſe commemorantur. Qui autem fuerint, parum liquet. Ego tamen Q. Fabium Seruilianum, & L. Cæcilium Metellum ſcripſi. & quòd ex ijs, qui conſulares eſſent uetuſtiſsimi eſſent, & quòd in conſulatu collegæ fuiſſent. De Q. Fabio cenſore ſic Valerius capite de pudicitia: Q. Fabius Maximus Seruilianus honoribus, quos ſplendidiſsime geſſerat, cenſuræ grauitate conſumatis exegit pœnas à filio dubiæ caſtitatis. De L. Metello ſic capite de teſtibus: Fratribus Metellis Quinto,

&

& Lucio conſularibus, & cenſorijs, altero etiam triumphali in Q. Pompeium A. F. repetundarũ reum acerrime teſtimonium dicentibus non abrogata fides. Hic eſt L. Metellus Q. Metelli Macedonici frater. Quam tamen infirmæ ſæpe in antiquitate concipienda coniecturæ ſint, omnes facile intelligere poſſunt. qui in hac re firmiores habuerit, eas ſequetur.

DE COS. AN. DCXXVIII.

M. Plautium, M. Fulcium conſules in hunc annum profitentur Caſsiodorus, & Obſequens. M. Plautium Hypſæum, M. Fuluium Flaccum Oroſius, & Frontinus de aquæ ductibus. De quibus ſic Valerius capite de ſuperbia: M. Fuluius Flaccus conſul M. Plautij Hypſæi collega, cum pernicioſiſsimas reip. leges introduceret, de ciuitate danda, de prouocatione ad populum eorum, qui ciuitatem mutare uoluiſſent, ægre compulſus eſt, ut in curiam ueniret. deinde partim monenti, partim oranti ſenatui, ut incœpto deſiſteret, reſponſum non dedit. Appianus lib. primo, M. Fuluium cos. tradit, primum Italos palam excitaſſe, ut ciuitatem peterent, cumq; in ea ſententia perſiſteret, à ſenatu in expeditionem miſſum. His cos. locuſtarum ingenti agmine in Africa, quæ à uento in mare deiectæ, fluctibusq; eiectæ odore intolerabili Cyrenis mortifero uapore grauem peſtilentiam pecori fecerant, hominum DCCC millia conſumpta tabe proditum eſt. Obſequens, epitoma LX, & Oroſius.

De cenſoribus, & luſtro LX.

His conſulibus cenſores fuiſſe L. Caſsium Longinum, & Cn. Seruilium Cæpionem inuenio apud Frontinum his uerbis ſcriptum: Cn. Seruilius Cæpio, & L. Caſsius Longinus, qui Rauilia appellatus eſt, cenſores anno ab urbe condita DCXXVII M. Plautio Hypſæo, M. Fuluio Flacco cos. aquam, quæ uocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem quidam Tuſculanum credũt, Romam, & in Capitolium adducendam curauerunt. eorum etiam ita meminit Velleius lib. II: Perſequamur notam ſeueritatem cenſorum Caſsij Longini, Cæpionisq;, qui Lepidum Aemilium augurem, quòd ſex millibus ædes conduxiſſet, adeſſe iuſſerunt. L. Caſsij, & Cn. Seruilij cenſorum meminit quoque Cicero in Verr. III. Luſtrum anno (ut puto) ſequenti conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXC millia, DCCXXVI. ut ſcriptum eſt in epitoma LX. quod luſtrum, ſi ſuperiora ſpectabis, LX numerabis.

De coniuratione Fregellana à L. Opimio præt. compreſſa.

Eodem anno ad Fregellas res geſta eſt à L. Opimio prætore. Id autem ſignificat Obſequens, qui Fregellas, quæ aduerſus Romanos coniurauerant, his cos. dirutas ſcribit. Coniurandi fortaſſe cauſſam attulit M. Fuluius conſul, qui Italicos populos primus in ſpem Romanæ ciuitatis, auctore Appiano, erexit. ſiquidem in Milonianam ſcribit Pædianus: L. Opimius in prætura Fregellas cepit, quo pacto uiſus eſt ceteros quoque Latini nominis ſocios male animatos repreſſiſſe. Plutarchus C. Gracchum ſuſpectum fuiſſe tradit, ne ſocios ſolicitaſſet, & coniurationis Fregellanæ ſocius fuiſſet. In libro de uiris illuſtribus ſcriptum eſt, eum Aſculanæ, & Fregellanæ defectionis inuidiam ſuſtinuiſſe. In epitoma autem LX ita eſt: L. Opimius prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit. & apud Velleium: L. Opimius prætor Fregellas excidit. & apud Valerium de iure triumphandi: L. Opimius Fregellanis ad deditionem compulſis triumphandi poteſtatem à ſenatu non impetrauit, non inuidia patrum conſcriptorum, ſed ſumma diligentia obſeruandi iuris, quo cautum erat, ut pro aucto imperio, non recuperatis, quæ P. R. fuiſſent, triumphus decerneretur. Pullus autem Numitor uidetur Opimio Fregellas prodidiſſe. etenim inquit Cicero lib. de finib. V: Quis Pullum Numitorem Fregellanum proditorem, quan quam reip. noſtræ profuit, non odit?

De bello Allobrogico.

Hoc tempore primum cum Gallis trans alpes dimicatum eſt. Salyes populi huius auctores belli fuerunt, cum Maſsilienſium fines ſociorum populi Ro. inuaſiſſent. Salybus acceſſerunt Arueni, Ruteni, & Allobroges, quibus ſubactis bellum finitum eſt, quod ab ijs Allobrogicum appellatum eſt. Imperatores Romani geſſerunt M. Fuluius Flaccus, C. Sextius Caluinus, Cn. Domitius Ahenobarbus, Q. Fabius Max. Aemiliani F. qui poſtea Allobrogicus dictus eſt. De hoc bello

bello ita Florus: Prima trans alpes arma noſtra ſenſere Saluij, cum de incurſionibus eorum fidiſſima, atque amiciſsima ciuitas quereretur. Allobroges deinde, & Aruerni, cum aduerſus eos ſimiles Aeduorum querelæ opem, & auxilium noſtrum flagitarent. & in epitoma LX: Fuluius Flaccus primus omnium tranſalpinos Ligures bello domuit, miſſus in auxilium Maſsilienſibus aduerſus Saluios Gallos, qui populabantur fines Maſsilienſium. & Marcellinus lib. XV: Gallorum regiones præcipue, quæ Italicis confines primo tentatæ per Fuluium, quaſſatæ per Sextium, ad ultimum per Fabium Maximum domitæ. & Obſequens his cos. Ligures Salyas trucidatos ſcribit.

DE COS. AN. DCXXIX.

CONSVLES ſubſequutos tradit Caſsiodorus, & Obſequens C. Caſsium Longinum, & C. Sextium. Velleius Caſsio, & Caluino Fabrateriam coloniam deductam ſcribit. C. Sextij Caluini meminit his verbis in Bruto Cicero: Atque etiam ingenio, & ſermone eleganti ualetudine incommoda C. Sextius Caluinus fuit. Eutropius conſules edit C. Caſsium Longinum, et Sex. Domitium Caluinum, ut puto, per mendum.

De re geſta cum Gallis.

M. FVLVIO conſuli ſucceſsit in Gallia C. Sextius conſul, à quo Saluij funditus deleti ſunt. quemadmodum Romanorum, qui extant, amnales omnes loquuntur. ſic enim ſcriptum eſt in epitoma LXI: C. Sextius pro cos. uicta Saluiorum gente coloniam aquas Sextias condidit ob aquarum copiam, & calidis & frigidis fontibus, atque à nomine ſuo ita appellatas. Velleius Sextium Caluinum Salyes apud aquas Sextias, quæ ab eo Sextiæ appellantur, deuiciſſe ſcribit. Strabo lib. IIII Sextium ait redactis in poteſtatem Salybus non longe à Maſsilia ſui nominis ædificaſſe oppidum, ſuæq; appellationis aquas calidas dixiſſe. Marcellinus Gallos tentatos per Fuluium, per Sextium quaſſatos fuiſſe. Hunc eundem Sextium prorogato imperio ſequenti anno rem geſsiſſe arbitror; primum quòd pro cos. Saluios uiciſſe traditur, deinde quòd non niſi biennio poſt ſucceſſor ei miſſus eſt Cn. Domitius Ahenobarbus conſul.

DE COS. AN. DCXXX.

Q. CAECILIVM, T. Quinctium in hunc annum prodit conſules Caſsiodorus. Q. Cæcilium Metellum, T. Quinctium Flamininum Eutropius, & Oroſius. T. Flamininum, Q. Metellum uocat Cicero pro domo. T. Flamininum T. Flaminini filium eſſe cenſeo, eius, qui conſul fuit anno DCIII. Q. Metellus maximus natu eſt è filijs quatuor Macedonici, quem à deuictis in hoc honore Balearibus Q. Metellũ Balearicũ uocat Plutarchus de fortuna Romanorũ, itemq; alij.

De triumpho M. Fuluij Flacci pro cos. de Ligurib. et Gallis.

IN hunc demum annum conijciunt Capitolini ſcriptores triumphum, quem ob res in Gallia geſtas egit M. Fuluius Flaccus. Triumphaſſe autem de Liguribus, Vocontijs ſcriptum eſt in triumpho Capitolino. puto autem deſiderari, & Saluijs; primum quòd aduerſus eos miſſus erat, deinde quòd in conſulatu eius Ligures Salyes uictos ſcribit Obſequens. Poſt Salyas, inquit, Strabo tenent montana Vocontij, quorum regio ad Allobrogas uſq; pertenditur. Plutarchus in ſeditione Gracchi, quæ biennio poſt excitata eſt, Fuluium armaſſe ſuos ait ſpolijs ijs, quæ Gallis conſul ademerat. Idem cum Velleio hunc conſularem, & triumphalem nominat.

De Balearibus uictis. et triumpho Q. Metelli pro cos.

HOC anno Balearicum bellum geſtum eſt. cuius hanc cauſſam exponit Florus. Baleares, inquit, inſulæ piratica rabie corruperant maria. aſcendere etiam inconditas rates, & prӕternauigantes ſubinde inopinato impetu terruere. ſed cum uenientem ab alto Romanam claſſem proſpexiſſent, prædam putantes auſi etiam occurrere, & primo impetu ingenti lapidum, ſaxorumq; nimbo claſſem opperuere, ſed non diu. nam poſtquam cominus uentum eſt, expertiq; roſtra, & pila uenientia, pecudum in morem clamore ſublato petierunt fuga litora, dilapſiq; in proximos tumulos, quærendi fuerunt, ut uincerentur. Metelli Macedonici filij auſpicio res geſta Balearici ei cognomen impoſuit. Strabo autem lib. XIII ita: Cum ex Balearibus pauci quidam improbi

cum

cum maris prædonibus conſpiraſſent, uniuerſos criminatus Metellus cognomento Balearicus inuaſit, idemq; colonias condidit. In epitoma autem LX ita eſt: Aduerſus Baleares à Q. Metello cóſule res geritur. Triumphaſſe porrò ex hac uictoria Metellum cum partum cognomen indicat, tum quòd Plinius lib. VII ſcribit, Macedonicum à duobus filijs triumphalibus eſſe elatum, Balearicum, & Dalmaticum intelligens. triumphaſſe autem biennio poſt docet Oroſius, cum poſt C. Gracchi cædem L. Opimio cos. factam, ita ait: Metellus Baleares inſulas bello peruagatus edomuit, & piraticam infeſtationem, quæ ab ijſdem tunc exercebatur, plurima incolarum cæde compreſsit.

DE COS. AN. DCXXXI.

CN. Domitium, C. Fannium conſules comparant in hunc annum Caſsiodorus, & Obſequens. quorum ſic meminit in Bruto Cicero: C. Fannius C. F. qui cos. cum Domitio fuit, unam orationem de ſocijs, & nomine Latino contra Gracchum reliquit. & Plinius lib. II, Lunæ, inquit, trinæ Cn. Domitio, C. Fannio conſulibus apparuere, quos pleriq; appellauerunt ſoles nocturnos. C. Fannium à C. Graccho conſulē factum, L. Opimiū repulſam tuliſſe, tradit Plutarchus.

De re geſta cum Gallis, et triumphis C. Sextij Caluini pro cos. et Cn. Domitij Ahenobarbi pro cos.

QVAS res geſſerit C. Sextius conſul, atque pro conſule, ſupra commemorauimus. Cn. autem Domitium Ahenobarbum conſulem inuenio trans alpes poſt C. Sextium miſſum rem cum Aruernis, & Allobrogibus feliciſsime geſsiſſe. auctores huius hiſtoriæ habeo Suetonium in Nerone, qui ait: Cn. Domitius Ahenobarbus in conſulatu Allobrogibus, Aruerniſq; uictis elephanto per prouinciam inuectus eſt, turba militum quaſi inter ſolennia triumphi proſequente: & epitomam LXI, in qua poſt uictoriam C. Sextij ita eſt: Cn. Domitius pro cos. contra Allobroges ad oppidum Vindalium feliciter pugnauit. quibus belli inferendi cauſſa fuit, quod Teutomalium Saluiorum regem fugientem recepiſſent, & omni ope iuuiſſent, quòdq; Aeduorum agros ſociorum populi R. uaſtauiſſent: & Oroſium, qui ſcribit: Cn. Domitius pro cos. Allobroges Gallos iuxta oppidum Vindalium grauiſsimo bello uicit, maxime cum elephantorum noua forma equi hoſtium, hoſteſq; conterriti diffugiſſent. XX millia ibi Allobrogum cæſa referuntur. III millia capta ſunt. Velleius etiam, Domitij Ahenobarbi ex Aruernis uictoriam nobilem ſcribit fuiſſe. Obſequens item his cos. Salyes, & Allobroges deuictos ſcribit. Adijcit Florus: Huius uictoriæ quantum gaudium fuerit, uel hinc exiſtimari poteſt, quòd & Domitius Ahenobarbus, & Fabius Maximus ipſis, quibus dimicauerant, locis ſaxeas erexere turres, & deſuper exornata armis hoſtilibus trophea. Hinc Cicero pro Fonteio dixit: Cn. Domitius, & Q. Maximus nationem Allobrogum, & reliquias armis confecerunt, & oppreſſerunt. Domitium cum Allobrogibus dimicaſſe ſcribit Strabo, ubi Sulga, Rhodanuſq; commiſcentur. Vtrunq; triumphaſſe & Sextium, & Domitium hæc Eutropij uerba, quanquā mendoſa, ſignificant: C. Caſsius Longinus, & Sex. Domitius Caluinus conſules Gallis Tranſalpinis bellum intulerunt, & Aruernorum ciuitati, & eorum regi Bituito, infinitamq; multitudinem iuxta Rhodanum fluuium interfecerunt. Denique Bituitus ſuperatus Domitio ſe dedidit, atque ab eo Romam deductus eſt, magnaq; gloria conſules ambo triumpharunt. Hæc autem uerba mendoſa dico, quia Sextium Caluinum cum Domitio miſcent. neque enim C. Caſsius Longinus ad hoc bellum quicquam pertinet. Vt Bituitus rex à Domitio, & à Fabio captus ſit, in triumpho Fabij oſtendam. quem Florus bis in triumpho uiſum ſcribit, Domitij credo, & Fabij. Accedit quòd Suetonius Domitios Ahenobarbos triumpho functos ait, cenſuraq; duplici. quo tamen in loco errauit uir ille, quòd hunc Domitium cum filio huius tribuno plebis eundem fecit. Triumphauit autem certe Domitius in conſulatu Fabij, quòd Valerius auctor ſit capite de perfidia, Domitium in prouincia fuiſſe tum, cum ei Fabius ſucceſsit.

DE COS. AN. DCXXXII.

L. OPIMIVM, Q. Maximum conſules hic annus habuit auctore Caſsiodoro. Obſequente vero L. Opimium, Q. Fabium Maximum. Horum meminit Plinius libro II cum ait: Circa ſolem arcus apparuit L. Opimio, Q. Fabio cos. Ceterum Fabium Maximum Paulli nepotem, Fabij Aemiliani filiū eſſe docet Pædianus in Verr. Velleius lib. II, Cicero in Bruto, epitoma LXI. ut turpiſsimi erroris coarguantur Strabo, & Appianus, qui hunc Fabium Aemilianum uocarūt, & Plinius lib. XXXIII, cap. XI, qui hunc Fabium Allobrogicum, (hoc enim ille cognomen ex

victoria

uictoria ſibi peperit.) Africani fratrem appellat, quaſi idem ſit Allobrogicus, & Aemilianus. L. Opimij conſulis, unde Opimianum uinum dictum eſt, meminit Plin. lib. XIIII, cap. IIII, & Plutarchus in C. Graccho, & Velleius lib. II.

De bello Allobrogico confecto, et triumpho Q. Fabij Max. pro cos.

Q. FABIVM conſulem contra Allobroges exercitum duxiſſe, ac bellum confeciſſe inuenio ſcriptum in annalibus Romanis. quæ autem inueni, ea exponam, nequis in hoc diligentiam meã fortaſſe deſideret. In epitoma LXI ita eſt: Q. Fabius Maximus conſul Paulli nepos aduerſus Allobrogas, & Bituitum Aruernorum regem feliciter pugnauit. ex Bituiti exercitu cæſa millia hominum centum uiginti. & cum ipſe ad ſatisfaciendum ſenatui Romam profectus eſſet, Albæ cuſtodiendus datus eſt, quia contra pacem uidebatur, vt in Galliam remitteretur. decretum quoq; eſt, ut Congentiatus filius eius comprehenſus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. Eadem de Bituito rege victo, & clade hoſtium edita ſunt etiam apud Straboné lib. IIII, atque apud Oroſium. Addit Cæſar lib. primo de bello Gallico, Aruernos, & Rutenos à Fabio Max. ſuperatos, ijsq; populum R. ignouiſſe, neque in prouinciam redegiſſe, neque ſtipendium impoſuiſſe. & Plin. lib. VII: Q. Fabium Maximum conſulem apud flumen Iſaram prœlio cõmiſſo aduerſus Allobrogum, Aruernorumq; gentes ante diem VI id. Auguſt. CXX mill. perduellium cæſis febri quartana liberatum eſſe in acie; Appianus CXX millia Gallorum à Fabio, quanquam ex recenti uulnere imbecillo cæſa eſſe; Velleius Fabium ex hac victoria Allobrogicũ, Pædianum Allobrogem appellatum tradit M. arcellinus Galliam Italiæ finitimam à Q. Fabio domitam ait, eiq; rei pleniorem effectum deuicta aſperiore Allobrogum gente, cognomentum indidiſſe. Illud in hac uictoria me mouet, quòd Valerius Bituitum captum à Domitio ſcribit, ac Romæ cuſtodiendum datum, lib. IX, his uerbis: Iratus Bituito regi Aruernorum Cn. Domitius, quòd tum ſuam, tum etiam Allobrogum gentem ſe etiam tum in prouincia morante ad Q. Fabij ſucceſſoris ſui dextram confugere hortatus eſſet, per colloquij ſimulationem accerſitum, hoſpitioq; exceptum uinxit, ac Romam naui deportandum curauit. Senatus eius factum neque probare potuit, neque reſcindere uoluit, ne remiſſus in patriam Bituitus bellum renouaret. igitur eum Albam cuſtodiæ cauſſa relegauit. Eum tamen Bituitum cum Domitio & cum Fabio pugnaſſe Strabo tradit, atque bis in triumpho ductum uidetur ſignificare Florus, cum ſcribit: Nihil tam conſpicuum in triumpho, quàm rex ipſe bis uiſus diſcoloribus in armis, argenteoq; carpento, qualis pugnauerat. Hoc bello Narbonenſis Gallia in prouinciam redacta, atque ut quotannis in eam Roma prætores mitterentur, inſtitutum. Quod cum ex ſequentium annorum hiſtoria patet, tum maxime ex Critognati Aruerni apud Cæſarem oratione lib. VII, cum ait: Quod ſi ea, quæ in longinquis nationibus geruntur, ignoratis, reſpicite finitimam Galliam, quæ in prouinciam redacta, iure, & legibus commutatis, ſecuribus ſubiecta, perpetua premitur ſeruitute.

De ſeditione C. Gracchi.

HIS conſulibus C. Sempronius Gracchus, Tiberij frater occiſus eſt. cum per biennium tribunus pl. legibus ſeditioſis latis remp. perturbaſſet. quæ fuerunt: ut cui abrogatus magiſtratus fuiſſet, ei iterum capere magiſtratum non liceret. vt qui indicta cauſſa in ciuem R. animaduertiſſet, de eo populus iudicaret, quæ lex præcipue in P. Popillium lata eſt. ut agri publici tenuioribus diuiderentur. ut ueſtes militibus gratuito darentur. nequis minor XVII annis ad militiam cogeretur. ut ſocijs Latinis ſuffragium, æque ac ciuibus R. daretur. ut ſemiſſe, & triente frumentum plebi tribueretur. ut à ſenatoribus ad equites iudicia transferrentur. ut uiæ dirigerentur, ſternerentur, lapidibus ſtadia ſignificantibus diſtinguerentur, pontibus ornarentur. ut coloniæ Capua, & Tarentum in Italia deducerentur. His legibus offenſus ſenatus M. Liuium Druſum Gracchi collegam impulit, ut colligendæ popularis beneuolentiæ cauſſa leges alias & ipſe ad populum ferret, unam de XII colonijs deducendis, alteram, nequis Latinorum in caſtris uirgis cæderetur. Cum autem Rubrius Gracchi collega legem de Carthagine colonia in Africam deducenda annitente maxime Graccho pertuliſſet, Gracchus ipſe triumuir eò profectus eſt. Atque hæc quidem biennio priore acta ſunt. Hoc autem anno cum L. Opimius conſul, uel, ut alijs placet Minucius Rufus tribunus plebis leges Gracchi, qui iam tribunatu abierat, abrogaturus, & Carthaginem coloniam alio translaturus eſſet, occupatur ab utraque parte Capitolium. Ibi Atilio miniſtro Opimij conſulis à Gracchanis in turba occiſo, eo die tempeſtatis cauſſa perfectum nihil eſt. poſtero die ſenatus ab Opimio conſule uocatus, ac commemorata Atilij nece grauiter offenſus,

mandat

mandat conſuli, ut uideat, nequid detrimenti reſp. capiat. Ita Opimius poſtridie armato ſenatu, atque equitibus in forum deſcendit. Gracchus, ac Fuluius Flaccus, is, qui ante de Gallis triumphauerat, cum ſuis Auentinum obtinuerunt. Cum de conditionibus pacis fruſtra per Fuluij filium legatum actum eſſet, Gracchus ab Opimianis Auentino armis pulſus una cum Fuluio interfectus eſt. caput eius ad Opimium delatum auro redemptum. luſtrata ciuitate Concordiæ templum conſtructum eſt. Hæc Appianus, & Plutarchus latiſsime. breuius autem Velleius, Florus, Oroſius, atque epitomæ. De legibus Gracchi ſic Pædianus in Verrem: C. Gracchus in tribunatu primo Q. Metello, T. Flaminino cos. legẽ tulit, ut iudicia à ſenatoribus ad equites transferrentur. Cicero pro Rabirio: C. Gracchus legem tulit, ne de capite ciuium R. iniuſſu populi iudicaretur. & pro domo, & de legib. III: C. Gracchus de P. Popillio tulit, ut ei aqua, & igni interdiceretur. & pro Sextio: C. Gracchus frumentariã legem ferebat. res iucunda erat plebi. repugnabant boni, quòd ab induſtria plebem ad deſidiam auocari putabant, & ærarium exhauriri uidebant. Item pro domo: C. Gracchus prouincias conſulares non modo non abſtulit à ſenatu, ſed ut neceſſe eſſet quotannis conſtitui per ſenatum. Item pro Cluentio: C. Gracchi lex, ne quis coeat, ut publico iudicio condemnet quenquam. De nece autem ſic Cicero in Antonium, & in Catilinam: Senatus, quod L. Opimius cos. verba fecit de rep. de ea re ita cenſuit; ut L. Opimius conſul remp. defenderet. igitur Q. Metellus, cuius quatuor filij conſulares, P. Lentulus princeps ſenatus cum L. Opimio conſule, alijq; complures armati Gracchum in Auentinum perſequuti ſunt. quo in prœlio Lentulus graue uulnus accepit, interfectus eſt Gracchus, & M. Fuluius conſularis, eiusq; duo adoleſcentuli filij. Item: C. Gracchus, quòd agrarios concitaret, occiſus. & Saluſtius: C. Gracchum triumuirum colonijs deducendis occidit Opimius. & Pædianus: C. Gracchus tribunicius eſt interfectus. Quod dixi, vt oſtenderem Valerium errare, qui C. Gracchum in tribunatu necatum ſcripſit. De M. autem Fuluio ſic Cicero pro domo: M. Fuluius, quia cum Graccho contra ſalutem reip. fecerat, & ſenatus ſententia interfectus eſt, & eius domus euerſa, & publicata eſt, in qua porticum poſt aliquanto Q. Catulus de manubijs Cimbricis fecit. & Valerius libro VI: M. Flacci corpore trucidato penates ab imis fundamentis eruti ſunt. Flacciana area, cum diu penatibus uacua manſiſſet, à Q. Catulo Cimbricis ſpolijs adornata eſt.

DE COS. AN. DCXXXIII.

P. MANLIVM, C. Papirium conſules ſubdit in hunc annum Caſsiodorus. De P. Manlio nihil aliud compertum habeo. at collega eius C. Papirius Carbo eſt, qui tribunus pl. Claudio, & Perperna cos. poſt triumuir agris diuidundis à C. Graccho deſignatus eſt, quiq; primum plebis partes ſequutus, poſt ad optimates ſe contulit. De quo ſic Cicero in II de oratore: L. Opimij cauſſam defendebat ad populum C. Carbo conſul, nihil de C. Gracchi nece negabat, ſed id iure pro ſalute patriæ factum eſſe dicebat. Id autem ſignificat, quod eſt in epitoma LXI: L. Opimius accuſatus ad populum à Q. Decio tribuno plebis, quòd indemnatos ciues in carcerem conieciſſet, abſolutus eſt.

De cenſoribus, & luſtro LXI.

QVINQVENNII ratio poſcit, ut in hunc annum cenſores, & luſtrum conijciamus. qui autem cenſores fuerint, uix in tanto annalium R. ſilentio, diuinare poſſum. utar autem, ut ſupra, coniecturis ex hiſtoriarum libris, quos nobis uetuſtas reliquit, ſumptis. Placet igitur alterum ex his fuiſſe Q. Metellum Balearicum Macedonici filium; quia tradit Velleius Macedonicum elatum eſſe à filio uno conſulari, & cenſorio, altero conſulari, tertio conſule, quarto candidato conſulatus, quem magiſtratum adeptus eſt. et Cicero de finibus V, Q. Metellus, inquit, tres filios conſules uidit, è quibus vnum etiam cenſorem, & triumphantem, quartum autem prætorem. & Plin. lib. VII, Macedonicum quatuor filijs illatum rogo vno prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus, uno cenſorio ſcribit. Nunc ſi quæratur qui ſit è duobus triumphalibus, qui cenſuram geſſerit, an Balearicus, an Dalmaticus, profecto Balearicum reſpondebo; quia Cicero poſt reditum ad Quirites ait de Metellis his loquens: Non L. Dalmaticus conſularis, non C. Metellus cenſorius; non prætermiſſurus certe etiam in L. Dalmatico cenſuram, ſi eam geſsiſſet. Ergo ſi Q. Metellus cenſor fuit, & ante patris mortẽ fuit, qui M. Cæcilio Metello filio conſule mortuus eſt, nec niſi poſtquam conſul fuit, cenſuram cepit, profecto hoc anno eam geſſerit neceſſe eſt. Huic autem L. Calpurnium Piſonem Frugi adiunxi eum, qui XIII ante annis conſul fuit, quem & ipſum cenſorium eſſe inuenio. De eo enim ſic Cicero in Bruto: L. Piſo trib. pl. legem

primus tulit de pecunijs repetundis, & annales reliquit. Huius teſtimonium ex annalibus profert Dionyſius lib. IIII, & uocat Λεύκιον Πίσωνα Φρύγι ἐν ταῖς ἐνιαυσίαις ἱστορίαις, & in II, ὡς Πίσων Λεύκιος ὁ τιμητικὸς ἱστορεῖ. i. L. Piſo Frugi in annalibus. &, Vt L. Piſo Cenſorius ſcribit. Plinius etiam libro XIII, cap. XIII eundem Piſonem Cenſorium citat. Nemo eſt præterea ex conſularibus, quem cenſorium fuiſſe acceperimus, præter hunc. Nam Cn. Domitij Ahenobarbi certum habemus cenſuræ annum. plebeij autem, quod fieri cœptum erat, duo comparati ſunt. Factum etiam eſſe ab his luſtrum LXI, & priora, & poſteriora luſtra demonſtrant.

DE COS. AN. DCXXXIIII.

L. CAECILIVM, L. Aurelium conſules ſuggerit Caſsiodorus, & Obſequens. Cæcilij Metelli, & Cottæ conſulum meminit Plutarchus in Mario. quem Marium his cos. tribunatum plebis geſsiſſe, Metellumq; conſulem in carcerem conieciſſe ſcribit. Hic eſt Cotta ille, in cuius conſularis locum C. Cæſarem Flaminem dialem eſſe factum tradit Velleius. L. Metellus eſt filius L. Metelli Macedonici fratris eius, qui cos. fuit anno DCXI.

DE COS. AN. DCXXXV.

HIC annus conſules habuit M. Catonem, Q. Marcium teſte Caſsiodoro, & Obſequente. Eutropio autem M. Porcium Catonem, & Q. Marcium. Eorum meminit Valerius libro V: Q. Marcius rex, inquit, ſuperioris Catonis in conſulatu collega, à rogo filij unici protinus curiã petijt, ſenatumq;, quem eo die lege haberi oportebat, conuocauit. & Plinius lib. II: Tres ſoles, inquit, antiqui uiderunt Q. Marcio, M. Porcio cos. Gellius porrò ſcribit lib. XIII, M. Catonem M.F. M.N. conſulẽ cũ Q. Marcio fuiſſe, atque in eo conſulatu in Africam profectũ in prouincia obijſſe. & Velleius lib. I, atque Eutropius, M. Porcio, Q. Marcio cos. Narbonem Marcium in Gallia coloniam eſſe deductam. Catone autem conſule, inquit Obſequens, immolante exta contabuiſſe, caput iocinoris inuentum non eſſe. Africa hoc anno propter aliquos forte motus prouincia conſularis facta eſt, cum Catoni conſuli fuerit decreta.

DE COS. AN. DCXXXVI.

CONSVLES deinceps tradit Caſsiodorus L. Cæcilium, & Q. Mucium. L. Cæcilium Metellum, Q. Mucium Scæuolam Eutropius. In tabula etiam uetuſta de Genuenſium finibus hi conſules nominantur, L. CAECILIVS Q. F. & Q. MVCIVS Q. F. Eſt autem hic L. Cæcilius Metellus, qui poſtea à Dalmatis victis Dalmaticus appellatus eſt. quem Plutarchus in Coriolano Diadematum uocat, quod vlceris cauſſa diademate diu frontem obligauerit. Q. Mucius Scæuola augur eſt, de quo Cicero in Lælio, & lib. primo de oratore, filius Q. Scæuolæ conſulis anno DLXXIX. L. Metello Dalmatæ euenerunt.

De triumpho Q. Marcij Regis pro cos.

HOC anno in Gallia bellum excitatum, indicat uictoria Q. Marcij conſulis, de qua ſcriptum eſt apud Oroſium ita: Q. Marcius conſul Gallorum gentem ſub radice Alpium ſitam bello aggreſſus eſt. qui cum ſe Romanis copijs circunſeptos uiderent, belloq; impares fore intelligerent, occiſis coniugibus, ac liberis in flammas ſe proiecerunt. & in epitoma LXII: Q. Marcius conſul Sarnios gentem Alpinam expugnauit. Qui autem ſint Sarnij populi, nondum comperi. quoniam autem in manuſcriptis aliquot libris legitur, Stinos, ſuſpicari poterit quis, ne truncata uox ſit, pro Tricaſtinos, qui ſunt Narbonenſis Galliæ populi. in quã rem geſtam à Marcio docet colonia ipſa Narbo, quam ipſe à ſe conditam à ſuo nomine Narbonem Marcium uidetur appellaſſe. Tricaſtinos autem ad Alpes eſſe indicat Liuius lib. XXI, cum ait: Sedatis certaminibus Allobrogum, cum iam Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit, ſed ad læuam in Tricaſtinos flexit, inde per extremam oram Vocontiorum agri tetendit. Vocontij autem priore bello à Fuluio uicti ſunt. De Narbone colonia ſic Cicero in Bruto: L. Craſſus uoluit adoleſcens in colonia Narbonenſi cauſſæ popularis aliquid attingere, eamq; coloniam, ut fecit, ipſe deducere. Triumphaſſe eum ſuſpicor ex minime dubia uictoria eius.

DE

DE COS. AN. DCXXXVII.

CASSIODORVS prodit in hunc annum conſules C. Licinium Getam, & Q. Maximum. quorum C. Geta poſt in cenſura etiam commemoratur. De Q. Maximo loquitur Cicero pro Murena, ſic: Quis L. Philippo ſummo ingenio, opera, gratia, nobilitate à M. Herennio ſuperari poſſe arbitratus eſt? quis Q. Catulum humanitate, ſapientia, integritate antecellentem à Cn. Manlio? quis M. Scaurum hominem grauiſsimum, ciuem egregium, fortiſsimum ſenatorem à Q. Maximo? Fuiſſe autem hunc è Fabijs hinc credo, quòd alios Q. Fabios Maximos, Q. Maximos Caſſiodorus appellet. Hunc etiam quidam Q. Fabium Maximum Eburnum appellarunt. de quo ita Feſtus: Pullus Iouis dicebatur. Q. Fabius, cui cognomen Eburno erat, propter candorem, quòd eius natis fulmine icta erat.

De triumpho L. Metelli pro cos. de Dalmatis.

DALMATAE pacati quieuiſſe uidentur, poſtquam P. Scipio Naſica de ijs triumphauit anno DXCVIII. Hoc autem tempore (ut ſcribit Appianus) L. Metellus conſul nulla eorum culpa, triumphandi libidine bellum illis intulit, atque ab ijs amice exceptus Salonæ eorũ urbe hibernauit. poſt autem deportato Romam exercitu ſine cauſſa triumphauit. Prœlio autem opes eorum acciſas eſſe oſtendit epitoma LXII, in qua eſt: L. Cæcilius Metellus Dalmatas ſubegit. & Pædianus in Verr: Aedem Caſtoris L. Metellus extruxit de manubijs, qui ſubactis Dalmatis Dalmaticus appellatus eſt. De triumpho autem eius in hunc modum loquitur Eutropius: M. Porcio Catone, Q. Marcio Rege Narbo colonia in Gallia deducta eſt. annoq; eodem à L. Metello, & Q. Mucio Scæuola cos. de Dalmatis triumphatum eſt. Neminem autem eſſe tam cæcum arbitror, quin horum verborum mendum videat. neque enim Scæuola triumphauit, ſed ſolus Metellus. vt verè Plinius dixerit, Macedonicum morientem reliquiſſe filios duos triumphales, ideſt Balearicum, & Dalmaticum.

DE COS. AN. DCXXXVIII.

DEINCEPS ſequuti conſules M. Metellus, M. Scaurus; auctor Caſsiodorus. M. Metellus eſt tertius è filijs Macedonici, de quibus ante diximus. De M. Scauro ita Pædianus: M. Scaurus ita fuit patricius, vt tribus ſuprà eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna. nam neque pater, neque auus, neque proauus, vt puto, propter tenues opes, & nullam vitæ induſtriam honores adepti ſunt. & Cicero pro Murena: M. Aemilius Scaurus memoriam prope intermortuam generis ſui uirtute renouauit. & Plutarchus de fortuna Ro: Aemilius Scaurus ex humili uita, & humiliore genere nouus homo à fortuna ſublatus princeps ſenatus factus eſt. Hic anno priore ſuperatus fuit in petitione conſulatus à Q. Maximo; auctore Cicerone pro Murena. hoc autem anno P. Rutilium ſuperauit, eodem teſte in Bruto. M. Scaurus, inquit, & P. Rutilius cum una conſulatum petiſſent, non ille ſolum, qui repulſam tulerat, accuſauit ambitus deſignatum competitorem, ſed Scaurus etiam abſolutus Rutilium in iudicium uocauit. & Plin. lib. II: Tacta Iunonis ædes Scauro conſule, qui mox princeps fuit. & lib. VIII: Sorices & ipſos condi hyeme auctor eſt Nigidius, ſicut glires, quas cenſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in conſulatu non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia. & in lib. de uiris illuſtrib: M. Aemilius Scaurus nobilis pauper. nam pater eius, quanuis patricius, ob paupertatem carbonariam fecit. idem primò dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret, ſed eloquentiæ conſultus ex ea gloriam peperit. conſul legem de ſumptibus, & libertinorum ſuffragijs tulit. Scaurus Ligures, Metellus Sardiniam obtinuit.

De cenſoribus, et luſtro LXII.

CASSIODORVS his cos. cenſores fuiſſe L. Metellum, & Cn. Domitium notat, eoſdemq; artem ludicram ex vrbe remouiſſe præter Latinum tibicinem cum cantore, & ludum talorum. Eorundem mentio eſt in epitoma LXII, poſt L. Dalmatici uictoriam hisuerbis: L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus cenſores duos, & triginta ſenatu mouerunt. & apud Valeriũ lib. II: Geta cum à L. Metello, Cn. Domitio ſenatu motus eſſet, poſtea cenſor factus eſt. L. Metelli, et Cn. Domitij cenſorum meminit quoque Cicero in Verrem. Luſtrum ab his conditum puto anno (vt aſſolebat) ſequenti. Nam in epitoma LXIII poſt C. Porcium conſulem ſic de luſtro agitur: Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCXCIIII millia CCCXXVI. Ab his cenſoribus lectum principem ſenatus M. Aemilium Scaurum, indicat Saluſtius

ſtius in Iugurtha qui anno DCXLI uocat hunc conſularem, & tum principem ſenatus. & Plin. lib. II, Tacta, ait, Iunonis ædes Scauro conſule, qui mox princeps fuit.

De triumpho M. Aemilij Scauri cos. de Liguribus.

M. SCAVRVM prouinciam habuiſſe tradit Cicero in v. Verrina, rem in Liguribus geſſiſſe Strabo lib. v. his uerbis: Magna intra Padum pars paludibus occupabatur, per quas Annibal magnis difficultatibus iter fecit in Tuſciam. Ceterum Scaurus deductis ex Pado uſque in Parmenſiũ agrum foſsis, nauigationibus commodis paludes ipſas exiccauit è campis. per Placentina enim arua Trebia Padum influens, alijq́; complures ante fluuij præter modum ſtagnant. hic eſt ille Scaurus, qui per Piſas, & Lunam vſque Sabatios viam ſtrauit Aemiliam, & hinc per Derthonem. Eundem exercitum, & imperium habuiſſe docet Frontinus lib. IIII, cum ait: Pomifera arbor, quam in pede caſtrorum fuerat complexa metatio, poſtero die abeunte exercitu, qui ſub M. Scauro meruit: intactis fructibus relicta. poſtremo in conſulatu Ligures ab eo domitos, deq́; ijs triumphatum eſſe, ſcriptum eſt in libro de uiris illuſtribus, quo loco uiam Aemiliam ab eo etiam cenſore ſtratam proditum eſt.

DE COS. AN. DCXXXIX.

M' ACILIVM Balbum, C. Catonem conſules ſuggerit Caſsiodorus. M' Acilium, C. Porcium Obſequens. eorundem meminit Plinius lib. II. Circa ſolem, inquit, arcus apparuit C. Porcio, M'. Acilio cos. Item: Relatum lacte, & ſanguine pluuiſſe M'. Acilio, C. Porcio cos. Acilium prænomine Manij afficit Plutarchus in Mario. eſt autem, vt opinor, filius '.M Acilij L. F. Balbi conſulis anno DCIII. C. Cato frater eſt M. Catonis eius, qui quadriennio ante conſul fuit, nepos M. Catonis Cenſorij, atque Africani ſororis filius. vt ait Velleius, Cicero in Verrem, & in Bruto. Atque hic quidem Macedoniam ſortitus eſt.

De bello Thracico, & triumpho T. Didij pro pr.

QVI de bello Thracico ſcribunt, ij ferè à C. Catone conſule illud exordiuntur. quanquam bellum in Thracia multo ante geſtum eſſe declarat res bene cum Scordiſcis à M. Coſconio prætore viginti ante annis geſta. Puto autem eos iccirco à Catone initium belli narrandi ducere, quòd ante res à prætoribus geſta ſit, hic autem primus conſul eò miſſus ſit. vt ante excitatum, nunc demum grauius factum fuiſſe videatur. Miſſum tamen cum eo prætorem T. Didium reor, vt quondam etiam Q. Fabius cos. & C. Lælius prætor in Hiſpaniam aduerſus Viriathum miſsi ſunt; ex his autem conſulem Catonem male pugnaſſe, prætorem proſperè. De Catone ſic ſcriptum eſt apud Ertropium: C. Cato conſul bellum Scordiſcis intulit, ignominioſeq́; pugnauit. & in epitoma LXIII: C. Porcius cos. in Thracia male aduerſus Scordiſcos pugnauit. & apud Velleium lib. II: Cato conſul, conſularis M. Catonis nepos, Africani ſororis filius repetundarum ex Macedonia damnatus eſt, cum lis eius IIII æſtimaretur. Idem Cicero in Verrem. De Didio ſic Florus: Non fuſus modo à Scordiſcis, aut fugatus, ſed (ſimile prodigio) omnino totus interceptus exercitus, quem duxerat Cato. Didius vagos, & libera populatione diffuſos intra ſuam repulit Thraciam. & Rufus: Didius uagantes Thracas repreſsit. Eundem ex Macedonia triumphaſſe auctor eſt Cicero in Piſonem. Quin tu me, uides, inquit, qui ex qua prouincia T. Flamininus, L. Paullus, Q. Metellus, T. Didius innumerabiles alij leui cupiditate commoti triumpharunt, ex ea ſic redij, ut ad portam Eſquilinam, Macedonicam lauream conculcarim. Præterea cum idem T. Didius iterum triumphauerit auctoribus lapidibus Capitolinis anno DCLX, facile intelligi poteſt, eum hoc tempore primum triumphaſſe. Quanquam ſi Didius hoc anno prætor in Macedoniam profectus eſt, eum potius ſequenti anno triumphaſſe pro pr. puto. Sed fortaſſe, vt ſæpe alias, uaticinamur. Cui certiora habet, ea ſequatur, per me licet.

DE COS. AN. DCXL.

C. CAECILIVM, Cn. Papirium conſules ſubdit Caſſiodorus, & Obſequens. C. Cæciliũ Metellum, & Cn. Carbonem Eutropius. De his cos. loquitur Plinius lib. II, cum ait: Lumen de cœlo noctu viſum eſt C. Cæcilio, Cn. Papirio cos. Eoſdem anno DCXL ab v. c. conſulatum geſsiſſe tradit Tacitus de moribus Germanorum. C. Metellus eſt quartus C. Metelli Macedonici filius

filius, quem moriens prætorium, & candidatum conſulatus reliquit, ut ſupra diximus. quem cognomen ex contumelia traxiſſe auctor eſt Cicero de orat. lib. II. cognomen aũt fuit Caprarius. vt ait Plutarchus de Fortuna Romanorum. Metello Macedonia, Carboni Illyricum euenerunt.

De triumpho M. Metelli pro cos. de Sardis C. Metelli Caprarij cos. ex Macedonia.

TRIVMPHASSE autem M. Metellum pro cos. hoc anno de Sardis, C. Metellum cos. fratrem eius ex Macedonia ſcriptum eſt apud Eutropium, ita: C. Cæcilio Metello, & Cn. Carbone cos. duo Metelli fratres triumpharunt, alter ex Sardinia, alter ex Thracia. & apud Rufum: Sardiniam, & Corſicam Metellus vicit, triumphauitque de Sardis, qui rebellauere ſæpe. Iuncta adminiſtratio harum inſularum fuerat, poſt ſuos pretores habuit. vnde etiam ſcripſit Velleius: Circa eadem tempora II Metelli fratres vno die triumpharunt. Ex quo apparet Catoni Metellum in Thraciam ſucceſsiſſe. cuius tamen Metelli non meminerunt ij, qui de bello Thracico tradiderũt.

De bello Cimbrico.

IISDEM cõſulibus Cimbros arma mouiſſe ſcriptum reliquit Tacitus de moribus Germanorum. Cimbrorum, inquit, arma primum audita ſunt ann. DCXL Cæcilio Metello, & Papirio Carbone cos. & Obſequens: C. Cæcilio, Cn. Papirio cos. Cimbri, Teutoniq; Alpes tranſgreſſi fœdam ſtragem Romanorum, ſociorumq; fecerunt. Eutropius item Romæ nunciatũ his cos. tradit, Cimbros è Gallia in Italiam ueniſſe. Cur autem mouerint, cauſſam affert Florus, quòd ab extremis Galliæ profugi, cum terras eorum inundaſſet Oceanus, nouas ſedes toto terrarum orbe quærerent. Hi verò quòd finibus ſuis nunquam exiſſent, & quòd longinquis è regionibus proficiſcerentur, vnde venirent, aut qui nam eſſent, ignorabatur. Romani autem eos Germanos eſſe ex ijs, qui ad Septentrionalem Oceanum incolunt, arbitrabantur, quòd Germanorum lingua predones Cimbri appellarentur. hæc Plutarchus in Mario. Cum autem in Illyricum ueniſſent, Cn. Carbo cos. cui ea prouincia obtigerat, ab ijs fuſus acie, ac uictus eſt. ſiquidem in epitoma LXIII. ita ſcriptum eſt: Cimbri gens vaga populabundi in Illyricum uenerũt. ab ijs Papirius Carbo cos. cum exercitu fuſus eſt. & apud Strabonem: Cn. Carbo ad Noreiam oppidum collatis cum Cimbris ſignis nihil profecit. Velleius etiam ſcribit effuſam immanem vim Germanarum gentiũ, quibus Cimbris, ac Teutonis nomen erat, Carbonem cos. fudiſſe, fugaſſeque, & exercitu exuiſſe. de eodem Carbone uicto auctor eſt etiam Tacitus, & Vegetius. Carbone autem ſuperato quieuiſſe vſque ad Silanum cos. Cimbri videntur.

DE COS. AN. DCXLI.

M. LIVIVM Druſum, L. Piſonem conſulem in hunc annum commemorat Caſsiodorus. L. Piſo conſularis occiſus poſtea eſt à Tigurinis L. Caſsio conſule, auctore Oroſio, auus L. Piſonis ſoceri C. Cæſaris, ut ipſe Cæſar ſcribit lib. primo de bello Gallico. filius L. Piſonis Cæſonini cos. an. DCV. M. Druſus, C. Druſi filius dicitur à Cicerone in Bruto, eius, qui conſul fuit anno DCVI.

De triumpho M. Druſi cos. ex Macedonia.

M. DRVSVM in Thracia proſpere pugnaſſe poſt Didium inuenio apud Florum, qui ita ſcribit: Didius Scordiſcos vagantes intra ſuam repulit Thraciam. Druſus ulterius egit, & uetuit trãſire Danubium. & apud Rufum: Thraces M. Druſus intra fines proprios continuit. & in epitoma LXIII: Liuius Druſus cos. aduerſus Scordiſcos gentem à Gallis oriundam in Thracia feliciter pugnauit, magnumque honorem tulit. puto autem hunc etiam ſequenti anno rem in Thracia geſsiſſe, quòd conſulum eius anni alter Numidiam, alter Italiam ſortitus ſit. Druſum autem triumphaſſe inde apparet, quòd ita ſcribit Plin. lib. XXXIII: At Liuius Druſus in tribunatu pl. XI millia habuit. nam propter quinque pondo notatum à cenſoribus triumphalem ſenem, fabuloſum iam uidetur.

DE COS. AN. DCXLII.

CONSVLES edit in hunc annũ Caſsiod. P. Scipionem, L. Calpurnium Beſtiam. Obſequens P. Sci-

P. Scipionem, L. Calpurnium. Saluſtius, Eutropius, & Oroſius P. Scipionem Naſicam, & L. Calpurnium Beſtiam. P. Naſicæ Scipionis, & L. Beſtiæ conſulum meminit etiam Valerius lib. I, cap. VI. Cicero autem P. Scipionem P. Scipionis Serapionis filium, L. Beſtiæ collegam in cō ſulatu mortuum eſſe tradit in Bruto. Idem pro Plancio P. Naſicam repulſam in ædilitate paſſum conſulem eſſe factum ſcribit. Beſtiæ etiam mentio eſt in fragmento Capitolino. P. Naſicæ Italia, L. Beſtię Numidia prouinciæ obtigerunt. Saluſtius auctor.

De bello Iugurthino.

SALVSTIVS, ac ceteri, qui belli Iugurthini initia literis prodiderunt his conſulibus bellum contra Iugurtham ſuſceptum tradunt. Iugurtha auum Maſaniſam, patrem Micipſam Numidię reges per adoptionem adeptus, agitatus regni cupiditate, primum Hiempſalem fratrem per inſidias necarat, deinde in Adherbalē alterum ſe conuerterat. Cum Adherbal Romam de Iugurtha queſtum profugiſſet, Iugurtha eò miſſa ingenti pecunia facile ſenatum in ſuam ſententiam traxit. Miſſos deinde à ſenatu legatos, qui regnum inter illum, Adherbalemq; diuiderent, ſimiliter aggreſſus, corrupit pecunia. cum autem Adherbal bello ab eo petitus, & in oppido Cirta obſeſſus contra denunciationem ſenatus occiſus eſſet, Iugurthæ bellum indictum eſt. Primus in Numidiam cum exercitus miſſus eſt L. Calpurnius Beſtia, qui captus regis pecunia, pacem cum eo flagitioſam fecit, quæ à ſenatu improbata eſt. Hæc Saluſtius latiſsimè. Florus, Oroſius, Eutropius, alij, breuiores.

De Citeriore Hiſpania rebellante.

POST aliquot tempora, quàm Hiſpania à Scipione pacata fuit, nouæ ibi defectionum cauſſę extiterunt. ad eosq; motus reprimendos miſſus eſt Calpurnius Piſo, atque in Piſonis locum Ser. Galba. Cimbris autem in Galliam irrumpentibus, ac ſeruis Siciliam iterum bello vexantibus, legati Roma eò miſsi ſunt, qui honeſtioribus, quibus potuerunt, conditionibus, Hiſpanienſes tumultus compoſuerunt. Hæc Appianus in Hiſpanienſi ſcribit hiſtoria. Quæ hanc mihi uidentur habere ſententiam, vt quoniam biennio poſt Cimbri redierunt, ac tertio poſt anno Ser. Galba cōſulatum iniuit, idem Galba anno, antequam Cimbri recederent, Hiſpaniam prætor obtinuerit, ante Galbam autem Calpurnius Piſo hoc anno. de quo Piſone neſcio an forte intelligat Cicero in Verrem, cum ſcribit: Sunt ueſtrum iudices quam multi, qui L. Piſonem cognouerunt, huius L. Piſonis, qui prætor fuit, patrem. is cum eſſet in Hiſpania prætor, qua in prouincia occiſus eſt, ne ſcio quo pacto, dum armis exercetur, annulus aureus, quem habebat, fractus eſt, & diminutus. &c. eundem autem filium ſcribit fuiſſe L. Piſonis Frugi, qui trib. pl. primus de repetundis legem tulit.

DE COS. AN. DCXLIII.

SP. POSTVMIVM, M. Minucium cos. Caſsiodorus ſuggerit. Sp. Albinum, Q. Minucium Rufum Saluſtius. M. Minucij meminit etiam Velleius, et epitoma LXV. Alter autem eſt ex duobus fratribus, de quibus mentio fit in tabula quadam vetere de Genuenſium finibus. ita: Q. M. MINVCIEI Q. F. RVFEI DE CONTROVERSIIS INTER GENNVATEIS, ET VEITVRIOS IN RE PRAESENTE COGNOVERVNT L. CAECILIO Q. F. Q. MVCIO Q. F. COS. In fragmento Capitolino eſt etiam mentio Albini. Minucio Macedonia, Poſtumio Numidia obtigit.

De re geſta cum Iugurtha. & triumpro M. Minucij pro cos. de Thracibus.

HOC anno Sp. Poſtumius cos. cui Numidia obuenerat, poſt Beſtiam aduerſus Iugurtham miſſus pecunia (vt creditur) à rege corruptus, bellum traxit, quoad Romam comitiorum cauſſa redijt. A. Poſtumius frater eius legatus, quem pro pr. caſtris conſul præfecerat, prœlio aduerſus Iugurtā infeliciter geſto pacē quoq; turpē fecit, quam ſeruandā non eſſe ſenatus cenſuit. auctor Saluſtius, & alij. At uero M. Minucius, qui Macedoniam ſortitus erat, rem cum Thracibus nō modo in conſulatu, ſed etiam pro conſule bene geſsit. Hoc annalium, qui extant, uerba docent. Frontinus lib. II: Minucius Rufus imp. cum à Scordiſcis, Dacisque premeretur, quibus impar erat numero, præmiſit fratrem, & paucos equites vnà cum æneatoribus, præcepitque, ut cum uidiſſet contractum prœlium, ſubitus ex diuerſo ſe oſtenderet, iuberetq; æneatores concinere. Sonantibus

nantibus montium iugis ſpecies ingentis multitudinis offuſa eſt hoſtibus, qua perterriti dedere terga. & Eutropius: A Minucio Ruſo in Macedonia Scordiſci, & Triballi uicti. Florus autem poſt Druſi victoriam: Minucius Scordiſcos toto vaſtauit Aebro, multis quidem amiſsis, dum per perfidũ glacie flumen equitatur. & Sextus: Minucius Thracas in Aebri fluminis glacie vaſtauit. in epitoma autem poſt Silani cos. mentionem: M. Minucius pro cos. contra Thracas feliciter pugnauit. Porrò autem triumphaſſe eum his tradit uerbis Velleius: Per eadem tempora clarus eius Minucij, qui porticus, quæ hodieq; celebres ſunt, molitus eſt, ex Scordiſcis triumphus fuit. quieuiſſe autem Thracas his victorijs fractos per multos poſt annos opinor.

DE COS. AN. DCXLIIII.

CONSVLES ſubſequutos tradit Caſsiodorus Q. Metellum, & M. Silanum. Q. Cæcilium Metellum Numidicum, M. Iunium Silanum Pædianus, & Eutropius. Eorum etiam meminit Cicero in Bruto: Q. Metellus Numidicus, inquit, & eius collega M. Silanus dicebant de rep. quod eſſet illis uiris, & conſulari dignitate ſatis. Metellus à Numidia uicta Numidicus dictus auctore Velleio. Hunc Q. Metellum L. F. vocat Cicero in epiſtola ad Lentulum, in Sextiana, & Corneliana. fuit autẽ L. Metelli Macedonici fratris filius. In fragmento Cap. eſt etiam SILANI mẽtio.

De cenſoribus.

QVINQVENNALE annorum interuallum poſtulabat, vt in annũ priorem cenſores conijcerentur; uerum quia fragmenta conſulum Capitolinorum nullos eo anno interponi cenſores patiuntur, credendum eſt, eo anno cenſores nullos in ciuitate fuiſſe. hoc autem anno quin fuerint, nemo dubitare poteſt, qui ijſdem fragmentis fidẽ habeat. neque enim literæ illæ: IN MAG. M. E. ad quem, præterquam ad cenſorem mortuum, referantur, inuenio. fuiſſe autem hos M. Aemilium Scaurum, & M. Liuium Druſum opinor; primum, quod uterque conſularis eſt, deinde quòd Plutarchus in quæſtionibus ſcribit, hos in cenſura collegas fuiſſe; cumq; Druſus in magiſtratu mortuus eſſet, Scaurum abdicaturũ non fuiſſe, niſi tribunorum iuſſu in carcerem ductus eſſet. M. certe Scaurum cenſorem Aemiliam uiam ſtrauiſſe, pontem Aemilium feciſſe ſcriptum inuenio in libro de uiris illuſtribus.

De rẽ geſta cum Cimbris.

CONSVLEM nullum inuenio poſt Cn. Carbonem ad hunc uſque annum Galliam prouinciam ſortitum. nam Druſus, & Ruſus Macedoniam, Naſica Italiam, Beſtia, atque Albinus Numidiam obtinuerunt. omnes autem annales poſt Carbonem cõſulem Silanum cum Cimbris decertaſſe produnt. Si autem quærimus, quid Cimbri victo Carbone geſſerint, profecto eos arma aduerſus Gallos, eos, qui imperio populi Ro. ſubiecti non erant, atque inde aduerſus Hiſpanos tranſtuliſſe reperiemus. de Gallis auctorem habemus Cæſarem, apud quem Critognatus Aruernus lib. VII ita loquitur: Mei conſilij eſt facere, quod noſtri maiores nequaquã pari bello Cimbrorum, Teutonumq; fecerunt, qui in oppida compulſi, ac ſimili inopia ſubacti, eorum corporibus, qui ætate inutiles ab bellum uidebantur, uitam tolerauerunt, neque ſe hoſtibus tradiderunt. cuius rei exemplum ſi non haberemus, tamen libertatis cauſa inſtitui, & poſteris prodi pulcherrimum iudicarem. nam quid illi ſimile bello fuit? depopulata Gallia, magnaq; illata calamitate Cimbri aliquando finibus noſtris exceſſerunt, atque alias terras petierunt; iura, leges, agros, libertatem nobis reliquerunt. De Gallis, & Hiſpanis, à quibus expulſi Cimbri hoc anno in Italiam remigrarunt, teſtis eſt Florus, cum ait: Cimbri excluſi ex Gallia, & Hiſpania, cum in Italiam remigrarent, miſerunt legatos in caſtra Silani, inde ad ſenatum petentes, vt populus R. aliquid ſibi terræ daret quaſi ſtipendium; ceterum ut uellet, manibus atque armis ſuis uteretur. repulſi, quod precibus nequiuerant, armis petere conſtituunt. ſed primum impetum barbarorum Silanus ferre non potuit. et epitoma: M. Iunius Silanus cos. aduerſum Cimbros inſeliciter pugnauit. legatis Cimbrorum ſedem, & agros, in quibus conſiderent, poſtulantibus, ſenatus negauit. De Silano item uicto ſic Pædianus in Cornelianam: Q. Cæcilius Metellus Numidicus, & M. Iunius Silanus conſules fuerunt bello Cimbrico, quod diu praue ſimul & inſeliciter geſtum eſt, atque ipſe quoque hic Iunius male aduerſus Cimbros rem geſsit, ac plures leges, quæ per eos annos, quibus hæc gerebantur, populò latæ erant, abrogauit. Item: M. Iunius Silanus quinquennio ante conſul fuit, quàm Domitius tribunus pl. atque ipſe quoque aduerſus Cimbros male rem

le rem geſsit. quam ob cauſſam Domitius eum apud populum accuſauit, criminatusq; eſt, bellũ cum Cimbris iniuſſu populi geſsiſſe, idq; principium fuiſſe calamitatum, quas eo bello populus accepiſſet, ſed pleniſsime Silanus abſolutus eſt. Cum autem hæc ita habeant, miror Eutropium ita ſcribere: A M. Iunio Silano collega Q. Metelli Cimbri in Gallia uicti.

De re geſta cum Iugurtha, & triumpho Q. Metelli Numidici pro cos.

Q. CAECILIVM Metellum conſulem, cui prouincia Numidia obuenerat, exercitu ad priſtinam diſciplinam redacto, duobus prœlijs Iugurtham fudiſſe, Thalam oppidum diripuiſſe, uniuerſam Numidiam uaſtaſſe, ac regem ipſum per Mauros, ac Gætuliam fugientem inſequutũ, prorogato in alterum annum imperio, tertio anno Romam in conſulatu Marij redijſſe tradit latiſsime Saluſtius, & alij breuius. Triumphi eius ſic meminit Velleius libro II: Marius legatus Metelli criminando Metelli lentitudinem, effecit, ut cum commeatu petito Romam ueniſſet, cõſul crearetur, belliq; pene patrati à Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, ſumma ſibi committeretur. Metelli tamen, & triumphus fuit clariſsimus, & meritum virtuti cognomen Numidicum inditum. In lib. etiam de viris illuſtr. eſt, Q. Metellum de rege Iugurtha triumphaſſe. Eutropius item duos triumphos de Iugurtha actos ſcribit, vnum à Metello, alterum à Mario. Gellius denique orationis meminit Q. Metelli Numidici, quam habuit de triumpho ſuo, lib. XII, cap. IX.

DE COS. AN. DCXLV.

SER. Galbam, M. Scaurum prodit in hunc annum conſules Caſsiodorus, & Obſequens. Ser. Galbam conſularem fuiſſe Mario VI conſule ſcribit pro Rabirio Cicero. filium eſſe Ser. Galbæ arbitror, conſulis an. DCIX. M. Scauri conſulis meminit Velleius, & Tacitus. Hic eſt M. Aurelius Scaurus, qui poſt legatus à Cimbris eſt interfectus, ut eſt in epitoma LXVII. Cicero in Bruto, poſtquam locutus eſt de Numidico, & Silano collegis, M. Aurelius Scaurus, inquit, non ſæpe dicebat, ſed polite. Scaurum autem ſuffectum fuiſſe in locum alterius, qui in mag. mortuus eſt, indicant, ſi recte ea interpretamur, Capitolina fragmenta. Eidem Gallia obtigit.

De cenſoribus, & luſtro LXIII.

EX Capitolinis fragmentis ſatis perſpicue intelligi poteſt, luſtrum XLIII factum eſſe his conſulibus. à quibus autem cenſoribus parum compertum eſt. nos autem, qui nam eſſe potuerint, coniecturam ſequuti, aperiamus. hos ergo Q. Fabium Maximum Allobrogicum, C. Licinium Getam eſſe ducimus. conſulares enim quærimus. Q. autem Fabius in cenſura Fabianum fornicem conſtruxiſſe à Pædiano traditur, his verbis: Fornix Fabianus arcus eſt iuxta Regiam in Sacra via à Fabio cenſore conſtructus, qui à deuictis Allobrogibus Allobrox cognominatus eſt. ibique ſtatua eius propterea poſita eſt. De C. Geta ſic Cicero pro Cluen. Ponam illud unum C. Getam cum à L. Metello, & Cn. Domitio cenſoribus ex ſenatu eiectus eſſet, cenſorem ipſum poſtea eſſe factum. idem ſcribit Valerius. neq; uero niſi hoc luſtro cenſor eſſe potuit, quòd aliorum luſtrorum certa cenſorum nomina habeamus. Vide etiam, ne hoc luſtro M. Scaurus iterum princeps ſenatus lectus ſit. nam in ſeditione Norbani anno DCLVIII, M. Aemilium Scaurum principem ſenatus, & ciuitatis lapide percuſſum tradit Cicero II lib. de orat.

De re geſta cum Cimbris.

M. SCAVRVS cos. in locum Silani miſſus in Galliam uidetur, atque tertiam cladem à Cimbris accepiſſe, ex eo, quod ſcribit Tacit. in lib. de morib. German: Cimbri Carbone, & Caſsio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Cæpione, M. quoque Manilio fuſis quinque ſimul conſulares exercitus populo R. abſtulerunt. & Velleius: Cimbri Cæpionem, Maniliumq; conſules, & ante Carbonem, Silanumq; fuderunt, fugaruntq; in Gallijs, & exuerunt exercitu, Scaurumq; Aurelium conſulem, & alios celeberrimi nominis uiros trucidarunt.

De triumpho Q. Cæpionis pro pr. & bello Luſitanico.

BELLVM hoc tempore in ulteriore Hiſpania redintegratũ eſt, quæ D. Bruti imperio pacata fuerat. excitatum autem à latronibus puto, qui eam paſsim diripientes uexabant. Hoc indicat Plutarchus,

Plutarchus, qui ſcribit C. Marium ex prætura vlteriorem Hiſpaniam ſortitum, eam latrocinijs, quibus infeſta erat, liberaſſe. fuit autem Marius prætor ſeptem annis ante, quàm conſul. quem eundem cum Luſitanis pugnaſſe ſcribit Appianus. Inter ceteros prætores, qui hoc tempore eò miſsi ſunt, Q. Cæpionis fama excellit. Is priore anno in prætura Luſitanos ſortitus, hoc anno, ut puto, de Luſitanis triumphauit, ac triennio poſt pro conſule cum Cimbris male rem geſsit. Hoc docet Eutropius, qui poſt Minucianam de Scordiſcis uictoriam Luſitanos à Seruilio Cæpione deuictos tradit. quod ab eo in prætura factum elici ex Valerio poteſt, qui lib. VI ſcribit: Q. Cæpio præturæ ſplendore, triumphi claritate, conſulatus decore, max. pontificis ſacerdotio, ut ſenatus patronus diceretur, aſſecutus, in publicis uinculis ſpiritum depoſuit.

DE COS. AN. DCXLVI.

L. CASSIVM, C. Marium conſules in hunc annum comparat Caſsiodorus. Eorum meminit etiam Plinius lib. X. L. Caſsio, C. Mario cos. inquit, bubone uiſo urbs luſtrata eſt. C. Marium duabus repulſis ædilitatis acceptis conſulem factum ſcribit Cicero pro Plancio, & Plutarchus in Mario. De eodem etiam idem ſic libro III de officijs: C. Marius, cum à ſpe conſulatus longe abeſſet, & ſeptimum annum poſt præturam iaceret, neque petiturus unquam conſulatum uideretur, Q. Metellum, cuius legatus erat, cum ab eo imperatore ſuo Romam miſſus eſſet, criminatus eſt, bellum illum producere, ſe ſi conſulem feciſſent, breui tempore, aut uiuum, aut mortuum Iugurtham in poteſtatem populi R. redacturum. itaque factus eſt conſul. Idem tradit Saluſtius, Valerius, Plutarchus, Velleius. L. Caſsius prætor fuit anno DCXLII, ut eſt apud Saluſtium. filius, vt arbitror, L. Caſsij conſulis anno DCXXVI. Eidem Gallia, Mario Numidia prouincia decreta eſt.

De re geſta in Gallia, & L. Caſsio Longino cos. occiſo.

SCAVRO in Galliam ſucceſsit L. Caſsius conſul. qui quidem non ſolum male pugnauit, ſed etiam in prœlio cecidit. Hoc docet epitoma LXV, in qua ita eſt: L. Caſsius cos. à Tigurinis Gallis pago Heluetiorum, qui à ciuitate ſeceſſerant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæſus eſt. milites, qui ex ea clade ſuperauerant, obſidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, vt incolumes dimitterentur, cum hoſtibus pacti ſunt. & Oroſius: L. Caſsius conſul in Gallia Tigurinos uſque ad Oceanum perſecutus, rurſumq; ab eiſdem inſidijs circũuentus, occiſus eſt. L. quoque Piſo vir conſularis legatus Caſsij conſulis interfectus eſt. Q. Publilius alter legatus, ne reſidua exercitus portio deleretur, obſides, & dimidiam partem rerum omnium Tigurinis turpiſsimo fœdere dedit. & Cæſar lib. I: Cæſar, quòd memoria tenebat L. Caſsium conſulem occiſum, exercitumq; eius ab Heluetijs pulſum, & ſub iugum miſſum, concedendum non putabat. & paulo infra: Hic pagus unus, cum domo exiſſet patrum noſtrorum memoria, L. Caſsium conſulem interfecerat, & eius exercitum ſub iugum miſerat. item: Qua in re Cæſar non ſolum publicas, ſed etiam priuatas iniurias ultus eſt, quòd eius ſoceri L. Piſonis auum L. Piſonem legatum Tigurini eodem prœlio, quo Caſsium, interfecerant. Ex his locis apparet Cimbros hoc anno ex Gallia receſsiſſe, atque cum Gallis tantum Tigurinis à Romanis pugnatum eſſe. neque enim Tacito aſſentior, qui Caſsium à Cimbris profligatum ſcribit poſt Carbonẽ ante Scaurum. malim enim ibi Silanum intelligi, quàm Caſsium.

De re geſta à C. Mario cos. cum Iugurtha.

AT vero C. Marius conſul tranſportatis in Africam copijs primũ oppida quædam aggreſſus, leuia aliquot prœlia fecit; poſt Gætulos, & Iugurtham ex ſocijs R. prædas agentes ſæpe adortus in itinere fudit, ipſumq; regem haud procul oppido Cirta armis exuit. cumq; idem, ut Iugurthã ad prœlium traheret, bello ad ſingula eius oppida transferendo, & alia multa, & maxime Capſam, ac Mulucham cepiſſet, Iugurtha Bocchum Mauritaniæ regẽ cũ exercitu aduocauit. cumq; reges ambo coniunctis copijs Marium in hiberna proficiſcentem inuaſiſſent, vtrinque acriter pugnatum eſt. cum aũt Marius ſuos in collem opportunum ſubduxiſſet, reges uero prœlio deterriti læti pro uictoribus agerent; Marius feſſos eos, ac ſomno captos, ac nihil tale ſuſpicantes adortus, plures eo prœlio, quàm omnibus ſuperioribus interemit. atque inde cum in hiberna contenderet, hoſtibus, à quibus laceſſebatur, late ſuſis, fugatisq; Cirtam oppidum, quo iter intenderat, occupauit. eò legati à Boccho uenerunt, qui regis uerbis à Mario petiuere, duos quàm fidiſsimos

C ad ſe

ad ſe mitteret; uelle de ſuo, & populi Ro. commodo cum his diſſerere. ille L. Sullam, & A. Manlium miſit. neque tamen cum Boccho tum quicquam perfectum eſt, Boccho ipſo de ſententia ab amicis ſuis, quos Iugurtha pecunia corruperat, deturbato. Atque hæc quidem hoc anno à Mario, dum in hiberna profectus eſt, geſta exiſtimo. Saluſtius.

DE COS. AN. DCXLVII.

DEINCEPS conſules profitetur Caſsiodorus, & Obſequens Q. Seruilium Cæpionem, & C. Atilium Serranum. Q. Cæpione, & C. Serrano natum eſſe M. Ciceronem oratorem Gellius lib. XV ſcriptum reliquit. C. Serrani conſularis meminit Mario VI conſule ipſe Cicero pro Rabirio. idem Q. Catulo antelatum eſſe C. Serranum in conſulatu ſcribit pro Plancio. Q. Cæpionem Q. Cæpionis filium eſſe arbitror conſulis anno DCXIII. cuius meminerunt omnes, qui de bello Cimbrico ſcripſerunt. Caſsiodorus præterea & Obſequens iudicia his conſulibus per Seruilium Cæpionem conſulem equitibus, & ſenatoribus communicata notant. Vnde Cicero dixit in Bruto: L. Craſſus Seruiliam legem ſuaſit ijs conſulibus, quibus nati ſumus. & paulo infra: Mihi quidem à pueritia quaſi magiſtra fuit illa Craſsi in legem Cæpionis oratio, in qua auctoritas ornatur ſenatus, quo pro ordine illa dicuntur, & inuidia concitatur in iudicum, & accuſatorum factionem, contra quorum potentiam populariter fuit dicendum. & lib. primo de oratore: Et animos equitum Romanorum, apud quos tum iudices cauſſa agebatur, ad Q. Cæpionis odium, à quo erant ipſi propter iudicia abalienati, reuocabam. Quibus ex locis intelligi poteſt, C. Gracchum iudicia ante à ſenatoribus remouiſſe, atque ad ſolos equites tranſtuliſſe, cum Q. Cæpio cos. inter utrunque ordinem ea communicauerit.

De re geſta in Gallia, & in Numidia.

Q. AVTEM Cæpio conſul Galliam prouinciam ſortitus bellum cum Gallis Tectoſagibus, ut L. Caſsius ante cum Tigurinis fecit. neque enim Cimbri adhuc reuerterant. Hac de re ſic ſcriptum eſt apud Iuſtinum: Cæpio conſul auri pondo CX millia, argenti pondo quinquies decies centum millia Tectoſagis abſtulit. quod ſacrilegium cauſa excidij Cæpioni, & exercitui eius poſtea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, uelut ultor ſacræ pecuniæ, inſecutus eſt. & Gellius lib. III: Cum oppidum Toloſanum in Gallia Q. Cæpio cos. diripuiſſet, multumq́, auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſque ex ea direptione aurum attigit, miſero, cruciabiliq; exitu perijt. & Strabo, lib. IIII: Tectoſages in belli ſocietatem contra Delphos ueniſſe memorant, theſauros etiam penes illos ab Imperatore Ro. Cæpione repertos in urbe Toloſa, deprehenſamq́; ex eis eſſe pecunijs partem memoriæ proditum. eas autem quia Cæpio attigiſſe auſus fuerat, miſere eiectum è patria fuiſſe, & turpem mortem oppetijſſe, perinde ac fœdo ſacrilegio contaminatum creditum eſt, & in bonorum poſſeſsionem relictos filios inter ſcorta ea obliguriſſe, ac fœde mortuos eſſe, ut ſcribit Timagenes. Item Oroſius: Cæpio pro cos. capta Toloſa centum millia pondo auri, & argenti CX millia è templo Apollinis ſuſtulit. Marius autem interea prorogato (ut par eſt) imperio, exercitu in hybernaculis compoſito, cum expeditis cohortibus, & parte equitatus proficiſcitur in loca ſola, obſeſſam turrim regiam, quò Iugurtha omnes perfugas præſidium impoſuerat. tum rurſus Bocchus legatos ad Marium mittit, ac quocunque modo belli componendi licentiam illis permiſit. Ii à Gætulis latronibus in itinere circumuenti, & ſpoliati ad Sullam perfugiunt, quem Marius in caſtris pro prætore reliquerat. eiq́; conſilia Bocchi patefaciunt. eos Marius Cirtam cum ad ſe uenire iuſsiſſet, Romam ad ſenatum ire permiſit. ſenatus Boccho gratiam delicti fecit, amicitiam, ubi eam promeruiſſet, pollicitus eſt. Quibus rebus cognitis Bocchus à Mario, vt ad ſe Sullam mitteret, petiuit. Sulla profectus Boccho, vt ſibi Iugurthã uiuum traderet, pace, & amicitia Romanorum promiſſa, perſuaſit. quod cum ille feciſſet, (nam Iugurtha amice ſe à Boccho accerſitum putabat), eum uinctum Sulla ad Marium deduxit. Ex his uerbis Saluſtij Iugurtham hoc anno captum opinor. Ceterum, cum Marius non niſi biennio poſt K. Ian. triumpharit, ſequentem annum ab eo in ordinanda prouincia Numidia puto eſſe conſumptum. neque enim quicquam ea de re ſcribit Saluſtius. Rufus Iugurtha per Metellum attrito, per Marium capto Numidiam in poteſtatem populi R. perueniſſe ſcribit.

DE COS. AN. DCXLVIII

CONSVLES prodit in hunc annum Caſsiodorus & Obſequens P. Rutilium Rufum, &

C. Manilium

C. Manilium. P. Rutilij conſularis meminit Mario VI cos. Cicero pro Rabirio perduell. pro Plancio autem eundem repulſa in tribunatu accepta conſulatum ait eſſe adeptum. & in Bruto, M. Scaurus, inquit, & P. Rutilius, cum una conſulatum petijſſent, non ille ſolum qui repulſam tulerat, accuſauit ambitus deſignatum competitorem, ſed Scaurus etiã abſolutus Rutilium in iudiciũ uocauit. multaq; opera, multaq; induſtria Rutilius fuit. eundem M. F. eodem in libro uocat. In altero conſule uariant annales, alij enim Caium, alij Cnæum, alij Marcum, alij Manlium, alij Manilium habent. Marcus, & Caius in Manlijs non probatur, quia illud uetere interdictum decreto erat, hoc ferè non uſitatum. Item Manlij cognomen habent, huius conſulis cognomen nullum traditum eſt. ergo aut C. Manilius, aut M. Manilius nominandus eſt. non enim de Cn. Manlio patricio, eoq; nobiliſsimo ita loqueretur Cicero pro Plancio: Populus Romanus Q. Catulo in ſumma familia nato ſapientiſsimo, & ſanctiſsimo uiro præpoſuit Cn. Manlium non ſolum ignobilem, uerum ſine uirtute, ſine ingenio, uita etiam contempta. qui locus in manuſcripto libro Manilium habet, non Manlium. nec pro Murena ita: Quis Q. Catulum humanitate, ſapientia, integritate antecellentem ſuperari poſſe à Cn. Manlio arbitratus eſt? apud Oroſium, Valerium, Florum dicitur C. Manlius; in manuſcriptis tamen Manilius. apud Saluſtium, Tacitum, Eutropium M. Manlius. Dijudicent, utro prœnomine afficiendus ſit, alij.

De rè geſta cum Cimbris.

C. MANILIO conſuli Gallia prouincia euenit. prorogatũ item Q. Cæpioni in ea imperium credo ob Cimbrorum motum, quorum aduentus uehementius in dies celebrabatur. ſiquidem ſcribit Iuſtinus Romanos belli Cimbrici tumultum, quaſi ſacræ pecuniæ à Cæpione conſule direptæ ultorem inſecutum eſſe. Hoc certe anno ab ambobus his imperatoribus cum Cimbris in Gallia dimicatum, atque clades Alienſi ferè par accepta eſt. Quod ipſum auctorum prolatis uerbis ut ceciderit, exponam. Oroſius latiſsime omnium ita: C. Manilius, & Q. Cæpio pro cos. aduerſus Cimbros, Teutones, Tigurinos, & Ambrones Gallorum gentes, quæ ad Romanum imperium extinguendum cõſpirauerant, miſsi prouincias ſibi Rhodano flumine medio diuiſerunt. ibi dum inter ſe grauiſsima inuidia, & contentione diſceptant, cum magna ignominia, & periculo Romani nominis uicti ſunt. ſiquidem in ea pugna M. Aurelius conſularis captus, atque interfectus eſt. duo filij conſulis cæſi. LXXX millia Romanorum, ſociorumq; trucidata, LX millia calonum, atque lixarum interfecta Antias ſcribit. decem ex omni penitus exercitu homines ſuper fuerunt. hoſtes binis caſtris, atque ingenti præda potiti omnia peſſundederunt. maximus Romæ non ſolum luctus, ſed metus etiam fuit, ne confeſtim Cimbri alpes transgrederentur, Italiamq; delerent. & in epitoma LXVII hoc modo: M. Aurelius Scaurus legatus conſulis à Cimbris fuſo exercitu captus eſt. & cum in conſilium ab ijs euocatus deterreret eos, ne alpes tranſirent Italiam petituri, quòd diceret Romanos uinci non poſſe, à Bolo rege feroci iuuene occiſus eſt. ab ijſdem hoſtibus C. Manilius cos. & Q. Seruilius Cæpio pro cos. victi prœlio, caſtriſq; binis exuti ſunt. LXXX millia militum occiſa, calonum, ac lixarum XL millia. Plutarchus in Lucullo ſcribit prid. Non. Octob. Cæpionem infeliciter cum Cimbris pugnaſſe. idem eſt in Camillo, & in Apophtegmatis. De Cæpione, & Manilio uictis idem Eutropius, Saluſtius in Iugurthino, Tacitus, alij.

De Q. Cæpione pro cos. damnato.

VISVM eſt etiam, quemadmodum Q. Cæpio, cuius temeritate clades accepta eſt, nouo exẽplo pœnas populi R. iudicio dederit, demonſtrare. In epitoma LXIII hac de re ita ſcriptum eſt: Secundum populi R. iuſsionem Cæpionis, cuius temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata ſunt, primi poſt regem Tarquinium, imperiumq; ei abrogatum. & Pædianus ita in Cornelianam. L. Caſsius L. F. Longinus tr. pl. C. Mario, C. Flauio cos. legem tulit, ut quem populus damnaſſet, cui ue imperium abrogaſſet, in ſenatu ne eſſet. tulerat autem eam maxime propter ſimultates cum Q. Seruilio, qui ante biennium cos. fuerat, & cui populus, quia male aduerſus Cimbros rem geſſerat, imperium abrogauit. Cicero etiam lib. II. de oratore ſeditionem excitatam hoc anno ob rogationem C. Norbani tribuni pl. ſignificat, qua imperium Cæpioni abrogabat; in eaque ſeditione uim, fugam, lapidationem, crudelitatem tribuniciam in Cæpionis graui, miſerabilique caſu fuiſſe, in qua principem & ſenatus, & ciuitatis M. Aemilium lapide percuſſum eſſe, ui pulſum ex templo L. Cottam, & T. Didium cum intercedere uellent rogationi. Itaque idem in Bruto ait: Q. Cæpio uir acer, & fortis, cui fortuna belli crimini, inuidia populi calamitati fuit. Pædianus oſtendit, ut dixi, Cæpionem etiam poſt damnationem in ſena-

tum ueniſſe, Caſsia autem lege prohibitum fuiſſe ne iret: at Valerius lib. IIII illum è carcere au fugiſſe, cum ait: L. Rheginus trib. pl. Cæpionem in carcerem coniectum, quòd illius culpa exercitus noſter à Cimbris, & Teutonibus videbatur deletus, veteris amicitiæ memor publica cuſtodia liberauit, & fugæ eius comes acceſsit. at vero lib. VI oſtendit, eum miſere necatum fuiſſe. ſic enim ſcribit: Q. Cæpio præturæ ſplendore, triumphi claritate, conſulatus decore, max. pont. ſacerdotio, vt ſenatus patronus diceretur, aſſecutus, in publicis vinculis ſpiritum depoſuit, corpusq; eius funeſti carnificij manibus laceratum, in ſcalis Gemonijs iacens magno cum horrore totius fori R. conſpectum eſt. Idem autem ſentire uidetur Strabo loco ante prolato.

De re geſta cum Luſitanis.

HIS conſulibus exercitum Romanum à Luſitanis cæſum notat Obſequens. quo autem duce, mihi compertum non eſt. P. quidem Rutilius cos. prouinciam cum exercitu obtinuit, at quam prouinciam, ne adhuc quidem reperire potui. De eo certè ſic ſcribit Valerius lib. II: Armorum iudicandorum meditatio à P. Rutilio cos. collega C. Manilij militibus eſt tradita. nullius enim ante ſe imperatoris exemplum ſecutus ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum acceſsitis uitandi, atque inferendi ictus ſubtiliorem rationem legionibus ingenerauit. & Frontinus libro IIII: C. Marius, cum facultatem eligendi exercitus haberet, ex duobus, qui ſub Rutilio, & qui ſub Metello, ac poſtea ſub ſeipſo meruerant, Rutilianum minorem, qui certioris diſciplinæ arbitrabatur, præoptauit. & lib. II: P. Rutilius, cum ſecundum leges in contubernio ſuo filium poſſet habere, in legione militem fecit.

DE COS. AN. DCXLIX.

DEINCEPS C. Marium II, C. Flauium Fimbriam conſules ſuggerit Caſsiodorus. C. Marium, C. Flauium Obſequens. C. Marium II, C. Fimbriam; item: C. Marium, C. Flauium Pædianus in Cornel. C. Fimbriæ conſularis Mario VI conſule meminit Cicero pro Rabirio. eundemq; ſcribit pro Plancio cum tribunus pl. eſſe non potuiſſet, conſulem factum. C. Marium duabus legibus ſolutum, una quod abſens erat, altera, quod ante tempus, quo ei per legem iterum capere conſulatum licebat, metu Cimbrorum conſulem II populus Romanus fecit. Plutarchus, Saluſtius, Eutropius, alij.

De triumpho C. Marij cos. II de Iugurtha.

C. MARIVS Iugurtha capto, tota Numidia in ditionem populi R. redacta, non ante Romam reuertit, quàm hoc anno, quo ipſe K. Ian. conſul iterum triumphans urbem inijt, ac regem, & filios eius duos in triumpho duxit. auctor Saluſtius, Plutarchus, Florus, alij. Hinc etiam in libro epigrammatum antiquæ urbis legitur epigramma tale.

C. MARIVS PR. TR. PL. Q. AVGVR. TR. MIL. EX. SORTEM BELLVM CVM IVGVRTHA REGE NVMID. VEL PROCOS. GESSIT. EVM CEPIT, ET TRIVMPHANS IN IOVIS AEDEM SECVNDO CONSVLATV ANTE CVRRVM SVVM DVCI IVSSIT. III. CONSVL ABSENS CREATVS EST. IIII. TEVTONORVM EXERCITVM DELEVIT. V. CONSVL CIMBROS FVGAVIT. EX IEIS ET TEVTONIS ITERVM TRIVMPHAVIT. REMP. TVRBATAM SEDITIONIBVS, ET TR. PL. ET PRAETOR. QVI ARMATI CAPITOLIVM OCCVPAVERANT VI. COS. VINDICAVIT. POST LXX. ANNVM PATRIA PER ARMA CIVILIA PVLSVS ARMIS RESTITVTVS VII COS. FACTVS EST. DE MANVBIIS CIMBRICIS, ET TEVTONICIS AEDEM HONORI, ET VIRTVTI VICTOR VESTE TRIVMPHALI CALCEIS PVNICEIS.

De re geſta in Gallia, & in Macedonia.

CIMBRI priore anno fuſis, uictisq; ſummo prœlio imperatoribus Romanis quieuerunt, neque tum de tranſitu in Italiam cogitarunt. hoc aũt anno in Hiſpaniam etiam receſſerunt. Hoc ex epitoma LXVII elicitur in qua hæc poſt Marij triumphum uerba ſunt: Cimbri uaſtatis omnibus, quæ inter Rhodanum, & Pyrenæum ſunt, per ſaltum in Hiſpaniam tranſgreſsi, ibiq; multa loca populati, à Celtiberis fugati ſunt, reuerſique in Galliam bellicoſis ſe Teutonis coniunxerũt. & ex Obſequente, qui ſcriptum reliquit Cimbros his cõſulibus alpes tranſgreſſos per Hiſpaniam uaſtatam iunxiſſe ſe Teutonis. Eſt autem intelligendum his quidem cos. in Hiſpaniam Cimbros

ſe

ſe recepiſſe, verum non niſi poſt annum in Galliam rediјſſe, quo tempore ſe iterum Teutonibus coniunxerunt. Mario autem conſuli decreta prouincia Gallia eſt, ac bellum cum Cimbris, quorum ex Hiſpania in Galliam hoc anno reditus timebatur, mandatum. auctor Plutarchus. Eodem anno Mariū cum Tectoſagibus rem geſsiſſe ſuſpicor, quòd Sylla legatus Marij II conſulis Copillum regem Tectoſagum cepiſſe tradatur à Plutarcho. Quod autem ad res Macedonicas attinet, intelligendum eſt, poſt M. Minucij cos. in Macedoniam imperium nullius mentionem fieri, qui conſul in Macedoniam ad comprimendas Thracum impreſsiones venerit. neque uero ferè mitti conſules eò potuerunt. Nam Silanus, Scaurus, Caſsius, Cæpio, Manilius, Marius ſex conſules deinceps Galliam ſortiti ſunt. Metellus autem, & Marius Numidiam. reliquuntur aliquot conſules, quorum obſcura prouincia eſt. Ergo prætores in Macedoniam profecti ſint neceſſe eſt. in qua bellum hoc anno fuiſſe indicat Obſequens. qui Mario, & Flauio cos. Thraces in Macedonia ſubactos notat. à quo autem ſubacti ſint, pro certo affirmare non poſſum. Florus quidē poſt Minucianā victoriam Piſonis cuiuſdam meminit his uerbis: Piſo Rhodopen, Caucaſumq; penetrauit. Verum qui Piſo fuerit, aut quo in magiſtratu hoc fecerit, non tradit. L. certe Piſo, qui conſul cum Druſo fuit, Macedoniam ſortitus non eſt. quippe cum Druſus collega eius in conſulatu eam obtinuerit, poſt autem quinquennium L. Caſsio cos. à Tigurinis ipſe interfectus ſit. neque uero ſi ille rem bene in Macedonia geſsiſſet, prætermiſſurum eum fuiſſe Ciceronem puto, cum contra L. Piſonem nepotem huius diceret, atque Macedonicum eius imperium exagitaret, cum omnium ferè, qui in Macedonia rem bene geſſerint, meminerit. Ergo hæc uictoria in dubio relinquatur.

DE COS. AN. DCL.

C. MARIVM III, L. Aurelium Oreſtem tradit in hunc annum conſules Caſsiodorus. Marius abſens etiam III conſul factus eſt, metu Cimbrici belli, quod differebatur. auctor Velleius, Eutropius, epitomæ. Hinc Cicero de prouincijs: Inimici Marij non modo illum inimicum ex Gallia ſententiis ſuis non detrahebant, ſed & propter rationem Gallici belli prouinciam extra ordinem decernebant. L. Aureliū Oreſtem L. Oreſtis filium eſſe arbitror conſulis anno DCXXVII. Ceterum Mario III conſuli bellum imminens Cimbrorum iterum decretū. Metus enim erat, ne ineunte uere irrumperent. uerum ne hoc quidem anno mouerunt. Collega autem Marij mortuo, ille Romam è Gallia præfecto caſtris M'. Aquillio reuerſus, comitijs ijs, quæ ipſe habuit, conſul IIII creatus eſt, L. Saturnino tribuno pl. maximè ad id populum incitante. auctor Plutarchus, & epitoma LXVII.

DE COS. AN. DCLI.

INDE C. Marium IIII, Q. Lutatium cos. Caſsiodorus, & Obſequens ſuggerit. C. Marium IIII, & Q. Lutatium Catulum Plutarchus, & Eutropius. Q. Catulus ſuperatus eſt ante in petitione conſulatus à C. Atilio Serrano, & C. Manilio. auctor Cicero pro Murena, & pro Plancio. Idem Q. F. ſcribitur in monumentis antiquis, ut in filio eius oſtendam: Ambobus conſulibus Gallia cum imminenti Cimbrorum, & Teutonum bello mandata. Cicero Q. Catulum patrem prouinciam habuiſſe, & frumentum cællæ nomine imperaſſe tradit in V Verrina.

De cenſoribus, & luſtro LXIIII.

CENSORES in hunc annum coniecimus, propter quinquennale ſpatium, quod eſt ab his ad proximos ſequentes Flaccum, & Antonium, quorum certum nobis annum Capitolini auctores tradiderunt. Horum autem cenſorum alterum certum habemus Q. Metellum Numidicum. de quo ſic Cicero pro Sextio: Q. Metellus cenſor florentem hominem in populari ratione L. Saturninum cenſor notauit, & inſititium Gracchum contra uim multitudinis incitatæ cenſu prohibuit: & Valerius lib. IX: Populus R. Q. Metellum cenſorem, quod à L. Quinctio tanquam Gracchi filio cenſum recipere nolebat, lapidibus proſternere conatus eſt. & in lib. de vir. illuſtr: Metellus Numidicus Quinctium, qui ſe Ti. Gracchi filium mentiebatur, in cenſu non recepit. Gellius item lib. I. Numidicum cenſorem ſcribit ad populum orationem de ducendis vxoribus habuiſſe. Idem in Græca Appiani hiſtoria de Saturnino ſcriptum eſt, quem à Metello cenſore notatum fuiſſe ait iam tribunicium. fuit autem tribunus Mario III conſule. Adijcit Valerius, Metellum Mario V conſule Quinctium in cenſu recipere noluiſſe. ex quo intelligi poteſt, Metellum

hoc

hoc anno cenſorem creatum, ſequenti anno cenſum egiſſe, ac luſtrum condidiſſe. collegam porrò Numidico adiecimus C. Metellum Caprarium fratrem eius patruelem. ſcribit enim Velleius ſingulari exemplo fratres duos Metellos uno die triumphaſſe, Fuluios duos germanos collegas in conſulatu, duos Metellos patrueles in cenſura fuiſſe. Hos igitur ego opinor fuiſſe; nam de C. Metello cenſorio ſcribit Cicero in oratione poſt reditum ad Quirites, cum ait; pro reditu Q. Metelli Numidici triennio poſt ſupplicaſſe L. Metellum Dalmaticum conſularem, & C. Metellum cenſorium; & in ſenatu, L. & C. Metellum conſulares. quanquam in priore oratione legitur vulgò Q. Metellus cenſorius, ut puto, mendoſe. quod ex ſequenti cognoſcitur. Nam ſi Q. Metellum legamus, Balearicum, & ipſum cenſorium intelligemus. quem tamen eo tempore mortuum puto. neque enim eum maximum natu Cicero bis poſtpoſuiſſet L. Dalmatico fratri natu minori.

De M. *Antonio pr. ouante de piratis.*

Piratas hoc tempore maria latrocinijs uexaſſe indicat egregia M. Antonij pr. uictoria ex prædonibus relata, de qua quid à ueteribus acceperimus, exponendum eſt. Obſequens his cos. piratas in Cilicia à Romanis deletos tradit. in epitoma LXVIII ſcriptum eſt, M. Antonium prætorem in Ciliciam maritimos prædones perſecutum. eundem bello piratico à Byzantijs adiutũ tradit Tacitus lib. XII. quin ipſe etiam Antonius lib. de oratore primo apud Ciceronem, ſe pro cos. in Ciliciam profectum ait. Triumphaſſe autem eum ſignificat Plutarchus in Pompeio, cum inquit, filiam Antonij uiri triumphalis à prædonibus captam. quam rem innuens Cicero pro lege Manilia dixit: Miſeno ipſius liberi, qui cum prædonibus antea ibi bellum geſſerat, à prædonibus ſunt ſublati. Ouantem autem, non triumphantem vrbem ingreſſum eſſe, genus ipſum belli humile probat. Idem Antonius hoc anno prætor, triennio poſt ex lege conſulatum cepit.

De re geſta cum Cimbris in Gallia.

Hoc anno Cimbri à Celtiberis ex Hiſpania pulſi in Galliam adiunctis ſibi Teutonibus, Ambronibus, & Tigurinis iterum irruperunt, eo animo ut ſuperatis Alpibus, in Italiam traijcerent. Quo nuncio accepto Marius, cum protinus in prouinciam contendiſſet, ipſe Ambronibus, & Teutonibus in Gallia ſe oppoſuit, Catulum collegam Cimbris, qui per Noricum impetum facturi uidebantur, occurrere iubet. Barbari, vbi Marium, (is ſe caſtris ad Rhodanum munitis continebat) exciri ad pugnam non poſſe ſenſerunt, caſtra alpes uerſus præter uallum eius mouerunt. Eos Marius ad Aquas Sextias inſecutus, Ambrones primo, atque haud ita multo poſt etiã Teutones ſecundo prœlio cæcidit. Hæc Plutarchus latiſsime in Mario. Oroſius autem breuius ita: Marius IIII cos. cum iuxta Iſaram Rhodanumque caſtra poſuiſſet, Teutones, Tigurini, & Ambrones, poſtquam continuo triduo circa Romanorum caſtra pugnarunt, ſi quo pacto eos excuterent uallo, atque in æquum extraherent, tribus agminibus Italiam petere deſtinarunt. Marius poſt digreſſum hoſtium caſtra mouit, & collem occupauit, qui campo, & fluuio, ubi hoſtes ſeſe diffuderunt, imminebat. primis calonibus cum clamore in pugnam ruentibus ſubſequutus exercitus, mox iuſto certamine compoſitis ordinibus bellatum eſt, & uicere Romani. quarto die rurſus productæ in campum acies uſque ad meridiem pene pari pugnauere diſcrimine. poſt ubi incaleſcente ſole fluxa Gallorum corpora in modum niuium diſtabuerunt, uſque in noctem cædes potius, quàm pugna protracta eſt. Ducenta millia armatorum in eo bello cæſa ſunt, LXXX millia capta, uix tria millia effugiſſe referuntur. Dux eorum Teutobocchus occiſus eſt. Velleius item Marium ſcribit quarto conſulatu cum Teutonis circa Aquas Sextias amplius CL millibus hoſtium priore, ac poſtero die ab eo trucidatis conflixiſſe, ac Teutonum gentem deleuiſſe. item in epitoma LXVIII: C. Marius conſul ſumma ui oppugnata à Teutonis, & Ambronibus caſtra defendit. duobus deinde prœlijs circa Aquas Sextias eos hoſtes deleuit, in quibus cæſa traduntur hoſtium ducenta millia, capta nonaginta. Marius abſens quintum conſul creatus eſt. triumphum oblatum, donec & Cimbros uinceret, diſtulit. Plutarchus item Romam reuocatũ Marium, triumphum quem ſibi ſenatus decreuerat, agere noluiſſe ait. uerum aduerſus Cimbros, à quibus Catulus premebatur, exiſſe. Qui Catulus an hoc anno, an inſequenti ab alpibus pulſus ſit, in obſcuro eſt. ſed de eo in anni ſequentis rebus exponendis dicemus.

DE COS. AN. DCLII.

Consvles in huncannum inuenio C. Marium V. & M'. Aquillium apud Caſsiodorum: Marium

Marium abſentem quinctum cos. factum ſcriptum eſt, vt dixi, apud Plutarchum, & in epitoma LXVIII. Cicero etiam libro de orat. II: M'. Aquillium collegam C. Marij vocat. Hunc Μάνιον ἀκύλλιον uocat Plutarchus in Mario, & Appianus in Mithridatica. eſt autem M'. Aquillius conſularis ille, qui poſt legatus à Mithridate rege captus, atque per contumeliam excruciatus eſt.

De bello Cimbrico confecto, & triumphis C. Marij cos. V. & Q. Lutatij Catuli pro cos.

Q. CATVLVS cos. qui Cimbris per Noricum irrumpentibus ſe obtulerat, cum ſe eorum multitudini in alpium iugis reſiſtere poſſe diffideret, in æquum in Italiam ſe receperat, atq; Atheſim fluuium hoſtibus, præſidijs in utraque ripa impoſitis, ne illis tranſitus eſſet, oppoſuerat, ponte in flumen facto, ut eos, qui ulteriorem ripam cuſtodirent, ſi quam per anguſtias à barbaris uim paterentur, protinus iuuare auxilio poſſet. Barbari, cum ad flumen acceſsiſſent, iniectis in flumen arboribus, pontem diſturbarunt. quo terrore compulſus Catulus caſtellum, quod ibi conſtruxerat, reliquit. Romani aliquot à barbaris capti, dimiſsi ſunt. Valerius lib. V, Romanos equites apud Atheſim flumen impetu Cimbrorum pulſos deſerto conſule Catulo pauidos urbem repetijſſe ſcribit. Ob hæc Romam accerſitus Marius, triumpho, qui offerebatur, repudiato, protinus ad Catulum collegam ſe contulit, ac reuocatis ſuis ex Gallia copijs, Pado traiecto, hoſtes omnino ex Italia pellere decreuit; Cimbros fratres ſuos Teutonas expectantes de clade illata certiores fecit. Cum de die pugnæ inter Romanos imperatores, & barbaros hoſtes conueniſſet, in agro Vercellenſi collatis ſignis à Mario cos. & Q. Catulo pro cos. Cimbris funditus deletis, bene pugnatũ eſt. Hæc pluribus uerbis Plutarchus. In epitoma autem exilius ita: Cimbri repulſo ab alpibus, fugatoq; Q. Catulo pro cos. qui fauces alpium obſederat, & ad flumen Atheſim caſtellum editũ inſederat, reliqueratq́;, cum uirtute ſua explicita fugientem proconſulem, exercitumq́; perſecuti, in Italiam traieciſſent, iunctis eiuſdem Catuli, & C. Marij exercitibus prœlio uicti ſunt ab eis, in quo cæſa traduntur hoſtium centum quadraginta millia, capta ſexaginta. & apud Oroſiũ ſic: Cimbri integris copijs Alpium niues emenſi Italiæ plana peruaſerunt. Marius V cos. & Catulus aduerſus eos miſsi die ad pugnam, & campo dato in nebula diſpoſuere pugnam, in ſole pugnauerunt. prima perturbatio Gallorũ fuit, quòd Romanam aciem prius inuenere diſpoſitam, quàm adeſſe ſenſerunt. cumq́; ilico uulnerati equites retro in ſuos cogerentur, & ſol cum uento ortus ex aduerſo emicuiſſet, uiſus eorum puluis oppleuit, & ſplendor hebetauit. ita factum eſt, ut barbari minima Romanorum clade cæderentur. CXL mill. cæſa, LX mill. capta traduntur. reguli eorũ duo cæſi, duo capti ſunt. Adijcit Florus tertiam Tigurinorum manum, quæ quaſi in ſubſidio Noricos inſederat Alpium tumulos, in diuerſa lapſos fuga ignobili, & latrocinijs euanuiſſe. Non cõuenit autem de loco huius pugnæ inter Florum, & Plutarchum. Florus enim in Venetia pugnatum ad Atheſim Veronæ fluuium in campo Caudio, Plutarchus ad Atiſonem in campo ad Vercellas ſcribit. Ego autem apud Plutarchum mendum eſſe ex ſimilitudine literarum ortum puto, Veronæ, & Vercellarum. Veronã autem intelligendam eſſe cum Norici mentio docet, (eſt enim Noricorum oppidum auctore Stephano) tum quòd ait Plutarchus, Marium, tum cum ad Catulum Vercellas aduocato ex Gallia exercitu ſe ab urbe contulit, Padum traieciſſe. quod ei faciendum non fuiſſet, ſi Vercellas, & non Veronam tetendiſſet. Accedit etiam Valerij, & Frontini auctoritas, quorum ille M. Scauri filiũ Cimbris ceſsiſſe ad Atheſim, hic in ſaltu Tridentino ſcribit. Hæc de uictoria. de triumpho autem hæc accepimus. Plutarchus auctor eſt populum Ro. uoluiſſe Marium duos triumphos ſolum agere, ipſum autem recuſaſſe, ne, ſi Catulus excluſus fuiſſet honore, ipſe quoque ſuo ſpoliaretur, uerum una cum Catulo triumphum communicaſſe. Eutropius vtrique triumphum decretum; Valerius libro IX Q. Catulum Cimbrici triumphi Mario participem à ſenatu datum; Cicero Tuſcul. I Marium Cimbricæ uictoriæ gloriam cum collega Catulo communicaſſe prodit. De quo triumpho ſic Iuuenal. ſatyra VIII:

Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit urbem.
Atque ideo poſtquam ad Cimbros, ſtragemq́; uolabant
Qui nunquam attigerant maiora cadauera corui,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.

In epitoma LXVIII: Marius totius conſenſu ciuitatis exceptus pro duobus triumphis, qui offerebantur, vno contentus fuit. Primores ciuitatis, qui aliquandiu ut nouo homini ad tantos honores euecto inuiderant, conſeruatam ab eo remp. fatebantur.

De triumpho ex Luſitania.

OBSEQVENS conſulibus ijsdem, quibus Cimbri uicti ſunt, Luſitanos deuictos, Hiſpaniam vlteriorem pacatam ſcribit. à quo autem uicti, obſcurum eſt. crederem ab Aquillio cos. niſi uiderem eum ad bellum ſeruile in Siciliam profectum, ac per hæc tempora ad bella in Luſitaniam prætores miſſos eſſe. Hic autem idem ſi pacauit prouinciam, certe etiam triumphauit, ut haud ita multo poſt ex eadem L. Dolabella pro cos. triumphauit. ſi aũt hoc anno uictoria parta eſt, certe ſequenti anno triumphus actus eſt, ut etiam de Dolabella dicemus. Cicero pro Cornelio Scipiones, Brutos, Horatios, Craſſos, Metellos, Cn. Pompeium in vlteriore Hiſpania rem geſsiſſe ait. intelligit autem P. & Cn. Scipiones fratres, D. Brutum Callaicum, P. Craſſum, Q. Metellum, Cn. Pompeium Magnum. De Horatio incertum eſt. uidendum eſt etiam, ne hæc Silani illius uictoria ſit, de qua ſic ſcribit Rufus: Hiſpaniam per D. Brutum obtinuimus, & uſq; Gades ad Oceanum mare peruenimus. poſt ad Hiſpanos tumultuantes D. Iunius Silanus cum exercitu miſſus eos uicit.

DE COS. AN. DCLIII.

CASSIODORVS, & Obſequens hoc anno ſcribunt conſules fuiſſe C. Marium VI, L. Valerium Flaccum. in fragmento Capitolino veſtigia ſunt etiam L. Valerij. Eorum meminit Cicero in Bruto, pro Rabirio, in Catilinam, in Antonium, pro Plancio, & Plinius lib. II, cum ait: Clypeus ardens ab occaſu ad ortum ſcintillans tranſcurrit ſolis occaſu L. Valerio, C. Mario cos. Pædianus item in Piſonianam à C. Mario, L. Valerio cos. ad Ciceronem conſulem XXXVI annos numerari ait. Plutarchus Marium ſextum conſulatum emiſſe, collegamque ſibi Valerium Flaccum, ut miniſtum ſubrogaſſe: Velleius, uelut præmium meritorum obtinuiſſe, prodit. Item Plutarchus notat nemini ante Marium, præterquam Valerio Coruo, tot conſulatus eſſe delatos, eoq; Marium præſtitiſſe, quòd inter primum, & vltimum Corui conſulatum XL anni interfuerunt, Marius autem duobus interpoſitis poſt primum annis, quinque deinceps conſulatus uno fortunæ tenore geſsit.

De ſeditione L. Appuleij Saturnini.

HOC anno Romæ magna coorta ſeditio eſt. quam L. Appuleius Saturninus tribunus pl. concitauit. Hic ut Q. Metellum Numidicum, à quo cenſore notatus fuerat, ulciſceretur, tribunatum pl. Mario V cos. petijt iterum, iamq; nouem creatis tribunis, unoq; loco candidatis duobus ſibi, & A. Nonio competitori reſtante, ut cæde eius facultatem adipiſcendæ poteſtatis adipiſceretur, domo eum extractum adiuuante C. Mario conſule necauit. Valerio enim potius, qui capite de ſeditione ita ſcribit, & Oroſio aſſentior, quàm Appiano, qui Glauciam prætorem comitia tribunicia habuiſſe, atque in locum occiſi Nonij tribuni pl. Saturninum ſubrogaſſe tradit; quòd Glaucia prætor non niſi Mario VI conſule fuerit. In hoc magiſtratu legem Saturninus ex Marij VI cos. ſententia promulgauit, ut quem agrum Marius in Gallia, pulſis Cimbris, armis peperiſſet, is populo R. diuideretur, in eamq; vbi à populo accepta eſſet, à ſingulis ſenatoribus iurari uoluit; qui nõ iuraſſet, ei multam irrogauit. Metello in legem popularem non iuranti diem dixit, qui cum à bonis ciuibus defenderetur, ne cædes eorum fieret, ultro in exilium abijt. profecto ei Marius conſul aqua, & igni interdixit. idem Appuleius cum tertium trib. pl. deſignatus C. Memmium conſulatus competitorem, quem actionibus ſuis aduerſaturum iudicabat, interfeciſſet, ſenatum commouit, ut Mario mandaret, uideret, nequid detrimenti reſp. caperet. Itaque Marius Glauciam prætorem, Saturninum trib. pleb. et Saufeium quæſtorem in Capitolium armis perſecutus obſedit, ac inciſis aquarum fiſtulis ad deditionem compulit, ac contra fidem omnes interfecit, Saturnini ædes ab imis fundamentis diruit. Hæc Appianus, Plutarchus, epitomæ, Valerius, alij. Huius ſeditionis meminit Cicero pro Rabirio perduell. in Catilinam. atque etiam in Bruto, C. Seruilium Glauciam prætorem eodem die, quo Saturninum trib. pl. interfectum ait. Idem in oratione de reſponſis, Saturninum quòd in annonæ caritate quæſtorem ſe à frumentaria procuratione ſenatus amouit, eique M. Scaurum præfecit, dolore factum eſſe popularem ſcribit.

De II ſeruili bello Siculo, & triumpho M'. Aquilij pro cos.

SECVNDVM ſeruile bellum in Sicilia per hęc tempora motum eſt. Mouit id Athenio paſtor,

de

de quo ſic Florus: Athenio paſtor interfecto domino familiam ergaſtulo liberatam ſub ſignis ordinat, ipſe ueſte purpurea, argenteoq; baculo, & regium in morem fronte redimita, non minorem, quàm Eunus prior, conflat exercitum, acriusq; multo etiam, quaſi illum uindicaret, vicos, caſtella, oppida diripiens, in dominos, in ſeruos infeſtius, quàm in transfugas ſæuiebat. ab hoc quoque prætorij exercitus cæſi. capta Seruilij caſtra, capta Luculli. Athenionis fugitiuorum in Sicilia ducis meminit etiam Appianus in Mithridatica. Hæc de belli auctore. Quo autem anno hoc bellum primum initum ſit, aut qui prætores bellum geſſerint, parum certum eſt. apud Obſequentem ſcriptum eſt, in ſecundo conſulatu Marij à fugitiuis, & deſertoribus in Thurinis regiones eſſe vaſtatas, hoc autem anno fugitiuos in Sicilia prœlijs trucidatos. Itaque cum M'Aquillius cum ſeruis rem geſſerit in Sicilia, puto eum hoc bellum in cõſulatu anno ſuperiore ſortitum hoc anno ſeruos ipſos debellaſſe. Euſebius certe, bellum ſeruile excitatum in Sicilia anno, poſtquam Marius V conſul fuit, notauit. De M'. autem Aquillio hæc inuenio. Florus: Aquillius P. Rupilij vſus exemplo interclusum hoſtem commeatibus ad extrema compulit, comminutasq; copias armis, fame facile deleuit, dediſſentq; ſe, niſi ſuppliciorum metu uoluntariam mortem prætuliſſent. ac ne de duce quidem ſupplicium exigi potuit, quanuis in manus uenerit. quippe dum circa ad deprehendendum eum multitudo contendit, inter rixantium manus præda lacerata eſt. Cicero etiam in Verrem, Poſt bellum, inquit, quod M'. Aquillius confecit, nullum fugitiuorum in Sicilia bellum fuit. & contra Rullum: Siciliæ ciuitatibus bello fugitiuorum M'. Aquillius etiam mutuum frumentum dedit. & pro Flacco: M'. Aquillium patres noſtri multis auaritiæ criminibus, teſtimonijsque conuictum, quia cum fugitiuis bellum geſſerat, iudicio liberauerunt. et in epitoma LXIX hæc uerba poſt Q. Metellum de exilio reuocatum leguntur: M'. Aquillius pro cos. in Sicilia bellum ſeruile concitatum confecit. reuocatus autem eſt Metellus inſequenti anno. Ouantem porrò in urbem inijſſe docet Cicero in II de oratore, qui Antonium ita loquentem facit: Quare nolite exiſtimare, cum mihi M'. Aquillius in ciuitate retinendus eſſet, quæ in illa cauſſa peroranda fecerim, ſine magno dolore feciſſe. quem enim ego conſulem fuiſſe, imperatorem ornatum à ſenatu, ouantem in Capitolium aſcendiſſe meminiſſem, hunc &c. Athenæus etiam lib. v, M'. Aquillium conſularem ex Sicilia triumphum egiſſe ſcribit.

De re geſta in Thracia.

THRACES hoc anno uictos à Romanis notat Euſebius. Quòd eò admonui, ut quo imperatore hæc victoria parta ſit, quæreremus. neque enim id traditum eſt.

DE COS. AN. DCLIIII.

M. ANTONIUM, A. Poſtumium cos. in hunc annum produnt Caſsiodorus, & Obſequẽs. In fragmento Capitol. etiam mentio eſt A. POST= Horum conſulum meminit Plin. lib. VIII, cũ ait: Romæ pugnaſſe elephantos Feneſtella tradit primum omnium in circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſtumio cos. anno ab V. C. DCLV. & Gellius lib. IIII: S. C. factum eſt M. Antonio, A. Poſtumio cos. Quòd C. Iulius Pont. nunciauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, D. E. R. I. C. vt M. Antonius conſul hoſtijs maioribus Ioui, & Marti procuraret, quod & ceteris dijs, quibus uideretur, placandis, uti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerũt. & poſt reditum ad Quirites ſic Cicero: De Q. Metello non modo C. Marius, qui erat inimicus, ſed ne is quidem, qui ſecutus eſt, M. Antonius homo eloquentiſsimus cũ A. Albino collega ſenatũ, aut populum eſt cohortatus. Comitijs conſularibus M. Antonium haud dubijs ſuffragijs conſulem lectum ſcribit App. in primo, in alterum locum C. Memmium, & C. Seruilium Glauciam tum prætorem petijſſe; Memmium autem, ut dixi, à Saturnino interfectum, Glauciam à Mario. Hic eſt M. Antonius, qui prætor biennio ante triumphauit. A. Poſtumius Albinus eſt frater, vt puto, Sp. Albini conſulis bello Iugurthino, is qui pacem ignominioſam cum rege fecit. His cos. Q. Metellus Numidicus ab exilio ingenti fauore ciuitatis reſtitutus eſt.

De re geſta cum Luſitanis, & triumpho L. Cornelij Dolabellæ pro cos.

BIENNIO ante ulterior pacata Hiſpania fuit ſubactis Luſitanis. his autem conſulib. ijdem rebellantes rurſus uicti ſunt. Quod ipſum docet Obſequens his uerbis: M. Antonio, A. Poſtumio cos. Luſitani rebellantes ſubacti. Item: in Luſitania proſperè à Romanis pugnatum. Fato autem neſcio quo factum eſt, ut in ſummo annalium ſilentio, extet lapis ille, in quo triumphus hu

D ius

ius imperatoris,cuius auſpicijs res bene in Luſitania geſta eſt,inciſus eſt. is autem eſt L. Cornelius Dolabella. qui ſequenti anno pro cos. triumphat. eſt autem pro cos. accipiendum, pro eo qui pro pr. rem geſſerit, ut etiam prætor pro proconſule uſurpatur. neq; enim L. Dolabella in conſulatu, quem nunquam cepit, ſed in prætura Luſitaniam obtinuit.

DE COS. AN. DCLV.

Q. METELLVS, T. Didius conſules ſubſequuntur in hunc annum. auctor Caſsiodorus, & Obſequens. Hos etiam memorat Pædianus in Cornelianam.Q. Metellū Nepotē,inquit, Baleari ci F. Macedonici nepotem, qui conſul fuit cum T. Didio Curio accuſauit. Cicero item in oratio nibus poſt reditum,Q.Metellum Nepotem petijſſe conſulatum dicit, tum cum Metellus Numidicus reſtitutus eſt. In fragmento Capitolino eſt etiam METELLVS NEPOS, & T. DIDIVS. Ab his cos. lata eſt lex Cæcilia Didia, de qua loquitur Cicero pro domo, & in v. Philipp.

De bello in citeriore Hiſpania renouato, & triumpho T. Didij pro cos.

POST Ser. Galbam, qui prætor anno DCXLIII contra Celtiberos exercitum duxit,cū Cimbrico, & ſeruili bello populus R. implicatus eſſet, exercitum (ut ſupra etiam diximus) in Hiſpaniam mitti non placuit. miſsi autem legati ſunt, qui res eas, quam commodiſsime potuerunt,cō poſuerunt. Cimbris autem deletis uiſum eſt bellum denuo ſuſcipiendum eſſe. Itaque T.Didius conſul miſſus eſt. Hic XX millia Areuaccum occidit, & Termeſtinorum vrbem captam mœnibus nudauit, & Colendam poſt nonum menſem obſeſſam cepit; alios etiam populos in deditionem redactos ex decem legatorum ſententia militibus necandos tradidit. hæc Appianus. Obſequens etiam ſcribit, T. Didio conſule Hiſpanos pluribus prœlijs de uictos. Lentulo autem Craſſoq; cos. Celtiberos eſſe ſubactos. & in epitoma LXX, ſcriptum eſt,T. Didium pro cos. aduerſum Celtiberos feliciter pugnaſſe. T. Didij meminit item Frontinus lib. II. T. Didius inquit, in Hiſpania cum acerrimo prœlio conflixiſſet,quod nox diremerat,magno numero utrinq; cæſo complura ſuorum corpora atra nocte ſepellienda curauit. Hiſpani poſtridie ad ſimile officium progreſsi, quia plures ex ipſorum numero, quam ex Romanis cæſos reppererunt, uictos ſe eſſe ſecundum eam dinumerationem argūmentati, ad conditiones imperatoris deſcenderunt. Plutarchus etiam Didium poſt bellum Cimbricum contra Celtiberos pugnaſſe ait, eiqúe tribunum militum Q. Sertorium fuiſſe. itē Gell.lib.II.cap.XXVII.Triumphaſſe autem ex hac uictoria T.Didiū auctor eſt Appianus, itemq; Capitolini ſcriptores, qui T. Didium pro cos. II. triumphaſſe de Celtiberis ex Hiſpania citeriore anno DCLX ſcripſerunt, quinque poſt conſulatum annis.

DE COS. AN. DCLVI.

CN. Lentulum, P. Craſſum Caſsiodorus.Cn. Cornelium, P. Licinium. Obſequens in hunc annum commemorant conſules.In fragmento etiam Capitolino eſt LENTVLVS, & P. LICINIVS, Eorum meminit Plin.lib. XXX. Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo cos. S. C. factum eſt,inquit, ne homo immolaretur, palamque in tempus illud ſacra prodigioſa celebrata. meminit etiā lib. x, cap. II. P. Craſſus pater eſt M. Craſsi æqualis Cn.Magni. de quo ſic Saluſt:P.Craſsi conſularis uiri domum emit Cicero in Palatio.His cos.Mædos,& Dardanos ſubactos tradit Obſequēs, at quo imperatore, non extat.

De cenſoribus, & luſtro LV.

CENSORES etiam in hunc annum referunt Capitolinæ tabulæ Flaccum, & M. Antonium. Quorum meminit Valerius lib. II, ita: M. Antonius, & L. Flaccus cenſores Duronium ſenatu mouerunt, quòd legem de coercendis conuiuiorum ſumptibus latam tribunus pl. abrogauerat. de M.Antonio oratore cenſorio loquitur Quintilianus lib. III. & Cicero de orat. lib. II, cenſorem eum roſtra imperatorijs manubijs ait ornaſſe. L. Flaccus eſt,qui collega Marij VI cos. fuit. Luſtrum, ſi ſuperiora ſpectes, conditum eſt LXV.

De re geſta in Luſitania,& triumpho P. *Licinij Craſsi pro cos.*

L. DOLABELLAE P. Craſſum conſulem in Luſitaniam ſucceſsiſſe puto.eius meminit contra Luſitanos Strabo lib. III. Pædianus etiam hunc ante bellum Italicum de Hiſpanis ait triumphaſ ſe.

ſe. Sexennio autem poſt conſulatum triumphaſſe de Luſitanis ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. Hunc etiam intelligi à Cicerone puto, cum ſcribit pro Cornelio Balbo ita: Teſtantur Gaditani & mortuos noſtros imperatores, quorum uiuit immortalis memoria, & gloria, Scipiones, Brutos, Craſſos, Metellos, & hunc præſentem Cn. Pompeium. intelligit autem P. & Cn. Scipiones fratres, D. Brutum Callaicum, P. Craſſum, Q. Metellum Pium, & Cn. Pompeium Magnum, qui omnes in ulteriore Hiſpania rem geſſerunt. quanquam uulgò apud Ciceronem mendoſe legitur, Caſsios.

DE COS. AN. DCLVII.

Cn. Domitium, C. Caſsium hic annus habuit auctore Caſsiodoro, & Obſequente. Cn. huius Domitij conſularis meminit Cicero in Bruto. In fragmento Capitolino eſt AHENOBARBVS, & C. CASSIVS L.F. C. Caſsij L. F. Longini tribuni pl. anno DCXLIX meminit Pædianus in Cornelianam. De hoc Cn. Domitio, ceteriſq; Suetonius in Nerone. His cos. Ptolemæus rex Cyrenarum, cui cognomen Apioni fuit, mortuus teſtamento heredem populum R. reliquit. Senatus eius regni ciuitates liberas eſſe iuſsit. Obſequens, epitoma LXX. Iuſtinus tamen eam partem Libyæ prouinciam factam ſcribit lib. XL.

DE COS. AN. DCLVIII.

Consvles ſubſequuti L. Craſſus, & Q. Scæuola, auctores Caſsiodorus, & Obſequens. In fragmento Capitolino eſt. CRASSVS, Q. MVCIVS. L. Craſſum oratorem omnes magiſtratus geſsiſſe cum Q. Scæuola pont. max. præter tribunatum pl. & cenſuram ſcribit Cicero in Bruto, iiſdemque cos. Q. Hortenſium in foro primum dixiſſe. L. Licinij Craſsi oratoris, & Q. Mucij Scæuolæ pont. max. & oratoris, ac iuriſconſulti conſulum meminit Pædianus in Cornelianam. Ab his lata lex eſt Mucia Licinia de regendis in ſua ciuitate ſocijs. cum enim ſumma cupiditate ciuitatis R. Italici populi tenerentur, & ob id magna pars eorum pro ciuibus R. ſe gereret, neceſſaria lex uiſa eſt, ut in ſuæ quiſque ciuitatis ius redigeretur. uerum ea lege ita alienati ſunt animi principum Italicorum populorum, ut ea uel maxima cauſſa belli Italici fuerit, quod poſt triennium exortum eſt. Pæd. in Cornelianā, & Cicero de officijs: Eſſe pro ciue qui non ſit ciuis, rectum eſt non licere. quam tulerunt legem ſapientiſsimi conſules Craſſus, & Scæuola. Licinio Gallia, Mucio Aſia obuenit.

De re geſta à L. Craſſo pro cos. in Gallia, Q. Mucio pro cos. in Aſia.

L. CRASSVM pro conſulem in Gallia rem geſsiſſe inuenio, atque ob res ibi geſtas triumphum, cum poſtulaſſet, non impetraſſe. ſic enim eſt apud Ciceronem lib. I. de inuen: L. Licinius Craſſus cos. quoſdam in citeriore Gallia nullo illuſtri, neque certo duce, neque eo nomine, neque eo numero præditos, ut digni eſſent, qui hoſtes populi R. eſſe dicerentur, quòd tamen excurſionibus, & latrocinijs infeſtam prouinciam redderent, conſectatus eſt, & confecit. Romam redit, triũphum ab ſenatu poſtulat. & apud Pædianum ita in Piſonianam: Craſſo collega fuit Q. Scæuola pont. max. qui, cum animaduerteret Craſſo propter ſummam eius in rep. potentiam, ac dignitatem ſenatum in decernendo triumpho gratificari, non dubitauit reip. magis, quàm collegæ habere rationem, ac ne fieret S. C. interceſsit. & apud Valerium lib. III: L. Craſſus, cum ex conſule prouinciam Galliam obtineret, atque in eam Cn. Carbo, cuius patrem damnauerat, ad ſpeculanda acta ſua ueniſſet, non ſolum eum inde non ſummouit, ſed inſuper locum ei in tribunali aſsignauit, nec ulla de re niſi eo in conſilium adhibito, cognouit. Aſiam porrò conſul Scæuola rexit. Eius adminiſtrationis illuſtria extant ad immortalitatem annalium literis prodita monumenta. ſic ſcribit Valerius lib. VIII: Q. Scæuola, quem L. Craſſus collegam in conſulatu habuit, Aſiam tam ſancte, & tam fortiter obtinuit, ut ſenatus deinceps in eam prouinciam ituris magiſtratibus exemplum, atque formam officij Scæuolæ decreto ſuo proponeret. Pædianus autem in Piſonianam ait, Scæuolam Aſiam prouinciam depoſuiſſe, ne ſumptui eſſet ærario. & in Verrinas: Q. Mucij Scæuolæ quæſtor Rutilius Rufus damnatus, quòd cum prætore conſenſerit ſuo, ne publicani aliquid agerent in prouincia ſua, quo cognito equites R. (nam tum ante Syllana tempora iudicabant) damnauerunt eum. hic eſt Mucius, in honore cuius Aſiani diem feſtum Mucia nominabāt. & in epitoma LXX: P. Rutilius uir ſummæ innocentiæ, qui legatus Q. Mucij pro cos. à publicanorum iniurijs Aſiam defenderat, inuiſus equeſtri ordini, penes quem iudicia erant, repetundarum damnatus, in exilium abijt.

DE COS. AN. DCLIX.

C. COELIVM, L. Domitium conſules edũt in hunc annum Caſsiod. & Obſequens. De his ſic Pædian. in Cornelian. L. Domitio, C. Cœlio cos. S. C. factum, nequis Cretenſibus mutuam pecuniam daret. In fragmento Capit. eſt, = CALDVS, L. DOMITIVS CN. F. Caldus autem cognomen eſt Cœlij. meminit enim etiam Velleius Cœlij cuiuſdam Caldi ſub Auguſto. Cicero ſcribit, eum, cum quæſtor factus non eſſet, conſulem tamen factum, in Planciana. ſcriptum eſt etiam in libro de petitione conſulatus: C. Cœlium nouum hominem cum duobus hominibus nobiliſsimis petijſſe conſulatum, atque eorũ alterum ſuperaſſe. Cicero itẽ pro Murena, cum Marios, Didios, Cœlios nouos homines conſulatum adeptos ſcribit, hunc Cœlium intelligit. Eiuſdem C. Cœlij idem meminit, ut oratoris in Bruto proxime ante M. Herennium. L. Domitius poſt M'. Aquilliũ prætorio imperio Siciliã adminiſtrauit. Cicero in Verrẽ, & Valerius auctores.

De Ariobarzane Cappadociæ rege à L. Sulla prætore conſtituto.

BERNARDINVS Lauredanus, patricius Venetus, iuuenis cum humanitate ſingulari præditus, tum omni ingenij, induſtriæ, atque doctrinæ laude cumulatus, atque huic antiquitatis ſtudio mirifice deditus, me admonuit, ut uiderem, quid eſſet, quòd plerique annalium ſcriptores bellum cum Mithridate Ponti rege per annos XL, aut etiam XLII geſtum proderent; cum tamen à L. Sulla conſule, qui primus regi bellum intuliſſe, uſque ad M. Ciceronem, quo conſule Cn. Pompeius bellum Mithridaticum confeciſſe traditur, non niſi ſex & uiginti anni enumerentur. reſpondi me putare legendum eſſe, aut annos XXXII, ſi diligentem, aut XXX, ſi rotundum numerum quæreremus. initum autem eſſe bellum à L. Sulla non conſule, ſed prætore, C. Cœlio, & L. Domitio cos. Quod ipſum qua occaſione factum ſit, ut una & nobiliſsimi, atque ingenioſiſsimi adoleſcentis quæſtioni ſatisfaciam, & omnium utilitati conſulam, hoc loco adſcribere uiſum eſt. In epitoma LXX poſt Ptolemæi Apionis mortem hæc uerba ſubſequuntur: Ariobarzanes in regnum Cappadociæ à L. Cornelio Sulla reductus eſt. Tradit etiam Plutarchus L. Sullam non ſine repulſa præturam urbanam adeptum. ex prætura uero in Cappadociam aduerſus Mithridatem miſſum non admodum magnis copijs, ſociorum auxilijs uſum, Gordio pulſo, Ariobarzanem regem conſtituiſſe. In libro etiam de uiris illuſtribus ſcriptum eſt, Sullam prætorem inter ciues ius dixiſſe, ex prætura Ciliciam prouinciam habuiſſe. Itaque Appianus item in Mithridatica, L. Sullam Ciliciæ præfectum Ariobarzanem in Cappadociæ regnum ex S. C. reduxiſſe ſcribit. Ariarathen enim Cappadociæ regem cum Mithridates per Gordium cum paruulo eius filio interfeciſſet, rege ei filio ſuo impoſito prouinciam occuparat. cum autem Nicomedes Bithyniæ rex producto filio ſuo, quem ementita ſtirpe Ariarathis filium eſſe dicebat, eandem ad ſe traheret, placuit ſenatui, ad quem reiecta res erat, Mithridatem Cappadocia, Nicomedem Paphlagonia, quam & ipſe Pylæmeni ademerat, cedere: Ariobarzanem ex regio genere iuuenem, cum Cappadoces regem, quàm libertatem mallent, Cappadociæ regem appellari. Ita tum Ariobarzanes per L. Sullam prætorem in Cappadociam, pulſo armis Gordio Mithridatis duce, reductus eſt. tumq; primum bellum initum, quod poſtea XXXII anno à Cn. Pompeio terminatum eſt. Hæc ex Appiani Mithridatica, Iuſtini lib. XXXVII, & Strabonis lib. XII. Eodem tempore ad Sullam ad Euphratem morantem Orobazum Arſacis Parthorum regis legatum ſocietatem petitum primũ ueniſſe, atque Sullam medium inter Ariobarzanem, & Orobazum aſſediſſe, ſcriptum eſt apud Plutarchum, & in epitoma LXX. Itaque Rufus etiam ita ſcripſit: Primum à L. Sulla pro conſule Arſaces rex Parthorum miſſa legatione amicitiam populi R. rogauit, ac tenuit.

De re cum Celtiberis geſta.

CELTIBERIS poſt Didij uictoriam rebellantibus, Fuluius Flaccus in Hiſpaniam miſſus eſt, qui eorum conatus XX fere millibus cæſis, atque oppidis eorum in poteſtatẽ redactis, repreſſit, atque in defectionis principes animaduertit. Hæc tradit Appianus. Quam eandem uictoriam ſignificari apud Obſequentem ſuſpicari quis facile poterit, cum ait: C. Cœlio, L. Domitio cos. Per Naſicam Hiſpaniæ principes, qui rebellabant, ſupplicio conſumpti, urbibus dirutis. pro Naſica autem Flaccum intelligendum eſſe, eundemq; hanc prouinciam ex prætura obtinuiſſe, atque Romam reuerſum, conſulem in inſequentem annum factum eſſe. Ab hoc bello uſque ad Sertorianum quieta, ut inquit Appianus, citerior Hiſpania fuit.

DE

DE COS. AN. DCLX.

CONSVLES in huncannum comparant C.Valerium Flaccum. M. Herennium, Caſsiodorus, & Obſequens. =FLACCVM, M. HERENNIVM, Capitolinum fragmentum. Quorum meminit quoque Plinius lib. XXIX: C. Valerio, M. Herennio cos. inquit, Cyrenis aducta Romam publice laſerpicij pondo CXI. De M. autem Herennio ſic Cicero in Bruto: M.Herennius ſumma nobilitate hominem, cognatione, ſodalitate, collegio, ſumma etiam eloquentia L. Philippum in conſulatus petitione ſuperauit. & pro Murena: Quis L. Philippum ſummo ingenio, opera, gratia, nobilitate à M.Herennio ſuperari poſſe arbitratus eſt? His cos.triumphi duo acti, alter ex citeriore, alter ex vlteriore Hiſpania, à T. Didio, & P. Craſſo pro cos. de quibus ante in eorum conſulatu diximus.

DE COS. AN. DCLXI.

CONSVLES hoc anno fuerunt C. Claudius Pulcher, M. Perperna. Caſsiodorus auctor, & Obſequens. In fragmento item Capitolino eſt: =PVLCHER. M. PERPERNA. Horũ conſulum patres, vt opinor, vna conſules fuerunt anno DCXXIII. Huius C. Claudij prætoris Siciliæ meminit Cicero in Verr. IIII; ædilis curulis lib. II de off. & Plin. lib. VIII, vt oratoris Cicero in Bruto proxime poſt M. Herennium. His cos. notat Obſequens Mædorum in Macedonia gentem prouinciam cruente uaſtaſſe. quam rem his verbis exprimi puto, quæ ſunt in epitoma LXX: C. Geminius prætor infeliciter contra Thrachas pugnauit.

De cenſoribus abdicatis.

ET in hunc annum cenſores conijciunt Capitolini faſti Domitium Ahenobarbum, & L. Domitium. Quos ego contentioſam peregiſſe cenſuram inuenio. ſic enim ſcribit de his Plinius lib. XVII: Nobiliſsimarum gentium ambo Craſſus, atque Domitius cenſuram poſt conſulatum ſimul geſſere, anno ab V.C. DCLXII, frequentem iurgijs propter diſsimilitudinem morũ. cum Domitius Craſſo pro domo eius millia nummum identidẽ promiſiſſet, Craſſus concedere eam ſe exceptis ſex arboribus reſpondiſſet. Idẽ ſcribit lib. XXXVI, cap. III. & Valerius lib. IX, cap. I. De eadem contentione Macrobius etiam lib. III loquitur. Craſſus, inquit, cenſor ſupra ceteros diſertus murenam in piſcina domus ſuæ mortuam atratus tanquam filiam luxit. neque id obſcurum fuit. quippe collega Domitius in ſenatu hoc ei quaſi deforme crimen obiecit. & Suetonius in Nerone, in Domitium, ait, L. Craſſum dixiſſe: non eſſe mirandum, quòd æneam barbam haberet, cui eſſet os ferreum, cor plumbeum. Meminit quoque Cicero lib. II de orat. orationis, quam Craſſus cenſor in collegam Domitium dixit, qua anno ætatis duodequinquageſimo uſum eum eſſe ſcribit in Bruto. Hunc Cn. Domitium conſulem, cenſorem, & pont. max. fuiſſe reperio apud Valer. lib. VI cap. V. Itaque de eodem merito Cicero dixit pro domo: Cn. Domitium nos pueri conſulem, cenſorem, pont. max. uidimus. Suetonius quoque in libro de claris rhetoribus, & Gell. lib. XV edictum horum cenſorum eiuſmodi referunt: Renunciatum eſt nobis eſſe quoſdam homines, qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat. eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos rhetores. ibi homines adoleſcentulos totos dies deſidere. maiores noſtri, quæ liberos noſtros diſcere, & quos in ludos itare uellent, inſtituerunt. Hæc noua, quæ præter conſuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neque placent, neq; recta uidentur. Quapropter & ijs, qui eos ludos habent, & ijs qui eò uenire conſueuerunt, uidetur faciendum, ut oſtẽdamus noſtram ſententiam, nobis non placere. Ob eam rem Cicero ſic loquentem fecit Craſſum anno ſequenti in III de orat: Rerum eſt ſylua magna, quam cum Græci iam non tenerent, ob eamq; cauſſam iuuentus noſtra dediſceret pene diſcendo, etiam Latini, ſi dijs placet, hoc biennio magiſtri dicendi extiterunt. quos ego cenſor edicto meo ſuſtuleram, non quo (ut neſcio quos dicere aiebant) acui ingenia adoleſcentum nollem, ſed contra ingenia obtundi nolui, corroborari impudentiam. & Tacitus in dialogo de oratoribus ait: Rhetoras paulo ante Ciceronis tempora extitiſſe, nec placuiſſe maioribus noſtris ex eo manifeſtum eſt, quòd L. Craſſo, Cn. Domitio cenſoribus cludere, ut ait Cicero, ludum impudentiæ iuſsi ſunt. Sequentem annum, quo Philippus cos. fuit, Cicero in III de orat. ait primum fuiſſe Craſſo ab honorum perfunctione, eumq; alio loco illo anno cenſorium nominat. Ex quo intelligo Craſſum hoc anno ob contentionem cum collega ortam abdicaſſe, neque eos luſtrum feciſſe. id quod etiam probant inſequentes cenſores, qui ante quinquennium facti ſunt.

DE COS. AN. DCLXII.

L. MARCIVM, Sex. Iulium conſules in hunc annum Caſsiodorus, & Obſequens; Eutropius, & Oroſius Sex. Iulium Cæſarem, L. Marcium Philippum; fragmentum Capitolinum, PHILIPPVM, SEX. IVLIVM C. F. edunt. Hos intelligit Plinius, cum ſcribit lib. XXIII: Sex. Iulio, L. Marcio cos. hoc eſt belli Socialis initio, DCCCXLVI auri pondo in ærario populi R. fuerunt. & lib. II: L. Marcio, Sex. Iulio cos. in agro Mutinenſi duo montes inter ſe concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes, recedenteſq;, inter eos flamma, fumoq; in cœlum exeunte interdiu, ſpectante è uia Aemilia magna equitum R. familiarumq;, & uiatorum multitudine. Eundem L. Philippum tribunum militum non factum, conſulem factum ait Cicero pro Plancio. de eodemq; ſi loquitur in lib. de off: L. Philippus Q. F. magno uir ingenio, in primiſq; clarus, gloriari ſolebat, ſe ſine ullo munere adeptum eſſe omnia, quæ haberentur ampliſsima. Eundem cos. (ut ait Valerius) M. Druſus tr. pl. quia ſe interpellare concionantem auſus fuerat, obtorta gula per clientem ſuum adeo uiolenter in carcerē præcipitem egit, ut multus è naribus cruor eius profunderetur.

De ſeditione M. Liuij Druſi tr. pl.

HOC anno M. Liuius Druſus tribunus pl. ſeditionem Romæ commouit. ſenatus enim, cum impotentiam equeſtris ordinis, penes quem Sempronia lege iudicia erant, ferre non poſſet, omni ope conatus eſt, ut per M. Druſum tribunum pl. ad ſe iudicia transferret. is, ut plebem, ac ſocios Latinos ſibi adiungeret, leges Sempronias de agris diuidendis, de frumento dando, de colonijs deducendis, & Flacci conſulis legem de ciuitate ſocijs Latinis danda, & Cæpionis de ſenatu equitibus, iudicijs ſenatoribus communicandis rettulit. contra Druſum pro equitibus ſtabat Q. Seruilius Cæpio alter, atque is qui conſul ſenatus partes lege defenderat. Reliquis omnibus legibus Druſi acceptis, una, de ſocijs in ciuitatem accipiendis, ferenda erat. quam cum eis, promiſſam præſtare non poſſet, Latinis propterea, ac ſenatui, & equitibus ob latas leges inuiſus domi, incerto auctore, interſicitur. Nulla de eius nece quæſtio lata. Leges eius omnes tanquam contra auſpicia latæ Philippo conſule referente uno. S. C. abrogatæ. Hæc Appianus, Florus, epitomæ, Cicero III de legib. Pædianus, alij. Adijcit Plinius lib. XXXIII, cap. I, Inter Cæpionem, & Druſum ex annulo in auctione uenali inimicitias cœpiſſe, unde origo Socialis belli, & exitia rerum. & lib. XXVIII, cap. IX, Druſum vulneratum caprinum ſanguinem bibiſſe, quum pallore, & inuidia ueneni ſibi dati inſimulari Q. Cæpionem inimicum uellet.

De bello Marſico.

LATINOS porrò populos in cupiditatem ciuitatis Ro. primus M. Fuluius Flaccus cos. erexit, deinde M. Liuius Druſus tribunus pl. Illum ab eo conſilio; decreta ei prouincia Gallia, ſenatus auocauit, hunc, ne quod animo agitabat, exequeretur, ciuium, in quod incurrerat, odium effecit. ergo Italici bis tanta ſpe deiecti, facta inter populos coitione aduerſus populum R. conſpirarunt. primum eorum conſilium fuit, ut ferijs Latinis Cæſarem, ac Philippum conſules trucidarent, deinde eo detecto Q. Seruilium pro cos. ad motus eorum ſedandos profectum una cum Fonteio legato, & omnes, qui Aſculo erant, Romanos interfecerunt. Quo facto ceteri etiam Italici defecerunt. populus R. ſaga ſumpſit, ac bellum aduerſus Italicos iuſsit, quod bellum Italicum, Sociale, ac Marſicum appellatum eſt; Marſicum autem, quòd à Marſis primum commotum ſit, & eorum Imperatore Popedio, ut Strabo lib. V. tradit. Hoc autem bellum Iulio, & Rutilio cos. cœptum ſcribit Velleius, & Pædianus, à quibus ſtant etiam Capitolini faſti. Hæc maxime Appianus, Florus, & epitomæ.

DE COS. AN. DCLXIII.

CONSVLES in hunc annum ſunt apud Caſsiodorum, & Obſequentem L. Cæſar, P. Rutilius Lupus. itemq; apud Pædianum, Velleium, & in epitoma LXXIII, & apud ceteros, qui de bello Marſico ſcripſerunt; in fragmento Capitolino: = CAESAR. P. RVTILIVS L. F. L. = Meminit etiam eorum Cicero de diuinatione. Quin etiam memoria noſtra, inquit, templum Iunonis Soſpitæ L. Iulius, qui cum P. Rutilio cos. fuit, de ſenatus ſententia refecit ex Cæciliæ Balearici

learici filiæ ſomnio. L. Cæſarem autem in ædilitate præteritum, conſulem factum ſcribit in Planciana.

De re cum ſocijs geſta, & P. Rutilio cos. occiſo.

CONSVLIBVS ambobus grauiſsimum bellum Italicum decretum eſt. Rutilius legatos habuit Cn. Pompeium Strabonem, Q. Cæpionem, C. Perpernam, C. Marium, Valerium Meſſallam; Cæſar P. Lentulum, T. Didium, P. Licinium Craſſum, L. Cornelium Sullam, M. Marcellum. Italis duces fuerunt T. Afranius, C. Pontidius, Marius Egnatius, Q. Popedius Silo, C. Papius Mutilus, M. Lamponius, C. Iudacilius, Hirnus Aſinius, T. Vettius Cato, Pontius Teleſinus, T. Herennius, A. Cluentius, Iuuentius, P. Preſenteius, P. Ventidius. Res autem geſta ſic eſt. Vettius Cato L. Cæſarem conſulem fudit, ac duobus millibus interfectis Aeſerniam inſecutus eſt. Egnatius Venafrum per proditionem occupauit. Preſenteius Perpernam fugatum exercitu etiam exuit: quamobrem ei abrogato imperio à Rutilio cos. Marius ſuffectus eſt. Lamponius ex Craſsi exercitu cæcidit ad octingentos, reliquos ad Grumentum perſecutus in fugam uertit. Papius Nolam coloniam per proditionem cum L. Poſtumio prætore; Stabias, Minturnas, & Salernum in poteſtatem redegit, atque Acerras obſedit. Cum P. Rutilius cos. parum proſpere contra Marſos dimicaſſet, & in prœlio cecidiſſet, C. Marius legatus eius, Vettio Catone pulſo, melius pugnauit. Rutilij exercitum Marius, & Cæpio ex ſenatus conſulto acceperunt. Cæpio Popedij inſidijs circumuentus cecidit. L. Cæſar, cum ad Aeſerniam uictus fugiſſet, contractis undique copijs contra Samnites feliciter pugnauit. ob eam uictoriam ſaga Romæ poſita ſunt. Aeſernia colonia cum M. Marcello in poteſtatem Samnitium uenit. C. Marius prœlio Marſos fudit Aſinio prætore Marrucinorum occiſo. Cn. Pompeius à Iudacilio, Afranio, & Ventidio Firmum compulſus, atque obſeſſus, adiuuante Sulpicio, eruptione facta, hoſtes repulit, atque Aſculum fugauit, idq; oppidum obſedit. qua victoria Romæ prætextæ, aliaq; magiſtratuum inſignia ſumpta ſunt. C. Marius cum Marſis dubio euentu pugnauit. Libertini tum primum militare cœperunt. A. Plotius legatus Vmbros, L. Porcius prætor Marſos, cum uterque populus defeciſſet, prœlio uicerunt. Hæc Appianus, Oroſius, epitomæ, Florus. Adijcit de nece Rutiliana Obſequens hæc: Rutilius Lupus ſpretis religionibus, cum in extis caput non inueniſſet iocinoris, amiſſo exercitu, in prœlio occiſus. Ouidius IIII idus Iun. die feſto Matutæ interfectum eum ſcribit in faſtis.

De re geſta in Gallia. Nicomede, & Ariobarzane regibus reductis.

ET hoc anno trans alpes in Gallia bellatum eſſe docet epitoma LXXIII; in qua ita ſcriptum eſt: C. Cæcilius in Gallia tranſalpina Saluios rebellantes uicit. Hunc inter ceteros imperatores à Cicerone intelligi puto, cum ait pro Fonteio: Prouinciæ Galliæ M. Fonteius præfuit, quæ conſtat ex ijs generibus hominum, qui modo ab noſtris imperatoribus ſubacti, modo bello domiti ſunt, &c. Eodem anno Mithridatico bello occaſio data eſt. Nicomedem ex Bithynia frater eius Socrates, Ariobarzanem ex Cappadocia Bagoas, uel, ut alij, Tigranes Armeniæ rex à Mithridate inductus, expulerat. Senatui uiſum eſt, reges, cum ipſius opem implorarent, in regnũ reducere. Itaque legatos in Phrygiam miſit, quorum princeps erat M'. Aquillius uir conſularis, mandauitq;, ut ope L. Caſsij Aſiæ prætoris, & regis Ponti Mithridatis eos in regnum reſtituerent. quare à Manio, & à Caſsio reſtituti ſunt. Mithridates enim, quòd à Romanis ante Cappadocia cedere, & Phrygia iuſſus erat, opem ferre noluit. Hæc Appianus. De quibus ſic eſt ſcriptum in epitoma LXXIIII: Nicomedes in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ regna reducti ſunt.

DE COS. AN. DCLXIIII.

L. PORCIVM, Cn. Pompeium cos. edit in hunc annum Caſsiodorus. Cn. Pompeium Strabonem, L. Porcium Catonem Pædianus in Cornelianam. STRABONEM, & L. PORCIVM fragmenta Capitolina. Horum conſulum meminerunt Appianus, Oroſius, & alij, qui bellum Marſicum literis prodiderunt. unde Plin. lib. III, Stabiæ oppidum, inquit, in agro Campano fuere uſque ad Cn. Pompeium, & L. Catonem cos. prid. K. Maij, quo die L. Sylla legatus bello ſociali id deleuit. Cn. Pompeius hic pater Cn. Pompeij Magni fuit, auctore Appiano, & Pædiano in Piſonianam, idem ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt.

De re

De re geſta cum ſocijs, & L. Catone cos. occiſo.

Et hoc anno ambo conſules ad bellum miſsi ſunt, à quibus ita geſta res eſt. Cn. Pompeius Marſos acie uicit. A. Poſtumius Albinus legatus conſularis cum caſtris præeſſet, infamis crimine proditionis ab exercitu ſuo interfectus eſt. L. Sulla legatus Samnites prœlio fregit, & bina caſtra eorum expugnauit. Cn. Pompeius Veſtinos in deditionem accepit. L. Porcius conſul rebus proſpere geſtis, fuſisq; aliquoties Marſis, dum caſtra eorum expugnat, cecidit. Coſconius, & Luceius Samnites acie fuderunt, Marium Egnatium eorum ducem occiderunt, compluraq; eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla ad Nolam Cluentium cæcidit, Irpinos domuit, Samnites multis prœlijs fudit, aliquot populos recepit, quantisq; raro quiſquam alius ante conſulatum rebus geſtis, ad petitionem conſulatus Romam eſt profectus. A. Gabinius legatus rebus aduerſum Lucanos proſpere geſtis, multis oppidis expugnatis, dum caſtra obſideret, interijt. Sulpicius legatus Marrucinis cæſis uniuerſam eam regionem recepit. Cn. Pompeius conſul Veſtinos, & Pelignos ad deditionem redegit. Marſi quoque à L. Murena, & Cæcilio Pio legatis aliquot prœlijs fracti pacem petierunt. Aſculum à Cn. Pompeio captum eſt, cæſis & à Mamerco Aemilio legato Italicis. Silo Popedius dux Marſorum auctor huius belli in prœlio cecidit. Hæc prodita ſunt apud Appianum, & in epitomis, & apud Oroſium, à quo apertius etiam interitus conſulis hoc modo deſcribitur: Porcius Cato cos. Marianas copias habens, cum aliquanta ſtrenue geſsiſſet, gloriatus eſt, C. Marium non maiora feciſſe, & ob hoc cum ad lacum Fucinum contra Marſos bellũ gereret, à filio C. Marij in tumultu belli, quaſi ab incerto auctore proſtratus eſt.

De triumpho Cn. Pompeij Strabonis de Aſculanis.

Cvm à quatuor cos. res geſta ſit in hoc bello, nemo tamen, niſi Cn. Pompeius, triumphauit. quippe qui ſolus Picentes, & Aſculanos, qui hoc bellum concitauerant, deuicerat. ſic enim præter ceteros Oroſius: Pompeius cos. diu obſedit Aſculum, neque tamen expugnauiſſet, niſi populum in campum prorumpentem uiciſſet. decem & octo millia Marſorum in ea pugna cæſa ſunt, capta III millia. Aſculum ingreſſus præfectos, & centuriones, cunctosq; principes eorũ uirgis cæcidit, ſecuriq; percuſsit, ſeruos, prædamq; omnem ſub haſta uendidit. reliquos liberos quidem, ſed nudos, & egentes abire præcepit; ac nihil tamen in ærarium ille contulit. Hunc triumphaſſe in conſulatu de Aſculanis, & Picentibus ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. Quas tabulas comprobat etiam Pædianus, qui cum de Picentibus triumphaſſe prodidit; & Plinius, qui P. Ventidium eum, qui poſt de Parthis triumphauit, in triumpho Aſculano à Cn. Pompeio ductum, vna cum Valerio lib. VI, cap. X, & Dione lib. XLIII, ſcribit. Adijcit Appianus hoc uno crimine de Marſis triumphatum, cum ante neque de Marſis, neque ſine Marſis triumphus ullus actus fuerit.

De cenſoribus.

In hunc annum conferunt cenſores CRASSVM, & L. IVLIVM Capitolini ſcriptores. Fuiſſe autem P. Licinium Craſſum, & L. Iulium Cæſarem, qui legati priore anno bello ſociali operam egregie nauarunt, auctoritate Plinij confirmatur. cuius hæc uerba ſunt lib. XIII: Certum eſt Antiocho rege, Aſiaq; deuicta urbis anno CCLXV P. Licinium Craſſum, L. Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe, ne quis uenderet unguenta exotica. & lib. XIIII: P. Licinius Craſſus, & L. Iulius Cæſar cenſores anno vrbis DCLXV edixerunt, ne quis uinum Græcum, aminiumq; octonis æris ſingula quadrantalia uenderet. Idem ſcribit Solinus cap. XLVIII. Plutarchus etiã in Craſſo ſcribit patrem M. Craſsi cenſorium fuiſſe. Ab his cenſoribus conditum luſtrum nullum puto, uel quia biennio poſt cenſores alios creatos ante tempus inuenio, uel quia Cicero pro Archia ſcripſit, Iulio, & Craſſo cenſoribus nullam populi partem eſſe cenſam. neque enim niſi cenſu facto luſtrum fiebat, qui erat cenſendi finis. luſtrum tamen hoc infelix fuiſſe tradit Feſtus, ita: Referri diem proditum, ideſt anteferri, religioſum eſt, vt ait Verannius in eo, qui eſt auſpiciorum de comitijs, idq; exemplo comprobat L. Iulij, & P. Licinij cenſorum, qui id fecerint ſine ullo decreto augurum, & ob id luſtrum parum felix fuerit.

De re

De re geſta in Macedonia, & in Phrygia.

Ex epitomis ſatis intelligi poteſt, priore, atque hoc anno Thraces in Macedoniam incurriſſe, eamq; populatos eſſe. quibus uerbis exprimi C. Sentij prætoris uictoriam puto, de qua hoc tempore parta loquitur Oroſius, ſic: Ijſdem temporibus rex Sothimus cum magnis Thracum auxilijs Græciam ingreſſus cunctos Macedoniæ fines depopulatus eſt. tandemq; à C. Sentio prætore ſuperatus redire in ſuum regnum coactus eſt. C. Sentium Macedoniæ prætorem ſcribit fuiſſe Plutarchus in conſulatu Sullæ. de quo ſic Cicero in Verrem: Modo C. Sentium uidimus propter caritatem frumenti, quæ fuerat in Macedonia, permagnam ex cibarijs pecuniam reportare.

Legati autem Romani, quorum princeps erat M'. Aquillius, Nicomedem, & Ariobarzanem, quos in regnum reduxerant, impulerunt, ut Mithridatis fines incurſantes regem bello laceſſerent. Ipſi contractis L. Caſsij, & Q. Oppij copijs, ac claſſe uſi ea, cui Minucius Rufus, ac C. Popillius præerant, prœlio cum Mithridate congreſsi minus proſpere pugnarunt. Ariobarzanes Cappadocia, Nicomedes Bithynia rurſus à Mithridate pulſi ſunt. Appianus.

DE COS. AN. DCLXV.

Consvles edit in hunc annum Caſsiodorus L. Sullam, & Q. Pompeium. idem eſt ſcriptum apud Obſequentem, Velleium, Eutropium, Oroſium, Appianum, Plutarchum, alios. neque enim his cos. quicquam poteſt eſſe illuſtrius. De Sulla ſic Velleius: L. Cornelius Sulla natus familia nobili, ſextus à Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos duces fuerat, cum familiæ eius claritudo intermiſſa eſſet, diu ita ſe geſsit, ut nullam petendi conſulatus rationem habere uideretur; deinde poſt præturam illuſtratus bello Italico, & ante in Gallia legatione ſub Mario, qua eminentiſsimos duces hoſtium fuderat, ex ſucceſſu animum ſumpſit; petensque conſulatum pene omnium ciuium ſuffragijs factus eſt, ſed eum honorem undequinquageſimo ætatis anno aſſecutus eſt. Saluſtius etiam Sullam patriciæ gentis fuiſſe ſcribit, ſed familia iam extincta maiorum ignauia. repulſam in prætura paſſum notat Valerius libro VII, itemq; Plutarchus. Idem poſt uictoriam ciuilem ſe Felicem appellari uoluit. Itaque Pædianus, & Capitolini auctores in hoc conſulatu referendo ita ſcribunt: L. Sulla, qui poſtea Felix appellatus eſt. Q. Pompeij conſulis mentio eſt etiam in fragmento Capitolino. Legi quoque numum argenteum apud clariſsimum, & humaniſsimum uirum Andream Lauredanum patricium Venetum, in quo ab una parte ita eſt: Q. POMPEIVS Q. F. RVFVS. ab altera: SVLLA COS. Q. POMPEIVS Q. F. De Q. autem Pompeio Rufo loquitur etiam Cicero in Bruto. Sulla Aſiam ſortitus eſt; Pompeius, ut opinor, Italiam.

De bello Mithridatico, & ciuili Mariano.

Hoc anno duo grauiſsima bella, alterum foris exarſit, alterum domi coortum eſt. Mithridates rex Ponti illud, hoc C. Marius, qui ſexies conſul fuerat, excitauit. Mithridati, quòd Nicomedem, & Ariobarzanem amicos populi R. regno exegiſſet, nec legatis R. paruiſſet, bellum indictũ, idque L. Sullæ conſuli mandatum. C. autem Marius incredibili ardens eius gerendi belli cupiditate, P. Sulpicium tribunum pl. impulit, ut lege lata Sullæ, qui adhuc in Campania reliquias Italici belli perſequebatur, imperium abrogaret, atque ab eo bellum ad ſe transferret. quam legem cum Sulpicius Q. Pompeio conſule aduerſante ita tuliſſet, ut filium etiam conſulis, Sullæ generum occidiſſet, Sulla iratus Romam exercitum deduxit, factoque cum inimicis leui prœlio urbem ingreſſus, arcem Capitolinam tanquam uictor inſedit; atque ex S. C. XII, inimicos ſuos hoſtes iudicatos urbe exegit. ex quibus P. Sulpicius legis lator, indicio ſerui è uilla extractus, occiſus eſt. Marius pater, cum è paludibus Minturnenſium emerſiſſet, in Africam, quò & filius uenerat, delatus eſt. Idem Sulla ſtatum ciuitatis ex ſua ſententia ordinauit, colonias deduxit. Q. Pompeius conſul ad accipiendum à Cn. Pompeio pro conſule exercitum profectus, à militibus conſilio eius occiſus eſt. Hæc Appianus ferè, & epitoma LXXVII, & Plutarchus. De eodem autem Sulpicio ſeditionem mouente ita Pædianus: P. Sulpicius tribunus pl. L. Sulla, Q. Pompeio cos. legem tulit de libertinorum ſuffragijs, cum per uim remp. poſſediſſet, ab initijs bonarũ actionum ad perditas progreſſus eſt. & Cicero de aruſpicũ reſponſis: Sulpicium ab optima cauſſa profectum, Caioq; Iulio conſulatum contra leges petenti reſiſtentem longius, quàm voluit, popularis aura prouexit. & iterum Pædianus: C. Cæſar ædilicius cauſſa belli ciuilis cum Sulpicio tri-

buno pl. contendit. agebat enim id, ut omiſſa prætura conſul fieret, cui cum primis temporibus Sulpicius reſiſteret, poſtea nimia contentione ad ferrum, & arma proceſsit. & Cicero in Bruto: P. Antiſtius collega in tribunatu P. Sulpicij contra C. Iulij petitionem conſulatus extraordinariam egit. fuit autem hic C. Cæſar cognomine Strabo, cuius teſtimonium profert Priſcianus ex oratione contra P. Sulpicium tribunum plebis. De Q. autem Pompeio conſule interfecto ita Valerius lib. IX: Q. Pompeium Sullæ collegam ſenatus iuſſu ad exercitum Cn. Pompeij, quem aliquandiu inuita ciuitate obtinebat, contendere auſum, ambitioſi ducis illecebris corrupti milites ſacrificare incipientem adorti in modum hoſtiæ mactauerunt. & Velleius lib. II: Hoc primo anno ſanguine conſulis R. militum imbutæ manus ſunt. quippe Pompeius collega Sullæ ab exercitu Cn. Pompeij pro cos. ſeditione, quam ipſe dux excitauerat, interfectus eſt. Dum autem Sulla ciuili bello, & ordinanda rep. Romæ occupatus fuit, Mithridates Phrygiam populi R. prouinciam cum exercitu intrauit; Aſia in poteſtatem redacta omnes ciues R. in omnibus Aſiæ ciuitatibus uno die, atque uno nuncio interficiendos curauit; Q. Oppium proconſulem, et M'. Aquilliũ legatum captos, atque fœde excruciatos necauit; vrbem Rhodum, quæ ſola in fide permanſerat, oppugnauit, atque aliquot prœlijs naualibus uictus receſsit; per Ariarathen filium Thraciam, & Macedoniam, per Archelaum præfectum Græciam cum exercitu inuaſit, ac Bruttio C. Sentij Macedoniæ prætoris legato aduerſante Piræum, atque Athenas occupauit. auctor Plutarchus, Appianus, atque epitoma LXXVIII.

De triumpho Seruilij Vatiæ pro pr.

TRIVMPHO Cn. Pompeij Strabonis conſulis hæc in fragmentis Capitolinis uerba adnectũtur = IVS. C. F. M. N. VATIA PRO. PR. = = AN. DCLXV. XII. K. NOVEM. quibus uerbis triumphum Seruilij Vatiæ pro prætoris ſignificari arbitror. quanquam qua ex uictoria ille triumpharit, adhuc reperire non potui. P. autem Seruilius Vatia, qui poſtea Iſauricus appellatus eſt, C. F. M. N. in conſulatu Capitolino ſcribitur. an autem ille ſit, an frater eius, parum compertum eſt.

DE COS. AN. DCLXVI.

CONSVLES in hunc annum commemorat Caſsiodorus L. Cinnam, & Cn. Octauium. L. Cornelium Cinnam, Cn. Octauium Appianus, Velleius, & ceteri, qui huius temporis hiſtoriam literis prodiderunt. L. Cinnam ſcribit Plutarchus conſulem à L. Sulla ex inimica factione ea conditione creatum, ut Sullæ actionibus non aduerſaretur, ubi primum magiſtratum iniuit, præſentem reip. ſtatum perturbare adortum, Sullæ etiam accuſationem per Virginium tribunum pl. comparaſſe; Sullam autem, Virginio contempto, aduerſus Mithridatem mouiſſe.

De bello ciuili Octauiano, atque Cinnano, & re geſta à Sulla in Græcia.

HOC anno nouæ belli ciuilis cauſſæ inter conſules L. Cinnam, & Cn. Octauium ortæ remp. uehementiſsime perturbarunt. Nam cum priore anno ciuitas aliquot Italicis populis ita data eſſet, ut non in XXXV ueteres tribus noui ciues conijcerentur, ſed in nouas alias decem transferrentur, ne nouorum ciuium multitudo, ac potentia ueterum in comitijs auctoritatẽ, atque opes ſuperaret, ac labefactaret: Cinna tamen, ut ab Italicis gratiam iniret, eos ſe omnes in XXXV diſtributurum eſſe profeſſus eſt; quo nomine ingentem ex tota Italia multitudinem Romam acciuit. cum autem hanc rogationem per uim ferre uellet, à Cn. Octauio collega, qui ueterum ciuium cauſſam ſuſceperat, per ſeditionem urbe pulſus, & cum ad Italicas ſolicitandas ciuitates iret, ex S. C. magiſtratu abdicatus eſt. in eius locum L. Cornelius Merula flamen dialis factus. Idem cum in Campaniam ueniſſet, corruptum Ap. Claudij exercitum in poteſtatem ſuam redegit; ac conſularia adhuc retinens inſignia haud ita multo poſt arma patriæ intulit, accerſito cũ alijs exulibus ex Africa C. Mario. Vrbem Octauius, & Merula conſules ad tanti metum mali munierunt, Cn. Pompeium pro cos. ad eam tuẽdam aduocarunt. Vrbs quatuor exercitibus obſeſſa, quibus Marius, Cinna, Carbo, & Sertorius præfuerunt. qui Cn. Pompeij fraude, qui vtranq; partem fouendo uires Cinnæ dedit, nec niſi profligatis optimatium partibus auxilium tulit, & Cn. Octauij ſegnitie confirmati, tandem in vrbem recepti eam uelut captam cædibus, & rapinis uaſtarunt. Cn. Pompeius fulmine ictus interijt. lectum eius populus diripuit, corpus unco traxit. Cn. Octauius conſul occiſus eſt. L. Merula cum ſe conſulatu abdicaſſet, inciſis uenis ſponte uitam finiuit. interfecti

ſunt

ſunt M. Antonius orator, L. & C. Cæſares fratres, P. Craſſus pater, & filius, Q. Catulus, P. Lentulus, M. Bebius, Atilius Serranus. Hæc ex Appiano, Plutarcho, Velleio, Floro, epitomis. Tacitus lib. IIII tradit, duobus, & ſeptuagiuta annis poſt Cornelij Merulæ flaminis dialis cædẽ, neminem flaminẽ eſſe ſuffectum. id quod actum eſſe Iulo Antonio, & Q. Fabio cos. in annales Dio rettulit. Principio etiam huius anni, quantum ex Plutarchi uerbis, de quibus ſupra dixi, colligi poteſt, L. Sulla in Græciã traiecit, atque, ut ait Appianus, pecunijs, ſocijsq; ex Aetolia, Theſſaliaq; contractis, in Atticã aduerſus Archelaum contendit, ac parte exercitus ad Ariſtionem Athenis obſidendum miſſa, ipſe Piræum, qui ab Archelao tenebatur, ſibi oppugnandum ſuſcepit, qua in re totam æſtatem, quod elici ex eiuſdem Appiani hiſtoria poteſt, conſumpſit.

DE COS. AN. DCLXVII.

INDE C. Marius VII, C. Cinna II conſules, Caſsiodoro, & ijs, qui de bello ciuili ſcripſerũt, auctoribus. Plutarchus Marium primum fuiſſe tradit, qui ſeptimum Romæ conſulatum ceperit. Ceterum, quod apud Appianum, & in epitomis extat, L. Cinna, & C. Marius nullis habitis comitijs conſules ſe in hunc annum renunciarunt; eodemq; die, quo magiſtratum inierunt, Marius Sex. Licinium ſenatorem de ſaxo deijci iuſsit, editisq; multis ſceleribus Idibus Ianuarijs deceſsit. in eius locum ſuffectus eſt L. Valerius Flaccus, is, ut opinor, qui ante cum C. Mario VI conſule conſul fuit. de quo Cicero, pro Flacco eius filio cum diceret, ita dixit: Vnum, atque idem erat tempus, cum L. Flacco conſuli portas tota Aſia claudebat, Mithridatem autem non modo recipiebat ſuis urbibus, uerum etiam ultro uocabat. Hoc triennium ſine armis ciuilibus fuiſſe auctor eſt Cicero in Bruto.

De re geſta à Sulla in Græcia.

HOC anno Sulla, quantum ex Appiani hiſtoria intelligi licet, cum claſſe egeret, nec à Rhodijs, Mithridate maria omnia occupante, iuuari poſſet, L. Lucullum in Syriam, atque in Aegyptum clam, ut claſſem ab amicis populi R. regibus acciperet, miſit. Piræo, quem diu fruſtra oppugnauerat, omiſſo, urbem Athenarum, circunuallatam, atque obſeſſam K. Martijs cepit; Ariſtionem in arcem confugientem fame ad deditionem compulſum occidit; ciuitati libertatem, ac bona ſua reſtituit; ac Piræum demum, translato eò ab Athenis bello, in poteſtatem redegit. Interea cum Taxiles Mithridatis præfectus ex Thracia, & Macedonia cum centum millibus peditum, equitum decem, & falcatis curribus nonaginta deſcendens, Archelaum circa Munichiam adhuc in anchoris ſtantem acceſſiſſet, Sulla in Bœotiam mouit, ac ſe cum Hortenſio, qui ex Theſſalia copias adducebat, coniunxit. Romanarum copiarum paucitas fecit, ut Archelaus ad Chæroneam oppidum acie confligere auſus ſit. haud dubio euentu pugnatum eſt. ex hoſtibus uix decẽ millia Chalcidem effugerunt, ex ſuis ſe duodecim tantum amiſiſſe Sulla ſcriptum reliquit. Interim cum L. Flaccum conſulem ex aduerſa factione creatum Ionium mare traijcere, uerbo quidem aduerſus Mithridatem, re autem aduerſus ſemetipſum Sulla audiſſet, ut ei obuiam fieret, in Theſſaliam caſtra mouit. uerum cum Dorylaum regis præfectum militum octoginta millibus Chalcide expoſitis in Bœotiam inuaſiſſe, atque inuito Archelao, qui trahi bellum cupiebat, ad ſummum pugnæ diſcrimen deſcenſurum eſſe accepiſſet, retro caſtra ſibi referenda ratus, ſignis cum ijs ad Orchomenum oppidum collatis, primo prœlio hoſtium XV millia una cum Diogene Archelai filio cæcidit, ſecundo omnes eorum copias deleuit. Archelaus cũ triduo nudus in paludibus latuiſſet, poſt in Chalcidem ſe recepit. Sulla Bœotia direpta in Theſſaliã ad hiberna ſe cõtulit. Hæc Plutarchus, atque Appianus, quæ breuius in epitomis expreſſa ſunt his uerbis: Sulla Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparat, circunſedit, & cum maximo labore expugnauit; urbi libertatem, & ciuibus, quæ habuerant, reddidit. Magneſia, quæ ſola in Aſia ciuitas in fide manſerat, ſumma uirtute aduerſus Mithridatem defenſa eſt. præterea tranſitus Thracum in Macedoniam continet. Sulla copias regis, quæ Macedonia occupata in Theſſaliam uenerant, prœlio uicit, cæſis hoſtium centum millibus, caſtris quoque expugnatis; renouato deinde bello iterum exercitum eius fudit, ac deleuit.

De cenſoribus, & luſtro LXVI.

CENSORES in hunc annum edunt Capitolini faſti L. Marcium Philippum, & M. Perpernam. quos cenſores comparat etiam Cicero in Verrem. De Philippo præterea idem ſcribit pro domo ita: L. Philippus cenſor auunculum ſuum præterijt in recitando ſenatu. De Perperna Pli-

nius lib. VII: Perperna ſeptem reliquit ex ijs, quos cenſor legerat; uixit annos XCVIII. & Valerius lib. VIII: M. Perperna omnibus, quos in ſenatu rogauerat, ſuperſtes fuit; ſeptemque tantummodo, quos cenſor collega L. Philippi legerat è patribus cõſcriptis reliquos uidit, toto ordine ampliſsimo diuturnior. Dio quoque auctor eſt, M. Perpernam, Lentulo, & Marcello cos. mortuum eſſe, eum, qui cum Philippo cenſor fuerat, ultimum omnium, qui in cenſura ſua ſenatores fuerant. Euſebius cenſum actum ait; cenſa eſſe capita CCCCLXIII millia. Principem ſenatus lectum L. Valerium Flaccum ex epitoma LXXXIII apparet; alium ab eo, qui ſequenti anno à Fimbria conſularis occiſus eſt.

DE COS. AN. DCLXVIII.

L. CINNAM III, Cn. Papirium conſules ſubſequutos in hunc annum teſtatur Caſsiodorus. in epitoma LXXXIII ſcriptum eſt, L. Cinnam, & Cn. Papirium Carbonem conſules ſemet per biennium creaſſe: & in libro de uiris illuſtribus, Cinnam iterum, & tertium conſulem ſe feciſſe. Horum meminit etiam Plutarchus in Sulla, Appianus in Mithridatica, atque in primo libro bellorum ciuilium.

De rebus geſtis in Græcia, & in Aſia.

CVM L. Flaccus conſul in Marij locum ſuffectus, à Cinna, ut Sullæ ad bellum Mithridaticum ſuccederet, miſſus, in Aſiam traieciſſet, hoc anno à C. Fimbria legato ſuo corrupto exercitu interfectus eſt. Hoc, ut cetera, egregie oſtendit Velleius, cum ſcribit: In Marij locum conſul ſuffectus Valerius Flaccus turpiſsimæ legis auctor, qua creditoribus quadrantem ſolui iuſſerat. cuius facti merita eum pœna intra biennium conſequuta eſt. Item: C. Flauius Fimbria præfectus equitũ Valerium Flaccum conſularem uirum interfecit, exercituque occupato imperator appellatus Mithridatem pepulit prœlio. neq; enim Appiano aſſentior, qui Flaccum conſulem à Fimbria interfectum ſcribit. ſic enim ille hanc uniuerſam hiſtoriam tradit: Flaccus conſul cũ duabus legionibus in Aſiam, ut bellum cum Mithridate gereret, à Cinna miſſus, ipſe rei bellicæ rudis ſecũ Fimbriam ſtrenuum uirum duxit. idem cum propter auaritiam, ac propter crudelitatem in odiũ exercitus ſui incurriſſet, atque Fimbriam iniuria affeciſſet, Fimbria Thermo, quem ille ſibi ſucceſſorem dederat, honoris inſignibus ſpoliato, Flaccum ipſum conſulem priuatus in Nicomediam fugientem aſſequutus, in puteo quodam latentem occidit, atque arreptis imperij inſignibus prouinciam ingreſſus, Mithridatem Pergamum, atque inde Pitanem confugientem adeptus uallo cinxit, quoad rex nauibus Mitylenem confugit; Ilium, à quo non recipiebatur, obſeſſum incendit. Mithridates interea, cum cladem ad Orchomenum acceptam audiſſet, Archelao, ut quibus poſſet, honeſtis conditionibus, pacem cum Sulla componeret, ſcripſit. Archelaus cum Sulla collocutus, quas ille ferebat, pacis conditiones ad regem remiſit. Sulla interea, ne in ocio eſſet, Dardanos, Enetos, aliosque Thraciæ populos Macedoniam incurſantes adortus multis prœlijs fregit. hæc Appianus. Plutarchus autem ſcribit, Cinna, & Carbone dominantibus, maiorem partem nobilitatis Roma in caſtra Sullæ, tanquam in portum quendam perfugiſſe. Sullam Archelaum de pace ſecum collocutum ſummo in honore habuiſſe, atque eo comite per Theſſaliam, & Macedoniam in Helleſpontum ueniſſe, cumq;, ibi occurrentibus regis legatis, pax conuenire non potuiſſet, quòd commodiores conditiones ſibi à Fimbria ferri rex diceret, uaſtato Mædico agro in Macedoniam reuertiſſe. Mithridate autem cum eo congredi cupiente ipſum in Aſiam traieciſſe. Quæ omnia his epitomarum uerbis explicari puto: L. Valerius Flaccus conſul collega Cinnæ miſſus, ut Sullæ ſuccederet, propter auaritiam inuiſus exercitui ſuo à C. Fimbria legato ipſius occiſus eſt, & imperium ad Fimbriam tranſlatum. præterea expugnatæ in Aſia urbes à Mithridate, & crudeliter direpta prouincia, incurſionesque Thracum in Macedoniam referuntur. C. Fimbria in Aſia fuſis aliquot copijs Mithridatis urbem Pergamum cepit, obſeſſumque regem parum abfuit, quin caperet; vrbem Ilium, quæ ſe poteſtati Sullæ reſeruabat, expugnauit, ac deleuit, & magnam partem Aſiæ recepit. Sulla multis prœlijs Thracas cæcidit.

DE COS. AN. DCLXIX.

DEINCEPS L. Cinna IIII, Cn. Papirius II conſules, auctor Caſsiodorus, & epitomæ. Cinnæ IIII cos. meminit Cicero in Tuſculanis, Suetonius in Cæſare. Cn. Papirij Carbonis II Capitolinæ tabulæ. Cn. Carbo prouinciam Galliam obtinuit cum Verre quæſtore; auctor Cicero in prætura vrbana. L. Cinna, ut opinor, Italiam.

De re

De re geſta in Aſia, & ciuilibus motibus.

Qvae ſint hoc anno geſta apertius ex epitomis, & Velleio intelligi poteſt, quàm aut ex Appiano, aut Plutarcho. In epitomis enim ita ſcriptum eſt: L. Cinna, & Cn. Carbo à ſeipſis conſules per biennium creati cum bellum contra Sullam pararent, effectum eſt per L. Flaccum principem ſenatus, qui orationem in ſenatu habuit, & per eos, qui concordiæ ſtudebant, ut legati ad Sullā de pace mitterentur. Cinna ab exercitu ſuo, quem inuitum cogebat naues conſcendere, & aduerſum Sullam proficiſci, interemptus eſt. Conſulatum Carbo ſolus geſsit. Sulla, cum in Aſiam traieciſſet, pacem cum Mithridate fecit, ita ut is cederet prouincia Aſia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria deſertus ab exercitu, qui ad Sullam tranſierat, ipſe ſe percuſsit, impetrauitque de ſeruo ſuo præbens ceruicem, ut ſe interficeret. Sulla legatis, qui à ſenatu miſsi erant, futurum ſe in ſenatus poteſtate reſpondit, ſi ciues, qui à Cinna pulſi ad ſe confugerant, reſtituerentur. quæ conditio cum iuſta ſenatui uideretur, per Carbonem, factionemque eius, cui bellum videbatur utilius, ne conueniret, effectum eſt. Idem Carbo cum ab omnibus Italiæ oppidis, colonijsq; obſides exigere uellet, ut fidem illorum contra Sullam obligaret, conſenſu ſenatus prohibitus. Nouis ciuibus S. C. ſuffragium datum eſt. Q. Metellus Pius, qui partes optimatium ſecutus erat, cum in Africa bellum moliretur, à C. Fabio prætore pulſus eſt. ſenatusq; conſultum per factionem Carbonis, & Marianarum partium factum eſt, ut omnes vbique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque, & triginta tribus diſtributi ſunt. apud Velleium autem ita: Tranſgreſſus in Aſiam Sulla parentem ante omnia, ſupplicemque Mithridatem inuenit, quem multatum pecunia, ac parte nauium, Aſia, omnibusque alijs prouincijs, quas armis occupauerat, decedere coegit; captiuos recepit, in perfugas, noxiosque animaduertit; paternis, ideſt Ponticis finibus contentum eſſe iuſsit. C. Flauius Fimbria, qui præfectus equitum ante aduentum Sullæ Valerium Flaccum conſularem virum interfecerat, exercituque occupato imperator appellatus Mithridatem pepulerat prœlio, ſub aduentu Sullæ ſe ipſe interemit. ante aduentum Sullæ Cinna, ſeditione orta, ab exercitu interemptus eſt. Carbo, nullo ſuffecto collega, ſolus toto anno conſul fuit. De eodem Cinna occiſo ſic ſcriptum inuenio in libro de uiris illuſtribus: Quarto conſulatu Cinna, cum bellum contra Sullam pararet, Ancone ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occiſus eſt. & apud Plutarchũ ita: Cn. Pompeius, qui poſtea Magnus appellatus eſt, iuuenis in caſtra Cinnæ uenit. à quo cũ eſſet falſo crimine notatus, clam fugit. eo nuſquam comparente, creditum eſt eum fuiſſe à Cinna interfectum. itaque qui uetere odio Cinnæ imbuti erant, eum impetu facto occiderunt. Appianus autem, itemque Plutarchus (quanquam utro anno Sulla in Aſiam tranſierit, non aperiũt) ipſum tamen Cypſelis, Mithridatem Pergamo colloquendi gratia in agrum Troadis conueniſſe, atque inſpectante utroque exercitu Mithridatem pacis conditiones, quas iampridem Sulla tulerat, accepiſſe referunt, & nauibus ei traditis in Pontum receſsiſſe. Sullam, ſolicitato exercitu, Fimbriam Pergami obſeſſum ad necem compuliſſe; Curioni, ut Nicomedem, & Ariobarzanem reduceret, negotio dato, Aſiam conſtituiſſe; ciuitates imperium recuſantes muris nudaſſe, omnes pecunia multaſſe; Cinnam ab exercitu, quem in Liburniam, ut inde Sullæ occurreret, traijcere inuitum uolebat, interfectum; Carbonem, ne comitia collegæ ſubrogando haberet, auſpicijs ſepius impeditum, ſolum per totum annum conſulatum geſsiſſe. atque hoc etiam in faſtis Capitolinis aſcriptum eſt.

DE COS. AN. DCLXXI.

Consvles inde L. Scipio, & C. Norbanus; teſtis Caſsiodorus, Obſequens, Appianus, Eutropius, Florus, & Tacitus, cum ait libro xix: Pulſis regibus Horatius Puluillus II conſul templum Iouis Capitolini dedicauit. Iiſdem rurſus ueſtigijs ſitũ eſt, poſtquam interiecto cdxv annorum ſpatio L. Scipione, C. Norbano cos. flagrauerat. In Capitolinis fragmentis eſt: L. CORNELIVS L. F. L. N. SCIPIO ASIATICVS. L. Scipioni conſuli M. Piſo quæſtor obtigit, anno poſtquã Verres fuerat Cn. Carbonis; Cicero in prætura urbana. C. Flaccus his conſulibus prætor in Gallia ulteriore rem bene geſsit, ſiquidem imperator à Cicerone nominatur pro Quinctio.

De bello ciuili Sullano.

Svlla compoſitis tranſmarinis rebus reuectus in Italiam xxx armatorum millia aduerſus cc amplius hoſtium Brunduſij expoſuit. Quod in eo fuit mirabile, quòd cum per triennium Cinnanæ

Cinnanæ, Marianæq; partes Italiam obſiderent, neque illaturum ſe ijs bellum diſsimulauit, nec quod erat in manibus omiſit, exiſtimauitq; ante frangendum hoſtem, quàm ulciſcendum ciuem. Q. Metellus Pius, & Cn. Pompeius Strabonis filius cum parte exercitus ſe ad Sullam contulerũt. Miſsis legatis, qui de pace agerent, ijsq; ab conſule C. Norbano uiolatis, Sulla Norbanum ad Canuſium prœlio uicit; & cum L. Scipionis alterius conſulis, cum quo omnino id egerat, ut pacem faceret, nec potuerat, caſtra oppugnaturus eſſet, uniuerſus exercitus conſulis per emiſſos à Sulla milites ſolicitatus, ſigna ad eum tranſtulit. Scipio cum interimi poſſet, dimiſſus eſt. Carbo Romæ Sullæ amicos hoſtes iudicandos curauit. Capitolium eius tum opera conflagraſſe creditum eſt. Q. Sertorius, Sueſſa capta, rebus Marianis deploratis, in Hiſpaniam ulteriorem, quam ante ſortitus fuerat, profectus eſt. Velleius, epitomæ, Appianus, Plutarchus, alij.

DE COS. AN. DCLXXXI.

Deinceps C. Marium, Cn. Carbonem III conſules inuenio apud Caſsiodorum, Appianum, Velleium, & alios. C. Marium fratris filium C. Marij ſepties conſulis Appianus; at Velleius, Plutarchus, Eutropius, & alij C. Marij filium prodiderunt. fortaſſe autem à C. Mario adoptatus fuit. in Capitol. certe tabulis C. MARIVS C. F. C. N. appellatur. Eundem ante annos uiginti conſulem factum ſcriptum eſt in epitoma LXXXVI. at in libro de viris illuſtrib. XXV, apud Velleium XXVI, apud Appianum XXVII annos natum conſulatum cepiſſe proditum eſt. Horum etiam conſulum meminit Cicero contra Rullum. & Plin. lib. VII; cum ait: Galeria producta eſt in ſcenam à M. Pomponio ædili pl. C. Mario, Cn. Carbone cos. & XLIX: M. Cœlius Rufus, & C. Licinius Caluus oratores Romæ nati ſunt C. Mario, Cn. Carbone III cos. & Valerius lib. VII: C. Mario, Cn. Carbone cos. bello ciuili cum L. Sulla diſsidentibus ſenatus conſulto aurea, atque argentea templorum ornamenta, ne militibus ſtipendia deeſſent, conflata ſunt.

De bello ciuili Sullano confecto.

Mario, & Carbone III cos. Q. Metellus Pius ad Aeſim Carrinatem Carbonis ducem fudit. Metellum Carbo obſedit, donec accepta Mariana ad Præneſte clade Ariminum uerſus contendit. Marius enim cos. cum ad Sacriportum nõ procul à Præneſte cum Sulla conflixiſſet, fugatus ab eo Præneſte ſe recepit. Sulla Præneſte circumuallauit, atque obſidioni Lucretium Offellam præfecit. Interea Romæ Marij iuſſu L. Damaſippus, vel (vt ait Appianus) Brutus prætor urb. cum ſenatum uocaſſet, omnem, quæ in vrbe erat, nobilitatem trucidauit, inter ceteros P. Antiſtium, C. Papirium Carbonem conſulis fratrem, L. Domitium, & Q. Mucium Scæuolam pont. max. Sulla admoto propius exercitu, ac caſtris in campo Marcio factis, atque inde urbem ingreſſus, inimicorum bona, qui metu urbe ceſſerant, publicauit, ac populo concione audocata ſpem fecit, ſe breui remp. eſſe conſtituturum. Poſt autẽ præfectis quibuſdam urbi impoſitis, ea egreſſus primum ad Cluſium, deinde ad Saturniam bene cum Carbone pugnauit. Carrinas Carboniano exercitu cæſo à Pompeio, & Craſſo in agro Spoletino obſeſſus. Marcius, cum ad Marium obſidione eximendum iret, à Pompeio: C. Lamponius Lucanus, Pontius Teleſinus Samnis, & Gutta Campanus, à Sulla intercluſi. Carbo, & Norbanus non procul à Fauentia fuſi à Metello copijs ſpoliantur. Lucani ad Metellum defecerunt. Norbanus Rhodum. Carbo in Siciliam rebus deſperatis refugerunt. Qui Cluſij relicti erant, cum Pompeio congreſsi plus dimidio cecidere. Carrinas, Marcius, Damaſippus cum Samnitum copijs velut Romam occupaturi in Albano conſederunt. Accurrente repente Sulla, ad portam Collinam K. Nouembr. acerrime dimicatum eſt. Qua uictoria nunciata Præneſtini ſe Lucretio dediderunt. Sulla recuperata rep. pulcherrimam uictoriam crudelitate, quanta in nullo homine unquam fuit, inquinauit; Octo millia deditorum in uilla publica trucidauit; tabulam proſcriptionis fixit, urbem, & uniuerſam Italiam cædibus repleuit; inter quos omnes Præneſtinos inermes concidi iuſsit, M. Marium ſenatorij ordinis uirum, cruribus, brachijsq; fractis, auribus præſectis, & effoſsis oculis necauit. Marius filius Præneſte dedita, cum per cuniculum captaret euadere, ſeptus ab exercitu, mortem ſibi conſciuit. in ipſo cuniculo, cum ſentiret ſe euadere non poſſe, cum Pontio Teleſino fugæ comite, ſtricto utrinque gladio, concurrit, quem cum occidiſſet, ipſe ſaucius à ſeruo impetrauit, ut ſe occideret. M. Brutus à Cn. Carbone, qui Coſſuram appulerat, miſſus naue piſcatoria Lilybæum, vt exploraret, an ibi Pompeius eſſet, quem aduerſus eũ Sulla cum imperio miſerat, atque à Pompeianis nauibus circumuentus, ſemet occidit. Carbo in Sicilia à Pompeio captus, cum mulie-

muliebriter fleret, eſt interfectus. Hæc Appianus, Plutarchus, Velleius, epitomæ, alij. Cn. Carbonem in tertio conſulatu à Cn. Pompeio equite R. necatum tradit Valerius lib. VI, cap. II.

De L. Sulla dictatore.

CVM Carbo conſul in Sicilia, Marius Præneſte interijſſet, ſenatus interregem comitiorum cauſſa creari iuſsit. creatus eſt L. Valerius Flaccus. Hic, cum comitia creandis conſulibus habiturus eſſe putaretur, ex L. Sullæ uictoris ſententia legem ad populum tulit, Sullæ è rep. eſſe videri, dictatorem dici, qui perturbatam remp. conſtitueret, eumq; non ad quoddam tempus, ut ante, creari, uerum quouſque ciuitas, ac uniuerſa Italia, & tota reſp. ordinata, ac conſtituta eſſet. Igitur L. ipſe Sulla dictator creatus eſt, qui XXIIII prælatis faſcibus, ac cuſtodibus corporis ſui aduocatis, primus dictatoria poteſtate abuſus eſt. Hæc Appianus, & epitomæ. Ceterum Velleius, & Plutarchus dictaturam per annos CXX intermiſſam hoc anno relatam ſcribunt. ſiquidem proximo anno, quàm Annibal ex Italia ceſsit, ultimus dictator creatus eſt. apud Dionyſium autem lib. V inuenio, L. Sullam dictatura abuſum poſt annos quadringentos, quàm primus dictator T. Lartius dictus fuerat. atque idem etiam ſentire videtur Appianus, quanquam ipſe ſcribit Sullam dictaturam cepiſſe per annos quadringentos intermiſſam. Idem dictator eſt in Capitolinis tabulis cum magiſtro eq. L. Valerio Flacco, eodem, qui, vt puto, interregnum inierat. De quo magiſtro equitum nihil apud rerum Ro. ſcriptores comperi. L. Flacci interregis ſic meminit Cicero cõtra Rull: Omnium legum iniquiſsimam, diſsimillimamq; legis eſſe arbitror eam, quam L. Flaccus interrex de Sulla tulit, ut omnia, quæcũque ille feciſſet, eſſent rata. Hoc etiam anno L. Sulla uicto Mario ſe Felicem uocari uoluit, auctore Appiano, & Velleio. Plutarchus enim in triumpho poſtulando etiam Felicis cognomen ſibi depopoſciſſe tradit. Idem etiam ad Græcos ſcribens ſe Venuſtum ijſdem auctoribus appellauit.

De bello à L. Murena cum Mithridate renouato.

C. MARIO, Cn. Carbone III cos. bellum à L. Murena aduerſum Mithridatem renouatum colligitur ex epitoma LXXXVI. L. autem Licinius Murena à Sulla imperatore in Aſia cum duabus Fimbrianis legionibus relictus, vt res Aſiaticas ordinaret, triumphi cupidus bellum hac occaſione redintegrauit. Cum Boſporani, ac Colchi à rege Mithridate alienati filium eius ſibi regem depoſcerent, Mithridates autem, occiſo filio, exercitum, claſſemq; aduerſus Boſporanos compararet, Murena ſuſpicatus, ne rex in Boſporanos uerbo, re autem aduerſus Romanos ſe inſtrueret, exercitu ſtatim per Cappadociam ad oppidum maximum; nomine Comana ducto, in quoſdam eius equites impetum fecit atque legatis regijs fœdus Syllæ oſtendentibus, reiectis, regione uaſtata, ſacriſq; pecunijs direptis in Cappadociam in hyberna ſe recepit. Hæc App.

DE COS. AN. DCLXXII.

M. TVLLIVM, Cn. Dolabellam cos. ſubijcit Caſsiodorus. Tradit etiam Appianus Sullam dictatorem, ut ſpeciem quandam antiquæ dignitatis reſp. retineret, conſules creari permiſiſſe, M. Tullium, & Cornelium Dolabellam. atque ipſum more regio ſupra eos ſediſſe. M. Tullij, & Cn. Cornelij cos. meminit Cicero contra Rullum, & Gellius lib. XV. Dinumeratis annis, inquit, à Q. Cæpione, C. Serrano, quibus cos. ante diem III Non. Ianuar. M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium, & Cn. Dolabellam, quibus cos. cauſſam priuatam pro Quinctio apud Aquillium iudicem dixit, ſex & uiginti anni reperiuntur. In Capitolino fragmento M. TVLLIVS DECVLA appellatur. M. Tullium, cum ædilitatis repulſam tuliſſet, conſulem factum eſſe docet Cicero pro Plancio. His comitijs Q. Lucretius Offella, cum ante præturam conſulatum peteret, iuſſu Sullæ occiſus eſt. auctor Appianus, Plutarchus, alij. Cn. Dolabellæ conſuli prouincia Macedonia obtigit. ex qua deinde triumphauit; ut poſt dicemus.

De bello à Murena cum Mithridate confecto.

INTEREA dum Mithridates legatos ad Sullam de bello ſibi aduerſus fœdus à L. Murena illato miſit, Murena Haly fluuio traiecto quadringentos Mithridatis uicos diripuit. Legati retulerunt, ſenatui placere, vt regi, quo cum fœdus eſſet, parceretur. Murena autem maiore conatu acie cum rege congreſſus, ac caſtris, & exercitu exutus in Phrygiam ſe recepit. Mithridates Cap

padociam

padociam, pulſo Ariobarzane, occupauit. Sulla autem indignum ratus Mithridatem contra fœdus uexari, Murenam à bello reuocauit. Mithridates reſtituta Ariobarzani Cappadocia bello liberatus eſt. Appianus, Cicero pro lege Manilia.

De triumpho L. Sullæ dict. de Mithridate.

TRIVMPHVM L. Sullæ dict. in hunc annum coniiciunt Capitolina fragmenta. is autem actus eſt de Mithridate Ponti rege ex Græcia, & Aſia. cuius res per quatuor annos ibi geſtas ante expoſuimus. Triumphaſſe eum de Mithridate Cicero pro Pompeio, Eutropius, & Plutarchus referunt. Plinius per biduum triumphaſſe ſignificat, cum ait lib. XXXIII: Sylla in triumpho, quod ex Capitolinæ ædis incendio, ceteriſq; omnibus delubris C. Marius filius Præneſte detulerat, tredecim millia auri pondo ſub eo titulo in triumpho tranſtulit, & argenti ſeptem millia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie tranſtulerat auri pondo CXV millia. Adijcit Florus: Debellatum à Sulla foret, niſi de Mithridate triumphare cito, quàm uere maluiſſet. Hoc autem mirifice laudatur in Sulla, quòd nullum de ciuibus uictis triumphum egerit. id quod Valerius notauit lib. III, his uerbis: L. Sulla, qui plurima bella ciuilia confecit, cum conſumata, ac conſtructa potentia ſua triumphum duceret, ut Græciæ, & Aſiæ multas urbes, ita ciuium Romanorum nullum oppidum uexit.

De triumpho Cn. Pompeij Magni equitis R. ex Africa.

SVLLANO triumpho ſubijcitur triumphus alter in Capitolinis fragmentis eodemmet anno, quo Sullanus, actus. hunc autem eſſe Cn. Pompeij ex Africa triumphum exiſtimo. de quo ſic ſcriptum eſt in epitoma LXXXIX: Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proſcriptum, & Hiarbam regem Numidarum bellum molientem uictos interemit; quatuor & uiginti annos natus adhuc eques R. quod nulli contigerat, ex Africa triumphauit. Ceterũ res geſta ſic eſt. Priore anno cum nunciatum eſſet, Cn. Carbonem, & M. Perpernam Sullæ inimicos in Sicilia bellum reparare, Cn. Pompeius eò à Sulla cũ imperio miſſus, Perperna ex inſula eiecto, Carbonem coſ. captum interfecit. Deinde cũ iuſſu Syllæ in Africam traieciſſet, ubi Cn. Domitius, & rex Numidiæ Hiarbas, ad quos Carbonis mortui copiæ ex Sicilia confugerant, bellum gerebant, utroque eorũ ingenti prœlio ſuperato, illum occidit, hunc cepit. ipſe Imperator appellatus eſt. res autem omnis intra XL dies confecta eſt. Eidem Romam reuerſo Sulla dictator obuiam prodijt, ac ſummo honore habito, Magnum eum etiam appellauit. Poſtulanti autem triumphum uix tum propter ætatẽ, tum propter ordinem conceſsit. Hæc Velleius, & Plutarchus. De hoc extraordinario triumpho ſic Cicero pro lege Manil: Quid tam præter conſuetudinem, quàm homini peradoleſcenti, cuius à ſenatorio gradu ætas longe abeſſet, imperium, atque exercitum dari? Siciliam permitti, atque Africam, bellumque in ea adminiſtrandum? bellum in Africa maximum confecit, victorem exercitum deportauit. quid uero tam inauditum, quàm equitem R. triumphare? at eam rem populus R. non modo uidit, ſed etiam omni ſtudio uiſendam putauit. Huius triumphi meminit Euſebius, meminit Plinius lib. VII. Pompeius, inquit, Sicilia recuperata, Africa tota ſubacta, Magniq; nomine ſpolio inde capto, eques R. id, quod ante nemo, curru triumphali reuectus eſt. & Eutropius: Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphauit. Cn. Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, IIII & XX annum agens, de Africa triumphauit. Plutarchus adijcit potuiſſe ea ætate in ſenatum Pompeium legi, uerum maiori ſibi honori futurum crediDiſſe, ſi primus eques R. triumphaſſet. Ita Pompeius ſine magiſtratu, non dum ſenator, atque adoleſcens adhuc triumphauit.

DE COS. AN. DCLXXIII.

CASSIODORVS conſules ſuggerit L. Sullam II, Q. Metellum. Appianus adijcit, Sullam, quanquam dictator erat, tamen, ut aliquam ſpeciem reſp. habere uideretur, ſe cum Q. Metello Pio conſulem renunciari uoluiſſe. Horum conſulum ſic meminit Cicero in Verrem: Aedem Caſtoris P. Iunius habuit tuendam L. Sulla, Q. Metello coſ. & Gellius lib. XV: Neque dubium eſt, quin Cicero poſt annum, quàm pro Quinctio dixerat, Sex. Roſcium reum parricidij defenderit annos iam ſeptem, & uiginti natus, L. Sulla Felice, & Q. Metello Pio coſ. Fragmentum etiam Capitolinum habet conſules L. CORNELIVM SVLLAM FELICEM II. Q. CAECILIVM. Q. Metellus Hiſpaniam prouinciam ſortitus eſt.

DE

De triumpho L. Murenæ pro pr. ex Aſia de Mithridate.

POST Sullæ diſceſſum L. Murena cum Mithridate bellum, ut dixi, ſponte ſua inſtaurauit, idq; ipſum deinde iuſſu Sullæ omiſit. quantum autem ego ex Appiani uerbis colligere potui, res ab eo per biennium geſta eſt; primũ Mario, & Carbone, deinde Tullio, & Cornelio cos. Quod idem ſignificat etiam Cicero, cum ait, L. Lucullum quæſturæ diuturnum tempus, L. Murena bellum in Ponto gerente conſumpſiſſe. Ex eo bello Murenam triumphaſſe ſatis conſtat. at quo anno, non conſtat. Mihi quidem uiſum eſt triumphum eius in hunc annum conijci poſſe, quòd probabile uideretur, eum Romam reuertiſſe, tum cum Sulla à bello eum reuocaret. Hac enim de re ſic Cicero pro Murena, qui filius huius fuit: Mithridatem L. Sulla maximo, & fortiſsimo exercitu pugna excitatum, cum bello inuectum in totam Aſiam, cum pace dimiſit; L. Murena pater uehementiſsime, diligentiſsimeq; uexatum, repreſſum magna ex parte, non oppreſſum reliquit. & pro lege Manilia: Triumphauit L. Sulla, triumpauit L. Murena de Mithridate duo fortiſsimi, & ſummi imperatores, ſed ita tamen triumpharunt, ut ille pulſus, ſuperatusq; regnaret. Veruntamen illis imperatoribus laus eſt tribuenda, quod egerunt, uenia danda, quod reliquerũt. propterea quòd ab eo bello Sullam in Italiam reſp. Murenam Sulla reuocauit. Iterum pro Murena: An cum ſedere in equis triumphantium prætextati potiſsimum filij ſoleant, huic donis militaribus patris triumphum decorare ſugiendum fuit, ut rebus communiter geſtis cum patre ſimul triumpharet? & infra: Meruiſſe uero ſtipendia in eo bello, quod tum populus R. non modo maximum, ſed etiam ſolum gerebat, uirtutis, patre imperatore meruiſſe, pietatis, finem ſtipendiorum patris uictoriam, ac triumphum feciſſe, felicitatis fuit. & infra: Proauus L. Murenæ, & auus prætores fuerunt; & pater, cum ampliſsime, atque honeſtiſsime ex prætura triumphaſſet, hoc faciliorem huic gradum conſulatus adipiſcendi reliquit.

De bello Sertoriano Hiſpanienſi.

BELLVM Sertorianum, ut inquit Florus, tanquam Sullanæ proſcriptionis fuit hereditas. Hoc Q. Sertorius in Hiſpanijs ſuſcitauit. qui cum Scipionis, & Norbani conſulum partes, quibus ipſe ſtudebat, acciſas, ac profligatas in Italia à Sulla ſentiret, in Hiſpaniam, quam iam ante prouinciam prætor obtinuerat, conceſsit, ſumma ui prætoribus, qui cum, ut Sullæ gratificarentur, arcebant, repulſis. poſtero autem anno Mario & Carbone cos. cum ipſe magnum exercitum comparaſſet, ac claſſem etiam confeciſſet, veritus, ne L. Sulla, quem fugato Carbone, Mario occiſo, uictorem remp. inuaſiſſe audierat, aduerſus ſe exercitum mitteret, Pyrenæos montes per Liuium Salinatorem occupauit. tertio autem anno M. Tullio, & Cn. Cornelio cos. C. Annius à Sulla dictatore in Hiſpaniam miſſus, Liuio per dolum ſublato, montes Pyrenæos tranſgreſſus eſt; atque Sertorium primum Carthaginem Nouam, deinde in Mauritaniam compulit, poſt cum eo recedente ad Pytiuſam inſulam nauali prœlio decertauit. Sertorius tempeſtate ad Gades delatus Luſitaniam, cum eam tenuiſſet, ad bellum impulit, atque armauit. Hoc autem demum anno, cum maiore apparatu bellum illud egere Sulla ſentiret, Q. Metellum Pium conſulem eò mittendum cenſuit. Adijcit Eutropius, L. quoque Domitium prætorem miſſum. Metellus autem an in conſulatu exierit, non liquet. Plutarchus certe eum non ſtatim profectum eſſe indicat, cum Sertorium hoc, ut opinor, anno Cottam nauali prœlio ſuperaſſe, Didium Bæticæ prætorem ſudiſſe, Thoranium à Metello miſſum fregiſſe ſcribit. De Sertorij in Mauritaniam tranſitu ſic Saluſtius libro primo hiſtoriarum, ut eſt apud Gellium libro x: Itaque Sertorius leui præſidio relicto, in Mauritaniam, nactus obſcuram noctem, æſtu ſecundo, furtim, aut celeritate uitare prœlium in tranſgreſſu conatus eſt.

DE COS. AN. DCLXXIIII.

INDE conſules P. Seruilius, Ap. Claudius; auctor Caſsiodorus. De quibus ita Appianus: Populus R. vt Sullæ dictatori obſequeretur, ab eo, ut conſulatum continuaret, petijt. cui aduerſatus Sulla Seruilium Iſauricum, & Claudium Pulchrum conſules renunciandos curauit. P. Seruilij, & Ap. Claudij conſulum meminit etiam Oroſius. In fragmento Capitolino eſt:
P. SERVILIVS VATIA, QVI POSTEA ISAVRICVS APPELLATVS EST.
quo de cognomine dicam in triumpho eius. Ap. Claudium hunc in ædilitate præteritum, & quidem patre uiuo, ſine repulſa conſulem factum ait Cicero pro Plancio. Idem Macedoniam.

P. Seruilius Ciliciam ſortitus eſt, & bellum piraticum, ut poſt ſuo loco dicemus.

De L. *Sulla dictatura abdicante.*

His conſulibus L. Sulla, qui dictaturam in perpetuum ceperat, ſe ea abdicauit. cumq; multa hominum millia morte, multa, atque omni contumeliæ,& iniuriæ genere affeciſſet, Italiam, & totam remp. rerum nouarum ſtudio perturbaſſet, dimiſſo à ſe publico præſidio, palam in foro dixit, ſe omnium à ſe geſtarum rerum paratum eſſe rationem reddere. Hæc Appianus, & Plutarchus. notat item Oroſius P. Seruilio, Ap. Claudio cos. Sullam abdicaſſe. Itaque in libro de uiris illuſtribus ſcriptum eſt, Sullam ordinata rep. dictaturam depoſuiſſe, & Suetonius Cæſarem dixiſſe tradit, Sullam neſciſſe literas, qui dictaturam depoſuiſſet. Saluſtius tamen Sullam dictaturam in inſequentem etiam annum retinuiſſe ſignificat, cum Lepidum ipſum conſulem in quadam oratione acerbius in eius tyrannidem inuehentem facit.

DE COS. AN. DCLXXV.

M. LEPIDVS, Q. Catulus conſules in hunc annum à Caſsiodoro referuntur. Plutarchus auctor eſt, cum L. Sulla dictatura ſe abdicaſſet, & comitiorum conſularium poteſtatem populo R. reddidiſſet, M. Lepidum Sullæ inimicum, hominem audacem, ante Catulum, Cn. Pompeio annitente, eſſe renunciatum. Horum conſulum meminit Appianus, & Cicero pro Cornelio. Gaditani, inquit, M. Lepido, Q. Catulo cos. à ſenatu de fœdere poſtulauerunt. & Plin. lib. XXXVI: M. Lepidus Catuli in conſulatu collega primus omnium limina ex Numidico marmore in domo poſuit, magna reprehenſione. is conſul fuit anno urbis DCLXVI. Scriptum eſt etiam de ijs apud Valerium lib. II, cap. III, in epitoma LXXXIX, apud Eutropium, & Florum. In fragmentis Capitolinis eſt: M. AEMILIVS LEPIDVS, Q. LVTATIVS, Q. F. CATVLVS. Hic autem Catulus filius fuit, Q. Catuli, qui de Cimbris triumphauit. de hoc epigramma antiquum tale legi: Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS COS. SVBSTRVCTIONEM, ET TABVLARIVM EX S. C. FACIVNDVM CVRAVIT. Lepido Gallia citerior, Catulo ſorte Italia obtigit. de qua ſic Cicero in Ver: P. Seruilius, Q. Catulus tantis rebus geſtis ſunt, ut in clariſsimorum hominum numero reponantur. Q. Catulus frumento eſt vſus, pecuniam non coegit.

De *ſeditione* M. *Lepidi cos.*

His conſulibus L. Sulla annos LX natus moritur. magnus ei honos habitus à ſenatu eſt, ut cadauer eius per Italiam efferretur, atque in campo Martio, uel repugnante Lepido conſule, ſepeliretur. M. Lepidus legem de actis Sullæ reſcindendis promulgauit, vt qui à Sulla proſcripti fuerant, & ciuitatem, & bona ſua recuperarent; cui cum Catulus collega, & boni omnes aduerſarentur, re in concionibus iactata, Lepidus à ſenatu iureiurando adactus, bellum ſe patriæ non facturum, in Galliam ulteriorem, quam ſortitus erat, profectus, ad comitia, tanquam exacto conſulatu ſuo bellum illaturus, non uenit. Appianus, Florus.

De re geſta à Q. *Metello pro cos. cum Sertorio.*

Q. METELLVS hoc anno rem cum Sertorio, ſed ſine ullo emolumento uel ætatis, uel morum uitio, geſsit, à Sertorio, qui latronum more pugnabat, ſæpe cluſus. De eo enim ſic Oroſius: Aduerſus Sertorium duo duces miſsi Metellus, & Domitius; quorum Domitius ab Herculeio Sertorij duce cum exercitu oppreſſus eſt. Manilius pro cos. è Gallia in Hiſpaniam cum tribus legionibus, & mille ac quingentis equitibus tranſgreſſus iniquam cum Herculeio pugnam conſeruit; à quo caſtris, copijsq; nudatus in oppidum Ilerdam pene ſolus refugit. Metellus multis prœlijs fatigatus per deuia oberrans hoſtem mora fatigauit, donec cum Pompeio iungeretur. & Eutropius: A' Sertorij duce Herculeio Domitius occiſus eſt. Metellus uario euentu contra Sertorium dimicauit. & in epitoma XC: Q. Sertorius proſcriptus in vlteriore Hiſpania ingens bellum excitauit. L. Manilius pro cos. & L. Domitius legatus ab Herculeio quæſtore prœlio uicti ſunt. De Domitio ſic Saluſtius in primo hiſtoriarum, vt eſt apud Priſcianum: Metellus Domitium pro cos. ex citeriore Hiſpania cum omnibus copijs, quas parauerat, arceſsiuit.

DE COS. AN. DCLXXVI.

M. AEMILIVM, D. Brutum conſules hic annus habuit, auctore Caſsiodoro, & Obſequente. Horum conſulum ſic meminit Macer tribunus pl. apud Saluſtium, cum plebem à patribus oppreſſam queritur: Nam ſpem fruſtra fuiſſe intellexiſtis Sulla mortuo, qui ſceleſtum impoſuerat ſeruitium. finem mali credebatis; ortus eſt longe ſæuior Catulus. tumultus intercesſit Bruto, & Aemilio Mamerco conſulibus; dein C. Curio ad exitium uſque inſontis tribuni dominatus eſt; Lucullus ſuperiore anno quantis animis ierit in L. Quinctium uidiſtis. Meminit item Cicero in Bruto, cum ait: Iiſdem temporibus D. Brutus is, qui conſul cum Mamerco fuit homo & græcis doctus literis, & latinis. &, cum in II de off. ait: Mamerco homini ditiſsimo ædilitatis prætermiſsio conſulatus repulſam attulit; hunc ab eo intelligi puto. Hoc loco fragmenta tria Capitolina compoſui, quæ ab ijs, qui ea in Capitolio digeſſerunt, longe diuulſa ſunt. ea vero ſunt hæc:

M. AIMILIVS Q. F. M. N. LEPIDVS. Q. LVT =
D. IVNIVS D. F. D. N. BRVTVS. M. A. = =
CN. OCTAVIVS M. F. CN. N. C. SCR =
L. = = = = IVS CN. F. CN. N. C. AVR =
L. = = = = = = L. F. L. N. LVCVLLVS. M. AV = =
DCXXC. M. = = = = IVS. M. F. = = R. LVCVLL. C. C =

Alterum eſt hoc, quod ſuperiori præpoſitum eſt, atque ante Punicum bellum ſecundum temere ſitum.

= = = = = = S. Q. F. = =
= = = MILIV = = = = =
= = = = ONIVS. = = = =
= = = = = = = VS M. = = =
= = = = LIVS. = = = =

Tertium, quod ipſi, quo in loco reponeretur, ſe ignorare profitentur, eſt hoc:

CATVL = =
= D. LIVI = =
CVR = =

Hæc autem ſi vna componantur, extabunt prope integra conſulum horum annorum nomina; hoc modo:

M. AIMILIVS Q. F. M. N. LEPIDVS. Q. LVTatius. Q. F. Q. N. CATVLus.
D. IVNIVS D. F. D. N. BRVTVS. M. AIMILIVS Mamerc. LepiD. LIVIan.
CN. OCTAVIVS M. F. CN. N. C. SCRibONIVS C. F CVRio.
L. OctauIVS CN. F. CN. N. C. AVRelIVS M. F. Cotta.
L. Licinius L. F. L. N. LVCVLLVS. M. AVreLIVS M. F. Cotta.
DCXXC. M. TerentIVS M. F. VarR. LVCVLL. C. Caſsius. Longinus.

Ac de ceteris quidem ſuo loco. nunc de Mamerco conſule dicamus, quem ueſtigia Capitolina ſequuti M. Aemilium Mamercum Lepidum Liuianum ſcripſimus. Vtraque enim hæc cognomina Aemiliorum fuiſſe ſatis conſtat. quin etiam Pædianus in Cornelianam hos conſules D. Brutum, & M. Lepidum nominat. Liuianus autem adoptionis cognomen eſt. Itaque uereor ne, qui collegam huius Brutum Iulianum appellant, temere id faciant, quòd is in Capitolinis tabulis nullo quarto nomine afficiatur, atque illud ad Mamercum potius transferendum ſit, & pro Iuliano Liuianus ſcribendus ſit. cum Mamerco petijſſe Curionem, qui poſtero anno conſul fuit, intelligi ex his Saluſtij uerbis poteſt, ex primo libro hiſtoriarum, apud Priſcianum libro X: Curionem quæſiuit, uti adoleſcentior, & populi ſuffragijs integer ætati concederet Mamerci.

De bello ciuili Lepidi pro cos.

M. LEPIDVS, qui in conſulatu urbe eo animo exierat, vt exacto conſulatu arma patriæ inferret, hoc anno bellum mouit. nam cum alterum conſulatum peteret, atque Etruriam ad arma concitaſſet, Galliam autem citeriorem per M. Brutum obtineret, infeſta ſigna patriæ intulit. Ita factum eſt, ut cum nullis creatis conſulibus interreges remp. adminiſtrarent, L. Philippus eam ſententiam dixerit, quæ ex reliquijs Saluſtianæ hiſtoriæ ſupereſt: Quare ita cenſeo, quoniam Lepidus exercitum priuato conſilio paratum cum peſsimis, & hoſtibus reip. contra huius ordinis auctoritatem ad urbem ducit, vti Ap. Claudius interrex cum Q. Catulo procos. & ceteris, qui-

bus imperium eſt, urbi præſidio ſint, operam dent, nequid reſp. detrimenti capiat. Poſt autem, cum Cn. Pompeius de M. Bruto Mutinæ à ſe occiſo certiorem ſenatum feciſſet, magnam metus partem, quo Ro. ciuitas tenebatur, ademit. Lepidus autem à Catulo, & Pompeio, qui iam Miluium pontem, collemq; Ianiculum cum exercitu inſederant, Italia pulſus, in Sardiniam refugit. ubi fruſtra bellum molitus haud ita multo poſt morbo interijt. Hæc fere Appianus, & Plutarchus. Oroſius bis acie decertatum ſcribit: Albam obſidione cum Scipione Lepidi filio captá: Brutum in Ciſalpinam Galliam fugientem à perſequente Pompeio apud Rhegium eſſe occiſum. De hac autem victoria ſic Valerius: Q. Catulus M. Lepido collega ſuo cum omnibus copijs ſeditioſis extincto moderatú præ ſe gerens gaudium in urbem reuertit. & Florus: Victores, quod non temere in alijs ciuilibus bellis, pace contenti fuerunt]. Hunc motum intra unam æſtatem oppreſſum tradit Eutropius.

De triumpho Cn. Dolabellæ pro cos. ex Macedonia.

QVEMADMODVM bellum in Macedonia per hæc tempora, populantibus eam Thracibus, gereretur, ſatis ſupra demonſtratum eſſe opinor. Vltimus rem cum illis geſſit L. Sulla, qui cum in Græcia eſſet, Dardanos, aliosq; Thracum populos, Macedoniam incurſantes prœlio profligauit. Hos autem ne quieuiſſe quidem Sullana uictoria arbitror. itaque aduerſus eos miſſum eſſe Cn. Cornelium Dolabellam uel in conſulatu, uel certe poſt conſulatum. triumphaſſe enim per hæc tempora Cn. Dolabellam ex Macedonia Cicero ſcribit in Piſonem, ita: Ex qua prouincia uir omni dignitate ornatiſsimus L. Torquatus me referente abſens imperator appellatus ſit; unde his paucis annis Cn. Dolabellæ, C. Curionis, M. Luculli iuſtiſsimos triumphos uidimus, ex ea te imperatore nuncius ad ſenatum allatus eſt nullus. Suetonius etiam meminit huius Dolabellæ in Cæſare, cum ait: Cæſar cópoſita Lepidi & Catuli ſeditione Cn. Dolabellam uirum conſularem, ac triumphalem accuſauit, nec damnauit. Hoc autem demum anno eum triumphaſſe puto, quòd niſi hoc anno ſucceſſor ei miſſus ſit Ap. Claudius, qui ineunte hoc anno interregnum Romæ inijt, teſte Saluſtio.

De re geſta ab Ap. Claudio Pulchro pro cos. in Thracia.

HOC tempore bellum in Thracia commotum traditur. ad eum autem primum miſſum eſſe Ap. Claudium, ſed, ut dixi, multo poſt conſulatum miſſus ſit neceſſe eſt. quod etiam ſubindicat Eutropius, cum ita ſcribit: Ad Macedoniam miſſus Ap. Claudius poſt conſulatum, leuia prœlia habuit contra uarias gentes, quæ Rhodopæam prouinciam incolebant. atque ibi morbo mortuus eſt. De eo autem ſic Oroſius: Macedonicum bellum Claudius ſortitus uarias gentes, quæ Rhodopæis montibus circunfuſæ ſunt, ac tunc Macedoniam crudeliſsime populabantur, bello finibus pellere tentauit, magniſq; ſe malorum molibus obiecit. unde cum hæc animo gereret, curis circunſeptus, morbo inſuper correptus interijt. & epitoma XCI: Ap. Claudius pro cos. Thracas pluribus prœlijs uicit. & Rufus: Per Ap. Claudium pro cos. ij, qui Rhodopam incolebant, uicti ſunt. & Florus: Appius in Sarmatas uſque peruenit. Tenuiſſe autem Macedoniam eum per biennium puto, atque ad ipſum referri id, quod eſt apud Obſequentem: Octauio, & Scribonio cos. aduerſus Mædos uarie dimicatum.

De Cn. Pompeio pro cos. aduerſus Sertorium miſſo.

CVM Q. Metellus impar aduerſus Sertorium uideretur, uiſum eſt ſenatui Cn. Pompeio priuato imperium extra ordinem in Hiſpaniam dare; itaque ſenatus conſultum factum eſt in ſententiam L. Philippi, vt Cn. Pompeius, qui ad urbem erat, aduerſus Sertorium cum eodem, atque Metellus imperio pro cos. iret. cum quidem Philippus ignauiam præſentiú conſulum inſectans dixit, ſe eum non modo pro conſule, ſed pro conſulibus mittere. Venit autem eodem etiam anno ad Sertorium cum magno exercitu M. Perperna, iam Lepidi partibus, preſertim eo in Sardinia mortuo, fractis. De itinere ſuo in Hiſpaniam ſic loquitur in epiſtola quadam ad ſenatú, apud Saluſtium, Pompeius: Equidem fateor me ad hoc bellum maiore ſtudio, quàm conſilio profectú; quippe qui nomine modo imperij à vobis accepto diebus XL exercitum paraui, hoſteſq; in ceruicibus iam Italiæ agentes ab alpibus in Hiſpaniam ſummoui, per eas iter aliud, atque Annibal nobis opportunius patefeci, recepi Galliam, Pyrenæum, Iacetaniam, Indigetis, & primum impetum Sertorij uictoris nouis quidem militibus, & multo paucioribus ſuſtinui, hyememq; in

caſtris

caſtris inter ſæuiſsimos hoſtes, non per oppida, neque ex ambitione mea egi. Atque hoc eſt id, quod Cicero pro lege Manilia dixit: Cn. Pompeius Gallis iter in Hiſpaniam legionibus R. prohibentibus eorum internecione patefecit. Quod idem bellum eadem in oratione Tranſalpinum appellauit. Appianus iter ab eo patefactum in alpibus inter Padi, & Rhodani fontes ait. De re à Pompeio hoc anno geſta ſic in epitoma XCI: Cn. Pompeius, cum adhuc eques ter eſſet, cum imperio conſulari aduerſus Sertorium miſſus eſt. Sertorius aliquot urbes expugnauit, plurimasque ciuitates in poteſtatem ſuam redegit. Inter ceteras autem expugnatas ciuitates Laronem intelligit, quam à Sertorio inſpectante Cn. Pompeio incenſam ſcribit Plutarchus. Quo facto Pompeium, ac Sertorium in hyberna ſe rettuliſſe, Pompeium ad Pyrenæos montes, Sertorium in Luſitaniam adijcit Appianus. His cos. D. Lælium legatum Pompeij in Hiſpania aduerſus Sertorium inter pabulatores occiſum tradit Obſequens. quod ad Lauronem oppidum eueniſſe, vbi primum Pompeius cum Metello congreſſus eſt, ſcriptum eſt apud Frontinum lib. II, cap. V.

DE COS. AN. DCLXXVII.

CONSVLES fuerunt in hunc annum Cn. Octauius, C. Curio, ut ait Caſsiodorus. ut Obſequens, Cn. Octauius, C. Scribonius. Horum meminit Cicero in Bruto, hoc modo: Cn. Sicinius cum tribunus pl. Curionem, & Octauium conſules produxiſſet; Curioq; multa dixiſſet ſedente Cn. Octauio collega, qui deuinctus erat faſcijs, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus; nunquam, inquit, Octaui collegæ tuo gratiam referes; quòd niſi ſe ſuo more iactauiſſet, hodie te iſtic muſcæ comediſſent. & Lactantius lib. I: Curio conſul rettulit ad ſenatum, ut legati Erythras mitterentur ad carmina Sibyllæ colligenda, & Romam deportanda. miſsi ſunt P. Gabinius, M'. Otacilius, L. Valerius. & in libro de ira dei hoc factum eſſe ſcribit Octauio, & Curione cos. Fragmenta Capitolina conſules edunt CN. OCTAVIVM, C. SCRIBONIVM. Cicero in Bruto tres C. Curiones oratores prodit, patrem, filium, & nepotem. hic eſt filius, qui pater fuit C. Curionis tribuni pl. Cæſariano ciuili bello. Cn. Octauium M.F. idem uocat, M. autem Octauium Cn. F. Curio Macedoniam ſortitus eſt.

De re geſta cum Sertorio.

INEVNTE uere Metellus, & Pompeius è Pyrenæis montibus, Sertorius, & Perperna ex Luſitania mouentes ad Sucronem acie conflixerunt. qua in pugna Metellus Perpernam, Sertorius Pompeium in fugam uertit. Pompeius etiam in fœmore uulnus accepit. Poſt autem iterum congreſsi ad Seguntiam, Sertorius etiam Pompeium, Metellus Perpernam fudit. tertio cum ſe in Metellum Sertorius intuliſſet, interueniente Pompeio, receſsit, ac rurſus in hiberna ſe contulerunt. Hoc pacto Appianus. At Oroſius ita: Poſt Lauronis excidium Herculeius cum Metello congreſſus apud Italicam Bæticæ urbem XX mill. militum perdidit, uictusq; in Luſitaniam cum paucis refugit. Pompeius Segidam nobilem Celtiberiæ urbem cepit. Sertorius cum Pompeio deinde congreſſus X mill. militum eius cæcidit, ex alio cornu uincente Pompeio tantundem pene ipſe amiſit. & in epitoma XCI ſic: Q. Metellus pro cos. L. Herculeium quæſtorem Sertorij omni cum exercitu cæcidit. Cn. Pompeius adhuc dubio euentu cum Sertorio pugnauit, ita ut ſingula ex utraq; parte cornua uicerint. Q. Metellus Sertorium, & Perpernam cum duobus exercitibus prœlio fudit. cuius uictoriæ partem cupiens ferre Pompeius parum proſpere pugnauit. obſeſſus deinde Calagurij Sertorius aſsiduis eruptionibus non leuiora damna obſidentibus intulit. At Plutarchus hoc anno ita dimicatum ſcribit: Pompeium Sertorianos duces Herennium & Perpernam ad Valentiam uiciſſe, eaq; uictoria elatum, antequam Metellus adueniret, ad Sucronem conſeruiſſe. Cum Pompeius Sertorianum cornu funderet, Sertorium, qui Afranio Pompeiano duci oppoſitus erat, ad ſuos, qui ab Afranio pellebantur, accurriſſe, ac reſtituto prœlio Pompeium ipſum ſaucium fugaſſe, Afranio autem cornu, quod Sertorius deſeruerat, in fugam conijciente Sertorium uictorem reuertiſſe, atque Afranianum quoque cornu fudiſſe. cum autem Metellum cum alio exercitu aduentare ſentiret, prœlium diremiſſe, in agro etiam Seguntino pugnatum utrinq; eſſe acerrime, qua in pugna Memmium quæſtorē Pompeij eſſe occiſum; Metellum prope pulſum Sertorianum exercitū reppuliſſe; Sertoriū in montana urbe (Calagurium ei nomen fuit) ſe aſtute obſideri ab hoſtibus paſſum delectum per amicas Hiſpaniæ urbes habuiſſe. Hæc autem omnia ita perſequitur in epiſtola ad ſenatum Pompeius: Quid deinde prælia, aut expeditiones hibernas, oppida exciſa, aut recepta enumerem. caſtra hoſtium apud Sucronem capta, & prœlium apud flumen Duriam, & dux hoſtium C. Herennius cum urbe Valentia, & exercitus deleti ſatis clara uobis ſunt. & Cicero pro

Cornelio.

Cornelio: Ceterum accuſator fatetur, L. Cornelium in Hiſpania duriſsimo bello cum Q. Metello, cum M. Memmio & in claſſe,& in exercitu fuiſſe, & ut Pompeius in Hiſpaniam uenerit, Memmiumq; habere quæſtorem cœperit, nunquam à Memmio diſceſsiſſe. Carthaginem eſſe profectũ, acerrimis illis prœlijs, & maximis Sucronenſi,& Durienſi interfuiſſe. De Herculeio à Metello uicto ſic Frontinus lib. II: Metellus Pius in Hiſpania aduerſus Herculeium,cum ille oriente protinus die inſtructam aciem uallo eius admouiſſet, feruidiſsimo tunc tempore anni intra caſtra ſuos continuit in horam diei ſextam,atque ita fatigatos æſtu facile integris, & recentibus uicit ſuorum uiribus. & cap. III: Metellus in Hiſpania eo prœlio, quo Herculeium deuicit,cum comperiſſet cohortes eius, quæ ualidiſsimæ uocabantur, in media acie locatas, ipſe mediam ſuorum aciem reduxit, ne ea parte ante cum hoſte confligeret, quàm cornibus profligatis medios undique circum ueniſſet. & cap. VII: Q. Sertorius cum acie decertaret, barbarum, qui ei nuntiauerat Herculeium perijſſe, pugione traiecit.

DE COS. AN. DCLXXVIII.

L. OCTAVIUM, C. Cottam conſules Caſsiodorus in hunc annum ſuggerit; C. Aurelium, L. Octauium Obſequens. L. Octauij, C. Aurelij conſulum meminit Plin. lib. II, cap. XXXV; Cicero III, & V in Verr. L. Octauij & C. Cottæ. C. Cottæ contra Rullum; in fragmentis Cap. L. OCTAVIVS, & C. AVRELIVS eduntur. Pædianus tres Cottas fratres conſulares hoc tempore fuiſſe ſcribit, Caium, Marcum, & Lucium. C. Cotta ante tribunatu, poſt ciuitate pulſus Sulla uictore in urbem redierat. Cic. in Bruto. Ex his conſulibus L. Octauius in Cilicia, quæ ei prouincia obtigerat, anno ſequenti moritur. Plutarchus in Lucullo. C. Cotta Galliam prouinciam ſortitus eſt. Cicero in Bruto. Tumultum hoc anno in urbe fuiſſe declarat concio C. Cottæ cos. ad Quirites, quæ extat ex hiſtorijs Saluſtij. in qua hæc uerba ſunt: Conſules nos feciſtis Quirites domi, belliq; impeditiſsima rep. nanque imperatores Hiſpaniæ ſtipendium, milites, arma, frumentum poſcunt. & id res cogit; quoniam defectione ſociorum, & Sertorij per montes fuga, neque manu certare poſſunt, neque utilia parare. exercitus in Aſia, Ciliciaq; ob nimias opes Mithridatis aluntur. Macedonia plena hoſtibus eſt, nec minus Italiæ maritima, & prouinciarum. cum interim uectigalia parua, & bellis incerta uix partem ſumptuum ſuſtinent. ita claſſe, qua commeatus uehebatur, minore quàm antea nauigamus. hæc ſi dolo aut ſocordia noſtra contracta ſunt, agite, uti libet, & ita ſupplicium ſumite; ſin fortuna communis aſperior eſt, quare indigna uobis, nobisq; incipitis? De legibus à C. Cotta cos. latis ſic Pædianus: C. Cotta cos. paulum tribunis non poteſtatis, ſed dignitatis addidit, ideſt legem tulit, ut tribunis pl. liceret poſtea alios magiſtratus capere, quod lege Sullæ ijs erat ademptum. Item: C. Cotta de legibus ſuis abrogandis rettulit ad ſenatum. uidentur autem in paruis rebus leges illæ fuiſſe; quoniam neque apud Saluſtium, neque apud Liuium, neque apud Feneſtellam mentio ſit legis præter eam, quam in concione populi magno ſtudio tulit, ut ijs, qui tribuni pl. fuiſſent, alios quoque magiſtratus capere liceret. quod lege dictator Sylla ſuſtulerat. neque hæc abrogata eſt. Item: C. Cotta legem tulit de priuatis iudicijs, quæ eſt anno poſteriore à fratre eius M. Cotta abrogata. & Cicero in Verrẽ: L. Octauius, C. Aurelius cos. cum ædes ſacras locauiſſent, neque potuiſſent omnia ſarta tecta exigere, neque ij prætores, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos, M. Cæſius: ſenatus conſultum factum eſt, quibus de ſartis tectis cognitum, & iudicatum non eſſet, uti C. Verres, P. Cœlius prætores cognoſcerent, & iudicarent.

De re geſta cum Sertorio.

APPIANVS ſequenti anno (quo Nicomedes Bithyniam populo R. reliquit.) Sertorium in ſuos proditionis ſuſpectos ſæuiſſe ait. Metellum multas Sertorianas urbes populatum; Sertorium Palantiam à Pompeio obſeſſam liberaſſe. atque impetu in eos, qui ad Calagurium caſtra habebant, facto tria millia interfeciſſe. Plutarchus autem, cum exercitus ad diem conueniſſet, Sertorium è Calagurio erupiſſe ait, atque Romanos imperatores Metellum in Galliam, Pompeium in Vaccæos diſtractis copijs hybernandi cauſſa fugaſſe. Itaque Pompeius in epiſtola quam ad ſenatũ L. Lucullo cos. miſit, ait: Gallia ſuperiore anno Metelli exercitum ſtipendio frumentoq; aluit. At in epitoma XCIII ſcriptum eſt: Sertorium ab obſidione Calagurij oppidi depulſos coegiſſe diuerſas regiones petere, Metellum ulteriorem Hiſpaniam, Pompeium Galliam. ubi forte præpoſtera nomina ſunt. M. autem Fonteium hoc tempore per triennium Galliæ ulteriori præfuiſſe, atque ibi rem bene geſsiſſe deuictis, & multatis hoſtibus tradit Cicero in Fonteiana.

DE

DE COS. AN. DCLXXIX.

L. LVCVLLVM, M. Cottam conſules in hunc annum inuenio apud Caſsiodorum; L. Licinium Lucullum, M. Aurelium Cottam apud Eutropium, Appianum in Mithridatica, Plutarchum in Lucullo. Horum mentio eſt apud Ciceronem in Verrem, & in epitoma XCIII, & XCIIII. L. Lucullus auum habuit L. Lucullum, qui cos. fuit cum A. Albino; Cicero, & Plutarchus auctores. De hoc ſic Cicero in Lucullo: L. Lucullus quæſturæ diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Aſiæ pace conſumpſit; deinde ædilis, continuo prætor (licebat enim celerius legis præmio) poſt in Africam, inde ad conſulatum, quem ita geſsit, ut diligentiā admirarentur omnes, ingenium cognoſcerent. His cos. Nicomedem regem Bithyniæ mortuum populum Ro. heredem reliquiſſe, Bithyniam in prouinciæ formam redactam ſcriptum eſt apud Eutropium. Hinc Cottæ Bithynia, Lucullo Cilicia prouincia obtigit.

De triumpho P. Seruilij Iſaurici ex Cilicia, & bello Piratico.

BELLVM in Cilicia, & Pamphilia his temporibus non contemnendum exortum inuenio apud Oroſium, & Eutropium, quod bellum piratici nomine comprehendit Florus. ceterum tria bella piratica geſta ſunt, unum à M. Antonio prætore, de quo ante dictum eſt, alterum à P. Seruilio, tertium poſt à Cn. Pompeio. Horum autem originem bellorum his uerbis exponit Florus: Interim dum populus R. per diuerſa terrarum diſtractus eſt, Cilices inuaſerant maria, ſublatisq; commercijs, ſic maria bello quaſi tempeſtate præcluſerant. audaciam ijs dabat inquieta Mithridatis prœlijs Aſia. dum ſub alieni belli tumultu, externiq; regis inuidia impune graſſantur, ac primum duce Iſidoro contenti proxima mari Cretam inter, atque Cyrenas Piræum, & Achaiam, ſinum Maliacum, quem à ſpolijs aureum ipſi uocauere, latrocinabantur, miſſus in eos P. Seruilius quamuis leues, & fugaces myoparones graui, & martia claſſe turbaret, non incruenta uictoria ſuperat. ſed nec mari ſubmouiſſe contentus ualidiſsimas urbes eorum, & diutina præda abundantes Phaſelim, & Olympum euertit, Iſauronq; ipſam arcem Ciliciæ; unde conſcius ſibi magni laboris Iſaurici cognomen adamauit. Hæc de cauſsis huius belli. Veniſſe autem Seruilium in prouinciam uel extremo conſulatu, uel certe ſequenti poſt conſulatum anno puto, id quod ex Suetonij uerbis elici poteſt, qui Cæſarem, cum Seruilio Iſaurico mereret in Cilicia, Sullæ morte comperta, ſimul ſpe nouæ diſſenſionis, quæ per M. Lepidum mouebatur, Romam propere redijſſe ſcribit. Quinquennio autem eum exercitui. i. prouinciæ præfuiſſe, docet Cic. in frumentaria. Quid quoque horum annorum ab eo geſtum ſit, nemo tradit, neque ex hiſtoricorū uerbis elici poteſt. Quæ autem geſſerit, ſummatim omnes, hoc modo; Oroſius: P. Seruilius ex conſulatu Ciliciam, & Pamphiliam crudeliſsime adortus, dum ſubdere ſtudet, pene deleuit Lyciam, & urbes eius obſeſſas, oppreſſasq; cepit. præterea Olympum montem peruagatus Phaſelim euertit, Corycum diruit, Tauri montis latera in Ciliciam uergentia perſcrutatus Iſauros bello fractos in deditionem redegit, primusq; Romanorum per Taurum duxit exercitum, ac limitem itineris fecit. triennio emenſo, quo bellum geſtum eſt, Iſaurici nomen aſſumpſit. eadem fere etiam Eutropius. Epitomæ: Res à P. Seruilio pro cos. aduerſus Cilicas geſtas continet. Item: P. Seruilius pro cos. in Cilicia Iſauros domuit, & aliquot urbes piratarū expugnauit. Idem Strabo lib. XIIII. & Cicero in Verrem: Phaſelis illa, quam cepit P. Seruilius, non fuerat urbs ante Cilicum, atque prædonum; Lycij illam Græci homines incolebant; ſed quòd erat eiuſmodi loco, atque ita proiecta in altum, ut & exeuntes è Cilicia prædones ſæpe ad eam neceſſario deuenirent, & cum ex hiſce ſe locis reciperent, eodem deferrentur, aſciuerunt ſibi illud oppidum piratæ primo commercio, deinde etiam ſocietate. Hac uictoria Ciliciæ pars adiuncta eſt populi R. imperio. nam poſt Mithridatico bello tota fere à Pompeio in poteſtatē redacta eſt, ut ſcribit Appianus in principio Mithridaticæ. Itaque Marcellinus lib. XIIII ſic loquitur: Cilicia, & Iſauria prouinciæ bello quondam piratico cateruis mixtæ prædonum à Seruilio pro conſule miſſæ ſub iugum, factæ ſunt uectigales. & Iuſtinus lib. XL: Creta, Ciliciaq; piratico bello perdomitæ in formam prouinciæ rediguntur. & Iornandes: Seruilius pro conſul bello piratico obtinuit Pamphiliam, Ciliciam, Piſidiamq; deuicit, fecitq; prouincias. & Rufus: Pamphiliam, Phrygiam P. Seruilius ad bellum piratarum miſſus obtinuit. Hæc de re geſta. triumphi autem eius hæc adhuc teſtimonia extant. Rufus: Cilices, & Iſauros, qui ſe piratis, & prædonibus iunxerant, Seruilius pro cos. ad prædonum bellum miſſus ſubegit, & uiam per Taurum montem primus inſtituit, & de Cilicibus, & Iſauris triumphauit, atque Iſauricus cognominatus eſt. Pædianus in Verrinas: P. Seruilius

lius bellum in Cilicia geſsit, deq; ea triumphauit, captis Coryco, Olympo, Phaſelide tribus magnis eius terræ urbibus. & Cicero ipſe: P. Seruilius quæ ſigna, atque ornamenta ex urbe hoſtiũ, & uirtute capta belli lege, atque imperatorio iure ſuſtulit, ea populo R. apportauit, per triumphũ uexit. Item: Vnus plures prædonum duces viuos cepit P. Seruilius, quàm omnes antea. quacunque iter fecit, hoc iucundiſsimum ſpectaculum omnibus uinctorum, captorumq; hoſtium præbebat. itaque ipſe triumphus omnium triumphorum gratiſsimus populo Ro. fuit, atque iucundiſsimus. & Valerius lib. VIII: P. Seruilius conſularis, cenſorius, triumphalis, maiorũ ſuorum titulis Iſaurici cognomen adiecit. & Claudianus in primo in Eutropium: Indomitos curru Seruilius egit Iſauros. In hunc autem annum triumphum eius conieci; primum, quòd Cicero in frumentaria inquit, P. Seruilium quinquennium exercitui præfuiſſe, deinde, quòd L. Octauius prioris anni conſul Ciliciam ſortitus eſt, ut hoc anno Seruilio decedenti ſuccederet. mortuo autem in prouincia Octauio L. Lucullus cos. eam obtinuit.

De re geſta cum Sertorio.

PLVTARCHVS Pompeium cum incommode hibernaret, inopia adactum ſcribit, ut ad ſenatum ſcriberet, ac ſtipendium, ueſtes, ac frumenta poſceret, alioquin futurum, ut omiſſo periculoſiſsimo bello in Italiam exercitum traijceret (extat adhuc Pompeij, qua hæc petit, epiſtola, tanquam ex naufragio quodam hiſtoriarum Saluſtij erepta) L. autem Lucullum conſulem timentem, ne ſi Pompeius exercitum in Italiam tranſportaret, bellum Mithridaticum, quod ipſe ſibi mandari cupiebat, à populo obtineret, ſumma cũ cura omnia, quæ poſtulabant, ei mittenda cenſuiſſe. Appianus Metellum, & Pompeium magno conatu urbes Sertorio amicas inuaſiſſe, ac multas expugnaſſe tradit. in epitoma poſt L. Luculli cos. res geſtas ita eſt: Res à Pompeio in Hiſpania contra Sertorium geſtas continet. Strabo lib. III: Ilerdæ, & Ileoſcæ Ilergetum oppidis extremas pugnas Sertorium feciſſe, & in Vaſconum urbe Calaguri, & Tarracone, & Hemeroſcopio, cum è Celtiberis expulſus eſſet, auctor eſt.

De bello Mithridatico L. Luculli, & re geſta à conſulibus.

HOC anno cœptum eſt nouum cum Mithridate Ponti rege bellum. Eius, quantum ex Appiani Mithridatica hiſtoria colligi poteſt, hæc cauſſa fuit. Priore anno L. Magius, & L. Fannius, qui transfugæ facti à Mariano exercitu apud Mithridatem agebant, ab eodem rege ad Sertorium miſsi ſunt de paciſcenda cum eo aduerſus Romanos belli ſocietate. Sertorius pactus, M. Marium ad regem, ut eo belli duce uteretur, miſit. Mithridates tota æſtate, atque inſequente hyeme in copijs contrahendis, & claſſe ædificanda conſumptis, ineunte uere in Paphlagoniam, deinde in Bithyniam impetum fecit, quæ prouincia erat populi Ro. à Nicomede popu lo Ro. relicta. Hæc Appianus. Nicomedes autem Bithyniam Octauio & Cotta, non, ut ait Eutropius, Lucullo, & Cotta reliquerat. Id quod epitoma XCIII confirmare uidetur, cuius hæc uerba ſunt: Nicomedes Bithyniæ rex moriens populum R. fecit heredem. regnumq; eius in prouinciæ formam redactum eſt. Mithridates fœdere cum Sertorio icto bellum populo Ro. intulit. apparatus deinde regiarum copiarum pedeſtrium, naualiumq;, & occupata Bithynia. Neque uero eodem anno Nicomedes mortuus, Bithynia prouincia facta, & à Mithridate occupata eſt. Eadem ſic Cicero pro lege Manilia: Mithridates omne reliquum tempus non ad obliuionem ueteris belli, ſed ad comparationem noui contulit, qui poſteaquam maximas ædificaſſet, ornaſſetq; claſses, Boſporanis finitimis ſuis bellum inferre ſimulaſſet, uſque in Hiſpaniam legatos, & literas miſit ad eos duces, quibus cum bellum gerebamus. & pro Murena: Mithridates rex aliquot annis ſumptis ad confirmandas rationes, & copias belli, tantum ipſe opibus, conatuq; inualuit, ut ſe Oceanum cum Ponto, Sertorij copias cum ſuis coniuncturum putaret. ad quod bellum duo conſules ita miſsi, ut alter Mithridatem perſequeretur, alter Bithyniam tueretur. De legatis L. Magio, & L. Fannio loquitur etiam Pædianus in Verrinas. L. Lucullo cos. citerior Gallia obtigerat, cum autem L. Octauium in Cilicia mortuum eſſe nunciatum eſſet, Lucullus Ciliciam, ac bellum Mithridaticum ſibi decernendum curauit. M. Cottæ claſsis commiſſa, ut ea Propontidem, ac Bithyniam tueretur. Irruptione à Mithridate in Bithyniam facta, Cotta Chalcedonem refugit, quem rex perſequutus terra fudit, ac mari claſſe pulcherrima exuit. eum autem rex ſe ad Cyzicum obſidendam conuertiſſet, eo conſilio, ut ea capta totam Aſiam inuaderet, L. Lucullus cum maximo exercitu aduenit, atque factis ad Cizycum caſtris, commeatus Mithridati interclusit; equorum ſex millia, captiuorum XV, quos Mithridates rerum inopia coactus in hiberna in Bithyniam remittebat,

tebat, aſſequutus Mamerco duce partim cepit, partim cæcidit. Eumachum Mithridatis præfectum Phrygiam incurſantem Deiotarus Gallogræciæ tetrarches perſecutus cohibuit. Mithridates propter hyemem omni commeatu ad Cizycum mari prohibebatur. Hæc Appianus, & Plutarchus. quæ in epitoma XCIIII his uerbis traduntur: L. Lucullus cos. aduerſus Mithridatem equeſtribus prœlijs feliciter pugnauit, & expeditiones aliquot proſperas fecit. poſcenteſq; pugnã milites à ſeditione inhibuit. Deiotarus Gallogræciæ tetrarches præfectos Mithridatis bellum in Phrygia mouentes cæcidit. & Mithridates in epiſtola apud Saluſtium: M. Cottam apud Calcedona terra fudi, mari exui claſſe pulcherrima. apud Cizycum magno cum exercitu in obſidione moranti frumentum defuit, nullo circum annitente; ſimul hyems mari prohibebat.

DE COS. AN. DCLXXX.

M. LVCVLLVM, C. Caſsium conſules auctore Caſsiodoro hic annus habuit. quos Cicero in Verrem M. Terentium, & C. Caſsium, legemq; ab his latam Terentiam, & Caſsiam uocat. Fuit enim, quantum ex fragmentis Capitolinis augurari poſſum, M. Licinius Lucullus à M. Terentio Varrone adoptatus, ac propterea M. Terentius Varro Lucullus appellatus. L. Lucullum, & M. Lucullum Cicero in Lucullo, & Plutarchus fratres uocant, quos Eutropius conſobrinos nominat. C. Caſsium, cum tribunus pl. eſſe non potuiſſet, conſulem factum ſcribit Cicero pro Plancio. Idem in Verrem C. Caſsium clariſsimum, atque fortiſsimum uirum iterum cos. fuiſſe anno primo præturæ Siculæ Verris ait. Lucullo Macedonia euenit; Eutropius. Caſsio Gallia citerior; Plutarchus in Craſſo. Caſsium Longini cognomine afficiendum opinor, quod & maiores, & poſteri eius tulerunt.

De C. *Cotta pro cos. mortuo.*

C. COTTAM pro cos. ex Gallia hoc anno triumphaturum fuiſſe arbitror, niſi ante mortuus eſſet. Hunc enim ſcribit Cicero in Bruto ex conſulatu in Galliam eſſe profectum. & in Piſonem: Eadem cupiditate uir ſummo ingenio præditus C. Cotta nullo certo hoſte flagrauit, nec triumphauit, quòd ei mors triumphum ademit. Quæ uerba exponens Pædianus ait: Fuit hic C. Cotta orator ille compar P. Sulpicij, qui eſt in dialogis Ciceronis de oratore ſcriptis, qui, cum decretus illi eſſet triumphus, mortuus eſt ante diem triumphi, cum cicatrix uulneris eius, quod ante plures annos in prœlio acceperat, reſciſſa eſſet repente. Triumphaturum autem fuiſſe eum hoc anno inde apparet, quòd ei L. Lucullus in prouinciam hoc anno ſucceſſurus erat, niſi eam depoſuiſſet, & Ciliciam ſibi depopoſciſſet.

De bello ſeruili Spartaci.

HIS cos. ut ait Eutropius, bellum ſeruile in Italia ſuſcitatum eſt. LXXIIII enim gladiatores ducibus Spartaco, & Oenomao, & Crixo, effracto Capuæ Lentuli, à quo alebantur, ludo, effugerunt, & per Italiam uagantes uocatis ad uexillum ſeruis Veſuuium montem ſedem belli fecerunt. Aduerſus hos miſſos ſcribit Appianus Varinium Glabrum, & P. Valerium. uereor autem, ne legendum ſit Clodium Glabrum, & P. Varinium. ſiquidem Clodium Glabrum nominat etiã Florus, & Plutarchus Clodium, & P. Varinium; atque ijdem ſunt etiam in epitoma XCV, his uerbis: Quatuor & ſeptuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt, & congregata ſeruorum, & ergaſtulorum multitudine Crixo, & Spartaco ducibus bello excitato Claudium Pulchrum legatum, & P. Varinium prætorem prœlio uicerunt. Eoſdem item prœlio fractos Appianus, & Plutarchus tradiderunt. Hoc bellum ſeruile uocat Cicero pro lege Manilia, itemque Plutarchus. ſeruilem tumultum Cæſar libro primo de bello Gallico. Adiicit Plutarchus à nonnullis Spartacium bellum appellari.

De re geſta cum Mithridate à L. Lucullo pro cos.

QVAE geſſerit hoc anno Lucullus breuiter his uerbis docet Eutropius: Lucullus Mithridatem, dum in obſidione Cizyci moratur, à tergo obſedit, fameq; conſumpſit, & multis prœlijs uicit, poſtremo Byzantium fugauit; nauali quoque prœlio duces eius oppreſsit. ita una hyeme, & æſtate à Lucullo centum fere millia hominum ex parte regis extincta ſunt. Hæc ille. ex quibus intelligi poteſt, quæ in conſulatu ab eo geſta ſunt, per hyemem eſſe geſta, quod etiam Plutarchus

& Appianus ſignificant, cetera hoc anno eum pro cos. geſsiſſe. de quibus ſic eſt ſcriptum in epitoma XCV: L. Lucullus pro cos. ad Cizycum urbem exercitum Mithridatis fame, ferroq; deleuit, pulſumq; Bithynia regem uarijs belli, ac naufragiorum caſibus fractum coegit in Pontum profugere. Appianus Mithridatem ab obſidione Cizyci receſsiſſe, atque præmiſſo Lampſacum exercitu, ipſum claſſe in Parum aufugiſſe; exercitum autem ad Aſopum (ad Granicũ Plutarchus) à Lucullo cæſum; ad Lemnum, claſſem, cui Marius à Sertorio dux ad Mithridatem miſſus, & Alexander, & Dionyſius præerant ab eo depreſſam eſſe; Triarium Luculli legatum Apameam, Barbam Pruſiadem, & Nicæam cepiſſe; Lucullum regem in Bithyniam perſecutum; regem inde in Pontum refugientem amiſſa tempeſtate claſſe piratico myoparone Sinopen, atque inde Amiſum perueniſſe, atque Tigranis Armenij regis generi, & Macharis Boſporani filij ſui auxilia implorafſe. Quo factum eſt, ut Mithridates apud Saluſtium ſic loquatur: Simul hiems frumentum mari prohibebat. ita ſine ui hoſtium regredi coactus in patrium regnum naufragijs apud Parum, & Heracleam militum optimos cum claſſe amiſi. Eadem Oroſius. Hanc autem uictoriam his uerbis expreſsit Cicero pro Archia: Cizycus amiciſsima Luculli conſilio ex omni impetu regio, ac totius belli ore, ac faucibus erepta eſt, & conſeruata. L. Lucullo dimicante prædicabitur cum interfectis hoſtibus depreſſa hoſtium claſsis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa naualis. & pro lege Manilia: Cizycus urbs Aſiæ clariſsima nobisq; amiciſsima obſeſſa à Mithridate maxima multitudine, & oppugnata uehementiſsime L. Luculli uirtute, aſsiduitate, conſilio ſummis obſidionis periculis liberata eſt. ab eodem imperatore claſsis magna & ornata, quæ ducibus Sertorianis ad Italiam ſtudio inflammato rapiebatur ſuperata eſt, atque depreſſa. Item pro Murena.

De Sertorio interfecto.

Hoc anno interfectum eſſe Sertorium exiſtimo. Me, ut ita exiſtimem, uerba hæc epitomæ XCVI adducunt: Sertorius à M'. Antonio, & M. Perperna, & alijs coniuratis in conuiuio interfectus eſt octauo ducatus ſui anno. imperium partium ad Marcum translatum eſt. quem Cn. Pompeius uictum captumq; interemit, ac recepit Hiſpanias decimo fere anno, quàm cœptum erat bellum. Hæc autem uerba ſub conſulatum L. Gellij, & Cn. Lentuli ſubiecta ſunt. quorum hunc eſſe puto ſenſum. Sertorium Caſsio, & Terentio cos. eſſe occiſum, qui erat octauus Sertoriani imperij annus, ſi quis à conſulatu Q. Metelli enumeret; Gellio, & Lentulo Perpernam necatum; Aufidio & Lentulo receptas eſſe Hiſpanias decimo anno, quàm bellum cœperat. Nam & Eutropius octauo Sertorium, & Oroſius decimo bellum eſſe confectum ſcribunt. Accedit, quod Appianus in Mithridatica meminit Sertorij interfecti, paulo poſtquam L. Lucullus prioris anni cos. in Aſiam uenit. Quin etiam idem, inſequenti poſt res priore anno geſtas anno, ſublatum Sertorium narrat, libro primo ciuilis hiſtoriæ. qui idem cum Plutarcho eadem de nece à ſuis Sertorio in conuiuio per dolum illata ſcribit.

DE COS. AN. DCLXXXI.

L. GELLIVS, Cn. Lentulus cos. ſubſequuti, ut ait Caſsiodorus. Eorum meminit Cicero in Verrem, & pro Cornelio, cum ait: Naſcitur cauſſa Cornelij ex ea lege, quam L. Gellius, Cn. Cornelius ex ſenatus ſententia tulerunt, qua lege uidemus eſſe ſancti, uti ciues Ro. ſint ij, quos Cn. Pompeius de conſilij ſententia ſigillatim ciuitate donarit. Eorundem meminit Plutarhus in Craſſo, & ceteri, qui de bello Spartacio ſcripſerunt. Hunc Lentulum, vt puto, etiam intelligit Saluſtius lib. IIII hiſtoriarum apud Gellium lib. XVIII, cum ait: At Cn. Lentulus patriciæ gentis collega eius, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum ſtolidior, an uanior, legem de pecunia, quam Sulla emptoribus bonorum remiſerat, exigenda promulgauit. Collegam autem eius, L. Gellium, de quo locutus erat, intelligit. Itaque hic ex Clodia gente in Lentulorum familiam adoptatus, Clodianus uocatus. Quamobrem apud Ciceronem libro ſecundo ad Atticum, ubi ait: Lentulus Clodiæ filius, legendum puto, Clodiani. alij Cn. Lentulum, collegam P. Craſsi anno DCLVI, Clodianum appellant. in quo à faſtis Capitolinis etiam me tacente redarguntur.

De triumpho C. Curionis pro cos. ex Macedonia.

EVTROPIVS ſcribit Ap. Claudio, qui ex conſulatu in Macedoniam miſſus erat, atque ibi mortuus erat, C. Curionem ſucceſsiſſe poſt conſulatum, eumq; Dardanos uiciſſe, & uſque ad

Danubium penetraſſe, & intra triennium confecto bello triumphaſſe. De eodem ſic Saluſtius hiſtor. lib. II, ut eſt apud Nonium: Eodem anno in Macedonia C. Curio principio ueris cũ exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit, pecunias coegit. & Oroſius: Claudij ſucceſſor Scribonius attentatarum ſuperiore bello gentium uim declinans in Dardaniam arma cõuertit, eamq; ſuperauit. et Florus: Curio Daciam tenus uenit, ſed tenebras ſaltuum expauit. & Rufus: Dardanos, & Mæſios Curio pro cos. ſubegit, & primus Romanorum ducum ad Danubium uſque peruenit. & in epitoma XCII: Res in Thracia aduerſus Dardanos à Curione pro conſule geſtæ. & XCV: C. Curio pro cos. Dardanos in Thracia domuit. Qua pœna C. Curio cos. bello Dardanico circa Dyrrachium legionem unam ex quinque ſeditioſam affecerit, extat apud Frontinũ lib. IIII. Scribit porrò Cicero in Piſonem, C. Curionem ex Macedonia ante M. Lucullum, poſt Cn. Dolabellam triumphaſſe. Hoc autem anno eum triumphaſſe exiſtimo; primum, quòd per triennium rem, Eutropio auctore, geſsit, deinde quòd hoc demum anno ei M. Lucullus ſucceſsit, cum Macedoniam in conſulatu priore anno obtinuerit.

De re geſta cum Spartaco, & cum Mithridate.

Hoc anno rem geſtam cum gladiatoribus à Q. Arrio prætore, & à conſulibus inuenio in epitoma XCVI, ita: Q. Arrius prætor Crixum fugitiuorum ducem cum XX millibus hominum cæcidit. Cn. Lentulus cos. male aduerſus Spartacum pugnauit. ab eodem L. Gellius cos. & Q. Arrius prætor acie victi ſunt. Appianus Crixum refert circa Garganũ montem à conſulibus cũ exercitu deletum, Spartacum ex Apennino ad alpes, ab alpibus in Galliam properantem ab uno conſule cohibitum, ab altero fugatum, eoſdem illos conuerſo impetu ſeparatim uiciſſe, ac Romam infeſta ſigna ferentem cum magna Romanorum clade à conſulibus retentum Thurios urbem cepiſſe, ac rurſus cum Romanis congreſſum uictoriam & prædam ingentem rettuliſſe. Plutarchus Gellium conſulem feliciter pugnaſſe ſcribit. Spartacum autem Lentulo cos. uicto ad alpes feſtinantem à Caſsio Galliæ citerioris pro cos. cohibitum eſſe, atque ipſum Caſsium amiſſo exercitu uix incolumem effugiſſe. itaque in epitoma eadem hæc uerba ſunt: C. Caſsius pro cos. Cn. Manlius prætor male aduerſus Spartacum pugnauerunt. Florus in Apennino Lentuli exercitum cæſum, apud Mutinam C. Caſsij caſtra deleta tradit. Eodem anno Lucullus Mithridatem in Pontum perſecutus, Amiſum, & Eupatoriam urbes Ponticas obſidione cinxit, atque altero exercitu Themiſcyram ad Thermodontem fluuium ſitam oppugnauit, Mithridate Cabiris, quo ſe receperat, hyemante, atque inde commeatum ſuppeditante. Hæc Appianus. Plutarchus item eum Amiſum diu obſediſſe, ac lentam obſidionem de induſtria protraxiſſe refert. Hinc illa Ciceronis pro Archia: Populus Romanus aperuit Lucullo imperante Pontum & regijs quondam opibus, & natura regionis uallatum.

DE COS. AN. DCLXXXII.

Cn. Aufidium, P. Lentulum cos. prodit in hunc annum Caſsiodorus. Cornelium Lentulũ, Cn. Aufidium Oreſtem Eutropius. Cn. Aufidium Oreſtem, cum trib. pl. eſſe non potuiſſet, conſulem factum ſcribit Cicero pro Plancio. De eodem ſic pro domo: Cn. Aufidius Oreſtem adoptauit. Eſt aũt hic P. Lentulus Sura is, qui poſt conſularis, & prætor II ſtrangulatus eſt cõſule Cicerone, quòd cum Catilina coniurauerat. cuius auus fuit P. Lentulus princeps ſenatus, ut ait Cicero pro domo, & in Catilinam, & Pædianus.

De triumpho M. Terentij Lucullí pro cos. ex Macedonia.

Curioni in Macedoniam ſucceſsiſſe M. Lucullum opinatur Pædianus. eum certe poſt C. Curionem ibi rem bene geſsiſſe, ac reuerſum domum triumphaſſe plures auctores ſunt: ex quibus Florus, poſtquam Curionis meminit, ita: Lucullus ad terminũ gentium Tanaim, lacumq; Mæotim peruenit. neque aliter cruentiſsimi hoſtium, quàm ſuis moribus domiti; quippe in captiuos igne, ferroq; ſæuitum eſt. Rufus autem ſic: M. Lucullus per Thraciam cum Beſsis primus pugnauit, ipſum caput gentium uicit. Thraces enim montanos ſubegit, & Eumolpidam, quæ nunc Philippopolis dicitur, Olympiadam, quæ modo Adrianopolis nominatur, in ditionem noſtram redegit; Cabylem cepit; ſupra Pontum poſitas ciuitates occupauit; Apolloniam, Galatiam, Parthenopolim, Tomos ad Danubium uſque perueniens Romanus Scytis arma monſtrauit. Eutropius uero hoc modo: M. Lucullus, qui Macedoniam adminiſtrabat, Beſsis primus

Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti prœlio in Aemo monte ſuperauit. oppidũ Vſcadamam, quod Beſsi habitabant, eodem die, quo aggreſſus eſt, uicit, Cabulem cepit, Iſtrum uſque ad Danubium penetrauit, expugnauit etiam gentes, quæ Rhodopæis montibus circumfuſæ ſunt; inde multas ſupra Pontum poſitas ciuitates aggreſſus eſt, illic Apolloniam euertit, Calatim, Parthenopolim, Tomos, Iſtrum, Buciam omnem cepit, belloq; confecto Romam rediens triumphauit. & Oroſius: M. Lucullus, qui Curioni in Macedonia ſucceſſerat, totam Beſſorum gentem bello appetitam in deditionem accepit. Appianus etiam in Illyrica eiuſdem uictoriæ meminit. Euſebius porrò de Beſsis capta Cabile, & Tomis, & ceteris uicinis urbibus triumphaſſe eum ſcribit; Cicero in Piſonem inter eos enumerat, qui paucis ante annis ex Macedonia triumpharint. Pædianus in II Verr. hunc item triumphalem appellat. puto autem eum hoc anno triumphaſſe, quòd poſt M. Craſsi prætoris rem cum Spartaco geſtam, ita ſcriptum eſt: M. Lucullus pro cos. Thracas ſubegit. & quòd Appianus libro I ait, Spartacum cum Craſſo manum conſeruiſſe, vbi audiuit Lucullum Brunduſium acceſsiſſe à victoria Macedonica reuertentem. quanquam is locus mendoſe legitur ita: ἀπὸ τῆσ ἐπὶ μιθριδάτη νίκης ἐπανιόντα, ideſt à victoria Mithridatica. mendoſe autem, quia ne multis quidem poſt annis, ne dum hoc anno L. Lucullus à bello Mithridatico reuertit.

De ouatione M. Craſsi pro pr. & bello Spartacio confecto.

RE male à conſulibus, & prætoribus priore anno cum Spartaco geſta, bellum M. Craſſo prætori mandatum eſt. Is primus cum parte fugitiuorum, quæ ex Gallis, Germaniſq; conſtabat feliciter pugnauit, cæſis inimicorum XXXV millibus, & duce eorum Granico. cum Spartaco deinde pugnauit cæſis cum ipſo XL millibus. Adijcit Plutarchus quinque millia, quæ ex pugna Craſsi euaſerant, à Cn. Pompeio ab Hiſpanienſi bello reuertenti oppreſſa. Itaque huius belli cõfecti gloriam Cicero tribuit Craſſo, & Pompeio in Verrem, & pro lege Manilia, cum ait: Gladiatorum bello tetro, & periculoſo cum premeretur Italia, à Pompeio abſente auxilium expetiuit. id bellum extenuatione Pompeij attenuatum, atque imminutum eſt, aduentu ſublatum, & ſepultum. Appianus rem omnem à Craſſo ſex menſibus confectam ſcribit. Hac de cauſſa Craſſo permiſſum Plutarchus ait, ut urbem ouans iniret, quòd de ſeruis ſubactis indignum eſſe putarent triumphare. De Craſſo autem ouante ſic Gellius lib. V: Myrteam coronam M. Craſſus cum bello fugitiuorum confecto ouans iniret, inſolenter aſpernatus eſt. Senatuſq; conſultum faciendum per gratiam curauit, ut lauro, non myrto coronaretur. & Plin. lib. XV: Myrtea ouantium fuit corona, excepto M. Craſſo, qui de fugitiuis, & Spartaco laurea coronatus inceſsit. & Cicero in Piſonem: Craſse pudet me tui. quid eſt, quod confecto formidoloſiſsimo bello coronam illam lauream tibi tantopere decerni uolueris à ſenatu? Craſſum item hoc anno triumphaſſe ſcribit Euſebius.

De triumphis Q. Metelli pro cos. & Cn. Pompeij pro cos. & bello Sertoriano confecto.

BIENNIO ante, ut dixi, Sertorio interfecto, imperium ſibi interfector eius Perperna uindicauit. quo priore anno à Pompeio acie uicto, capto, & occiſo, bellum hoc demum anno, qui eſt fere huiuſce belli decimus, receptæ Hiſpaniæ ſunt. Qua de re ſic Oroſius: Ciuitatibus cunctis ultro, ac ſine mora in deditionem receptis duæ tantum reſtiterunt, Auxima, & Calagurum. quarum Auximam Pompeius euertit, Calagurum Afranius iugi obſidione cõfectam cæde incendioq; deleuit. & Florus: In fidem Romanam uenere urbes, Oſca, Terme, Tutia, Valentia, Auxima, & in fame nonnihil experta Calaguris. De Calaguritanis autem obſeſsis ſic Valerius: Calaguritani, quo perſeuerantius interempti Sertorij cineribus obſidionem Cn. Pompeij fruſtrantes fidem præſtarent; quia nullum iam aliud in urbe eorum ſupererat animal, uxores ſuas, natoſq; ad uſum nefariæ dapis uerterunt, & cadauerum reliquias ſalierunt. Hoc bellum, etſi cum Romanis imperatoribus geſtum eſt; tamen, quia cũ Hiſpanis militibus pugnatum eſt, externum potius, ut ait Florus, quàm ciuile eſt habitum. & de eo triumphi acti duo ſunt. quorũ auctores ſunt Plutarchus, Appianus, Velleius, Eutropius, Florus. ex quibus Velleius in hæc uerba loquitur: Metellus, et Pompeius ex Hiſpanijs triumpharunt, ſed Pompeius hoc quoq; triumpho adhuc eques Romanus, ante diem, quàm conſulatum iniret, curru urbem inuectus eſt. Eutropius autem ita: Vno tempore multi ſimul triumphi fuerunt; Metelli ex Hiſpania, Pompeij ſecundus ex Hiſpania. Vnde etiam Lucanus: Et currus, quos egit eques; de Pompeio equite R. bis triumphante. & Plin. lib. VII: Pompeius ad Solis occaſum tranſgreſſus excitatis in Pyrenæo trophæis oppida DCCC-

LXXI ab alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris redacta uictoriæ ſuæ adſcripſit, & maiore animo Sertorium tacuit; belloq; ſeruili, quod omnia externa conciebat, extincto, iterum triumphales currus eques R. induxit, toties imperator, ante quàm miles. Idem alij.

De re à L. Lucullo geſta cum Mithridate.

His cos. (quantum ex epitoma XCVII duci poſſum ad ſuſpicandum) L. Lucullus in Ponto aduerſus Mithridatem feliciter pugnauit, cæſis hoſtium amplius LX millibus. qua de rè ſic ipſe Mithridates agit in epiſtola ad Arſacem apud Saluſtium: Reſtituto deinde apud Cabira exercitu, & uarijs inter me, atque Lucullum prœlijs inopia rurſus ambos inceſsit. Ineunte enim uere (ut ait Plutarchus, atque Appianus) Lucullus, Murena ad Amiſum obſidendam relicto, Cabira aduerſus Mithridatem contendit, qui XC millibus peditum, equitũm IIII millibus contractis bellum reparauerat, ibi equeſtri prœlio in montibus parum proſpere geſto, cum uitatis hoſtibus caſtra in plana detuliſſet, à Mithridate iterum ad montes compulſus eſt. Mithridates autem, cum eum non acie, ſed fame ſuperare ſtatuiſſet, quem à re frumentaria ualde laborare compererat, magnam equitatus ſui partem in inſidijs, ut commeatum, qui Lucullo duris ſubuecionibus ex Cappadocia deferebatur, interciperet, collocauit. qui iniquo loco Romanos adortus totus pene deletus eſt. quo nuncio rex perculſus, quòd Lucullum, uictoria ſuorum cognita, protinus in ſe irruptionem facturum timeret, ſubita ex Ponto fuga in Armeniam ad Tigranem regem contendit. qui idem in poteſtatem ueniſſet; niſi equites, quos ad inſequendum eum Lucullus immiſit, contemptis imperatoris ſui edictis, præda regia in itinere colligenda occupati, regem ipſum è manibus emiſiſſent. Hoc autem eleganter his uerbis expreſsit Cicero pro lege Manilia: Mithridates è regno fugiens maximam uim auri, atque argenti, pulcherrimamq; rerum omnium in Ponto reliquit. hæc dum noſtri colligunt omnia diligentius, rex ipſe è manibus effugit. hunc in illo timore, & fuga Tigranes rex Armenius excepit. Eutropius XXX millibus lectiſsimis regis à quinque millibus Romanorum ad Cabira cæſis regem inde fugiſſe ſcribit.

DE COS. AN. DCLXXXIII.

Inde M. Craſſum, Cn. Pompeium conſules edunt Caſsiodorus, Plutarchus, & Appianus. Cn. Pompeij Magni, & M. Licinij Craſsi primum conſulum meminit Pædianus in Diuinationem, & Saluſtius in Catilinam. Craſſum opera Pompeij conſulatum adeptum Plutarchus; eundem prætorium, Pompeium ne quæſtorium quidem anno XXXIIII ætatis conſulatum cepiſſe, Appianus auctor eſt. Qua de re ſic ſcriptum eſt in epitoma XCVII: M. Craſſus, & Cn. Pompeius conſules facti, ut Craſſus ex prætura, ſic Pompeius antequam quæſturam gereret, ex equite Romano, tribuniciam poteſtatem reſtituerunt. Puto autem eſſe mẽdoſe apud Appianum, XXXIIII. pro XXXVII. Quod quiſque intelliget, qui annum, quo natus eſt Pompeius, aut quo mortuus eſt, conſiderauerit. Eſt enim natus Cæpione, & Serrano cos. mortuus Iulio, & Seruilio. auctor Velleius. Itaque de eo Cicero merito ſic loquitur pro lege Manilia: Quid tam ſingulare, quàm ut ex S. C. legibus ſolutus conſul ante fieret, quàm ullum alium magiſtratum per leges capere licuiſſet? Idem iurauit ſe ex conſulatu in nullam prouinciam iturum, idq; ſeruauit. Velleius.

De cenſoribus, & luſtro LXVI.

Hoc anno cenſura, quæ per multos annos fuerat intermiſſa, relata eſt. Hoc extat apud Pædianũ in Diuinationem his uerbis: Cenſoriũ nomen triſte ſeuerumq; populus R. ſic oderat, ut intermiſſum eſſet per plurimos annos, quos nunc orator propter infamiam corruptorum iudicum dicit plebem ipſam, quæ ante recuſabat, expoſcere. Videntur autem intermiſsi fuiſſe cenſores poſt annum DCLXVII, quo Philippus, & Perperna cenſuram geſſerunt. Cenſores autem his cos. edit Plutarchus Gellium, & Lentulum. de quibus ſic ſcriptum uideo in epitoma XCVIII: Cn. Lentulus, & L. Gellius cenſores aſperam cenſuram egerunt, quatuor & ſexaginta ſenatu motis, à quibus luſtrum conditum eſt. cenſa ſunt ciuium capita CCCCL millia. Cn. item Lentulum cenſorem nominat Cicero in Verrem, in ea oratione, quam his cos. dixit. Quin etiam Pædianus adijcit multitudinem conueniſſe hoc anno Romæ, ut cenſeretur apud cenſores Gellium, & Lentulum, qui tum erant. Plutarchus item, hos cenſores equitum centurias recognouiſſe tum in Pompeio, tum in Apophtegmatis refert: L. Gellium omnibus honoribus ad cenſuram uſque perfunctum Valerius lib. V, cap. IX. horum etiam cenſorum meminerunt Cicero in Cluentiana,

na, & Pædianus in orationem in toga. à quibus lectum ſenatus principem Q. Catulum Dio oſtendit, qui libro XXXVI, Acilio, & Piſone cos. in lege Gabinia diſſuadenda Catulum ait fuiſſe, τὰ πρῶτα τῆς βουλῆς.

De re geſta à L. Lucullo pro cos. cum Mithridate, & à L. Metello prætore cum piratis.

MITHRIDATE ex Ponto pulſo, præfecti eius ſeſe Luculli arbitrio permiſerunt. Ponticas urbes, Amaſtrim, Heracleam, Sinopen, Amiſum Lucullus in poteſtatem redegit; Macharem Mithridatis filium Boſpori regem in amicitiam recepit. Hæc Appianus, & Plutarchus. Quæ niſi in hunc annum geſta conijciamus, profectò quid hoc anno geſſerit Lucullus, non inueniemus. neque enim ille niſi ſequenti anno in Armenia cum Tigrane congreſſus eſt. Eſt autem ueriſimile, fugiente ex Ponto rege, diu in regno eius Romanum imperatorem moratum ad ciuitates in fidem accipiendas, reſtituendas, & ordinandas. quarum nonnullæ etiam diuturna poſt fugatum regem obſidione in poteſtatem ueniſſe feruntur. accedit, quòd his rebus in Ponto geſtis in Aſiam tranſgreſſus tributa Sullana exegit, ac, quaſi bello recte confecto, ludos, atque ſacrificia fecit. quæ omnia in unum conferri annum neſcio ut facile poſsint. ſed hæc alij iudicarint. Eodem anno L. Metellus prætor (ut eſt in epitoma XCVIII.) in Sicilia aduerſum piratas proſpere rem geſsit. qua de re ſic etiam Oroſius: Metellus prætor Siciliæ, cum fœdiſsima illa C. Verris prætura Siciliam afflictam inueniſſet, maxime Pergamenone archipirata nefarijs prædis, & cædibus dilacerante, qui, pulſa claſſe Romanorum, Syracuſanorum portum obtinuerat, mox eum nauali terreſtriq; prœlio comminutum Sicilia decedere compulit.

DE COS. AN. DCXXCIIII.

INDE conſules Q. Metellus, Q. Hortenſius; teſtis Caſsiodorus. Pædianus Q. Metellum Creticum cum Q. Hortenſio oratore conſulem comparat, itemq; Ioſephus antiquitatum libro XIIII. Q. Hortenſium L. F. Cicero uocat in Bruto. Cum conſules prouincias ſortirentur Q. Hortenſio Creta, ac bellum cum Cretenſibus gerendum obtigit. qui urbe, ac foro, in quo dominabatur, delectatus Metello exercitum, ac prouinciam conceſsit. auctor Xiphilinus. Hinc Cicero in Verrem. Quid agis Hortenſi? conſul es deſignatus, prouinciam ſortitus es.

De triumpho M. Piſonis pro cos. ex Hiſpania.

M. PVPIVM Piſonem, eum, qui biennio poſt Ciceronem conſulem conſul fuit, Q. Metello Cretico, & Q. Hortenſio cos. ex Hiſpania triumphaſſe ſcripſi, Cicerone ipſo, & Pædiano diligentiſsimo eius interprete auctoribus, ex oratione Piſoniana. idem Cicero in Flacciana L. Flaccum M. Piſoni in Hiſpania quæſtorem fuiſſe ſcribit. Quod cum ita ſit, non eſt dubium, quin hic Piſo eam prouinciam in conſulatu Craſsi, & Pompeij ex prætura obtinuerit, ex qua priore anno Metellus, & Pompeius uictores deceſsiſſent.

De re geſta à L. Lucullo cum Mithridate.

HIS conſulibus, quod ex epitoma XCVIII colligitur, L. Lucullus in Armenia Mithridatem, & Tigranem, & immenſas utriuſque regis copias pluribus prœlijs fudit. Lucullum refert cum Appiano Plutarchus, in Tigranem regem, à quo Mithridates exceptus fuerat, caſtra mouiſſe, ac primum Mitrobarzanē Tigranis præfectum in fugam conieciſſe, deinde cum ingentibus Tigranis copijs prid. non. Octobris acie conflixiſſe, atque regem prœlio uictum fudiſſe. Adijcit ad hæc in hunc annum Dio lib. XXXV: (neque enim pugnæ ipſius memoria apud eum extat.) Reges quanquam prœlio uicti bellum repararunt, miſsis cum ad alios finitimos, tum præſertim ad Arſacē Parthorū regē legatis, quibus eos ad belli ſocietatē aduerſus Romanos inuitabant. Lucullus, quia Tigranem fugientem non eſt inſecutus, ſuſpectus fuit, ne conſulto bellum duceret. Itaque, ut ei finirent imperium, Romæ Aſiam prætoribus, Ciliciam conſuli decreuerunt. Idem Tigranocertam urbem nobiliſsimam Armeniæ, & maximam cepit, atque magnam partem Armeniæ in ditionem redegit. cum Arſaces ad amicitiam à regibus, & à Lucullo uocatus eſſet, pacta cum Lucullo ſocietate, neutrum tamen auxilio iuuit. Hæc his conſulibus geſta Dio tradit.

DE COS. AN. DCXXCV.

INDE conſules L. Metellus, Q. Marcius. auctor Caſsiodorus, & Dio. Horum etiam ita meminit Pædianus in Piſonianam: L. Cæcilio, Q. Marcio cos. S. C. collegia ſublata ſunt, quæ aduerſus remp. uidebantur eſſe. L. Metellus prætor fuit Siciliæ conſule Pompeio, auctore Pædiano. Hunc ſcribit Dio mortuum magiſtratus initio. qui autem in eius locum ſuffectus fuit, cum, antequam iniret, obijſſe, ac propterea neminem ſubrogari placuiſſe; Q. Marcium ſolum magiſtratum geſsiſſe. quem Regis cognomine afficit Saluſtius, ut poſt oſtendam. Cui Cilicia prouincia decreta eſt.

De re geſta à L. Lucullo cum Mithridate.

HOC anno Lucullus iam media æſtate, neque enim ante propter frigoris magnitudinem potuit, motis caſtris, agros hoſtium populatus eſt. ut ea re, ſi poſſet, reges ad pugnam eliceret. quod ubi ſe fruſtra facere ſenſit, hoſtes ipſos adortus cum iis ſæpe, ſed dubio euentu, conflixit. Inde ad Niſibim urbem maximam, atque opulentiſsimam oppugnandam conuerſus, eam ui, atque operibus tandem expugnauit. Interea reges in Armenias ambo ſuas cum exercitu inuaſerunt, ita ut Tigranes L. Fannium, antequam Luculli auxilium ueniret, obſederit, Mithridates M. Fabio uicto magnam partem eius regionis nec opinato aduētu ſuo receperit. Fabium autem Cabiris, quo confugerat, incluſum, atque obſeſſum Triarius Luculli item legatus conſeruauit, qui cum ex Aſia ad Lucullum pergeret, his rebus cognitis, copiis raptim, quot potuit, comparatis, Mithridatem, ubi in conſpectum eius uenit, exterruit, atque uſque ad Commagenos inſecutus acie deuicit. Hæc in hunc annum geſta refert Dio, Plutarchus, & Appianus.

De bello Cretico.

CRETA Inſula bellum R. hoc tempore paſſa eſt. cauſſam huius belli prætulit populus R. quòd Mithridati regi priore bello affuiſſet, ut ait Florus. Primus per hæc tempora contra Cretenſes rem geſsit M. Antonius M. Antonii triumuiri pater; cum ei C. Cotta conſule maritima ora cuſtodienda decreta eſſet. ſic enim ſcribit in Verrem Pædianus: M. Antonius gratia Cottæ conſulis, & Cethegi factione in ſenatu curationem infinitam nactus oræ maritimæ, Siciliam, & prouincias omnes depopulatus eſt, & ad extremum inferens Cretenſibus bellum morbo periit. & in Diuinationem: Quidam Antonius curator tuendæ totius oræ maritimæ, qua Romanum erat imperium, non ſolum ipſe nequam, uerum etiam comitibus peſsimis rem inauditam inuaſit, & indicto Cretenſibus bello male re geſta ibidem periit, antequam Pompeius contra piratas miſſus eſſet. Velleius item M. Antonio ante Pompeium pene totius orbis imperium eſſe delatum ſcribit. quantum autem ex epitoma XCVII intelligi poteſt, M. Antonius anno ante Pompeium, & Craſſum mortuus eſt. in ea enim ſic ſcriptum eſt: M. Antonius prætor bellum aduerſus Cretenſes parum proſpere geſtum morte ſua finiuit. eundem Florus turpiſsime uictum, Plutarchus Cretici cognomine hac, ut opinor, de cauſſa affectum tradit. Eutropius Creticum bellum coortum bello Mithridatico reuiuiſcente, quod rex recedente Lucullo inſtaurauit, refert; & ad id miſſum Metellum ingentibus prœliis intra triennium omnem prouinciam ſubegiſſe, & Creticum inde appellatum eſſe, & ex inſula triumphaſſe. Rerum ab eo geſtarum hoc anno memoria periit. Hoc tantum eſt in epitoma XCIX: Q. Metellus pro cos. bello ſibi aduerſus Cretenſes mandato Cydoniam urbem obſedit. Hinc Mithridates in epiſtola, quam ad Arſacem priore anno miſit, ait: Cretenſes impugnati ſemel iam, neque finem niſi excidio habituri.

DE COS. AN. DCXXCVI.

INDE C. Piſo, M'. Glabrio conſules apud Caſsiodorum; Manius Acilius, C. Piſo apud Dionem ſubſequuntur. C. Piſonis, & M'. Acilii Glabrionis conſularium meminit Cicero lib. XII ad Att. C. Piſonis conſulis, & legis Calpurniæ de ambitu ab eo latæ Pædianus in Cornelianam, et in toga. De eodem ſic Valerius lib. IIII: Piſo cos. M. Palicanum hominem turpiſsimum conſulatus candidatum conſulatu ſe pro roſtris renunciaturum eſſe negauit. M'. Acilius Glabrio prætor fuit Pompeio conſule, eoq; iudicium exercente Cicero C. Verrem prætorium accuſauit. C. Piſo Galliam Narbonenſem obtinuit, auctore Dione. unde a Cicerone in primo epiſtolarum ad Atticum,

Atticum, pacificator Allobrogum dicitur. M'. Glabrio Bithyniam una cum bello Mithridatico. Dio lib. xxxv, Plutarchus in Pompeio, Cicero pro lege Manilia, unde Saluſtius lib. v hiſtoriarum dixit (quod extat apud Priſcianum lib. v i i i.) Legiones Valerianæ comperto lege Gabinia Bithyniam, & Pontum conſuli datam.

De bello piratico Cn. Pompeij Magni.

Cvm piratarum opes nec M. Antonius pater, nec P. Seruilius, qui ambo de iis triumpharũt, nec deinde M. Antonius filius, qui curator oræ maritimæ periit, nec L. Metellus, qui prætor Siciliæ aduerſus eos proſpere in conſulatu Pompeii pugnauit, frangere potuiſſent: uerum iam omnia maria, oræ maritimæ, inſulæ, portus latrociniis eorum infeſta eſſent; cum claſsis Ro. niſi hieme tranſmittere tuto poſſet, commeatus intercluſi, prætores ipſi Romani à prædonibus capti fuiſſent, eſſetq; id bellum populo Romano non ſolum calamitoſum, ſed etiam turpe, tum A. Gabinius trib. pl. his cos. legem ad populum tulit, Roſcio, ac Trebellio collegis, ac Q. Catulo ſummo ſenatore aduerſantibus, qua imperium Cn. Pompeio extra ordinem aduerſus piratas cum legatis x v tradidit; ita ut maria, inſulas, oras maritimas, exercitus, claſſes populi Ro. quot quot eſſent, in poteſtate haberet. auctor Dio, Plutarchus, Appianus, epitomæ. Vnde poſt reditum in ſenatu dixit Cicero: A. Gabinius in tribunatu pl. niſi rogationem de piratico bello tuliſſet, profecto & egeſtate, & improbitate coactus piraticam ipſe feciſſet. Igitur ad tantum bellum profectus Pompeius, rem per legatos quindecim proſpere geſsit. Cicero pro lege Manilia, hoc bellum extrema hieme apparatum, ineunte uere ſuſceptum, media æſtate confectum ſcribit. Pompeium autem, ut à Brunduſio profectus ſit, undequinquageſimo die totam ad imperium populi R. Ciliciam adiunxiſſe, omnes, qui ubique prædones fuerunt, partim cepiſſe, & interfeciſſe, partim in deditionem accepiſſe. in epitoma x c i x ſcriptum eſt, Cn. Pompeium lege ad populum lata perſequi piratas iuſſum, qui commercium annonæ intercluſerant, intra x l diem toto mari eos expuliſſe, belloq; cum ijs in Cilicia confecto acceptis in deditionem piratis agros, urbes dediſſe. idem eſt apud Plutarchum, & Appianum. Dio pleroſque eodem met anno ſublatos ſcribit, & Pompeium in maritima Ciliciæ ora urbem Solos à Tigrane rege deletam reſtituiſſe, ac Pompeiopolim appellaſſe. Hoc bellum maritimum, & piraticum Saluſtius, & Cicero nominant.

De re geſta à L. Lucullo pro cos. cum Mithridate, & à Q. Metello cum Cretenſibus.

Hic eſt ſeptimus Lucullani imperii annus. tot enim eum bellaſſe teſtatur Velleius. De quo anno ſic Dio: Inſequenti anno Mithridates, cum ad Gaziurſis aduerſus Triarium caſtra haberet, neque eum, id quod ante Luculli aduentum cupiebat, ad certamen attrahere poſſet, ſtatuit quoſdã ad Dadaſa oppidum, quò prædam omnem Romani contulerant, oppugnandum mittere, ut ea ratione Triarium ad ſuorum defenſionem properantem prœlio prouocaret. id quod euenit: nam ut ille Dadaſa obſideri audiuit, militum ſuorum pugnam poſcentium uocibus uictus, cum eò uel inuitus pergeret, in itinere à Mithridate cum omnibus pene copijs eſt deletus. maiorq; accepta clades fuiſſet, ni rex à proditore quodam amico, ſimulato colloquio, uulneratus fuiſſet. Interea uero cum Lucullus aduenisset, isq; Mithridatem facile opprimere poſſe, ſi in eum perrexiſſet, uideretur, ab exercitu ſuo relictus, nihil profecit. fuerunt autem legiones, quæ primum ſub Valerio Flacco, poſt ſub Flauio fimbria meruerunt, quæ à P. Clodio ſolicitatæ, cum ſtipendia ſua ſe confeciſſe dicerent, imperatorem ſequi noluerunt; preſertim uero ubi Acilium Glabrionem conſulem ſucceſſorem Lucullo Roma miſſum adeſſe acceperunt. Lucullus cum militum ſuorum ſeditione, tum quòd ne à Marcio quidem, qui Ciliciæ præerat, auxilium impetraret, ualde anxius, Mithridate relicto retro ſe in Tigranem conuertit, ratus, ſi eum imparatũ, ac feſſum ex uia adortus uiciſſet, milites aliquanto quieturos. quod ne ei quidem proceſsit. nam exercitus eum, quouſque in Cappadociam iter erat, ſequutus, nulla uoce miſſa conuerſus reliquit. interea uero Mithridates regnum ſuum recuperauit, ac Cappadociam incurſionibus, cum neque Lucullus, præſente Acilio, neq; Acilius opem ferret; qui cum antea Lucullo uictoriæ gloriam eripere maturaſſet, tum uerò, ut cladem acceptam audiuit, in Bithynia moratus ad exercitum non uenit. Eadem Appianus, & Plutarchus, de quibus ſic Cicero pro lege Manilia: Mithridates cum ſe in regnum recepiſſet ſuum, non fuit eo contentus, quod ei præter ſpem acciderat, vt illam, poſteaquam pulſus erat, terram unquam attingeret, ſed in exercitum Romanum clarum, atque uictorem impetum fecit, & tantam ei cladem attulit, ut eam ad aures L. Luculli non ex prœlio nuncius, ſed ex

ſermone

ſermone rumor afferret. Hic in ipſo illo malo grauiſsimaq; belli offenſione L. Lucullus, qui tamen aliqua ex parte ijs incommodis mederi fortaſſe potuiſſet, populi R. iuſſu coactus, quòd imperij diuturnitati modum ſtatuendum ueteri exemplo putauerunt, partem militum, qui iam confectis ſtipendijs erant, dimiſit, partem Glabrioni tradidit. Eodem anno bellum Creticum à Q. Metello profligatum ſcribit Dio. Res autem tota ut geſta ſit, apud eum intercidit. apud Florum autem ita ſcriptum eſt: Metellus totam inſulam igni ferroq; vaſtauit, Cnoſſum, Eleutheram, & Cydoniam cepit. adeoq; ſæue in captiuos conſulebatur, ut ueneno ſe plerique conficerent. alij deditionem ſuam ad Pompeium abſentem mitterent, & cum ille res in Aſia gerens eò quoque præfectum miſiſſet Octauium, in illa prouincia irriſus fuit, eoq; infeſtius Metellus in hoſtes ius uictoris exercuit; uictiſq; Laſthene, & Panare Cydoniæ ducibus uictor redijt, nec quicquã amplius tamen de tam famoſa uictoria, quàm Cretici cognomen reportauit. Plutarchus Cretam, poſt Ciliciam, alteram ſcribit fuiſſe prædonum arcem, eaq; de re Pompeium piratas multos in Cretam eſſe perſequutum; et L. Octauium legatum eò miſſum à Metello ita irriſum, ut eo etiam præſente, urbes quarum deditionem poſcebat, per uim ceperit. Xiphilinus, Creticum bellum ſibi Pompeiũ depopoſciſſe, quòd lege Gabinia omnes inſulæ ſub ſuo imperio eſſent, ſcribit. Apud Dionem autem hæc ſunt: Metellus Cretam excindere ante aduentum Pompeij feſtinauit. Octauius enim ſine exercitu miſſus nihil agebat, quippe qui non ad bellum gerendum, ſed ad ciuitates in deditionem accipiendas eſſet miſſus. Cornelius etiam Siſenna legatus Græciæ præfectus in Cretam uenit, ac fruſtra Metellum, vt ab oppidis abſtineret, admonuit. Nam Metellus Eleutheram per proditionem, Lappam, quæ ab Octauio tenebatur, per uim cepit, ac Cilicas, qui cum Octauio erant, cæcidit. quibus ut opem ferret Octauius, Siſennæ, qui iam mortuus erat, exercitu uſus eſt; deinde Hierapydna cepit, atque totam inſulam ſub imperium ſuum ſubiunxit, quæ antea libera fuerat; Panarem autem, & Laſthenem captos in triumpho ducere nequiuit, quòd Pompeius eos Metello per tribunum pl. quendam abſtulerit, quippe qui ſe ſuo, non Metelli arbitrio tradidiſſent. In epitoma etiam XCIX ita eſt: Q. Metellus pro cos. Gnoſon, & Lyctum, & Cydoniam, & alias plurimas ciuitates expugnauit. Præterea res geſtas à Q. Metello aduerſus Cretenſes, & epiſtolas Metelli, & Cn. Pompeij inuicem miſſas continet. queritur Metellus gloriam rerum à ſe geſtarum à Pompeio ſublatam præteriri, qui in Cretam miſerit legatũ ſuum ad accipiendas urbium deditiones: Pompeius rationem reddit hoc ſe facere debuiſſe. & ſub conſulatum Lepidi, ac Tulli hæc: Q. Metellus perdomitis Cretenſibus liberæ in id tempus inſulæ leges dedit. Significat autem ſequenti anno legatos X ad conſtituendam prouinciam eſſe miſſos. Vnde Velleius ait: Creta Metelli ductu longiſsimę libertatis fine multata eſt. & Ruſus: Creta per Metellum conſulem prouincia facta eſt. & Iuſtin. lib. XL: Creta, & Cilicia bello piratico perdomitæ in prouinciæ formam redactæ.

DE COS. AN. DCXXCVII.

CONSVLES ſuggerit in hunc annum Caſsiodorus Man. Lepidum. collega autem deſideratur. Dio L. Tullum, Aemilium Lepidum; Saluſtius in Catilina L. Tullum, M'. Lepidum; Pædianus in Cornelianam M'. Lepidum, L. Volcatium; liber Cuſpinianus LEPIDVM, & TVLLVM. item Cicero in Catilina: at pro Sylla L. Volcatium, & Tullum. Idem Lepidum, & Volcatium conſulares nominat lib. XII ad Atticum. pro Plancio autem, L. Volcatium offenſiuncula accepta, in ædilitate conſulem factum ſcribit. His comitijs C. Piſo cos. M. Palicanum ſuffragijs populi conſulem creatum renunciare noluit, quum diceret, non exiſtimare ſe tantis tenebris offuſam eſſe remp. ut huc indignitatis ueniretur. auctor Valerius lib. III, cap. VIII.

De coniuratione Cn. Piſonis.

L. TVLLO, M'. Lepido cos. P. Autronius Pætus, & P. Cornelius Sulla deſignari cos. legibus ambitus interrogati pœnas dederant. paulo poſt L. Sergius Catilina pecuniarum repetundarum reus prohibitus erat petere conſulatum, quòd intra legitimos dies profiteri nequiuerit. Erat eodem tempore Cn. Piſo adoleſcens nobilis, ſummæ audaciæ, egens, factioſus. cum hoc Catilina & Autronius circiter nonas Decemb. conſilio communicato parabant in Capitolio K. Ian. L. Torquatum, & L. Cottam conſules interficere; ipſi faſcibus correptis Piſonem cum exercitu ad obtinendas duas Hiſpanias mittere. ea re patefacta rurſus in nonas Februar. conſilium cædis tranſtulerunt. iam tum non conſulibus modò, ſed pleriſque ſenatoribus perniciem machinabantur. quòd ni Catilina maturaſſet pro curia ſignum ſocijs dare, eo die res confecta fuiſſet. quia non

H dum

dum frequentes armati conuenerant, ea res conſilium diremit. poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam quæſtor pro prætore miſſus eſt, adnitente Craſſo. qui in prouinciam ab equitibus Hiſpanis, quos in exercitu ductabat, iter faciens, occiſus eſt. Hæc Saluſtius in Catilinam, epitoma CI, Suetonius in Ceſare, Dio lib. XXXVI, Cicero pro Sylla. Piſonem autem Figulo, & Cæſare cos. in Hiſpania fuiſſe ait Saluſtius: eodem anno mortuum Pædianus in orat. in toga. De hoc Piſone extat tale monumentum Romæ in hortis (vt audio) Cardinalis Carpenſis in alta ſemita.

CN. CALPVRNIVS
CN. F. PISO
QVAESTOR PRO PR. EX S. C.
PROVINCIAM HISPANIAM
CITERIOREM OBTINVIT.

De bello Mithridatico Cn. Pompeij.

IISDEM conſulibus C. Manilius trib. pleb. iratus optimatibus, quòd legem, quam de libertinorum ſuffragiis pridie K. Ian. tulerat, ipſi K. Ian. Tullo, & Lepido conſulibus ineuntibus abrogaſſent, Pompeio abſenti ſe adiunxit, ac colligendæ eius gratiæ cauſſa legē promulgauit, ut Cn. Pompeio (is in Cilicia adhuc erat ad belli maritimi reliquias perſequēdas) Bithynia, Phrygia, Lycaonia, Galatia, Cappadocia, Cilicia, Colchis, Armenia minor, præterea omnis ad bellum piraticum apparatus, omnes, quæ ſub Lucullo meruerant, copiæ & bellum contra Mithridatem, & Tigranem reges committebantur. Hanc item legem ab optimatibus oppugnatam, uel quòd Pompeium ad Luculli triumphum proficiſci, uel quòd uni nimium imperium periculoſe mandari, uel quòd Q. Marcium è Cilicia, M'. Acilium è Bithynia ante tempus iniuſte reuocari cenſerent, populus tamen, (etſi iam legatos ad prouinciam conſtituendam ex Luculli literis, quaſi debellatum eſſet, pauloante miſerat) magno conſenſu accepit, annitente maxime Ceſare, & Cicerone prætore; Cæſare, ut populum ad extraordinaria ſibi quoque mandanda imperia poſt promptiorem haberet; Cicerone, ut intelligerent omnes, maximum ſe momentum ei parti cui ſe adiunxiſſet, afferre. Nam qui antea optimates tueri ſolitus erat, is nunc ad plebem ſe contulerat. extat eius, qua hanc legem ſuaſit, oratio. Hæc Plutarchus in Pompeio, Dio lib. XXXVI, Cicero pro lege Manilia, Pædian. in Cornelianam, Appianus in Mithridatica. Cn. igitur Pompeius accepto ad bellum imperio ſocietate cum Phraate Parthorum rege iuncta, ubi per legatos ad pacem petendam Mithridatem adducere ſe non poſſe ſenſit, magno apparatu in eum mouit. Huic in Galatia Lucullus occurrens, ut recederet, quòd bellum cōfectum eſſe, atque legatos conſtituendæ prouinciæ cauſſa iandiu expectari diceret, non perſuaſit. Itaque Pompeius cum ne quis Lucullo pareret edixiſſet, Mithridatem primum in Armeniam minorem, in quam ille impetum fecerat; atque inde prœlio equeſtri uictum in Armeniam Tigranis perſequutus, eum nocturna pugna fractum coegit iterum ad Tigranem confugere. à Tigrane autem non receptus, quòd eum auctorem belli fuiſſe obiiceret, quod ipſe cum filio ſuo gereret, in Boſporum reuerſus filium Macharem Boſpori regem, populi R. ſocium, dolo interfecit. Tigranis filius ad regem Parthorum transfugiens, primum una cū Phraate bello patri illato, uſque ad Artaxata uenit. deinde recedente Phraate à Tigrane patre uictus ad Pompeium ſe contulit. Quo terrore compulſus Tigranes, ubi pacem, quam cupiebat, à Pompeio impetrare non potuit, atque ipſum aduentantem cum exercitu audiuit, eius poteſtati & urbem Artaxata, & ſemet tradidit. Pompeius Tigrani ſummum honorem habuit, atque Armeniam, & theſauros reſtituit: Cappadociæ & Syriæ partem, Phœnicen, & Sophenem ademit, & pecuniam ingentem imperauit, filium eius, qui ijs quæ ipſe ſtatuerat, non ſtabat, in uinculis habitum Romam miſit. Cum autem tripartito exercitu cui ipſe, Metellus Celer, & L. Valerius Flaccus præerant, hibernaret, Orœſes Albanorum rex, ut à Tigrane filio gratiam iniret, hiberna eius aggreſſus, a Celere, & Flacco repulſus, à Pompeio fugatus, cum magna ſuorum clade uictus eſt. quibus cum Pompeius tamen, quòd hyems ingraueſcebat, petentibus fœdus fecit. Hæc Dio, Appianus, Plutarchus. itaque in epitoma C, ſic eſt: Cn. Pompeius ad gerendum bellum aduerſus Mithridatem profectus cum rege Parthorum Phraate amicitiam renouauit, equeſtri prœlio Mithridatem uicit. præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum, ac deinde inter filium Tigranem patremq; geſtum continet. Cn. Pompeius, Mithridatem nocturno prœlio uictum coegit Boſporon profugere: Tigranem in deditionem accepit, eiq;, ademptis Syria, Phœnice, & Cilicia, regnum Armeniæ reſtituit. unde in Sextiana inquit Cicero; Tigranem Cn. Pompeius cum in ſuis caſtris ſupplicem, abiectumq; uidiſſet, erexit, atque inſigne regium, quod ille de ſuo capite abiecerat, repoſuit, & imperatis certis rebus regnare iuſsit.

DE

DE COS. AN. DCXXCVIII.

In hunc annum cum deſignati conſules P. Autronius Pætus, P. Cornelius Sulla, legibus ambitus interrogati pœnas dediſſent, in eorum locum facti ſunt L. Aurelius Cotta, & L. Manlius Torquatus; auctore Saluſtio, Dione, & Pædiano, qui ita in Cornelianam ait: P. Sylla, & P. Autronius cos. deſignati cum eſſent, eorum alterum L. Cotta, alterum L. Torquatus ambitus damnarunt, & in eorum locum conſules creati ſunt. Vnde etiam Cicero II. de finib: L. Torquatus, adoleſcentulus eripuit P. Syllæ conſulatum, eumq́; ad patrem ſuum rettulit. Damnatos lege Calpurnia de ambitu à C. Piſone cos. paulo ante lata, ſcribit idem cum Pædiano in or. in toga. Idem eſt apud Suetonium in Cæſare. Priores cos. uocat Dio P. Pætum, & Cornelium Syllam. Saluſtius & Suetonius P. Syllam, & P. Autronium. (ſic enim ſcribendum, non Antronium, ex lapid. Capitolin. apud quos an. DCCXXIIII eſt, L. AVTRONIVS P. F.) liber Cuſpinianus SVLLAM, & PAETVM. P. autem Sylla Ser. F. dicitur à Saluſtio, à Dione uero filius fratris L. Syllæ dictatoris. Poſteriores cos. L. Cottam, & L. Torquatum uocat Nepos in vita Attici, Cicero contra Rullum; Torquatum, & Cottam in Catilinam, & de diuin. Index lib. XXXVII Dionis L. Aurelium M. F. Cottam, L. Manlium L. F. Hic L. Manlius Torquatus Macedoniam prouinciam ſortitus eſt. quod indicat Cicero, cum inquit in Piſonem, L. Torquatum magnis rebus geſtis ſe cos. referente imperatorem appellatum eſſe. L. Cotta Pompeio, & Craſſo cos. prætor iudicia ad equites tranſtulit. Pædianus, epitomæ.

De cenſoribus abdicatis.

Cvm quinquennalis luſtri ratio, tum Dionis hiſtoria docet, in hunc annum cenſores creatos fuiſſe. ſic enim loquitur: Cenſores cum de danda ijs, qui trans Padum ſunt, ciuitate inter ſe contenderent, non ſolum nihil aliud egerunt, ſed magiſtratu etiam abdicarunt. Hos autem fuiſſe M. Craſſum, & Q. Catulum conſulares uiros tradit Plutarchus in Craſſo, cum ait: Craſſus cenſuram ocioſam geſsit; neque enim ſenatum legit, neque equites inſpexit, nec cenſum ciuium egit; uerum cum à collega Lutatio Catulo de Aegypto Romanis tributaria facienda diſſentiret, ambo ſponte magiſtratu abierunt. Idem in politicis, in Catone minore, & in libro de uitioſa uerecundia Catuli cenſoris meminit, eumq́; cenſorem Catone quæſtore, Pompeio in Aſia bellum gerente, fuiſſe ſcribit.

De re geſta cum Mithridate à Cn. Pompeio pro cos.

His cos. Cn. Pompeius Artocem Iberiæ regem, cum eum ſenſiſſet in ſe moliri bellum, adortus magno prœlio uictum, obſidibus acceptis, cum pace dimiſit; Albanos iterum occurrentes repulit; Phraatem, cuius fines Gabinius ultra Euphratem uſque ad Tigridem populatus erat, amicitiam renouare cupientem aſpernatus, agros Gorduenes, de quibus ipſe cum Tigrane diſceptabat, per Afranium occupatos Tigrani regi attribuit. Hæc in hunc annum geſta refert Dio. de quibus ita eſt in epitoma CI: Cn. Pompeius cum Mithridatem perſequeretur, in ultimas, ignotasq́; gentes penetrauit; Iberos, Albanosque, qui tranſitum non dabant, prœlio uicit. Appianus, & Plutarchus item.

DE COS. AN. DCXXCIX.

Consvles inſequens annus habuit auctore Caſsiodoro, & Pædiano, L. Cæſarem, & C. Figulum. quos Dio uocat L. Cæſarem, C. Marcium C. F. Figulum; Cicero pro Sulla L. Iuliũ, C. Figulum, itemq́; Saluſtius in Catilina. L. Cæſar L. Cæſaris filius fuit eius, qui cõſulatum geſsit bello Marſico. Itaque Cicero in Catilinã auum huius M. Fuluium Flaccum appellat. pater enim huius Fuluiam Flacci filiam in matrimonio habuit. Hæc hoc de conſulatu cum ſcriberem, ſorte interuenit GEMINIANVS PATINVS Mutinenſis, præſtans ingenio, atque doctrina iuuenis; qui data occaſione ſæpe ſe miratum eſſe dixit, quòd alterum horum conſulum Marcium quidam Thermi cognomine afficerent; cum tamen Thermus non Marciorum eſſet cognomen, ſed Minuciorum; Figulus autem etiam in hoc conſule cognomen celebraretur. nam in prima epiſtolæ ad Atticum ſic Ciceronem ſcriptum reliquiſſe: L. Iulio Cæſare, C. Marcio Figulo cos. filiolo me auctum eſſe ſcito. atque à me quid hac de re ſentirem, requiſiuit. quid autem ei tum reſpon-

derim, putaui mihi hoc eodem in loco aſcribendum eſſe, ut qua re illi, eadem ceteris etiam antiquitatis Romanæ ſtudioſis gratum faciam. Reſpondi me putare, non imperite eos feciſſe, qui Thermum alterum cognomen huic Marcio adieciſſent. eundem enim eſſe Thermum cum Figulo. Itaque Ciceronem eadem epiſtola cum competitores Cæſaris nominaret, Thermum, non Figulum nominaſſe. ſic enim ille ait: De ijs, qui nunc petunt, Cæſar certus putatur. Thermus cũ Silano contendere exiſtimatur. noſtris rationibus maxime conducere uidetur, Thermum fieri cum Cæſare. nemo eſt enim ex ijs, qui nunc petunt, qui ſi in noſtrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur, propterea, quòd curator eſt uiæ Flaminiæ. in extrema autem epiſtola ſignificat ſe L. Iulio Cæſare, C. Marcio Figulo cos. auctum filiolo, cum tamen Figuli petentis ante ne meminerit quidem; hoc autem me tanto uehementius credere, quòd in libro uetere, quẽ identidem citat auctorem Cuſpinianus, extrema utriuſque horum conſulum cognomina ſunt, CAESAR, & THERMVS. quod alias etiam fecit, ut cum duo, aut plura cognomina unius fuerint, ille extremum tantum adhibeat. fortaſſe autem hunc è Thermorum familia in Figulorum per adoptionem tranſiſſe, atque ita utrunque cognomen tuliſſe.

De cenſoribus.

ET in hunc annum cenſores creatos Dio oſtendit, cum ait, ne cenſores quidem qui ſubſequuti ſunt, quicquam inſequenti anno egiſſe, quòd tribuni pl. interceſſerint, ne ſenatum legerent, ne ipſi forte præterirentur. eſt autem conſentaneum, ſi priores cenſores abdicarunt, hoc anno alteros, qui luſtrum facerent, fuiſſe creatos. hos autem fuiſſe arbitror L. Aurelium Cottam priore anno conſulem, & P. Seruilium Iſauricum. De Cotta teſtis eſt Plutarchus, qui Cottam petente conſulatũ Cicerone cenſurã geſſiſſe ſcribit. Cicero autẽ petijt hoc anno. eundem etiam L. Cottam cenſorium uocat Cicero in orat. pro domo. De Seruilio auctor eſt Valerius, qui lib. VIII ſcribit: P. Valerium conſularem, cenſorium, triumphalem maiorũ ſuorum titulis Iſaurici cognomen adieciſſe. quoniam autem illum ante hunc annum cenſuram non geſſiſſe conſtat, propterea collegam L. Cottæ fuiſſe arbitratus ſum. neque uero ab his luſtrum conditum puto, cum triennio poſt alij cenſores id condiderint, ut tum oſtendam; neque cenſum actum, quòd Cicero pro Archia poſt conſulatum dicens, proximos cenſores, qui cenſum egerint, Gellium, & Lentulum intelligit, tum cum Archias cum imperatore L. Lucullo apud exercitum erat.

De re geſta à Cn. Pompeio cum Mithridate.

PHRAATES rex Parthorum iratus Pompeio, quòd cum ad ſe ſcriberet, non regem regum, ut mos erat, appellaſſet, tranſitu Euphratis impedito, ineunte uere in Tigranem regem una cum Tigranis filio genero ſuo motis caſtris, primo prœlio uictus, altero melius pugnauit. Itaque cũ Tigranes Pompeium ex Syria aduocaret, neque ille uenire maturaret, eum, ac Romanos per legatos inſolentius accuſauit. Pompeius maledictis eius contemptis nec Tigranem auxilio iuuit, nec Phraatem bello perſecutus eſt, quòd bellum illud ſibi mandatum eſſe negaret, ac Mithridates adhuc in armis eſſet. hac de cauſſa Tigranes eluſus operam dedit, ut cum Phraate in gratiam rediret. Dio, Appianus, Plutarchus.

DE COS. AN. DCXC.

CONSVLES in hunc annum inierunt M. Cicero, C. Antonius. auctor Caſsiodorus, Plinius lib. VIII, Saluſtius in Catilina, Suetonius in Auguſto, Plutarchus in Cicerone, Velleius lib. II, Ioſephus antiquitatum lib. XIIII. Dio M. Tullium M. F. Ciceronem, C. Antonium M. F. edit. Ciceronis patrem, auumq; prænomine Marci uſos fuiſſe, apparet ex lib. V epiſtolarum, lib. II de Oratore, lib. III. de legibus. C. Antonium M. Antonij oratoris filium tradit Pædianus in orationem in toga. quo in loco enumerat Ciceronis competitores, duos patricios P. Sulpicium Galbam, L. Sergium Catilinam: quatuor plebeios, ex quibus duos nobiles, C. Antonium, L. Caſſium Longinum: duos, qui tantum non primi ex familijs ſuis magiſtratum adepti erant, Q. Cornificiũ, & C. Licinium Sacerdotem, ſolum Ciceronem equeſtri loco natum. omnes magiſtratus ſe ſuo anno adeptum Cicero gloriatus eſt. Eidem Macedonia obtigit, Antonio Gallia. Macedoniam deinde Antonio collegæ conceſsit Cicero, neque in prouinciam profectus eſt ex conſulatu. Gallia Q. Metello Celeri prætori mandata eſt; auctor ipſe Cicero, Dio, & Plutarchus. ambo Tullo, & Lepido prætores fuerant; Pædianus. Hoc anno tribuni pl. C. Antonio conſule non repugnante leges a-

liquot pernicioſas ad perturbandum reip. ſtatum promulgarunt: ut agri uictoria Pompeij parti à Xuiris, quos pars populi creaſſet, uenderentur, atque ea pecunia agri emerentur, quò plebs Romana deduceretur; ut Campanus ager populo diuideretur; ut proſcriptorum filij, quos Sulla dictator honorum petitione priuarat, ad magiſtratus uocarentur; ut P. Autronius, & P. Sulla damnati ambitus in ſenatum legi, ac magiſtratus capere poſſent; C. etiam Rabirius a T. Labieno trib. pl. ad populum poſtulatus eſt, quòd XXXVI ante annum in ſeditione L. Saturninum interfeciſſet. quæ leges ne ferrentur, conſilio, atque eloquentia Ciceronis conſulis auctore Dione perfectū eſt. ut merito Cicero ipſe ita in Piſonē glorietur: Ego K. Ian. ſenatum, & bonos omnes legis agrariæ, maximarumq; largitionum metu liberaui. ego agrum Campanum, ſi diuidi non oportuit, conſeruaui, ſi oportuit, melioribus auctoribus reſeruaui. ego in C. Rabirio perduellionis reo XL annis ante me conſulem interpoſitam ſenatus auctoritatem ſuſtinui contra inuidiam, atque defendi. ego adoleſcentes bonos, & fortes, ſed uſos ea conditione fortunę, ut ſi eſſent magiſtratus adepti, reip. ſtatum conuulſuri uiderentur, meis inimicitiis, nulla ſenatus mala gratia comitiorum ratione priuaui.

De re geſta à Cn. Pompeio cum Mithridate.

HIS cos. Mithridates tranſitum in Italiam moliens filios aliquot, ac propinquos ſuſpectæ fidei in Boſporo interfecit. Quo terrore compulſus Pharnaces filius eius, cum ſe à Romanis regnū conſequuturum ſperaret, patri inſidias fecit. quibus patefactis damnatus, ope eorum, quos pater ad ſe comprehendendum miſerat, ſigna in eum intulit, ac regia occupata, ut ſibi ueneno mortem conſciſceret, coegit, ac ſe Pompeii poteſtati permiſit. Pompeius Aretam Arabum regem, qui Syriam populatus erat, prœlio uictum in deditionem accepit, poſt in Palæſtinam profectus Hircanum, & Ariſtobulum Iudæos fratres inter ſe de regno contendentes adortus, illum primo congreſſu, hunc acie maiore mole ſuperauit; urbem eorum Hieroſolyma cepit, atque Hircano rege conſtituto in Pontum reuerſus, urbibus in fidem acceptis, in Aſiam traiecit. Ita Dio, Plutarchus, Appianus, Ioſephus, alii. in epitoma autem CI, ita: Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Eniochosq;, & res ab eo in Boſporo geſtas continet. Cn. Pompeius in prouinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates in regia cum ueneno ſumpto parum profeciſſet ad mortem, à milite Gallo nomine Bitoeto, à quo ut adiuuaret ſe, petierat, interfectus eſt. Cn. Pompeius Iudæos ſubegit; Fanum eorum Hieroſolyma inuiolatum ante id tempus cepit. Hoc bello Bithyniam, Cappadociam, & Ciliciæ partem eam, quæ non dum imperio Romano ſubiecta erat, & Syriæ Phœnicen, ac Cœlen, & Palæſtinam uſque ad Euphratē, & Paphlagoniam, Galatiam, Phrygiam, & finitimam Myſiam, item Lydiam, Cariam, Ioniam, & Aſiam, quæ ad Pergamum eſt, atque ipſam Græciam partim recuperatas eſſe, partim nunc primum in poteſtatem ueniſſe Romanorum tradit Appianus; Tigrani porrò Armeniam maiorem eſſe permiſſam, Pharnaci Mithridatis filio Boſporum, Ariobarzani Cappadociam, Antiocho Cōmageno Seleuciam, Deiotaro, atque alijs tetrarchis cum Armenia minore Galatiam, Attalo, & Pylæmeni Paphlagoniam, Ariſtarcho Colchidem, Palæſtinam Hircano. præterea uero cum Cicero in oratione de prouincijs dicat, Aſiam, quæ antea Romanum imperium terminabat, tribus nouis prouincijs Pompeij uictoria cinctam, Pontum intelligere uidetur, quem ille cum Bithynia iunctum unam prouinciam auctore Strabone fecit, quæ etiam Bithyniæ nomine appellata eſt; & Syriam, quam cum Palæſtina in prouinciam redactam rectori delata iuriſdictione refert Marcellinus lib. XIIII. cui tamen de Palæſtina non aſſentior. quam Hircano permiſſam omnes hiſtoriæ loquuntur. Cicero eadem in oratione ſe conſule referente ait, primum XII dierum ſupplicationem Cn. Pompeio decretam confectis bellis omnibus maritimis, terreſtribusq;. qua de cauſſa hoc etiam anno ſalutis auguriū factum tradit Dio, quod niſi pacato toto imperio fieri ſoleret.

De coniuratione Catilinæ.

EXTREMO fere hoc anno coniuratio Catilinæ patefacta, atque conſilio Ciceronis conſulis oppreſſa eſt. L. Sergius Catilina uir patricius, qui triennio ante etiam cum Cn. Piſone coniurauerat, cum priore, & hoc anno repulſam conſulatus tuliſſet, cum P. Lentulo, & C. Cethego prætoribus, atque alijs multis de cæde cōſulum, & ſenatus, incendijs urbis, & opprimenda rep. coniurauit, exercitu quoque ad id per C. Manlium in Etruria ad Fæſulas comparato. Re per indices patefacta S. C. fit, ut conſules uideant, ne quid detrimenti reſp. capiat. Præſidijs in urbe diſpoſitis, Q. Marcius Rex Fæſulas, Q. Metellus Creticus in Apuliam circumq; ea loca mittuntur

tur; prætores Q. Pompeius Rufus Capuam, Q. Metellus Celer in agrum Picenum; ijsq; permiſſum ut pro periculo exercitum compararent. Cum Catilina ſui purgandi cauſſa ſicuti iurgio laceſsitus foret, in ſenatum ueniſſet, Ciceronis conſulis oratione, & ſenatorum maledictis exagitatus, domum ſe ex curia proripuit, inde nocte intempeſta cum paucis in Manliana caſtra profectus eſt. Lentulus, Cethegus, ac ceteri, qui ex præcepto Catilinæ in urbe remanſerant, capti, atque indicijs plurimis conuicti S. C. ſupremo ſupplicio afficiuntur. Ciceroni, cuius præcipue induſtria ſalus reip. parta eſt, magna à bonis ciuibus laus, ac gloria tributa eſt. Hæc Saluſtius, Dio, Appianus, Plutarchus latiſsime.

De triumpho L. Luculli pro cos. de Mithridate.

L. LVCVLLVS magnis rebus in Ponto, & in Armenia aduerſus reges Mithridatem, & Tigranem geſtis exercitum M'. Acilio Glabrioni conſuli ſucceſſori, aut certe ſequenti anno, ut diximus, Pompeio ſibi in Galatia occurrenti tradidit; conſtitutaq; per decem legatos prouincia, inter quos M. Lucullum fratrem, & L. Murenam fuiſſe Cicero lib. XIII epiſtolarum ad Atticum ſcriptum reliquit, Romã deceſsit, neque niſi hoc demum anno triumphauit. Hoc ſignificat Cicero in Lucullo, cum ſcribit de eo: Quin etiam, cum uictor à Mithridatico bello reuertiſſet, inimicorum calumnia triennio tardius, quàm debuerat, triumphauit. nos enim conſules introduximus pene in urbem currum clariſsimi uiri. Hic autem fuit C. Memmius, quem refert Plutarchus populum R. contra Lucullum incitaſſe, ita ut uix ei triumphum permiſerit. Triumphaſſe etiam eundem Cicerone conſule patet ex oratione pro Murena, in qua Cicero ait, L. Luculli exercitum, qui ad triumphum conuenerat, L. Murenæ conſulatum petenti præſto affuiſſe. Eiuſdem triumphi meminerunt Eutropius, Athenæus lib. VI, & latiſsime omnium Plutarchus, qui ei milites à Pompeio duntaxat mille & ſexcẽtos ad triumphum relictos ſcribit. Plinius etiam lib. XXVIII, cap. V. hunc ſenem triumphalem appellat. & cum lib. XXXIIII, Apollinem à M. Lucullo ex Apollonia Ponti urbe XXX cubitorum, CL talentis factum, eſſe translatum ait; L. Lucullum, qui in Ponto, non Marcum, qui in Macedonia rem geſsit, reponendum opinor.

DE COS. AN. DCXCI.

CONSVLES ſubſequuti ſunt D. Silanus, L. Murena, auctore Caſsiodoro, & Saluſtio. Dio D. Iunium M. F. Silanum, L. Licinium L. F. Murenam edit. Eutropius D. Iunium Silanum, & L. Licinium. D. Iunium M. Silani filium eſſe reor eius, qui conſul fuit bello Cimbrico. L. Murena L. Murenæ filius eſt eius, qui de Mithridate pro pr. triumphauit. ut ait Cicero pro ipſo Murena ambitus reo. His comitijs repulſam iterum tulit L. Sergius Catilina, cuius dolore ad coniurationem exarſit; & Ser. Sulpicius Rufus iuriſconſultus, qui poſt Murenam ambitus accuſauit. L. Murena, & Ser. Sulpicius anno ſuo prætores una fuerunt. i. Cotta, & Torquato cos. Murena ius dixit, Sulpicius de peculatu cognouit; Murena ex prætura in Galliam profectus eſt, Sulpicius urbe delectatus eſt; Cicero pro Murena. Hoc anno C. Pontinius, qui, cos. Cicerone, Saluſtio auctore, prætor fuit, ex prætura Galliam Narbonenſem ſortitus eſt. ut poſt in eius triumpho dicemus. P. Clodius domi Cæſaris pont. max. cum ueſte muliebri deprehenſus, cum ſacra Bonæ deæ à mulieribus fierent, ad quæ marem penetrare nefas erat. Dio, & Cicero lib. I ad Att.

De L. Catilina uicto à C. Antonio pro conſule, & rebus ab eodem geſtis in Macedonia.

L. CATILINA auditis, quæ Romæ geſta erant, exercitum parauit. Contra quem cum C. Antonius Roma miſſus eſſet, Catilina per montes aſperos magnis itineribus in agrum Piſtorienſem contendit, eo conſilio, uti per tramites profugerent in Galliam transalpinam. Quo cognito Q. Metellus Celer, qui cum tribus legionibus in agro Piceno præſidebat caſtris motis ſub ipſis radicibus montium conſedit. neque Antonius longius aberat. Catilina ubi uidit ſe montibus, atque copijs hoſtium clauſum, neque præſidij ſpem ullam eſſe, cum Antonio quamprimum conflixit. Antonius, quòd pedibus æger erat, M. Petreio legato exercitum permiſit. Catilina in ipſa pugna fortiſsime dimicans cecidit. C. Antonius abſterſos gladios in caſtra rettulit, & Imperator appellatus eſt. Romæ ſupplicatio decreta. Dio, Saluſtius, Plutarchus, Valerius capite de iure triumphandi, Cicero pro Sextio.

Ceterum cum L. Torquato in Macedonia ex conſulatu C. Antonius ſucceſsiſſet, uicto Catilina in

in prouinciam profectus male rem geſsit. Hoc indicat Obſequens cum ait: C. Antonius cum in agro Piſtorienſi Catilinam deuiciſſet, laureatos faſces in prouinciam tulit, ibi à Dardanis oppreſſus amiſſo exercitu profugit. apparuit eum hoſtibus portendiſſe uictoriam, cum ad eos laurum uictricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere. Eundem ſcribit Dio in conſulatu Cæſaris, cum Dardanos, ac finitimos eorum populatus eſſet, eorum in ſe impetu non expectato, fugã cepiſſe. ab alijs etiam cum equitatu fugatum, peditatum ipſum hoſtibus concidendum reliquiſſe. Hunc autem per triennium prouinciam obtinuiſſe arbitror. Nam quanquam Cicero ad Att. lib. primo ſcribit K. Ian. Piſone & Meſſalla cos. prodromos Pompeianos nunciare Pompeium aperte acturum, ut Antonio ſuccedatur: idem tamen Antonium ſe defendiſſe, ſcribit ad P. Sextiũ, Antonij tum quæſtorem. Antonium, inquit, in ſenatu grauiſsime, ac diligentiſsime defendi, ſenatumq; uehementer oratione mea, atque auctoritate commoui. accedit, quòd Cæſare, & Bibulo cos. C. Octauium Auguſti patrem Macedoniæ prætorem inuenio apud Ciceronem in epiſtolis ad Q. fratrem. quem etiam ex prætura Macedoniam ſortitum eſſe, atque Beſsis, ac Thracibus magno prœlio fuſis optime ſocios tractaſſe narrat in Auguſto Suetonius; Gabinio autem & Piſone, L. Appuleium inuenio, cuius quæſtor Cn. Plancius Ciceronem exulantem complexus eſt. Cicero pro Plancio. Lentulo & Metello L. Piſonem ex conſulatu eam obtinuiſſe ſatis conſtat. poſtremo, quia Dio Ciceronem ſcribit Antonium ex prouincia reuerſum Cæſare, & Bibulo defendiſſe, à M. Cœlio accuſatum, quòd ſocius coniurationis Catilinæ fuiſſet, damnatumq; quòd praue rem in Macedonia adminiſtraſſet. Itaque Cicero pro Cœlio ait: M. Cœlius accuſauit C. Antonium collegam meum, cui miſero præclari in remp. beneficij memoria nihil profuit, nocuit opinio maleficij cogitati. Atque hac etiam de cauſſa in epitoma CIII ſub conſulatum Cæſaris hæc uerba ſunt: C. Antonius pro cos. in Thracia parum proſpere rem geſsit: cum tamen Cæſare cos. non ipſe in Macedonia, ſed C. Octauius fuerit.

De Q. Marcio pro cos. Ciliciæ, & rebus eius.

Q. MARCIVM ex conſule in Ciliciam miſſum refert Dio, Menemachum quendam Mithridatis transfugam recepiſſe, & P. Clodium, qui L. Lucullum reliquerat, claſsi præfeciſſe, Lucullo ab exercitu ſuo deſerto opem imploranti denegaſſe. reliquas res eius geſtas uetuſtatis ne iniuria, an hominum incuria apud Dionem aboleuit? Hic per annum prouinciæ præfuit, quia Tullo & Lepido cos. Cilicia mandata Pompeio eſt. ibi uero res eum magnas geſsiſſe credibile eſt. quòd ſcribit Saluſtius in Catilina Q. Marcium Regem ad urbem fuiſſe cum exercitu Cicerone cõſule, inimicorum inuidia impeditum, ne triumpharet. an uero triumpharit, parum certum eſt. mortuus eſt enim hoc tempore, unde Cicero in epiſtola ad Att. M. Piſone, M. Meſſalla ſcripta, ait, P. Clodium hereditatem Regis deuoraſſe. habebat autẽ ſororem Clodij Rex in matrimonio, L. Lucullus alteram, Q. Metellus Celer tertiam, auctor Plutarchus. Eiuſdem Regis meminit Saluſtius hiſtoriarum lib. V, ex Priſciani lib. XVIII, his uerbis: At Lucilius audito Marcium Regem pro conſule per Lycaoniam cum tribus legionibus in Ciliciam tendere.

De triumpho Q. Metelli Cretici pro cos. ex Creta.

DE rebus à Q. Metello pro cos. in Creta geſtis ſatis ante dictum eſt. Ne hic quidem anno ſuo triumphauit. Nam & hic conſule Cicerone ad urbẽ cum exercitu fuiſſe traditur, impeditus paucorum inuidia, ne triumpharet. Triumphaſſe autem eum D. Silano, & L. Murena cos. ab Eutropio proditum eſt. De quo triumpho ſic Velleius: Metelli, & Luculli triumphum Pompeius imminuit. & alibi: Cn. Pompeius captiuos duces ornamentum triumphi Metelli ſubduxit. (hi fuerunt Panares, & Laſthenes, auctore Dione.) Huius etiam triũphi ueſtigia ſunt in Capit. triũphis. nã voces illæ: K. IVN. quæ ſunt proxime ante Pompeij triũphũ, ad hunc, ut puto, pertinent.

DE COS. AN. DCXCII.

CASSIODORVS hoc anno cos. ſubijcit M. Pupium, M. Valerium. Dio M. Pupium M. F. Piſonem, M. Valerium M. F. Meſſallam Nigrum. Meſſallæ Nigri mentio eſt etiam apud Pædianum in oratione pro Scauro: M. Meſſallæ, & M. Piſonis apud Ciceronem lib. primo ad Att. Plinium lib. VII, cap. XXVI; lib. XXXVII, cap. II; lib. VIII, cap. XXVI; Cæſarem lib. primo de Gallico bello. M. Piſonem Cn. Pompeij bello Mithridatico legatum ex Aſia à Pompeio ad comitia præmiſſum, eiuſdem opera conſulatum adeptum, refert Dio. De eodem ſic Pædianus

in

in Piſonianam: M.Pupius Piſo fuit eiſdem temporibus, quibus Cicero, ſed tanto ætate maior, ut adoleſcentulum Ciceronem pater ad eum deduceret, quòd in eo & antiquæ uitæ ſimilitudo, & multæ erant literæ. orator quoque melior, quàm frequentior habitus eſt. biennio tamen ſerius, quàm Cicero conſul fuit. triumphauit pro cos. de Hiſpanis Q. Hortenſio, Q. Metello Cretico cos. ante Ciceronis conſulatum. & Cicero in Bruto: M. Piſo quicquid habuit, habuit ex diſciplina, maximeq; ex omnibus, qui ante fuerunt, græcis doctrinis eruditus fuit. &c. Eundem M. Piſonem ſcribit pro Plancio in ædilitate præteritum conſulem eſſe factum. & Velleius: M. Piſo conſularis Anniam, quæ Cinnæ uxor fuerat, in Syllæ gratiam dimiſit. Eundem à M.Pupio adoptatum tradit Cicero pro domo. De Piſonis prouincia ſic Cicero primo ad Att: Piſonem conſulem nulla in re conſiſtere unquam ſum paſſus. deſponſam homini iam Syriam ademi. Cæſar lib. I ſcribit ſenatum cenſuiſſe, uti quicunque Galliam prouinciam obtineret, quod commodo reip. facere poſſet, Aeduos, ceteroſq; amicos populi R. defenderet. Hoc anno C. Cæſar, qui Murena & Silano cos. prætura geſsit, ex præturam in Hiſpaniam ulteriorem profectus eſt.

De cenſoribus, & luſtro LXVII.

CENSORES in hunc annũ Dio profitetur. ſcribit enim Piſone, & Meſſalla cos. omnes eos, qui magiſtratus geſſerant à cenſoribus etiam ſupra legitimum numerum in ſenatum lectos. Idem oſtendit Cicero in epiſtola lib. primi ad Atticum, quæ ſcripta eſt his cos. non. Decemb. Metello Celere cos. deſignato, cum ait: Aſiani, qui de cenſoribus conduxerunt, queſti ſunt in ſenatu, ſe cupiditate prolapſos nimium magno conduxiſſe; ut induceretur ea locatio poſtulauerunt. Neque uero Aſiana uectigalia conduci, niſi poſt pacatam à Pompeio Aſiam, potuerunt, ideſt ab huius anni cenſoribus. Idem Cicero ſignificat luſtrum ab his cenſoribus eſſe factum, ſed ſequentibus cos. nam in epiſtola, quæ proxime ſequitur, data XI K. Febr. Q. Metello, L. Afranio cos. ſic ait: Reuiſe nos aliquando. nam ne abſens cenſeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. ſub luſtrum autem cenſeri germani negotiatoris eſt. Cum igitur dubitandum non ſit, quin hoc anno cenſores creati ſint, eſt uero illud accurate quærendum, qui fuerint. neque enim in cenſorem, aut cenſorium ullum, ex ijs, qui ante conſulatum geſſerint, adhuc incidi. Hi autem creati ſunt ante quinquennium, quòd priores cenſores luſtrum nullum fecerint.

De triumpho III *Cn. Pompeij Magni pro cos. de Mithridate. &c.*

QVAE geſſerit maritimo, ac Mithridatico bello Cn. Pompeius procos. ante demonſtratum eſt. Hic eſt autem annus, quo ipſe bellis omnibus confectis triumphauit. cuius triumphi hæc adhuc in annalibus ueteribus teſtimonia leguntur. Dio & Plutarchus auctores ſunt, eum petiiſſe, ut priore anno comitia conſularia differrentur, quò præſens ipſe Piſonem candidatum deducere poſſet. Cicero etiam lib. primo ad Att. ſignificat Piſone, & Meſſalla cos. Pompeium K. Ian. in expectatione fuiſſe. Triumphaſſe autem eundem hoc anno per biduum III, & prid. K. Octob. proditum eſt in Capitolinis fragmentis, atque in ijs, quos paulo infra commemorabo, annalibus. Laudant igitur primum illud in Pompeio rerum Ro. ſcriptores, quòd uictor cum exercitu maximo rediens, ut Brunduſium traiecerit, copias omnes dimiſerit, atque ex tot bellis uno triumpho contentus fuerit, neque ullo ſe, niſi uetere Magni cognomine ornari uoluerit. In ſenatu de ſuis rebus differentem eum dixiſſe Plinius lib. VII tradit, ſe Aſiam, quam ultimam prouinciam accéperat, patriæ mediam reddidiſſe. Titulum triumphi, totius mundi prætulit. Quot autem & quibus ex regionibus nominatim triumpharit Plinij uerbis allatis exponam. Pompeius, inquit, honores urbi tribuit in delubro Mineruæ, quod ex manubijs dicauit. Cn. Pompeius Magnus Imp. bello XXX annorum confecto, fuſis, fugatis, occiſis, in deditionem acceptis hominum uicies ſemel centenis LXXXIII, depreſsis, aut captis nauibus DCCCLXVI, oppidis, caſtellis MDXXXVIII in fidem acceptis, terris à Mæoti lacu ad rubrum mare ſubactis, uotum merito Mineruæ hoc breuiarium eius ab oriente. Triumphi uero, quem duxit a. d. tertium K. Octob. M. Meſſalla, M. Piſone cos. præfatio hæc fuit: Cum oram maritimam à prædonibus liberaſſet, & imperium maris populo R. reſtituiſſet ex Aſia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, inſula Creta, Baſternis, & ſuper hæc de regibus Mithridate, atque Tigrane triumphauit. Meminit idem huius quoque triumphi lib. XXXVII his uerbis: Id ut planius noſcatur, uerba ex ipſius Pompeij triumphorum actis ſubijciam. Ergo tertio triumpho, quem de Piratis, Aſia, Ponto, gentibusq;, & regibus in ſeptimo huius operis uolumine indicatis M. Piſone, M. Meſſalla cos. prid. K. Octo. die natalis ſui egit, tranſtulit alueum

cum

cum teſſeris luſorium è gemmis duabus latum pedes tres, longum pedes quatuor. Perſequitur inde multa alia, quæ eadem etiam apud Plutarchum, & Appianum ferè memorantur. In epitoma autem CIII ita eſt: Cn. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane, & Tigranis filio triumphauit, Magnusq; à tota concione conſalutatus eſt. & Valerius lib. V: Pompeius de Mithridate, & Tigrane, præterea regibus, & gentibus plurimisq; ciuitatibus & prædonibus unum duxit triumphum. Hinc Cicero pro Cornelio: Pompeius tot habet triumphos, quot ſunt oræ, parteſq; terrarum. Item: Pompeij tres triumphi teſtes ſunt totum orbem terrarum noſtro imperio teneri. Hoc tempore Pompeium annos natum XXXIII multis placuiſſe, ſe uero XL probare ait Plutarchus. Appianus XXX edit. eſſe autem XLV facile quiſque intelliget, qui à C. Atilio, Q. Seruilio cos. quo anno ipſe prid. K. Octob. natus eſt, enumerabit. Itaque merito Velleius ſe mirari ait tanti uiri eos feſelliſſe quinquenniũ, cum ab ortu eiũs facillima, & certiſsima ſit annorum digeſtio.

DE COS. AN. DCXCIII.

CONSVLES edit in huncannum Caſsiodorus Q. Metellum, L. Afraniumq; item Obſequens, item Cicero lib. primo epiſt. ad Atticum; Dio L. Afranium L. F. Q. Cæcilium Q. F. Metellum Celerem. Cicero tamẽ in primo ad Atticum Afranium uocat Auli filium; preſertim cum ait: Magna eſt expectatio comitiorum, in quæ omnibus inuitis trudit noſter Magnus Auli filium. Q. Metellus Celer Q. F. ſcribitur etiam à Cicerone in V epiſtolarum. Vterq; horum Pompeij opera cõſulatum, teſte Dione, conſecutus eſt. eius enim legati ambo fuerunt in Aſia. Q. Metellus Celer Cicerone cos. prætor fuerat. ex prætura autem profectus eſt in Galliam, in qua bellum ſe gerere pro cos. ſcribit lib. V. ad Ciceronem. Itaque Plinius lib. II. cap. LXVII inquit: Nepos tradit Q. Metello Celeri L. Afranij in conſulatu collegæ, ſed tum Galliæ proconſuli ludos à rege Sueuorum dono datos. De prouincijs cos. ita Cicero in primo ad Att: Heluetij ſunt in armis. excurſiones in prouinciam faciunt. ſenatus decreuit, ut conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberetur, uacationes ne ualerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operam, ne eæ ſe cum Heluetijs iungerent. legati ſunt Q. Metellus Creticus, L. Flaccus, Lentulus Clodiani F.

De triumpho abiecto à C. Ceſare pro cos. ex Luſitania.

C. CAESAR Silano & Murena cos. prætura urbana perfunctus in Luſitaniam profectus eſt. atque ut belli gerendi occaſionem haberet, incolis ex monte Herminio in campos deſcendere iuſſis, quòd diceret eos ea arce uſos regionem latrocinando uexare, eos mandata facere recuſantes acie fregit; inde ſubactis finitimis, qui eundem exitum metuentes ſe ad bellum comparauerant, iterum in incolas Herminij montis, quos ſibi in reditu tetendiſſe inſidias ſenſerat, conuerſus, eos ad Oceanum uſque perſecutus, in inſula, in quam traiecerant, propè ad internecionem redegit. poſtremo Brigantium Calæciæ oppidum euertit. quibus rebus geſtis Romam ad comitia, ſucceſſore non expectato, deceſsit, cumq; triumphare poſſet, maluit conſulatum depoſito triumpho petere. neque enim niſi præſens in urbe petere conſulatũ lege poterat, necſi urbem priuatus iniſſet, ei poſtea triumphare permiſſum erat. Hæc Dio. Suetonius aũt de eadem re his uerbis: Cæſar ex prætura ulteriorem ſortitus Hiſpaniam retinentes creditores interuentu ſponſorum remouit, ac neque more, neque iure, antequàm prouinciæ ordinarentur, profectus eſt. incertum metu ne iudicij, quod priuato parabatur, an quo maturius ſocijs implorantibus ſubueniret. pacataq; prouincia pari feſtinatione non expectato ſucceſſore ad triumphum ſimul, conſulatumq; deceſsit. ſed cum editis iam comitijs ratio eius haberi non poſſet, niſi priuatus introijſſet urbem, & ambienti, ut legibus ſolueretur, multi contradicerent, coactus eſt triumphum, ne conſulatu excluderetur, dimittere. Idem tradit Appianus lib. II, Plutarchus in Cæſare. Obſequens etiam his cos. Luſitanos Gallæcos deuictos notat.

De conſpiratione M. Craſsi, Cn. Pompeij, & C. Cæſaris.

CVM Cn. Pompeius acta ſua à ſenatu confirmari uellet; ut quæ in Aſia ſingulis regibus, ac gentibus dediſſet, rata eſſent, atque in ea re L. Lucullum, & M. Catonem aduerſarios haberet, Cæſarem, ac Craſſum ſibi adiunxit, Cæſarem ad conſulatum prouehendo, Craſſum alijs promiſsis onerando. Ita inter tres ciuitatis principes coitio facta, eaq; iureiurando firmata eſt, fore ut nemo nemini in rep. aduerſaretur, atque alius alium gratia, auctoritate, atque omni ope in ijs, quæ pe-

I tijſſet,

tijſſet, iuuaret. ſic Dio, Appianus, Plutarchus. Hinc etiam Suetonius ita: Cæſar omnibus officijs Pompeium affectatus eſt, offenſum patribus, quòd Mithridate rege uicto, cunctantius confirmarentur acta ſua; Pompeioq; M. Craſſum reconciliauit, ueterem inimicum ex conſulatu, quem ſumma diſcordia ſimul geſſerant; ac ſocietatem cum utroque iniit, ne quid ageretur in rep. quod diſplicuiſſet ulli e tribus. Iuliam in conſulatu Pompeio dedit, Calpurniam Piſonis conſulis futuri ipſe duxit. itaque in epitoma CIII ſcriptum eſt: P. Clodius ad plebem tranſiit. C. Cæſar Luſitanos ſubegit. eoq; conſulatus candidato, & captante remp. inuadere conſpiratio inter tres principes ciuitatis facta eſt, Cn. Pompeium, M. Craſſum, & C. Cæſarem. P. autem Clodium narrat Dio, ut tribunos pl. ad legem de tribunatu pl. patricijs mandando ferendam adducere non potuit, patriciatu ſe abdicaſſe, atque iura plebis iniſſe; tribunatum autem pl. petentem aduerſante Metello cos. repulſam tuliſſe, quòd diceret legitimam eius adoptionem non fuiſſe, quæ lege tantum curiata lata recte fieri poſſet. Vnde etiam Cicero ad Att. primo ait, C. Herennius tr. pl. ad plebem traducit P. Clodium. Metellus eſt conſul egregius, & nos amat.

DE COS. AN. DCXCIIII.

C. CAESAREM, M. Bibulum in hunc annum cõſules comparant Caſsiodorus, Suetonius, & epitomæ. C. Iulium C. F. Cæſarem, M. Calpurnium Dio. C. Iulium Cæſarem, Calpurnium Bibulum Plutarchus, & Appianus. quanquam Appianus, ut Oroſius, & Eutropius, L. Bibulum uocat. Cæſaris & Bibuli cos. meminit Cicero ad Lentulum lib. I. In fragmentis Capitolinis eſt, C. IVLIVS C. F. C. N. De comitijs, quibus Cæſar petijt, ſic Suetonius: E duobus conſulatus competitoribus L. Luceio, & M. Bibulo Luceium ſibi adiunxit, pactus, ut is quoniam inferior gratia eſſet, pecuniaque polleret, numos de ſuo communi nomine per centurias pronunciaret. Qua re cognita optimates auctores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi. Igitur cum Bibulo cos. creatus. & Cicero primo ad Atticum: Luceium ſcito conſulatum habere in animo petere. duo enim ſoli dicuntur petituri. Cæſar cum eo coire per Arrium cogitat, & Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſonem poſſe coniungi. Hoc anno Cæſar conſul legem agrariam promulgauit, qua agros publicos omnes pauperibus diuidebat, Stellatem, & Campanum ijs, qui tres, pluresve liberos haberent, eamq; inuito etiam collega, atque optimatibus ad populum tulit. Bibulus obnuncians ab eo armis foro pulſus, inde domi abditus, nihil aliud, quàm per edicta obnunciauit. Cæſar unus omnia, & ad arbitrium adminiſtrauit; publicanos remiſsionem petentes tertia mercedum parte releuauit, M. Catonem dicendo diem eximentem in carcerem duci iuſſit, acta Pompeij in Aſia confirmauit; Illyrium, ac Galliam citeriorem cum tribus legionibus à populo, ulteriorem cum legione una in quinquennium à ſenatu obtinuit. prætèrea, Cicerone in iudicio Antonij temporum ſtatum deplorante, ea re offenſus P. Clodium inimicum eius fruſtra iampridem à patribus ad plebem tranſire nitentem, eodem die, horaq; nona lege de adoptione eius lata traduxit. Suetonius, Appianus; Dio, Cicero pro domo, Plutarchus, Velleius.

DE COS. AN. DCXCV.

L. PISONEM, A. Gabinium in hunc annum cos. inuenio apud Caſsiodorum. L. Calpurnium L. F. Piſonem, A. Gabinium A. F. apud Dionem. Horum meminit Cæſar libro primo de bello Gallico, Plutarchus in Catone minore, Cicero in Piſonem, pro Sextio, ubique. Patrem A. Gabinij A. Gabinium fuiſſe reor eum, qui bello Italico legatus cecidit. Cæſoninum Piſoni adijcit cognomen Cicero, & Pædianus, quod etiam auus eius tulit, ut apparet ex Capitolinis tabulis, in quibus hoc anno eſt, L. CALPVRNIVS L. F. L. N. Gabinij competitorem fuiſſe L. Lentulum flaminem Martialem ſcribit Cicero in Vatinium. Piſoni lege Clodia Macedonia data eſt, Gabinio Syria, ut ait Dio, Appianus in Syriaca, Cicero ubique. Ceterum Syria recenti Cn. Pompeij uictoria imperio populi R. acceſſerat. cui ipſe decedens M. Aemilium Scaurũ præfecerat, quem in bello pro quæſtore habuerat. is Metello & Afranio cos. præfuit. Cæſare autem & Bibulo L. Marcius Philippus; Gabinio, & Piſone Cn. Lentulus Marcellinus, ambo ex prętura. Lentulo, & Metello cos. Gabinius ex conſulatu in eam profectus eſt. Appianus in Syriaca, Ioſephus lib. XIIII antiquitatum.

De legibus P. Clodij tr. pl. & M. Cicerone urbe pulſo.

P. CLODIVS patricia familia natus, cum ſe adoptandum M. Fonteio homini plebeio adnitente

tente Cæſare conſule dediſſet, in hunc annum tribunatum plebis, cepit. Leges aliquot quibus ſe plebem ſibi maxime conciliaturum arbitratus eſt, tulit: unam, ut frumentum populo, quod antea ſemis æris, & trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur; alteram, ne quis per eos dies, quibus cum populo agi liceret, de cœlo ſeruaret, qua rogatione lex Aelia Fuſia tollebatur; tertiam, qua non ſolum collegia, quæ ſenatus ſuſtulerat, reſtituta ſunt, ſed alia quædam innumerabilia ex omni fece urbis, atque ſeruitio conſtituta ſunt; quartam, ne quem cenſores in legendo præterirent, neue qua ignominia afficerent, niſi qui apud eos accuſatus, & utriuſque cenſoris ſententia damnatus eſſet; item, ut Cyprus inſula in prouinciæ formam redigeretur, ac bona regis Ptolemæi publicarentur, idq; negotium M. Catoni uiro integerrimo mandaretur. His legibus latis rogationes alias promulgauit, unam de prouincijs conſulum nominatim, qua conſules ſibi deuinxit, ut Gabinio Syria, Babylon, Perſæ: Piſoni Achaia, Theſſalia, Græcia, Macedonia, omniſq; Bœotia committeretur: alteram in eos, qui ſine iudicio populi Ro. ciuem Ro. necaſſent. qua lege unum Ciceronem ſibi iampridem inimicum petebat. qui in conſulatu ex ſenatus conſulto in coniurationis ſocios animaduerti iuſſerat. Qua lege promulgata Cicero ueſtem, ac cũ eo boni omnes mutarunt. Conſules à Clodio tribuno in concionem producti factum Ciceronis improbarunt. Quæ cum Cicero uideret, ſeq; à M. Craſſo, Cn. Pompeio, C. Cæſare deſertum ſentiret, quanquam à multis defendebatur, ne ſua cauſſa ciuium cædes ulla fieret, circiter K. Apr. vrbe ceſſit. eodemq; die rogatio de prouincijs conſulum lata, domus eius in Palatio à Clodio incenſa, area libertati conſecrata, bona publicata, prædia direpta ſunt. lex de Ciceronis exilio lata, & ut ei aqua, & igni interdiceretur: ne quiſquam tectum intra quingenta millia paſſuum ab Italia præberet. ne quis de eo ad ſenatum referret, ne decerneret, ne diſputaret, ne loqueretur, ne pedibus iret, ne ſcribendo adeſſet. Cicero in Macedoniam ſe contulit. poſt Clodius cum à L. Flauio prætore petijſſet, ut Tigranis filium, quem Pompeius apud eum poſuerat, adduci iuberet, atque adductum dimiſiſſet, nec repetenti Pompeio reddidiſſet, Pompeium à ſe valde abalienatum, ut de Cicerone reuocando cogitaret, impulit. itaque cum hoc anno ab octo tribunis pl. de reditu eius promulgatum eſſet, unius tamen Aelij Liguris interceſsione nihil perfici potuit. Dio, Appianus, Plutarchus, Cicero pro domo, pro Sextio, ubique.

De re geſta à C. Cæſare pro cos. in Gallia.

BELLVM Gallicum tranſalpinum in Gallia, quod Cæſar per IX annos geſsit, hoc anno ſuſceptum eſt, non Gallorum magis culpa, quàm Cæſaris, qui gloriæ cupidus omnem belli occaſionem arripuit. Heluetij enim tectis ſuis incenſis, atque relictis cum nouas quærerent ſedes, iter facere per prouinciam populi R. quæ Fabij Allobrogici uictoria primum parta, poſt Marij uirtute ab impetu Cimbrorum defenſa fuerat, (ea Narbonenſis Gallia dicebatur) ſtatuerunt, L. Piſone, A. Gabinio cos. Cæſar, cum id nuntiatum eſſet, maximis itineribus in Galliam ulteriorem contendit; legatis eorum, tranſitum id. Apr. petentibus negat ſe more populi Ro. poſſe iter ulli per prouinciam dare; et ſi uim facere conentur, prohibiturum oſtendit. Heluetij ea ſpe deiecti ab Sequanis impetrant, ut per agrum Sequanorum, & Aeduorum iter in Santonum fines faciant, qui non longe à Toloſatium finibus aberant, quæ ciuitas erat in prouincia. Id cum Cæſar non ſine prouinciæ periculo futurum intelligeret, præterea Aeduorum, Ambarrorum, Allobrogum precibus, qui ſe ab Heluetijs uexari querebantur, adductus, caſtris motis eos ad Ararim flumen aſſecutus pagum Tigurinum omnem concidit. Equitatus deinde Cæſaris, quem, vt uideret, quas in partes hoſtes iter facerent, præmiſerat, cupidius nouiſsimum eorum agmen aſſecutus cõmiſſo prœlio cæſis aliquot fuſus eſt. Poſtremo Cæſar ab Heluetijs prœlio laceſsitus ſummo certamine eos uicit, atque in deditionem acceptos, domos ſuas, quas incenderant, repetere iuſsit. His rebus geſtis Cæſar precibus Aeduorum, & Sequanorum permotus, qui ſe ab Ariouiſto Germanorum rege crudeliſsime opprimi quererentur, quòd M. Piſone, M. Meſſalla cos. ſenatus conſultum factum erat, ut qui prouinciam Galliam obtineret, Aeduos, ceteroſq; amicos populi R. defenderet, in Ariouiſtum exercitum duxit, milites metu tanti hoſtis perterritos uerbis confirmauit. ubi per colloquium nihil cum Ariouiſto, quia in Galliam deſcenderat, tranſigi potuit, prœlio eum maximo fuſum, uſque ad Rhenum inſequitur. Ita una æſtate duobus bellis confectis in hyberna in Sequanos exercitum deduxit, hybernis Labienum præpoſuit, ipſe in citeriorem Galliam ad conuentus agendos profectus eſt. Hæc Cæſar lib. I. Dio, Plutarchus.

DE COS. AN. DCXCVI.

CONSVLES ſubſequuntur in hunc annum apud Caſsiodorum P. Lentulus, Q. Metellus; apud Dionē P. Cornelius P.F. Lentulus Spinther, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Nepos. Quorum meminit his uerbis Valerius lib. IX: Lentulus, & Metellus in conſulatu collegæ ambo in ſcena propter ſimilitudinem hiſtrionum ſpectati ſunt. ſed alter ex quodam aſſeclarum cognomen Spintheris traxit, alter niſi Nepotis à moribus accepiſſet, Pamphili retiarij, cui ſimilimus eſſe ferebatur, habuiſſet. item Plinius lib. VII, cap. II. P. Lentuli Spintheris cos. meminit Cicero in primo epiſtolarum, & in orationibus ſæpiſsime, Plutarchus in Cicerone, Pædianus in Milonianā; Q. Metelli Nepotis cos. Cicero in V epiſtolarum. P. Lentulus ædilis curulis fuit Cicerone conſule, auctore Saluſtio; prætor ex ratione annali, Afranio, & Metello; ex prætura citeriorem Hiſpaniam obtinuit, Bibulo, & Cæſare. quanquam Gabinio etiam & Piſone cos. in ea fuiſſe uidetur, quòd Cicero ita ſcribit ad eum lib. I: Memineram nobis priuatis uſque ad Cæſarem, & Bibulum conſules, cum ſententiæ noſtræ magnum in ſenatu pondus haberent, unum fere ſenſum fuiſſe bonorum omnium. poſtea cum tu Hiſpaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque reſp. conſules haberet, ſed mercatores prouinciarū etc. ſignificat enim Gabinium, & Piſonem cos. Cæſar autem lib. primo ciuil. belli ait, eum ſuo beneficio prouinciam Hiſpaniam ex prætura obtinuiſſe. Q. Metellus Nepos Murena, & Silano cos. tribunatū pl. Afranio autem, & Metello præturam geſſit, teſte Dione. ex prætura autē in prouinciam profectus eſt Cæſare cos. quam rem intelligit Cicero lib. II ad Att. inquiens: Expecto tuas literas, quoniam Nepos proficiſcitur, cui nam auguratus deferatur. Ex conſulatu autem ille in Ciliciam, hic in Hiſpaniam citeriorem profectus eſt. Lentulus illam per triennium, Nepos hanc per biennium obtinuit. illi Ap. Claudius, huic Cn. Pompeius poſt conſulatum ambo ſucceſſerunt. ille de prouincia poſt triumphauit, hic in prouincia obijt.

De Cicerone reſtituto, & alijs urbanis actis.

HOC anno M. Cicero, qui à P. Clodio tribuno pl. lege tributis comitijs lata priore anno urbe pulſus fuerat, Cn. Pompeio inter alios nitente, & T. Annio Milone tribuno pl. agente, P. Lentulo conſule referente, patiente autem collega eius Q. Metello, lege centuriata ſextili menſe maximo ſenatus gaudio, & vniuerſæ Italiæ reuocatus eſt. Area domus eius pontificum ſententijs religione liberata, quòd Clodij adoptionem contra leges fuiſſe, atque omnia eius tribunatus acta irrita eſſe cenſerent. Domus, ac uillæ publica pecunia reſtitutæ ſunt. Cum in reditu eius ſumma annonæ caritas eſſet, S. C. in illius ſententiam factum eſt, ut Cn. Pompeius rei frumentariæ per quinquennium præficeretur, cum eodem imperio, quod is ad piraticum bellum habuerat. Cum autē Pompeius legatos quindecim legeret, Ciceronē principem nominauit. Eodē anno T. Milo P. Clodium ædilitatis candidatū de ui poſtulauit, ac ſæpe manu, & ferro cū eo in urbe dimicauit. Ptolemæus Aegypti rex conſumpta ingenti pecunia, quam per uim ab Aegyptijs extorſerat, ut ſocius Populi R. appellaretur, à ſuis, qui ſe ad Cyprum à Romanis repetendam, aut amicitiam eis renunciandam hortabantur, quòd eos non audiret, regno pulſus Romam uenit. Aegyptij Berenice ſorore eius ad regnum euecta legatos & ipſi Romam miſerunt, qui crimina regis purgarent, quorum alios ferro rex ſuſtulit; alios pecunia, ne quid aduerſus ſe agerent, corrupit. atque hoc eodem anno extremo Roma diſceſsit. id quod ex annali XXII Feneſtellæ, ut ait Nonius, intelligi poteſt. Vt magiſtratum, inquit, inierunt tribuni, C. Cato turbulentus adoleſcens, & audax, nec imparatus ad dicendum concionibus aſsiduis inuidiam, & Ptolemæo ſimul, qui iam ex urbe profectus erat, & P. Lentulo conſuli paranti iam iter, cogitare ſecundo quidem populi rumore cœpit. Hæc ex Dione, Plutarcho, Appiano, orationibus Ciceronis, & epiſtolis.

De re geſta in Gallia à C. Cæſare pro cos.

HOC anno Cæſar, contra Belgas, quos per hyemem inter ſe coniuraſſe contra Romanos acceperat, duxit exercitum. ac primum quidem Belgas cæcidit, deinde Sueſſonibus, Bellouacis, & Ambianis, qui ſe dedebant in fidem receptis, in Neruios profectus eorum gentem prope ad internicionem redegit. Qua clade audita Aduatici, qui auxilio ueniebant ex itinere domum reuerſi, ſe ſe poteſtati Cæſaris permiſerunt. Eodem tempore à P. Craſſo, quem cum una legione miſerat ad Venetos, Vnellos, Oſiſinos, Curioſolitas, Seſuuios, Aulercos, Rhodones, quæ ſunt maritimæ ciuitates

ciuitates, certior factus eſt Cæſar omnes eas ciuitates in deditionem populi R. eſſe redactas. Quibus rebus geſtis exercitu in eas ciuitates, quæ propinquæ ijs erant locis, ubi bellum geſſerat, in hiberna deducto in Italiam profectus eſt. ob easq́; res XV dierum ſupplicatio decreta eſt, quod ante id tempus acciderat nulli. Cæſar, Dio, Plutarchus, Oroſius, alij.

DE COS. AN. DCXCVII.

CONSVLES ſuggerit Caſsiodorus Cn. Lentulum, L. Philippum. Dio, Cn. Cornelium P.F. Lentulum Marcellinum, L. Marcium L. F. Philippum. Lentuli, & Marcellini cos. meminit Cicero in epiſtolis ad Lentulum; Marcij Philippi conſulis Plutarchus in Catone. P. Lentulus P. Lentuli filius eſt, eius qui fuit M. Marcelli filius, ut ait Cicero in Bruto. Eſt autem Marcellinus appellatus, non Clodianus: uel ut intelligerent omnes, ex qua Claudiorum familia ortus eſſet; uel, ut ipſe ab altero Lentulo Clodiano tum uiuente internoſceretur. L. Philippus L. Philippi F. eſt eius, qui cos. & cenſor fuit anno DCLXII, & DCLXVII. Idem ſocer M. Catonis fuit, ut ſcribit Plutarchus in Catone.

De Ptolemæo Cypri, & Ptolemæo Aegypti regibus.

M. CATO lege P. Clodij tribuni pl. priore anno cum poteſtate prætoria in Cyprum profectus, ut, rege Ptolemæo pulſo, inſulam in prouinciæ formam redigeret, ac bona eius publicaret, per Canidium, quem præmiſerat, regi, qui ſibi uim fieri non eſt paſſus, perſuaſit, ut ſponte Cypro cederet. eius autem morte percepta, quam rex ueneno hauſto ipſe ſibi Rhodi conſciuerat, Byzantium exules, quod ei quoque lege mandatum erat, reduxit; ac deinde in Cyprum profectus, inſula conſtituta, regiam ſuppellectilem omnem, quæ precioſiſsima erat, Romam his conſulibus cum magna ſenatus, ac magiſtratuum omnium occurrentium uoluptate, ac plauſu per Tiberim deuexit. qua de cauſſa ſenatus ei præturam citra comitia decreuit. quem ille honorem repudiauit. ſic enim apud Plutarchum ἐξαίρετον στρατηγίαν interpretor, ſequutus Valerium, qui lib. IIII, inquit, de Catone ita: Campeſtrem experiri temeritatem, quàm curiæ beneficio uti, ſatius eſſe duxit. Dio quidem ei ut petere ante legitimum tempus præturam poſſet, eſſe permiſſum ſcribit. Itaque Marcellinus hoc factũ improbans ait lib. XIIII: Non piget dicere, auide magis Cyprum inſulam populum R. inuaſiſſe, quàm iuſte. Ptolemæo enim rege fœderato nobis, & ſocio ob ærarij noſtri anguſtias iuſſo ſine ulla culpa proſcribi, ideo hauſto ueneno uoluntaria morte deleto, & tributaria facta eſt, & uelut hoſtiles eius exuuiæ claſsi impoſitæ, in urbem adductæ ſunt per Catonem. & Velleius: Cyprus ſenatus conſulto, miniſterio Catonis, regis morte facta prouincia eſt. Ptolemæus autem Aegypti regem, ne ſtatim aut à Pompeio, aut à P. Lentulo Ciliciæ pro cos. qui ambo regis reductionem affectabant, reſtitueretur, uerſus quidam Sibyllini impediebant, quibus Romani admonebantur, ne regem Alexandrinum profugum cum exercitu reducerent. Qua re cognita Ptolemæus reditu deſperato Epheſum ſe contulit. Eodem anno Clodius ædilis curulis diem Miloni de ui dixit, quem Pompeius defendit. Cicero cum in Capitolium comite Milone aſcendiſſet, tabulas, quibus acta P. Clodij tr. pl. continebantur, ſuſtulit. Plutarchus in Catone, Dio, Appianus.

De re geſta à Cæſare pro cos. in Gallia.

CVM CAESAR in Illyrico eſſet, Veneti populi præfectos P. Craſsi, qui in Andibus hyemabant, pro datis Cæſari obſidibus retinent. Ea de re Cæſar certior factus, cum in Galliam reuertiſſet, Venetos nauali prœlio uictos in deditionem accepit. Eodem tempore in alia parte Titurius Sabinus legatus eius Vnellos, Craſſus Sontiates in Aquitania, atque inde omnes fere Aquitaniæ populos partim ui, partim metu, ut ſe dederent, coegerunt. Cæſar lib. III, & Dio. Plutarchus adijcit, hoc anno Cæſarem Lucæ hyemaſſe, atque eò colloquendi cauſſa Pompeium & Craſſum, Ap. Claudium Sardiniæ prætorem, Metellum Nepotem Hiſpaniæ pro conſulem, aliosq́; ſenatores multos conueniſſe.

DE COS. AN. DCXCVIII.

CVM C. CATONIS tribuni pl. intercesſionibus comitia tollerentur, ſenatus ueſtem mutauit. Conſules ex interregno facti ſunt Cn. Pompeius, M. Craſſus iterum. ut Plutarchus, Dio, &

& Appianus auctores ſunt. L. Domitius Ahenobarbus; quem Cato, ac boni omnes deducebant, foro per uim pulſus, Cato ipſe uulneratus eſt. Hos conſules Dio uocat Cn. Pompeium Cn. F. Magnum II, M. Licinium P. F. Craſſum II. Quorum Pædianus, Eutropius, & alij etiam meminerunt. M. Cato in petitione præturæ prælato Vatinio repulſam tulit. Idem cum legem impediret, qua prouinciæ conſulibus in quinquennium Pompeio Hiſpaniæ, Craſſo Syria, & Parthicum bellum, Cæſari Gallia, & Germania in alterum quinquennium dabatur, à C. Trebonio tribuno pl. legis auctore in uincula ductus eſt. Theatrum Pompeius conſul dicauit; ludos magnificentiſsimos edidit. L. Piſo reuerſus eſt ex Macedonia, Q. Ancharius ex prætura ei ſucceſsit. Cicero in Piſoniana, Pædianus in argumento eius.

De rebus à Metello Nepote. A. Gabinio pro cos.
M. Craſſo, & C. Cæſare geſtis.

Q. METELLVS Nepos, qui ex conſulatu in Hiſpaniam citeriorem miſſus erat, hoc anno, ut ait Dio, uario euentu pugnauit. Nam cum quidam populi ſolicitatis Vaccæis defeciſſent, primo quidem à Nepote imparati prœlio uicti poſt eum Cluniam obſidentem in fugam coniecerunt. in altera autem parte fuſi ſunt illi quidem, uerum non adeo, ut in eius poteſtatem uenirent; Nepos autem & ipſe libenter quieſceret. Quæ cauſa effecit, ut Pompeio Hiſpaniæ decernerentur, qui tamen Iuliæ uxoris amore captus in prouinciam non eſt profectus, ſed eam per legatos Petreium, & Afraniũ adminiſtrauit. A. autem Gabinius, qui Syriæ poſt conſulatum præerat, Ptolemeum cũ exercitu in regnum, nulla neque Sibyllinorum carminum, neque ſenatus habita ratione, unius iuſſu Pompeij, reduxit. Nam cum primum ægrotaſſet, ubi recreatus eſt, bellum in Parthos parauit, ut Mithridatem Phraate patre mortuo à fratre Orode pulſum reſtitueret. poſt autem literis à Pompeio acceptis, omiſſo Partho, ac filio Siſenna in Syria relicto, traiecit in Palæſtinam, ac Ariſtobulum nouas res molientem comprehendit, tributoq; Iudæis impoſito in Aegyptum mouit. Archelaum, quem Berenice regina, interfecto Seleuco; maritum, & regem aſciuerat, captum ſtudioſe dimiſit. Victis deinde pedeſtri, naualiq; prœlio Aegyptijs, atque Archelao ipſo occiſo, Aegyptum Ptolemæo conceſsit. Interea Syri à latronibus abſente Gabinio uaſtati, legatis Romam miſsis Gabinium ſequenti anno accuſarunt. M. autem Craſſus prouinciæ cupidus in conſulatu ipſo paludatus exijt, neque Ateij Capitonis tribuni pl. obnunciationibus, dirisq; commotus, delectu habito, in Syriam propere contendit. Dio, Plutarchus, Appianus. Itaque iure Cicero ad Atticum ita ſcribit: Craſſum noſtrum minore dignitate aiunt profectum, quàm olim æqualem eius L. Paullum, item Tiberium iterum conſules. Ea uero, quæ ſequuta eſt hyeme, qui fuit annus Cn. Pompeio, M. Craſſo cos. Vſipetes, Germani, Tenchtheri magna cum multitudine Rhenum tranſierunt, non longe à mari, quo Rhenus influit; quòd ab Sueuis complures annos exagitati bello premebantur. Sueuorum gens longe maxima, & bellicoſiſsima Germanorum omnium eſt. His de rebus certior Cæſar factus, infirmitatem Gallorum ueritus, mature ad exercitum proficiſcitur, atque labantibus iam multorum Gallorum animis confirmatis in eos, qui in Gallia erant, caſtra mouet. atque improuiſo adortus funditus delet. Germanico in Gallia bello confecto Rhenum ſibi tranſeundum eſſe ſtatuit, atque Germanos ipſos, à quibus tam ſæpe Gallia uexata eſſet, in ſua ſibi regione petendos ponte in flumen facto in Sicambrorum fines contendit. atque eorum uicis, ædificijsq; incenſis, ab Vbijs, ad quorum auxilium uenerat, cognouit Sueuos audito ſuo in Germaniam tranſitu in ſyluas coniuges, liberosq; depoſuiſſe, omnes, qui arma fere poſſent in unum locum conueniſſe medium earum regionum, quas Sueui obtinerent; hic Romanum exercitum expectare. Quod ubi Cæſar accepit, in Galliam ſe rettulit, & pontem reſcidit. Poſt autem cum ſciret omnibus fere Gallicis bellis à Britanis eſſe hoſtibus populi R. ſubminiſtrata auxilia, in Britaniam proficiſci contendit. In eam cum traieciſſet facto prœlio Britanos, ut ſe Cæſari commendarent, impulit. claſsis eius, quæ equitatum tranſportabat ſæuiſsima tempeſtate iactata eſt. Qua re Britani elati rurſus arma capiunt, atque cum Cæſare congreſsi fuſi, fugatiq; ſunt. Cæſar pacem petentibus dedit, atque obſidibus acceptis in Galliam redijt. Morini præterea rebellantes uicti, Menapij in deditionem accepti ſunt. His rebus geſtis ex literis Cæſaris dierum XX ſupplicatio à ſenatu decreta eſt. Cæſar, Dio, Plutarchus.

De cenſoribus.

ANNVS quo Marcellinus, & Philippus conſules fuerunt legitimus erat creandis cenſoribus, preſertim quinquennio abſoluto. conſules tamen non eſſe paſſos creari, primum ſub indicant hæc

uerba Ciceronis ex epiſtola ad Att. lib. IIII, Metello, & Lentulo cos. ſcripta: Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus, ut nulla re impedirer, quin, ſi uellem, mihi eſſet integrum, ſi comitia cenſorum proximi conſules haberent, petere poſſe. deinde quòd idem in hunc annum cenſores creatos eſſe oſtendit in altera eius libri epiſtola, quæ Craſſo, & Pompeio cos. ſcripta eſt ante diem IIII K. Maias. cum ait: Sane ſcire uelim, num cenſum impediant tribuni diebus inijciendis, totaq; de cenſura quid agant. Item in ſequenti: Perſcribe ad me, quid primus dies, quid ſecundus, quid cenſores, quid Appius. Luſtrum autem hoc certe anno conditum non eſt. ſiquidem idem in epiſtola ſcripta Claudio, & Domitio cos. ita ait: Non enim puto te de luſtro, quod iam deſperatum eſt, quærere. Quod autem portenti ſimile uidetur, ne hoc quidem anno in tanta harum hiſtoriarum celebritate, qui cenſores fuerint, traditur. Ego tamen opinor alterum horum fuiſſe M. Valerium Meſſallam, qui conſul cum M. Piſone fuit. quem Plinius lib. VII, cap. XII, & Valerius lib. IX, cap. XV, conſularem, & cenſorium uocant. Et quanquam ſcio M. Meſſallam alterum cenſorem fuiſſe cum Caſsio Longino anno DXCIX, puto tamen non eum, ſed hunc intelligi à Plinio, & Valerio. Vterque enim cum exempla multa proferat eorum, qui oris forma ſimiles extiterunt, hunc inter eos nominat, qui eius prope æquales fuerunt, Pompeium Strabonem, Pompeium Magnum Strabonis filium, Lentulos Spintherem, & Nepotem, M. Meſſallam conſularem, & cenſorium, C. Curionem patrem. Opinor autem eos propterea conſularem, & cenſorium adieciſſe, ut eum diſtinguerent à M. Meſſalla, qui biennio poſt cum Domitio cos. fuit, nec cenſor hoc anno eſſe potuit, quia non dum conſularis erat. Eiuſdem cenſoris meminit capite de cenſoria nota poſt Getam cenſorem, ita: Item M. Valerius Meſſalla cenſoria nota peſtrictus cenſoria poſtmodum poteſtate imperauit. Hoc tempore lege, ut dixi, Clodij debilitata cenſura erat, quam legem poſt Q. Scipio cos. abrogauit.

DE COS. AN. DCXCIX.

CONSVLES ſuggerit in hunc annum Cæſar, Caſsiodorus, & Obſequens Ap. Claudium, L. Domitium. Quos Pædianus in orat. pro Scauro uocat L. Domitium Ahenobarbum, Ap. Claudium Pulchrum: Dio L. Domitium Cn. F. Ahenobarbum, Ap. Claudium Ap. F. Pulchrum. L. Domitij Cn. F. Ahenobarbi meminit quoque Cœlius in VIII epiſtolarum. Hunc annum ab urbe cond. numerat Dio DCC, ſequutus Plinianam, ut puto, ſupputationem, Ap. Claudius prætor fuit Lentulo, & Metello cos. quo anno Cicero reſtitutus eſt, ex prætura autem Sardiniam obtinuit. Pædianus auctor, & Cicero, & Plutarchus. L. Domitius præturam geſsit Gabinio, & Piſone cos. ut ex Suetonio in Cæſare, & Ciceronis epiſtolis ad Q. fratrem colligi poteſt; priore autem anno conſulatus repulſam tulit. Appio Ciliciam obtigiſſe, atque P. Lentulo ſucceſsiſſe epiſtolæ Ciceronis ſatis indicant. hàc etiam de re ſic his cos. ſcribit ad Lentulum; Appius in ſermonibus antea dictitabat, poſtea dixit etiam in ſenatu palam ſeſe, ſi licitum eſſet, legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega prouinciam; ſi curiata lex non eſſet, ſe paraturum cum collega, tibiq; ſucceſſurum. legem curiatam conſuli ferri opus eſſe, neceſſe non eſſe. ſe quoniam ex S. C. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introijſſet, & ad Att. lib. IIII: Appius ſine lege ſuo ſumptu in Ciliciam cogitat. A. Gabinius hoc anno a. d. XII K. Octob. ad urbem acceſsit, IIII K. noctu in urbem intrauit, ut Cicero ſcribit ad Q. Fratrem; damnatus eſt autem, quòd contra ſenatus, & populi iudicium Ptolemæum in regnum reduxiſſet, uel repugnante Pompeio, qui pro cos. cum imperio rei frumentariæ cauſſa ad urbem manebat. Iulia Cæſaris filia Pompeij uxor mortua in campo Martio ſepulta eſt. Dio, Plutarchus.

De triumpho C. Pontinij pro cos. de Allobrogibus.

C. PONTINIVS cum Q. Metello Celere præturam geſsit Cicerone cos. Saluſtio auctore. ex prætura autem in ulteriorem Galliam miſſus eſt, ut Q. Metellus in citeriorem. atque ibi fuiſſe per biennium uidetur, quia Dio in rebus exponendis ijs, quæ Piſone, & Meſſalla cos. geſtæ ſunt, rerum à Pontinio in Gallia geſtarũ meminit. Bellum autem cum Allobrogibus eum geſsiſſe coniuratione Catilinæ permotis ſignificat Cicero in or. de prouincijs conſularibus ita: C. Pontinius fortiſsimus uir ortum repente bellum Allobrogum, atque ſcelerata coniuratione Catilinæ excitatum prœlijs fregit, eoſq; domuit, qui laceſsiuerunt, & ea uictoria contentus rep. metu liberata quieuit. in epitoma etiam CIII ita eſt: C. Pontinius prætor Allobroges, qui rebellauerant, ad Solonem domuit. & Dio, Allobrogibus, inquit, Narbonenſem Galliam uaſtantibus, C. Pontinius Galliæ prætor legatos aduerſus hoſtes immiſit, ipſe caſtris loco idoneo communitis opportunum

num inuadendi hoſtis tempus expectabat. Ac Manlius quidem Ventinus Ventiam oppidum ita oppugnauit, ut legatos ad eum de pace miſerint. poſt autem agreſtium improuiſo incurrentium impetu ab oppido repulſus agrum libere populatus eſt, donec Cotugnatus dux eorum alijs quibuſdam ex ijs, qui ad Iſaram incolunt, auxilio uenit. quos, inſidijs citra flumen poſitis, omnes fere palatos perſecutus ad internicionem redegit. L. autem Marius, & Ser. Galba traiecto Rhodano, ac uaſtatis Allobrogum agris, cum ad Solonium perueniſſent, hoſtes prœlio ſubegerunt. quin oppidum caperent Cotugnatus impedimento fuit. His rebus cognitis Pontinius caſtra mouit, atque oppido obſidione capto, omnibusq; præter Cotugnatũ in poteſtatem redactis, reliqua facilius deinde adminiſtrauit. Hæc de re. de triumpho autem, ſatis conſtat, eum his cos. triũphaſſe auctore eodem Dione, qui ita ſcribit: Eodem anno triumphauit de Gallis C. Pontinius, qui ad id uſque tempus nemine triumphum permittente extra pomœrium manſerat. neque uero tum impetraſſet, niſi Ser. Galba prætor, qui ſub eo ſtipendia fecerat, clam ante lucem quoſdam in ſuffragium miſiſſet, cum tamen ante primam horam nihil agi cum populo poſſet. propterea tribuni quidam, qui non affuerant, ei triumphanti negotium, ita ut quidam etiam uulnerarentur, præbuerunt. Hinc Cicero in epiſt. ad Att. his cos. ſcripta lib. IIII ait: Pontinius uult a. d. IIII non. Nou. triumphare. huic obuiam Cato, & Seruilius prætores aperte, & Q. Mucius tr. pl. negant enim latum de imperio. & eſt latum hercule inſulſe. ſed erit cum Pontinio Appius cos. Cato tamẽ affirmat, ſe uiuo illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiuſdem, ad nihil recaſurum. & ad Q. Fratrem lib. III: Pontinio ad triumphum a. d. III non. Nouemb. uolebam adeſſe. etenim erit neſcio quid negotioli. Nam Cato, & Seruilius prætores prohibituros ſe minantur. nec quid poſsint, ſcio. ille enim & Appium conſulem ſecum habebit, & prætores, & tribunos pl. ſed minantur tamen, in primisq; ἄρη πνέων Scæuola. & in Piſonem: C. ipſi Pontinio triumphare iam non eſt integrum. religionibus enim ſuſceptis impeditur. Græci hunc modo πομπτίνον, modo πομπίνον uocant, Latini nunc Pomptinum, nunc Pontinum, nunc Pontinium, quod magis probo. Apparet autem poſt Pompeium neminem, niſi hoc anno triumphaſſe Romæ. nam in Capitolinis triumphorum fragmentis triumpho Pompeij ſubijcitur hic numerus DCXCIX. qui ſequentis proximi eſt triumphi nota.

De re geſta à M. Craſſo, & à C. Cæſare procos.

HIS conſulibus M. Craſſus, cum iam in Syriam prouinciam perueniſſet, atque quieta ibi eſſe omnia offendiſſet, belli gerendi, & pecuniæ cumulandæ cupidus, in Parthos, quorum tum rex erat Orodes, & ipſos paulo ante pacatos, nec quicquam mouentes, ſine vlla aut ſenatus auctoritate, aut populi iuſſu, exercitum duxit; ac traiecto Euphrate, ac pleriſque Meſopotamiæ locis vaſtatis regionis eius ſatrapen imparatum adortus ad Ichnias (id loci nomen eſt) equeſtri prœlio facile vicit, atque eodem impetu cum alias vrbes, tum maxime Nicephorium in poteſtatem adduxit, & Zenodotiam militibus diripiendam conceſsit. Locis omnibus, quæ intra Tigrim ſunt, in ditionem redactis, ac præſidijs impoſitis in Syriam in hyberna receſsit, ac temere tempus Parthis ſe ad bellum comparandi dedit. Dio, Appianus, Plutarchus. Cæſar autem ex Illyrio, quò ad incurſiones Piruſtarum cohibendas ierat, in citeriorem Galliam, atque inde ad exercitum reuerſus, Treuiros imperio non parentes, ac Germanos transrhenanos ſolicitantes in fide continuit; comparata claſſe in Britaniam iterum traiecit. cumq; ibi proſpere pugnaſſet maxima hoſtium multitudine deleta, atque aliqua inſulæ parte in poteſtatem adducta, obſidibus acceptis, ac tributis impoſitis, in Galliam in hyberna ſe recepit. Diſpertitis in hyberna cum legionibus legatis, Gallorum aliquot populi Ambiorige duce Eburonum defecerunt, à quibus L. Auruncuteius Cotta, & Q. Titurius Sabinus legati circumuenti cum exercitu, cui præerant, cæſi ſunt. qua illi uictoria elati improuiſo ad hyberna Q. Ciceronis, qui in Neruijs erat, aduolarunt, ac Ciceronem ipſum undique obſidione cinxerunt. caſtra acerrime ab hoſtibus oppugnata, atque à Romanis defenſa à Cæſare demum ipſo cum exercitu accurrente fuſis, cæſisq; hoſtibus liberata ſunt. Cæſar, Dio, Plutarchus.

DE COS. AN. DCC.

IN hunc annum conſulatum petierunt magna contentione, atque ambitu C. Memmius, Cn. Domitius, M. Meſſalla, M. Scaurus, vt ſcribit Cicero ad Q. fratrem. facti autem ſunt ex interregno ſeptimo huius anni menſe M. Meſſalla, & Cn. Domitius, qui ne tum quidem creati fuiſſent, niſi Q. Pompeius Rufus trib. pl. qui interceſsionibus comitia tollebat, ex ſenatus conſulto in carcerem

cerem cõiectus fuiſſet, atque idem ſe de ceteris facturum, qui comitia impediſſent, ſenatus oſtendiſſet. Hæc Dio. Appianus octo menſes remp. ſine magiſtratibus fuiſſe; Plutarchus in tanto rerum motu legem à Lucilio tr. pl. promulgatam de dictatore Cn. Pompeio creando, qui remp. conſtitueret, ſcribit, ac Catone repugnante nihil effectum. Dio non ſolum de dictatore, ſed etiam de tribunis militum conſulari poteſtate creandis mentionem à tribunis pl. illatam ait: conſules autem Meſſallam, & Caluinum, Pompeio annitente, eſſe creatos. Cn. Domitius Caluinus M. F. M. N. in Capitolinis tabulis ſcribitur anno DCCVIII, & DCCXVII. M. Meſſallam Cn. Domitij collegam per annos LV augurem fuiſſe tradit Macrobius lib. I.

De re geſta à M. Craſſo, & à C. Cæſare pro cos.

INSEQVENTI anno, M. Craſſus in Parthos reuerſus, contemptis prodigijs, Euphratem tranſiuit, ac relicto à tergo, qui ſolus & commeatus ſubuehere, & ipſum munire poterat, Euphrate, à ſimulato quodam, cui credidit, transfuga deceptus, in media camporum uaſtitate exercitum ex omni parte petendum hoſti obiecit. Itaque cum Carrhas perueniſſet, à præfectis regis Surena, & Syllace circumuentus omnem pene cum filio P. Craſſo, qui ad eum ex Gallia à Cæſare uenerat, exercitum amiſit. cuius reliquijs in collem receptis, euocatus à Surena in colloquium, tanquam de pace acturo, captus, atque, ne uiuus in poteſtatem hoſtium perueniret, repugnans, occiſus eſt. Exercitus in Armeniam, & Ciliciam, quo quenque fuga rapuit, diſtractus. Caſsius Longinus quæſtor cum aliqua parte in Syriam incolumis redijt. Dio, Plutarchus, Appianus. Cæſar autem cùm Treuiros ceteros Gallos ſolicitare, atque undique bellum parari uideret, ex hibernis mouens eos primo concurſu in fugam compulit; ac ponte in Rhenum refecto, in Germanos, quòd eos auxilia contra ſe Treuiris dediſſe compererat, iterum ducit. Cum autem per Vbios exploratores cognouiſſet, Sueuos ſeſe in ſyluas recepiſſe, in Galliam aduerſus Ambiorigem Eburonum regem aduerſus ſe nouas res molientem contendit, atque Eburones ipſos longius perſecutus late fudit, ac diſsipauit. Cæſar, Dio, Plutarchus.

DE COS. AN. DCCI.

NE hoc quidem anno K. Ian. conſules in rep. fuerunt, uerum ex interregno creati ſunt. Petebant autem conſulatum T. Annius Milo, P. Plautius Hypſæus, & Q. Metellus Scipio non ſolum largitione palam profuſa, ſed etiam factionibus armatorum ſuccincti. Cum autem diu tracta comitia conſularia eſſent, perficiq; ob eas ipſas perditas candidatorum contentiones non poſſent, & ob id menſe Ianuario nulli dum neque conſules, neque prætores eſſent, ac Milo quamprimum comitia confici, competitores eius trahi vellent, ideoq; Q. Pompeius gener Scipionis, & T. Munatius Plancus tribuni pl. referri ad ſenatum de patricijs conuocandis, qui interregẽ proderent, non eſſent paſsi: Milo Lanuuium, cuius erat dictator, proficiſcens P. Clodium inimicũ ſuum, qui ſuorum aduerſariorum petitionem aperte contra ſe adiuuaret, ſibi ultra Bouillas occurrentem occidit. cadauer eius Romam relatum in curia à Sex. Clodio ſcriba crematum eſt, quo incendio curia flagrauit. Domum etiam M. Lepidi interregis Clodiana multitudo oppugnauit, faſces ex lecto libitinæ raptos attulit ad domum Scipionis, & Hypſæi, deinde ad hortos Cn. Pompeij, clamitans eum modo conſulem, modo dictatorem. Incendio curiæ Milo recreatus Romam redierat, petebatq; nihilo minus conſulatum. fiebant interea alij ex alijs interreges, qui comitia conſularia propter eorum candidatorũ tumultus & eaſdem manus armatas habere non poterant. Itaque primo S. C. factum erat, ut interrex, & tribuni pl. & Cn. Pompeius, qui pro conſule ad urbem erat, uiderent, ne quid detrimenti reſp. caperet, delectus autem Pompeius tota Italia haberet. cum ne ita quidem tumultus quieſceret, crebeſceret autem rumor, Cn. Pompeium creari dictatorem oportere, uiſum eſt optimatibus tutius eſſe, eum conſulem ſine collega creari. & cũ tractata res eſſet in ſenatu, facto in M. Bibuli ſententiam S. C. Pompeius ab interrege Ser. Sulpicio V K. Mart. menſe interkalario conſul creatus eſt. ſtatimq; conſulatum inijt. Ita autem uiſum eſt, vt Pompeius dictatoria prope armatus poteſtate facilius remp. legibus, atque armis conſtitueret. quem honorem vt ante nemini delatum, ita ipſe libentiſsime accepit. poſt autem ut uitaret inuidiam in quinque menſes extremos Q. Metellum Scipionem ſocerum ſibi collegam ſubrogauit. Hæc Pædianus in Milonianam, Dio, Appianus, Plutarchus. In epitoma etiam CVII ita: P. Clodij à T. Annio Milone candidato conſulatus in Appia via ad Bouillas occiſi corpus plebs in curia cremauit. cum ſeditiones inter candidatos conſulatus, Hypſæum, & Scipionem, & Milonem eſſent, qui armis, ac ui contendebant; ad comprimendas eas Cn. Pompeius legatus à ſenatu,

tu, conſul tertium factus eſt abſens, & ſolus; quod nulli alij unquam. Collega Pompeij Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio in epiſtola Cœlij uocatur; & à Dione Q. Cæcilius Metellus Scipio Naſicæ F. de quo alio loco diximus. Pompeius cos. legem tulit, qua ſibi Hiſpaniam prouinciam, ut ait Dio, in alterum quinquennium, vt Plutarchus, in quadriennium prorogauit; item leges de ui, & de ambitu acerbiores, quàm antea, tulit; tribunis pl. præterea auctor fuit, ut legẽ promulgaret, qua ratio abſentis Cæſaris in petitione conſulatus haberetur, eaq́; contradicente M. Catone lata eſt. Dio etiam hoc anno ad cohibendum ambitum ſenatus conſultum factum per interregnum narrat, ne quis conſularis, aut prætorius, niſi poſt annos quinque, in prouincias iret. idq́; poſt etiam auctore ipſo Pompeio conſule confirmatum. Scipio collega eius cenſoriam poteſtatem, quam Clodius imminuerat, lege reſtituit.

De re geſta à C. Caßio Longino quæſtore in Syria,
C. Cæſare pro cos. in Gallia.

C. CASSIVS M. Craſsi quæſtor, cum ex clade, quæ à Parthis ad Carrhas illata eſt, cum parte exercitus in Syriam ſe recepiſſet incolumis: hoc, vt opinor, anno Parthorum, qui in Syriam tranſcenderant, impetum retudit. Siquidem ſcribit Dio, Parthos uictoria elatos non admodum magnis copijs in Syriam, quam nullo teneri exercitu opinabantur, tranſiſſe, atque à Caſsio fortiſsime repulſos eſſe. Reliqua enim quæ ab eo de Caſsio narrantur in ſequẽtem annum referenda ſunt. At uero Cæſar in Italiam ad conuentus agendos profectus cognouit de Clodij cæde. de ſenatusq́; conſulto certior factus, vt omnes Italiæ iuniores coniurarent, delectum tota prouincia habere inſtituit. His rebus in Galliam perlatis, Galli retineri urbano motu Cæſarem, nec in tantis diſſenſionibus ad exercitum uenire poſſe rati, qui ante ſe populi Ro. imperio ſubiectos dolerent, liberius, atque audacius de bello iniri conſilia incipiunt. Carnutes belli principes ſe fore profeſsi, aliorum auxilia fide, ac iureiurando petunt. ac die conſtituta Genabin profecti ciues Romanos, qui negociandi cauſſa ibi conſtiterant, interficiunt. qua re Aruerni cognita, & ipſi Vercingetorige duce arma capiunt, & Pictones, Pariſios, Cadurcos, Turenos, Aulercos, Lemonicos, Andos, per legatos, Bituriges armis ad belli ſocietatem ſibi adiungunt. His rebus Cæſari in Italiam nunciatis, Narbonem in tranſalpinam Galliam profectus, præſidia in Rutenis prouincialibus, Volcis, Artonicis, Toloſatibus circumq́; Narbonem, quæ loca erant hoſtibus finitima, conſtituit. ceteriſq́;, quæ opportuna uidebantur, comparatis oppidum Senonum Vellaunodunum oppugnatum recepit, Genabum Carnutum in poteſtatem adductum diripit, & incendit, atque in Bituriges profectus, Nouiodunum, & Auaricum diuturna oppugnatione, atque difficili cepit. in Aruernos inde cum exercitum duxiſſet, ut Gergouiam diu oppugnatam omiſit, ita Alexiam, quod eſt oppidum Mandubiorum, magno apparatu obſeſſam, atque circũuallatam, dedito ſibi Vercingentorige Aruerno belli auctore, & imperatore, in ditionem ſuam adduxit. Aeduos, Aruernoſq́;, qui defecerant, in fidem recepit. ipſe legatis in diuerſas Galliæ partes in hiberna dimiſsis, Bibracte hiemare conſtituit. Huius anni rebus cognitis Romæ dierum uiginti ſupplicatio indicitur. Cæſar, Dio, Plutarchus, epitomæ.

DE COS. AN. DCCII.

IN hunc annum creati conſules ſunt M. Marcellus, Ser. Sulpicius, auctore Caſsiodoro, Plutarcho, Appiano. quos Dio uocat Ser. Sulpicium Q. F. Rufum, M. Claudium M. F. Marcellũ. eorum etiam conſulum meminit Suetonius in Cæſare, Cicero in epiſtolis, & epitoma CVIII ita: In petitione conſulatus M. Cato repulſam tulit, creatis conſulibus Ser. Sulpicio, & M. Marcello. Hic M. Marcellus C. Marcelli eius, qui cum Lentulo cõſul fuit, frater germanus fuit. uterq; enim M. F. dicitur, & à Dione, & à Capit. auctoribus. C. autem Marcellus, qui cum Paullo conſul eſt, quem Cicero C. F. appellat, horum eſt frater patruelis, ut ait Suetonius. De Ser. Sulpicio Q. F. Lemonia Rufo Cicero in IX Philippica. hic in conſulatu Ciceronis repulſam paſſus eſt prælato ei L. Murena. Hoc anno M. Marcellus cos. Cæſaris inimicus ad ſenatum rettulit, ut Cæſari contra legẽ Pompeij, & Craſsi ante tempus ſuccederetur, & vt is exercitum dimitteret, & ne eius abſentis in petitione conſulatus ratio haberetur, & vt colonis, quos ille rogatione Vatinia Nouocomum deduxiſſet, ciuitas adimeretur. Quibus rebus Cæſar per Ser. Sulpicium Marcelli collegam, & per tribunos pl. aliquot ſumma ope obſtitit, atque ſententijs dictis, diſceſsionem faciente Marcello, ſenatus in alia omnia iuit. Itaque Cœlius ad Ciceronem ſcribit, perſpecta Cn. Pompeij uoluntate (is ad vrbem cum imperio erat) in eam partẽ, ut eum decedere poſt K. Mart.

placeret.

placeret, quæ erant futuræ Paullo, & Marcello cos. ſenatus conſultum factum eſſe prid. K. Oct. uti L. Paullus, C. Marcellus conſules, cum magiſtratum iniſſent a. d. IX K. Mart. quæ in ſuo magiſtratu futuræ eſſent, de conſularibus prouincijs ad ſenatum referrent. Item ſenatus conſultum factum eſſe, ne quis eorum, qui poteſtatem habent intercedendi, impediendi, moram afferret, quo minus de rep. quamprimum ad ſenatum referretur, & ſenatus conſultum fieri poſſet; qui impediſſet, eum ſenatum exiſtimare contra remp. feciſſe: interceſsiſſe huic ſenatus conſulto C. Cœlium, L. Vicinium, P. Cornelium, C. Vibium Panſam.

De triumpho P. Lentuli Spintheris, & Ap. Claudij Pulchri ex Cilicia.

P. LENTVLVS Spinther in conſulatu Ciliciam ſortitus eam per triennium obtinuit. ibi uero quas res geſſerit, nemo literarum monumentis mandauit. Cicero tamen cum bene rem geſsiſſe ſignificat, cũ ad eum ita ſcribit: Rem te ualde bene geſsiſſe rumor erat. expectabantur literæ tuæ. Item: Tua cauſſa te eſſe imperatorem, prouinciamq; bene geſtis rebus cum exercitu uictore obtinere, ut debeo, lætor. Triumphaſſe etiam eundem indicat lib. V ad Att. cum ait: Acceperam ſatis celeriter Iconij per publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. Ea uero epiſtola quoniam ſcripta eſt idib. Febr. Paullo, & Marcello cos. propterea fit, ut triumphum Lentuli in hunc annum eſſe reijciendum putem. Iconij enim Sulpicio, & Marcello cos. fuit. Triumphauit autem ſerius Lentulus, quàm debuit, inimicorum fortaſſe calumnijs, ut alij ante multi, impeditus. Ap. autem Claudius in Ciliciam ex conſulatu profectus ex ea ſuccedente ei Cicerone hoc anno deceſsit, ut ex epiſtolis ad eũ Ciceronis apparet. ne res quidem eius geſtas quiſque memoriæ tradidit. ocioſum tamen in prouincia eum non fuiſſe, & nomen Imperatoris partum, & triumphus, quem poſtulaturus fuit, ſatis indicant. ubi autem ad urbem uenit, accuſatus à P. Dolabella de maieſtate, triumphi poſtulationem, quam in animo habuerat, abiecit. ſic enim ſcribit ad Ciceronem in Ciliciam Cœlius: Non dubito, quin perlatum ad te ſit, Appium à Dolabella reum factum. ſane quam non ea, quam exiſtimaueram, inuidia. neque enim ſtulte Appius, qui ſimul atque Dolabella acceſsit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphiq; poſtulationem abiecerat, paratiorq; uiſus eſt, quàm putauerat accuſator. & Cicero ad Appium ex Cilicia. Illud plane moleſte tuli, quòd certiſsimum, & iuſtiſsimum triumphum hoc inuidorum conſilio eſſe tibi ereptum videbam.

De re geſta à M. Cicerone pro cos. in Cilicia.

M. CICERO multis poſt conſulatum annis, hoc anno III K. Sext. ex S.C. uenit pro cos. cum imperio in Ciliciam prouinciam, atque Ap. Claudio tum decedenti ſucceſsit. In ea rem ſatis proſpere geſsit, ita ut parto Imperatoris nomine triumphum etiam ſperarit. Res ab eo ibi geſtas nemo fere prodidit. Ipſe tantum ad Catonem ſcribens ita ait: Cum ad Amanum cum exercitu ueniſſem. Parthos ab Antiochia receſsiſſe, Bibulum Antiochiæ eſſe cognoui; cumq; eo animo ueniſſem, ut utrique prouincię, ſi ita tempus ferret, ſubuenirem, tamen id, quod iam ſtatueram, uehementer intereſſe utriuſque prouinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hoſtem ex eo monte tollere, agere perrexi, cũq; me diſcedere ab eo monte ſimulaſſem, & alias partes Ciliciæ petere, abeſſemq; ab Amano iter unius diei, & caſtra apud Epiphaneam feciſſem. a. d. IIII id. Oct. cum aduesperaſceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut a. d. III id. Oct. cum luceſceret, in Amanum aſcenderem. diſtributiſq; cohortibus, & auxilijs, cum alijs Q. frater legatus mecum ſimul, alijs C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius, & L. Tullius legati præeſſent, pleroſq; nec opinantes oppreſsimus. qui occiſi, captiq; ſunt interclusi fuga. Eranam, quæ fuit, non uici inſtar, ſed urbis, quod erat Amani caput, itemq; Sepyram, & Ceminorim, acriter, & diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente ex ante lucano tempore uſque ad horam diei decimam magna multitudine hoſtium occiſa, cepimus. caſtellaq; ſex capta, complura incendimus. His rebus ita geſtis caſtra in radicibus Amani habuimus apud aras Alexandri quatriduum, & in reliquijs Amani delendis, agriſq; uaſtandis, quæ pars eius montis meæ prouinciæ eſt, id tempus omne conſumpſimus. confectis his rebus ad oppidum Eleutherocilicum Pindeniſſum exercitum adduxi. quod cum eſſet altiſsimo, ac munitiſsimo loco, ab iiſq; incoleretur, qui ne regibus quidem unquam paruiſſent, cum & fugitiuos reciperent, & Parthorum euentum acerrime expectarent, ad exiſtimationem imperij pertinere arbitratus ſum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiã ceterorum animi, qui alieni eſſent ab imperio noſtro, frangerentur. uallo & foſſa circumdedi. ſex caſtellis, caſtriſq; maximis ſepſi. aggere, uineis, turribus oppugnaui. uſuſq; tormentis mul-

tis, multis ſagittarijs, magno labore meo, ſine ulla moleſtia, ſumptuve ſociorum ſeptimo quinquageſimo die rem confeci; ut omnibus partibus urbis diſturbatis, aut incenſis compulſi in poteſtatem meam uenirent. his erant finitimi pari ſcelere, & audacia Tibarani. ab his Pindeniſſo capto obſides accepi. exercitum in hiberna dimiſi. Eadem fere ad Att. lib. v: Saturnalibus mane ſe mihi Pindeniſſæ dediderunt ſeptimo & quinquageſimo die, poſtquam oppugnare eos cœpimus. Inde ἐν ἐπιτομῇ ea quæ geſſerit narrat. Tarſum, inquit, ueni a. d. III non. Octob. inde in Amanum contendi, qui Syriam à Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mõs hoſtium erat plenus ſempiternorum. hic a. d. III Id. Oct. magnum numerum hoſtium cæcidimus. caſtella munitiſsima nocturno Pontinij aduentu noſtro matutino cepimus, incendimus, imperatores appellati ſumus, caſtra apud Iſſum habuimus. Ibi dies quinque morati, direpto, & uaſtato Amano inde diſceſsimus. Interim rumore aduentus noſtri, & Caſsio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſsit, & Parthis timor iniectus eſt. Itaque eos cedentes ab oppido Caſsius inſecutus rem bene geſsit. qua in fuga Oſaces dux Parthorum uulnus accepit, eoq; interijt paucis poſt diebus. uenit interim Bibulus. nos Pindeniſſum, quod oppidum munitiſsimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, cinximus uallo, & foſſa, atque oppido potiti ſumus. &c. Idem ſcribit ad Cœlium. Idẽ ſe Paullo, & Marcello cos. annuo imperio terminato deceſsiſſe III K. Sext. ſcribit ſæpius. De triumpho autem, quem Lentulo, & Marcello acturus erat, ſic lib. VII ad Att: ſe Pompeium uidiſſe IIII Id. Decem. de triumpho hortatum eſſe, ne ante in ſenatum accederet, quàm rem confeciſſet. at ad Tironem ita: Ego ad urbem acceſsi prid. non. Ian. obuiam mihi ſic eſt proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Item: Nobis inter has turbas ſenatus tamen frequens flagitauit triumphum, ſed Lentulus cos. quo maius ſuum beneficium faceret, ſimulatq; expediſſet, quæ eſſent neceſſaria de rep. dixit, ſe relaturũ. At aliter Plutarchus: In ſenatu cum ei triumphum decernerent, ipſum dixiſſe ſibi iucundius eſſe, ſi Cęſarem triumphantem ſequeretur. Hac certe ille ſpe in urbem non niſi uicto Pompeio introiuit, ac lictores, & faſces laureatos ſemper habuit.

De re à C. Caſsio quæſtore, & à M. Bibulo pro cos. geſta in Syria.

M. BIBVLVS, qui Cæſaris in conſulatu collega fuit, hoc anno in prouinciam Syriam pro cõſule uenit aliquanto ſerius, quàm in Ciliciam Cicero. Nam ad Atticum loco citato, ubi dixit, ſe poſt diem III id. Octob. Amano uaſtato diſceſsiſſe, ita ſubijcit: Interim rumore aduentus noſtri, & Caſsio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſsit, & Parthis timor iniectus eſt. Itaque eos cedẽtes ab oppido Caſsius inſequutus rem bene geſsit, qua in fuga magna auctoritate Oſaces dux Parthorum uulnus accepit, eoq; interijt paucis poſt diebus. uenit interim Bibulus; in eodem Amano cœpit laureolam in muſtaceo quærere. at ille cohortem primam totam perdidit, & centurionem primipili Aſinium Dentonem, & Sex. Lucilium tribunum militum. De utroque autem ſic Dio: Iterum Parthi Pacori Orodis regis filij nomine, Oſace quodam duce, ſe in Syriam intulerunt, atque redactis omnibus in poteſtatem locis uſque ad Antiochiam peruenerunt. à quo oppido Caſsij uirtute repulſi iter ad Antigoniam conuerterunt; atque in itinere poſitis inſidijs ab eodem circumuenti magnam cladem, Oſace ipſo duce, acceperunt. quo ſublato Pacorus tota Syria receſsit. Itaque Bibulus, qui Syriæ deinde præfuit, quietam prouinciam eam habuit, ac inter Parthos ipſos bellum concitauit; Ornodapanta enim Satrapen quendam Orodis regis inimicum impulit, vt Pacorum filium regem conſtitueret, ac cum eo bellum aduerſus Orodem gereret. ita bellum Romanorum cum Parthis quarto, ex quo cœptum erat, anno finem habuit Sulpicio, & Marcello cos. Appianus etiam in Syriaca Parthos pro conſule Bibulo in Syriam irrupiſſe ait. De C. Caſsio ſic Velleius: Reliquias legionum Craſsi C. Caſsius atrociſsimi mox auctor facinoris tum quæſtor conſeruauit, Syriamq; adeo in populi R. poteſtate retinuit, ut tranſgreſſos in eam Parthos felici euentu fugaret, ac funderet. Cæſar lib. III belli ciuilis M. Craſſum imp. à Parthis interfectum, M. Bibulum in obſidionem habitum ſcribit.

De re geſta à C. Cęſare pro cos. in Gallia.

CAESAR rebellantes Gallos per hiemem in fide continuit. eodemq; tempore Carnutes, à quibus Bituriges ſe bello opprimi querebantur, eſt perſecutus. inde Bellouacos, quos Corbeo Bellouaco, & Commio Attrebate exercitum comparare compererat, ut in fines Sueſsionum, qui Rhemis attributi erant, impreſsionem facerent, adortus equeſtribus prœlijs afflictos Corbeo interfecto ad dedi ionem compulit. à C. Caninio, & C. Fabio legatis in Pictonibus res bene geſta eſt. Vxellodunum à Drapete, & Luterio in Carnutibus occupatum magnis operibus obſeſſum, atque

atque aquarum copia interclufum tandem in poteſtatem Cæſaris uenit. in Treuiris à Labieno bene pugnatum. in Aquitaniam, quam ante per P. Craſſum deuicerat, profectus omnes ciuitates eius in fidem recepit. quibus rebus geſtis dimiſsis in hiberna legatis, ipſe Narbonem contendit. ac paucos dies in prouincia moratus in Belgium ad legiones ſe recepit, ibiq; hibernauit. Hirtius, Dio, Plutarchus, Oroſius.

DE COS. AN. DCCIII.

INDE L. Paullus, C. Marcellus conſules ſubſequuti ſunt, auctore Caſsiodoro, Dione, Suetonio, & Hirtio lib. VIII. Horum alter L. Aemilius M. F. Paullus à Dione, alter C. Claudius C. F. Marcellus à Cicerone in epiſtolis nominatur. Dio hunc ab alijs ἀνεψιὸν, ab alijs ἀδελφὸν M. Marcelli traditum, Suetonius patruelem fuiſſe aperte ſcribit. L. Paullus præturam geſsit Caluino, & Meſſalla cos. anno ante quàm Clodius occideretur. Itaque Cicero ſic loquitur pro Milone: P. Clodius, cum uideret ita tracta eſſe comitia anno ſuperiore, ut non multos menſes præturam gerere poſſet, qui L. Paullum collegam effugere uellet, ſubito reliquit annum ſuum, ſeq; in annum proximum tranſtulit. His comitijs repulſam tulit L. Lentulus Crus, qui poſtero anno conſulatum geſsit; vt ſcribit ad Ciceronem Cœlius. Hoc anno ueritus Cæſar, ne ſe prouincia, & exercitu ſpoliatum conſulatum præſentē petere inimici ſui compellerent, L. Paullum conſulem, & C. Curionem tribunum pl. ante actionibus ſuis aduerſatum, magna mercede ſibi defenſores parauit. Cum de dimittendis Cæſaris exercitibus referretur, Curio ita aſſenſus eſt, ſi et ceteri quoque, (nimirum Pompeium notans, qui poſt conſulatum ſecundum in Hiſpania per legatos bellum gerebat, atque hoc etiam anno pro cos. ad urbem erat,) ab armis diſcederent, atque exercitus dimitterent. In eam ſententiam ne diſceſsio fieret, conſules & amici Pompeij impedimento fuerunt. ſenatus conſultum fit, ut ad bellum Parthicum legio vna à Cn. Pompeio, altera à C. Cæſare mitterentur. Cæſar Cn. Pompeio legionem primam remiſit, quam ab eo ex Pompeij numero acceperat, & ex ſuo numero quintam decimam. Atque ita duabus legionibus ſpoliatus eſt, quæ cum ad bellum Parthicum non eſſet neceſſariæ, Cn. Pompeio à Marcello conſule traditæ ſunt. Hirtius, & Dio, & Plutarchus.

De cenſoribus.

CENSORES in hunc annum refert Dio Ap. Claudium, & L. Piſonem Cæſaris ſocerum. Idē ab Ap. Claudio multos equites, & ſenatores nōtatos ſcribit inuito collega, libertinos, atque alios nobiles multos, atque inter ceteros C. Saluſtium hiſtoricum ſenatu eſſe motos. Ap. Claudij cenſoris meminit Cicero in epiſtolis ad Appium ipſum hoc anno ex Cilicia ſcriptis. item in libro de diuinatione primo, ita: Appius cenſor non ſatis ſcienter P. Ateium notauit, quod ementitum auſpicia ſubſcripſerit. Cæſar etiam libro primo de bello ciuili meminit L. Piſonis cenſoris Lentulo, & Marcello cos. Adijcit Dio neminem prudentem hoc tempore hunc magiſtratum affectaſſe, ne aut notandis ciuibus in odium, aut notis prætereundis, in populi reprehenſionem incurreret. cenſum actum inde quis ſuſpicari poterit, quòd ſcribit Plutarchus ante bellum ciuile CCCXX millia ciuium cenſa, cum anno DCCVI, Cæſare cenſum agente, dimidio minus inuenta ſint.

De re geſta à Cæſare pro cos. in Gallia.

CAESAR hoc anno nullum bellum geſsit, uerum operam dedit, ne ſub diſceſſu ſuo neceſsitatem ſibi aliquam imponeret belli gerendi. Itaque honorifice ciuitates appellando, principes maximis præmijs afficiendo, nulla onera noua imponendo deſeſſam tot aduerſis prœlijs Galliam conditione parendi meliorem facile in pace continuit. Ipſe hibernis peractis in Italiam profectus eſt, ut municipia, & colonias appellaret, quibus M. Antonij quæſtoris ſui commendaret ſacerdotij petitionem. T. Labieno Galliæ Togatæ præfecto in Treuiros ad exercitum redijt, neque aliud memorabile geſsit. Rufus Gallias, & Britanias decimo anno à Cæſare tributarias factas ſcribit. & Velleius: Galliæ ductu, auſpicijsque Cæſaris infractæ pene idem, quod totus orbis, ignauum conferunt ſtipendium.

DE COS. AN. DCCIIII.

HIC annus conſules habuit L. Lentulum, C. Marcellum. auctor Caſsiodorus, Appianus, Plutarchus, Hirtius, Florus, Cicero in epiſtolis. Dio hos conſules uocat L. Cornelium P.F. Lentulum,

tulum, C. Claudium M. F. Marcellum. In fragmentis Capitolinis eſt etiam C. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS. Hic eſt L. Lentulus Crus, qui prioribus comitijs repulſam tulerat, auctore Cœlio. Significat etiam Hirtius lib. VIII, Ser. Galbam præteritum his comitijs, cum ait: Inſolenter aduerſarij Cæſaris gloriabantur L. Lentulum, & C. Marcellum conſules creatos, qui omnem honorem, & dignitatem Cæſaris expoliarent, ereptum Ser. Galbæ conſulatum, cum is multo plus gratia, ſuffragijsq; ualuiſſet, quòd ſibi coniunctus, & familiaritate, & neceſſitudine legationis eſſet.

De bello ciuili Cæſaris, & C. Cæſare dictatore.

QVOD prioribus duobus annis ab aduerſarijs Cæſaris obtineri non potuit, initio huius anni perfectum eſt. Etenim in ſententiam Scipionis Metelli ſenatus conſultum factum eſt, ut ante certam diem Cæſar exercitum dimitteret; ſi non faceret, eum aduerſus remp. facturum uideri. interceſsit M. Antonius, Q. Caſsius tribuni pl. Itaque de imperio Cæſaris, & de tribunis pl. intercederentibus grauiſsime, acerbiſsimeq; decretum eſt. factum etiam ſenatus conſultum eſt ante diem VII id. Ian. darent operam conſules, prætores, tribuni pl. quique conſulares eſſent ad urbem, ne quid reſp. detrimenti caperet. Profugiunt ſtatim ex urbe tribuni pl. ſeq; ad Cæſarem, qui Rauennæ eo tempore erat, expectabatq; ſuis poſtulatis reſponſa, conferunt. Poſt ſenatus conſultum fit, uti pecunia Pompeio ex ærario detur; prouinciæ conſulares Syria, & Gallia priuatis decernuntur; reliquæ prætoriæ; Scipioni obuenit Syria, L. Domitio Gallia, in reliquas prouincias prætores mittuntur, paludatiq; uotis nuncupatis exeunt, tota Italia delectus habentur, arma imperantur, pecuniæ à municipijs exiguntur. Cæſar cũ inimicorũ decretis, tum uerbis Antonij, & Caſsij incitatus, exercitum ad ſuam dignitatem aduerſus inimicos ſuos defendendam hortatus, traiecto Rubicone Ariminum, quod extra prouinciam eius erat, proficiſcitur. Idem ubi miſſis ultro citroq; de pace legatis, res conuenire non potuit, exercitu Piſaurum, Fanum, Anconam occupat, Tignium recipit, & Auximum. Quibus rebus magnus Romæ terror coortus, Roma conſules, atque optimates omnes profugerunt. Interim Picenum Cæſar percurrit, Aſculum à Lentulo Spinthere deſertum recipit, Corfinij, quod à L. Domitio Ahenobarbo tenebatur, vnà cum ipſo Domitio, quem tamen dimiſit, potitur. His rebus auditis Pompeius Luceria proficiſcitur Canuſium, atque inde Brunduſium, Brunduſio autem munito in Epirum Dyrrhachium, quo conſules ante traiecerant, cum omnibus copijs, relicta Italia, traijcit. Cæſar eum perſecutus, cuſtodibus Brunduſio impoſitis, ad urbem redit. ibi concione aduocata iniurijs inimicorum expoſitis, animum ſuum egregium reip. recuperandæ, ac conſeruandæ aperit; pecuniaq; ex ærario, quanquam L. Metello tribuno pl. reclamante, extorta, M. Lepido urbi præfecto, in Hiſpaniam, quæ à legatis Pompeij poſt ſecundum, ut dixi, eius conſulatum L. Afranio, & M. Petreio tenebatur, profectus, Maſsiliam, quæ ſibi in itinere portas claudebat, obſedit. ac relictis in obſidione urbis eius legatis C. Trebonio, & D. Bruto, cum in Hiſpaniam perueniſſet, Afranium, & Petreium cum VII legionibus ad Ilerdam in deditionem accepit, atque ambos incolumes dimiſit. Hiſpanijs receptis Maſsilienſes duobus prœlijs naualibus deuicti, diuturna obſidione fatigati poteſtati ſe Cæſaris permiſerunt. Cæſar Maſsiliæ latam Romæ de dictatore creando legem; ſeq; à M. Lepido prætore dictatorem dictum cognouit. Placentiæ militibus ſeditionem mouentibus cohibitis Romam uenit. ſic Cæſar lib. primo de bello ciuili. at Dio ita: Cæſare reuertente ex Hiſpania M. Aemilius Lepidus, is qui poſtea triumuir factus eſt, prætor populo perſuaſit, ut Cæſarem dictatorem crearet, eumq; ſtatim dixit contra leges. is autẽ ubi in urbem uenit, magiſtratu inito, exulibus omnibus redeundi poteſtatem, præterquam Miloni, conceſsit, magiſtratus ſubrogauit, ſacerdotes ſuffecit, Gallis tranſpadanis ciuitatem dedit. quibus rebus actis dictatura ſe abdicauit. Plutarchus Cæſarem intra XI dies dictatura abijſſe, cum à ſenatu dictus eſſet, ait. Appianus eũ neque à ſenatu, neque à conſule, ſed à ſeipſo dictatorem factum ſcribit, uerum ſiue ad leuandam inuidiam, ſiue quòd eo magiſtratu non egeret, per XI tantum dies eam tenuiſſe. Qua de re ſic ipſe tradit lib. III: Cæſar his rebus, & ferijs Latinis, comitijsq; omnibus perficiundis XI dies tribuit, dictaturaq; ſe abdicat, & ab urbe profectus Brunduſium peruenit. Quantum autem ex Capitolinis fragmentis intelligi poteſt, creatus eſt ſine magiſtro eq. quod etiam ante fieri cœptum fuerat. Eodem anno P. Dolabella Cæſaris legatus à M. Octauio, & L. Scribonio Libone Dalmatia pulſus. C. Antonius ibidem captus eſt. C. Curio Siciliam M. Catone exacto occupauit, cumq; in Africam traieciſſet, ac proſpere aduerſus Atium Varum pugnaſſet, à Iuba rege Mauritanię Pompeianas partes tuente cum exercitu cæſus eſt. Dio, alij.

DE COS. AN. DCCV.

CASSIODORVS in hunc annum edit conſules C. Cæſarem II, & P. Seruilium; Dio C. Iulium C.F. Cæſarem II, P. Seruilium P. F. Iſauricum. Hi autem creati ſunt dictatore habente comitia Cæſare. ſic enim ipſe lib. III ſcribit: Dictatore Cæſare habente comitia conſules creantur Iulius Cæſar, & P. Seruilius Iſauricus. is enim erat annus, quo per leges ei conſulem fieri liceret. Idem ſcribit Plutarchus, Suetonius, & Appianus. Legem autem intelligit eam, qua vetabatur, ne quis intra decem annos iterum conſul fieret. P. Seruilius P. Seruilij F. eſt eius, qui primus Iſaurici cognomen inuenit, qui hoc anno conſulatum Romæ, Cæſare in Macedonia rem gerente, adminiſtrauit, ac M. Cœlio prætori ſeditiones in urbe nouarum ſpe tabularum ſolicitata plebe concitanti magiſtratum abrogauit. Is urbe pulſus Miloni exuli, qui fugitiuorum exercitū contraxerat, ſe coniunxit. Vterque, cū bellum molirentur, interempti ſunt. Dio, Appianus, alij.

De re geſta à C. Cæſare aduerſus Cn. Pompeium.

CN. POMPEIVS magnis ex omni Aſia copijs comparatis Theſſalonicæ hyemauit, ratus Cæſarem bello Hiſpanienſi diu occupatum aduerſus ſe hoc anno non eſſe exercitum adducturū. Cæſar autem exitu anni Roma profectus Brunduſium contendit, cumq; Epirum ipſam exiguo fere inimicorum teneri præſidio accepiſſet, in eam II non. Ian. traiecit. Eidem Orico, atque Apollonia receptis, Dyrrhachium petenti, ad flumen Apſum Pompeius, improuiſo eius aduentu accepto, ex Macedonia occurrit. qui cum ſibi pugnandum eſſe ſtatuiſſet, recenti Antoniani exercitus ad Cæſarem aduentu commotus, cum ſe perſequente Cæſare Dyrrachium recepiſſet, Cæſarem prœlio ita uicit, vt ille ob rei frumentariæ inopiam caſtra inde in Theſſaliam transferre coactus fuerit. Qua de cauſſa Pompeius imp. appellatus, magno eum animo perſecutus, in Pharſalia è regione ſubſtitit. Ibi ambobus exercitibus extremo congreſsis prœlio, Pompeius maxima accepta clade fugatus, cum ad mare perueniſſet, nauim conſcendit, atque in Aegyptum delatus, iuſſu regis Ptolemæi, auctore Theodoto præceptore, & Photino, occiſus eſt ab Achilla in nauicula, antequam in terram egrederetur, eodem die, quo de Mithridate, & Tigrane regibus triumpharat. Cornelia uxor, & Sex. Pompeius filius in Cyprum refugerunt. Cæſar poſt diem tertium inſecutus, cum ei Theodotus caput Pompeij, & annulum obtuliſſet, doluit, & illacrymauit. Appianus, Dio, Plutarchus, alij.

De Cæſare Dictatore II. *& conſulibus an.* DCCVI.

IN hunc annum C. Cæſarem Dictatorem cum magiſtro equitum M. Antonio creatum inuenio non ſolum in tabulis Capitolinis, ſed etiam apud Dionem, & Plutarchum. Dio quidem ita ſcribit: Populus R. audita Cn. Pompeij cæde, enixe operam dedit, ut Cæſari uictori quàm honorificentiſsima decreta fierent. ergo conſulatum in quinque deinceps annos, dictaturam non in ſex menſes, ut ante, ſed in annum, tribuniciam poteſtatem in perpetuum ei mandauit. Cæſar autem, quanuis extra Italiam eſſet, dictaturam ſtatim inijt, cum magiſtrum eq. M. Antonium nondum prætorium ſibi ſubrogaſſet, auguribus negantibus magiſterium equitum, niſi in ſex menſes poſſe mandari. In quo irridendi erant, quòd de dictatore contra leges in annum creato nihil dicerent, magiſtrum eq. in annum gerere magiſtratum indigne ferrent. Plutarchus autem hoc modo: Cæſar Alexandria recepta, & Pharnace in Ponto ſuperato in Italiam traiecit, & Romam uenit exitu eius anni, in quem Dictator iterum dictus fuerat, cum nunquam antea magiſtratus ille annuus fuiſſet. Itaque apud Dionem etiam Cicero obijcit Antonio, quòd magiſterium equitum in totū annum tenuerit, quod nemo ante fecerat. & ipſe Cicero in II Philippica, M. Antonium, ait, Cæſare ignaro, cum ille eſſet Alexandriæ, beneficio amicorum magiſtrum equitum eſſe conſtitutum. Quo autem titulo hanc dictaturam Cæſar ceperit, nemo tradit. Si autem ſequamur laudationem M. Antonij apud Dionem, in qua ille dictatorem aduerſus hoſtes Cæſarem creatum ait, rei gerendæ cauſſa factum dicemus. uerum funebres laudationes, ut inquit Cicero, corrupere Romanam hiſtoriam. ego non alia cauſſa dictaturam inuaſiſſe Cæſarem opinor, quàm ut ea poteſtate, quæ ſumma erat, omne ad ſe unum ius reip. traheret, quod ante multorum erat. quod poſteri eius ſublato iam à M. Antonio cos. dictatoris nomine, Imperatoris uocabulo expreſſerunt. Itaque imperandi cauſſa, factum notaui. Ceterum ineunte hoc anno, addit Dio, fœdum, ac miſerabilē prope fuiſſe urbis Romanæ aſpectum, nullis nec prætoribus, nec conſulibus deſignatis. & quanquá inquit,

inquit, M. Antonius magiſter equitum purpurea ueſte, & ſex lictoribus uſus ſpeciem quandam libertatis antiquæ referebat, tamen quia præſidijs militum ſeptus comitijs populi intererat, tyrannidem eam eſſe putabat ciuitas, cumq; ea magiſter equitum faceret, multo grauiora dictatorem ipſum eſſe facturum ſuſpicabatur. Paulo poſt profectus ab urbe Antonius præfectum urbis reliquit L. Cæſarem ſenem, quod nunquam ante factum fuerat a magiſtro equitum. Eodem autem hoc anno conſules fuerunt Q. Fuſius Calenus, & P. Vatinius. Hoc cum ex Capitolinis tabulis, tum ex hiſtoria Dionis cognoſcitur, apud quem ita ſcriptum eſt: Aegyptus recepta, & Pharnaces uictus eſt anno illo, quo Cæſar ipſe uere dictator iterum fuit, conſules autem exitu anni creati Calenus, & Vatinius eſſe dicebantur. Item in indice ita:

C. Iulius. C. F. Cæſar. Dict. II.		
M. Antonius. M. F.	Mag. eq.	conſules uero.
Q. Fuſius. Q. F. Calenus.		
P. Vatinius. P. F.		

Itaque Caſsiodorus, qui dictatorum non meminit, conſules in hunc annum edit Q. Fuſium, P. Vatinium. quanquàm non ſine librorum menda. De Vatinio autem cos. ita ſcribit Macrobius lib. II: In conſulatu Vatinij, quem paucis diebus geſsit, notabilis Ciceronis urbanitas circumferebatur. Magnum oſtentum, inquit, anno Vatinij factum eſt, quòd illo conſule nec uer, nec æſtas, nec autumnus fuit. Quærenti deinde Vatinio, quòd grauatus eſſet domum ad ſe infirmatum uenire, reſpondit: uolui in conſulatu tuo uenire, ſed nox me deprehendit. Hoc autem dictum in C. Caninium aptius cadit, quem poſt in unam noctem conſulem Cæſar creauit, ut infra dicemus. P. Vatinius ex conſulatu in Illyricum miſſus eſt à Cæſare, ut poſt in triumpho eius oſtendemus. L. Trebellius, & P. Dolabella tribuni pl. inter ſe de lege nouarum tabularum ferenda in urbe contenderunt. Qua de cauſſa cum plebs tumultuaretur, inductis à M. Antonio magiſtro eq. in urbem militibus, octingenti è plebe cæſi ſunt. Cæſar ueteranis cum ſeditione miſsionem poſtulantibus dedit. epitomæ, Dio, alij.

De re geſta à Cæſare in Aegypto, atque in Ponto.

BELLVM hoc anno geſsit Cæſar in Aegypto ad Alexandriam, in quo gerendo nouem (ut ait Appianus,) menſes conſumpſit. Geſsit autem id neque loco, neque tempore æquo, ſed hyeme, ac inops rerum omnium, & imparatus, anctore Suetonio, hac occaſione. Quo tempore ipſe Cn. Pompeium in Aegyptum perſecutus eſt, Ptolemæus puer cum ſorore Cleopatra, quam paucis ante menſibus regno expulerat, armis decertabat. Cæſar ad ſe pertinere exiſtimans, quòd conſul eſſet, de controuerſijs regum cognoſcere, ſibi placere dixit, Ptolemæum, & ſororem à bello diſcedere, & iure potius, quàm armis apud ſe de controuerſijs diſceptare. Itaque Cleopatræ (cuius etiam amore captum fuiſſe eum ferunt) & Ptolemæo maiori Aegyptum, Arſinoæ, & Ptolemæo minoribus Cyprum adiudicauit. Photinus autem regni pueri procurator grauiter ferens, Cleopatram in ſocietatem Aegyptij regni ueniſſe, per Achillam exercitum in Cæſarem comparat. Qui exiguitate copiarum eius fretus, Alexandriam adortus à Cæſare repellitur. Arſinoe uacuam regni poſſeſsionem ſperans ſe ex regia ad Achillam traiecit, & una bellum adminiſtrare cœpit. Photinus interea à Cæſare, Achilla poſt ab Arſinoe, orta inter eos de principatu diſcordia, per Ganymeden, ad quem imperium delatum erat, eſt interſectus. Hoc bello his Cæſar detrimentis affectus eſt. primum aquarum uſu fiſtulis inciſis ab hoſtibus ſpoliatus eſt, deinde cum claſſis eius diriperetur, facibus, quibus inſignis illa etiam Ptolemæi bibliotheca flagrauit, hoſtes propulſare coactus eſt. poſt commiſſa ad Pharum pugna, cum quandam nauiculam, ut ſuis operam ferret, conſcendiſſet, ab hoſtibus oppreſſus ſe è nauicula eiecit, ac natans uix ad ſuos incolumis redijt. Poſtremo autem cum rex Ptolemæus ab eo ad Aegyptios ſpe fœderis feriendi miſſus apud eos manſiſſet, Cæſar ſummo cum ijs prœlio decertauit, in quo rex cum magna Aegyptiorum parte deletus, Arſinoe capta eſt. Qua uictoria parta Cæſar Cleopatræ, & fratri eius minori Ptolemæo regnum Aegypti tradidit; atque in Pharnacem Boſpori regem ſe contulit. Hic enim cum à Pompeio bello Mithridatico Boſpori Cimmerij rex conſtitutus eſſet, captato tempore, quo Romani inter ſe armis contendebant, patrij recuperandi regni cupidus Cholchida, & Armeniam, & Cappadociæ, & Ponti partem in poteſtatem adduxit; Domitium Caluinum à Cæſare ad eius conatus comprimendos miſſum profligauit; atque hac uictoria ferox reliquas Ponti partes expugnata Amiſo occupauit. Hinc cum in Boſporum ad domeſticos tumultus ſedandos rediret, accepto Cæſaris in ſe ex Aegypto impetu ſibi ſubſiſtendum ratus, cum eo ad Zeliam congreſſus uno prœlio fugatus, cum in Boſporum profugeret, ab Aſandro Boſporani tumultus auctore eſt

necatus

necatus. Quo factum eſt, ut merito Cæſar gloriatus ſit, ſe ita cum Pharnace pugnaſſe, vt eadem hora uenerit, uiderit, & uicerit. Cæſar, Hirtius, Dio, Appianus, Plutarchus.

De triumpho M. Aemilij Lepidi pro pr. ex Hiſpania.

Hoc anno M. Lepidum ex Hiſpania triumphaſſe tradit Dio lib. XLIII, his verbis: Cæſar ubi primum à M. Lepido prætore dictator dictus eſt (id autem biennio ante factum eſt.) ipſum ſtatim poſt præturam in citeriorem Hiſpaniam miſit, & reuerſum triumpho ornauit, cum tamẽ ille non ſolum neminem uiciſſet, ſed ne omnino quidem pugnaſſet; hoc titulo, quòd rebus à Longino, & Marcello geſtis interfuiſſet. Itaque Lepidus in triumpho nihil aliud tulit, quàm pecunias, quibus ſocios ſpoliarat. Hoc modo extulit Lepidum Cæſar, eundemq; ſibi conſuli collegam, dictatori magiſtrum equitum ſubrogauit. De rebus autem à Q. Caſsio Longino, & M. Marcello quæſtore, Cæſare, & Seruilio cos. geſtis idem tradit lib. XLII. ſcriptum eſt etiam in epitoma CXI ita: Propter Q. Caſsij (ſic enim legendum, non Catuli) prætoris auaritiam crudelitatemq; Cordubenſes in Hiſpania cum duabus Varianis legionibus à partibus Cæſaris deſciuerunt. Probant etiam hunc triumphum Capitolini faſti, in quibus M. Lepidum anno DCCX triumphaſſe II ex Hiſpania ſcriptum eſt.

DE COS. AN. DCCVII.

De magiſtratibus huius anni non eadem ſentiunt ij, qui Capitolinos magiſtratus digeſſerũt, & qui annales Romanos ſcripſerunt. Nam illi Cæſarem dictaturam ſecundam in annum tantum priorem geſsiſſe putant, hoc autem anno duntaxat conſulatum cum M. Lepido adminiſtraſſe; hi uero Cæſarem hoc anno dictaturam tertiam, & conſulatum tertium cũ M. Lepido geſsiſſe aiunt; ita vt Cæſar hoc anno III dictator fuerit, poſtero IIII, tertio V. Ergo omnis in eo quæſtio poſita eſt, an Cæſar quater, an quinquies dictator fuerit. Verba eorum primũ apponam, poſt quid ipſe ſentiam, adſcribam. Dio ita lib. XLIII: Poſtero uero anno dictaturam quoque vna cum conſulatu, utrunque tertium geſsit, collega ſibi ſubrogato in utroque magiſtratu M. Lepido. & in indice libri hoc modo:
C. Iulius C. F. Cæſar dictator cum M. Aemilio Lepido mag. eq. & cos. III cum Aemilio Lepido. Idem ſentire uidetur Suetonius, cum ſcribit: Cæſar tertium, & quartum conſulatum titulo tenus geſsit, contentus dictaturæ poteſtate cum conſulatibus decretæ, atque utroque anno binos conſules ſubſtituit ſibi in ternos nouiſsimos menſes, ita ut medio tempore comitia nulla habuerit, præter tribunorum, & ædilium plebis, præfectosq; pro prætoribus conſtituerit, qui præſente ſe res urbanas adminiſtrarent. Omnino ergo Suetonius cum Dione ſentire uidetur, præterquam quòd in ternos etiam huius anni nouiſsimos menſes binos conſules ſibi ſuffeciſſe eum ſcribit; quod nemo prodidit. Dio autem adijcit conſulem eum non niſi extremo hoc anno cum M. Lepido eſſe creatum. Hirtius etiam libro V auctor eſt, Cæſarem Africa recepta (recepit autem hoc anno) dictatorem fuiſſe III, deſignatum IIII. A Capitolinis autem lapidibus ſtat etiam uetuſtiſsimus alter lapis, qui quondam Romæ fuit in hortis Colotianis, in quo multi conſules horum temporum magna diligentia deſcripti ſunt, qui Cæſarem quater tantum dictatorẽ prodit; & fortaſſe etiam Plutarchus, qui inquit: Pharnaces uictus eſt exitu eius anni, quo Cæſar iterum dictator cum M. Antonio fuit. nam in inſequentem annum conſul creatus eſt. item in Antonio: Cæſar III cos. deſignatus non Antonium, ſed Lepidum collegam ſibi aſciuit. & Eutropius, qui ita loquitur: Cæſar Pharnace uicto ſe Romam contulit, & tertio ſe conſulem fecit cum M. Aemilio Lepido, qui ei magiſter equitum dictatori ante annum fuerat. Ergo res ita habere uidetur. Anno DCCIIII pulſo Italia Pompeio Cæſar dictatura in ſex menſes capta poſt XI dies abdicauit. anno DCCV uicto, occiſoq; Pompeio, quo anno conſulatum cum Seruilio geſsit, decreta eſt ei dictatura altera in annum, quam poſtero anno cum M. Antonio magiſter equitum geſsit. eodemq; anno, Scipione, & Iuba in Africa ſuperatis, decreta eſt ei dictatura tertia in X annos, quam anno DCCVIII cum M. Aemilio Lepido geſsit. eodemq; anno uictis in Hiſpania Pompeij filijs dictatura quarta ei in perpetuum mandata eſt, quam geſsit anno DCCIX cum M. Lepido magiſtro equitum II. M. Lepidus anno DCCIIII præturam geſsit, Cæſare, & Dione auctoribus. Lapidis Colotiani exemplum ad amuſsim deſcriptum hoc loco placuit interponere; quòd eius ſæpe teſtimonio ſequentes faſtos confirmaturi, ac expleturi ſumus.

C. IVLIVS. CAESAR. IIII. SINE CONLEGA DIC.
SVF Q. FABIVS. MAXIM. C. TRLBONIVS C. F.
C. CANINIVS C. F.
VLIVS. CAESAR. DICT. IV. M. AEMILIVS. M. EQ.
C. IVLIVS CAESAR. V. M. ANTONIVS M. F.
SVF. P. CORNELIVS P. F.
C. VIBIVS C. F. PANSA. A. HIRTIVS A. F.
SVF C. IVLIVS. CAESAR SVF Q. PEDIVS Q. F.
C. CARRINAS C. F. P. VENTIDIVS P. F.
EMILIVS. M. ANTONIVS. IMP. CAESAR IIIVIR. R. P. C.
EX A. D. V. K. DEC. AD PR. K. IAN. SEX.
MVNATIVS L. F. M. AEMILIVS M. F.
ANTONIVS. P. SVLPICIVS CENS. LVST. N. F.
ANTONIVS P. SERVILIVS P. F.
N. DOMITIVS M. F. C. ASINIVS CN. F.
VF. L. CORNELIVS. SVF. P. CANIDIVS P. F.

De re geſta à C. Cæſare cos. in Africa.

C. CAESAR Pompeio fugato, Aegypto ſubacta, Pharnace ſuperato, extremo anno, quo dictator iterum fuit, Romam redijt; atque haud ita multo poſt media hyeme, IIII K. Ian. contra Scipionem, & Iubam Mauritaniæ regem in Africam exercitum duxit. in quam poſt pugnam Pharſalicam P. Scipio, & M. Cato ſe receperant, atque ibi partes Pompeianas, dum Cæſar in Aegypto moratus eſt, Iuba ſocio adiuncto, confirmarant; cum earum imperium ad P. Scipionem delatum, Vticæ autem tutela, & cuſtodia M. Catoni mandata eſſet. Ibi Scipio prœlijs aliquot ſecundis elatus, collatis ad Tapſum cum Cæſare ſignis, in fugam cum exercitu coniectus; Afranij, & Iubæ caſtra eodem impetu uictoriæ à Cæſare capta, ac direpta ſunt. Inde cum citato curſu Cæſar Vticam contenderet, ut uiuum Catonem in poteſtatem adduceret, eum, audita ſuorum clade ſibi mortem conſciuiſſe inuenit. Poſt prœlium Petreius Iubam, ſeq; interemit. Scipio in naue circumuentus, honeſtæ morti uocem quoque adiecit; quærentibus enim hoſtibus imperatorem, dixit: Imperator bene ſe habet, atque ſe percuſſum in fluctus intulit. Fauſtus, & Afranius, cum in poteſtatem ueniſſent, occiſi ſunt. Catonis filio uenia data eſt. Cæſar Romam exercitum deportauit. ob has res ei ſupplicatio XL dierum decreta eſt. Dio, Appianus, Hirtius, alij. Hoc bello Numidia, quæ in poteſtate regis fuerat, in prouinciæ formam redacta eſt, Hirtio, Appiano, & Velleio auctoribus. quanquam apud Velleium inſignis labes eſt. ſic enim vulgo legitur: Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit uiſa uiciſſet poſt bellum Antiochinum Cn. Manlius Vulſo Gallogræciam, loquebatur de Cæſare, à quo Gallia prouincia facta erat. inde pergit: Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Iſauricus, & poſt bellum Antiochinum Cn. Manlius Vulſo Gallogræciam. ſic enim hiſtoriæ veritas legendum admonet.

De IIII triumphis C. Cæſaris, Gallico, Alexandrino, Pontico, Africano.

EODEM anno Cæſar Romam ex Africa reuerſus quatuor triumphos in urbem inuexit, ut Dio, Appianus, Plutarchus, & Suetonius auctores ſunt. Nam Caſsiodorus eos in eum annum refert, quo ipſe cum Q. Fabio cos. fuit. Suetonius quater eodem menſe interiectis diebus, itemq; Dio, & Appianus triumphatum referunt. Florus autem, cum poſt Hiſpanienſem uictoriam, quam Cæſar poſtero anno rettulit, horum triumphorum mentionem fecerit, ſatis indicare uidetur, hos triumphos non hoc anno, ſed ſequenti fuiſſe actos. Triumphauit autem ex Gallijs, ex Aegypto, ex Ponto, ex Africa. De Gallico triumpho ſic Suetonius: Primum, & excellentiſsimum triumphum egit Gallicum, cuius die Velabrum præteruehens pene curru excuſſus eſt, axe defracto. & Florus: Primum de Gallia triumphum tranſmiſerat Rhenus, & Rhodanus, & ex auro captiuus Oceanus. Hoc triumpho narrat Dio, & Suetonius milites Cæſaris inter carmina, qualia currum proſequentes iculariter canunt, etiam id pronunciaſſe.

Gallias Cæſar ſubegit, Nicomedes Cæſarem.
Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias.
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

Quod iniquo animo à Cæſare latum tradit Dio, qui idem Vercingetorigem Gallorum regem in

triumpho

triumpho ductum, poſt necatum ait; in triumpho autem Aegyptio grauiter animos populi Ro. affeciſſe Arſinoen reginam ductam, quanquam poſt à Cæſare fratrum rogatu dimiſſam; in triumpho Pontico titulum præ ſe tuliſſe, cum his verbis: Veni, Vidi, Vici, cum celeritatem uictoriæ notare uellet. Ex Africa autem triumphauit, non ut de victis ciuibus, quod nemo ante fecerat, ſed tanquam de Iuba rege. quo in triumpho grauiter tulit populus R. imagines ciuium Romanorum, qui uicti fuerant, & eorum caſus deſcriptos transferri; ut Cæſaris, Scipionis, Afranij, & aliorum. Iuba regis filius, is qui hiſtoriam ſcripſit, captiuus in hoc triumpho ductus eſt. Ac reliquos quidem triumphos ex uetere inſtituto egit, vltimo autem die, poſtquam cœnatum eſt, ipſe in ſuum forum calceatus, & varijs floribus coronatus uenit, atque inde domum uniuerſo populo proſequente, & multis elephantis lampadas ferentibus ſe recepit. Ita Dio. Adijcit de horum triumphorum ornatu Velleius, Gallici triumphi apparatũ ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini teſtudine, Africi ebore, Hiſpanienſis argento raſili conſtitiſſe. Idem triumphis actis magnis populum congiarijs affecit, ludos fecit, epulum dedit, gladiatores, & naumachiam ludis funebribus Iuliæ filiæ edidit, ædem Veneri Genitrici prœlio Pharſalico uotam dicauit, forũ Iulium extruxit iudicia equitibus, & ſenatoribus communicauit, prætorijs prouincijs annum, conſularibus biennium ſtatuit, annum ordinauit, ſenatum ſuppleuit, patricios adlegit. Dio, Appianus, Plutarchus, Suetonius.

De cenſu à C. Cæſare acto.

Africa à Cæſare ſubacta ſingulares ei à ſenatu honores decretos inuenio apud Dionem. in primis autem XL dierum ſupplicationem, triumphos quatuor, dictaturam in decennium, atque, vt moribus præfectus eſſet in triennium. eo enim nomine eum potius, quàm cenſorem, appellandum eſſe putauerunt. quòd cenſoris nomen parum ei decorum eſſe exiſtimarent. Itaque cum hoc anno cenſum egiſſe, ac pro CCCXX millibus ciuium, quæ ante ciuile bellum cenſa eſſent, CL millia tantum, reliquis bello ciuili confectis inueniſſe. Cum autem ipſe ciuium paucitatem ex cenſu cognoſceret, præmia ijs, qui liberos multos procreaſſent, propoſuiſſe. Hæc etiã Appianus. Suetonius autem ita: Recenſum populi nec more, nec loco ſolito, ſed uicatim per dominos inſularum egit. ac ne qui noui cœtus recenſionis cauſſa moueri quandoque poſſent, inſtituit quotannis in demortuorum locum ex ijs, qui recenſiti non eſſent, ſubſortitio à prætore fieret. Huius cenſuræ non meminerunt ij, qui Capitolinas tabulas deſcripſerunt; quia extraordinarius hic Cæſaris honos fuit. non enim cenſor, ſed præfectus morum appellatus eſt, neque duo (ut ante) cenſores, ſed unus duntaxat cenſum egit, neque in XVIII menſes, ſed in tres annos creatus eſt. Hinc Cicero etiam in epiſtolis Cæſarem præfectum moribus appellat.

De Ceſare dictatore III, *& conſulibus an.* DCCVIII.

Caesarem dictatorem III cum M. Lepido magiſtro eq. in hunc annum reperio prodi ab ijs, qui Capitolinas, & Colotianas tabulas exararunt. à quibus diſſentit, ut dixi, Dio, qui hoc anno Cæſarem dictatorem IIII, Lepidum magiſtrum equitum II tradit; atque ipſum Lepidum in conſulatu, quem cum Cæſare geſſit, ſe ipſum magiſtrum equitum contra leges renunciaſſe. Hæc de dictatore. De conſulibus vero hæc. Extat in indice Dionis ſcriptum, in eundem annum Cæſarem dictaturam quartam, & conſulatum quartum ſine collega geſſiſſe. in ipſius autem hiſtoriæ expoſitione comperio Cæſarem quartum conſulatum ſtatim iniſſe, neque tamen uſque ad extremum annum geſſiſſe, uerum ubi in urbem ex Hiſpania reuerterit, abdicaſſe, ac Q. Fabium Maximum, & C. Trebonium ſibi in reliquum anni ſuffeciſſe. Dionis autem verba de Cæſare IIII conſule ſolo non abhorrent ab ijs, quæ in fragmentis Capitolinis ſcripta ſunt. in quibus apparet Cæſarem IIII conſulem fuiſſe (vt ego interpretatus ſum) ſine collega. nam liber Cuſpiniani caesarem etiam conſulem IIII ſolum prodit. Appianus item, & Plutarchus meminerunt Cæſaris, qui IIII cos. deſignatus in Hiſpaniam duxit exercitum. Q. Fabium trimeſtrem cos. uocat Suetonius. Addit præterea Dio, Cæſarem, mortuo Q. Fabio cos. ultimo anni die, in reliquas horas C. Caninium conſulem declaraſſe. Qua de re ſic Cicero ad Curium lib. VII: In campo cum hora ſecunda comitijs quæſtorijs inſtitutis ſella Q. Maximi, quem illi conſulem eſſe dicebant, poſita eſſet, eo mortuo nunciato ſella ſublata eſt. Ille autem, qui comitijs tributis eſſet auſpicatus, centuriata habuit; conſulem hora ſeptima renunciauit, qui uſque ad K. Ian. eſſet, quæ eſſent futuræ mane poſtridie. Ita Caninio conſule ſcito neminem prandiſſe. nihil tamen eo conſule mali factum eſt. ſuit enim mirifica uigilantia, qui toto ſuo conſulatu ſomnum non uiderit.

derit. Hinc Suetonius dixit: Prid. K. Ian. repentina conſulis morte ceſſantem honorem in paucas horas petenti dedit. & Macrobius lib. II: Caninius Rebilus, qui uno die, ut Seruius rettulit, conſul fuit, roſtra cum aſcendiſſet, pariter honorem inijt conſulatus, & eierauit. quod Cicero gaudens omni occaſione urbanitatis increpuit: λογοθεωρητός eſt Caninius conſul. Deinde: Hoc conſecutus eſt Rebilus, vt quæreretur, quibus conſulibus conſul fuerit. dicere præterea nõ deſtitit: Vigilantem habemus conſulem Caninium, qui in conſulatu ſuo ſomnum non vidit. Idẽ lib. VII: Sunt alia ſcommata minus aſpera, ut Tullius in conſulem, qui uno tantum die conſulatum peregit. Solent, inquit, eſſe flamines diales, modo cõſules diales habemus. & in eundem: Vigilantiſsimus eſt conſul noſter, qui in conſulatu ſuo ſomnum non uidit. Eidemq́; exprobranti ſibi, quod ad eundem conſulem non ueniſſet, ueniebam, inquit, ſed nox me comprehendit. & Plinius lib. VII: Q. Fabius Max. in conſulatu ſuo prid. K. Ian. mortuus eſt. in cuius locum Rebilus paucisſimarum horarum conſulatum petijt. De Caninio Rebilo idem Suetonius, & Plutarchus in Cæſare. C. autem Trebonius is eſt, qui anno DCCV prætor urbanus cum M. Cœlio Rufo prætore contendit, quiq́; poſt in Cæſarem coniurauit. quem conſularem occiſum eſſe à Dolabella, & à Cæſare ad conſulare prouectum faſtigium ſcribit Velleius.

De honorarijs conſulibus creari cœptis.

Ex hoc anno, vt narrat Dio, honorarij conſules creari cœpti ſunt. Nam Cæſar, cum neque in annum, neque in reliquum anni ſpatium conſulatum geſsiſſet, ſed uiuens, ac nullis legibus, atque auſpicijs coactus abdicaſſet, alium, honoris eius duntaxat gratia, ſibi ſubrogauit. quo exẽplo multi alij inſequentibus deinceps annis non in totum annum, præter paucos, ſed alij in plures, alij in pauciores aut menſes, aut dies creati ſunt. ex quibus qui K. Ian. inierunt, ij tantum nomẽ anno dederunt; reliquorũ, qui in parte anni fuerunt, niſi forte memorabile aliquid geſſerunt, uix ulla conſeruata memoria eſt. Itaque eos ſe perſequuturum eſſe Dio negat. quos nos, quanta maxima diligentia potuimus, conquiſitos afferemus. hoc autẽ inſtitutũ auctum eſſe à triũuiris R.P.C. idem ait L. Marcio, C. Caluiſio cos. ut ipſi gratiæ cauſſa multos in eundem annum conſules deſignarent, qui in paucos menſes, aut etiam dies magiſtratum gererent. nam hoc tempore ſuffectos fuiſſe illos, qui ijs placuerunt, qui, ut in totum annum magiſtratum gererent, deſignati fuerant; poſt uero neminem in totum annum, uerum in alias, atque alias anni partes alios, atque alios cõſules fuiſſe deſignatos, qui paucis noti erant, ac propterea minores conſules uocabantur; idem autem in prætoribus etiam, & quæſtoribus factum eſſe; hoc enim ab ijs quæſitum, non ut ipſi domi poteſtatem haberent, ſed ut in faſtis magiſtratuum legerentur. quo etiam tempore obſcuriſsimi homines in ſenatum lecti ſunt.

De re geſta à Cæſare in Hiſpania cum filijs Cn. Pompeij, et triumpho eius.

Bellvm hoc anno à Cæſare geſtum eſt in Hiſpania cum filijs Cn. Pompeij Magni acerrimum, qui ibi exercitum maximum reparauerant, hac de cauſſa. Milites qui ſub Longino Cæſaris legato in Hiſpania meruerant, cum imperante illo ſeditionem feciſſent, ſuccedente ei C. Trebonio quieuerunt illi quidem, uerum metu Cæſaris ad Scipionem clam in Africam de defectione legatis miſsis, Scipionem ut in Hiſpaniam Cn. Pompeium Magni filium mitteret, impulerunt, qui, cum ad eos contenderet, Gymnaſijs ſubactis inſulis, morbo implicitus in itinere ſubſtitit. Milites interea comperta Scipionis in Africa clade, ueriti ne ante à Didio profligarentur, quem cum claſſe aduerſus ſe à Cæſare mitti audierant, quàm Pompeius accederet, T. Quinctio Scapula, & Q. Aponio ducibus lectis, Trebonium eiecerunt, atque Bæticam omnem ad defectionem ſolicitarunt. Interea Pompeius aduenîens cum ulterioris Hiſpaniæ potitus eſſet, dum Cæſar muneribus dandis in Italia detinetur, partim precibus, partim ui magna comparata manu prouinciam uaſtare cœpit. Iam enim ad eum Scapula imperium detulerat; & quicunque olim ſub Afranio ſtipendia fecerant, quique ex Africana pugna profugerant, Sextus frater, Varus, & Labienus, ei ſe adiunxerant. Cum autem crebris nuncijs in Italiã miſsis ciuitates inimicæ Pompeio auxilia ſibi poſtularent, C. Cæſar magnis itineribus in Hiſpaniam cum exercitu ſpatio dierum XXVII venit. neque enim Q. Pedius, aut Q. Fabius Max. quos legatos ante exercitui præfecerat, iam Pompeij impetum ſuſtinere poterant. Varo à Dio ad Crantiam nauali prœlio uicto; obſidente Vllam Cn. Pompeio, Cæſar aduenit. Is adducto ad Cordubam, quæ à Sex. Pompeio tenebatur, exercitu, Cnæum ab Vlla, quam prope ceperat, auocauit. ipſe Atteguam circumuallatam obſedit. eò Pompeius accurrens equitatum Cæſaris circumuentum prope concidit. Attegua poſt à Cæſare

capta

capta eſt a. d. XI K. Mart. ipſe Imp. appellatus eſt. deinde Corduba, poſt Hiſpalis, poſtremo Munda prid. id. Aprilis in poteſtatem Cæſaris peruenerunt. Is ultimo prœlio ad Mundam deſperatis rebus etiam de nece cogitaſſe dicitur. Cn. Pompeius, cum ex prœlio effugiſſet, deprehenſus, ac interfectus eſt. Cæſar uniuerſa recepta Hiſpania, ac bellis ciuilibus omnibus confectis Romam deceſsit. Hac uictoria ei decretæ ſunt quinquaginta dierum ſupplicationes, atque triumphus quintus; quo triumpho nihil eſſe populo Ro. potuit grauius. etenim de ciuibus actus eſt, non de Hiſpanis. Dio, Appianus, Hirtius, Plutarchus, alij. Velleius reuerſum Cæſarem ex Hiſpania ait menſe Octobri. Cum autem triumphus Q. Fabij Maximi hoc anno III id. Oct. poſt Cæſaris triumphum actus ſit, facile intelligi poteſt, paulo ante eum diem Cæſarem triumphaſſe. Plinius lib. XIIII, cap. XV: Cæſar Hiſpanienſi triumpho Chium, & Falernum dedit.

De triumphis Q. Maximi conſulis, Q. Pedij pro cos. ex Hiſpania.

POST Cæſarem Q. Maximum de Hiſpania triumphaſſe, docet Quinctilianus lib. VI, cum ait: Chryſippus, cum in triumpho Cæſaris eburnea oppida eſſent tranſlata, & poſt dies paucos Fabij Maximi lignea, thecas eſſe oppidorum Cæſaris dixit. Q. Fabium Maximum conſulem, Q. Pedium pro cos. de Hiſpania hoc anno, III id. Octobris illum, hunc idib. Decemb. triumphaſſe ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. Hos Cæſar in Hiſpaniam aduerſus Pompeium cum exercitus parte præmiſerat, Itaque eos Dio prætores, ac pro prætores appellat. Quanquam autem ipſi per ſe rem non bene geſſerunt, tamen eos triumphare Cæſar uoluit, ut de ciuibus Ro. in Hiſpania uictis tres triumphi agerentur. in quo maxime populi R. animum perculit, ut ait Dio; qui idem hos ligneis oppidorum imaginibus riſum mouiſſe populo ſcribit. Hinc Plinius libro XXXV, cap. IIII, Q. Pedium triumphalem, & conſularem uocat. eſt enim poſt conſul cum C. Cæſare Diui F.

De Cæſare Imperatore appellato, et alijs honoribus ei habitis.

CAESAR uictis Pompeij in Hiſpania filijs, atque omnibus ciuilibus bellis confectis nouos quoſdam, ac ſingulares honores ſibi decerni à ſenatu paſſus eſt. in primis autem, ut pater patriæ diceretur, conſul in decennium (quem tamen honorem poſt aſpernatus eſt) dictator in perpetuũ eſſet, ſacroſanctus haberetur, Quinctilis menſis à ſuo nomine Iulius appellaretur, comitia etiam tributa in poteſtate haberet, in acta ſua magiſtratus ineuntes iurarent, poſtremo etiam, ut Imperator appellaretur. Imperatorem autem intelligi uoluerunt, non eum, qui re bene geſta id nominis uel militari ſtudio, uel ſenatus auctoritate conſequutus, ſed qui potentiam, & auctoritatem in rep. ſummam adeptus eſſet. Quo nomine ipſe primus, ac deinde filij, & nepotes eius S. C. affecti ſunt, quod prænomen appellat Suetonius, cum ait: Tiberius prænomen Imperatoris recuſauit. Quo factum eſt, ut qui poſt eum ſummum ius in rep. obtinuerunt, Imperatores appellati ſint. neque uero priſca illa, & militaris Imperatoris appellatio antiquata eſt. ea enim ornabantur, cum rem proſpere in bello geſsiſſent. Itaque notas etiam rei ſæpius bene geſtæ addebant, cum II, III, aut IIII ſe imperatores ſcriberent. vt apud Ioſephum lib. XIIII antiquitatum. C. Cæſar Imp. III, cos. V. dictator perpetuus. & in antiquo epigrammate, hoc: IMP. CAESAR DIVI F. AVG. PONT. MAX. COS. XIIII. IMP. XX. TRIB. POT. XXXVII. P. P. itemq; in alijs de quibus poſt dicemus. Cicero etiam in Philippicis obiecit Antonio, quòd aſcribi in faſtis ad Lupercalia iuſſerit. C. CAESARI DICTATORI PERPETVO M. ANTONIVM CONSVLEM POPVLI IVSSV REGNVM DETVLISSE. Quemadmodum autem Cæſari imperatoris nomine ſummum in rep. ius, & imperium traditum eſt, ſic dictatura eidem, ut ſummam haberet in rep. auctoritatem, mandata eſt. neque enim aut rei gerendæ, aut ſeditionis ſedandæ, aut comitiorum habendorum, aut ulla alia legitima cauſſa dictatorem eum factum accepimus. ex quo intelligi poteſt, ut altiſsimum auctoritatis in rep. faſtigium obtineret, eum dictatorem eſſe creatum. quod ipſi hoc uerbo Imperandi uoluiſſe exprimere uidentur. Itaque ego ſilentibus in tanta re Romanis annalibus eum II, III, & IIII dictatorem imperandi cauſſa, ideſt, ut ſummo iure, atque maximo in rep. imperio uteretur, eſſe creatum ſcripſi. nam primam dictaturam comitiorum habendorum cauſſa cepit.

De Cæſare

De Cæſare dictatore IIII, conſule V. ann. DCCIX. & magiſtris eq. & coſ.

DIO in hunc annum Cæſarem dictatorem V cum M. Aemilio Lepido magiſtro eq. edit; tabulæ autem Capitolinæ, & Colotianæ eum dictatorem IIII profitentur. De magiſtro equitum ſcribit Appianus, Cæſarem ſe cum M. Antonio magiſtro eq. conſulem renunciaſſe, ac M. Lepidum, qui Hiſpaniam per legatos adminiſtrabat, pro Antonio ſibi magiſtrum equitum cooptaſſe. Dio autem Cæſarem conſules in biennium proximum deſignaſſe, & ipſum utroque anno dictaturam fuiſſe geſturum, cumq́; ille alium quendam magiſtrum equitum dixiſſet, Octauium etiam, quanquam adoleſcentem, dixiſſe. Cum autem Antonius toto anno conſulatum geſturus eſſet, ac ipſe Lepidum Galliæ Narbonenſi, & Hiſpaniæ citeriori præfeciſſet, duos pro ijs alios ſeorſum utrunque magiſterium equitum gerere uoluiſſe. Quibus ex uerbis hunc ſenſum elicio. Cæſarem in Antonij locum dixiſſe magiſtrum eq. M. Lepidum. at uero cum Lepidus in Hiſpaniam & Galliam paludatus exiturus eſſet, tertium quendam magiſtrum eq. atque etiam quartum ſibi cooptaſſe. tertium autem fuiſſe C. Octauium, qui initurus erat, ubi primum Lepidus paludatus exiret. quartum Cn. Domitium Caluinum, qui cum eſſet in inſequentem annum deſignatus, interfecto Cæſare dictatore, non inijt. Huius autem facti hanc cauſſam Dio reddit, quòd cum Cæſar multis ſe debere ſentiret, his honoribus eorum beneficia compenſare uoluerit. Itaque Appianus etiam ait: Octauius magiſter equitum factus in annum à Cæſare fuerat, ex quo Cæſar amicos hoc honore afficiens annuum eum reddiderat. Plinius libro VII: Repulſa Auguſti in magiſterio equitum apud auunculum, & contra uoluntatem eius prælatus Lepidus. Quod autem in fragmentis Capitolinis, quæ ante diuulſa à me coniuncta ſunt, eſt: PALVDATVS, id eò pertinet, quod ſcribit Dio, M. Lepidum tum ad urbem cum exercitu, & imperio fuiſſe. erat autem exiturus in Galliam ulteriorem, & Hiſpaniam citeriorem, quas ei decedens à bello Hiſpanienſi Cæſar tribuerat, cum ulteriori Hiſpaniæ C. Aſinium Pollionem præfeciſſet. Hæc de dictatore, & magiſtris eq. De conſulibus autem hæc accepimus. Cæſarem una cum M. Antonio dictaturam quintam, & conſulatum quintum geſſiſſe Dio, Appianus eundem ſe cum M. Antonio conſulem creaſſe ſcribunt. In hunc item annum Cæſarem V, & M. Antonium prodit Caſsiodorus. Eorum meminit quoque lib. primo Macrobius. Quinctilis inquit, menſis Iulius uocatus eſt in honorem Iulij Cæſaris dictatoris, legem ferente M. Antonio M. F. coſ. quòd hoc menſe a. d. IIII id. Quinctilis procreatus ſit. In Capitolinis præterea, & Colotianis tabulis ſcriptum eſt, C. Cæſarem V cũ M. Antonio M. F. conſulem fuiſſe. Cæſari autem ſuffectum P. Cornelium P. F. Hic autem fuit P. Cornelius Dolabella, quem etiam Cæſar, ſi uixiſſet, ſibi fuit ſubſtituturus. Hic ad conſulatum peruenit nondum prætorius Dione, XXV annos natus, Appiano auctoribus. Tradit Plutarchus Cæſarem V conſulem M. Antonium ſibi collegam cooptaſſe. cum autẽ ſibi Dolabellam ſufficere vellet, eaq́; de re ad ſenatum rettuliſſet; Antonium oratione obſtitiſſe; poſt autem cum iterũ Cæſar renunciari Dolabellam conſulem iuſsiſſet, obnunciante Antonio, Cæſarem incœpto deſtitiſſe. Interfecto autẽ Cæſare Antonium, ſcribit Dio, Dolabellam collegam ſibi adiunxiſſe, ueritum, ne ſeditio oriretur, ſi eum repudiaſſet. Appianus Dolabellam, qui in reliquum tempus anni, ubi Cæſar in Parthos paludatus exiſſet, conſul futurus erat, Cæſare occiſo, ſtatim ait inijſſe. Vnde Velleius: Dolabella, cæſo Cæſare, quem ſubſtiturus ſibi conſulem Cæſar deſignauerat, faſces, atque inſignia corripuit. Dolabellæ Syria, Antonio à ſenatu Macedonia, à populo citerior Gallia decreta eſt.

De ouatione C. Cæſaris dict. IIII.

C. CAESAREM dictatorem IIII VII K. Febr. ex monte Albano ouantem urbem iniſſe inuenio ſcriptum in Capitolinis triumphis, eumq́; triumphum ſextum Cæſaris appellari. Hoc eſt autem id, de quo ſcribit Dio; permiſſum eſſe inter alios honores Cæſari, ut poſt ferias Latinas in urbem ex monte Albano inueheretur, ideſt, ut ipſe ait, ἐκ τοῦ ἀλβανοῦ ἐς τὴν πόλιν ἐσελαύνειν. unde etiam paulo poſt: ἐς ἱππεύοντα αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀλβανοῦ βασιλέα τινὲς ὠνόμασαν. quo in loco uereor, ne legendum ſit. ἐς ἱππεύοντα αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀλβανοῦ. ut ſit: Eundem in urbem equo uectum ex Albano regem quidam appellarunt. ſiquidem ita ſcribit Plutarchus: Καὶ καταβαίνοντος ἐξ ἄλβης καίσαρος εἰς τὴν πόλιν ἐτόλμησαν αὐτὸν ἀσπάσασθαι βασιλέα. i. Quin etiam Cæſarem ex Alba in urbem deſcendentem regem ſalutare auſi ſunt. Dixi autem ſupra, quemadmodum equo uehi uſurpetur à Dione, pro ouantem inire. Neque uero hic honos idem eſt cum

eo,

eo, cuius Papirius Maſo auctor fuit. ille enim in monte Albano triumphum agere inſtituit. huic conceſſum, vt ferijs Latinis actis in urbem ouans ex monte Albano iniret. cuius rei uix meminit Suetonius, ſic: Cum è ſacrificio Latinarum reuertente eo, inter immodicas, ac nouas populi accla mationes, quidam è turba ſtatuæ eius coronam lauream candida faſcia præligatã impoſuiſſet, &c.

De C. Cæſare interfecto, et bello ciuili Antoniano ad Mutinam excitato.

NIHIL eſt ut Cæſare, ſic cæde Cæſaris illuſtrius. quo nos eam etiam breuius, ut cetera, perſtringemus. qui plura deſiderabit, is Dionem, Appianum, Plutarchum, aliosq́;, qui hæc plurimis uerbis perſequuntur, adire poterit. Singulares igitur Cæſari à ſenatu, quos ſupra breuiter attigimus, exquiſiti honores inuidiam ei apud ciues excitarunt. præterea quòd ille ſenatum ſe cum plurimis, honorificentiſſimisq́; decretis adeuntem ſedens pro æde Veneris Genitricis excepit, & quòd diadema à M. Antonio conſule collega ſuo inter Lupercos curréte capiti ſuo pro roſtris im poſitum in ſella repoſuit, & quòd Epidio Marullo, & Cæſettio Flauo tribunis plebis inuidiam tanquam regnum affectanti mouentibus, poteſtatem abrogauit, & quòd proximo ſenatu fama percrebuerat, L. Cottam Quindecem uirum ſententiam dicturum, ut quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos niſi à rege non poſſe uinci, ipſe rex appellaretur. His de cauſſis conſpiratione in eum facta, cuius principes M. Brutus, & C. Caſſius, & ex Cæſaris partibus D. Brutus, ac C. Trebonius fuerunt, idibus Mart. in curia Pompeij XXIII uulneribus occiſus eſt. occupatumq́; ab interfectoribus eius Capitolium. Obliuione deinde cædis eius in ſententiam Ciceronis à ſenatu decreta, obſidibus Antonij, & Lepidi filijs acceptis, coniurati è Capitolio deſcenderunt. Cæſaris corpus, cum in campum Martium deferretur, à plebe ante Roſtra crematum eſt. Dictatura lege Antonij conſulis in perpetuum ſublata. C. Amatius humillimæ ſortis homo, qui ſe C. Marij filium ferebat, cum apud credulam plebem ſeditiones moueret, iuſſu Dolabellæ, qui in locum Cæſaris conſulatum exceperat, interfectus eſt. C. Octauius ſororis Cæſaris nepos teſtamento heres ex parte dimidia inſtitutus, & in nomen adoptatus Romam ex Epiro uenit, quò illum Cæſar præmiſerat, bellum in Parthos illaturus; ominibusq́; proſperis exceptus ex teſtaméto nomen Cæſaris aſſumpſit. In confuſione rerum, ac tumultu M. Lepidus pontificatum maximũ in locum Cæſaris intercepit. Senatus Dolabellæ Syriam, Antonio Macedoniam prouincias decreuit. Poſt autem cum M. Antonius impotenter dominaretur, legemq́; de Macedonia prouincia permutanda, & Gallia citeriore accipienda, quam à ſenatu impetrare non poterat, ad populum per uim tuliſſet, & Octauium quoque petentem, ut ſibi aduerſus auunculi percuſſores adeſſet, magnis iniurijs affeciſſet; Octauius ſibi & reip. uires contra eum paraturus, deductos à patre in colonias ueteranos excitauit. Legiones Martia, & quarta ſigna ab Antonio ad Octauium tranſtulerunt. deinde & cóplures ſæuitia M. Antonij paſſim in caſtris ſuis trucidati, quia ei ſuſpecti erant, ad eundem deſciuerunt. D. Brutus, qui prouinciam Galliam primum à Cæſare datam, poſt, interfecto eo, à ſenatu confirmatam pro cos. obtinebat, ut irrumpenti in eam Antonio obſiſteret, Mutinæ cum exercitu ſubſtitit, ſeq́; ab Antonio ibi circumuallatum obſideri permiſit. Appianus, Dio, Plutarchus, epitomæ, omnes.

DE COS. AN. DCCX.

CASSIODORVS, & ceteri conſules edunt in hũc annum C. Panſam, A. Hirtium. quos Dio uocat C. Vibium Panſam Capronianum, A. Hirtium, A. F. id quod recte factum puto, in libro enim peruetuſto, quem Cuſpinianus ſæpe citat auctorem, ita eſt:

C. Iulius	= = = = = = = =
Cretonianus	= = = = = = = =
M. Aemilius II.	= = = = = = = =
= Antonius	Seruilius Iſauricus II. ex quo apparet Cretonianum cognomen

eſſe Panſæ forte corruptum, pro Caproniano. Hirtius unus extitit ex filijs proſcriptorum à Sulla, quos Cæſar ad honores euexit, auctore Dione. idem A. Hirtius A. F. dicitur in tabula Capitolina. C. Panſa C. F. in Colotiana. oſtendit etiam mihi numos duos argenteos PAVLVS MANVTIVS, qui in hoc literarum genere, ſingulari cum induſtriæ & doctrinæ laude iam per multos annos uerſatur; in quorum altero erat: C. Vibius C. F. Panſa. in altero: C. Vibius C. F. C. N. Panſa. Hunc annum, quo Hirtius, & Panſa conſules fuerunt, uocant Solinus, & Rufus DCCX ab urbe condita, in quo cum Capitolina ſumma conſentiunt. Hi conſules ante à Cæſare deſignati fuerant, quàm interficeretur, tum cum expeditionem in Parthos adornans in inſequentes plures annos

annos magiſtratus creauit. C. Panſa anno DCCII. Marcello, & Sulpicio cos. tribunatum pl. geſſit, quemadmodum ex epiſtola quadam Cœlij colligitur.

De Hirtio, et Panſa cos. ad Mutinam Antoniano bello occiſis.

DVM M. Antonius Brutum Mutinæ obſidebat, K. Ian. Hirtio, & Panſa cos. in ſententiam Ciceronis S. C. factum eſt, ut C. Cæſar, qui priuato conſilio pro rep. arma contra Antoniũ ſumpſerat, proprætore bellum gereret, ſenator eſſet, & ſententiam loco prætorio diceret. D. Bruto, qui Antonio reſtitiſſet, & legionibus, quæ eum reliquiſſent, maxima quoque laus tributa eſt. Cum legati ad Antonium de pace miſsi L. Piſo, L. Philippus, Ser. Sulpicius re infecta reuerſi eſſent, populus R. ſaga ſumpſit. belloq; contra Antonium à ſenatu decreto, Hirtius Panſa conſul ad bellum profectus, eumq; paucis poſt diebus Panſa conſequutus eſt. Cæſar, atque Hirtius Bononia in poteſtatem redacta, propius admotis caſtris Brutum de ſuo aduentu, atque auxilio certiorem fecerunt. Prœlijs aliquot ſecundis elatus Antonius, relictis, qui Cæſaris, & Hirtij caſtra oppugnarent, clam in Panſam aduenientem Bononiam uerſus XVII K. Maij contendit, ac proſpere cum eo pugnauit. Audita re Hirtius redeunti in ſua caſtra Antonio ſe obtulit, ac fuſis eius copijs fortunã utriuſque partis æquauit. ex ea re, & conſules, & Cæſar imperatores tum à ſenatu, tum à militibus appellati ſunt; quamuis Panſa male pugnaſſet, Cæſar omnino ne pugnaſſet quidem. Paucis poſt diebus ſummo prœlio dimicatum eſt, in quo fugatus & caſtris, atque exercitu exutus Antonius ad M. Lepidum pro conſulem in Galliam cum paucis profugit. Hirtius poſt victoriam in inimicorum caſtris ſaucius obijt. Panſa paucis poſt diebus Bononiæ item ex vulnere mortuus eſt. Bruto, & Mutina obſidione liberatis, ſolus Cæſar incolumisglorioſiſsima uictoria potitus eſt. Dio, Appianus, Galba in epiſtolis, alij.

De C. Cæſare Octauiano, et Q. Pedio cos. ſuffectis.

C. OCTAVIVS patre natus eſt C. Octauio, uiro prætorio, cuius ante meminimus, matre Atia, quæ ex Iulia Cæſaris dictatoris ſorore & M. Atio Balbo genita fuerat. Itaque ipſe Cæſaris neptis filius, Cæſar ipſe maior eius auunculus fuit, vt Suetonius, & Velleius tradunt. adoptatus autem à C. Cæſare, atque heres relictus C. Iulius Cæſar Octauianus dictus eſt. Hic fugato, vt dixi, Antonio ſenatui grauiſsime offenſus eſt, cum ſupplicationem LX dierum, ac triumphum, & bellum contra Antonium Bruto, qui pugnam è mœnibus ocioſus ſpectauerat, decerni, ſe autem qui remp. liberaſſet, primum omnino præteriri, deinde uero conſularibus ornamentis affici, & ut prætor fieret, ac conſul ante X annos, quàm per leges liceret, ſibi tantum permitti uideret. Itaque cum à ſenatu, ut conſul in locum conſulum occiſorum fieret, impetrare non potuiſſet, quod precibus nequiret, id ſibi armis tentandum putauit. Reconciliata enim cum M. Antonio, & M. Lepido, qui iam Antonium fugientem receperat, gratia, exercitu Romam adducto conſul annos tantum XX natus creatus, Q. Pedium ſibi collegam ſubrogauit. Hæc Dio, & Appianus. Quæ eadem elegantiſsime ita etiam Suetonius: Cæſar conſulatum uigeſimo ætatis anno inuaſit, admotis hoſtiliter ad vrbem legionibus, miſsiſq;, qui ſibi exercitus nomine depoſcerent. cũ quidem, cunctante ſenatu, Cornelius centurio princeps legationis, reiecto ſagulo, oſtendens gladij capulum, non dubitaſſet in curia dicere: hic faciet, ſi uos non feceritis. & Velleius ſic: Omnia antequam fugaretur Antonius honorifice à ſenatu in Cæſarem, exercitumq; eius decreta ſunt, maxime auctore Cicerone. ſed vt receſsit metus, erupit uoluntas, protinuſq; Pompeianis partibus redijt animus. D. Bruto, quòd alieno beneficio uiueret, decretus triumphus. Panſæ, atque Hirtij corpora publica ſepultura honorata. Cæſaris adeo nulla habita mentio, ut legati, qui ad exercitum eius miſsi erant, iuberentur ſummoto eo milites alloqui. negauere milites ſine imperatore ſuo ulla ſe audituros mandata. hoc tempore Cicero Cæſarem laudandum, & tollendum cenſebat, cum aliud diceret, aliud intelligeret. Poſt inter Antonium, & Cæſarem concordia cõpoſita eſt, & affinitas contracta, deſponſa priuigna Antonij Clodia Cæſari. conſulatumq; inijt Cæſar pridie quàm uiginti annos impleret X K. Octob. cum collega Q. Pedio, poſt v. c. annis DCCVIII. Diſſentit autem à Velleio Dio, qui ſcribit Auguſtum mortuum eſſe XIIII K. Septemb. eodem met die, quo primum conſulatum ceperat. itemq; ſextilem menſem Auguſtum appellatum, quòd eo menſe primum conſulatum inierat. Natum autem IX K. Octob. conſule Cicerone, tradit Suetonius; ut ſi pridie, quàm XX annos impleret, inijt, X K. Octobris eum iniſſe neceſſe ſit. Tacitus etiam in libro de oratorib. Hirtio, & Panſa cos. inquit, Diuus Auguſtus in locum Panſæ, & Hirtij ſe, & Q. Pedium conſules ſuffecit. His comitijs habendis duos pro

conſules

conſules creatos eſſe à prætore urbano narrat Dio; neque enim tam exiguo tempore interreges prodi potuiſſe, abſentibus pleriſque ex ijs, qui patricios magiſtratus gerebant. Idem etiam notat, neminem hac ætate conſulem ante factum. Cæſarem autem ſe non iterum conſulem ſcripſiſſe, quanuis conſularia ante à ſenatu ornamenta adeptus eſſet. quod poſt à Seuero imp. factum eſt, qui Plautianum II conſulem pronunciauit, quòd eum ante conſularibus inſignibus affeciſſet. Eſt autem conſularibus ornamentis afficere, perinde in ſenatu, atque in ciuitate rationem alicuius habere, atque ſi ille vere conſul fuiſſet. Q. Pedius is eſt, qui, Dione auctore, prætor fuit anno DCCV, biennio autem ante triumphauit, heres à Cæſare relictus ex quadrante, ut apud Suetonium ſcriptum eſt.

De III uiris reip. conſtituendæ.

CVM Cæſar in conſulatu nihil aliud moliretur, quàm ut patris interfectores vlciſceretur, Q. Pedium collegam legem ferre iuſsit de quæſtione habenda in eos, quorum ille opera occiſus eſſet. poſtulatiq; ea lege M. Brutus, C. Caſsius, & D. Brutus, abſentes damnati ſunt. Cum M. Antonij opes C. Aſinius Pollio, qui Hiſpaniæ, & L. Munatius Plancus, qui Galliæ præerant, cum ſuis exercitibus adiuncti auxiſſent, & D. Brutus, cui ſenatus, ut perſequeretur M. Antonium, mandauerat, relictus à legionibus ſuis profugiſſet, iuſſu Antonij, in cuius poteſtatem uenerat, à Capeno Sequano ad Aquileiam interemptus eſt. Cæſar cum M. Brutum, qui Macedoniam, & C. Caſsium, qui Syriam ex ſenatus conſulto obtinebant, nullo pacto armis ulciſci poſſet, cum M. Antonio, & M. Lepido, ut ante dixi, pace facta; poſtquam conſul creatus eſt, utrunque ex Gallia in Italiam accerſiuit. Congreſsi omnes in agro, vt ait Dio, Bononienſi, ut Appianus, Mutinenſi, conſultationes ſummas de ordinanda, & corrigenda repub. habuerunt. Itaque ſe triumuiros reip. conſtituendæ cum ſummo imperio in quinquennium renunciarunt. Lepido Hiſpanias, & Narbonenſem Galliam, Antonio reliquas Gallias, Cæſari vtranque Libyam una cum Sicilia, ac Sardinia prouincias diſtribuerunt. Magiſtratus nec ſenatu, nec populo conſulto quibus ipſi uoluiſſent, mandari; Lepidum in D. Bruti occiſi locum in inſequentem annum conſulem creari, cumq; Romam, ac reliquam Italiam tueri; Antonium, & Cæſarem, bello Caſsium, & Brutum perſequi; proſcriptionem, ac cædem inimicorum ciuium edi uoluerunt. Atque his conſultationibus perfectis cum confeſtim omnes Romam ueniſſent, ſinguli interiectis diebus urbem ingreſsi, quæ decreuerant, exequuti ſunt. Sui à quoque inimici, plurimi equites, CXXX ſenatores proſcripti ſunt, inter quos L. Paullus frater M. Lepidi, & L. Cæſar auunculus Antonij, &, qui Cæſarem ſuis ſententijs ornauerat, M. Cicero: cuius occiſi à Popillio legionario milite, cum haberet annos LXIII, caput cum manu dextra in roſtris poſitum eſt. Hæc Dio, & Appianus, & alij. Quo autem die inierint, & quouſque in hoc honore fuerint, facile intelligi ex lapide Colotiano poteſt. in quo ita eſt:

M. AEMILIVS. M. ANTONIVS. IMP. CAESAR III. VIR. R. P. C.
EX A. D. V. K. DEC. AD PR. K. IAN. SEX.

ſignificat autem eos V K. Decemb. iniſſe, ut pr. K. Ian. quinto poſt anno abdicarent, qui dies pridie K. Ian. ſextas ab illo die erat futurus.

Cur Octauius Imp. Cæſar dictus ſit.

C. OCTAVIVS iam inde interfecto Cæſare ex Apollonia Romam reuerſus hereditatem Cæſaris, & nomen eius ſibi non lege, ſed teſtamento tantum uindicarat. Lex autem adoptionis curiata erat, quæ, ne tum ferretur, Antonius conſul per tribunos interceſsit. hoc autem anno ubi conſulatum iniuit, ipſe legem curiatam tulit, atque in nomen patris lege tranſijt. Itaque ab hoc tempore ab omnibus C. Cæſar eſt appellatus, cum ante non ita ab omnibus uocaretur. eodemq; etiam tempore Imp. Cæſarem dici cœptum puto; primum, quòd ita pater eius ex ſenatus conſulto, & filij eius, & nepotes appellarentur; deinde, quòd in Capitolina eius ouatione triennio poſt ita uocatur: IMP. CAESAR DIVI F. C. N. Eſt autem intelligendum tum, cum conſulatum inijt, C. Iulium C. F. in Capitolinis tabulis ſcribi, quia adhuc lex curiata lata non erat, qua Imperatoris prænomen patrium adipiſceretur. poſt autem lata lege, tum cum triumuiratum inijt, hoc prænomen uſurpaſſe. neque enim Dioni aſſentior, qui ipſo, & Sex. Appuleio cos. hoc ipſum ſibi prænomen uindicaſſe ait. niſi ita intelligamus, hoc primum anno ex lege curiata, eo vero ex rebus eius geſtis, & ex S.C. ita uocatum fuiſſe. ut quemadmodum Scipio Aemilianus primum Africani cognomen ab auo hereditarium habuit, poſt Carthagine deuicta, ex uictoria ſibi

M comparauit,

comparauit, ſic & ipſe primum à patre, poſt à ſe hoc prænomen acceperit. Idem Cæſar pater Diuus appellatus eſt. ſiquidem, ut ait Suetonius, ludis, quos primo conſecratos ei heres Octauius edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam horam. creditumq; eſt, animam eſſe Cæſaris in cœlum recepti. & hac de cauſa ſimulacro eius in uertice additur ſtella. Lepido autem, & Planco cos. diuini honores, ut ait Dio, Cæſari mortuo à triumuiris decreti ſunt; ne idibus Mart. qui dies ſolennis erat habendo ſenatui, in poſterum ſenatus haberetur: ut curia Pompeia, in qua ipſe occiſus erat, obſtrueretur: ut ædes ei in foro, ubi crematum eius corpus erat, conſtrueretur: ut ſimulacrum eius ludis Circenſibus cum ſimulacro Veneris circumferretur. ſi qua uictoria nunciaretur, ut ſeorſum ei uictori, & mortuo ſacrificaretur: ne imago eius in propinquorum funeribus efferretur: vt qui in ædem eius confugiſſet, ab iniuria tutus eſſet; Itaque ab illo tempore Octauius ſe Diui F., ut puto, appellauit.

De P. *Ventidio*, *&* C. *Carrinate cos. ſuffectis.*

CVM Cæſar inito triumuiratu ſponte ſe conſulatu, cuius cauſſa bellum patriæ intulerat, abdicaſſet, & Q. Pedius collega eius in magiſtratu mortuus eſſet, placuit triumuiris conſules in reliquum anni ſufficere. Itaque & quendam alium, & P. Ventidium, qui tum præturam gerebat, conſules ſubrogarunt. Hæc Dio. Idem etiam cognoſci poteſt ex tabula Capitolina, atque etiam multo apertius ex Colotiana, in qua ſuffecti conſules nominantur C. Carrinas C.F. P. Ventidius P. F. C. Carrinatis meminit Dio lib. LI. ac patrem eius à Sylla proſcriptum, ipſum ad magiſtratus ſublatum eſſe, & de Morinis triumphaſſe ait. De P. Ventidio ſic Velleius: Annus DCCIX vidit Ventidium conſularem prætextam iungere prætoriæ. & Valerius lib. VI: In Ventidio illud eximium, quòd eodem anno prætor, & conſul factus eſt. Hunc Ventidium Baſſum uocat Eutropius, & Gellius, de quo poſt plura in eius triumpho, quem primus de Parthis egit, afferemus.

De *triumphis* L. *Munatij Planci pro cos.*
M. *Lepidi* III *uiri* R. P. C. *pro cos.*

L. MVNATIVM Plancum pro cos. ex Gallia triumphaſſe hoc anno IIII K. Ian. M. Lepidum III uirum R. P. C. pro cos. ex Hiſpania prid. K. Ian. inuenio ſcriptum in Capitolinis triumphis. Ac Planci quidem triumphum uideo comprobari in quodam epigrammate, quod eſſe Caietæ traditur ab ijs, qui librum ueterum inſcriptionum confecerunt. id autem eſt eiuſmodi: L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRON. PLANCVS COS. CENS. IMP. II. VIIVIR EPVL. TRIVMPHAVIT EX RHETIS. AEDEM SATVRNI FECIT DE MANVBIIS. AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI. IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM, ET RAVRICAM. Galliæ autem ulteriori præfuiſſe hoc tempore Plancum, cùm Dio, & ceteri tradiderunt; tum etiam ex epiſtolis Ciceronis cognoſci facile poteſt. Quin etiam M. Lepidum triumuirum, dum ciuium proſcriptorum cædes fieret de Hiſpanis triumphaſſe ſcribit Appianus. quem eundem Galliam, & Hiſpaniam priore anno à Cæſare obtinuiſſe ante notauimus. Itaque Dio tradit, Lepidum, cum Hiſpaniam citeriorem obtineret, Sex. Pompeium, ut Hiſpania decederet, bonorum paternorum recuperatione, induxiſſe, idque fœdus à M. Antonio conſule comprobatum eſſe. Eundem etiam in Galliæ parte moratum eſſe omnes oſtendunt, qui ſcribunt Antonium Mutina pulſum ad eum trans alpes in Galliam confugiſſe, præterea literæ eius ad Ciceronem è Gallia ſcriptæ. Adijcit Dio, ſenatum Lepidum, & Plancum è Gallia ad opem D. Bruto ferendam euocaſſe; vbi autem accepit M. Silanum Lepidi præfectum ſubſidio Antonij ueniſſe, ueritum, ne Plancus ſe cum Lepido coniungeret, utrunque in prouincia manere iuſsiſſe, ac ne quid ſuſpicari poſſent, ijs, qui ab Allobrogibus Vienna Narbonenſi pulſi fuerant, ut inter Rhodanum, & Ararim urbem conderent, negotium dediſſe, eosq; Lugdunum condidiſſe. Velleius, Lepidum decreta ſibi Hiſpania in Gallia moratum, ait. De triumphis autem ab his cos. actis, ſic ſcribit: Lepidus triumuir Paullum fratrem proſcripſit. Planco nõ defuit gratia ad impetrandum, vt frater eius Plancus Plotius proſcriberetur. eoq; inter iocos militares, qui currum Lepidi, Planciq; ſequuti erant, inter execrationem ciuium uſurpabant hunc uerſum: De Germanis, non de Gallis duo triumphant conſules. hæc ille. Conſules autem intelligit deſignatos. alioquin hi triumphi in poſterum annum eſſent referendi.

DE COS. AN. DCCXI.

CASSIODORVS conſules ſubijcit M. Lepidum, L. Plancum; Dio M. Aemilium Lepidum II, L. Munatium L. F. Plancum. Horum meminit Suetonius in Tiberio, cum ait, Tiberium M. Aemilio Lepido II, Munatio Planco cos. poſt bellum Philipenſe eſſe natum. In lapide Colotiano eſt, = . MVNATIVS L. F. M. AEMILIVS M. F. In hunc autem etiam annum conſules iam ante à Cæſare deſignati fuerant, auctore Dione, D. Brutus, & L. Plancus; verum Bruto priore anno occiſo, & occupata à triumuiris rep. placuit M. Lepidum triũuirum, qui ante etiam cum Cæſare III conſule conſul fuerant, cum Planco, qui & ipſe, ſequutus Antonium, à rep. deſciuerat, conſulatum adminiſtrare.

De cenſoribus.

IN hunc annum cenſores edit ſcriptor lapidis Colotiani =. ANTONIVM, & P. SVLPICIVM. eosq; luſtrum nullum feciſſe notat. Eius me viri auctoritas mouit, vt eos cenſores huic cõmentario aſcriberem, quanuis ne verbum quidem de ijs in annalibus vllis inuenirem. Ego vero L. Antonium eſſe puto. Nam Marcus hoc anno in Macedonia bellum gerit cõtra Caſsium, Caius à Bruto iam interfectus erat, auctore Dione. P. autem Sulpicium Quirinum eſſe ratus ſum, patrem fortaſſe eius, qui conſul eſt anno DCCXLI. In faſtis eos non ſcripſi, quia Lepidum, & Plancum cenſores ab auctoribus Capitolinis ſtudioſe poſt præteriri animaduerti. quaſi vero, poſtquam Cæſar cenſoriam poteſtatem ſibi arrogauit, ac cenſoris nomen reſpuit, cenſura nulla fuerit.

De triumpho P. Vatinij pro cos. de Illyrico.

P. VATINIVS pro conſule de Illyrico triumphauit hoc anno. Siquidem triumphus eius in Capitolinis tabulis interiectus eſt inter Lepidi, & Antonij triumphos, quorum ille prid. K. Ian. pro cos. triumphauit priore anno, hic K. Ian. poſtero. Triumphi autem huius mentionem nullam apud quenquam inueni. De rebus autem ab eo in Illyrico geſtis hæc tradita ſunt: P. Vatinius extremo menſe anni DCCVI conſul à Cæſare dictatore II factus, ab eo miſſus eſt in Illyricum cum legionibus; an DCCVII, an DCCVIII anno, parum conſtat. Epiſtolæ quidem extant P. Vatinij Imp. ex Illyrico ad Ciceronem ſcriptæ, quibus ſupplicationes ob rem bene geſtam petit. verba eius hæc ſunt: Cæſar adhuc mihi iniuriam facit. de meis ſupplicationibus, & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non refert. quaſi vero non iuſtiſsimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. nam ſi hoc expectandum ſit, dum totum bellum conficiam, uiginti oppida ſunt Dalmatię antiqua. quæ ipſi ſibi aſciuerunt, amplius ſexaginta. hæc niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego ſum, ac ceteri imperatores. ego poſt ſupplicationes mihi decretas in Dalmatiam profectus ſum. ſex oppida ui oppugnando cepi, & arcem eorum totam. ex qua me niues, frigora, imbres detruſerunt. indigneq; mi Cicero oppidum captum, & bellum iam confectum relinquere ſum coactus. Vale. non. Decemb. Narona. Dio etiã ſcribit, Vatinium cum Illyrico præeſſet, Dyrrhachium occupaſſe, atque M. Bruto, qui in Macedoniam cum imperio uenerat, obſtitiſſe. poſtremo autem Vatinianos milites ſe ad Brutum contuliſſe. Itaque Velleius quoque M. Brutum Vatinio legiones extorſiſſe adſcribit. Quibus ex verbis apparet rem per plures annos à Vatinio eſſe in Illyrico geſtam. Cauſſam etiam, cur Cæſar Vatinium in Illyricum miſerit, narrat in Illyrica Appianus, his verbis: Illyrij veriti, ne quid detrimenti à Cæſare, cum in Parthos tenderet, acciperent, legatos ad eum miſerunt, ueniam petentes, quòd in eius exercitum deliquiſſent. Cæſar ita ſe illis ignoſcere reſpondit, ſi ipſi tributa, & obſides dediſſent. quæ cum illi ſe facturos eſſe affirmarent, Vatinium eius rei cauſſa cum tribus legionibus, & magno equitatu ad eos miſit. Cum autem, mortuo Cæſare, Vatinio neque obſides, neque tributa darent, Vatinium ipſum, à quo bello oppreſsi fuerant, prœlio uictum Dyrrhachium compulerunt. His de rebus hoc anno triumphaſſe eum Imp. Cæſaris gratia exiſtimare licet.

De bello Philippenſi cum M. Bruto, & C. Caſsio.

M. BRVTVS, & C. Caſsius prætores urbani, quo anno Cæſarem interfecerunt, cum Antonium cos. à rep. defeciſſe animaduertiſſent, in ſuas prouincias Cretam, & Bithyniam exierunt; vt D. Brutus in Galliam citeriorem, C. Trebonius in Aſiam. Cum autem eas prouincias ad res

magnas gerendas parum momenti habere intelligerent; Brutus in Macedoniam, Caſsius in Syriam contenderunt. Cum C. Antonius poſt prætúram, quam cum Bruto geſſerat in Macedoniam, Q. Hortenſio prætore decedente, paulo ante ueniſſet, à Bruto adiunctis ſibi Vatinij, qui Dyrrhachij erat, militibus, Apolloniæ captus eſt. Ita Brutus, tota Epiro, ac Macedonia in poteſtatem redactis, à ſenatu præeſſe Macedoniæ iuſſus eſt. Inde cum in Aſiam contrahendorum auxiliorum cauſſa ſe contuliſſet, Gellij Poplicolæ inſidias paſſus eſt. C. Antonius, cum ex cuſtodia à quibuſdam Apolloniæ per uim eriperetur, à C. Clodio cuſtode eius occiſus: Gellius comprehenſus M. Meſſallæ fratri, Caſsij amico condonatus eſt. Brutus, cum in Europam traijceret, Adali agrum populo R. ab eo moriente relictum recepit, & Beſis in Macedoniam irrumpentibus ope reguli Rhaſcyporidis uictis, Imperatoris nomen ſibi peperit. Caſsius autem pecunijs in Aſia, & equitibus à Trebonio acceptis, atque Aſianis, & Cilicibus. multis, preſertim Tarcondimoto ſibi adiunctis, cũ in Syriam perueniſſet ſine prœlio omnes populos, atque exercitus Cæcilij Baſsi, & Criſpi, & Murci, qui ibi ſine ſenatus, aut populi iuſſu bellum inter ſe gerebant, in poteſtatem redegit. Quibus rebus auditis ſenatus ei Syriam, & bellum contra Dolabellam decreuit. is enim in conſulatu Syriam nactus Trebonium Smyrnæ per cruciatus occiderat, atque hoſtis à populo R. iudicatus fuerat. Caſsius Dolabellam, qui iam omnẽ Aſiam uictor occupauerat, in urbe Laodicea obſeſſum, ut ſibi manus inferret, coegit. poſt autem omnibus rebus in Syria, & Cilicia conſtitutis Smyrnam in Aſiam ad Brutum ad ordinanda belli conſilia contendit, quod aduerſus ſe à triumuiris comparari acceperat. Ita Caſsius Rhodijs, & Ariobarzane, Brutus, Lycijs, & Pataræis & reliquis Aſianis ſubactis, in Macedoniam, ut ibi bellũ gererent, traiecerunt. Atque haud ita multo poſt Imp. Cæſar, & M. Antonius triumuiri, ſæpius à C. Norbano, & Decidio Saxa, quos ad hoc bellum in Macedoniam præmiſerant, accerſiti cum ingenti exercitu aduenerunt, atque ad urbem Philippos caſtra è regione hoſtium poſuerunt. ibi pugnatum eſt ſummo prœlio, ſed uario euentu, ita vt Brutus Cæſarem, Antonius Caſsium, (vterque eorum dextrum cornu regebat), pepulerint, & caſtra utrinque ab ijs, qui vicerunt, expugnata ſint. C. Caſsius, cum Brutum, quem in acie cecidiſſe metuebat, cum equitatu redeuntem longe proſpexiſſet, irrumpentes hoſtes eſſe ſuſpicatus, ſibi liberti manu mortem intulit. Poſt paucos dies altero prœlio uictus M. Brutus deſperatis rebus & ipſe uitã finiuit, exorato Stratone fugæ comite, ut ſe gladio tranſfoderet. quod idem fecerunt principum Romanorum circiter XL. Q. Hortenſius occiſus eſt. His rebus geſtis Cæſar Hiſpania, & Numidia, Antonius Gallia, & Africa ſibi ſumpta, Antonius in Aſiam ad cogendas promiſſas militibus pecunias profectus eſt, Cæſar in Italiam reuertens in itinere in morbum incidit. Ob hanc uictoriam Romæ in totum fere annum ſupplicationes decretæ ſunt. Hæc Dio, Appianus, Plutarchus in Antonio.

DE COS. AN. DCCXII.

CONSVLES apud Caſsiodorum in hunc annum inuenio P. Seruilium II. L. Antonium; in lapide Colotiano L. ANTONIVM, P. SERVILIVM P. F. apud Dionem L. Antonium M.F. Pietatem, P. Seruilium P.F. Iſauricum II. Meminit horum etiam cos. Suetonius, cum ait, placuiſſe quibuſdam Tiberium Seruilij Iſaurici, Antonijq́; conſulatu genitum. Cum Dio, itemq́; Euſebius P. Seruilium Iſauricum biennio ante mortuum eſſe rettulerint, intelligendum eſt, patrem huius conſulis fuiſſe eum, qui Iſaurici cognomen inuenit, & conſul cum Ap. Claudio fuit. Hic autem filius cum Cæſare II conſule conſulatum geſsit. L. Antonius à Dione dicitur πίετας, quod eſt græce εὐσέβεια. quòd conſul una cum Fuluia Marci fratris vxore remp. eo animo tractarit, quaſi pro Marco fratre triumuiro laboraret, atque propter pietatem illam cognomen Pietatis inuenerit. Per hos annos Q. Saluidienus Rufus conſul fuit, ad conſulatum ab imp. Cæſare euectus. is enim poſtero anno ab eo conſularis interfectus dicitur, cum eum inſidias ſibi parare comperiſſet, auctore Dione, & Velleio.

De triumpho L. Antonij cos. ex Alpibus.

L. ANTONIVM conſulem K. Ian. triumphaſſe ex alpibus ſcriptum eſt in triumphis Capitolinis. Idem triumphus tanta diligentia à Dione traditus eſt, ut nõ potuerit accuratius. Scribit enim ita: Cum L. Antonius triumphare cuperet de quibuſdam inalpinis, quaſi eos ſubegiſſet, quandiu Fuluia reſtitit, nemo aſſenſus eſt; ut uero ipſa placata conceſsit, omnium conſenſu triumphus ei decretus eſt. adeo ut L. Antonius uerbo de ijs triumpharet, quos ſe deuiciſſe prædicaret (neque enim quicquam triumpho dignum geſſerat, neque omnino imperium in ijs locis habuerat) re ue

ra

ra autem Fuluia eo honore afficeretur, ac triumpharet. Egit autem triumphum K. Ian. quo die conſulatum erat initurus; quo facto gloria ſe Mario æquabat, quòd eodem die, quo ille ante de Iugurtha, triumpharet. in eo uero etiam ſe illi præferebat, quòd ipſe ſponte triumphalem togã poſuiſſet, atque in forenſi ſtola ſenatum habuiſſet, ille uero inuitus hæc feciſſet; & quòd ei corona nulla, ſibi cum aliæ, tum à populo tributim per Fuluiam datæ eſſent. Erat autem Fuluia uxor M. Antonij, ſocrus Cæſaris; nam Clodia eius filia Cæſari nupſerat, quæ contempto Iſaurico conſule cum L. Antonio conſulatum adminiſtrabat. L. Antonius Pietatis cognomine in Capitolino triumpho iccirco affectus non eſt, quòd id nondum ferret.

De bello Perusino L. Antonij cos.

Hoc anno inter Imp. Cæſarem, & L. Antonium cos. Fuluiamq; ſocrum diſcordia exarſit. Antonius ſe agrorum parte, quæ ad Marcum fratrem (is, ut dixi, in Aſia erat) pertinebat, Cæſar exercituum, qui ſibi non traderentur, ſubſidio ſpoliatum querebatur. Itaque, Clodia ab eo adhuc uirgine repudiata, res in apertum bellum euaſit: Nam cum Cæſar agros promiſſos in caſtris Philippicis ueteranis diuiſiſſet, ac ſeditiones exercitus ſui, quas corrupti à Fuluia milites contra ſe cõcitauerant, cum periculo inhibuiſſet; L. Antonius conſul Fuluiæ conſilio uſus populis ijs, quorũ agros ueteranis ille dederat, ad arma concitatis, bellum mouit. Fuluia Præneſte oppido occupato, omni militari munere, atque imperatorio functa eſt. cum legatis de pace ultro, citroq; miſsis res conueniri non potuiſſet, Cæſar in Nurſinos, & Sentinates exercitum induxit. L. Antonius in urbem M. Lepido, qui cuſtodiæ urbis cum exercitu præerat, fuſo, hoſtiliter irrupit. Cæſar Sentinatibus obſidendis Q. Saluidieno traditis, Romam reuerſus Antonium quaſi ad bellum aliquod ex S. C. urbe proficiſcentem, atque in Galliam contendentem in itinere intercepit, atque Peruſiæ in Etruria concluſum diu obſedit. poſtremoq; conatum aliquoties erumpere, & repulſum coegit in deditionem uenire. Ei uenia data eſt, pleriſque equitũ, ac ſenatorum ad aram Cæſaris (ut fama eſt) immolatis. Peruſia diruta, redactisq; in poteſtatem omnibus diuerſæ partis exercitibus, bellum ſine ſanguine Caluino, & Pollione cos. confectum. Dio, Appianus, Suetonius.

DE COS. AN. DCCXIII.

Cassiodorvs conſules in hunc annum edit C. Aſinium, Cn. Domitium; lapis Colotianus CN. DOMITIVM M. F. C. ASINIVM CN. F. Dio Cn. Domitium M. F. Caluinum II, C. Aſinium Pollionem, itemq; Ioſephus antiquitatum lib. XIIII. Aſinius ex triumpho Capitolino deſcriptus eſt. Cn. Domitius ex conſulatu Hiſpaniam obtinuit, auctore Velleio. Exitu autem anni hos cos. magiſtratu abdicaſſe ſcribit Dio, aliosq; cõſules in paucos dies eſſe ſuffectos. quorum unus fuit L. Cornelius Balbus Gaditanus. Itaque in tabula Colotiana ſuffecti conſules notantur: L. CORNELIVS L. F. P. CANIDIVS P. F. De P. Cornelio Balbo ita Plinius lib. VII: Fuit & Balbus Cornelius maior coſul. ſed accuſatus, atque de iure uirgarum in eum iudicum in conſilium miſſus, primus externorum, atque in Oceano genitorum uſus illo honore, quem maiores quoque Latio negauerant. & Velleius: Cornelius Balbus excedente humanam fidem temeritate, ingreſſus caſtra hoſtium, ſæpiusq; cum Lentulo collocutus, conſule dubitante, quanti ſe uenderet, illis incrementis fecit uiam, quibus non Hiſpaniæ ſuæ natus, ſed Hiſpanus in triumphum, & pontificatum aſſurgeret, fieretq; ex priuato conſularis. Extat pro eodem Balbo de ciuitate Ciceronis oratio. P. Canidij Craſsi meminit Dio lib. XLIX.

De Imp. Cæſare. & M. Antonio III uiris ouantibus ex pace inter ſe facta.

In Capitolinis tabulis proditum eſt, Imp. Cæſarem ouantem iniſſe, quòd cum M. Antonio pacem fecit, & M. Antonium, quòd cum Imp. Cæſare. Id autem hoc anno factum ſcribit in hanc ſententiam Dio: Cum Imp. Cæſar uictoria ad Peruſiam parta Italiam totam partim uoluntate, partim ui in poteſtatem redegiſſet, Fuluia ad M. Antonium uirum cum liberis, & Iulia eius matre profugit. Is cum in Aſiam ex Aegypto receſsiſſet, uerbis uxoris incitatus Cæſari amicitiam renunciauit, atque haud ita multo poſt, cum in Italiam traieciſſet, Sipuntem occupauit, & Brũduſium obſeſſum, P. Seruilio Rullo Cæſaris duce pulſo, cepit. In tanto rerum, & Italiæ motu Fuluia uxor Sicyone moritur. Quo nuntio accepto ambo armis poſitis in gratiam redierunt, atque Cæſar Sardiniam, Dalmatiam, Hiſpaniam, & Galliam, Antonius reliqua omnia ſupra Ionium mare in Aſia, & Europa, excepta Africa, quam Lepidus, & Sicilia, quam Sex. Pompeius tenebant, ſortiti,

ſortiti, ambo, quòd alter alteri reconciliatus eſſet, cum triumphali ueſte in urbem equis inuecti ſunt, Octauia etiam Cæſaris ſorore Antonio in matrimonium collocata. Itaque Suetonius hoc innuens recte dixit, Cæſarem bis ouantem urbem ingreſſum: poſt Philippenſe, iterum poſt Siculum bellum.

DE COS. AN. DCCXIIII.

CONSVLES ſuggerit Caſsiodorus L. Cenſorinum, C. Caluiſium; Dio L. Marcium, C. Sabinum. L. Marcius Cenſorinus ex triumpho eius Capitolino deſcriptus eſt. C. Caluiſius C. F. Sabinus dicitur à Dione in indice, quanquàm Aſinius ibi uulgò per mendam legitur.

De triumphis L. Marcij Cenſorini cos. ex Macedonia.
C. Aſinij Pollionis pro cos. ex Parthinis.

L. MARCIVS Cenſorinus in conſulatu triumphauit ex Macedonia K. Ian. ſi lapidibus Capitolinis credimus. neque enim eius triumphi uerbum apud annales Romanos inueni. In ijſdem etiam tabulis ſcriptum eſt, C. Aſinium Pollionem pro cos. ex Parthinis triumphaſſe. Cuius triũphi hæc apud ſcriptores rerum Romanarũ teſtimonia extant. primum Dio in exponendis rebus hoc anno geſtis, ita loquitur: Eodem tempore Parthini mouerunt, quorum conatus armis compeſcuit Pollio. & Horat. prima Ode lib. II, eum de Dalmatis triumphaſſe ſignificat, cum ita canit: Et conſulenti Pollio curiæ, cui laurus æternos honores Dalmatico peperit triumpho. quem locum exponens Porphyrio, inquit, eum Salona urbe Dalmatiæ capta triumphaſſe. & Seruius in expoſitione Pollionis Vergiliani ſcribit, Aſinium Pollionem ductorem Germanici exercitus cum poſt captas Salonas Dalmatiæ ciuitatem primo meruiſſet lauream, poſt etiam conſulatum adeptus fuiſſet, eodem anno ſuſcepiſſe filium, quem à capta ciuitate Saloninum uocauit. Itaque Florus etiam ſic ſcripſit: Dalmatas Marcius incenſa urbe Delminio quaſi detruncauerat, poſtea Aſinius Pollio gregibus, armis, agris mulctauerat. De eodem Aſinio ſic Velleius lib. II: Aſinius Pollio cum ſeptem legionibus diu retenta in poteſtate Antonij Venetia, magnis, ſpecioſisq; rebus circa Altinum, aliasq; regionis eius urbes editis, Antonium petens uagum adhuc Domitiũ digreſſum è Brutianis caſtris poſt cædem eius, & propriæ claſsis factum ducem Antonio iunxit. Parhinos Plinius in Macedonia collocat; Strabo lib. VII, ſupra Dyrrhachium, & Apolloniam in Epiro. Stephanus Parthum oppidum eſſe Illyrici ſcribit, unde ciues Parthinos dictos.

DE COS. AN. DCCXV.

CONSVLES ſubſequuti ſunt Ap. Claudius, C. Norbanus, ut ait Caſsiodorus; ut Dio, Ap. Claudius C. F. Pulcher, C. Norbanus. C. F. Flaccus. In triumpho etiam Capitolino C. Norbanus C. F. Flaccus ſcribitur. His primis conſulibus duos utriſque affuiſſe quæſtores notat Dio.

De triumpho P. Ventidij pro cos. de Parthis.

TRIVMPHVM P. Ventidij de Parthis actum nemo eſt fere, qui non memoriæ prodiderit, quòd inſigne ad famam eſſe duxerunt, eum qui antea in triumpho ductus captiuus fuerat, primũ de bellicoſiſsima Parthorum gente triumphaſſe. Itaque & in Capitolinis tabulis hic triumphus eſt Pollionis triumpho ſubiectus, & de eo Plinius, Dio, Gellius, & Valerius tradiderunt. ſcribit autem Dio, Aſinio, & Caluino cos. Pacorum Parthorum regem T. Labieno, qui Pompeianarũ partium fuerat, duce in Syriam irrupiſſe, uictoq; Decidio Saxa M. Antonij legato, uniuerſam eam prouinciam, & Phœnicem, & Ciliciam, & Palæſtinam occupaſſe, M. ipſo Antonio amore Cleopatræ in Aegypto implicato. Cenſorino uero, & Sabino cos. P. Ventidium ab Antonio contra Parthos miſſum, eos prœlio uictos Syria, & Tauro monte, Labieno eorum duce occiſo, expuliſſe, & Palæſtinam recepiſſe. easq; ob res nullum à ſenatu honorem conſequutum, quòd eas non ſuis, ſed Antonij geſsiſſet auſpicijs; Antonio autem ſupplicationes eſſe decretas. ſequenti anno Ventidium Pacorum regem deuictis Parthis interfeciſſe, qui fuit annus Claudio, & Norbano cõſulibus, atque triumphum à ſenatu impetraſſe. De quo triumpho ſic idem: Rebus à Ventidio geſtis Antonius non modo non lætatus eſt, ſed etiam inuidit, atque ei imperium abrogauit. quanuis ipſe ob Ventidianam uictoriam ſupplicationes à ſenatu, & triumphum obtinuiſſet. quæ ei à ciuibus decreta ſunt cum propter eius potentiam, tum quia uere Antonij imperium fuerat, non

non Ventidij. Ventidio autem eadem decreta ſunt, quòd cladem Craſſo à Parthis illatã ipſe egregie ultus fuerat, & maxime quòd eodem die & clades Craſsi, & uictoria Ventidij contigerat. Caſu autem Ventidius ſolus triumphauit, quòd Antonius ante triumphum obijt. atque gloriam tũ ex his, tum ex ipſius fortunæ inconſtantia ingentem rettulit. in triumpho enim Pompeij Strabonis cum ceteris captiuis ductus fuerat, qui primus de Parthis triumphauit. Idem ſcribit Valerius. lib. v i. Aſculo capto, inquit, Cn. Pompeij Magni pater P. Ventidium ætate puberem in triumpho ſuo populi oculis ſubiecit. hic eſt Ventidius, qui poſtea Romæ de Parthis, & per Parthos de Craſsi manibus in hoſtili ſolo miſerabiliter iacentibus triumphum duxit. & Plinius lib. v i i: Triumphauit de Parthis ſolus P. Ventidius, ſed idem in triumpho Aſculano Cn. Pompeij Strabonis puer ductus; quanquã Maſſurius auctor, eſt, bis in triumpho ductum. Gellius lib. x v, eum Picentem fuiſſe ait genere, & loco humili, & matrem eius à Pompeio Strabone Pompeij Magni patre, bello ſociali quo Aſculanos ſubegit, captam cum ipſo eſſe: mox triumphante Pompeio Strabone eum quoque puerum inter ceteros ante currum Imperatoris ſinu matris uectũ eſſe. poſt cum adoleuiſſet, uictum ſibi ægre quæſiſſe, eumq; ſordide inueniſſe, comparandis mulis, & uehiculis magiſtratibus, qui ſortiti prouincias forent: præbenda publice conduxiſſe. in iſto quæſtu notum eſſe cœpiſſe C. Cæſari, & cum eo profectum eſſe in Gallias. Tum quia in ea prouincia ſatis nauiter uerſatus eſſet, & deinceps ciuili bello mandata ſibi pleraque impigre, & ſtrenue feciſſet, non modo in amicitiam Cæſaris, ſed ex ea in ampliſsimum quoque ordinem perueniſſe. mox tribunum quoque plebis, ac deinde prætorem creatum. atque in eo tempore iudicatum eſſe à ſenatu hoſtem cum M. Antonio, poſt uero coniunctis partibus non priſtinam tantum dignitatem recuperaſſe, ſed pontificatum, ac deinde conſulatum quoque adeptum eſſe. Eundem Ventidium Baſſum Suetonius præpoſitum eſſe à M. Antonio prouinciis orientalibus, Parthosq; in Syriam introrumpentes tribus prœliis fudiſſe ſcribit, eumq; primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere elatum eſſe. Idem Plutarchus in Antonio, & Eutropius libro v i i.

DE COS. AN. DCCXVI.

M. AGRIPPAM, L. Caninium conſules ſuggerit Caſsiodorus. Dio M. Vipſanium L. F. Agrippam, L. Caninium L. F. Gallum. M. Agrippam, & C. Canidium Gallum conſules edit Ioſephus lib. x v antiquitatum annos x x v i i poſt Ciceronem conſulem, quo anno capta Hieroſolyma fuerãt. Vipſanium item Agrippã uocat Nepos in uita Attici. in Capitolinis lapidibus, aliisq; ueteribus Romæ monumentis, gentile nomen eius præteritur. ut in fronte templi, quod Pantheon dictum eſt: M. AGRIPPA L. F. COS. TERT. De Agrippa ita Tacitus lib. primo: Auguſtus M. Agrippam ignobili loco, bonum militia, uictoriæ ſocium, geminatis conſulatibus extulit, poſt etiam mortuo Marcello ſororis filio generum ſumpſit. Ex Capitolino inani interuallo inter Agrippam, & Gellium, qui ſequitur, conſulem, apparet deſiderari nomen conſulis ſuffecti in locum Caninii, de quo nihil mihi compertum eſt. ſuſpicor autem, ne ſit T. Statilius Taurus. primum, quia biennio poſt pro cos. triumphauit ex Africa, deinde, quia anno DCCVII conſul eſt iterum, neque quando primum fuerit, extat.

De triumuiris R. P. C. II.

DIO auctor eſt, hoc anno triumuiros R. P. C. Antonium, Lepidum, & Cæſarem cum quinque anni triumuiratus, in quos ſe crearant, abijſſent, eoſdem ſemet in alterum quinquennium renunciaſſe. Hoc idem ex Colotiano lapide colligitur, in quo eſt: priores triumuiros ex ante diẽ quintum K. Dec. ad prid. Kal. Ian. ſex. triumuiratum geſsiſſe. pridie autem K. Ian. ſextas ab illo die intelligimus eſſe ultimum eius anni diem, quo Claudius, & Norbanus conſules fuerunt. in Capitolino fragmento triumuiri Claudio, & Norbano ſubiecti uidentur, quaſi illo anno inierint. uerum ego interpretor, coniungendos eſſe triumuiros cum anno, quo M. Agrippa conſulatum gerit, quippe qui illuſtriores ſint ipſis conſulibus, atque iccirco conſulibus præponantur. ſic enim poſt etiam Auguſtus cũ numero tribuniciæ poteſtatis, itemq; Tiberius conſulibus præponuntur, non ſubijciuntur. Itaque in lapide nomina tum triumuirum, tum Auguſti reſpondent ad perpendiculum, nec ullum eorum interius altero eſt. A' quo autem die inierint hunc alterum triumuiratum, parum conſtat. Cum Antonij & Cæſaris ſuſpecta alterius alteri fides eſſet, per Octauiam in gratiam redierunt. Cæſar etiam filiam Antyllo Antonij ex Cleopatra filio, Antonius Domitio Cæſaris interfectori, & proſcripto, filiam ex Octauia deſpoponderunt. Dio.

De

De triumpho à M. Agrippa cos. neglecto ex Gallia.

CAESAR, cum pararet bellum in Sex. Pompeium Magni filium, M. Agrippam ex Gallia vlteriore euocauit. eiq; curam claſsis ædificandæ mandauit, cum eundem, qui Gallos noua molientes deuicerat, & ſecundus Romanorum belli cauſſa Rhenum tranſierat, triumphi honore decoraſſet. Is autem cum conſulatum cum L. Gallo gereret, ſibi triumphandum non eſſe duxit, quòd haud decere putaret, ſe, re male aduerſus Pompeium à Cæſare ob naufragia geſta, in lætitia eſſe. Hæc Dio. Appianus etiam lib. v, Agrippam ex Aquitania inſignem uictoriam rettuliſſe; Oroſius eundem in Aquitania rem proſpere geſsiſſe, auctores ſunt.

DE COS. AN. DCCXVII.

CASSIODORVS conſules in hunc annum profitetur L. Gellium, M. Cocceium. Dio L. Gellium L. F. Poplicolam, M. Cocceium Neruam. Ex Capitolinis fragmentis apparet L. GELLIVM L. F. L. N. eſſe. L. Gellius frater proditur à Dione M. Valerij Meſſallæ. eſt enim is, cui à M. Bruto uenia ante data eſt. ex quo intelligi poteſt, Poplicolam cognomen eſſe adoptionis. non enim Gellij, ſed Valerij, Poplicolæ cognomen tulerunt. Reliquum fragmenti, quod L. Gellio in Capitolina tabula ſubiectũ eſt. O. IN. quid velit, hactenus aſſequi coniectura non potui.

De triumpho Cn. Domitij Caluini pro cos. ex Hiſpania.

HOC anno Cn. Domitium Caluinum pro cos. ex Hiſpania triumphaſſe, extat in faſtis Capitolinis. Cuius triumphi meminit Dio in expoſitione rerum geſtarum Cenſorino, & Sabino cos. his uerbis: Eodem tempore mouerunt etiam Ceretani in Hiſpania, quos Caluinus ſubegit, re primum bene ab ipſo, poſt infeliciter ab eius legato geſta, qui à barbaris obſeſſus, & à ſuis militibus deſertus eſt. Caluinus autem nõn ante in hoſtes impreſsionem fecit, quàm de militibus ſupplicium ſumpſit, eosq; decimauit. quo facto hoſtes adortus uictoriam reportauit, & triumphum obtinuit, quanquam Hiſpania Cæſari prouincia erat decreta: ex arbitrio enim eorum, qui imperium habebant, etiam honores ijs, qui ſuis auſpicijs pugnaſſent, mandabantur. & Velleius: Eadem tempeſtate Caluinus Domitius, cum ex conſulatu obtineret Hiſpaniam, grauiſsimi, comparandiq; antiquis exempli auctor fuit, quippe primipili centurionem nomine Vibullium ob turpem ex acie fugam fuſte percuſsit.

De bello Siculo Sex. Pompeij, & Imp. Cæſare ouante II.

SEX. Pompeius minor è filijs Cn. Pompeij Magni bellum Siculum conciuit, quod ab Imp. Cæſare geſtum eſt. Is enim anno DCCIX, quo anno C Cæſar dictator in Hiſpania cũ filijs Cn. Pompeij acerrimo bello dimicauit, è Corduba, ubi obſidebatur, elapſus, in Lacetaniam ueniens, aliquandiu latuit. vbi uero Cæſar in Italiam, haud magnis relictis in Bætica copijs, deceſsit, in Bæticam confluentibus ad eum omnibus ijs, qui ex prœlio incolumes euaſerant, ſe recepit. atque occiſo iam Cæſare, urbes alias ui, alias uoluntate ſibi adiunxit, C. Carrinate, ac deinde C. Aſinio Pollione, quos Cæſar in Hiſpaniam miſerat, pulſis. M. deinde Lepidus, qui à Cæſare alteram Hiſpaniam obtinuerat, fœdus cum eo fecit, ut recuperato patrimonio ex Hiſpania recederet. atque id fœdus à M. Antonio cos. confirmatum eſt. Tum uero cum M. Bruto Macedoniam, C. Caſsio Syriam, & bellum aduerſus Dolabellam ſenatus decerneret, Sex. Pompeio claſſem cõmiſit, atque eum in Italiam aduocauit. Is, cum iam triumuiri dominarẽtur, lectis ex Epiro proſcriptis, ac fugitiuis cum exercitu diu ſine ulla loci cuiuſquã poſſeſsione in mari prædatus, Meſſanam oppidum in Sicilia primum, deinde totam inſulam occupauit. occiſoq; A. Pompeio Bithynico prætore, Q. etiam Saluidienum legatum Cæſaris nauali prœlio ſuperauit, tum cum bellum in Brutum, & Caſsium à Cæſare, & Antonio parabatur, Lepido & Planco cos. Illis autem debellatis cum maria omnia latrocinijs Sextus infeſta redderet, & Sicilia in poteſtatem redacta annonæ ſubuectiones impediret, atque urbem fame per aliquot annos opprimeret, cum eo poſtulatam pacem Cæſar, & Antonius fecerũt, ita ut ille Siciliam & Sardiniam, & Achaiam in quinquennium haberet, & purgatis maribus, commeatum in urbem mitteret. hæc autem facta eſt Marcio, & Caluiſio cos. eodemq; anno cum Sex. Pompeius rurſum latrocinijs mare uexaret, nec pacem, quam acceperat, præſtaret, Cæſar, neceſſario bello contra eum ſuſcepto, Lepido, ex Africa cum

legionibus

legionibus accito duobus naualibus prœlijs dubio euentu Claudio & Norbano cos. pugnauit. Sequens deinceps annus in conficienda claſſe, cui rei M. Agrippa præfectus erat, conſumptus eſt. hoc autem demum anno aduerſus Sex. Pompeium uario euentu naualibus certaminibus pugnatum eſt, ita ut duarum claſsium Cæſaris altera, cui Agrippa præerat, uinceret, altera, quam Cæſar duxerat, deleta, expoſiti in terram milites fere à Pompeio oppreſsi ſint. uictus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Agrippa roſtrata nauali corona à Cæſare donatus eſt, qui honos nemini ante eum habitus erat. Quibus rebus Romæ nunciatis, Cæſari magno omnium conſenſu ſtatuæ, currus triumphalis, & vt ouans vrbem iniret, & laurea corona perpetuo uteretur, conceſſum eſt. Hæc Dio. In Capitolinis tabulis ſcriptum eſt etiam Imp. Cæſarem II. III uirum II ouantem ex Sicilia hoc anno iniiſſe; & apud Suetonium Cæſarem poſt bellum Siculum iterũ ouantem eſſe ingreſſum. Sex. Pompeius, cum è Meſſana Corcyram, atque inde in Cephalleniam nullo perſequente ueniſſet, in Aſiam ad Antonium ſe contulit, & cum eum in Lesbo rem male aduerſus Medos geſsiſſe audiret, ratus ſe Antonij imperium ad ſe facile translaturum, cum bellum compararet, per M. Titium Antonij legatum captus, iuſſu eiuſdem, Cornificio, & Pompeio cos. interfectus eſt. Dio, epitomæ, Appianus.

De M. Lepido triumuiro II uicto, & coacto abdicare.

IMP. CAESARE hoc anno bellum cum Sex. Pompeio gerente, M. Lepidus triumuir ex Africa ad ſocietatem belli à Cæſare accerſitus uenit. Cum autem Cæſar eo tanquam legato in bello uti uellet, Lepidus ſibi imperij partem depoſceret, ac pacta occulta cum Pompeio eum feciſſe Cæſar comperiſſet, fugato Pompeio, Lepido inde, qui occupata Meſſana Cæſarem in ius uocabat, & Siciliam ſibi uindicabat, bellum intulit. Qui uictus, atque ab exercitu ſuo relictus abrogato triumuiratus honore ſupplex à Cæſare uitam impetrauit. Dio, Appianus, Velleius; itaque Suetonius ita: Poſt Pompeij fugam collegarum alterum M. Lepidum, quem ex Africa in auxilium euocarat, ſuperbientem XX legionum fiducia, ſummasq; ſibi partes terrore, ac minis uindicantem Cæſar ſpoliauit exercitu, ſupplicemq; conceſſa uita Circeijs in perpetuum relegauit. Idem Oroſius.

DE COS. AN. DCCXVIII.

SEX. Pompeium, L. Cornificium conſules prodit in hunc annum Caſsiodorus. L. Cornificium L. F. Sex. Pompeium Sex. F. Dio. Hoc anno, ut dixi, Sex. Pompeius Cn. F. occiſus eſt.

DE COS. AN. DCCXIX.

CONSVLES ſuggerit Caſsiodorus L. Scribonium, L. Atratinum; M. Antonium M. F. II, L. Scribonium L. F. Libonem Dio. Adijcit idem M. Antonium magiſtratu ſe confeſtim abdicaſſe, ac ſibi L. Sempronium Atratinum ſuffeciſſe. multos autem eſſe, qui propterea non Antoniũ, ſed Atratinum conſulem hoc anno profiteantur. Idem etiam poſt alio loco ſcribit, Cæſarem II conſulem K. Ian. abdicaſſe, ut etiam ante M. Antonius fecerat. L. Sempronius Atratinus deſcriptus eſt ex triumpho Capitolino acto anno DCCLXXII. Conſules in parte anni ſuffectos inuenio P. Aemilium, C. Memmium. Ita enim eſt in lapide quodam perantiquo, cuius exemplum eſt in lib. ueterum inſcriptionum, vbi multi horum annorum conſules ſunt.

L. SEMPRONIVS. L. SCRIBONIVS
K. IVL. P. AEMILIVS
C. MEMMIVS.

De triumpho T. Statilij Tauri pro cos. ex Africa,
C. Soſij ex Iudæa, C. Norbani ex Hiſpania.

HOC anno T. Statilius Taurus pro cos. ex Africa triumphauit. ut ſcriptum eſt in Capitolinis tabulis. Hic autem Taurus in Africam ab Imp. Cæſare miſſus eſt, poſtquam Lepidum in Sicilia uicit, cuius erat prouincia Africa. Dio ſi quidem lib. XLIX, Cocceio, & Gellio cos. Cæſarem utranque Africam uirtute Statilij Tauri ſine prœlio obtinuiſſe, & Velleius M. Agrippæ, & Statilio Tauro nouitate familiæ haud obſtitiſſe, quo minus ad multiplices conſulatus triũphosq;, & complura eueherentur ſacerdotia ſcribunt. Eodem autem etiam anno C. Soſium ex Iudæa triumphaſſe inuenio in tabulis Capitolinis. De quo ſic Dio lib. XLIX: M. Antonius in Italiam

N reuerſus

reuerſus imperium Syriæ, & Ciliciæ C. Soſio tradidit. Is Aradios obſeſſos, ac fame, & morbo oppreſſos in ditionem redegit, & Antigonum, qui præſidium Romanorum interfecerat, prœlio vicit, ac Hieroſolyma confugientem obſidione in poteſtatem adduxit. Multis igitur detrimentis Iudæi Romanos affecerunt, ſed multo plura acceperunt. atque hæc Claudio, & Norbano cos. geſta ſunt. Sequenti uero anno cum in Syriam reuertiſſet Antonius, C. Soſius, ne Antonium ſibi infeſtum re bene gerenda redderet, quieuit. Hæc ille. Ioſephus autem antiquitatum lib. x v, narrat Hieroſolyma à C. Soſio M. Agrippa, & Canidio Gallo cos. capta annos x x v i i, poſtquam à Pompeio in poteſtatem populi Romani redacta fuerant. Hoc eſt autem illud, de quo in epitome c x x v i i i ſcriptum eſt: Iudæi à legatis Antonij ſubacti ſunt. Quin etiam C. Norbanum Flaccum hoc anno poſt Soſium ex Hiſpania triumphaſſe proditum eſt in Capitolinis triumphis. de cuius triumpho, aut rebus geſtis nemo, quod ſciam, ſcripſit. fuit autẽ ante cũ Ap. Claudio cos.

DE COS. AN. DCCXX.

Cassiodorvs C. Cæſarem, L. Volcatium conſules ſuggerit; Dio Cæſarem II, L. Volcatium L. F. Tullum. De hoc Cæſaris conſulatu ſic Suetonius: Cæſar ſecundum conſulatum nouem annos poſt primum cepit, quem paucisſimis horis geſsit. Nam K. Ian. cum mane pro æde Capitolini Iouis paululum curuli ſella præſediſſet, honore abijt, ſuffecto alio. & Dio: Cæſar II conſul cum L. Tullo, abdicauit K. Ian. ut ante fecerat Antonius. Cæſari collega futurus erat Sex. Pompeius Cn. Magni F. ita enim inter eos conuenerat, tum cum pacem fecerunt. ut refert lib. v Appianus. In locum Cæſaris factum inuenio L. Antonium, multosq; alios in parte anni, in libro veterum inſcriptionum, hoc modo:

IMP. CAESAR II. L. VOLCATIVS.
K. IAN. L. ANTONIVS.
K. MAI. L. FLAVIVS.
K. IVL. M. ATILIVS.
C. FONTEIVS.
K. SEP. L. VINVCIVS.
K. OCTOB. L. LAENONIVS.

Ex his mendoſe legi L. Antonium, ac L. Autronium Pætum legendum eſſe opinor, ut ſit is, qui anno D C C X X I I I I pro cos. ex Africa triumphauit. L. Flauij conſulis à M. Antonio facti, & abdicati meminit etiam Dio, etenim, ut puto, mendoſe eſt apud eum Χλαύϊος, pro Φλαύϊος.

DE COS. AN. DCCXXI.

Cn. domitivm, C. Soſium conſules nominat in hunc annum Caſsiodorus. Dio Cn. Domitium Cn. F. Cn. N. Ahenobarbum, C. Soſium C. F. C. N. Nepos ſcribit Atticum Cn. Domitio, C. Soſio cos. mortuum. Cn. Domitius Cn. Domitij filius eſt eius, qui in Cæſarem coniurauit. C. Soſius is eſt, qui paulo ante triumphauit, qui in Capitolino triumpho T. N. à Dione C. N. appellatur. Eſt autem intelligendum tranſactum eſſe quinquennium, quo Cæſar II triũuir fuit. hoc autem primum anno priuatum fuiſſe, tum cum erat deſignatus cos. III. Itaque miror Tergeſti lapidem eiuſmodi legi: IMP. CAESAR COS. DES. TERTIVM IIIVIR R. P. C. ITERVM MVRVM, TVRRESQVE FECIT. neque enim dici poteſt, eum ſibi triumuiratum in tertium quinquennium prorogaſſe, quem Dio ſcribit, per decem annos tantũ adminiſtraſſe. Fortaſſe conſulem deſignatum III intelligit anno priore, poſtquam ſecundo abierat. Nam multis ante annis ſe III cum M. Antonio III conſulem deſignauerat, ut ait Appianus lib. v. Conſules in parte anni ſuffectos inuenio L. Cornelium, & N. Valerium. ſic eſt enim in ueteribus inſcriptionibus:

CN. DOMITIVS. C. SOSIVS.
K. IVL. L. CORNELIVS.
K. NOV. N. VALERIVS.

Meminit etiam Paulli Aemilij Lepidi cõſulis in parte huius anni Dio, eumq; porticum ſuis ſumptibus exædificaſſe ait, & in conſulatu dedicaſſe, quem in parte huius anni geſsit. Hunc autem fratrem Lepidi triumuiri ſcribit fuiſſe, ab ipſo quondam proſcriptum.

DE

DE COS. AN. DCCXXII.

Cassiodorvs C. Cæſarem II, M. Meſſallam conſules in hunc annum profitetur. Dio Cæſarem III, M. Valerium M. F. Meſſallam Coruinum, & recte. neque enim Caſsiod. ratioñ habet conſulatus eius, quem cum Q. Pedio geſsit, quia ſuffectus fuit. Dio autem, & Appianus au ctores ſunt Cæſarem, & Antonium ambos III in hunc annum conſules comparatos fuiſſe tum, cũ pace cum Sex. Pompeio facta conſules in octo annos inſequentes deſignarunt; uerum abrogatum fuiſſe priore anno ei à populo conſulatum, & bellum una cum Cleopatra indictum, ac pro eo M. Meſſallam conſulem declaratum. Vnde etiam Suetonius: Cæſar tertium conſulatum anno interiecto cepit. hunc annum ab eo geſtum tradit & Dio, & Suetonius. De Meſſalla autem ſic Dio: M. Meſſalla, quem proſcripſerat Antonius, non ſolum ſeruatus eſt, ſed etiam poſtea conſul in locum eius factus eſt. De ſuffectis hoc anno cos. ſic in veterib. inſcript.

IMP. CAESAR III. M. VALERIVS.
K. MAI. M. TITIVS.
K. OCTOB. CN. POMPEIVS.

De bello Actiaco cum M. Antonio, & imperio Ro. ad unum Imp. Cæſarem translato.

Vltimvm bellum, quod geſtum eſt cum ciuibus, geſtum eſt cum M. Antonio, qui triumuir fuerat R. P. C. quo confecto, (hic enim unus ex ciuibus arma retinebat) imperium Romanum totum ad Cæſarem, qui poſt Auguſtus eſt appellatus, translatum eſt. Inimicitiæ autem inter Cæſarem, & Antonium cœperunt Antonio, & Volcatio cos. exarſerunt Domitio, & Soſio, auctore Dione. Antonius crimini dabat Cæſari, quòd Lepido triumuiratum abrogaſſet, atque copias eius, & Sex. Pompeij, quas communes eſſe oportebat, unus ſibi ſumpſiſſet, atque tum illarum, tum quas in Italia, quæ communis erat, conſcripſiſſet, partem repetebat. Cæſar autem Antonio, quòd Aegyptum ſine ſorte teneret, & Sex. Pompeium, cui ipſe ſponte ignouiſſet, interfeciſſet, & Artauaſdem regem Armeniorum dolo captum, in uincula cum magna populi Ro. infamia conieciſſet; partemq; eorum ſpoliorum poſcebat. uitio etiam dabat Cleopatram, & liberos ex ea ſuſceptos, & quæ ei donaſſet. in primis autem quòd Cleopatræ filium ex C. Cæſare Cæſarionem appellaſſet, atque ad Cæſaris genus traduxiſſet. Atque hoc quidem tum per epiſtolas priuatim, tum publice in ſenatu Cæſare coram, & Antonio per legatos agente, ultro, citroq; obiecta ſunt; delectibus interea ab utroque, quaſi ad aliud bellum habitis. quouſque Domitius, & Soſius, ambo Antonianarum partium conſulatum inierunt. Tum enim cum K. Ian. Soſius in ſenatu multa pro Antonio contra abſentem Cæſarem dixiſſet, Cæſar in urbem reuerſus conuocato ſenatu multo pluribus in Antonium, ipſis obmuteſcentibus conſulibus, perorauit. Quibus acceptis Antonius remiſſo Octauiæ nuncio, bellum ſuſcepit. Tum Cæſar in ſenatu, & in concione, teſtamenti Antoniani tabulis, quas quidam ab Antonio ad Cæſarem transfugientes apud Veſtales aſſeruari rettulerant, recitauit; in quibus Cæſarionem uere Cæſaris ex Cleopatra filium teſtabatur, & filijs ſuis ex Cleopatra natis ingentia munera legabat, ſeq; in Aegypto cum Cleopatra ſepeliri iubebat. Quibus rebus indignatus populus R. cum etiam grauiora alia uera eſſe, quæ ſermonibus celebrabantur, putaret: Antonium uictoria parta urbem Cleopatræ per gratiam traditurum, atque imperium Romanum in Aegyptum eſſe translaturum, eo irarum progreſſus eſt, vt conſulatum ei, quem cum Cæſare geſturus erat, imperium abrogarit, & bellum non uerbo, ne eos qui cum eo erant à ſe abalienaret, ſed re, verbo autem Cleopatræ per fecialem indixerint: quòd mulier Aegyptia Romanum imperium affectaret. Hæc Dio: De iiſdem cauſsis ſic etiam ſcriptum eſt in epitoma CXXII: Antonius Artauaſdem Armeniæ regem fide data perductum in vincula conijci iuſsit, regnumq; Armeniæ filio ſuo ex Cleopatra nato dedit; quam uxoris loco iampridem captus amore eius habere cœperat. Cum autem ob eiuſdem amorem, ex qua filios duos habebat, Philadelphum, & Alexandrum, neque in urbem uenire uellet, neque finito triumuiratus tempore, imperium deponere, bellumq; moliretur, quod urbi, Italiæq; inferret, ingentibus tam naualibus, quam terreſtribus copijs ob hoc contractis, remiſſoq; Octauiæ ſorori Cæſaris repudio, Cæſar in Epirum cum exercitu traiecit. Adijcit præterea Dio, eodem anno Cæſarem, & Antonium copias undique comparaſſe, Cæſarem ex Italia, Gallia, Hiſpania, Libya, Sardinia, & Sicilia, Antonium ex Aſia, Thracia, Macedonia, Græcia, Aegypto, Cyrene, regibus, & dynaſtis omnibus; ſequenti autem anno Cæſare, & Meſſalla cos. Antonium, & Cleopatram

ad Actium Epiri promontorium Cæſari occurriſſe. multis prœlijs naualibus à Cæſare proſpere factis, uictum tandem Antonium cum Cleopatra Alexandriam in Aegyptum profugiſſe. Cæſarem uictoré Apollini Actio triremes uſque ad decemremes omnes captiuas conſecraſſe, ac maiori ſano conſtructo ludos Scenicos, & Circenſes, ac ſacrum quinquennale, quod Actium dictum eſt, inſtituiſſe. atque ubi caſtra habuerat, oppidum Nicopolim exædificaſſe. hanc autem naualem pugnam IIII non. Sept. factam, atque eo die uniuerſum imperium Ro. ad Cæſarem recidiſſe; itaque ab illo die annorum eius imperij enumerationem duci. Quare recte Suetonius ita: Cæſar primum cum M. Antonio, Marcoq; Lepido, dein tantum cum Antonio per XII fere annos, nouiſſime per IIII, & XL ſolus remp. tenuit. & Tacitus libro I: Poſtquam Bruto, & Caſsio cæſis nulla iam publica arma, Pompeius apud Siciliam oppreſſus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus, niſi Cæſar dux reliquus poſito triumuiri nomine, conſulem ſe ferens, & ad tuendam plebem tribunicio iure contentum munia ſenatus, magiſtratuum, legum in ſe trahere nullo aduerſante.

DE COS. AN. DCCXXIII.

CASSIODORVS conſules in hunc annum nominat C. Cæſarem III, M. Craſſum. Dio Cæſarem IIII, M. Licinium M.F. Craſſum. Addit idem: Cæſar media hyeme traiecit in Italiam ex Macedonia, qua ipſe quartum cos. cum M. Craſſo fuit. hic enim etſi cum Sexto & cum Antonio ſenſerat, tamen tum ne prætorius quidem conſulatum geſsit. Oroſius item notat Cæſarem VI Imp. appellatum cum M. Licinio Craſſo cos. fuiſſe. Cum autem Dio ſcribat hunc conſulatum annum à Cæſare geſtuum, miror cur Suetonius non niſi à VI ad XI annuos geſtos tradiderit. Hunc conſulatum eodem auctore Cæſar in Aſia iniuit. De conſulibus ſuffectis M. Licinio ſic in ueteribus inſcriptionibus:

IMP. CAESAR IIII. M. LICINIVS.
K. IVL. C. ANTISTIVS.
ID. SEPT. M. TVLLIVS.

De M. autem Tullio ſic Dio in exponendis huius anni rebus: Quo tempore nunciata eſt mors M. Antonij, in parte anni conſul erat Ciceronis filius. & Plinius lib. XXII: Ipſum Auguſtum cum M. Cicerone filio conſulem idib. Septemb. ſenatus obſidionali donauit. Tradit etiam Plutarchus cum Dione, paulo poſt debellatũ Antoniũ Cæſarem conſulem factum, Ciceronis oratoris filium ſibi collegam cooptaſſe. quo in magiſtratu ſenatum ſtatuas Antonij deieciſſe, ac decreto, nequis ex gente Antonia Marci prænomine uteretur, ſtatuiſſe.

DE COS. AN. DCCXXIIII.

CONSVLES apud Caſsiodorum C. Cæſar. IIII, Sex. Appuleius. apud Dionem Cæſar V, Sex. Appuleius Sex.F. In ueteribus inſcriptionib: IMP. CAESAR V. SEX. APPVLEIVS. In Capitolino triumpho: SEX. APPVLEIVS SEX. F. SEX. N. Suetonius, Cæſarem quinctum conſulatum continuaſſe, eumq; in Samo inijſſe; Dio, conſulem ſexto ſuffectum in parte anni Potitum Valerium ſcribunt. qui, vt puto, pater eſt L. Valerij Potiti F. conſulis anno DCCLVII. Hunc annum uocat Dio ab vrbe condita DCCXXV. De Cæſare cos. V extat epigramma vetus eiuſmodi in antiquæ vrbis epigrammatis libro.

SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS
IMP. CAESARI DIVI IVLI F. COS. QVINCT.
COS. DESIGN. SEXT. IMP. SEPT.
REPVBLICA CONSERVATA.

De III *triumphis* Imp. *Cæſaris* Dalmatico, Macedonico, Aegyptio; et C. Carrinatis pro cos. Gallico.

HIS conſulibus Imp. Cæſarem tres triumphos egiſſe, primo die de Pannonijs, Dalmatis, Iapygibus, Gallis; eodemq; die C. Carrinatem pro cos. de Morinis, altero die ex Macedonia, tertio ex Aegypto de Cleopatra, auctor eſt Dio. Vnde etiam Suetonius: Curules triũphos egit tres, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum. & Macrobius: Cæſar Sextili menſe triumphauit ter, & iccirco menſis ille poſt dictus eſt Auguſtus. Oroſius autem imperite, qui ſcripſit Cæſare, & Sex. Appuleio cos. Cæſarem ab oriente redeuntem VIII id. Ian. urbem triplici triumpho ingreſſum eſſe.

eſſe. ſiquidem ſcriptum eſt apud Dionem, æſtate ea, qua Potitus Valerius conſul in locum Sex. Appuleij in parte anni fuit, Cæſarem in Italiam traieciſſe, & triumphaſſe. De his tribus triumphis ſic in VIII Vergilius:

At Cæſar triplici inuectus Romana triumpho
Mœnia, dijs Italis uotum immortale ſacrabat.

Quæ uerba exponens Seruius ait: Tres Auguſtus triumphos egit. nam primo die triumphauit exercitus, qui Antonium, ſecundo qui Dalmatas uicerat, tertio ipſe cum Alexandrino ingreſſus triumpho eſt. At in epitomis, primum ex Illyrico, alterum ex Actiaca uictoria, tertium de Cleopatra actum, ſcriptum eſt. & Dio, ut dixi, primo die Dalmaticum actum, & Gallicum tradit. uerba eius hæc ſunt: Cæſar primo die de Pannonijs, Dalmatis, Iapigibus, & Gallis quibuſdã triumphauit. Nam C. Carrinas Morinos, & alios quoſdam, qui una defecerant, ſubegerat, & Sueuos, qui magna multitudine Rhenum trãſierãt, repulerat. ac propterea & ille triumphauit, quamuis pater eius à Sulla proſcriptus, atque ipſe una cum alijs ſuffragiorum ratione priuatus eſſet. triumphauit uero etiam Cæſar, quoniam uictoria ad imperatorem cuius auſpicijs parta eſt, refertur. Atque hi primo die triumphi acti ſunt. Appianus etiam de Illyrijs à Cæſare triumphatum ſcribit. Hæc de triumpho. de uictoria uero ſic Dio: Cæſar Pompeio, & Cornificio cos. cum Sex. Pompeius ab Antonio occiſus eſſet, quem ipſe priore anno fugarat, uenit in Siciliam, ut ad Africam ordinandam traijceret, uerum tempeſtate detentus, conſumpto tempore non traiecit. Etenim Salaſsi, Tauriſci, Liburni, Iapygesq; cum & ante mouiſſent, & tributa dare recuſaſſent, abſente Cæſare defecerũt. propterea Cæſar adducto aduerſus eos exercitu Salaſſos & Iapygas in poteſtatem redegit. quibus rebus geſtis in Pannonios mouit, non quòd illi quicquam in ſe deliquiſſent, ſed ut milites in opere haberet, & exercitum alienis ſumptibus aleret, eorumq; gente ſubacta, atque ijs præfecto Fuſio Gemino Romam decedens triumphum ſibi decretum à ſenatu in aliud tempus diſtulit. cum autem in Britaniam traiicere cuperet, ac propterea poſt hyemem, qua M. Antonius II cum Libone conſul fuit, in Galliam ueniſſet, quidam è populis, quos ante deuicerat, una cum Dalmatis rebellarunt, ac Pannonios quidem Fuſius, Dalmatas primum Agrippa, poſt etiam ipſe Cæſar, qui & eo bello uulneratus eſt, Salaſſos Meſſalla Coruinus, alios Statilius Taurus perdomuit. Vnde Suetonius: Dalmaticũ bellum Cæſar adoleſcens adhuc per ſe geſsit, quo etiam uulnera excepit. Item: Domuit partim ductu, partim auſpiciis ſuis Cantabriam, Aquitanniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni, item Rhetiam, & Vindelicos, & Salaſſos gentes Alpinas coercuit. Hæc de primo triumpho. Secundo autem die naualem ad Actium pugnam in triumpho translatam narrat Dio, (de qua ante dictum à nobis eſt.) neque uero de Antonio, & ciuibus R. ſed de Cleopatra triumphum actũ. Tertio de Aegypto capta triumphatum, qua de re nunc dicendum eſt. Cæſare, & Meſſalla cos. quo anno Cæſar Antonium, & Cleopatram ad Actium nauali prœlio uicit, cũ eos in Aegyptum profugientes aliis perſequendos mandaſſet, ipſe in Italiam ad res ordinandas, ne qui motus exorirentur in urbe, reuertit, ac poſt XXX die cum in Græciam ad bellum traieciſſet, poſtero anno ambos Alexandriæ obſedit. Antonius in ultima rerum deſperatione, ubi res cum Cæſare conuenire non potuit, falſo rumore occiſæ Cleopatræ perculſus ſe interemit. Cæſar Alexandriam in poteſtatem una cum Cleopatra redegit, quæ ne arbitrio uictoris in triumpho duceretur, ipſa ſibi admotis aſpidibus, quanquàm à Cæſare cuſtodita, mortem intulit. Cæſar Aegypto in prouinciæ formam redacta, atque ei Cornelio Gallo præfecto, in Aſiam per Syriam uenit, atque ibi hyemauit. æſtate autem ſequente in Italia decedens urbem cum tribus his triumphis ingreſſus eſt. quorum extremo Cleopatra ipſa mortua translata eſt. in quo illud etiam contra uetus inſtitutum à Cæſare factũ refert Dio, ut conſul collega, & alii magiſtratus, ac ſenatus omnis currum ſequeretur Cæſaris, cum ante alii præcedere, alii ſubſequi currum ſolerent.

De triumpho L. Autronij pro cos. ex Africa.

L. AVTRONIVM L. F. pro cos. XVII. K. Sept. triumphaſſe ex Africa reperio in Capitolinis tabulis. ex quo intelligi poteſt, eum hoc anno, ideſt DCCXXIIII ab vrbe cõdita, poſt imp. Cæſarem eodem menſe triumphaſſe. nam M. Craſſus, cuius triumphus ſubijcitur, anno DCCXXV triumphauit IV non. Iulias. hoc dico, quia in Capitolinis tabulis annus huius triumphi deletus eſt. De quo triumpho, aut de rebus ab Autronio geſtis nihil comperi. Hic autem poſt Statilium Taurum fortaſſe rem geſsit. neque enim poſt M. Lepidum à Cæſare uictum Africa quieuiſſe uidetur, quod inſequentes uictoriæ demonſtrabunt.

De cenſoribus, & luſtro.

Dio in hunc annum cenſores conijcit imp. Cæſarem, & M. Agrippam. Suetonius item ait, Cæſarem cenſores longo interuallo creari deſitos, creaſſe. Adijcit Dio, ſenatum lectum, multosq; qui per bella ciuilia temere in ſenatum uenerant, ſenatu motos. ex quibus quinquaginta ultro ceſsiſſe, centum quadraginta ab ipſo motos. ex ſenatoribus inter conſulares rettulit C. Cluuium, & C. Furnium, qui cum ante conſules deſignati fuiſſent, magiſtratum gerere alijs locum occupantibus, non potuiſſent; ſequenti autem anno cenſum egiſſe, principem ſenatus legiſſe. Itaque Euſebius etiam ſexto decimo demum anno, poſtquam Cæſar conſul fuerat, cenſum actum notat.

DE COS. AN. DCCXXV.

Cassiodorvs in hunc annum cos. nominat Cæſarem V, M. Agrippam II. Oroſius Cæſarem VI, Agrippam II. Dio Cæſarem VI, M. Vipſanium Agrippã III. eſt tamen legendum II. ut ſit ſequenti anno III. hoc indicat inſcriptio templi, quod ipſe fecit, & Pantheon nominauit: M. AGRIPPA L. F. TERT. COS. FECIT. hoc enim templum Dio completum ſcribit biennio poſtquam conſul fuit cum Cæſare VII. quo anno ipſe tertium, non quartum conſulatum geſsit. alioquin in fronte templi inſcripſiſſet: Quartum cos. Nam ſi hoc anno tertium conſul fuit, fruſtra ſecundum quo anno fuerit, quæremus.

De triumpho M. Licinij Craſsi pro cos. ex Trӕcia, & Getis.

M. LICINIVM Craſſum pro cos. hoc anno ex Træcia, & Geteis triumphaſſe tradunt Capitolinorum triumphorum auctores. Qua de re ſic Dio: Bellum, inquit, erat inter Sueuos, & Dacos, quorum illi Galli, hi Scythæ ſunt, illi trans Rhenũ, hi circa Danubium incolunt, quorum alij Myſi, alij Daci nominati ſunt. Siue igitur Getæ quidam ſint, ſiue Thraces ex Dacico genere, eo quod olim Rhodopen habitauit, hi Daci cum prioribus ante temporibus legatis ad Imp. Cæſarem miſsis nihil ab eo ex ijs, quæ petiſſent, impetraſſent, ad Antonium ſe contulerũt. M. autem Craſſus cos. in Macedoniam, & Græciam miſſus Dacis, & Baſtarnis bellum intulit. Baſtarnæ uero Scythæ eſſe putantur, qui, cum Danubium tranſiſſent, Myſiam inuaſerunt. poſt autem Triballos, & Dardanos Myſiæ finitimos adorti ſunt, ſine ullo tamen Romanorum detrimento. At poſteaquam ſuperato monte Aemo in Thraciam Dentheletarũ Romanis fœderatam irruperant, Craſſus ſubueniens Thracibus eos è regione expulit, ac fugientes perſecutus, Segetica in poteſtatem redacta, ac in Myſiam impetu facto, tum agrum eorum uaſtauit, tum etiam oppidum munitum obſidione cepit. Baſtarnæ cum Craſſum Myſis uictis in ſe exercitum adducere uiderent, legatos ad eum miſerunt, per quos ſe ab omni culpa Romani belli remouerent. Craſſus nihilo minus in eos irruptione facta Baſtarnas cæcidit, ac regem eorum Deldonem interfecit, Ioui Feretrio ſpolia opima relaturus, ſi ipſe ſuis auſpicijs, non Cæſaris rem geſsiſſet; paucos, qui oppidum munitum occupauerant, Rholo quodam Getarum rege, in poteſtatem adduxit; Myſis iterum uictis, & Baſtarnis, qui Dentheletas uexauerant, uictis Thracas, qui ſibi ex Myſia per Thraciam redeunti moleſti fuerant, ſubegit. Accerſitus autem à Rholo rege Getarum ad Dapygem aliorum Getarum regem, cui inimicus erat, opprimendum, eum debellauit, ac interfecit. eodemq; belli impetu Getas etiam alios, qui nihil ad Dapygem pertinebant, deuicit. Ob hæc ſcribit Dio, non ſolum Craſſo, ſed etiam Cæſari ſupplicationes, & triumphum eſſe decretum, Craſſum uero nomen imperatoris repudiaſſe, Cæſarem uſurpaſſe. In epitome etiam CXXXV mentio fit belli à M. Craſſo aduerſus Baſtarnas, Myſos, & Thracas, & alias gentes geſti. & apud Florum capite de bellis aduerſus gentes exteras.

DE COS. AN. DCCXXVI.

Inde C. Caesarem VI, M. Agrippam III conſules prodit Caſsiodorus. Cæſarem VII, Agrippam IIII, Dio. quid de utroque numero ſentiam ex ijs, quæ ante dixi, apparet.

Quo modo

Quo modo Imp. Cæſar imperium confirmauerit, & ordinauerit, & de titulis, quibus legitima Imperatoris potentia ſignificatur.

Hoc anno imperium Imp. Cæſaris, quod ipſe ſibi uni uendicauit, quo die M. Antonium ad Actium (ut ante dixi) ſuperauit, confirmatum eſt. ſi quidem poſt Actiacam uictoriam per annos XL. ſolus remp. obtinuit, quam antea per annos XII cum M. Antonio, & M. Lepido triumuiris obtinuerat. Eſt autem confirmatum hoc modo. Cæſar biennio ante, poſtquam tres illos nobiliſsimos triumphos cum maximo omnium ciuium plauſu, & lætitia egit, cum pacaſſe totum ſere terrarum orbem uideretur, ita ut propterea Ianum tertium clauderet, atque ſalutis augurium faceret, quæ niſi quieto toto imperio fieri aſſueuerant, conſilium de rep. reddenda, & imperio deponendo habuit. Itaque ſuadente maximè M. Agrippa, Mæcenate uero diſſuadente, Mæcenatis ſententiam ſequutus animum ad imperium lege firmandum adiecit. Primum autem cenſum egit, ratus eum ad remp. ordinandam ſuturum aptiſsimum, deinde ne quis ſenator ſe inſciente extra Italiam eſſet, edixit, atque omnes ſe ciuium ad Antonium ſcriptas literas, cremaſſe profeſſus eſt, ne quis ſenator ex ijs, qui Antonij partes ſequuti fuerant, quaſi ſibi propterea ſuſpectus, noui aliquid in rep. moliretur. in ſexto deinde conſulatu Agrippæ collegæ, ex antiquo more, prout cecidit, faſces dedit, ſenatus principem legit, populum muneribus, & ludis, delinitum frumento, ſenatores pecunia iuuit, ærarium publicum pecunia priuata ſuſtentauit, nomina eorum, qui ærario deberent, publicis incenſis tabulis, deleuit. cumq; multa bellis, & ſeditionibus ciuilibus, & maxime Lepido, & Antonio dominantibus contra ius, & leges conſtituta eſſent, ea omnia uno edicto ſuſtulit, cum terminum earum legum conſulatum ſuum ſextum ſtatuiſſet. Quibus de rebus cum maximam ſibi apud omnes gratiam peperiſſet, uoluit magnitudinem etiam aliam animi demonſtrare, ut ea re coleretur magis, & uolentibus ciuibus imperium ſtabiliret. Paratis enim ex ſenatoribus ijs, quorum ſibi maxime ſpectata, & nota fides erat, ſenatu frequentiſsimo, oratione ad tempus accommodata, ſe imperio abdicare, idq; ſenatui, & populo tradere dixit. Tum ſenatores, alij, quòd fidem verbis eius non haberent, alij quòd grauiora damna ex populári ſtatu extimeſcerent, alij quòd eius animi offenſionem, ſi aliter facerent, metuerent, precibus petentes coegerunt, ut imperium ipſe unus retineret, ac S. C. ſatellitibus, & cuſtodibus eius ſtipendium duplicarunt, ut diligentius eius uita cuſtodiretur, perinde atque ſi uere abire imperio uoluiſſet. Cum hoc modo ſenatus, & populi uoluntate opes imperij ſtabiliſſet, ut ipſe popularis uideretur, totius imperij curam ſibi depopoſcit, prouinciarum adminiſtrationem cum ſenatu, & populo communicauit. Nam ſenatui populoq; Africam, Numidiam, Aſiam, Græciam, Epirum, Dalmatiam, Macedoniam, Siciliam, Cretam cum Cyrene, Bithyniam, Pontum, Sardiniam, & Bæticam, quæ pacatiores erant, tradidit, ſibi uero ſumpſit reliquam Hiſpaniam & Tarraconenſem, & Luſitaniam, & Galliam omnem, Narbonenſem, Lugdunenſem, Aquitanicam, Celticam, & eorum colonias, vt Germaniam, Cœlem Syriam, Phœnicem, Ciliciam, Cyprum, & Aegyptum. poſt autem Cyprum, & Galliam Narbonenſem populo dedit, ab eo uero Dalmatiam accepit. quæ permutatio in alijs poſt etiam gentibus facta eſt. His rebus actis, ut omnem de ſe monarchiæ ſuſpicionem eximeret, poteſtatem rerum, quæ ſibi conceſſæ erant, in decenniũ ſumpſit. hoc enim ſpatio ſe remp. conſtituturum affirmauit, addens, ſe, ſi citius res compoſuiſſet, citius etiã imperiũ redditurum. Decennio tranſacto tum in quinquennium, ac deinde in alterum quinquennium, poſt in decennium, poſtremo in tertium etiam decennium & petijt, & impetrauit. ita ut ſucceſsione decenniorum perpetuo imperium adminiſtrauerit. Quo factum eſt, ut reliqui imperatores, quanquam non in certum tempus, ſed in omnem uitam deſignarentur, tamen decimo quoque anno feſtos agerent dies, quaſi tum imperium renouarent. Cæſari autem cum alij honores multi habiti, tum cum imperio abdicauit, tum ut laurus ante regiam eius, & ſuper eam corona quercea ſtatueretur, tanquam ei, qui & hoſtes uiciſſet, & ciues conſeruaſſet; ut regia eius Palatium uocaretur, quòd in Palatio habitaret, & prætorium haberet. itaque etiam ſi imperator in alia regione habitat, tñ regia eius Palatium dicitur; ut Auguſtus nominaretur. nam cum eum uellent ſingulari aliquo nomine ornare, atque alij alia afferrent, Cæſar in primis ſe Romulum dici cupiebat. ne uero eo ſorte nomine in regni ſuſpicionem incideret, Auguſtum ſe dici paſſus eſt, quaſi qui maior eſſet homine. omnia enim quæ maximo honore digna, ac ſacra ſunt, auguſta dicuntur. Ita Dio. Adijcit Cenſorinus: Ante diem XVI K. Febr. Iulius Cæſar Diui F. imp. Auguſtus ſententia Munatij Planci à ſenatu, ceteriſq; ciuibus dictus eſt, ſe ſeptimum, & M. Vipſanio Agrippa cos. Ouidius uero Faſtorum primo idibus Ianuar. hoc factum ſcribit, his verſibus:

Idibus

Idibus in magni cuſtos Iouis æde ſacerdos
Semimaris flammis uiſcera libat ouis.
Redditaq; eſt omnis populo prouincia noſtro
Et tuus Auguſto nomine dictus auus. & paulo infra:
Sacra uocant Auguſta patres, auguſta uocantur
Templa ſacerdotum rite dicata manu.
Huius & augurium dependet origine uerbi,
Et quodcunque ſua Iuppiter auget ope.

Suetonius autem: Poſtea C. Cæſaris, & deinde Auguſti cognomen aſſumpſit, alterum teſtamento maioris auunculi, alterum Munatij Planci ſententia; cum quibuſdam cenſentibus Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem urbis, præualuiſſet, ut Auguſtus potius uocaretur, non tantum nouo, ſed etiam ampliore cognomine, quòd loca quoque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, auguſta dicantur, ab auctu, uel ab auium geſtu, guſtuve, ſicut etiam Ennius docet ſcribens: Auguſto augurio poſtquam inclyta condita Roma eſt. & Eutropius: Cæſar cum ex oriente uictor reuerſus eſſet, tum primum Auguſtus eo, quòd remp. auxerat, conſalutatus eſt. atque ex eo tempore ſummam rerum poteſtatem, quam Græci μοναρχίαν uocant, adeptus eſt. Hunc igitur in modum cum & ſenatus, & populi poteſtas ad Auguſtum recidiſſet, ab eo certiſsimæ monarchiæ initia ducta ſunt. quod ipſum monarchæ nomen adeo graue populi R. auribus accidit, ut eos ne dictatores quidem appellare uoluerit. Omnino autem in regum imperio ſunt, cum omnis reſp. in eorum poteſtate poſita ſit. fiunt enim omnia ad arbitrium, & præſcriptum imperatoris. Vt autem non ex imperio, ſed ex legibus hæc facere uideantur, omnia nomina, quæ in libera ciuitate florebant, præterquam dictatoris ipſi ſibi aſciuerunt. Etenim ipſi ſæpe conſules fiunt; & pro conſules, vbi extra pomœrium exercitus educendus fuerit, nominantur. Imperatoris autem nomen omnino non ij tantum, qui rem bene geſſerunt, ſed omnes etiam alij ad ſummam in rep. potentiam ſignificandam pro dictatoris, & regis appellatione uſurparunt. Regis enim, & dictatoris nomina non ferunt, poſtquam ſemel ex rep. illud Bruti, hoc Antonij conſulum lege, ſublata ſunt. auctoritatem tamen eorum Imperatoris nomine explerunt. his enim nominibus poteſtatem ſibi aſſumunt delectus habendi, pecunias cogendi, bella ſuſcipiendi, pacem faciendi, urbano, & peregrino exercitui perpetuo, & vbique imperandi, ita ut etiam intra pomœrium à ſenatore, & equite pœnas repetere poſsint, ac denique cetera munera, quæ conſules, ceteriq; liberæ ciuitatis magiſtratus obire poterant, ſibi arrogant. ex cenſura autem uitas, & mores ciuium inquirunt, cenſum agunt, atque alios in equitum, & ſenatorum ordinem referunt, alios pro arbitrio eximunt. cumq; omnibus ſacerdotijs initiati ſint, atque alijs pleraque eorum tribuant, ipſiq; uni ſint è pontificibus, ſiue duo, ſiue tres ij fuerint, eo nomine rerum omnium ſacrarum poteſtatem adepti ſunt. poſtremo poteſtas tribunicia, quam ij, qui quondam admodum floruerunt, obtinuerunt, eis permittit, res, quæ ab alijs fiant, niſi eas probauerint, abrogandi, atque ipſos à contumelia prohibet, & ſi uerbo, nedum re violati eſſe viſi fuerint, ut ab eo, à quo iniuriam acceperint, impune indicta cauſſa pœnas repetere poſsint. neque enim ipſi tribunatum capere dignum cenſent, cum in patriciorum numerum omnes relati ſint, uerum poteſtatem tribuniciam, quanta unquam fuit, ſumunt, & ex ea annos imperij ſui numerant, quaſi eam ſingulis annis cum perpetuis tribunis capiant. atque hæc quidem ex liberæ ciuitatis inſtitutis ſumpſerunt. Illud uero ſingulare, & ante nemini decretum ſibi uendicant, quòd ipſi ſe legibus omnibus ſolutos eſſe uolunt. Ita regiam poteſtatem habent regij nominis odio exempto. Nam Cæſaris, & Auguſti appellatio nullam eis propriam addit poteſtatem. id enim generis ſucceſsionem, hoc dignitatis ſplendorem indicat. Patris autem cognomen fortaſſe poteſtatem illis in ciues dat eam, quam patres in liberos habent. non tamen initio id hac de cauſſa decretum eſt, uerum ut admonerentur, ut eos, quibus præeſſent, tanquam filios amarent, & ut ipſi à ciuibus patrum loco colerentur. Atque hoc quidem modo Romanorum reſp. à populo ad unum tranſlata eſt. Hæc Dio. Quando autem tribuniciam poteſtatem Auguſtus ceperit, quando pont. max. factus ſit. hæc enim in titulis eius continentur, poſt ſuo loco exponam. neque enim ipſe ſatis mirari poſſum, cur ſi tribunicia poteſtate anni imperij notarentur, aut non hoc primum anno eam ceperit, aut eam poſt etiam Tiberio, antequam ille imperium acciperet, dederit. Eadem de re ſic Appianus in prooemio hiſtoriarum: Eos, inquit, in quorum poteſtate tota reſp. eſt, imperatores appellant, non reges, uetuſto iureiurando deterriti. imperatores uero uocant, quæ fuit appellatio egregiorum in republica ducum, cum tamen facta eorum omnia regum fuerint.

De triumpho

De triumpho M. Valerij Meſſallæ Coruini pro cos. ex Gallia.

QVI Capitolinos triumphos digeſſerunt, hoc anno M. Valerium Meſſallam Coruinum ex Gallia triumphaſſe tradiderunt. Salaſſos, aliosq;, qui cum eis noua moliebantur, à Meſſalla Coruino ſubactos ſcribit Dio, Antonio & Libone cos. tum cum imp. Cæſar bellum Dalmaticum gerebat. Eidemq; propterea triumphum Auguſtum de Gallis victis conceſsiſſe Appianus lib. IIII ſcriptum reliquit. De hoc triumpho loquitur Tibullus elegia VII ita:

Hunc diem cecinere parcæ, fatalia nentes
  Stamina, non ulli diſſolüenda deo.
Hunc fore Aquitanas poſſet qui fundere gentes,
  Quem tremeret forti milite uictus Atax.
Euenere. nouos pubes Romana triumphos
  Vidit, & euinctos brachia capta duces.
At te victrices lauros Meſſalla gerentem
  Portabat niueis currus eburnus equis.
Non ſine me eſt tibi partus honos, tua bella, Pyrene
  Teſtis, & Oceani littora Sanctonici.
Teſtis Arar, Rhodanusq; celer, magnusq; Garumna
  Carnoti & flaui, cærula lympha Lyger.

DE COS. AN. DCCXXVII.

CONSVLES Caſsiodorus ſuggerit Cæſarem Auguſtum VII, T. Statilium; Dio Cæſarem Auguſtum VIII, Statilium Taurum II. Statilium Taurum ante dixi uideri anno DCCVI in parte anni primum conſulem fuiſſe. Nam etiam Suetonius bis conſulem eum fuiſſe ſcribit in Nerone ita: Nero duxit uxorem Statiliam Meſſallinam Tauri bis conſulis, ac triumphalis abneptem. Idem Suetonius auctor eſt Auguſtum VIII conſulatum inijſſe Tarracone. T. Statilij conſulis mentio eſt in Capitolino fragmento. Hoc anno M. Agrippa ſepta in campo Martio ſacrauit. Cornelius Gallus ab Auguſto relegatus cum eſſet Aegypti præfectus. Polemo rex Ponti in amicitiam acceptus. Dio.

De triumpho Sex. Appuleij ex Hiſpania.

SEX. APPVLEIVS pro cos. hoc anno ex Hiſpania triumphauit, auctoribus Capitolinis triumphis. Cuius de rebus, aut triumpho nihil in annalibus comperi.

DE COS. AN. DCCXXVIII.

DEINCEPS Cæſarem Auguſtum VIII, M. Silanum Caſsiodorus conſules ſubijcit; Dio Auguſtum IX, M. Silanum; Fragmentum Capitolinum Imp. Cæſarem Auguſtum VIIII, M. Iunium Silanum. Et hic conſulatus ab Auguſto Tarracone initus auctore Suetonio. Hoc anno Amynta rege mortuo Galatia cum Lycaonia prouincia facta eſt. oppida Pamphiliæ, quæ Amyntæ attributa ante fuerant, libertate donata ſunt. Iubæ pars Getuliæ pro paterno regno permiſſa. Dio, Rufus.

De triumphis aliquot ab Auguſto repudiatis.

EODEM anno Terentium Varronem rem bene cum Salaſsis geſsiſſe, ac C. Antiſtium, T. Cariſium cum Cantabris, & Aſturibus Cæſare ipſo Tarracone ægrotante proſpere pugnaſſe, Auguſtam Emeritam oppidum in Luſitania Auguſti iuſſu emeritis militibus condidiſſe; M. Vinicium Gallos quoſdam, qui Romanos negociatores crudeliter uexarant ſubegiſſe Dio ſcribit. cumq; his de rebus triumphus Auguſto decerneretur, ipſum Imperatoris nomine ſumpto, triumphare noluiſſe; ac cum permiſſum ei eſſet, ut primo quoque anni die corona, & ueſte triumphali uteretur, ipſum templum Iani, quod horum bellorum cauſſa aperuerat, iterum clauſiſſe.

DE COS. AN. DCCXXIX.

CAESAREM Auguſtum IX, C. Norbanum conſules ſuggerit in hunc annum Caſsiodorus; Auguſtum X, C. Norbanum Flaccum Dio, & Capitolinum fragmentum. Norbanum C. Norbani conſulis filium puto, neque enim iterati honoris notam habet. Tiberius quæſtor, Marcellus ædilis creatus eſt ante tempus. Cantabri, & Aſtures diſceſſu Auguſti rebellantes à L. Aemilio perdomiti ſunt. Aelius Gallus primus Romanorum in Arabiam Felicem exercitum parum ſecunda fortuna adduxit. Dio.

DE COS. AN. DCCXXX.

CAESAREM Auguſtum X, Cn. Piſonem conſules Caſsiodorus; Auguſtum XI, Cn. Calpurnium Cn. F. Piſonem Dio ſubijcit. Ex fragmento autem Capitolino apparet, Auguſtum XI, A. Terentium Varronem Murenam una inijſſe: Murenam in magiſtratu mortuum, in eius locũ factum eſſe Cn. Calpurnium Piſonem, & Auguſtum abdicaſſe. Qua de re ſic Dio: Auguſtus in Albanum profectus conſulatu abdicauit. Nam cum & ipſe, ex quo reſp. conſtituta eſt, & multi alij annuos magiſtratus geſsiſſent, ab eo ſibi in poſterum abſtinendum eſſe ſtatuit, vt conſulatus pateret quamplurimis. idque extra urbem fecit, ne impediretur. & in ſui locum ſubſtituit L. Seſtium, qui Bruti ſtudioſiſsimus fuerat, atque de eius etiam tum laudibus ſcribebat. In fragmento altero lapidis Colotiani eſt huius conſulis mentio, ubi L. SESTIVS P. F. appellatur. Fragmentum autem illud eſt hoc:

	SvF. L. SESTIVS. P. F.	
	M. CLAVDIVS M. F.	L. AR=
L.	MVNATIVS. PAVL. AEMILIVS ==	
	Q. AEMILIVS LEPID.	M. LO==
	M. APPVLEIVS SEX. F.	P. SI=
	C. SENTIVS. SATVRN.	Q. LV=
	SvF. M. VINVCIVS P. F.	
	P. CORNELIVS P. F.	CN. C=
	C. FVRNIVS C. F.	C. IV=
CL.	L. DOMITIVS CN. F.	P. CO=
		SvF. L. TA=
	M. DRVSVS. L. F.	L. ==
	M. LICINIVS. M. F.	===
	TI. CLAVDIVS TI. F.	===
	M. VALERIVS. M. F.	===
	SvF. C. VALGIVS. C. F.	
	SvF. C. CANINIVS.	

Eodem anno difficili, & periculoſo morbo Auguſtus oppreſſus ab Antonio Muſa ſanatus eſt. Marcellus ſororis filius mortuus magnifice ab eo ſepultus eſt. Dio.

DE COS. AN. DCCXXXI.

CONSVLES, ut ait Caſsiodorus, hic annus habuit M. Marcellum, L. Arruntium; ut Dio, M. Claudium M. F. Marcellum Aeſerninum, L. Arruntium L. F. In lapide Colotiano hi cos. ita deſcripti ſunt: M. CLAVDIVS M. F. L. AR=== In Capitolino L. ARRVNTIVS L. F. L. N. M. Claudius M. F. M. N. Marcellus dicitur in monumento ludorum quinctorum ſæcularium, de quo poſt dicam. Hoc anno Fannij Cępionis, & Varronis Murenæ coniuratio in Auguſtum patefacta, ædes Iouis Tonantis dicata eſt. Dio.

De Auguſto Dictaturam renuente, Tribuniciam poteſtatem ſumente.

IN Capitolinis tabulis conſuli L. Arruntio ſuperpoſitum fragmentum eſt eiuſmodi. = LATVS E. ABDICAVIT TR. Quod ego ita interpretatus ſum, ut ſcripſerim. Imp. Cæſarem, poſtquã dictator appellatus eſt, abdicaſſe, ac tribuniciam poteſtatem primum ſibi ſumpſiſſe. De dictatura

ra eius ſic ſcribit Dio: M. Claudio, L. Arruntio cos. fame, ac peſtilentia oppreſſa urbe, atque Italia populus R. nulla alia de cauſſa hæc mala incidiſſe ratus, quàm quòd Auguſtus conſulatum non gereret, Dictatorem ipſum dicere uoluit. Itaque cum ſenatum in curia concluſiſſet, id ipſum decernere coegerunt, minis adiectis, ſe, niſi id decerneret, eum in curia crematurum. Poſthæc autem XXIIII faſcibus arreptis in medium progreſsi ſunt, petentes ab eo, ut ſe dictatorem dici, ac rei frumentariæ, ut quondam Pompeius, præfici pateretur. ille autem procurationem frumentariã ſuſcepit neceſſario, dictaturam uero ueſte à pectore reſciſſa repudiauit. nam cum plus, quàm Dictator in rep. poſſet, ſapienter dictatoris inuidiam declinauit. Hanc autem etiam rem intellexit Suetonius cum ait: Dictaturam magna ui offerente populo genu nixus deiecta ab humeris toga nudo pectore deprecatus eſt. & Velleius: Dictaturam quàm pertinaciter ei populus deferebat, tã conſtanter reppulit. De tribunicia autem poteſtate Auguſti Dio duobus in locis agit; primũ in tertio, deinde in quarto Auguſti conſulatu exponendo. atque ibi quidem hoc modo: Alexandria recepta, ſenatus Cæſari tribuniciam poteſtatem conceſsit, & ut ijs, qui nomen eius imploraſſent, tam extra pomœrium, quàm intra uſque ad mille paſſus auxilio eſſe poſſet, quod nulli tribuno ante licuerat. Eſt tamen intelligendum, quanquàm tum decreta ei poteſtas tribunicia fuit, non tamen eam aut accepiſſe, aut acceptam retinuiſſe. Hoc apparet, primum ex eo, quòd in conſulatu undecimo ei delatam etiam Dio ſcribit, deinde quòd ante hunc annum nulla eius mentio eſt in conſulibus Capitolinis; tum quòd niſi per XXXVI, aut XXXVII annos eam geſsiſſe traditus ſit, qui numerus quadrat, ſi ab hoc aut à priore anno, non autem à quarto eius cõſulatu exordiamur. ſic autem in conſulatu undecimo ſcribit Dio: Senatus humanitate Auguſti permotus, quòd L. Seſtium Bruti amicum in ſui locum ſuffeciſſet, ut is tribunus pl. eſſet in perpetuum, ſtatuit. eidẽq; poteſtatem, quotieſcunque ſenatus haberetur, de quacunque re uellet, etiam ſi conſul non eſſet, referendi dedit, & pro conſulare imperium in perpetuum conceſsit, ita ut neque intra pomœrium ingrediens deponeret, neque egrediens reſumeret, & ut in prouincijs plus ipſe, quàm ſinguli, qui ijs præeſſent, poſſet. Ex quo tempore & ipſe, & ſequentes imperatores lege quadam cũ alijs rebus, tum tribunicia poteſtate uſi ſunt. nomen enim ipſum tribunorum neque Auguſtus, neque alius quiſquam imperator uſurpauit. Hæc Dio; qui idem ſentire uidetur, quanquàm ante etiam perpetua tribunicia poteſtas Auguſto decreta erat, non ea tamen niſi hoc tempore ipſum uſum eſſe. Hoc poſito, tum noua exiſtit quæſtio; à quo anno ea repetenda ſit, an à priore anno, quo ei delata eſt, an ab hoc, quo eam delatam primum uſurpauit. Tacitus priorem ſentẽtiam tuetur, qui Auguſtum per XXXVII annos eam cõtinuaſſe ſcribit; poſteriorem Capitolini auctores ex quibus Auguſtum, quo anno mortuus eſt, tribuniciæ poteſtatis XXXVI eſſe, probatur. Quæ eadem quæſtio poſt in tribunicia Tiberij poteſtate oritur.

De cenſura ab Auguſto repudiata, & Lepido, ac Planco cenſoribus.

EODEM anno Auguſtus cenſuram, quam ſibi populus in perpetuum mandare cupiebat, repudiauit, ac ſtatim alios cenſores Paullum Aemilium Lepidum, & L. Munatium Plancum creauit, hunc quidem Planci proſcripti fratrem, illum uero etiam proſcriptum. qui ultimi priuati cenſuram obtinuerunt. quod etiam prodigio confirmatum eſt. tribunal enim eorum aſcendentibus ipſis repente collapſum ac diſsipatum eſt. Itaque poſt nulli alij cenſores ijs ſimiles comparati ſunt. Tum autem Auguſtus multa munera, quæ ad eos pertinebant, obijt. Hæc Dio. De his etiam cenſoribus ſic Velleius: Planci, & Lepidi cẽſura inter diſcordiam acta neque ipſis honori, neque reip. uſui fuit, cum alteris uis cenſoris, alteri uita deeſſet. Horum etiam meminit Suetonius; D. inquit, Claudius geſsit cenſuram intermiſſam diu poſt Paullum, Plancumq; cenſores. & in Nerone: Domitius L. Plancum cenſorem ſibi uia decedere ædilis coegit. Valerius etiam lib. VI, cap. VIII, Planci cenſorij, & conſularis meminit. Hos demum etiam cenſores edit lapis Colotianus, ita:

M. CLAVDIVS M. F. L. AR= =

L. MVNATIVS. PAVL. AEMILIVS.

quos tamen tabulæ Capitolinæ non habent. Itaque hac de cauſſa, & hos, & poſt Claudium, ac Piſonem, ceteros in Faſtis Capitolinis reſarciendis omiſi.

DE COS. AN. DCCXXXII.

IN hunc annum conſules prodit Caſsiodorus M. Lollium, Q. Lepidum. lapis Colotianus, Q. AEMILIVM LEPID. M. LO= =. Capitolinum fragmentum, Q. AEMILIVM. in ponte

te etiam Fabricio Romæ tale eſt epigramma:

L. FABRICIVS C. F. CVR. VIAR. FACIVNDVM CVRAVIT.
Q. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. PROBAVERVNT.

Hos intellexit quoque Horatius libro primo epiſtolarum, cum dixit: Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno. de quibus ſic Dio: Cum Auguſtus in Sicilia eſſet, populus R. in comitijs cõſularibus ſeditionem excitauit. Nam M. Lollius ſolus iniuit, quòd locus alter Auguſto ſeruabatur. Auguſto uero conſulatum recuſante, Q. Lepidus, & L. Siluanus ſumma contentione petentes ita omnia perturbarunt, ut Auguſtus à prudentioribus accerſeretur. Q. Lepidus creatus eſt. Hoc anno Auguſtus Iuliam filiam M. Agrippæ collocauit.

De triumpho L. Sempronij Atratini ex Africa.

POST uictum M. Lepidum, cuius in triumuiratu Africa prouincia fuerat, nunquam quieuiſſe Africa uidetur. Hoc indicant triumphi, quos ex ea prouincia auſpicijs Auguſti egit primum Statilius Taurus, deinde L. Autronius Pætus, poſtremo hoc etiam anno L. Sempronius Atratinus. quos triumphos omnes nobis Capitolini ſcriptores tradiderunt, ſilentibus in tantis bellis annalibus Romanis. neque enim de hoc triumpho quicquam, ut ne de ijs quidem, comperi.

DE COS. AN. DCCXXXIII.

CONSVLES in hunc annum ſubſequuntur apud Caſsiodorum M. Appuleius, P. Silius. apud Dionem M. Appuleius Sex. F. P. Silius P. F. Nerua. in fragmento lapidis Colotiani: M. APPVLEIVS SEX. F. P. SI⁎⁎⁎.

DE COS. AN. DCCXXXIIII.

CONSVLES deinceps edit Caſsiodorus C. Sentium, P. Lucretium; Dio C. Sentium C. F. Saturninum, Q. Lucretium Q. F. Viſpillonem. Fragmentum Colotianum C. SENTIVM SATVRNINVM. Q. LV⁎⁎⁎. Horum meminit etiam Euſebius in temporibus cum ait: Sentio Saturnino, Lucretio Cinna conſulibus Virgilius poeta mortuus eſt. C. Sentium C. F. C. N. Saturninum inuenio ſcribi in monumento antiquo de quinctis ludis ſæcularibus, quod infra aſcribam. De huius anni conſulatu ita Dio: Conſul erat C. Sentius, quia uero collega ei dandus erat, atque Auguſtus conſulatus locum alterum, qui ei reſeruabatur, repudiabat, coorta ſeditio eſt. donec Auguſtus alterum ex legatis Q. Lucretium, quem ſenatus ad ſe ſeditionis ſedandæ cauſſa miſerat, quanquam olim proſcriptum, conſulem declarauit. & Velleius libro II: Præclarum excellentis uiri factum C. Sentij Saturnini conſulis ne fraudetur memoria. aberat in ordinandis Aſiæ, orientiſq; rebus Cæſar. tum Sentius forte & ſolus, & abſente Cæſare conſul, cum alia priſca ſeueritate, ſummaq; conſtantia, uetere conſulum more, ac ſeueritate geſsiſſet, protraxiſſet publicanorum fraudes, puniſſet auaritiam, regeſsiſſet in ærarium pecunias publicas, tum in comitijs habendis præcipuum egit conſulem. nam & quæſturam petentes, quos indignos iudicauit profiteri uetuit, & cum id facturos ſe perſeuerarent, conſularem, ſi in campum deſcendiſſent, uindictam minatus eſt, & Egnatium florentem fauore publico, ſperantemq;, ut præturam ædilitati, ita conſulatum præturæ ſe iuncturum profiteri uetuit. & cum id non obtinuiſſet, iurauit, etiam ſi factus conſul eſſet ſuffragijs populi, tamen ſe eum non renunciaturum. ſuffectum conſulem Sentio Saturnino in fragmento Colotiano inuenio M. VINVCIVM. Collegam Vinucio addit Velleius M. Agrippam, cum ait: Subinde bellum Pannonicum, quod inchoatum Agrippa, Marcoq; Vinucio auo tuo conſulibus, magnum, atroxq;, & perquam uicinum imminebat Italiæ, per Neronem geſtum eſt. Agrippæ notam quarti conſulatus adieci.

De triumpho L. Cornelij Balbi pro cos. ex Africa.

L. ATRATINO ſucceſsiſſe L. Cornelius Balbus in Africa videtur, & magnis in ea prouincia rebus geſtis triumphaſſe. in hunc enim annum Africanum eius triumphum Capitolini ſcriptores conijciunt. De quo triumpho ſcribit Solinus ita: Garamantas Cornelius Balbus ſubegit, & primus ex hac uictoria triumphauit. primus ſane de externis, ut pote qui Gadibus genitus acceſsit ad gloriam nominis triumphalis. & Plin. lib. V: Matelge oppidum Garamantum, itemq; Debris, clariſsimumq; oppidum Garama caput Garamantum omnia armis R. ſuperata, & à Cornelio

nelio Balbo triumphata unius omnium externo curru, & Quiritium iure dotato, quippe Gadibus nato ciuitas Romana cum Balbo maiore patruo data eſt. et hoc mirum, ſupradicta oppida ab eo capta auctores noſtros prodidiſſe, ipſum in triũpho præter Cydamam, & Garamam omnium aliarum gentium, urbiumq; nomina, ac ſimulacra duxiſſe. quæ iere hoc ordine: (numerat deinde ſingula oppida) Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius puteos, qui ſunt non alte ſodiendi (ſi locorum notitia adſit) arenis operientibus. Balbi Gaditani uiri triumphalis meminit item Strabo lib. III. Hunc etiam triumphum intellexit Dio cum ſcripſit, M. Agrippam hoc anno de Cantabris rebellantibus uictis triumphum ſibi à ſenatu ex Auguſti voluntate decretum agere noluiſſe, cum tamen quidam alij, qui latrones comprehendiſſent, aut ciuitates ſeditionem mouentes pacaſſent, triumphos & cuperent, & agerent. patruus huius fuit L. Cornelius Balbus conſul cum P. Canidio Craſſo, anno DCCXIII.

De cenſoria poteſtate Auguſto decreta.

AVGVSTVS hoc anno præfectus moribus à populo creatus eſt in quinquennium; ac cenſoriam poteſtatẽ in idem tempus recepit, conſularem in perpetuum, ita ut ſemper, & vbique duodecim faſces ei præferrentur, ac inter conſules aſsideret. Senatum ſequenti anno duabus lectionibus ad ſexcentos redegit. de ambitu damnatos magiſtratibus in quinq; annos prohibuit. Qui ſine uxoribus eſſent, ijs multam, indixit; qui uxores ducerent, ac filios alerent, ſumma præmia propoſuit, ac libertinas etiam ſine probro duci poſſe conſtituit. hæc Dio. Hinc Suetonius: Recepit & morum, legumq; regimen æque perpetuum, quo iure quanquam ſine cenſuræ honore, cenſum tamen populi ter egit, primum ac tertium cum collega, medium ſolus. ſenatorum affluentem numerum deformi & incondita turba (erant enim ſuper mille, & quidam indigniſsimi, & poſt necem Cæſaris per gratiam, & præmium allecti, quos abortiuos uulgus uocabat) ad modum priſtinum, & ſplendorem redegit duabus lectionibus, prima ipſorum arbitratu, quo uir uirum legit, ſecunda ſuo, & Agrippæ.

DE COS. AN. DCCXXXV.

CONSVLES inde Cn. & P. Lentuli, auctore Caſsiodoro; quos uocat, Cn. Corneliũ L. F. Lentulum, P. Cornelium P.F. Lentulum Marcellinum Dio. P. CORNELIVM P. F. CN. CE fragmentum Colotianum.

DE COS. AN. DCCXXXVI.

C. FVRNIVS, C. Silanus deinceps ſequuntur conſules apud Caſsiodorum. C. Furnius C.F. C. Iunius C. F. Silanus apud Dionem. in fragmento autem Colotiano: C. FVRNIVS C. F. C. IVE.. C. Furnio, & C. Iunio Silano cos. ludos ſæculares quinctos factos eſſe ab Auguſto tradit Cenſorinus, & Dio. quorum ludorum tale extat in Capitolio monumentum:

LVDI SAECVLARES QVINCT.
IMP. CAESARE DIVI F. AVGVSTO
C. SENTIO C. F. C. N. SATVRNINO
M. CLAVDIO M. F. M. N. MARCELLO
M. FVFIO M. F. STRIGONE.
D. LAELIO D. F. D. N. BALBO.

DE COS. AN. DCCXXXVII.

L. DOMITIVM, P. Scipionem cos. Caſsiodorus ſuggerit. L. Domitium Cn. F. Cn. N. Ahenobarbum, P. Cornelium P.F. P.N. Scipionem Dio. L. DOMITIVM CN. F. P. COS fragmentum Colotianum; ſuffectum L. TAE. quem ego interpretatus ſum, eſſe L. Tariũ Rufum, de quo Plinius lib. XVIII: L. Tarius Rufus infima natalium humilitate conſulatum militari induſtria meritus, antiquæ alias parſimoniæ circiter millies ſeſtert. liberalitate diui Auguſti congeſtum uſque ad detractionem heredis exhauſit, agros in Piceno coemendo, colendoq;. His conſulibus ſolenne quinquennale actum ſcribit Dio ob imperium Auguſti, Agrippa uno ex quindecemuiris curante.

DE COS. AN. DCCXXXVIII.

DEINDE M. Druſum, L. Piſonem conſules nominat Caſsiodorus; M. Liuium L. F. Druſum Libonem, L. Calpurnium L. F. Piſonem Dio. M. DRVSVM L. F. L. = = fragmentum Colotianum.

DE COS. AN. DCCXXXIX.

CN. LENTVLVM, M. Craſſum inſequens annus conſules habuit, auctore Caſsiodoro. Quos Dio uocat M. Licinium M. F. Craſſum, Cn. Cornelium Cn. F. Lentulum. fragmentum autem Colotianum M. LICINIVM M. F. = = = =

De triumphis intermiſsis. triumphalibus ornamentis inſtitutis.

HOC anno Boſporanos, qui Aſandro mortuo à Scribonio quodam ſolicitati fuerant, ſubactos ab Agrippa tradit Dio. eidemq; propterea ſupplicationes Romæ eſſe, atque triumphum decretum. quem tamen ab ipſo non eſſe actum, quia de rebus geſtis nihil ad ſenatum ſcripſerat. Ex quo tempore, inquit, reliqui exemplum eius, quaſi legem quandam ſequuti, neque publice literas miſerunt, neque triumphum obtinuerunt. ac propterea nemini alij pari dignitate triumphus in poſterum, ſed triumphalia tantum ornamenta decreta ſunt.

DE COS. AN. DCCXL.

TI. NERO, P. Quinctilius conſul hoc anno fuerunt apud Caſsiodorum. Quos Dio nominat Ti. Claudium Ti. F. Neronem, P. Quinctilium Sex. F. Varum. fragmentum Colotianum TI. CLAVDIVM TI. F. = =. Tiberium primum conſulatum paucis diebus geſsiſſe, auctor eſt Suetonius.

De Auguſto pontifice maximo.

MORTVO M. Lepido pont. maximo, Auguſtus in eius locum pont. maximus factus eſt. cum ſenatus pontificatum ei decreto ſancire uellet, ipſe curia egreſſus renuit, neque domum aliquam publicam accepit, ſed partem ſuæ publicauit. neceſſe enim erat pontificem maximum in publico habitare. domum uero regis ſacrorum Veſtalibus uirginibus elargitus eſt. Hæc Dio. apud Suetonium autem hæc: Pontificatum maximum, quem neque uiuo Lepido auferre ſuſtinuerat, mortuo demum ſuſcepit. at apud Ouidium lib. III faſtorum ſcriptum eſt, pridie non. Mart. creatum eſſe, his verſibus:

Sextus ubi Oceano cliuoſum ſcandit olympum
Phœbus. =
Cæſaris innumeris, quos maluit ipſe mereri,
  Acceſsit titulis pontificalis honor.

Hoc enim ſignificat: ad ceteros Cæſaris titulos ab hinc etiam pont. maximum cœptum uocari.

DE COS. AN. DCCXLI.

M. MESSALLAM, P. Sulpicium conſules ſuggerit Caſsiodorus; M. Valerium M. F. Meſſallam Barbatum, P. Sulpicium P. F. Quirinum Dio. de quibus Suetonius ita in Claudio: Claudius Valeriam Meſſallinam Barbati Meſſallæ conſobrini ſui filiam in matrimonium duxit. & Tacitus lib. III: Nihil ad ueterem, & patriciam Sulpiciorum familiam Quirinus pertinuit ortus apud municipium Lanuuium. His conſulibus alios ſuffectos indicat lapis Colotianus, in quo eſt ita:

M. VALERIVS M. F. = =
SVF. C. VALGIVS. C. F.
C. CANINIVS.

In libro etiam Cuſpiniani, cuius initio huius commentarij memini, ita hi conſules ſuis cognominibus efferuntur:

MESSALLA

MESSALLA.	QVIRINO.
REBILO	SATVRNINO. N. N.
MAXIMO	TVBERONE.

Ex quo apparet Rebilum, & Saturninum Caninij, & Valgij cognomina eſſe. Hoc anno Auguſtum iterum in quinque annos præfectum moribus fuiſſe, eamq; poteſtatem per interualla temporum, ut etiam imperium, accepiſſe, M. Agrippam diem obijſſe refert Dio.

De triumphalibus ornamentis Tiberij.

MORTVO M. Agrippa Pannonij rebellarunt, ſubactiq; ſunt à Tiberio, qui poſt Agrippam ab Auguſto adoptatus erat. cumq; ſenatus Tiberio propterea triumphum decreuiſset, Auguſtus, ne eum ageret, obſtitit; triumphalia uero ei ornamenta, vt ait Dio, conceſsit. Vnde Suetonius ita: Tiberius primus (vt quidam putant) triumphalibus ornamentis honoratus eſt, nouo nec antea cuiquam tributo genere honoris. Dio tamen Agrippam primum hoc honore affectum, auctor eſt.

DE COS. AN. DCCXLII.

PAVLLVM Fabium, Q. Aelium conſules prodit in hunc annum Caſsiodorus; Paullum Fabium Q. F. Maximum, Q. Aelium Q. F. Tuberonem Dio; MAXIMVM, & TVBERONEM liber Cuſpinianus. Q. Aelij Tuberonis, P. Fabij Maximi conſulum ſæpe meminit Frontinus de aquæductibus; & Plinius lib. VIII, cap. VII, Q. Tuberone, Fabio Maximo theatrum Marcelli dedicatum ſcribit.

De triumphalibus ornamentis Druſo, Tiberio II. & L. Piſoni decretis.

DRVSVS Meſſalla, & Sulpicio cos. Sicambros, & ſocios eorum abſente Auguſto rebellantes ſubegit, Gallos Rhenum tranſeuntes cæcidit, Vſipetarum agrum vaſtauit, Friſijs ad amicitiã populi R. traductis Romam deceſsit, ac quanquam prætorijs ornamentis præditus erat, præturam tamen Fabio, & Aelio conſulibus inijt, inde ad bellum reuerſus Vſipetes debellauit, atque in Sicambrorum regionem irruptionẽ fecit, magniſq; alijs rebus geſtis, triumphalibus ornamentis decoratus eſt, & ut ouans urbem iniret, atque acta prætura cum proconſulari poteſtate eſſet, obtinuit. Imperatoris nomen, quo à militibus affectus erat, Auguſtus non permiſit. Tiberius autem Dalmatas ſe abſente rurſus arma mouentes, itemq; Pannonios in poteſtatem redegit, ac propterea eoſdem honores, quos Druſus adeptus eſt. Druſum, ne ouans iniret, mors prohibuit, Tiberius biennio poſt iniuit. Eodem tempore Bulogæſes Thrax Beſus ſocijs quibuſdam alijs adiunctis defectione facta Rhaſcyporim Cottys filium uictum interfecit, & patruum eius Rhymetalcen in Cherroneſum exercitu exutum compulit. Cum igitur hæc ille faceret, ac Sialetæ Macedoniam populationibus incurſarent, L. Piſo ex Pamphilia, cui præerat, caſtris motis in Beſorum regionem uenit, ac cladem ab ijs acceptam ingenti victoria ſubleuauit, ob quam ei ſupplicationes, & triumphalia ornamenta decreta ſunt. Hæc Dio. De hac re ſic Velleius: Dum ea, quæ prædiximus, in Pannonia, Germaniaq; geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, excellens L. Piſonis uirtus compreſsit. quippe legatus Cæſaris triennio cum his bellum geſsit, genteſq; ferociſsimas plurimo cum earum excidio nunc acie, nunc expugnationibus in priſtinum pacis redegit modum. De eodem L. Piſone in epitomis ſcriptum eſt, & apud Florum.

DE COS. AN. DCCXLIII.

CONSVLES Iulium Antonium Africanum, & Fabium edit in hunc annum Caſsiodorus; Iulum Antonium Africanum, Q. Fabium Q. F. Maximum Dio; AFRICANVM, & MAXIMVM lapis Cuſpinianus. Miror autem legi apud Suetonium in Claudio, Iulium Antonium, Fabium Africanum conſules, cum Africanus cognomen ſit Antonij. quem triumuiri Antonij filium prodit Suetonius in libro de grammaticis; & Dio Iullum Antonij filium nominat. Ad hunc ſcribit Horatius ita:

Pindarum quiſquis ſtudet ær
Iule, ceratis ope Dedalæa

Nititur

Nititur pennis. & poſt:
Tendit Antoni quoties in altos
Nubium tractus.

DE COS. AN. DCCXLIIII.

INDE Druſus Nero, L. Quinctius conſules apud Caſsiodorum; Nero Claudius Ti. F. Druſus, T. Quinctius T. F. Criſpinus apud Dionem; DRVSVS, & CRISPINVS in libro Cuſpiniani. Druſum conſulem in Germania mortuum, atque ipſum cum filijs Germanicũ appellatum inuenio apud Dionem, quod cognomen ei primum ſenatum à prouincia impoſuiſſe ait Eutropius. Vnde Velleius: Druſum conſulem agentem annos XXX mors rapuit. Liuiana hiſtoria huius Druſi morte expletur. ſic eſt enim in epitoma ultima: Bellum aduerſus Germanorum trans Rhenum ciuitates geſtum à Druſo refertur. ipſe ex fractura equo ſuper crus collapſo, XXX die, quàm id accidit, mortuus eſt. corpus à Nerone fratre, qui nuncio ualetudinis eius euocatus raptim accurrerat, Romam peruectum, & in C. Iulij tumulo conditũ. laudatus eſt à Cæſare Auguſto uitrico, & ſupremis illius funeribus plures honores additi.

De Tiberio ouante ex Dalmatia.

QVEMADMODVM bellum cum Dalmatis, & Pannonijs geſſerit Tiberius Nero Druſi frater, atque propterea, ut ouans urbem iniret obtinuerit, ante diximus. hoc igitur demum anno ouans urbem ingreſſus eſt, antequàm Druſus obiret. auctor Dio. unde Velleius etiam inquit: Dalmaticæ, & Pannonicæ uictoriæ compos Nero ouans triumphauit. Idem honos Druſo parabatur, niſi ante diem deceſsiſſet, eodem Dione teſte.

DE COS. AN. DCCXLV.

C. MARCIVM, C. Aſinium conſules ſuggerit in hunc annum Caſsiodorus; C. Marcium Cẽſorinum, C. Aſinium C. F. Gallum Dio. Horum etiam meminit Cenſorinus de die natali, cum ait: Menſis, qui Sextilis fuerat, C. Marcio Cenſorino, C. Aſinio Gallo cos. in Auguſti honorem dictus eſt Auguſtus anno Auguſtio XX. Auguſtium autem annum appellat, poſtquàm Cæſar Auguſtus appellatus eſt. Idem ſcribit etiam Dio. cur autem hoc factum ſit, cauſſam affert, quòd eo menſe Cæſar primum conſulatum cepit, & multa magnaq; prœlia proſpere fecit. Macrobius, quia Auguſtus tres hoc menſe triumphos egit, hunc hoc nomine affeciſſe putat. mentio eſt eorũdem conſulum etiam apud Plinium lib. XXXIII, cap. X. & in epigrammate antiquo in libro epigrammatum, ita: C. ASINIVS C. F. GALLVS. C. MARCIVS L. F. L. N. CENSORINVS COS. EX S. C. Auguſtus in alios X annos imperium accepit. Dio.

DE COS. AN. DCCXLVI.

TI. Neronem, Cn. Piſonem conſules ſuggerit hoc anno Caſsiodorus; Ti. Claudium Ti. F. Neronem II, Cn. Calpurnium C. F. Piſonem II Dio. Claudij Neronis II, & Calpurnij Piſonis conſulum meminit etiam Dionyſius lib. primo. atque hunc annum uocat DCCXLV. Tiberium ſecundum conſulatum geſsiſſe tribus menſibus ſcribit Suetonius.

De triumpho II Ti. Neronis cos. II ex Germania.

PRIORE anno Auguſtus, accepto in alterum decennium imperio, aduerſus Galloſexercitum duxit, atque ipſe quidem in prouincia manſit. Tiberius uero traiecto Rheno barbaros ad conditiones compulit, quibus repudiatis magnis eos cladibus, quanquam non incruenta uictoria, confecit. Auguſtus, cum Tiberium & ſemet nomine Imperatoris ornaſſet, Tiberium iterum conſulem deſignauit, ac literas eum ad ſenatum ex more uetuſto mittere, atque antequam magiſtratum iniret, de rebus à ſe geſtis in ſenatu diſſerere, ac triumphare uoluit. ipſe triumphum abiecit. Itaque Tiberius ſenatu in ædem Octauiã, quæ extra pomœrium erat, uocato, K. Ian. quibus cũ Cn. Piſone conſulatum initurus erat, triumphauit. Hæc Dio. De eadem autem re ſic Velleius: Tiberius in Germania poſt mortem Druſi fratris rem bene geſsit. Itaque ei alter triumphus cum altero conſulatu mandatus eſt. & Suetonius: Tiberius Rhætico, & Vindelico bello gentes Alpinas; Pannonico

Pannonico Breucos, & Dalmatas ſubegit; Germanico x c millia deditiorum traiecit in Galliam, iuxtaq; ripam Rheni ſedibus aſsignatis collocauit. quas ob res & ouans, & curru urbem ingreſſus eſt, primus nouo genere honoris decoratus. Hæc ille. Ouantem autem iniſſe intelligit ex Pānonico bello biennio ante, curru, hoc anno ex Germanico. primum autem intelligit, ex ijs qui ab Auguſto honoribus affecti ſunt. nam florente rep. multi & ouantes, & curru urbem inuecti ſunt. Propter hanc uictoriam hoc elogium Auguſto dicatum eſt ſequenti anno, de quo Plinius lib. III. cap. II: IMP. CAESARI D. F. AVGVSTO PONT. MAX. IMP. XIIII. TRIBVNIC. POTEST. XVIII S. P. Q. R. QVOD EIVS DVCTV, AVSPICIISQVE GENTES ALPINAE OMNES, QVAE A MARI SVPERO AD INFERVM PERTINEBANT, SVB IMPERIVM POPVLI R. SVNT REDACTAE.

DE COS. AN. DCCXLVII.

D. LAELIVM, C. Antiſtium conſules edit in hunc annum Caſsiodorus; D. Lælium D. F. Balbum, C. Antiſtium C. F. Veterem Dio. D. LAELIVS D. F. D. N. BALBVS uocatur in Capitolino ſæcularium ludorum monumento. Velleius, C. Cæſarem quæſtorem fuiſſe Antiſtio Veteri auo huius conſulis, ſcribit.

DE COS. AN. DCCXLVIII.

CASSIODORVS ſubijcit conſulem Auguſtum XI, L. Sullam; Dio Auguſtum XII: collegā autem præterit. Huius anni ſic meminit Plinius lib. VII: In actis temporum diui Auguſti inuenitur XII conſulatu eius, Lucioq; Sylla collega ad III Id. Apr. C. Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Fæſulana cum liberis nouem (quo in numero filiæ duæ fuerunt) nepotibus XXVII, pronæpotibus XXIX, neptibus IX prælata pompa cum omnibus his in Capitolio immolaſſe. & Suetonius: Auguſtus duodecimum conſulatum poſt undecimum ſeptemdecim annorum interuallo cepit. Item: Auguſtus nullum annuum conſulatum geſsit præter medios quinque à ſexto ad undecimum. Qui autem in Auguſti locum factus ſit, adhuc non repperi. Extat etiam antiquum epigramma de Auguſto ad hunc annum pertinens; id eſt eiuſmodi. IMP. CAESAR DIVI IVLI F. AVGVST. PONT. MAX. COS. XII. TRIB. POT. XIX. IMP. XIIII RIVOS AQVARVM OMNIVM REFECIT.

DE COS. AN. DCCXLIX.

C. CALVISIVS, L. Paſsienus conſules ſubſequuntur apud Caſsiodorum. Qui in indice Dionis librarij culpa, in expoſitione hiſtoriæ auctoris conſilio præteriti ſunt. breuitati enim ſtudens multorum annorum res geſtas nullis editis conſulibus memorat.

DE COS. AN. DCCL.

INDE Cn. Lentulus, M. Meſſalla conſules, auctore Caſsiodoro Cn. Cornelius L. F. Lentulus. M. Valerius M. F. Meſſalla, aut Meſſallinus, Dione. Idem etiam Dio Cn. Cornelium Cn. Pompeij Magni ex filia nepotem Auguſto feciſſe inſidias, ac conſilio Liuiæ ab Auguſto liberatum, & conſulem cum Valerio Meſſalla factum refert. Velleius Meſſallinum Coruini filium uocat.

DE COS. AN. DCCLI.

AVGVSTVM XII, M. Plautium conſules prodit deinceps Caſsiodorus; Auguſtum XIII, M. Plautium M. F. Siluanum Dio. Suetonius porrò auctor eſt, Auguſtum, biennio poſt XII conſulatum, XIII cepiſſe. Tacitus lib. primo addit, numerum conſulatuum Auguſti Valerium Coruum, & C. Marium æquaſſe, quorum ille ſexies, hic ſepties cos. fuit. ex quo intelligitur Auguſtum ter decies tantum conſulem fuiſſe. Extat epigramma tale in antiq. urbis epigrāmatis, quod ad hunc Plautium puto pertinere. M. PLAVTIVS M. F. A. N. SILVANVS COS. VIIVIR EPVLONVM. HVIC SENATVS TRIVMPHALIA ORNAMENTA DECREVIT OB RES IN ILLYRICO BENE GESTAS. Quia uero Velleius ait Auguſto, & Caninio Gallo cos. Iuliam filiam ab Auguſto in inſulam ob flagitium relegatam annos ante M. Vinucium cos. XXX, qui fuit conſul anno ab urbe condita DCCLXXXII; intelligendum eſt, in Plautij locū

P C. Ca-

C. Caninium Gallum eſſe ſuffectum. In Auguſti locum, qui factus ſit, non comperi.

DE COS. AN. DCCLII.

Cossvm Lentulum, L. Piſonem conſules hic annus habuit, ut ait Caſsiodorus; Coſſum Cornelium Cn. F. Lentulum, L. Calpurnium Cn. F. Piſonem, ut Dio. De Coſſo ſic Florus: Gætulos accolas Syrtium populus R. Coſſo duce compeſcuit, unde illi Gætulici cognomen. & Velleius: Triumphalia ornamenta Paſsienus, & Coſſus in Africa meruerunt. Sed Coſſus uictoriæ teſtimonium etiam in cognomen filij contulit. & Tacitus lib. IIII: Cn. Lentulo ſuper conſulatũ, & triumphalia de Gætulis gloriæ fuit bene tolerata paupertas. Itaque uidetur hic etiam Cn. Cornelius Coſſus Lentulus appellatus. quanquam apud Dionem filius eius Coſſus Cornelius Coſi filius dicitur, ut Coſſum pro prænomine tuliſſe uideantur.

De tribunicia poteſtate Ti. Neronis.

Difficile eſt intellectu, quo anno Tiberius ab Auguſto tribunicia poteſtate ornatus ſit. neque enim ex annalium uerbis id aperte cognoſci poteſt. Si autem Capitolinos faſtos ſequamur, in quibus anno DCCLX Tiberius tribuniciæ poteſtatis IX ſcriptus eſt. atque ab illo ad hunc annum regrediamur, profecto hunc eſſe primum tribuniciæ poteſtatis Tiberianæ annum inueniemus. De qua ſic ſcriptum eſt apud Velleium: Breui interiecto ſpatio, Ti. Nero duobus conſulatibus, totidemq; triumphis actis, tribuniciæ poteſtatis conſortione æquatus Auguſto eſt. & paulo poſt: Auguſtus, quod poſt Lucij mortem adhuc Caio uiuo facere uoluerat, poſt utriuſque adoleſcentium obitum facere perſeuerauit, ut & tribuniciæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret, & eum Aelio Cato, Sentio conſulibus. K. Iul. poſt urbẽ conditã an. DCCLIIII ab hinc annis XXVII adoptaret. Dio autem ſcribit Lucio, & Caio uiuentibus, Tiberium ab Auguſto tribunicia poteſtate in quinquennium decoratum, ut eo honore Caium, & Lucium modeſtiores redderet, poſt autem Iuliam ab eodem relegatam. quæ ſi Auguſto, & Caninio cos. relegata eſt, nõ erit abſurdum dictu, eodem anno etiam Tiberium poteſtate tribunicia in quinquennium eſſe affectum. Cumq; iam quinquennium tranſactum eſſet, atque Caius, & Lucius obijſſent, tum tribuniciam poteſtatem ei in decennium (ſic enim ſcribit Dio. anno occultato) delatam. quod ipſum Velleius ſignificauit, cum uerbum conſtituendi uſurpauit. Hinc Suetonius: Tiberius tempore interpoſito conſul iterum etiam tribuniciam poteſtatem in quinquennium accepit.

DE COS. AN. DCCLIII.

Consvles inde Caſsiodorus prodit Auguſtum XIII, L. Paullum; liber Cuſpiniani, CAESAREM, ET PAVLLVM; C. Cæſarem Auguſti F. L. Aemilium L. F. Paullum Dio. recte eſt enim hic Caius Lucij frater ex Agrippa, & Iulia Auguſti filia natus, atque ab Auguſto adoptatus. De quibus ſic Tacitus lib. primo: Auguſtus genitos Agrippa Caium, & Lucium in familiam Cæſarum induxit, nec dum poſita puerili prætexta, principes iuuentutis appellari, deſtinare conſules ſpecie recuſantis ardentiſsime cupiuit. & Suetonius: Auguſtus nepotes ex Agrippa, & Iulia tres habuit Caium, Lucium, & Agrippam. Caium, & Lucium adoptauit domi per aſſem, & libram emptos à patre Agrippa, teneroſq; adhuc ad curam reip. admouit, & conſules deſignatos circum prouincias, exercituſq; dimiſit. Item: Auguſtus tertium decimum conſulatum ultro petijt, ut Caium, & Lucium filios ampliſsimo præditus magiſtratu ſuo quenque tyrocinio deduceret in forum. C. Cæſaris Auguſti F. meminit etiam Plinius lib. XII cap. XIIII. Neque uero de Auguſto XIII conſule accipiendum eſt, quòd eum conſulatum ante cum Siluano geſſerit.

DE COS. AN. DCCLIIII.

Consvles in hunc annum profitetur P. Vinicium, P. Alphenum Caſsiodorus; P. Viniciũ, uel Vinucium M. F. P. Alphenum, uel Alphinium P. F. Varum Dio. P. Vinucio cos. Tiberium Rhodo reuerſum tradit Velleius. Hic M. Vinicij ante conſulis fuit filius, M. Vinicij poſt conſulis pater, eodem auctore. Lapis Colotianus, ut ante notaui, habet, VINVCIVM.

DE

DE COS. AN. DCCLV.

Consvles ſubſequuntur apud Caſsiodorum M. Seruilius, L. Lamia; apud Dionem L. Aelius L. F. Lamia, M. Seruilius M. F. Hos conſules intellexit Valerius libro primo cum ait: Q. Claudiæ ſtatua in ueſtibulo templi matris deum poſita, bis ea æde incendio conſumpta, prius P. Naſica Scipione, & L. Beſtia, item M. Seruilio, & L. Lamia cos. in baſi flammis intacta ſtetit.

DE COS. AN. DCCLVI.

Sex. aelivm, C. Sentium nominat deinceps conſules Caſsiodorus; Sex. Aelium Q. F. Catum, C. Sentium C. F. Saturninum Dio. Aelio, & Sentio cos. Tiberium adoptatum ab Auguſto tradit Velleius, atque tribuniciam poteſtatem accepiſſe, ut ante dixi. Ab his lex Aelia Sentia lata eſt.

DE COS. AN. DCCLVII.

Deinceps Cn. Cinnam, L. Valerium conſules ſubijcit Caſsiodorus; L. Valerium Potiti F. Meſſallam Voluſum, Cn. Cornelium L. F. Cinnam Magnum Dio.

DE COS. AN. DCCLVIII.

Insequens annus M. Lepidum, L. Arruntium conſules habuit, auctor Caſsiodorus, quos M. Aemilium L. F. Lepidum, L. Arruntium L. F. uocat Dio. qui idem his conſulibus Cornelium Coſſum ex Gætulia cognomen, & ornamenta triumphalia, C. Sentium ex Germania triumphalia item inſignia rettuliſſe auctor eſt.

DE COS. AN. DCCLIX.

Q. caecilivm, A. Licinium Caſsiodorus edit in hunc annum conſules; A. Licinium Neruam Silianũ, Q. Cæcilium Metellum Creticum Dio. A. Licinium Neruam Silianum P. Silij filium fuiſſe tradit Velleius.

DE COS. AN. DCCLX.

M. fvrivm, Sex. Nonium in hunc annum creatos conſules ſcribit Caſsiodorus; camillvm, & qvinctilianvm liber Cuſpiniani; M. Furium M. F. Camillum, Sex. Nonium L. F. Quinctilianum Dio; eoſdem conſules cum duobus his ſuffectis, L. Apronio, A. Vibio Habito Capitolinæ tabulæ.

DE COS. AN. DCCLXI.

Inde Q. Sulpicius, C. Poppæus creati conſules, auctore Caſsiodoro. quos liber Cuſpiniani uocat camerinvm, et sabinvm; Q. Sulpicium Q. F. Camerinum, C. Poppæum Q. F. Sabinum cum Dione Capitolinus lapis. Eoſdem conſulatum quinquennio geſsiſſe, antequã Auguſtus excederet, ſcribit Suetonius. quorum etiam ſic meminit Plinius lib. vii: Galeria reducta eſt in ſcenam C. Poppæo, Q. Sulpicio cos. ludis pro ſalute diui Auguſti uotiuis annum centeſimum quartum agens, quæ producta fuerat tyrocinio à M. Pomponio ædili pl. C. Mario, Cn. Carbone cos. ante annos nonaginta unum. quanquã ibi uulgo Cn. Pompeio legitur, non C. Poppæo. Iiſdem conſulibus ſuffectos eſſe in parte anni M. Papium Mutilum, Q. Poppæum Secundum inuenio cum apud Dionem, tum in Capitolinis faſtis. qui legem Papiam Poppæam tulerunt de hereditatibus mulierum, qua lex Voconia abrogata eſt. His cos. Germanico Ti. F. Auguſti N. triumphalia ornamenta ab Auguſto ex Dalmatica uictoria data, Quinctilium Varum cum legionibus in Germania cæſum, auctor eſt Dio.

DE COS. AN. DCCLXII.

P. dolabellam, C. Silanum conſules in hunc annum inuenio apud Caſsiodorum; P. Cornelium P. F. Dolabellam, C. Iunium Silanum apud Dionem. Extat etiam in antiq. urbis epi-

grammatis inſcriptio de his conſulibus talis: P. CORNELIVS P. F. DOLABELLA C. IVNIVS C. F. SILANVS FLAMEN MART. COS. EX S. C. FACIVNDVM CVRAVERVNT. IDEMQVE PROBAVERVNT. Eoſdem conſules cum ſuffecto altero ex K. Iul. Ser. Cornelio Lentulo Maluginenſe flam. diali, inuenio quoque in Capitolinis tabulis. Ser. Maluginenſis flaminis dialis meminit item Tacitus lib. III.

DE COS. AN. DCCLXIII.

M. LEPIDVS, T. Statilius conſules à Caſsiodoro in hunc annum produntur; M. Aemilius Q. F. Lepidus, T. Statilius T. F. Taurus à Capitolinis faſtis, & Dione; Lepido præterea ſufficiunt ex K. Iul. conſulem L. Caſsium L. F. Longinum Capitolini.

DE COS. AN. DCCLXIIII.

GERMANICVM Cæſarem, C. Fonteium Caſsiodorus edit hoc anno conſules; Germanicum Cæſarem Ti. F. C. Fonteium C. F. Capitonem Dio; eoſdem cum C. Viſellio Varrone ſuffecto Capitolini auctores. Germanicus hic Neronis Druſi filius fuit fratris Tiberij, eius, qui in Germania mortuus Germanici primus ſibi cognomen peperit, adoptatus à Tiberio, ut ſcribit Suetonius his uerbis: Tiberius Romam reuerſus, Caio, & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Auguſto ſimul cum fratre eorum M. Agrippa, coactus ipſe prius Germanicum fratris ſui filium adoptare. Hunc ſcribit Dio biennio ante triumphalibus inſignibus decoratum, & ut citius quàm per leges liceret petere conſulatum poſſet, conſulatum autem cepiſſe, ante quàm prætor fuiſſet, eumq; annuum geſsiſſe, non dignitatis cauſſa, ſed quia multi iam id facere cœperant. De eo etiam ſic Suetonius in Caligula: Germanicus Druſi, & iunioris Antoniæ filius à Tiberio patruo adoptatus quæſturam quinquennio ante, quàm per leges liceret, & poſt eam cõſulatum ſtatim geſsit. miſſusq; ad exercitum in Germaniam exceſſu Auguſti nunciato legiones imperatorem Tiberium recuſantes compeſcuit; atque hoſte mox deuicto triumphauit. Triumphaſſe autem eum de Germanis quarto Tiberiani imperij anno, auctor eſt Oroſius.

De triumpho III Ti. Cæſaris pro cos. ex Illyrico.

TI. CAESAREM pro cos. tertium triumphum de Illyrijs, & Dalmatis egiſſe, quos iam antea etiam perdomuerat, atque de ijs ouans urbem ingreſſus fuerat, ſatis conſtat. De hac enim re ſic Dio: Aemilio, & Arruntio conſulibus, cum Tiberius iterum in Gallos mouiſſet, ac Valerium Meſſallinum eò ex Dalmatia, ac Pannonia, quibus ille præerat, euocaſſet, tum Dalmatæ; cum ſe florere maxime iuuentute animaduerterent, duce Batone quodam arma ceperunt, ac Breucis Pannonijs adiunctis Sirmium, quod à Romanis tenebatur, inuaſerunt, neque tamen eo potiri potuerunt, à Cæcina Seuero Myſiæ proconſule ad eos tumultus ſedandos accurrente deuicti. Interim cum illi refectis copijs oppugnata Salona maritimam omnem oram popularentur, Tiberius, ex Gallia præmiſſo Meſſallino, aduenit. Dalmatæ à Meſſallino uicti ſe ad Breucos contulerunt, ac ſummum prœlium detrectantes populationibus agrorum ſociorum Ro. prope in conſpectu Tiberij operam dabant. Hinc in Macedoniam irrumpentes partim à Rhymitalce pulſi ſunt, partim ſumma montium cum petiſſent, perpetuas inde excurſiones faciebant, cum iam Cæcilius, & Licinius conſulatum gererent. Quæ cum Auguſto nunciata eſſent, ueritus, ne Tiberius bellum conſulto traheret, Germanicum ad bellum miſit, qui ibi per biennium rem geſsit. cum autem bellum adhuc duraret, Tiberius iterum ab Auguſto cum imperio miſſus Papio, Poppæo cos. illud ſumma uirtutis cum gloria confecit. ipſi & Auguſto imperatoris nomen, & triumphus decretus eſt, quem Auguſtus agere noluit, Tiberius nunciata Variana in Germania clade in aliud tempus diſtulit. Hæc Dio. Hinc Velleius ita: Tiberius in urbem reuerſus iampridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum ex Pannonijs, Dalmatiſq; egit triumphum. & paulo poſt: Tiberius cum ſeptem triumphos meruerit tribus contentus fuit. Item Suetonius: Tiberius perſeuerantiæ grande pretium tulit toto Illyrico, quod intra Italiam, regnumq; Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interq; Danubium flumen, & ſinum maris Adriatici patet, perdomito, & in ditionem redacto. cui amplior gloriæ adhuc ex opportunitate cumulus acceſſit. Nam ſub id fere tempus Quinctilius Varus cum tribus legionibus in Germania periit, nemine dubitante, quin uictores Germani iuncturi ſe Pannonijs fuerint, niſi debellatum prius Illyricum eſſet. Quas ob res triumphus ei decretus eſt, multi, & magni honores. Cenſuerunt etiam

quidam,

quidam, ut Pannonicus, alij ut Inuictus, nonnulli ut Pius cognominaretur. ſed de cognomine interceſsit Auguſtus, eo contentum repromittens, quod ſe defuncto ſuſcepturus eſſet. Triumphum ipſe diſtulit mœſta ciuitate clade Variana. nihilo minus urbem prætextatus, & laurea coronatus intrauit. poſitumq; in ſeptis tribunal ſenatu aſtante conſcendit, ac medius inter duos conſules cum Auguſto ſimul ſedit. proximo anno repetita Germania ad res temeritate Variana prolapſas conſtituendas, à Germania in urbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem diſtulerat, egit, proſequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat. Ergo ſi triennio poſt cladem Varianam, & triumphum ſibi decretum, triumphauit, profecto hoc anno triumphauit.

DE COS. AN. DCCLXV.

L. PLANCVM, C. Silium conſules ſubijcit Caſsiodorus; L. Munatium L. F. Plancum, C. Silium C. F. Dio. Eoſdem conſules habent tabulæ Capitolinæ, & Suetonius, cum ſcripſit: L. Planco & C. Silio cos. Auguſtú teſtamentum feciſſe ante annum, & quatuor menſes, quàm ex uita decederet. His cos. rurſus tribuniciam poteſtatem Tiberio datam ab Auguſto, ipſum in quinquennium imperium accepiſſe ſcribit Dio.

DE COS. AN. DCCLXVI.

SEX. POMPEIVM, Sex. Appuleium conſulem in hunc annum ſubdit Caſsiodorus; Sex. Pompeium Sex. F. Sex. Appuleium Sex. F. Dio. Eorum meminit etiam Suetonius in Auguſto, Tacitus libro primo.

De morte Imp. Cæſaris Auguſti.

HIS conſulibus Auguſtus conſtanti omnium opinione Nolæ mortuus eſt XIIII K. Septembris, annos natus LXXV, menſes X, dies XXVI. (nam IX K. Octobris ortus eſt conſule Cicerone.) cum poſt uictoriam Actiacam imperaſſet annos XLIIII, demptis XIII diebus. Qua de re ſic Tacitus, lib. I: Vix dum ingreſſus illyricum Tiberius properis Liuiæ matris literis accitur. neque ſatis compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud vrbem Nolam, an exanimem repererit. acribus nanque cuſtodijs domum, & uias ſepſerat Liuia. lætiq; interdum nuncij uulgabantur, donec prouiſis quæ tempus monebat, ſimul exceſsiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit. eadem fere Dio.

FINIS.

CAROLI SIGONII

de nominibus Romanorum LIBER.

Cur Romani multis nominibus uſi ſint.

CVM multæ res in tota antiquitate Romana parum adhuc tractatæ, ac cognitæ ſunt, tum illa difficilis, atque obſcura quæſtio eſt, quæ eſt de ratione nominum Romanorum. nam etſi res eſt, & à ueteribus explicata diligenter, & ab huius etiam memoriæ hominibus penitus non neglecta, tamen quia illorum ſcripta uetuſtas uel conſumpſit ferè, uel deformauit, hi in hoc genere non ſatis accurate omnia collegerunt, plurimum adhuc lucis deſiderare uidetur. Itaque, quoniam ad hos, quos ſcripſimus, Romanorum magiſtratuum Faſtos eiuſmodi maxime diſputatio pertinet, quiq; proxime hac de re ſcripſerunt nec ſatis plene, nec ad rei ueritatem ſatis apte tantum argumentum tractarunt, faciundum eſſe nobis uidetur, ut hoc loco, quid de Nominibus Romanorum inuenerimus, exponamus. Cum autem Romanos homines duobus primum, poſt etiam tribus nominibus uſos eſſe reperiamus, quorum unum præcipue Nomen, alterum Prænomen, tertium Cognomen, aut Agnomen appellauerunt, iccirco danda opera eſt, ut in huius quaſi ueſtibulo diſputationis cauſam huiuſce facti, quæ probabilis maxime uideatur eſſe, reddamus. Qui igitur de his cauſis diſſeruerunt, ij in duas ferè partes diuiſi ſunt. quorum alij hanc conſuetudinem propriam fuiſſe Romanorum, alij à uicinis populis acceptam eſſe tradiderunt. Ac priorem quidem opinionem tuetur Varro (ut eſt apud Valerium Maximum in epitoma de prænominibus) poſteriorem uero quidam alij. Varronem autem mouit maxime illa ratio, quòd in Italia ante Romam conditam quoſdam homines uno tantummodo nomine præditos fuiſſe, ut Romulum, & Remum, & Fauſtulum animaduertit. Itaque Varronis opinionem Priſcianus forte ſequutus, cauſas, cur Romani nomina duplicauerint, exponit duas: unam, ut qui in quaque familia eodem nomine uocarentur, præpoſito aliquo alio nomine, quod inde prænomen dixerunt, diſtinguerentur: alteram, ut Sabinorum gratiam, beneuolentiamq; colligerent, quos Romulus in ciuitatem ſuſcepit, aut ſuis Sabinorum nomina, aut contra ſua Sabinorum nominibus præponentes. Id quod in Romulo ſcripſit etiam Eutropius. Quin etiam Appianus huc ſpectaſſe uidetur, cum in procœmio hiſtoriæ ſcripſit, Romanos uno primum nomine uſos eſſe, poſt duobus, tum tribus. Sic enim ait: καὶ τὰ ὀνόματα ῥωμαίοις πάλαι μὲν ἦν ἓν, ὥσπερ ἀνθρώποις ἅπασιν ἑκάστῳ, μετὰ δὲ ἐγένοντο δύο, καὶ οὐ πολὺς χρόνος, ἐξ οὗ καὶ τρίτον ἤρξατό τισιν, ἐς ἐπίγνωσιν ἐκ πάθους, ἢ ἀρετῆς περιτίθεσθαι. Itemq; Varro lib. II de Analogia, cum ait: Cum eſſent duo Terentij, aut plures, diſcernendi cauſſa, ut aliquid ſingulare haberent, notabant forſitan ab eo, qui mane natus diceretur, ut is Manius eſſet, qui luci, Lucius, qui poſt patris mortem, Poſtumus. Qui uero ſecus ſenſerunt, hanc rationem ab alijs populis mutuatos eſſe Romanos dixerunt; præſertim uero, cum ipſi ante Romam conditam matrem Romuli legerent Rheam Siluiam, auum Numitorem Siluium, fratrem eius Amulium Siluium, poſterioresq; duces Metium Fufetium, Titum Tatium, Numam Pompilium patremq; eius Pomponem Pompilium nominatos. In hac autem opinione fuerunt Arruntius Claudius, & Valerius Maximus. Nam Claudius, ut Diomedes ſcribit, à Græcis hoc ſumptum tradit, apud quos multi æque, atque apud Romanos, tria nomina uſurpauerint, id quod in Alexandro Dardanio Paride, & in Achille Aeacide Celeri intelligi poſſe putat. Valerius autem ab Albanis, & Sabinis, à quibus potiſsimum traxerunt originem, Romanos hanc conſuetudinem accepiſſe ait. Atque huic quidem ego etiam aſſentior, quippe qui & hanc rationem apud Italos populos fuiſſe, & alijs præterea eos quibuſdam prænominibus à Romanis uſos eſſe comperiam, & Remum, ac Romulum, aut quia ſpurij fuerunt, gentis nomine caruiſſe, aut certe ex Siluia gente, cuius & mater erat, extitiſſe exiſtimem. diſtinguendorum tamen filiorum, atque nepotum cauſa inuenta prænomina eſſe, Varroni grauiſsimo in primis auctori aſſentior.

Quid

De nominibus

Quid ſit nomen, prænomen, & cognomen.

Celebrata eſt igitur (quemadmodum demonſtratum eſt) à Romanis hæc tota multiplicandorum nominum ratio. neque enim nomine, aut prænomine tantummodo contenti fuerunt, ſed cognomen, & agnomen etiam adiunxerunt. quod etiam ſignificat Pauſanias in Atticis, cum eos tribus, aut etiam pluribus nominibus uſos eſſe tradidit, ita: καλοῦνταί γε οὐ πατρόθεν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ ταυτὰ ἕλλησιν ἀλλὰ καὶ τρία ὁπότε ἢ ὀλίγιστα καὶ ἐπὶ πλέονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται. De quibus omnibus cum ab alijs alia tradita ſint, quid ipſe ſentiam, non dicam, quid autem ueteres ſenſerint, uerbis eorum expoſitis, breui concludam. Ac primum quidem nominabo Valeriũ, qui ita ait: Omnia, quæ ad unumquenque noſtrum definiendum excogitata ſunt, eandem uim ſignificandi hominis obtinent. quod per proprietatem dicitur hoc diſtat, quia eo genus cognoſcitur, ideoq; dicitur gentilicium. cætera ordine uariantur. nam quod præponitur, prænomen; quod poſt fertur, cognomen; quod ad ultimum dicitur, agnomen uocatur. Neque uero aliter ſenſiſſe uidentur Soſipater, Donatus, & Diomedes grammatici non ſolum antiquitate, ſed etiam doctrina nobiles. quorum, ubi de proprijs nominibus agunt, hæc uerba ſunt: Vocabulorum, quibus Romani capita recenſebant, quatuor genera ſunt, prænomen, nomen, cognomen, agnomen. prænomen, quod nomini gentilicio præponitur, ut Publius; nomen, quod originem gentis declarat, ut Cornelius; cognomen, quod nominibus gentilicijs ſubiungitur, ut Scipio; agnomen, quod extrinſecus addi ſolet aliqua ratione, uel euentu quæſitum, ut Africanus. Quod ſi quis hos fortaſſe, ut leues huiuſce rei auctores repudiauerit, nunc animum referat ad ea, quæ ſcripta ſunt apud Dionyſium, Plutarchum, Ciceronem, & Suetonium auctores rerum Romanarum grauiſsimos, eoſdemq; certiſsimos, à quibus hæc eadem opinio confirmatur. Dionyſius quidem nomen unum commune Romanis fuiſſe ait, alterum uero gentilicium. ſic enim de Lucumone ait: μαθὼν, ὅτι ῥωμαίων ἑκάστῳ κοινὸν ὄνομα κεῖται, καὶ μετὰ τὸ κοινὸν ἕτερον, ὃ δὴ συγγενικὸν αὐτοῖς ἐστι, καὶ παρονυμικόν. ſic alibi commune nomen, appellat prænomen, ut de Attio Næo. αὐτὸς μὲν ἐκαλεῖτο κατὰ κοινὸν ὄνομα, καὶ προσηγορικὸν νέβιος, τὸ δὲ συγγενικὸν ἄττιος. Eodem autem in loco Dionyſius commune nomen uocat Lucium, gentilicium uero Tarquinium. Plutarchus uero in Coriolano ait ita: Tertium igitur ei nomen Coriolano inditum eſt, ex quo intelligi poteſt, Caium ei fuiſſe proprium nomen, Marcium uero gentilicium. ideſt ἐκ τούτου τρίτον ἔσχεν ὄνομα τὸ κοριολανὸν, ᾧ καὶ μάλιστα δῆλον ἐστὶ τῶν ὀνομάτων ἴδιον ἦν ὁ γαῖος. τὸ δὲ δεύτερον οἰκείας, ἢ γένους κοινὸν ὁ μάρκιος. Idem etiam initio Marij. Ea uerba quia nimis multa uiſa ſunt, atque etiam in promptu ſunt omnibus, non appoſui; quid tamen ille tradiderit, breuiter mihi eſſe oſtendendum putaui. Sic igitur ille diſputat, ut uaria & ipſe fuiſſe nominum genera dicat. quorum alia prima, alia ſecunda, alia tertia uocat. Ac prima quidem nomina, quæ propria, ut Cnæum, Lucium, Publium. ſecunda uero, quæ gentis cauſa multis communia ſunt, ut Pompeios, Manlios, & Cornelios. tertia, quæ ab actione aliqua, uel à corpore, uel à moribus indita ſunt, ut Macrinum, Torquatum, & Sullam. & ſecundis quidem reſpondere apud Græcos Heraclidas, ac Pelopidas; tertijs uero Grypum, & Callinicum putat. Quid? cum Cicero epiſt. ad Att. lib. IIII ita ait: Qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius. & Suetonius in Cæſare, cum inquit: Vt quod eo anno actum eſſet, Iulio, & Cæſare actum ſcriberent, bis eundem repetentes, nomine, atque cognomine; non'ne ſatis oſtendunt Titum quidem prænomen, Cæcilium uero, & Iulium nomina, Cæſarem uero cognomen eſſe? Hæc mihi ſatis multa, & ſatis firma uiſa ſunt, quæ afferrem cum ad harum appellationum uim, & naturam definiendam, tum ad eorum opinionem labefactandam, qui contra aut aliter ſenſerint, aut ſcripſerint.

Quot, & quæ prænomina fuerint, & unde ſingula ducta ſint.

Cum ergo multa uocabulorum genera ſint, quibus plerunq; ueteres Romani appellarentur, primum de prænominibus, poſt de reliquis, quid ſentiamus, dicendum eſt. Ac prænomen quidem πρώνυμον græce dictum ſcribit Diomedes; Plutarchus autem modo primum nomen, modo proprium nomen, Dionyſius, ut oſtendi, commune nomen appellat. Vis autem Latini uocabuli ſatis perſpicua eſt. nam quod nomini præponitur, id prænomen dici uoluerunt. Ex his autem prænominibus alia à Romanis, alia à finitimis populis frequentius uſurpata eſſe reperio. Romana autem ad triginta fuiſſe ex Varronis ſententia tradit Valerius. Hęc autem fuiſſe uidentur Agrippa, Appius, Aulus, Cæſo, Caius, Cnæus, Decimus, Fauſtus, Hoſtus, Lucius, Mamercus, Manius, Marcus, Numerius, Opiter, Poſtumus, Proculus, Publius, Quinctus, Seruius, Sextus, Spurius,

Spurius, Tiberius, Titus, Tullus, Vibus, Volero, Vopiſcus. Peregrina uero Ancus, Aruns, Lar, Lucumo, Metius, Numa, Petro, Pompo, Sertor, Tallus, Turnus, Voluſus. De quorum prænominum origine, ac ſignificatione, quoniam qui de nominibus modo ſcripſerunt, nihil dixerunt, nos ſcribemus ea, quæ à ueteribus tradita, à nobis, quanta maxima fierit potuit diligentia, ſunt collecta.

AGRIPPA, Feſto auctore, uocatus qui cum labore matris ſit natus, exempli cauſa in pedes contra naturam, & non in caput, ideſt ab ægro partu. Item Marcellus, & Quinctilianus lib. IX.

APPIVS ex Sabinorum prænomine Actio uenit, ut ait Valerius, idq; Romæ Claudiorum fuit, quorum princeps Actius Clauſus dictus eſt. Liuius lib. II. quo in loco multa in ſcholijs diximus.

AVLI dicti qui Dijs alentibus naſcerentur. Valerius.

CAESO qui ex utero matris exectus eſt. Feſtus, Valerius, Plinius lib. VII, cap. IX.

CAIVS à gaudio patrum appellatus. Valerius.

CNAEOS uel ab inſigni aliqua re, quaſi γεννχίους, uel à γίγνεσθαι, id eſt generatione futura dictos tradit Valerius, & Feſtus.

FAVSTVM à fauore dictum ſcribit Valerius.

QVINCTVS, SEXTVS, DECIMVS à numero dicti ſunt, teſte Varrone, ut qui quincto, ſexto, & decimo quoque loco eſſet natus, is demum primis temporibus Quinctus, Sextus, & Decimus diceretur.

HOSTVS, inquit Valerius, fuit prænomen in eo, qui peregre apud hoſpitem natus eſt, fuitq; prænomen Lucretij Tricipitini collegæ L. Sergij conſulis. Macrobius lib. Saturnal. primo, qui in hoſtico procreatus eſſet, eum Hoſtum uocatum fuiſſe ſcribit. Eſt autem mendum apud Valerium: Hoſpes enim legitur, non Hoſtus. Quòd autem legendum ſit Hoſtus, ex eo intelligi poteſt, quòd Liuius Lucretium Tricipitinum, cuius Valerius meminit, Hoſtum uocat. & in conſulibus Capitolinis, An. CCCXXXVI ſcriptum eſt, P. LVCRETIVS HOSTI F. Macrobius etiam lib. I, Hoſti Hoſtilij mentionem facit.

LVCII duplex origo traditur à Valerio. aut enim à Lucumonibus Etruſcis dictus eſt, ut Lucumo Tarquinienſis, qui ſe L. Tarquinium appellauit, aut is demum Lucius appellatus eſt, qui lucis initio natus eſt. Quod ſcribit etiam Feſtus, & Varro.

MAMERCVS prænomen gentis Aemiliæ fuit, de quo Plutarchus in Numa, & Aemilio ſic. Mamercus fuit Pythagoræ filius, à quo Numa Pompilius Rex filium Mamercum nominauit, qui auctor, & princeps gentis Aemiliæ fuit. Feſtus autem prænomen Oſcum eſſe putat, quòd Oſci Martem Mamercum appellauerint.

MANIVS dictus eſt, qui mane eſt ortus; aut ominis cauſa, quaſi bonus; manum enim antiqui bonum dicebant. Varro lib. II de Analogia, Valerius, Feſtus, Macrobius lib. I Saturnal. Zoſimus autem Græcus hiſtoriarum auctor lib. I tradit Manium in gentem Valeriam profectum eſſe à quodam Valerio, qui primus ſacra Dijs Manibus fecit. ſic enim ait: τοῦτον τὸν βωμὸν ὁ οὐαλέριος εὑρὼν καὶ τὴν θυσίαν, καὶ τὰς παννυχίδας ἐπιτελέσας ἐκλήθη μάνιος οὐαλέριος ταραντῖνος τούς τε γὰρ χθονόους θεοὺς μάνης καλοῦσι ῥωμαῖοι, καὶ τὸ ὑγιαίνειν βαλῆρε.

MARCVS dictus eſt, qui menſe Martio natus eſt. Valerius.

DE NVMERIO ſic Feſtus: Numerius prænomen nunquam antea fuiſſe in patricia familia dicitur, quàm Q. Fabius, qui unus poſt ſex & trecentos ab Etruſcis interfectos ſuperfuit, inductus magnitudine diuitiarum uxorem duxit Otacilij Maleuentani (ut tum dicebantur) filiam, ea conditione, ut qui primus natus eſſet prænomine aui materni Numerius appellaretur. & Valerius ita: Numerio ſola patricia familia uſa eſt Fabia, iccirco quòd CCCVI apud Cremeram flumen cæſis, qui unus ex ea ſtirpe extiterat, ducta in matrimonium uxore filia Numerij Otacilij Maleuentani ſub eo pacto, ut quem primũ filium ſuſtuliſſet, ei Numerij prænomen imponeret, obtemperarit. Hinc mendoſe apud Ciceronem lib. primo de Diuinatione legitur ita: His adiungatur etiam ſomnium Aeneæ, quod innumerum Fabij Pictoris Græcis annalibus ſcriptum eſt. cum ſit legendum: Quod in Numerij Fabij Pictoris. fuit enim alter Fabius Pictor prænomine Quinctus, qui de rebus Romanis latine ſcripſit, Gellio, & Nonio teſte, qui eius ſæpe uerba latina proferunt, itemq; Cicerone de legibus primo, qui eum inter hiſtoricos latinos numerat. at qui Græce iiſdẽ de rebus ſcripſit, is uidetur fuiſſe Numerius nominatus, quem tamen primo lib Dionyſius Quinctum nominat. Hac ratione in oratione pro Cluentio Numerios Aurios legimus. & lib. III de orat. Numerium Furium. & lib. II de diuin. Numerium Suffucium, & apud Pædianum Numerium Quinctium.

OPITER dictus, cuius pater, auo uiuo, mortuus eſt. quaſi qui poſt obitum patris genitus

ſit, aut qui ob patrem auum habeat. Quod prænomen Virginio Tricoſto conſuli fuit. Valerius, & Feſtus.

POSTVMVS, qui poſt humatum patrem eſt natus. Varro lib. II de Analogia, & Plutarchus in Coriolano, ut Poſtumus Cominius, & Poſtumus Aebutius. de quibus Valerius. Nam Liuij libri mendoſi erant, cum haberent Poſtumius, pro Poſtumus. cum tamen Poſtumius gentis nomen ſit, Poſtumus prænomen.

PROCVLVS, qui natus ſit patre peregrinante patria procul, ut ait Plutarchus in Coriolano. Valerius autem ait, qui patre ſene natus ſit, quaſi procul ætate progreſſo, eum Proculum eſſe uocatum.

PVBLII, ait Valerius, qui prius pupilli facti erant, quàm prænomina haberent. alij ominis cauſa à pube.

SERVIVS is primum dictus eſt, quem ſeruiens mulier pepeziſſet, ut de Ser. Tullio Rege ſcribit Dionyſius. at Valerius, qui, mortua matre, in utero ſeruatus eſt.

SPVRIVS dictus, qui ſine patre eſſet: antiqui enim ijſdem literis S. P. Spurium, & ſine patre ſcripſerunt. Plutarchus in quæſtionibus, & Valerius.

TIBERII, qui ad Tiberim naſcerentur. Valerius.

DE TITO controuerſia eſt. Valerius à Sabino quodam, nomine Tito, manaſſe ait: Feſtus à Titulo; Titulos autem milites fuiſſe, quòd patriam tuerentur, quaſi Tutulos.

TVLLVS ominis cauſa dictus eſt, quaſi tollendus, o litera in u uerſa. Valerius.

VOLERO, inquit Valerius, in prænomen abijt, quia nolentibus naſci liberis parentibus uidebatur. quo uſus eſt Publilius Philo. Quare in anno CCCLIII Capitolino ita eſt. L. PVBLILIVS L. F. VOLER. N. PHILO.

VIBVM prænomen eſſe indicat annus CCC Capitolinus, ubi eſt ita: P. SESTIVS Q. F. VIBI N. CAPITOLINVS. Itemq; Liuius lib. XXVI: Vibus Virius.

VOPISCVS dictus, qui ex duobus conceptis uno abortu excluſo ad partum legitimum deduceretur, quo prænomine præcipue Iulia gens uſa eſt. Valerius, Feſtus, Plutarchus in Coriolano, Plinius lib. VI, capite IX. Sed de Romanorum prænominum ui, ac ſignificatione hactenus. Peregrinorum autem multo obſcurior ratio, & ſignificatio eſt.

ANCVM ſcribit Varro à Sabinis ortum. Valerius autem tradit eum Ancum eſſe appellatum, qui uitioſum habuit cubitum, qui ἄγκων græce dicitur, cui etiam Feſtus aſſentitur. Ancus enim, inquit, ille uocatur, qui aduncum habet brachium ita, ut regi non poſsit. Hinc Ancus Marcius Rex, & Ancus Poblicius imperator Lanuuinus contra Hoſtilium regem, Dionyſio auctore.

ARRVNTEM, & LVCVMONEM Etruſca prænomina fuiſſe ſcribit Dionyſius. Itaque Arruntem Tarquinium Superbi regis filium, & Arruntem Tolumnium Porſenæ filium legimus.

VOLVSVS Sabinum fuit. eoq; uſus eſt pater P. Valerij Poplicolæ, Liuio, & Capitolinis lapid. auctoribus: quanquàm Græci οὐάλεσον uocant.

LARTIS prȩnomen, ut tradit Valerius, à laribus ſumptum eſt. Tuſcum autem ante creditum eſt eſſe, fuitq; Conſulis Herminij. Idem ferè Cariſius, & Priſcianus lib. V: Lar ſi familiaris eſt, facit laris, ſi Tolumnij Porſenæ, Lartis. & Seruius in VI Aeneidos: Lar Tolumnius à Coſſo occiſus à loco dictus eſt. flectitur autem Lar Lartis. & Liuius lib. IIII: Daturos, quod Lar Tolumnius dediſſet, & Cicero Philippica IX: Lar Tolumnius Veientium Rex. De Larte Porſena ita Dioniſius lib. V: βασιλεὺς ἦν κλουσίανῶν λάρος ὄνομα, πορσίνας ἐπίκλησιν. Quòd autē hoc prȩnomē Herminij Conſulis fuerit, ut ait Valerius, id ex Dionyſij lib. IX quoque cognoſcitur, à quo ita anno CCCIIII conſul ſcribitur λάρος ἑρμίνιος, & à Diodoro λαρῖνος ἑρμίνιος. Ex his autem intelligi poteſt, quàm uere ſcripſerint quidam in libro de Nominibus, ita: Poſteaquàm in urbem migrarunt Sabini, duplicari nomina cœperunt, ut Numa Pompilius, Seruius Tullius, Lartes Porſena. quamuis hoc nomen Etruſcum fuerit. In quo prænomine LARTES ſciendum eo ueluti prænomine uſos ueteres. Seruius interpres Vergilianus ab oppido dictum putat. Itidem Plutarchus in Publicola exiſtimat, qui tamen λαέρτης ſcribit, ſed male. Hæc illi. quàm autem uere, ipſi uiderint. neque enim Lartes Porſena duobus tantum nominibus uſus eſt, cum ex Tolumnia gente fuerit, Seruio, quem ante nominaui, auctore; nec LARTES in recto caſu dicitur, ſed LAR, quod ſuperioribus teſtimonijs comprobatum eſt; nec Seruius LARTEM ab oppido dictum ait, ſed à loco; nec item Plutarchus ullo in libro, ne dum in Poplicola, ab oppido dictum ait: neque item eſt apud Plutarchum λαέρτης, ſed λάρος, quanquam mendoſe; inquit enim ἱκέτευσε κλάραν πορσίναν. cum ſit legendum ex Dioniſio τὸν λάρον πορσίναν. Cur igitur hoc illi dixerunt? quia inter-

nterpretem legerunt, qui ita uertit. Supplex ad Laertem Porſenam confugit. Illi uero in græcis libris uerſati, quid in græco codice eſſe deberet, intelligentes, illud, quod non erat, eſſe affirmarunt.

METIVS Albanorum prænomen fuit, ut in Metio Fufetio. & Sabinorum, ut in Metio Curtio. & Latinorum, ut in Metio Geminio, & Metio Octauio, de quibus Liuius.

NVMA Sabinorum fuit, ut in Numa Pompilio rege, & in Numa Marcio Pont. Max. de quo dixi in primum Liuij librum.

POMPONIS prænomine uſus eſt Pompo Pompilius Numæ regis pater. Dionyſius in Numa, & Liuius lib. XLI. Itaque Numa filium etiam habuit nomine Pomponem, qui ex ſe gentem Pomponiam propagauit, auctore Plutarcho. quanquam quidam imperite Pomponij filium Numam eſſe ſcripſerunt.

TALLVS Sabinorum prænomen fuit. de quo Feſtus. Dionyſius etiam cum Tatio Rege Sabinorum Romam commigraſſe ait Tallum cognomine Tyrrannum.

TVRNVS Latinorum fuit, ut in Turno Herdonio Aricino.

SERTOR auctore Valerio dictus eſt, qui per ſationem natus eſſet, eoque prænomine Sertor Reſius uſus eſt, is, qui primus ius feciale inſtituit. Feſtus autem Sertorem à prendendo dictum à quibuſdam ait, quia cum cuipiam afferat manum educendi eius gratia ex ſeruitute in libertatem, uocetur adſertor, cum ueriſimilius ſit, dictum, quòd ſereret quid; ac potius adſertorem à ferendo accepiſſe nomen, cum aliquem ferat, petendo in libertatem eandem, qua ipſe ſit, id eſt iungat, quia fruges, cum ſeruntur, terræ iungit.

STATIVM prænomen à ſtabilitate dictum tradit Feſtus. Seruile autem nomen fuiſſe Gellius.

QVEMADMODVM RO. PRAENOMINA *ſcriberentur, & errores quidam in ijs ſcribendis ſublati.*

HIS rebus expoſitis, reliquum eſt, ut, quod in ſcholijs etiam Liuianis fecimus, qua ratione hæc ipſa prænomina ſcriberentur, tradamus. id enim maxime rem, cauſamq; continere uidetur. Romanorum igitur prænominum alia ſingulis, alia binis, alia ternis literis ſcribi ſolita, cum à ueteribus traditum, tum ab antiquiſsimo quoque lapide, numoq; ita retentum eſt, ut nihil ea re poſsit eſſe illuſtrius. Auctores ſunt Plutarchus in quæſtionibus, Soſipater, Donatus, & Priſcianus, quorum uerba recitarem, ſi rem indigere probationis putarem. Singulis literis ſcribebantur, Aulus, Cæſo, Caius, Quinctus, Decimus, Lucius, Marcus, Manius, Numerius, Publius, Titus, ut A. Poſtumius, C. Iulius, K. Fabius, Q. Cæcilius, D. Iunius, L. Licinius, M. Valerius, M'. Curius, N. Fabius, P. Cornelius, T. Manlius: Binis, Appius, Cnæus, Spurius, Tiberius, Opiter; ut Ap. Claudius, Cn. Pompeius, Sp. Veturius, Ti. Aemilius, Op. Virginius: Ternis, Mamercus, Sextus, Seruius, Tullus; ut Mam. Aemilius, Sex. Iulius, Ser. Cornelius, Tul. Hoſtilius. Neque uero horum omnium antiquæ notæ in libris ſunt conſeruatæ, uerum nonnullorum ita aut uetuſtate, aut negligentia ſunt deletæ, ut non ſolum nulla ueſtigia nobis ſui reliquerint, ſed ipſa etiam in alia prænomina transmigrarint. Cui tamen incommodo nos & apud Liuiũ, & in Faſtis ipſis ita occurrimus, ut & ſua cuique prænomina reddiderimus, & ea proprijs cuiuſque, quæ deſiderabantur, notis diſtinxerimus. Ac primum quidem, quoniam multos eſſe animaduerti, qui D. Decium interpretarentur, notum quidem errorem, ſed errorem tamen tollere uolui. nam præterquam quòd Decius eſt gentis nomen, Græcorum etiam monumenta ſatis indicãt, quoties in libris Latinis, aut alijs eiuſmodi monumentis D. loco prænominis ſcriptum eſt, Decimum eſſe exponendum, quia δέκιμον plerunque habent, non δέκιον.

MANIVS ſcribebatur hoc pacto M'. id autem ex eo argumento collegi. animaduerti Curiũ Dentatum, quem libri Latini, Græciq; plerunque Manium Curium nominant, in quarto eius triumpho Capitolino ita deſcribi. M'. Curius. M'. F. M'. N. DENTATVS. eadem ratione Valeriũ, qui anno CCLIX dictator eſt, & à Dionyſio Manius Valerius dicitur, in fragmentis Capitolinis ita uocari: M'. VAL==, præterea conſules, qui anno CDXC in conſulibus Capitolinis M'. VALERIVS, & M'. OTACILIVS ſcribuntur, à Polybio μάνιον οὐαλέριον, & μάνιον ὀτακίλιον nominari. Hæc igitur ipſa cum legiſſem, accuratior deinde factus ſum in Acilijs, & Aquillijs, Aemilijs, Sergijs, ceteriſq; eiuſmodi ſuo prænomine decorandis, quos in antiquis monumentis ijſdem notis eſſe deſcriptos, apud Græcos ferè, aut Manios, aut Mallios finitimo errore uocatos eſſe repetiebam. Quibus rebus adductus tum prænomen, tum eius antiquam notam linguæ Latinæ reſtitui, eaq; ipſa re hiſtoriam ipſam Romanam, quę magnam iacturam fecerat, ſubleuaui. Puto au-

tem ueteres his notis M'. & M⁄ diſtingui Manium à Marco voluiſſe, qui M. litera notatur. Iccirco autem dixi, & M⁄. Nam quæ nota in Capitolinis tabulis eſt M'. ea eſt in numis argenteis M⁄. ut M⁄. CORDIVS RVFVS. M⁄. ACILIVS III VIR VALETV. M⁄. SERGIVS SILVS. Quos numos cum apud alios, tum maxime apud clariſsimum virum Andream Lauredanum patricium Venetum repperi.

NVMERIVS N. litera ſcribebatur. Itaque ego & prænomen, & prænominis notam renouaui, quæ iam prorſus uetuſtate obſoleuerant. Etenim cum hoc eſſe Fabiæ gentis prænomen ex Feſto, & Valerio didiciſſem, cumq́; ex Fabijs cum primum Numerium eſſe dictum, qui Q. Fabij filius eſſet eius, qui, CCCVI ad Cremeram interfectis, ſuperfuit, ſcirem, eundemq́; in Capitolinis conſulibus anno CCCXLVI N. FABIVS Q. F. Q. N. VIBVLANVS deſcribi animaduerterem, non dubitaui, quin & in eo, & in ceteris Fabijs, qui N. Fabij ſcriberentur, Numerius eſſet interpretandum. Quod ipſum deinde ex Diomede, & ex Valerij lib. IIII, cap. III apertius etiam cognoui. Nam Diomedes Numerij prænomen N. litera deſignatũ fuiſſe ſcribit, & qui in Capitolinis triumphis N. FABIVS PICTOR ſcribitur, is à Valerio Numerius Fabius Pictor appellatur. Hæc autem nota eſt in L. SEXTIO SEX. F. N. N. SEXTIN. LATERANO, & in epigrammatis antiquæ vrbis: N. IVNIO EPIGONO. In libris autem Latinis ita euanuerat, ut nullam prope ſui imaginem reliquiſſet, ſed in CN. & M. & C. euaſerat.

CAESONIS etiam nota K. cum interijſſet, ex lapidib. Capitolinis reſtituta eſt. Quod tamen intellectu non admodum fuit difficile. nam cum in Fabiorum gente, quos Cæſonis filios, aut nepotes eſſe Liuius, & Dionyſius ſcribunt, eos in marmoribus Capitolinis, K. F. K. N. deſcribi animaduerterem, in eam ueni ſententiam, ut pro K. Cæſonem eſſe intelligendum putarem. quam literam eos iccirco in hoc prænomine uſurpaſſe exiſtimo, ut à Caio, qui C. litera notatur, internoſceretur, in quam literam paſsim in libris Latinis mutata erat.

TIBERIVM duabus literis notatum fuiſſe, & Probus tradit, & antiqua marmora teſtimonio ſunt, in quibus quoties TI. inuenitur, ſemper Tiberius in græcorum monumentis eſt ſcriptus, ut in Sempronijs, Aemilijs, Claudijsq́; Neronibus. Hæc autem ratio ſcribendi, præterquã in paucis, hoc tempore ſeruabatur. Quam certe in omnibus noſtri non neglexiſſent, ſi Plutarchi uerba in quæſtionibus ſcripta attendiſſent, à quo inter ea prænomina, quæ duabus notantur literis, TIBERIVS numeratur. quanquam uerba eius mendoſa ſunt. inquit enim alia prænomina binis fuiſſe notata literis, ὥσπερ τὸν βέρ[illegible]ιον, καὶ τὸν γν[illegible]ῖον, cũ ſit legendum, ὥσπερ τὸν τιβέριον. quam uocem omnes, qui hucuſque eius loci teſtimonium protulerunt, fuerunt autem plurimi, quiq́; eum librum Latine uerterunt, ut ſuperuacaneam omiſerunt. Miror autem amicum meũ in libello de nominibus ita ſcribere, T. ideſt Titus. ut T. Ampius. quamuis in Sempronio Graccho Tiberium ſignificet, in quo multi errant. miror inquam, cum ea ſcribere, quæ neque ſcriptorum, neque lapidum, neque numorum auctoritate comprobare poſsit, cum in omnibus ſit Ti. Sempronius, non T. Sempronius, niſi mendoſe.

MAMERCI prænomen, cum eſſet prorſus tenebris uetuſtatis oppreſſum, in lucem produximus. Quod ipſum una cum eius nota debemus tum Capitolinorum marmorum, tum maxime Græcorum annalium monumentis.

TVLLVS item, & OPITER eodem in numero poni poſſunt. Nam cum ab omnibus paſſim integra ſcriberentur, ea à nobis ad antiquæ ſcripturæ formulam ex Priſciani, & Probi auctoritate redacta ſunt, ita ut ille tribus, hic duabus literis notaretur.

DE SERVIO prænomine, quod nonnulli SERG. ſcribere cœperant, quaſi eſſet gentis Sergiæ nomen, non dicam. eſt enim error iam ſatis à multis exagitatus.

AGRIPPA modo omnibus literis deſcriptus eſt, modo pleriſque, vt in Capitolinis conſulibus an. CCL. AGRIPPA MENENIVS LANATVS, & CCCXXXIIII. MENENIVS AGRIP. F. Reliqua omnibus, ut anno CCCXXXVI. P. LVCRETIVS HOSTI F. CCC. P. SESTIVS VIBI. N. & CCCXXXVIII. C. VALERIVS VOLVSI. N. CCCLII. L. IVLIVS VOPISCI. N. at Volero pleriſque, vt CCCLIII. L. PVBLILIVS VOLER. N. Hactenus de notis prænominum, de quibus non ita admodum longa diſputatione opus fuiſſet, ſi amicus meus, qui de nominibus ſcripſit, in his tradendis, eadem, qua ceteris ſolet in rebus, diligentia uſus eſſet. Ille enim ſatis eſſe duxit admonuiſſe, quædam prænomina una litera notata, ut M. P. Q. L. C. D. T. quædam duabus, vt SP. AP. CN. quædam tribus, vt SER. SEX. quæ omnibus nota erant, quæ uero omnibus ignota, ea præterijt. nihil enim de Manio, nihil de Numerio, nihil de Cæſone, nihil de Tiberio, & priſcis eorum notis, nihil de ſignificatione eorum, nihil de tota hac tam multiplici, & uaria ratione, niſi quæ multis iam ſæculis ſciebamus, ſine ulla tamen auctoritate tradidit: ita ut niſi quatuordecim prænomina cognouiſſe uideatur,

deatur, aut certe, ſi plura cognouit, non, niſi ea, quæ omnibus erant in promptu, & quæ nulla ex parte deprauata erant, docuiſſe, quæ autem interciderant, aut corrupta erant, pro notis præterijſſe. Neque uero conſulto omiſiſſe poteſt, quippe cum inter prænomina ſtatuat ea etiam, quæ prænomina non ſunt, vt LICINIVS, in Licinio Menenio Lanato apud Liuium. cum Licinius ſit gentis nomen, & apud Liuium legendum ſit L. Menenius Lanatus, quod ipſe in ſcholijs Liuianis docui. ſiquidem Diodorus eum nominat, λεύκιον μενένιον λανάτον. Ergo ſi breuitati ſtuduit, cur ea, quæ prænomina non ſunt, pro prænominibus attulit? ſi nihil ex ijs, quę ab alijs, vt ipſe ſe facturũ profitetur, dicta erant, prætermiſit, cur ignotiſsimũ, & obſcuriſsimũ quodq; præterijt?

De duorum prænominum pronunciatione Caij & Cnæi.

IAM vero illa non contemnenda eſſe uidentur, quæ de duorum prænominum pronunciatione à ueteribus tradita ſunt Caij, & Cnæi. Quæ ipſa cum C. litera notentur, G tamen ſono pronunciari Diomedes his verbis teſtatur: G. nona conſonans eſt, in cuius locum C ſolebat apponi, ut & hodie cum Gaium Cæſarem notamus, ſcribimus C. Cæſarem. ideoq; poſt B literam tertio loco digeſta eſt, ut apud Græcos Γ poſita reperitur in eo loco. & alibi: N. prænominis nota Numerium ſignificat, & præpoſita ſibi G Gnæum, quem antiqui Cnæum ſcribunt. & Valerius: Cnæi prænomen uaria ſcriptura notatum eſt: alij enim Cnæum, alij Gnæum, alij Næum ſcripſerunt. Qui G litera in hoc prænomine vſi ſunt, antiquitatem ſequuti eſſe uidentur, quæ multum ea litera uſa eſt. olim enim dicebant frugmentum, poſt frumentum, olim gnaturam poſt naturam. itaque etiam qui in corporibus gigni ſolet Gnæus appellatur. qui Cnæum dixerunt, corruptione ſyllabæ delectati eſſe uidentur, qui Næum, leuitate.

Quæ prænomina pro cognominibus uſurpata ſint.

FVISSE præterea aliquot etiam prænomina, quæ longo poſt tempore pro cognominibus vſurpare cœperint, ex uetuſtis non ſolum grammaticis, ſed etiam annalibus intelligitur. Quod ipſum in Agrippa, Voluſo, Mamerco, Proculo, & Tullo facile perſpici poteſt. quæ in L. Vipſanio Agrippa, L. Valerio Voluſo, M. Aemilio Mamerco, C. Plautio Proculo, L. Volcatio Tullo uiris conſularibus cognomina eſſe perſpicuũ eſt. Quod etiam tradit Valerius his verbis: Quæ olim prænomina fuerunt, nunc cognomina ſunt, ut Poſtumus, Agrippa, Proculus. Itemq; Priſcianus lib. II his: Inueniuntur autem multa, quæ in alijs perſonis ſunt prænomina, loco cognominum accipi.

De prænominibus feminarum.

SANE reſtat, ut quoniam de uirorum prænominibus ſatis dictum eſt, de feminarum prænominibus dicendum eſſe videatur. quod eo accuratius mihi faciendum eſſe exiſtimo, quòd amicus meus nulla antiquorum auctoritate adductus ſuo iure feminas Romanas omnino caruiſſe prænominibus docuit. ſic enim in lib. de Nominibus loquitur: Mulieres à nomine gentis uocabantur, & uno tantum nomine, ut Porcia, Cornelia, Iulia, Tullia. Item Plutarchus in Problemat. ubi quærit, cur maribus nono, feminis octauo die nomina imponerentur, ait: Mulieres uno, aut duobus appellabantur nominibus. Ego duobus appellari nunquam obſeruaui, ni fortaſſe prænomen illud ſignificare uoluit Plutarchus, quod eſt omnibus mulieribus commune, ut dicerentur Caiæ. Hæc ille ſe obſeruaſſe ait. ab hac autem obſeruatione omnia tum auctorum, tum lapidum etiam ueterum teſtimonia maxime diſſentiunt. ſcriptorum primũ uerba recitabo, poſt lapidum. Valerius ita: Antiquarum mulierum frequenti in uſu prænomina fuerunt Rutilla, Ceſella, Rodocilla, Mutrulla, Burra. Iſta prænomina à viris tracta ſunt Caia, Lucia, Publia, Mania. Feſtus uero ita: Prænominibus feminas uſas eſſe teſtimonio ſunt Cæcilia, & Tarratia, quæ ambæ Caiæ ſolitæ ſint appellari, pari modo Lucia & Tita. Varro autem lib. ſecundo de Analogia, ita: In noſtris nominibus, qui ſumus in Latio, & liberi analogia neceſſaria. itaque ibi apparet analogia, ac dicitur Terentius uir, Terentia femina, Terentium genus. In prænominibus ideo non ſit item, quod hæc inſtituta ad uſum ſingularia, quibus diſcernerentur nomina gentilicia, ut à numero, Secunda, Tertia, Quarta. In uiris ut Quintus, Sextus, Decimus. ſic ab alijs rebus cum eſſent duo Terentij, aut plures, diſcernendi cauſa, ut aliquid ſingulare haberent, notabant forſitan ab eo, qui mane natus diceretur, ut is Manius eſſet, qui luci Lucius, qui poſt patris mortem Poſtumus. E quibus quædam item cecidiſſe in feminis, proportione appellata declarant prænomina antiqua

mulierum, Mania, Lucia, Poſtuma. Videmus enim Maniam matrem Larum dici, Luciam Volaminiam Saliorum carminibus appellari, Poſtumam à multis poſt patris mortem etiam nunc appellari. Iccirco autem dixit, Quædam. nam paulo ante dixerat, non quia Marcus, & Numerius dicitur, iccirco Marcam, & Numeriam dici. Poſtremo Plutarchus in Mario Poſidonium reprehendit, qui, cum primum nomen proprium eſſe diceret, nulli tamen mulieri primum nomen eſſe dicebat. ex quo efficiebatur, mulieres proprio nomine caruiſſe. Itaque idem in quæſtionibus aperte ſcribit, mulieres duobus, viros tribus nominibus eſſe uſos. ſic enim ait: χρῶνται δὲ δυσὶ ὀνόμασιν αἱ θήλειαι, τρισὶ δὲ οἱ ἄῤῥενες. Itaque miror amicum meum Græcarum literarum peritū ita uertiſſe. Mulieres uno, aut duobus appellabantur nominibus. Non enim Plutarchus inquit, vno, aut duobus, uerum expreſſe duobus. Idem præterea auctor eſt Romulum ex Erſilia filiam unam ſuſcepiſſe, eamq́; ab ordine procreationis primam appellaſſe: itemq́; Sullæ dictatori filiam ex Valeria eſſe natam, eandemq́;, quia poſt obitum patris nata erat, Poſtumam eſſe uocatam.

HAEC ex auctoribus, quibus cum lapidum etiam teſtimonia conſentiunt. Extant epigrammata duo Mutinæ uetuſtiſsima, unum in turri D. Geminiani, alterum apud eruditiſsimum uirum Ludouicum Caſteluetrum, in quibus PRIMAE mentio eſt. ea vero ſunt hæc:

SALVIA C. F.
PRIMA FECIT.

&

SEX. TVLLIVS SEX. F. V. SIBI
ET SVIS, ET PRIMAE VALERIAE SP. F.

Et in multis epigrammatis antiquæ vrbis: IVLIA SECVNDA, ET CORNELIA SECVNDA. Item in eodem libro: TERTIAE PRISCIAE IONIA SALVIA. Tertiam item Iuniam legimus apud Suetonium in Cæſare, & apud Macrobium libro ſecundo, quam Tertullam uocat Cicero lib. XIII epiſtolarum ad Atticum, & Valerius Paullo Aemilio filiam fuiſſe ait nomine TERTIAM. vnde Paullus apud Ciceronem, O mea Tertia, inquit. De Quarta eſt inſcriptio uetus in prætorio Patauino eiuſmodi:

V. F.
T. LIVIVS
LIVIAE T. F.
QVARTAE L.
HALYS
CONCORDIALIS
PATAVI
SIBI, ET SVIS
OMNIBVS

Et apud Liuium lib. XL. Quarta Hoſtilia memoratur. Quinctæ mentio eſt apud Liuium lib. XXVIII. ut Quincta Claudia. Item apud Ciceronem in oratione pro Cœlio, & de aruſpicum reſponſis. præterea epigrammata duo apud Horatium Malegutium clariſsimum iuuenem ſunt in agro Regienſi eiuſmodi:

QVINCTAE NONIAE
RVFAE ET
NONIAE Q. F. QVINCTVLAE

&

SEPTIMIVS
D. L. NICEPORS
SEPTIMIA
SP. F. QVINTA

De Lucia extat etiam tale Mutinæ monumentum in ſepulchro marmoreo.

MEMORIAE CLA. FEM.
L. PAEDVCEAE IVLIANAE
MORIB. NATAL. AC PVD. PRISCIS
INLVSTRIBVSQVE FEMI. COMPARANDA.
QVAE VIXIT ANNOS XIII. D. XLVII.
CVM MARITO FECIT ME. V. D. XX.
L. NONIVS VER.

De Mania tale eſt in lib. epigrammatum antiquæ urbis.

M'. ACILIAE M'. F. IVSTINAE
P. SIRIVS SERPICAMVS MARITVS
VXOR OPTIMAE, ET KARISSIMAE.

Et alio loco.

POP-

POPPIDIA SP. F. A. XIIX.

IVLIA PROCLA F. EIVS. V. A. X. M. III.

Est autem PROCVLVS Iuliorum prænomen, ut in Proculo Iulio regnante Romulo. de quo Liuius, & Dionyſius. In eodem libro eſt T. FLAVIA AVG. L. multaq́; eiuſmodi alia. quibus ex omnibus cum illud intelligi arbitror, de quo dicere cœperam, mulieres præter Caiam, alio aliquando prænomine eſſe uſas, tum illud etiam, quod idem ne fieri quidem unquam ſe obſeruaſſe profitetur: prænomina modo præponi, modo poſtponi conſueuiſſe, ſi quidem Primam Valeriam, & Saluiam Primam, ac Quartam Hoſtiliam, & Liuiam Quartam, ac Quintam Noniam, & Noniam Quinctulam ſcriptas eſſe, animaduerti poteſt. Quod idem in uiris Liuius etiam fecit, qui Attius Tullus, Attius Næus, Manlius Cnæus, & Octauius Metius, & Cicero, Maluginenſis M. Scipio, & Suetonius, Claudius Appius Regillanus, & alia eiuſmodi dixerunt. CAIAM præterea, quod commune omnibus mulieribus prænomen fuit, Ɔ inuerſa notatam fuiſſe, contraq́; Caium in uiris, ſatis eſt ex Probo, alijsq́; ueteribus grammaticis, atque lapidibus perſpicuum.

De prænominibus imponendis.

NVNC, quoniam ad rem pertinet, quid de prænominibus imponendis ueteres ſenſerint, explicemus. Ac ſane qui de tempore tradunt, quo ea imponerentur, auctores habeo nobiles illos quidem, & magnos, uerum ita inter ſe diſsidentes, ut, utram ſequaris ſententiam, facile ſtatuere non poſsis, niſi aliud alijs temporibus obſeruatum eſſe intelligas. Quid eſt enim tam diſsimile, quàm ea, quæ Valerio, & à Plutarcho, Feſtoue ſcribuntur? quorum ille pueris non priuſquàm togam uirilem ſumerent, puellis non antequàm nuberent, hi uero maribus quidẽ nono, ſeminis autem octauo die imponi conſueuiſſe prænomina tradunt. Verba Plutarchi ſunt hæc in quæſtionibus: τῶν μὲν παίδων τοῖς μὲν ἄῤῥεσιν ἐνναταίοις, τοῖς δὲ θήλεσιν ὀγδοαίοις τὰ ὀνόματα τίθενται. Feſti uero hæc: Luſtrici dies infantium appellantur puellarum octauus, puerorum nonus, quia his luſtrantur, atque eis nomina imponuntur. De ratione autem imponendi ſatis conſtat, ſuis quenque filijs ea prænomina indidiſſe, quæ ſuæ eſſent cuiuſque familiæ maxime propria, ac primum quenque filium patris eſſe prænomine plerunque uſum, eãdemq́; deinceps rationem in adoptiuis filijs, & libertis, & nouis ciuibus eſſe ſeruatam, ut, à quo quiſque adoptatus eſſet, aut per quem quiſque uel libertatem, uel ciuitatem conſequutus eſſet, eius maxime nomina uſurparet. Ac primum quidem quod dixi, ſuæ quenque familiæ propria prænomina impoſuiſſe, intelligendum eſt, non omnia omnibus familijs prænomina fuiſſe communia; ſed alia alijs fuiſſe familiaria. APPIVS enim uix in alia, quàm in Claudia gente patricia reperitur. MARCO ne quis uteretur decreto gentis Manliæ patriciæ cautum eſſe, LVCIVM à Claudijs repudiatum, CNAEVM & LVCIVM à Domitijs Ahenobarbis tantum fuiſſe probatos, Suetonius in Tiberio, & in Nerone tradit. Quòd autem plerunque primus quiſque filius prænomen patris tulerit, id ex familijs ijs, quas in ſcholijs Liuianis digeſsimus, animaduerti poteſt. Fuiſſe autem quandam diſtinguendi rationẽ, ſi eodem pater, & filius prænomine præditi eodem tempore floruiſſent, hinc intelligi licet, quòd Cicero Q. Q. Catulos modo patre, modo filio, modo ſene, modo adoleſcente diſtinguit. Quod idem de Q. Q. Fabijs Liuius, de C. C. Curionibus Suetonius. Neque uero de adoptiuorum appellatione multa mihi eſſe dicenda exiſtimo, cum à multis iam res ſit ex ueterum annalium obſeruatione tractata. Illud tamen dicam, Dionem lib. XL, & XLVI huius auctorem ſententiæ eſſe; qui adoptarentur ab aliquo, eos nomina illorum omnia, à quibus adoptarentur, ferre conſueuiſſe, ſuum uero gentilicium nomen retinuiſſe illud quidem, ſed aliquo tamen modo commutaſſe. ut C. Octauius qui dicebatur, poſteaquam à C. Iulio Cæſare eſt adoptatus, C. Iulius Cæſar appellari cœptus eſt, ita tamen ut gentilicium Octauij nomen non deſereret, ſed id quodammodo commutaret, & Octauianum pro Octauio redderet. Idem in P. Cornelio Scipione Aemiliano, & in L. Manlio Acidino Fuluiano, & in P. Licinio Craſſo Muciano factum eſt, qui omnes ab eo, à quo adoptati erant, nomina ſumpſerunt. Eodem ſpectans Cicero lib. epiſt. ad Att. III dixit: Cicero ſalutem Q. Cæcilio Pomponiano Attico. Eodem etiam referuntur ea, quę ab eo ſcripta ſunt lib. VII: Dolabellam uideo Liuiæ teſtamento cum duobus cohæredibus eſſe in triente, ſed iuberi mutare nomen. Quod autem ſcribit Dio, id etiam ſi uerum eſt, non ab omnibus tamen ubique retentum eſt. Neque enim Aurelius Oreſtes, qui à Cn. Aufidio, nec Calpurnius Piſo, qui à M. Pupio

Pupio

Pupio (ut ſcribit pro domo Cicero) adoptati fuerunt, aut Aurelianus, aut Calpurnianus appellati ſunt, ſed ille Cn. Aufidius Oreſtes, hic M. Pupius Piſo nominatus eſt. Eadem etiam ratione ne P. quidem Cornelius Scipio, qui, Dione auctore, à Q. Metello Pio, nec M. Iunius Brutus, qui, teſte Plutarcho, à Q. Seruilio Cæpione ſunt adoptati, aut Cornelianus, aut Iunianus, ſed ille Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio, hic Q. Seruilius Cæpio Brutus eſt appellatus. ut Dio lib. XL, Cicero in Philippicis, nummi argentei teſtantur, in quibus nummis eſt ita:

Q. METELLVS PIVS SCIPIO — Q. CAEPIO BRVTVS PRO COS.

Metellus autem hic Scipio P. Cornelij Scipionis Naſicæ filius naturalis fuerat, teſte Dione, qui ita ait lib. XL: ὁ πομπήιος κύϊντον σκιπίωνα πενθερὸν οἱ ὄντα προσείλετο. οὗτος γὰρ γόνῳ μὲν υἱὸς τοῦ νασικοῦ ὤν, ἐκ δὲ τοῦ κλήρου διαδοχῆς ἐς τὸ τοῦ μετέλλου τοῦ εὐσεβοῦς γένος ποιηθείς: idest: Pōpeius Q. Scipionem ſocerum ſibi collegã aſciuit, qui naturalis filius fuit Naſicæ ille quidem, at adoptatus à Q. Metello Pio. Quod cum ita ſit, neſcio quid in mentem amico meo uenerit ſcribere in libro de nominibus ita: Cicero lib. epiſt. ad Att. VI: Scipionem hic Metellus proauum ſuum neſcit cenſorem non fuiſſe. Significat Scipionem Aſiatici illius filium, qui adoptatus fuit à Q. Metello Pio. Cur mirer, hæc cauſa eſt. nemo enim Aſiatici filium fuiſſe Scipionem hunc ſcribit, niſi quem hic ſequitur Dionis interpres. Neque uero omnino hic Scipio Metellus Aſiatici filius eſſe potuit, ſed Naſicæ. primum quia hic idem P. Cornelius Scipio apud Eutropium, & Eutropij græcum interpretem Pæanium nominatur. & P. Scipio in Epitomis, & apud Ciceronem pro domo dicitur, cum ait: Atqui C. Atinius patrum memoria bona Q. Metelli, qui eum ex ſenatu cenſor eiecerat, aui tui Q. Metelle, & tui P. Seruili, & proaui tui P. Scipio. Aſiatici uero Lucij prænomen tulerunt. deinde quòd in Bruto auum huius uocat P. Scipionem Naſicam oratorem, proauum P. Scipionem Naſicam Serapionem, oratoris patrem, abauum uero P. Scipionem Naſicam Corculum Serapionis patrem: quæ cum in Aſiatici filium cadere nullo modo poſsint, in Naſicæ certe maxime cadunt, hoc modo:

I	P. Scipio Naſica Corculum. Cos. 591. 598. abauus Scipionis Metelli.	I	C. Lælius. Cos. 613. abauus Scipionis Metelli
			Lælia filia.
II	P. Scipio Naſica Serapio. Cos. 615. proauus Metelli Scipionis.	II	Vxor Q. Mucij Scæuolæ Aug. Cos. 636 proaui Scipionis Metelli.
III	P. Scipio Naſica Orator. auus Scipionis Metelli. Cos. 642. uxor Cæcilia Macedonici filia.	III	Mucia filia Vxor L. Licinij Craſsi Oratoris Cos. 658. aui Scipionis Metelli.
IIII	P. Scipio Naſica. pater Metelli Scipionis	IIII	Licinia filia. Vxor P. Scipionis Naſicæ, patris Metelli Scipionis.
V	P. Scipio Naſica. qui adoptatus à Q. Metello Pio Q. Metellus Pius Scipio dictus eſt. Cos. 701.	V	P. Scipio Naſica, qui adoptatus à Q. Metello Pio, Q. Metellus Pius Scipio dictus eſt. Cos. 701.

DESCRIPSI autem etiam maternos Metelli auos ex Ciceronis ſententia in Bruto, ne quis eundem de maternis, non de paternis intellexiſſe ſuſpicari poſſet, atque ita rem (quod fieri ne hoc quidem pacto poteſt) ad Aſiaticos traheret. Hæc autem commutandorum ex adoptione nominum ratio cum in alijs, tum maxime in M. Licinio Lucullo C. Caſsij in conſulatu collega Ciceronis interpretes decepit, qui cum in Verrem M. Terentium, C. Caſsium cos. ac legem Terentiã, & Caſsiam nominaret, mendum eſſe in Terentio, & Licinium reponendum eſſe duxerunt: quod profecto non feciſſent, ſi adoptionem ſubeſſe intellexiſſent, quod ex fragmento illius conſulatus Capitolino colligitur, in quo ita eſt: M. TERENTIVS M. F. VARR. LVCVLLVS C. CASSIVS. Ita etiam alibi A. TERENTIVS VARRO MVRENA. neque enim Murena Terentiorum, ſed Liciniorum, ut Lucullus, cognomen fuit.

TRAN-

Transeamus ad ſeruos. Non eſt autem dubium, quin, quemadmodum cum ſeruitutem ſeruiebant, prænomen domini ſequebantur, ita ut Lucipores, Marcipores, Publipores, Quinctipores; quaſi Lucij, Marci, Publij, & Quincti pueri dicerentur, ut à Plinio, & Quinctiliano ſcriptum eſt: ita etiam in libertatē uindicati patroni, à quo manumiſsi eſſent, nomina uſurpauerint. nam præterquam quod exemplo ſunt M. Tullij Ciceronis liberti duo, quorum alter M. Tullius Tiro, alter M. Tullius Laurea dictus eſt, & Liuius Andronicus poeta, quem à M. Liuio Salinatore, cuius filios erudierat, libertate donatum ſcribit Euſebius in Chronicis: id etiam ex uerbis Ciceronis ad Att. lib. IIII, & Artemidori lib. primo effici poteſt. Cicero enim de Eutychide ſeruo Attici manumiſſo ita loquitur: De Eutychide gratum, qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut ex me, & ex te iunctus M. Pomponius. Artemidorus autem de ſerui cuiuſdam ſomnio ita: Cognoui, inquit, quendam, qui cum ſibi uideretur tria pudenda habere, ex ſeruitute in libertatem uindicatus pro uno nomine tria accepit, duobus nominibus ab eo, à quo manumiſſus fuerat, ſumptis. Iam uero eos, qui in ciuitatem ſuſcepti eſſent, illorum potiſsimum nomina tuliſſe, quorum beneficio ciuitatem impetraſſent, Latinorum ſcriptorum exempla oſtendunt. nam & Cicero ad Acilium ita ſcribit. Cum Demetrio Mega mihi uetuſtum hoſpitium eſt. ei Dolabella rogatu meo ciuitatem impetrauit, qua in re ego interfui. itaque nunc P. Cornelius uocatur. itemq; in Verrem: Q. Lutatius Diodorus beneficio Q. Catuli à Sulla ciuis Romanus factus. eademq; ratione de Dione, qui beneficio Q. Metelli ciuis factus, Q. Cæcilius Dio eſt appellatus. & Cæſar lib. primo de bello Gallico, ita: Commodiſsimum uiſum eſt M. Valerium Procillum C. Valerij Caburi filium, cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, mittere.

CVR GENTILICIA NOMINA IN IVS *deſinant, & quid gens ſit, & à familia differat.*

His rebus expoſitis, reliquum eſt, ut de nominibus gentilicijs agamus. de quibus amicus meus ſic ſcripſit: Sciendum omnia nomina, quibus familiæ ſignificantur, proferri in IVS, ut Porcius, Cornelius, Iulius. recte ille quidem, ſed parum ad rem tantam. Illud enim docti hominis, & Romanæ antiquitatis periti erat, cauſam oſtendere, eamq; ueterum uſu, & auctoritate probare. quam ipſe, ſi potero, exponam. Credo enim eos ita factitaſſe, ut gentis originem eiuſmodi deriuatione ſignificarent; ut quemadmodum in uoce deriuatio uerbi, ſic gentis etiam, quæ uoce illa exprimeretur, principium in uoce appareret. Siquidem antiquiſsimam quanque gentem aut à uiro, aut à loco, tanquam à fonte aliquo manaſſe, & nomen accepiſſe perſpicuum eſt: ita quidem, ut hæc deriuationis ſignificatio in omnibus ſtudioſiſsime conſeruata ſit. Hanc autem conſuetudinem ſi in paucis quibuſdam gentibus, & antequam urbs conderetur, & poſtquam condita eſt, ſub regibus, conſulibusq; diligentiſsime retentam eſſe oſtendero, tum neminem fore puto, qui contra dicat. Age enim cur Iuliam gentem credimus, aut Aemiliam, aut Atiam, aut Nautiam hanc eiuſmodi terminationem adeo religioſe ſeruaſſe, niſi ut appareret in uoce, quod in re exiſtit, ab aliquo ipſas initio deriuaſſe? eſt autem ita. Nam Iulia gens Iulum Aeneæ, Aemilia Aemilium Iuli filium, Atia Atim, Nautia Nautem Troianos uiros ſui generis auctores nuncupant. At uero condita urbe non ne id etiam obſeruatum eſt? Scribit enim Plutarchus Numam regem filios quatuor reliquiſſe Pomponem, Calpum, Finum, & Mamercum, ab ijsq; Pomponiam, Calpurniā, Pinariam, & Mamerciam gentes Romæ propagatas. L. autem Tarquinium Priſcum ſcribit Dionyſius Damarati Corinthij fuiſſe filium, & cum Tarquinijs uiueret Lucumonem Etruſco prænomine fuiſſe uocatum, ubi uero Romam commigrauit ad morem Romanum ſibi nomina compoſuiſſe. Itaque communi nomine ſe pro Lucumone Lucium, gentilicio uero à Tarquinijs urbe non ſe Tarquinienſem, ſed Tarquinium appellari uoluiſſe. Idem fecit Ap. Claudius, qui ex Regillo Sabinorum oppido poſt reges exactos anno ſexto ſe cum clientibus Romam contulit. Etenim cum Clauſus ante diceretur, non iam amplius Clauſum, ſed Clauſium, poſt Claudium dici ſe, ubi Romæ domicilium collocauit, oportere exiſtimauit. Itaque ab eo cæteri omnes Romæ Claudij nominati ſunt. Id autem ita eſſe, ex eo etiam intelligi poteſt, quòd ait Priſcianus lib. II, nomina hæc in IVS apud Romanos idem ualere, quod apud Græcos patronymica. uerba eius ſunt hæc: Nominum deriuatiuorum multa genera ſunt. quorum patronymicum id eſt, quod à proprijs tantummodo patrum nominibus deriuatur ſecundum formam græcam, quod ſignificat cum genitiuo primitiui filios, uel nepotes, ut Aeacides Aeaci filius, uel nepos. pro quo Romani nominibus familiarum utuntur, ut Cornelij. omnes enim ab illo, qui primus Cornelius appellatus eſt, hoc nomen habuerunt, quicunque eiuſdem familiæ ſunt, ſicut omnes minores Theſei

Theſidas Græci appellarunt. Hæc ille. Idem autem ſentit etiam Dionyſius, qui in Priſco hæc nomina συγγενικὰ, & πατρονυμικὰ uocat. Neque uero dubium eſt, quin hæc tota ratio terminandi uſque ad reip. interitum incorrupta peruenerit. Nam etſi nonnullos quaſi gentilicij nominis expertes eſſe reperimus, ut M. Perpernam, & C. Norbanum conſulares, quos ita & in libris, & in Capitolinis marmoribus nominari uidemus, id tamen contigiſſe videtur, aut quòd ij cognomine magis, quàm nomine delectati ſunt, ut M. Agrippa, cuius gentilicium nomen in omnibus lapidibus omiſſum eſt, cum tamen ex Vipſaniorum eum gente fuiſſe Nepos, & Dio tradiderint: aut certe quòd ea nobis ignota ſunt. Quæcunque autem cauſſa ſit, non eſt, quòd exiguus horum numerus tam religioſam tot aliorum conſuetudinem impediat, præſertim uero amico meo ſummo uiro auctore, qui ita habere omnia ſine ulla exceptione aſſeuerauit. Quid autem ſit gens, unde ipſa nomina gentilicia dicta ſunt, ac quid à familia differat, nunc dicamus. Inter gentem, & familiam illud intereſt, quòd gens ad nomen, familia ad cognomen refertur. itaque illa tanquam totum continere uidetur, hæc quodammodo partem. exempli gratia. Valerij omnes unius eſſe gentis dicuntur, quia uno nomine continentur omnes, at uero partes gentis huius ſunt plures, quæ ex cognominum uarietate diſtinctæ ſunt, eæq; familiæ nominantur, ut in gente Valeria Maximi, Meſſallæ, Flacci, Læuini, Faltones: in Cornelia Scipiones, Lentuli, Dolabellæ, Sullæ, Cinnæ: in Aemilia Mamercini, Lepidi, Paulli, Scauri, Barbulæ. itemq, in cæteris. At uero Valerij omnes unius ſunt gentis, itemq; Cornelij, atque Aemilij. Itaque recte Feſtus gentem definit eam, quæ ex multis familijs conficeretur. Quod autem intereſt inter gentem, & familiam, idem intereſt inter genus, & ſtirpem. Quæ quidem ita eſſe, ex his ueterum hiſtoriarum uerbis intelligitur. Suetonius in Galba: Imagines uniuerſi generis exequi longum eſt, familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut unde traxerit, ambigitur. & Liuius lib. XXXVIII: P. Scipio Naſica orationem habuit plenam ueris decoribus non communiter Corneliæ gentis, ſed propriæ familiæ ſuæ. & apud Suetonium Cæſar: Ab Anco Marcio ſunt Marcij Reges, quo nomine fuit mater, à Venere Iulij, cuius gentis familia eſt noſtra. & in Auguſto: Gens Octauia à Tarquinio Priſco Rege inter Romanas gentes allecta, mox à Ser. Tullio inter patricias transducta. primus ex hac magiſtratum cepit C. Rufus. is quæſtorius Cnæum, & Caium procreauit, à quibus duplex Octauiorum familia defluxit, conditione diuerſa, & Cicero in Bruto: Funebres orationes ipſæ familiæ quaſi ornamenta ſeruabant ad uſum, ſi quis eiuſdem generis occidiſſet. & Liuius lib. nono: Duodecim Potitiorum familias fuiſſe, cum gens Potitia tota interijt. & lib. primo: Iulia gens Iulum auctorem ſui nominis nuncupat. & lib. ſeptimo ſic loquitur Valerius Coruus: Non ſi mihi nouum hoc Corui cognomen Dijs auctoribus homines dediſtis, Poplicolarum uetuſtum noſtræ familiæ cognomen memoria excesſit, & lib. XL: Inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur. & Catullus: non decet tam uetus ſine liberis nomen eſſe. i. tam ueterem gentem, qualis erat Manlia. Hæc de gente, familia, & genere. nunc de ſtirpe dicam. Cicero pro Rabirio: Qua in familia laus aliqua forte floruerit, hanc ferè qui ſunt eius ſtirpis cupidiſsime perſequuntur. & primo de legibus. Hic orti ſtirpe antiquiſsima ſumus. & in Lælio: Qui aliquandiu propter ignorantiam ſtirpis, & generis in famulatu fuerunt. & lib. primo de oratore: Quid? qua de re inter Marcellos & Claudios patricios centumuiri iudicarunt? cum Marcelli à liberti filio ſtirpe, Claudij patricij eiuſdem hominis hæreditatem gente ad ſe rediſſe dicerent, non ne in ea cauſa fuit de toto ſtirpis, & gentilitatis iure dicendum? & Suetonius in Claudio: Claudius Cn. Pompeio antiquiſsimæ ſtirpis Magni cognomen ademit. Quæ autem ratio eſt inter gentem, & familiam, eadem eſt inter gentiles, & agnatos. ut enim familia, aut ſtirps nos propius attingit, quàm gens, aut genus, ſic agnati, quàm gentiles. Si quidem gentilis auctore Feſto dicitur, qui eodem ex genere natus, & is, qui ſimili nomine appellatur. recte. quatenus enim ait, Ex eodem genere, eos intelligit, qui eiuſdem gentis eundem principem habent: quatenus, Simili nomine, eos, qui quanquam uno gentis nomine omnes utuntur, tamen alium, atque alium auctorem ſui generis nuncupant. quomodo Cicero in prima Tuſculana, ſe gentilem eſſe ait Ser. Tullij Regis, quòd uterque ſimili gentilicio nomine uteretur, cum tamen è diuerſo uterque fonte manaret. Cum autem ad Herennium ſcriptum ſit: Si furioſus exiſtat, agnatorum, gentiliumq; in eo, pecuniaq; eius ius eſto. Item: ſi pater familias inteſtato moritur, familia, pecuniaq; eius agnatorum, gentiliumq; eſto: agnati profecto uidentur eſſe, qui ex eadem familia ſint, quibus deficientibus, gentiles ſubeant. Nam Cicero dixit primo de oratore: Iura gentilitatum, & agnationum. Item: ius gentilitatis, & ſtirpis. & de legibus primo: Homines Deorum agnatione, & gente tenentur; cum utranque coniunctionem complecti uellet. Amicus autem meus in ſuo libro de nominibus gentem, & familiam, gentiles, & agnatos idem eſſe cenſet, cum ait: Agnomen familiæ eſt appellatio, & gentis, unde agnati, & gentiles dicebantur, qui ex eadē erant familia,

familia, ut Cicero in Topicis ait, & idem in Bruto Ser. Tullium Regem gentilem ſuum ea de cauſa nominat. Mea autem ſententia, Ciceronis ſententiam percepiſſe non uidetur, qui in Topicis gentiles eos definit, qui inter ſe eodem nomine ſunt, ideſt ex eadem gente, ut infra alio loco oſtendam; familiæ uero aut agnatorum non meminit. Eſt præterea intelligendum Plinium, gentiles nouo quodam modo appellare. ſi quidem ſeruos gentiles eſſe dominorum ait, quia eodem prænomine appellarentur, quo dominus, ut Marcipor, Quinctipor, ideſt Marci, & Quincti puer.

De Romanarum gentium origine.

Dvos autem populos ſeminarium gentium Romanarum fuiſſe reperio, Aborigines, & Troianos, qui ambo ab Aenea (ut Liuius, & Dionyſius tradunt) communi nomine Latini ſunt appellati. Aborigines autem, qui ante aduentum Aeneæ Latium, regnante Latino, tenebant, docet Dionyſius ex Græcis in Italiam uenientibus eſſe conflatos. Græcos autem hos nominat, Oenotrum ex Arcadia, Pelaſgos ex Theſſalia, Euandrum item ex Arcadia, Herculem ex Peloponneſo profectum. Atque etiam ijdem ſcribunt, Romulum, ſuperante Latinorum, Albanorumq; multitudine, urbem in Palatio condidiſſe. Quæ cum ita ſint, iam id dubium eſſe non poteſt, quin ad hos populos alij etiam plurimi acceſſerint, qui Romanam urbem gentibus repleuerint. Si quidem accepimus Romulum Ceninenſes, Antemnates, Camerinos, Veientes, Fidenates, quos bello deuicerat, Sabinos uero etiam, quibuſcum æquo marte pugnauerat, in ſocietatem nouæ urbis uocaſſe. Quin etiam multas Etruſcorum urbes ſe ad eum recepiſſe initio à Medullia facto, traditum eſt. Hoc autem Romuli inſtitutum reliqui deinceps reges ſtudioſiſsime ſibi conſeruandum eſſe duxerunt, ut finitimas ciuitates aut ui, aut beneuolentia ſibi adiungerent, Romamq; transferrent. Itaque Tullus Hoſtilius euerſa Alba familias eius urbis Romam traduxit. Ancus Lucumonem Etruſcum in ſenatum aſciuit. Priſcus Ser. Tullium Corniculanum ſibi etiam generum adiunxit. Idem poſt quoque factum eſt, liberata regio dominatu rep. neque enim unquam deſitum eſt, ciuitatem uictis populis, & gentibus dari, Italiamq; ipſam municipijs deuinciri, quouſque bello Marſico uniuerſa ferè ciuitate donata eſt. Quo tempore multi etiam ne Italicæ quidem gentis uirtutis ergò in ciuitatem ſuſcipi cœpti ſunt. Quoniam autem difficile, immo uero difficillimum eſt, omnium gentium originem inuenire, paucarum tantum quarundam fontes, & initia indicabo, ex quibus intelligi poterit, idem etiam in reliquis factum eſſe: neque enim ullam aliam hiſtoriæ R. partem tam & à ueteribus, & ab ijs, qui nunc ſunt, neglectam eſſe comperi, quàm quæ hanc quæſtionem continet.

Hvivs autem tractationis hos quaſi fontes conſtituo, ut alias gentes à nominibus Aboriginum, uel Troianorum, uel aliorum eiuſmodi populorum, alias à prænominibus, nominibus, & cognominibus, alias à locis, urbibus, & populis, alias à quadrupedibus, alias à re alia dictas eſſe affirmem.

Gentes ab Aboriginibus, & Troianis ortæ.

Ac Vitellios quidem Fauno Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis pro numine colebatur, ortos tradit Suetonius in Vitellio.

Fabii à Fabio Herculis filio orti. Plutarchus in Fabio. Vnde Iuuenalis. Natus in Herculeo Fabius lare.

Antonii ab Antone Herculis filio. Plutarchus in Antonio.

Potitiam gentem antiquiorem origine urbis nominat Liuius, à Potitio illo ſene, qui ad tempus affuit epulis. Seruius.

Mamilii à Mamilia Telegoni filia. Liuius, Dionyſius, Feſtus.

Multas pręterea gentes Romanas à Troianis fluxiſſe credidit antiquitas. Itaque Seruius in v. Aeneidos ſcribit Varronem librũ reliquiſſe de familijs Troianis, ideſt quæ genus trahebant à Troianis, & Iuuenalem iccirco Troiugenas appellare nobiles Romanos, quaſi è Troianis genitos. Inter cæteras autem hæ fuerunt.

Ivlia à Iulo Aeneæ filio. Liuius, Dionyſius, Suetonius, Virgilius. Itaque Proculum Iulium Romuli tempore Ivli Aſcanij progeniem uocat Dionyſius, & ipſi Ivlii cognomen etiam tulerunt Ivli. Albana fuit.

Aimilia ab Aemilo Aſcanii Troiani filio, ut ait Feſtus. cui rei forte alluſit Virgilius, cum dixit:

Progeniem ſed enim Troiano à ſanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ uerteret arces,
Hinc populum late regem, belloq; ſuperbum
Venturum excidio Lybiæ-

Etenim progeniem Aeneæ, & Iuli uocare uidetur Scipionem Paulli Aemilii filium, qui Imp. Carthaginem excidit. Populum autem legiones

nes Romanas, quæ ab ijſdem etiam genus trahebant. alioquin ſi progeniem, & populum idem dicat, ſuperuacanea iteratio uideatur. Nihil tamen contra ueteres affirmo. alij iudicabunt. Plutarchus autem Aemilios à filio quodam Pythagoræ Mamerco dictos ait, qui ſummo lepore præditus fuit, quæ græce αἱμυλία dicitur.

A T I I ab Ati. Vergilius: Atis, genus unde Atij duxere Latini. Quod Auguſti cauſa dictum ſcribit Seruius, qui ex Atia matre natus eſt.

N A V T I I à Naute Aeneæ comite. Dionyſius, Virgil. & Seruius in I I Aeneid. Cum Diomedes raptum Palladium ſibi non eſſe aptũ intelligeret, illud Aeneæ tranſeunti obtulit. ſed cum ſe ille capite uelato ſacrificans conuertiſſet, Nautes quidam ſimulachrum accepit. quare Mineruæ ſacra non Iulia gens habuit, ſed Nautia. Idem ſcribit Varro in lib. de familijs Troianis.

C L O E L I I à comite Aeneæ eius nominis. Dionyſius.

I V N I I à comite Aeneæ eius nominis. Dionyſius.

S E R G I I à Sergeſto comite Aeneæ. Vergil. lib. V: Domus à quo Sergia nomen.

M E M M I I à Mneſtheo comite Aeneæ. Vergi. in V. Genus, à quo nomine Memmi.

C L V E N T I I à Cloantho comite Aeneæ. Verg. in V: Genus unde tibi Romane Cluenti.

G E G A N I I à Gia comite Aeneæ, ut ait Seruius in V. Aeneidos.

C A E C I L I I à Cæcade comite Aeneę. alij a Cæculo, qui condidit Præneſte. Feſtus.

Ab Italis.

C O E L I I à Cœle Vibenna Etruſco, qui ſe Romam, regnante Romulo, contulit. Dionyſius, Feſtus, Tacitus, Varro.

P O M P O N I I à Pompone Numæ Regis filio. Plutarchus.

C A L P V R N I I à Calpo Numæ F. Plutarchus, Feſtus.

P I N A R I I à Pino Numæ F. Plutarchus. Seruius à quodam ſene, qui, quia ad tempus ad dapes non uenit, P I N A R I V S dictus ἀπὸ τῆς πείνας. i. à fame. Fortaſſe Pinaria gens duplex fuit.

C L A V D I I à Clauſo Sabino. Liuius.

V A L E R I I à Valeſo Sabino. Dionyſius. Itaque Valeſij primum, poſt Valerij dicti. Feſtus. Boni autem ominis cauſſa in delectu cenſuúe primi nominabantur Valerius, Saluius, Statorius.

A prænominibus, nominibus, & cognominibus.

Q V A E adhuc expoſita ſunt, ea locupletiſſimorum monumentorum auctoritate probata ſunt, quæ uero infra dicentur, ueriſimilibus potius, quàm ueris argumentis nituntur. uera autem eſſe nego, quæ ueterum annalium fide carent. A prænominibus autem, & nominibus, & cognominibus gentes multæ manaſſe uidentur.

Vt autem prætermittam ea prænomina, quę integra pro nomine gentilicio uſurpata uidentur, ut Metius, Numerius, Appius, Statius, ut P. Metius in epiſtola ad Marium. & L. Mettius, & Q. Mettius, & P. Mettius, quæ ſe in ueteribus lapidibus Romæ legiſſe Pierius ſcripta profitetur, quanquam duobus T T. ut Cn. Numerius in lapide uetuſto, qui eſt Venetijs in turri diui Vitalis, M. Appius, cuius lapidem citat in Brutum Sebaſtianus Corradus. T. Statius apud Liuium tribunus plebis. & P. Statius in antiquis lapid. urbis antiq. ut hęc, inquam, omittam, quæ aliquam fortaſſe quæſtionem habere poſsint, at A V L I I certe ab A V L O deſcendiſſe uidentur. unde Q. Aulius Cerretanus. Liuius, lapides Capitolini.

C A E S O N I I à Cæſone.

C N A E I I à Cnæo, ut de petit. conſul. Ex equeſtri ordine Pompilios, & Cnæios.

D E C I M I I à Decimo,

H O S T I I ab Hoſto. Vnde epigramma antiq. urbis. P. HOSTIO P. F. SEVERO.

L V C I L I I à Lucio.

M A N I L I I à Manio.

M A R C I I à Marco, uel à Mamerco, ut ait Plutarchus in Numa. etenim ubi ait, à Mamerco Mamercios Reges: lego ipſe, Marcios Reges.

L A R T I I à Larte. quanquam græce Λάρκιοι ſcribitur.

P O S T V M I I à Poſtumo.

P R O C V L E I I à Proculo.

P V B L I L I I à Publio.

S P V R I L I I à Spurio.

S E R V I L I I à Seruio.

S E X T I I à Sexto.

Q V I N C T I I à Quincto.

T I T I I à Tito.

V I B I I à Vibo. unde C. Vibius Panſa.

V O L V S I I à Voluſo.

T V L L I I à Tullo.

A N C I I ab Anco. Vnde Sp. Ancius legatus Fidenis interfectus. & Sp. Ancius Briſo, de quo in Bruto Cicero.

P E T R O N I I à Petrone.

M E T I L I I à Metio.

ARRVN-

ARRVNTII ab Arrunte.
NVMITORII à Numitore.
SERTORII à Sertore.
STATILII à Statio.
Hæ à prænominibus, à nominibus uero hæ.
SEXTILII à Sextijs.
QVINCTILII à Quinctijs.
ATILII ab Atijs.
PORCILII à Porcijs.
HOSTILII ab Hoſtijs.
A cognominibus uero hæ.
RVTILII à Rutilo.
VARII à Varo.
PLAVTII à Plauto.
FVLVII à Fuluo.
VENNONII à Vennone.
ALBII ab Albo.
ALBINII ab Albino.
LICINII à Licino.
SILII à Silo.
GEMINII à Gemino.
GALLII à Gallo.
FLAVII à Flauo.
PLANCII à Planco.
CATII à Cato.
VATINII à Vatia.
FICTORII à Fictore. Vnde Q. Fictorius, de quo Liuius.

CORDII à Cordo. Vnde M'. Cordius, in numis argenteis.

PAPII à Papo. Vnde lex Papia à Papio lata, ut Cicero de off. ait (Papia autem gens fuit, quę Mutili cognomen tulit, Appiano, & lap. Capi. auctoribus) non à Q. Aemilio Papo, ut amicus meus tradit in lib. de nominibus. neque enim leges à cognomine appellantur, ut in IVS deſinant, ſed, ſi id forte fiat, in ANVS, ut Gracchanæ leges, at non Gracchiæ, & Cæſarianæ fortaſſe, non Ceſarie. à nomine uero ſemper, ut Semproniæ, & Iuliæ. Vnde Cicero in Philip. prima. Quære acta Gracchi, Semproniæ leges proferentur. quære Sullæ, Corneliæ. Idem etiam improbat lectionem illam in Lælio. Videmus Papum Aemilium C. Luſcinio familiarem fuiſſe. improbat autem, quòd cognomen nomini nunquam præponatur. quaſi uero Liuius non ſæpe dixerit Macer Licinius, Antias Valerius, Curſor Papirius: & Cicero, Vetus Antiſtius: & Cœlius, Balbus Cornelius: & alij, Paullus Aemilius, & Criſpus Saluſtius.

FVRII, qui ante Fuſij, à Fuſo, quod etiam cognomen tulerunt.

VALERII, qui olim VALESII, à Valeſo gentis auctore. Itaque cognomen etiam tulerunt Voluſi.

Ab urbibus, & populis.

TARQVINII à Tarquinis urbe Etruriæ. Dionyſius.

GABINII à Gabinis item dicti uidentur.

COMINII ab Cominis Italiæ populis. de quibus Plinius.

VOLSCII à Volſcis. unde M. VOLSCIVS Fictor. de quo Liuius.

A quadrupedibus.

A quadrupedibus etiam multas gentes nuncupatas eſſe, idoneos teſtes habemus Plutarchum, & Varronem. Plutarchus in Poplicola ita: Quia pecudibus omnia bona conſtabant, iccirco filijs ſuis eiuſmodi nomina īpoſuerunt, ut Porcios. & Varro lib. II de re ruſt. Nomina multa habemus ab utroque pecore, à minore PORCIVS, OVINIVS, CAPRILIVS, à maiore EQVITIVS. Eadem etiam ratione nos, & ASINIOS, & SVILLIOS adiungere poſſumus.

A miniſterio aliquo.

FLAMINII dicti, quòd flamini Diali miniſtrarent. Feſtus.

PONTIFICII forte dicti, quod Pontificibus miniſtrarent. ex quibus fuit Ti. Pontificius tribunus plebis. de quo Dionyſius, & Liuius.

A uoce aliqua.

TERENTII à tereno, uoce Sabina dicti, quæ molle ſignificat: Varrone teſte, ut ait Macrobius. quod ſi ita eſt, ergo & multi alij eodem modo, ut

AVRELII, qui ante AVSELII, quòd ijs publice locus datus ſit, ubi ſoli ſacrificium facerent. Feſtus.
PVBLICII à publico.
POPILLII à popillo.
HIRTII ab hirto.
IVVENTII à iuuenta.
SALVII à ſaluo, unde boni ominis cauſſa primus Saluius in cenſu, & delectu nominabatur. Feſtus.
SEPTII à numero ſeptem.
SEPTIMII à ſeptimo.
OCTAVII ab octauo.
NOVII à nouem.
NONII à nono.
DECII à decem.
DECIMII à decimo.

Quemadmodum

Quemadmodum uſus cognominum, & agnominum ſit inuentus.

Cvr autem duobus nominibus Romani homines, non contenti prænomine, & nomine, tertium etiam, & quartum adiunxerint, quod cognomen uocarint, magna exiſtere quæſtio poteſt. Ac mihi quidem uidetur, eos primum, ut qui idem prænomen, nomenq; ferebant, nota aliqua internoſcerent, hanc tertij nominis rationem excogitaſſe, poſt autem, cum cognominum uſus increbuiſſet, eoſdem etiam ſine eiuſmodi cauſſa cognomina indidiſſe. Hac ratione L. Tarquinium Priſcum, & L. Tarquinium Superbum, cum & prænomine, & nomine conuenirent, inquit Dionyſius, Priſcum illum, quòd natu maior, hunc Superbum, quòd contumacior eſſet, eſſe uocatũ. Valuit autem in primis hic cognominum uſus ad confuſam ipſarum, ut oſtendi, gentium turbam diſtinguendam. Quod exempli cauſſa in gente Cornelia perſpici poteſt; quæ cognominum uarietate in multas familias diffuſa eſt: Maluginenſes, atque inde Coſſos, Scipiones, Lentulos, Merulas, Cinnas, Sullas, Dolabellas. Iterumq; cum familia Maluginenſium creuiſſet, quartis nominibus eſt in alias etiam familias diſtributa. ita ut alij Maluginenſes Coſsi, alij Maluginenſes Scipiones, alij Maluginenſes Lentuli, itemq; Scipiones alij Africani, alij Aſiatici, alij Naſicæ dicerentur. neque enim probo amici mei emendationem ab eo traditam libro ſecundo annotationum, cap. XIII his verbis. Verba Ciceronis ſunt libro ſecundo de orat. ubi agitur de ſalibus: Eſt autem ex hoc genere uetus illud, quod aiunt Maluginenſem illum M. Scipionem, cum ex centuria ſua renunciaret Acidinum conſulem, præcoq; dixiſſet, &c. Sed multum etiam me torquet quiddam in his nominibus M. SCIPIONEM MALVGIN. Nam nuſquam inuenio Scipionem tanquam familiæ nomen poni, ſed pro cognomine. Scio equidem per librariorum errorem ſæpe SCIPIONEM legi pro CAEPIONEM, quare crediderim hoc etiam loco non Scipionem, ſed Cæpionem legi debere. Ratio, qua impellor eſt hæc. Scio Q. Seruilium Maluginenſem ſæpe à Liuio nominari in libris primæ decados, quo tempore Romæ creabantur tribuni militares. Scio quoque Seruilios cognomen habuiſſe Cæpionum, ut facile poſsim affirmare hic eſſe legendum M. CAEPIONEM MALVGINENSEM. hanc ergo ipſe emendationẽ non probo. Nam quòd aiunt, Liuium ſæpe Q. Seruilium Maluginenſem nominare, non eſt ita. Semel enim tantum lib. V, an. CCCLXXII. nominat P. Seruilium Maluginenſem mendoſe, pro Ser. Cornelium Maluginẽſem, ut in ſcholijs Liuianis oſtendi cũ alijs teſtimonijs, tum quòd eo anno Diodorus pro eo tribunum mil. cos. pot. edit σέρουιον κορνήλιον μαλούγωνα. Maluginenſem autem fuiſſe cognomen non Seruiliorum, ſed Corneliorum perinde atque Scipionem, apparet ex L. M. P. & SER. Cornelijs Maluginenſibus, qui aut conſules, aut tribuni mil. aut cenſores fuiſſe à Liuio ſæpe traduntur. Quod cognomen aliquot etiam ex Cornelijs retinuiſſe, poſtquam alia cognomina inueniſſent, cum hic locus indicat, in quo eſt, M. Scipio Maluginenſis, qui auctore Liuio an. DLXXIIII prætor fuit, tum annus DCLXXII. in Capitolinis tabulis, ubi eſt, SER. CORNELIVS CN. F. CN. N. LENTVLVS MALVGINENSIS. ut omnino SCIPIONEM, non CAEPIONEM legendum eſſe, contraquã illi cenſent, eſſe exiſtimem. Neque enim intelligo, qui illud ſit, quod aiunt, ſe nunquam SCIPIONEM familiæ nomen inueniſſe, ſed pro cognomine. Siquidem eandem rationem eſſe iudico, cum dico, M. Cæpio Maluginenſis, atque cum dico M. Scipio Maluginenſis, & P. Scipio Naſica, & P. Scipio Africanus, & alia eiuſmodi multa. Sed ad propoſitum reuertamur. Ergo neceſsitas primum cognomina excogitauit, poſt vſus, & commoditas cuſtodiuit, & propagauit. Qui uero agnomen aliud eſſe à cognomine tradiderunt, ij mihi ſatis quod ſentiunt non probant. Ex eorum uero numero grammatici ueteres exiſtunt, qui, ut ſupra dixi, cognomina appellant ea, quæ tertio loco, quæ uero præterea adijciuntur, ea omnia agnomina nuncupant, ut Africanum, & Aſiaticum. Eiuſmodi uero opinio facile locupletiſsimi auctoris Ciceronis uerbis refellitur, apud quem animaduertere poſſumus, ea omnia cognomina dici, quæ etiam quarto loco ponuntur. Sic enim ille ait pro Murena: Quam laudem ille Africa oppreſſa cognomine ipſo præ ſe ferebat, eandem hic ſibi ex Aſia cognomen aſſumpſit. & in Somnio: Eritq; cognomen id tibi per te partum, quod nunc habes à me hereditarium. Idem Sapientem, & Diuitem cognomina uocat, quæ tamen quarto loco erant in M. Porcio Catone, & in M. Licinio Craſſo. Inquit enim in Catone: Cato quaſi cognomen habebat in ſenectute Sapientis. & in ſecundo de off. P. Craſſus tum cognomine Diues, tum copijs. Hac cauſſa nos omnia, præter priora duo, cognomina appellabimus. Nam quòd amicus meus in libro de nominibus agnomen pro nomine gentilicio ſumit, atque inde agnatos ducit, multo mihi minus ex ijs, quæ dixi, & ijs, quæ dicam, probatur.

Vnde cognomina tracta ſint.

Deinceps ſequitur, ut unde cognomina tracta ſint, dicam ea, quæ uel ueteres prodiderunt, uel ipſe aut ratione, aut opinione, ſequutus eorum regulas, atque præcepta, conſequi potui. Ac Plutarchus quidem in Coriolano multos nobis huius quæſtionis quaſi fontes oſtendit, cum ait: Cognomina apud Romanos imponi conſueuiſſe aut ab actione aliqua, aut à forma, aut à fortuna, aut à uirtute, perindę atque Græci σωτῆρα, & καλλίνικον ab actione, φύσκωνα, & γρύπον à forma, εὐεργέτην, & φιλάδελφον à virtute, εὐδαίμονα à fortuna dixerunt; aut à ſalibus, & dicacitate, quo pacto Græci Antigonum δώσονα, Ptolemæum λάμυρον appellarunt, Romani uero etiam Metellum unum Diadematum, quòd frontem ex ulcere diademate diu obligaſſet, alterum uero Celerem, quòd celeritatem eius in apparandis funebribus patri ludis ſunt admirati, uocarunt; aut à caſu naſcendi, ut Proculum, Poſtumum, Vopiſcum, aut demum etiam à corporis uitijs, vt Syllas, Nigros, Ruſos, Cæcos, Clodios. quibus nec cæcitas, nec ullum aliud corporis uitium contumeliæ fuit, uerum ipſa uitia pro nominibus proprijs ęquiſsimo animo audita ſunt. Hæc Plutarchus, ut dixi, in Coriolano. Mendum autem ſuſpicor eſſe in exemplis eius; ſcribit enim σύλλας dictos eſſe à corporis uitio, cum alia longe ſit eius nominis origo, ut tradit Macrobius. Itaque legendum puto σίλους, ideſt Silos. Sili autem ſunt, qui naſo ſunt ſurſum uerſus adunco, quod uitium eſt corporis. neque etiam placet, eundem de cognominibus agentem Clodiorū feciſſe mentionem, quod nomen eſt gentis, quæ ne à vitio quidem corporis nominata eſt, ut ante dixi, niſi forte Clodios pro Claudis acceperit. Claudus enim Quinctiorum cognomen. Quæ autem ſcribit in Coriolano, eadem fere tradita ſunt ab eo etiam in Mario. Quin etiam Macrobius lib. primo alios à uirtute, alios ab honore, vel iniuria, alios à caſu cognomina ait inueniſſe. libro autem tertio aliquot etiam à ſtudio piſcium cognominatos eſſe oſtendit. præterea Plin. lib. decimo octauo cap. tertio à ruſticis operibus, libro autem vndecimo cap. trigeſimoſeptimo à vitioſis corporis partibus nonnullos cognomen traxiſſe ait. Poſtremo etiam Varro à maiore, & minore pecore cognomina indita eſſe tradit lib. ſecundo de re ruſt. cuius verba aſcribam, quia deprauata ſunt, & manca. Nomina, inquit, multa habemus ab vtroque pecore, à maiore, & à minore. à minore Porcius, Ouinius, Caprilius. ſic à maiore Equitius, Taurus cognomina adſignificari, quòd dicuntur anni capræ, Statili Tauri, Pomponij Vituli. ſic à pecudibus multi alij. Hæc Varro. Nemo eſt autem, qui non intelligat, hic confundi exempla nominum, & cognominum, & ſenſum nullum bonum elici. Itaque, ſi ita legamus, erit ſententia aptior. Nomina multa habemus ab utroque pecore, à maiore, & à minore. à minore Porcius, Ouinius, Caprilius. ſic à maiore Equitius, Aſinius. eſt autem intelligendum, cum dicimus Capram, Taurum, Vitulum, cognomina adſignificari, quòd dicuntur Annij Capræ, Statilij Tauri, Pomponij Vituli; ſic à pecudibus alij multi. Quinctilianus eadem ferme docet libro primo. verba eius hæc ſunt: Scrutabitur præceptor acer origines nominum, quæ ex habitu corporis, ut Rufos, Longosq́; fecerunt. ubi erit aliud ſecretius, Syllæ, Burri, Galbæ, Plauti, Panſæ, Scauri, taliaq́;. et ex caſu naſcentium; hinc Agrippa, & Opiter, & Cordus, & Poſtumus erunt. et ijs, quæ poſt natos eueniunt, unde Vopiſcus. iam Cottæ, Scipiones, Lænates, Serrani ſunt. et ex uarijs cauſis gentes quoque, & loca, & alia multa reperias inter nominum cauſas. Hæc Quinctilianus. apud quem item credo eſſe mendoſe Syllas, pro Silos ob eam, quam dixi, cauſſam. Longum eſſet hoc loco Liuij, Dionyſij, Dionis, Suetonij, Ciceronis, aliorumq́; multorum, quo loco de hac re agunt, in hanc ſententiam uerba proferre. Cum igitur res ita habeat, iam quo modo hoc in ſingulis factum ſit, uideamus. Quibus in exponendis hanc diuiſionem tuebimur, ut alia ab animo, alia à corpore, alia à fortuna tracta eſſe dicamus. ad animum autem pertinent uirtutes, mores, oratio, artes, ſtudia, res geſtæ, ad corpus partes corporis, color, habitus, ueſtitus, ſimilitudo alterius, locus, & quæ ſunt eiuſmodi. His autem rebus diligenter animaduerſis, omnis, vt puto, impoſitorum cognominum ratio erit perfecta. Qui autem cognominum terminationes perſequuti ſunt, ij fruſtra laboraſſe mihi uidentur, cum omnes terminationes cognominibus, ſi ita tempus, & euentus tulerit, conuenire poſsint, præter eam, quæ gentem notet. Itaque cum apud Liuium nomina gentilicia multa pro cognominibus mendoſe legerentur, ea ad ſuam integritatem ex antiquorum monumentis à me paulo ante redacta ſunt, ut Fabius Licinus, Marcius Rutilus, Quinctius Flamininus, Furius Pacilus, & alia eiuſmodi, non Licinius, Rutilius, Flaminius, Pacilius, ut uulgo legebatur.

Cognomina

De nominibus

Cognomina à ſapientia ducta, aut contra.

Sapientiam autem, atque ſtultitiam dediſſe multa cognomina Romanis cum ex Plinij uerbis percipitur, tum exempla, quæ ſubijciam, indicant. ſcribit enim Plin. lib. tertio: Reliquis animi bonis præſtitere ceteros mortales ſapientia, ob id Cati, Corculi apud Romanos cognominati.

SOPHVS, qui eſt græce ſapiens, Semproniorum cognomen. quod primus tulit P. Sempronius iuris ciuilis peritiſsimus.

CATO, auctore Plutarcho in Catone maiore, uir dicitur multarum rerum peritus. eaq; de re M. Porcius Cato uocatus eſt. fuit autem etiam cognomen Hoſtiliorum.

DE CATO inquit Varro lib. VI de ling. Lat: Cata acuta Sabini dicunt; quare Catus Aelius Sextus, non, ut aiunt, ſapiens, ſed acutus. Quare dixit Ennius: Egregie cordatus homo Catus Aelius Sextus.

SAPIENTIS cognomen inuenit C. Lælius, ut ait Plutarchus in Gracchis, quia, cum Tiberij partes aduerſus optimates tueri cœpiſſet, diſcordiam ciuitatis metuens ab incœpto deſtitit.

CORCVLVM, auctore Feſto, antiqui à corde ſolertem, & acutum dixerunt, eoq; cognomine uſus eſt P. Cornelius Scipio Naſica, optimi uiri filius, ut ait Cicero in Bruto.

BRVTVS ſtultum ſignificat, ut ait Dionyſius. Itaque L. Iunius, qui reges eiecit, factus ad imitationem ſtultitiæ, Bruti quoque haud abnuit cognomen. Liuius, Dionyſius.

BELLVTVS eſt belluæ ſimilis, ut ait Feſtus. quod cognomen tulit L. Sicinius primus tribunus pl. Dionyſius, & Pædianus.

A uirtute, & moribus.

NERO Sabinorum lingua ſtrenuum ſignificat. Itaque Ti. Claudius Ap. Cæci F. id primus tulit, quod poſt in eius familia manſit. Suetonius in Tiberio.

MARCELLVS, ut Plutarchus tradit, eſt Bellicoſus, i. ἀρήϊος. hoc eſt Martius. puto autem Marcellum dictum eſſe, quaſi Martellum, ideſt paruum Martem. Eo plebeia gens Claudia uſa eſt.

L. SICINIVS Dentatus ob fortitudinem ACHILLES dictus. Gellius lib. II cap. XI.

SVPERBI cognomen tulit L. Tarquinius rex, quia ſocerum gener ſepultura prohibuit. Dionyſius, & alij.

FRVGI L. Calpurnius Piſo appellatus ob mores, ut ait Pędianus in Piſonianam, & Cicero in Verrem.

OVICVLA dictus Q. Fabius Maximus, quia moribus fuit humilibus. Plutarchus in Fabio, & qui ſcribit de uiris illuſtribus.

CAPRARII cognomen C. Metellus ex contumelia traxit. Cicero lib. III de orat. Itaque Scipio de eo dixit, matrem eius, ſi quintum pareret, aſinum fuiſſe parituram.

GVRGES uocatus Q. Fabius Rulliani F. à deuorato patrimonio. Macrobius. Plutarchus λαιμαργὸν nominat.

NEPOS aliquando cognomen contumeliæ fuit à prodigalitate, ut de Q. Metello collega P. Lentuli cos. ſcribit Valerius. unde luſit Cicero ad Att. Sumptu iam nepos euaſit Scaptius. patrem tamen Metelli, eum qui cum T. Didio conſul fuit, Q. Metellum Nepotem uocant etiam Capitolini ſcriptores. Nepotem autem eum dictum, quaſi Q. Metelli Macedonici nepotem, ſignificat in Cornelianam Pædianus.

ASPER C. Trebonius ab inſectandis patribus nominatus. Liuius lib. tertio.

LVRCONES, auctore Feſto, dicti, qui cum auiditate cibum ſumerent. Fuit autem Aufidiorum cognomen.

CAMILLVS, quo cognomine Furij uſi ſunt, eſt puer ingenuus. Feſtus, Plutarchus in Numa, Macrobius lib. tertio, Seruius in Virgil. ubi de Camilla.

CICVRINVS cognomen Veturiæ gentis à morum ſimplicitate dictus. Varro de ling. Lat.

VIR optimus P. Scipio Naſica à ſenatu iudicatus, & appellatus eſt. Liuius.

Ab oratione, & dicto aliquo.

LEPIDI Aemilij dicti ſunt à lepore orationis, quia Mamercus Numæ F. princeps eius generis ſummo lepore preditus fuit, quem Græci αἱμυλίαν dicunt. Plutarchus in Paullo.

EVTRAPELVS fuit cognomen Volumniorum, unde Cicero ad Volumnium. εὐτραπελία, inquit,

inquit, tuarum literarum. eſt autem εὐτράπελος idem, quod Lepidus.

Attici cognomen inuenit T. Pomponius, quòd attice optime loqueretur. Cicero in Catone. Nepos in uita.

Figvli cognomen adeptus eſt Nigidius, quòd inconſtantiam rerum humanarum rotæ figulinæ comparauit. Auguſtinus de ciuitate Dei.

Svra dictus P. Lentulus, qui, cum Sulla rationem ab eo pecuniæ publicæ repeteret, quam quæſtor tractauerat, dixit ſe non poſſe rationem reddere, ſed præbiturum ſuram, ut pueri ſolent, qui in ſphæræ ludo peccauerint. Plutarchus in Cicerone.

Scrofa Tremellius appellatus, auctore Macrobio, quòd quærentibus quibuſdam ſcrofam ruri, uerba iurationis concepit, nullam eſſe in uilla ſua ſcrofam, niſi quæ in centonibus iaceret, lectulum monſtrans. ut autem ait Varro lib. II. de re ruſt. quòd apud exercitum dixerit, hoſtes celeriter ſe, ut ſcrofa porcos, diſiecturum, idq; fecerit.

Ab arte, & ſtudio aliquo.

Pictor Q. Fabius dictus, quòd primus Romæ ædem Salutis pinxit. Plin. lib. XXXV. cap. IIII. Cicero in Tuſculana prima.

Metelli in re militari ſunt, quaſi mercenarij, unde genti Cæciliæ fuit cognomen. Feſtus.

Praeconinvs L. Aelius Stilo, quòd præco fuerit. Plin. lib. XXXIII. cap. primo.

Eadem ratione uidetur fictor M. Volſcii cognomen. Liuius.

Cornicen, Oppiorum Liuius. Vnde & Cornicinus apud Ciceronem in epiſt. ad Att.

Fvllo Apuſtiorum Liuius. lapis Capitol. unde iocus apud Macrobium: Miror ſororem meam habere Maculam, cum Fullonem habeat.

Porrò autem à ſtudio rerum ruſticarum multa tracta fuiſſe cognomina, auctor eſt Plinius libr. XVIII. cap. tertio. Ex eorum numero ſunt.

Bvbvlcvs Iuniorum cognomen, qui optime bubus uteretur.

Pilvmnvs, qui pilum piſtrinis inuenit.

Cicerones, lentvli, ut quiſque optime cicerem, aut lentem ſerebat. illud Claudiorum, & Tulliorum: hoc Corneliorum cognomen. eademque forte ratione piso Calpurniorum.

Serranvs Atilius, quòd eum ſerentem inuenerunt dati honores.

Lactvcinvs Valeriorum cognomen à lactuca. Plin. lib. XIX. cap. tertio. Quare qui Cos. anno CCXLVII. M. Valerius Maximus dicitur in Cap. tabulis: is à Diodoro lib. XI. μάρκος οὐαλέριος λακτούκας appellatur. Idem Plinius lib. XVII. cap. primo ſcribit ita: Fuere & ab arboribus cognomina antiquis, fronditio militi illi, qui præclara facinora Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita aduerſus Annibalem edidit.

Stolo Liciniæ genti (ita enim appellatur in ipſis arboribus fructicatio inutilis) unde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen.

Iam à ſtudio piſcium dicti ſunt Licinius mvrena, Sergius orata, qui eiuſmodi piſcibus delectati ſunt, ut ait Macrobius lib. tertio Varro lib. tertio de re ruſtica.

Eadem ratione a maiore, & a minore pecore cognomina multa ducta ſunt, auctore Varrone lib. ſecundo hinc Statilij tavri, Annij caprae, Pomponij, & Mamilij vitvli. Quod etiam in Poblicola ſcribit Plutarchus. ἐτίθεντο δὲ τοῖς παισὶν αὐτῶν σουίλλους, καὶ βουβούλκους, καὶ καπραρίους ὀνόματα.

Quin etiam à ſtudio auium multa ſumpta eſſe placet Varroni. Hinc Cornelium mervlam, Fircellium pavonem, Minucium picam, Petronium passerem eſſe dictum.

Ab urbe, uel regione deuicta.

Iam uero ab urbe, uel regione deuicta, hæc quæ ſequuntur.

Coriolanvs a Coriolis oppido captis dictus eſt C. Marcius. Liuius lib. ſecundo.

Fidenas a Fidenis L. Sergius, & poſteri eius. Liuius.

Messalla Valerius a Meſſana primo punico bello capta. Macrobius. lap. Capitolini.

Privernas L. Aemilius Mamercinus a Priuernate bello. Liuius.

Nvmantinvs P. Scipio a Numantia deleta. Appianus, Velleius.

Isavricvs P. Seruilius ab Iſauris urbe Ciliciæ captis. lap. Cap. Velleius.

Idem fecerunt, qui regiones in poteſtatem P. R. redegerunt. quorum primus, ut ait Liuius lib. XXX P. Scipio fuit, qui à deuicta Africa cognomen africani tulit. Itemq; L. Scipio fra-

ter eius, ASIATICI ab Aſia. Q. Metellus MACEDONICI, à Macedonia. L. Mummius ACHAICI ab Achaia. Q. Metellus alter BALEARICI à Balearibus, & L. Metellus DALMATICI à Dalmatia. Q. Fabius ALLOBROGICI ab Allobrogibus. Q. Metellus CRETICI à Creta. D. Iunius Brutus CALLAECVS à Callæcia. Q. Metellus NVMIDICI à Numidia. Quorum apud omnes teſtata cognomina ſunt. Hoc autem loco uerba quædam amici mei non poſſum tacitus præterire, quæ ab eo in libro de nominibus poſita ſunt eiuſmodi: Iſauricus ab urbe dictus. Ideo conqueritur Cicero lib. epiſt. ad Att. v. cum eſſet in Cilicia procos, & expugnaſſet oppidum Pindeniſſum, non eſſe aptum ad cognomen parandum. Qui (malum) Pindentiſſæ? nam Seruilius ante ab Iſauro urbe præclara fuerat appellatus. Non poſſum autem præterire, quia hic ſenſum germanum Ciceronis non uidetur aſſequutus. neque enim Cicero queritur Pindeniſſum non eſſe aptum ad cognomen parandum, ſed ad gloriam ex eius expugnatione propter oppidi obſcuritatem comparandam. Sic enim ait: Saturnalibus mane ſe mihi Pindentiſſæ dediderunt. qui (malum) iſti Pindentiſſæ? qui ſunt? inquies. nomen audiui nunquam. quid ego faciam? non potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere. Quibus uerbis de obſcuritate, vt dixi, oppidi queritur, non de cognomine inepto. neque enim quiſquam unquam Imperator Romanus aut Cilix, aut Aetolus eſt ex uictoria nominatus, ut iis in cognomine inuidere poſſet. uerum aliquot ex ijs prouincijs clariſsimos triumphos egerunt. Hoc idem ſentit etiam Cicero, cum ſcribit ad Cœlium. Oppugnabam oppidum Pindeniſſum tantis opibus, tantoq; negocio, ut mihi ad ſummam gloriam nihil deſit, niſi nomen oppidi. ideſt, quòd obſcuriſsimo nomine cum ſit, ne mea quidem ſatis glorioſa eſſe uictoria, & expugnatio poſsit, qualis eorum fuit, qui Ciliciam, Aetoliam, & Macedoniam ſubegerunt. Nam quòd ait amicus meus ineptum ad cognomen eſſe, non uideo cur non Cicero Pindentiſſa dici facile potuiſſet, ut quondam Valerius Meſſalla a Meſſana uicta, ſi ſplendidum oppidi nomen fuiſſet.

A loco, ubi bene, male ue pugnatum eſt.

REGILLENSIS A. Poſtumius Dictator dictus, quòd ad lacum Regillum cum Latinis bene pugnauerit. quod cognomen poſteri etiam eius tulerunt.

AESERNINVS M. Marcellus appellatus, quòd Aeſerniæ captus eſt. Epitomæ.

CRETICVS M. Antonius Triumuiri pater dictus, quòd Cretæ mortuus eſt. Pædianus, Plutarchus in Antonio. hunc tamen quidam Antonium CICEREIVM uitioſe nominant.

GERMANICVS Cæſar dictus, quòd in Germania obijt.

BITHYNICVS Pompeius dictus, quòd ex Bithynia ſuppellectilem regis Nicomedis deportarit. Feſtus.

CAVDINVS L. Lentulus, quod ad furcas Caudinas obſeſſus cum cos. fœdus turpe ſuaſerit, ut ex Liuio elici poteſt.

Ab alijs euentibus.

COLLATINVS Tarquinius dictus, quòd diu Collatiæ præfectus fuerit. Dionyſius.

POPLICOLA Valerius, quòd populum coluerit. Dionyſius, Liuius.

TORQVATus Manlius quòd torquem in pugna Gallo detraxerit. Liuius, Gellius.

PIVS Q. Metellus, quòd pietatem in reditu patris lacrymis deprecando adhibuerit. Cicero.

PIETAS L. Antonius, quòd eo animo remp. tractarit una cum Fuluia, quaſi pro Marco Triumuiro fratre laboraret. Vnde à Dione dicitur λούκιος ἀντώνιος πίετας, i. εὐσέβια. quanquam à Glareano mendoſe Pœtus nominatur.

DRVSVS Liuius uocatus, quòd Drauſum regem hoſtium interfecerit. Suetonius in Tiberio.

CVNCTATOR Fabius, quòd cunctando Annibalem fregit. Plutarchus.

VENOX Plautius, quia cenſor aquæ Claudiæ uenas indagauerit. Liuius, Frontinus.

SCIPIO Cornelius, quòd patrem luminibus carentem pro Scipione rexerit. Macrobius.

CVRSOR L. Papirius à velocitate curſus. Liuius.

SALINATOR M. Liuius dictus, quòd uectigal nouum ex ſalaria annona cōmentus eſt. Liuius.

AMBVSTVS Fabiorum fuit, ut puto, quòd à fulmine ambuſtus fuerit. ſic enim Feſtus: Pullus Iouis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quòd eius natis fulmine icta erat. Antiqui puerum, quem quis amabat, pullum eius dicebant. Hinc etiam quidam RVLLVM Fabij Maximi cognomen profectum exiſtimant.

IMPERIOSSVS Manlius, quia ſeuerius delectū habuit. Liuius. Plutarchus ἐπίτακτην appellat.

MAXIMVS

Maximvs Valerius, quòd plebem patribus conciliauit. Cicero in Bruto.

Maximvs Fabius, quòd libertinos in quatuor tribus ſecreuit. Liuius lib. ix.

Magnvs Pompeius, quòd res magnas ante ætatem geſsit. Appianus, Plutarchus.

Asina Cornelius Scipio, quia cum ſponſores ab eo poſcerentur, aſinam produxit in fôrum cum pecuniæ onere, quaſi pro ſponſoribus præſens pignus. Macrobius.

Vispillo Lucretius dictus, quòd ædilis cadauer Ti. Gracchi tanquam uiſpillo in Tiberim proiecit. De uiris illuſtrib. in Graccho.

Annalis Villius, quòd legem annalem tulit. Liu. lib. xl.

Diadematvs Metellus, quòd frontem ex ulcere diu ligauerit faſcia, quæ diadema græce dicitur. Plutarchus in Coriolano.

Praetextatvs Papirius, q̃ in ætate prætextata ſummam prudentiam oſtenderit. Macrobius.

Laenas Popillius, quòd, cum flamen ſacrificium faceret, cum læna in publicum exierit, & ſeditionem ſedarit. Cicero in Bruto.

Corvvs Valerius, quòd ei cum Gallo pugnanti coruus omen uictoriæ fuit. Liuius, Gellius.

Bvteo Fabius, quia inſidens in naui buteo auis bono auſpicio duci ei fuit. Plin. lib. x, cap. viii.

Cavdex Ap. Claudius dictus, quòd primus caudicem, id eſt nauem, belli gerendi cauſſa primo Punico bello conſcenderit. Seneca.

Caesar Iuliorum cognomen fuit, de quo alij aliter tradiderunt. amicus autem meus in libro de nominibus ita: Illud non prætermittam, Cæſarem non ab utero cæſo dictum, quod multis uideo placere, ſed quod ait Seruius, & Spartianus, ab elephanto primum cæſo. nam lingua punica Cæſar elephas dicebatur. Quare in quibuſdam argenteis nũmis apud me uidere eſt, ab altera parte elephantem cum hac inſcriptione caesar, ab altera autem inſtrumenta, quibus elephantos Romani perimebant. Hæc ille.

Numum illum, cuius ipſe meminit, ego accurate effingendum curaui, ut omnes homines eius induſtriam in Romana antiquitate illuſtrãda cognoſcerent. ſunt enim eiuſmodi nũmi multi cum apud alios, tum apud clariſsimum, & humaniſsimum uirum Andream Lauredanum patricium Venetum. quanquam quæ ille ad hunc nũmum interpretandum attulit, ea a multis huius artis peritis reprehendi ſæpe animaduerti, qui quæ ille inſtrumenta elephantorum interimendorum eſſe tradidit, ea pontificalia, ac religionis potius inſignia eſſe contenderent, albogalerum, uel tutulum, ſeceſpitam, aſperſorium, & uas ſacrificale. Albogalerum enim ita deſcribit Feſtus. Albogalerus a galea nominatus eſt. eſt enim pileum capitis, quo diales flamines, ideſt ſacerdotes Iouis utebantur. fiebat enim ex hoſtia alba Ioui cæſa, cui affigebatur apex uirga oleagina. Tutulum autem ita: Tutulum uocari aiunt flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat uitta purpurea innexa crinibus, & extructum in altitudinem. Ennius: Libaq́;, fictores, argeos, & tutulatos. Itaque Varro lib. de lingua lat. exponens hunc eundem Ennij uerſum, ait: Tutulati dicti ij, qui in ſacris capitibus habere ſolent, ut metam. id tutulus appellatur ab eo, quòd matres familias crines conuolutos ad uerticem capitis, quos habent uti uelatos, dicunt tutulos: ſiue ab eo, quòd tuendi cauſa capilli fiebant: ſiue ab eo, quod altiſsimum in urbe eſt, quod eſt arx, ea res tutiſsima tutulus uocatur. De ſecepiſta ſic Feſtus. Seceſpitam alij ſecurim, alij dolabram æneam, alij cultellum putant. Item: Seceſpita cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo, rotundo, ſolido, iuncto ad capulum auro, argentoq́;, fixum clauis æneis ære Cyprio, quo flamines, flaminicæ uirgines, pontificesq́; ad ſacrificia utebantur. dicta autem eſt ſeceſpita a ſecando. Aſperſorium quidam uocant, quo aquam luſtralem aſpergebant. unde Virgilius.

Ter pura ſocios circuntulit unda,
Spargens rore leui- Et alibi.
-corpusq́ue recenti
Spargit aqua-

Vas ſacrificale eſt uel capedo, uel ſimpuuium. De capedine Cicero in Paradoxis: Quid autem Numa Pompilius? minus ne gratas dijs immortalibus capedines, ac fictiles urnulas, quàm filicatas aliorum pateras fuiſſe arbitramur? & lib. tertio de nat. Docebo meliora me didiciſſe de colendis dijs immortalibus iure pontificio, & more maiorum, quàm capedunculis, quas Numa nobis reliquit. De Simpulo Feſtus: Simpulum uas paruum non diſsimile cyatho, quo uinum in ſacrificijs libabatur, à ſumendo dictum Varrone auctore, ut fortaſſe à capiendo capedo dicta eſt. & Iuuenal. Satyra ſexta: Aut quis ſimpuuium ridere Numæ, nigrumq; catinum. & Plin. lib. XXXV. In ſacris quidem etiam inter has opes non murrhinis, criſtallinisue, ſed fictilibus prolibatur ſimpullis. His igitur rationibus adducti multi inſtrumenta hæc, quibus elephantes interficerentur, eſſe iure negant, pontificalia autem ut dixi inſignia eſſe aſſerunt, quæ diuo Iulio Cæſari cōſecrato, & in deos relato tributa ſint ab Auguſto, qui in patris pont. max. mortui honorem hunc nūmum percuſſerit. itaque ab altera parte eſſe elephantem, conſecrationis ſymbolum. Vnde Suetonius in Claudio ſcripſerit: Claudius auiæ Liuiæ diuinos honores, & circenſi pompa currum elephantorum Auguſteo ſimilem decernendum curauit. eadem etiam de cauſſa anguem elephanti ipſi eſſe ſubiectum, qui, auctore Plutarcho in Cleomene, heroibus ſacer eſſet. Vnde Virgilius in V, de angue ad tumulum Anchiſæ mortui dixerit;

Incertus genium ne loci, famulum ue parentis;

cum apotheoſim eius ſignificare uellet, ut ait Seruius. Sed ſiue hæc, ſiue alia ſunt, profecto nihil hic nūmus ad eum qui primum elephantem occidit, neque ad ipſa demum elephantorum interimendorum inſtrumenta pertinet, quod amicus meus ingenioſe potius, quàm uere cōfinxit, præſertim uero cum fabrile ſcalprum cum malleo ad eiuſmodi belluas interimendas adhibitum ſit auctore Liuio.

CENSORINVS Marcius uocatus fuit, quòd bis Cenſor factus eſt. Valerius, Capitolinæ cenſuræ.

FLAMINIVS Quinctiorum, & Claudiorum. AVGVRINVS Minuciorum eadem ratione cognomen fuit, ab inſigni fortaſſe aliqua re uel in flaminio uel in auguratu geſta.

SACERDOTIS cognomen tulerunt Licinij.

AVGVR Q. Scæuola. PONT. MAX. alter Q. Scæuola ab ipſo ſacerdotio, quo fungebantur, uocati ſunt.

CVRIO Scriboniorum cognomen fuit, quòd qui primus id tulit, curio maximus fuerit, ut ex Liuio intelligi poteſt. Qua ex familia C. Curio conſul, qui de Macedonia triumphauit, & C. Curio filius tribunus pl. auctor ciuilis belli fuit, ad quem ſunt epiſtolæ Ciceronis in ſecundo libro, de quibus epiſtolis ſic ſcribit amicus meus in lib. de nominibus: Ambiguitas eſt in nomine Curionis lib. II. epiſt. fam: In qua re multi decepti ſunt, non diſtinguentes patrem Curionem à filio. Nam illæ epiſtolæ, NON dum erat auditum, & SERA gratulatio, ſcribuntur ad patrem. Hæc ille. Hanc tamen opinionem intelligo à ſcholis omnibus eſſe repudiatam. neque enim uidere ſe eruditi homines aiunt, quemadmodum, cum in extrema epiſtola de tribunatu C. Curionis filij agatur, ea epiſtola ad patrē transferri poſsit, qui multis ante annis Conſul triumphauerat. In priore uero, cum de reditu Curionis ex Aſia agatur, cur non idem ſit Romam reuertens, qui fuerat abſens, ideſt cur nō ad eundem redeuntem hanc ſcripſerit, ad quem abſentem ſuperiores ſcripſerat, præſertim uero, cum in ſuperioribus de patris clariſsimi uiri obitu mentionem fecerit.

THVRINVS cognomen Octauio puero fuit, quod in regione Thurina natus ſit. Suetonius in Auguſto.

SYLLA P. Cornelius dictus, quod decemuir, aut prætor ex libris Sybillinis ludos Apollinares inſtituit. ſi quidem Sylla, quaſi Sybilla appellatus eſt. Macrob. quod cognomen poſt in familia manſit.

AVGVSTVS Cæſar Octauianus dictus eſt honoris, & amplitudinis cauſſa. Suetonius.

A' corporis partibus.

A' corporis autem partibus tot cognomina tracta ſunt, ut uix comprehendi oratione poſſe videantur. Nam à capite CAPITONES, CILONES, & TVDITANI ſunt. Cilones enim dicti ſunt, quorum capita oblonga, & compreſſa ſunt, ut ait Cariſius. Feſtus autem eos eſſe ait, quorum frons eſt eminentior, ita ut dextra, ſiniſtraq; uelut reciſa uideatur. fuit uero Flaminiorum, unde in nūmis argenteis L. FLAMINI. CILO. Tuditani, qui caput ſimile malleo habeant. Tudites enim mallei ſunt, a tundēdo dicti. Iam CINCINNATI, CALVI, CRISPI, in Quinctijs, Licinijs, Saluſtio à capillis ſunt, ut CRISPINVS Quinctiorum. Quare Suetonius Caligulam Cincinnato crinem ademiſſe ſcribit ueteris familiæ inſigne. FRONTONES à fronte NA-

SONES,

SONES, SILI, SIMI à naſo ſunt. Sili ſunt, qui naſo ſunt ſurſum uerſus repando. Feſtus. Silus Sergiorum cognomen fuit. unde in nũmis. M. Sergius Silus. De ſimis Plinius lib. XI cap. XXXVIII. A naribus cognomina Simorum, & Silonum. uidendum tamen ne legendum ſit, Simonum, & Silorum. Ita STRABO, PAETVS, COCLES, LVSCVS, LVSCINVS, RAVILIA, OCELLA, CAECVS ab oculis. Plin. lib. XI. cap. XXXVII. Strabo, qui peruerſis, & detortis oculis eſt. Porphirio, Plinius. Talem autem fuiſſe Cn. Pompeium Magni patrem cognomine Strabonem ſcribit idem. PAETVS, auctore Porphirione, eſt qui oculis eſt leuiter declinatis, uel cuius oculi huc, & illuc celeriter mouentur, ut ait Acro. Horatius Satira tertia: Strabonem appellat pætum pater. COCLITEM luſcum dixerunt. unde Cyclopas coclitas appellarunt. Seruius. At Plinius lib. XI. qui orbi altero lumine naſcerentur, Coclites dicti; item Varro de ling.lat. LVSCVS Anniorum, LVSCINVS Fabriciorum cognomen fuit, auctoribus Cap. lap. RAVILIA à rauis oculis. Feſtus: Vnde Caſſius Longinus Rauilia. OCELLAE, qui paruis utriſque oculis eſſent. Plinius lib. XI. unde Ser. Ocella apud Cœlium in VIII. epiſtolarum. Ap. Claudius CAECVS appellatus, poſtquàm aſpectũ oculorum amiſit. A ſupercilijs SILONES, ideſt, qui eminentibus ſunt ſupercilijs, à Sileno, qui hirſutis ſupercilijs pingebatur. Nonius ex Varrone. A lingua BALBI, & BLAESI. quorum illud Aciliorum, hoc Semproniorum cognomen eſt. Sunt autem, qui R literam pronunciare non poſſunt, quo uitio laborauit Demoſthenes. Vnde eſt in primo de oratore: Demoſthenes ita balbus fuit, ut eius artis, cui ſtudebat, primam literam dicere non poſſet. & in Priapo: Cum loquor, una mihi ſemper peccatur litera, nam præ, Pæ dico ſemper, blæſaq; lingua mea eſt. eademq; forte ratione BLASIO Corneliorum, & Heluiorum fuit. Aures, inquit Plinius, homini tantum immobiles, ab ijs Flaccorum cognomen. LABEONES, & CHILONES à labijs. Plinius, Feſtus, & Cariſius. VERRVCOSSVS, à uerruca in labijs, Fabij Maximi fuit. Plutarchus DENTATI, qui cum dentibus nati ſunt. Plin. lib. ſeptimo, cap. XVI. Curij, & Sicinij cognomen. BARBATVS Horatiorum, & Scipionum, BARBVLA, Aemiliorum, AHENOBARBVS, i. qui ænea barba eſſet, Domitiorum fuit à barba. Plutarchus in Paullo. à colore RVTILVS, EBVRNVS, AQVILINVS, ut ait Feſtus. eademq; ratione ALBVS, NIGER, RVFVS, FLAVVS. Iam SCAEVA, & SCAEVOLA, & LAEVINVS, quòd læua manu pro dextra uterentur, dicti ſunt, quæ Brutorum, Muciorum, & Valeriorum cognomina ſunt. MENTO Iuliorum, DORSO Fabiorũ, SCAPVLA Corneliorum, AXILLA, & AHALA Seruiliorum. GVLO Quinctiorum fuit. A cruribus autem hæc ſunt, VARVS, VATIA, ATTA. Vari qui crura incurua habent, & ſunt contrarii ualgis. Vatiæ, quibus in exteriorem partem crura flectuntur. Attæ, qui propter uitium crurum, aut pedum plantis inſiſtunt, & attingunt magis terram, quàm ambulant. quorum primum Liciniorum, ſecundum Seruiliorum, tertium Quinctij poetæ fuit. Feſtus, Nonius, Plinius. Iam PLAVTI, PANSAE, PLANCI, SCAVRI, quæ pedum uitia ſunt, cognomina Romanis fuerunt. Plautus eſt, qui planis eſt pedibus, & nullam habet in medio cauitatem. Panſa, cui pedes lati, ac panſi. Plancus, cui plani pedes. Scaurus, qui talos pedum tumentes, & porrectos habet. Plinius lib. XI. Feſtus.

A corporis habitu.

A corporis autem habitu ſunt CRASSVS, MACER, utrunque Liciniorum. LONGVS Semproniorum. GALBA Sulpiciorum. GRACCHVS item Semproniorum. PVLCHER Claudiorum. GLABRIO Aciliorum. COSSVS, & ARVINA Corneliorum. PAVLLVS Aemiliorum De Galba ſcribit Suetonius in Nerone, atque, an craſſum, an macrum ſignificet, ambigit. Grachum à gracilitate corporis dictum ſcribit Cariſius. Glabri ſunt depiles. Coſsi rugoſi corporis à ſimilitudine uermium ligno editorum, qui coſsi dicuntur. Feſtus. Aruina durum eſt pingue, quod eſt inter cutem, & uiſcus. Seruius. Paullus (ut puto) paruus eſt. unde Terentius, Paullo ſumptu, dixit. cognomen eſt Aemiliorum, ut PAVLLVLVS, & MAGNVS Poſtumiorum Albinorum.

Ab ortu.

Iam uero ab ortu ducta ſunt GEMINVS cognomen Seruiliorum, quod primum tulerunt P. & Q. Seruilij fratres. quorum Publius bis conſul fuit cum C. Cotta an. DI. & DV. auctor Cicero in Lucullo. TERGEMINVS Horatiorum, & Curatiorum. Liuius. CORDVS C. Mucij. Dionyſius. Eſt autem Cordus ſero natus. Quinctilianus. Quare Plutarchus C. Mucium Cordum ὀψίγονον uocat. PRISCVS Tarquinij, quòd maior natu eſſet. Dionyſius. Idem Priſcus fuit etiam cognomen

gnomen Seruiliorum, ac neſcio an eadem ratione CASCA, quem pro ſene Latini ueteres dixerũt, Varrone auctore de lingua Latina. De AGRIPPA, & PROCVLO Viſpaniorum, & Plautiorum cognominibus dictum eſt in prænominibus.

A loco, unde commigrauerint, aut ubi nati ſint, aut ubi habitauerint.

A locis porro, unde quiſque Romam commigrauerit, hæc ſumpta ſunt.

SABINVS REGILLENSIS, uel Regillanus, ut eſt apud Suetonium, Ap. Claudius dictus, quia ex Regillo Sabinorum oppido uenit. Liuius.

ANTIAS Valerius. Plinius in prefatione, quòd Antias & eſſet, & diceretur.

AMERINVS Sex. Roſcius ex Ameria. Cicero pro Roſcio.

Eadem ratione dicti uidentur Furii MEDVLLINI, Fuſij CALENI, Sulpicij CAMERINI, Appuleij SATVRNINI, Manlij VVLSONES, Publilij VVLSCI, Aulij CERRETANI, Plautij VENNONES, Aelij LIGVRES, Cominij AVRVNCI. VFENAS certe, & CARRINAS & MAECENAS à loco tracta ſunt, teſte Varrone lib. II de analogia.

CAPITOLINI Manlij dicti ſunt etiam, antequàm M. Manlius Gallos à Capitolio depelleret, quòd in Capitolio habitarent: quod ne quis patricius faceret, damnato M. Manlio, decreto cautum eſt. Liuius. Eadem fortaſſe ratione & Quinctij, & Seſtij Capitolini uocati ſunt, & Genucij AVENTINENSES, quòd Auentinum, & Verginij COELIMONTANI, quòd Cœlium mõtem incolerent.

A principe generis.

Aelius LAMIA à Lamo Formiarum conditore dictus. Horat. lib. III. Odarum.

FVSVS Furiorum, qui ante Fuſij à Fuſo. VOLVSVS Valeriorum, qui antea Valerij à Valeſo. IVLVS Iuliorum à Iulo generis ſui auctore nuncupati. Marciorum cognomen fuit REX, fortaſſe ab Anco Marcio rege. Siquidem in nummis quibuſdam eſt ab una parte caput hominis cum hoc nómine ANCVS, ab altera uero aquæductus cum his uocibus, AQVA MAR. in ora uero nũmi, PHILIPPVS. Nam & aqua Marcia à Marcio Rege deducta eſt, & Philippus Marciorum cognomen eſt, cuius gentis auctor Ancus Marcius rex.

A ſimilitudine alterius.

Tantam præterea uim habuit ſimilitudo alterius, ut inde cognomina etiam ſæpe inuenta ſint. ut de Cn. Pompeio Magno ſcribit Valerius lib. IX. qui MENOGENES à multis dictus ſit, quòd Menogeni coquo ſuo ſimilis eſſet, & de P. Scipione, qui SERAPIO à uictimario eius nominis ſibi ſimili, & P. Lentulo, qui SPINTHERIS, ab hiſtrione Spinthere, adeptus ſit: & alter Scipio. qui SALVTIONIS à Salutione mimo cognomen inuenerit. Plinius lib. VII. cap. XII.

A Fortuna.

A fortuna poſtremo hæc ducta. FELIX, FAVSTVS, in Sulla. DIVES in Craſſis. EGERIVS ab egeſtate in Tarquinio, poſt patris, auiq; mortem egenus natus. Dionyſius, Liuius.

Cognomina ex cognominibus orta.

Multa etiam cognomina ita immutata ſunt, ut per diminutionem in INVS à ſuo primitiuo deflexa ſint. Albus enim, quod fuit cognomen primum Poſtumiorum, poſt ALBINVS euaſit. ita Rufus in Cornelijs RVFINVS, MAMERCVS in Aemilijs MAMERCINVS, MESSALLA in Valerijs MESSALINVS, inq; ijsdem Coruus CORVINVS, in alijs etiam eadem fortaſſe ratione LONGINVS, CRASSINVS, CALVINVS, LAEVINVS, PAVLLINVS, CRISPINVS, CAESONINVS, PAITINVS, BALBINVS, NIGRINVS. quæ omnia deriuata ſunt. Item MARCELLINVS, ut in Cn. Cornelio Lentulo Marcellino, quod tamen cognomen in eo adoptionis ſignum fuiſſe arbitror. Hic enim P. Lentuli filius fuit, qui fuit M. Marcelli filius, Cicerone auctore in Bruto.

Cognomina an hæreditaria fuerint.

His rebus expoſitis, æquũ eſt etiam cognoſcere, quemadmodum ex cognominibus alia ad poſteros

ſteros quàm longiſsime propagarentur, alia ne ad filios quidem peruenirent. Itemq; ſuccreſcentibus in eadem gente cognominibus, quemadmodum uetuſtiſsimum quodque aboleretur, recentia uero omnia plerunque retinerentur. Ac primum quidem qui cognomen patris, aui ue, & maiorum tulerunt, idipſum feciſſe uidentur præſtanti illius, qui primus id cognomen inuenit, uirtute, & gloria adducti, ita tamen, ut aut mutare, aut relinquere illud cognomen pro arbitratu potuerint. cuius rei eſſe documento poſſunt ea, quæ de Cicerone ſcribit Plutarchus. Qui primus, inquit, Ciceronis cognomen tulit, is maxima laude floruiſſe uidetur, quòd id cognomen à poſteris non ſolum non neglectum ſit, uerum etiam ſtudioſe retentum. & paulo poſt: cum autem M. Cicero, poſtea quàm magiſtratus cepit, crederetur cognomen illud aut uitaturus, aut certe mutaturus, reſpondit, operam ſe daturum, ut id eſſet & Scauris, & Catulis illuſtrius. Præterea uero idem Cicero cognomina hæreditaria fuiſſe oſtendit, cum loquẽtem inducit Africanum cum nepote hoc modo: Erit id tibi cognomen per te partum, quod nunc habes ex me hæreditarium. Itaque uidemus hac de cauſa Album, & Albinum per quingentos amplius annos in gente Poſtumia cuſtoditum, Maximumq; in Valeria, & ferè etiam in Fabia, & item in Mucia Scæuolam. Hoc tamen non in omnibus ſeruatum eſſe inde apparere poteſt, quòd Strabonis cognomen, quod fuit patris Pompeij Magni, ne filius quidem uſurpauit, neque filij Q. Maximi Ouiculæ Verrucoſsi ea, quæ fuerant patris. Nouis autem aſcitis familiæ cognominibus uetera eſſe deleta agnoſci poteſt ex Manlia gente. cuius primum cognomen fuit Vulſo, poſt Vulſo Capitolinus, tum Capitolinus Imperioſſus, poſt Imperioſſus Torquatus, ad extremum autem tantum Torquatus retentus eſt.

An æque omnium cognomina fuerint.

Ex ijs, quæ dicta ſunt, illud ſatis intelligi poteſt, æque omnes Romanos ciues uti inuentis cognominibus potuiſſe, neque ipſum cognominum uſum plebi magis interdictum, quàm optimatibus fuiſſe. Factum eſt tamen, ut, quoniam reſp. primum in patriciorum poteſtate fuit, eorum etiã ante cognomina celebrata, quàm plebis ſint. ubi uero plebs ad remp. acceſsit, tum & plebeiorum etiam ad diſtinguendas familias cognomina audiri, perinde atque imagines ad poſteritatem prodendam poni, ſint cœptæ. Quamobrem amicum meum in lib. de nominibus in hoc præcepto tradendo ita loquutum eſſe miror. Tribus nominibus ſenatores fuiſſe appellatos olim obſeruaui, equites autem, & plebeios maiori ex parte duobus. Liuius ubi de tribunis militaribus loquitur, hos plebeios nominat, ſic, C. Sextilius, M. Albinus, P. Titinius, L. Antiſtius. Senatores autem ita uocabantur, C. Aelius Pætus, M. Licinius Craſſus, M. Porcius Cato. Hæc ille. Igitur, quia Liuius quatuor tribunos militum è plebe duobus nominibus afficit, ipſe in uniuerſum præcipit, equites, & plebeios duobus, ſenatores tribus nominibus eſſe úſos. neque, quot incommoda hanc rationem conſequantur, animaduertit. quid enim ait? an qui ex equeſtri, & plebeio ordine in ſenatum legebantur, tum cum legebantur, cognomen inueniſſe, ante lectionem cognomine caruiſſe, atque à lectione ipſa, non ab euentu, cognomen ſumpſiſſe? an uero P. Valerium, inquit, eum, qui primus conſul ſenatum ex equeſtri ordine ſuppleuit, antequam tertium Poplicolæ nomen ferre cœpit, ſenatorem non fuiſſe? an uero aut C. Mænium, aut Ti. Coruncanium, aut C. Duilium, aut Q. Cædicium, aut M'. Manilium, aut Q. Opimium, aut T. Didium, aut Marios, aut Antonios, qui conſulatus, cenſuras, dictaturas geſſerunt, & clariſsimos triumphos egerunt, ſenatores, quia tertio nomine, ueteribus & ſcriptoribus, & lapidibus teſtibus, caruerunt, non fuiſſe? quid? non ne Cn. Pompeius Magni cognomen tulit, tum cum ex Africa, & ex Hiſpania eques R. triumphauit? ſiquidem uiuente Sulla id cognomen inueniſſe idem ipſe ſcribit. M. uero Tullius non ne, antequàm in ſenatum lectus eſſet, Ciceronis cognomine uſus eſt? At Liuius, inquit, quatuor tribunos plebeios ſine tertio nomine protulit. ergo plebeij tertio nomine caruerunt. Quis affirmare poſsit eorum cognomina non eſſe à Liuio conſulto omiſſa? quod in alijs etiam, eodem ipſo auctore, fecit. Sic enim ait: Liuius ſæpe duo profert nomina, neque caret reprehenſione, quia hiſtorici eſt omnia explicare, & debet ſane ſcriptor poſteritatis habere rationẽ magis, quàm ſuorum temporum. An uero credibile eſt C. Sextilio, & collegis eius tribunis militum conſulari poteſtate remp. domi, foriſq; à populo R. commiſſam eſſe, ſenatum, in quem ſæpe homines nullo uſi honore pro arbitratu cenſorum legebantur, eis lectione cenſoria non patuiſſe? Neque uero ſenatores pro patricijs eum ſumpſiſſe, atque patricios tribus, plebeios duobus uſos eſſe cognominibus, intellexiſſe puto, pręſertim uero cũ C. Aelius Pætus, M. Licinius Craſſus, M. Porcius Cato, quos ille ſenatores appellat, plebeij fuerint. quod ne illum quidem latere exiſtimo. Quid quod Pauſanias, ut ante oſtendi, Romanos minimum tribus, plerunque pluribus nominibus eſſe uſos tradidit? Mihi quidem hæc eiuſmodi præceptio non ſatis in uniuerſum probari, niſi exceptione, aut interpretatione aliqua illuſtretur, poteſt.

De

De patricijs familijs, & plebeijs, nobilibus, & nouis.

Hactenus de gentium, & familiarum Romanarum origine. nunc de familiarum conditione dicamus: quas, ſi genus ſpectabimus, alias patricias, alias plebeias, ſi honores, partim nobiles, partim nouas eſſe conſtituemus. de quibus omnibus ſigillatim mihi uidetur eſſe dicendum, ut hæc tota de nominibus Romanis ſuſcepta diſputatio perficiatur. ac primum de patricijs, & plebeijs.

Romulum ſcribit Dionyſius urbe condita totum populum in duas partes diſtribuiſſe, unam eorum, qui inter cæteros aut genere, aut uirtute, aut diuitijs excellebant, alteram eorum, qui his omnibus rebus inferiores erant; atque illos quidem patres, hos uero plebeios nominaſſe: patres autem uel ab ætate quaſi ſenes, unde ſenatores, uel quòd filios, uel quòd patres haberent, plebeij non haberent, uel denique Athenienſiũ exemplo, qui ſummo loco natos εὐπατρίδας, obſcuro, ἀγροίκους uocarunt, appellaſſe. ut autem patricijs ſacra, iudicia, magiſtratus, ſenatum, & totius reip. adminiſtrationem commiſiſſe, ſic plebeios his omnibus muneribus uacuos quæſtuoſis artibus operam dare uoluiſſe. Itaque in hanc ſententiam apud Liuium lib. x, P. Decius plebeius apud patres loquutus eſt ita: Semper iſta audita ſunt eadem, penes uos auſpicia eſſe, uos ſolos gentem habere, uos ſolos iuſtum imperium domi, militiæq;. & lib. VI, Ap. Claudius patricius, ſic: Penes quos ſunt auſpicia more maiorum? nempe penes patres. nam plebeius quidem magiſtratus nullus auſpicato creatur. nobis adeo propria ſunt auſpicia, ut non ſolum quos populus creat patricios magiſtratus aliter quàm auſpicato creet, ſed nos quoque ipſi ſine ſuffragio populi auſpicato interregem prodamus, & priuatim auſpicia habeamus, quæ iſti ne in magiſtratibus quidem habent. Quid igitur aliud, quàm tollit ex ciuitate auſpicia, qui plebeios conſules creando, à patribus, qui ſoli ea habere poſſunt, aufert? & lib. quarto, Liuius: Interroganti tribuno, cur plebeium conſulem fieri non oporteret, reſpondit, quòd nemo plebeius auſpicia haberet. ideoq; decemuiros connubium diremiſſe, ne incerta prole auſpicia turbarentur. plebs ad id maxime indignatione exarſit, quòd auſpicari tanquam inuiſi Dijs immortalibus negarentur poſſe. & alibi: Connubia communicata ſunt, quibus ſacra confuſa ſunt, & auſpicia. Atque hac eadem etiam ratione adductus Scæuola in Topicis apud Cic. gentiles definit, qui inter ſe eodem nomine ſunt, & qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorũ nemo ſeruitutem ſeruiuit, nec capite diminutus eſt. Hæc autem definitio apte in patricios Romuli cadit, de quibus P. Decius ſic apud Liuium loquitur: En Romæ unquam ſando audiſtis, patricios primum eſſe factos, non de cœlo demiſſos, ſed qui patrem ciere poſſent, ideſt nihil ultra, quã ingenuos? & Ap. Claudius: An hoc, ſi Claudiæ familiæ non ſim, nec ex patricio ſanguine ortus, ſed unus Quiritium quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum, & uiuere in libera ciuitate ſciam, reticere poſſim? Quibus ex rebus intelligi poteſt, gentem primum de patricijs dictam, quòd ſoli ipſi eam haberent, unde etiam maiorum, & minorum gentium patricij dicti ſunt, poſt ad plebeios etiam eſſe tranſlatam, qui duobus, ut patricij, eſſent ingenuis orti. qui ijdem poſtea non ſolũ gentem adepti ſunt, ſed procedente tempore patricios magiſtratus omnes, ſacerdotia, auſpicia, ordines, imperia, & triumphos ſunt aſſequuti. Eſt præterea intelligendum, qui ciuitate Romana donabatur, eum plebeium fuiſſe, patricium autem neminem, niſi nominatim uel à regibus, uel à populo, uel denique ab Imperatore factus eſſet, fuiſſe. De Romulo Dionyſius ita lib. III: πατρικίους ἐποίησε, καὶ κατέλεξε εἰς τὸν τῶν βουλευτῶν ἀριθμόν. Albanas porrò familias Iuliam, Geganiam, Metiliam, Quinctiliam à Tullo Hoſtilio in patricias eſſe tranſlatas Liuius, & Dionyſius auctores ſunt; Octauiam à Ser. Tullio, Suetonius. Poſt Reges autem exactos Ap. Claudium à populo patricium factum, Dionyſius lib. V, his uerbis: καὶ ὁ δῆμος εἰς τοὺς πατρικίους αὐτὸν ἔγραψεν. & Liuius lib. quarto, in oratione Canuleij trib. pl: Quid? hoc ſi polluit nobilitatem iſtam ueſtram, quam plerique oriundi ex Albanis, & Sabinis non genere, nec ſanguine, ſed cooptatione in patres habetis, aut à regibus lecti, aut poſt reges exactos, iuſſu populi &c. De Cæſare autẽ ita Suetonius: Senatum ſuppleuit, patricios allegit. quod interpretatur Dio, ita: ἐς τὴν γερουσίαν ἐσέγραψεν, καὶ εἰς τοὺς εὐπατρίδας ἐγκατέλεξεν. De Auguſto item Suetonius: Senatum legit, patriciorum numerum expleuit. quod Dio ita expreſsit. ἑτέρους δὲ τινὰς βουλεύειν ἐποίησε, τότε τῶν εὐπατριδῶν γένος συνεπλήθυσε. De Claudio Tacitus lib. XI: In numerum patriciorum uetuſtiſsimum quenque è ſenatu aſciuit, paucis iam reliquis familiarum, quas Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerunt, exhauſtis etiam quas Dictator Cæſar, lege Caſsia, & princeps Auguſtus lege Senia ſublegere. Fuiſſe enim hanc patriciorum diſsimilitudinem, quòd alij maiorum, alij minorum gentium eſſent, Liuius, & cæteri auctores ſunt; quanquam non eodem modo omnes. Liuius enim quos Romulus primum legit, eos maiorum gentium, quos Tarquinius Priſcus, minorum, quos liberata ciuitate L. Brutus, patres conſcriptos appellat. quos ipſos Tacitus minorum

rum gentium uocat. Hinc Cicero ad Papirium, aliquot patricios Papirios, quanquam minorum gentium, nominat. an uero minorum gentium omnes præter eos, quos Romulus primum fecerat, dicerentur, facile uocari in queſtionem poſsit. Cur autem unius gentis, ac nominis familiæ altera patricia, altera plebeia fuerit, quales pleraſque fuiſſe reperimus, nemo adhuc tradidit, nos cauſſas has potiſsimum reddi poſſe putamus: unam quòd non ab eodem ambæ fonte fluerent, ut ſi quis familiam M'. Tullij Longi, qui patricius anno poſt reges exactos decimo conſul cum Ser. Sulpicio fuit, quæ à Ser. Tullio rege duceretur, diuerſam eſſe à M. Tullij Ciceronis oratoris familia dixerit, qui plebeius fuit, quam à Tullo Attio Volſcorum rege, qui multo poſt Ser. Tullium regem uixit, manaſſe, quibuſdam, auctore Plutarcho, placuit: alteram quòd ex patricia aliqua gente alij ad plebem ſe contulerint, alij in patriciatu remanſerint: ex plebeia uero alij à plebe ad patres tranſierint, alij non tranſierint; ſi quidem ſcribit Suetonius gentem Octauiam in patricias tranſductam procedente tempore ad plebem ſe contuliſſe, ac rurſus per diuum Iulium in patriciatum redijſſe. & Cicero in Bruto: tranſitiones, inquit, à plebe ſunt cum homines humiliores in alienum eiuſdem nominis infunduntur genus, ut ſi ego me a M'. Tullio eſſe dicerem, qui patricius cum Ser. Sulpicio conſul fuit. L. etiam Minutium Augurinũ patricium ad plebem tranſiſſe, & tribunum plebis undecimum factum eſſe tradit Plinius. tertiam, ab adoptione, ut cum plebeius à patricio, aut contra patricius à plebeio adoptaretur. neceſſe enim erat eum conditionem ſequi adoptantis. ita M. Brutus plebeius à Q. Cæpione patricio adoptatus, & Q. Cæpio Brutus dictus, & P. Scipio patricius à Q. Metello plebeio adoptatus, & Q. Metellus Scipio dictus, patriciam Brutorum, & plebeiam Scipionum familiam reddiderunt. Quartam à libertate. liberti enim aſſequuntur illi quidem nomen domini gentilicium, at conditionem, ſi patricius ſit, non aſſequuntur. Vnde Horatius Flaccus plebeius, cum & Horatij patricij ſint. quanquam nec qui adoptione, nec qui manumiſsione in alienam gentem migrabant, gentiles cum ijs fuiſſe ex Sceuolæ definitione uidentur, uel a quibus, uel ad quos tranſibant: illi quod capite diminuti eſſent, hi quod ſeruitutem ſeruiſſent, ut in Topicis exponit Boetius. Quintam, a ciuitate. nam qui ciuitatem beneficio alicuius patricij impetrabant, ij nomen eius tantum acipiſcebantur, in plebe autem remanebant; & ſi quæ aliæ ſunt eiuſmodi. Hæc de patricijs & plebeijs. Nobiles autem primùm patricij dicti ſunt, quippe quibus primum honores ij, ex quibus nobilitas comparatur, in rep. patuerunt: poſt autem plebeij etiam, ubi primum ad curules honores peruenerunt, nobiles dici cœpti ſunt. neque enim ex genere nobilitas, ſed ex imaginibus parabatur. ſiquidem ij nobiles dicti, qui maiorum ſuorum imagines haberent. imaginem autẽ ſui ponere, ac poſteris tradere non poterant, niſi qui curulem magiſtratum geſiſſent, quorum poſt aliquot tempora primus eſſe cœpit ædilitas curulis, qui magiſtratus ante patricijs patuit, quàm plebeijs. eſt autem imago, ut ait Polybius lib. v, ſimulachrum oris ſimilitudinem affabre, miroq; artificio effictam, coloribus, pigmentiſq; adumbratam referens, quam in inſigniori, & celebriori domus parte collocabant. de iure autem ponendarum imaginum ſic Cicero in Verrem: Ego me ob ędilitatem mihi delatam adeptum eſſe intelligo antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius imaginis ad memoriam, poſteritatemq; prodendam. ſic enim legit Nonius. & contra Rullum: Eſt hoc in more poſitum, Quirites, ut ij qui beneficio ueſtro imagines familiæ ſuæ conſequuti ſunt, eam primam habeant concionem, qua gratiam beneficij ueſtri cum ſuorum laude coniungant. Eſt autem, conſequi imagines familiæ, magiſtratus curules à maioribus ſuis item geſtos capere. Noui autem dicti ſunt, qui nulla maiorum commendatione, ipſi primi ad magiſtratus curules peruenerunt. quod intellexit etiam Plutarchus, cum in Catone maiore ita ſcripſit. εἰωθότων δὲ τῶν Ῥωμαίων τοὺς ἀπὸ γένους δόξαν οὐκ ἔχοντας, ἀρχομένους δὲ γνωρίζεσθαι δι᾽ αὑτῶν, καινοὺς προσαγορεύειν ἀνθρώπους, ὥσπερ καὶ τὸν Κάτωνα προσαγόρευον. & App. lib. II. καλοῦσι δὲ καινοὺς τοὺς ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ οὐ τῶν προγόνων γνωρίμους. Itaque Cicero in Rullum ait: Me hominum nouum conſulem feciſtis. Item: Mihi apud uos de meis maioribus dicendi facultas non datur, non quòd non tales fuerint, quales nos illorum ſanguine creatos, diſciplinisq; inſtitutos uidetis, ſed quòd laude populari, atque honoris ueſtri luce caruerunt. Item: Quemadmodum cum petebam nulli me uobis auctores generis mei commendarunt, ſic, ſi quid deliquero, nullæ ſunt imagines, quæ me à uobis deprecentur. & in Piſonem: Obrepſiſti ad honores commendatione fumoſarum imaginum. & Liuius lib. I: Ancus Marcius nobilis una imagine Numæ. & lib. III. Ap. Claudium, uirum honoratiſsimæ imaginis futurũ ad poſteros, legumlatorem, conditoremq; Romani iuris. & Suetonius in Veſpaſiano: Flauia gens obſcura illa quidem, ac ſine ullis maiorum imaginibus, ſed reip. non pœnitenda. & Pædianus in orationem in toga candida: Cicero competitores quatuor plebeios habuit, ex quibus duo nobiles, duo qui tantum non primi ex familijs ſuis magiſtratum adepti erant. & Liuius lib. XXII: Nec ſinem ante belli habituros, quàm

conſulem uere plebeium, ideſt hominem nouum feciſſent, nam plebeios nobiles iam iiſdem initiatos eſſe ſacris, & contemnere plebem, ex quo contemni deſierint à partibus. & Plin. lib. xxxv, cap. II: Extat Meſſallæ oratoris indignatio, qua prohibuit inſeri genti ſuę Læuinorum alienam imaginem. ſimilis cauſſa Meſſallæ ſeni expreſsit uolumina illa, quæ de familijs condidit, cum Scipionis Africani tranſiſſet atrium, uidiſſetq; adoptione teſtamentaria Salutionis (hoc enim ei fuerat cognomen) Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini.

De alia nominandi ratione.

Hæc igitur omnia cum illi haberent quaſi inſtrumenta quædam nominandi, prænomen, nomen, atq; cognomina; non his tamen contenti alia etiam ad ſingulos ſignificandos, exempli cauſa patris, aut aui prænomen, tribusq; nomen adhibuerunt. Quod cum ex uetuſtis illorum monumentis, tum maxime ex Pædiano cognoſcitur, qui in II. in Verrem ſic ait: Moris fuit, cum aliquis ciuis Rom. oſtẽdendus eſſet, ſignificaretur aut à prænomine ſuo, aut à nomine, aut à cognatione, aut à cognomine, aut à tribu, in qua cenſeretur, aut à curia, aut à cenſu; ut, ſi eſſet ſenator, equesue Romanus. Quod autem à cognatione ſignificatos eſſe ſcribit, à patris, uel aui, uel proaui prænomine, puto intelligi eum uoluiſſe. Nam quod à patris prænomine nominandi conſuetudo fuerit, pleni ſunt omnes libri: ut Q. Cæcilius L. F. à patris autem, & aui, Capitolina marmora ſatis oſtendunt. à proaui uero, epigramma, quod eſt in libro Vet. Inſcriptionum eiuſmodi.

L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRON. PLANCVS. COS. CENS. IMP. ITER.
VII. VIR EPVL. TRIVMPH. EX RHETIS.
AEDEM SATVRNI F. DE MANVBIIS.
AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI.
IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM, ET RAVRICAM.

Inuenio etiam ſignificatos eſſe à cognomine patris multos, ut Q. Fabius Maximi filius, T. Quinctius Capitolini filius. & in adoptiuis, ut Metellus Naſicæ F. & in uetere lapide Romæ.

P. CORNELIVS PAVLLI F. SCIPIO
AEMILIANVS COS. II. CENSOR.
AVGVR TRIVMPHAVIT.

& in numis aliquot argenteis apud clariſsimum uirum Andream Lauredanum.

A. POSTVMIVS COS.
BRVTI F. ALBINVS.

Porro autem quod à tribu ait, id tale eſt. cum tribus omnes Romæ xxxv numerarentur, atque ex ijs aliquam neceſſe eſſet, cuiuſque ordinis eſſet, ciuis Romanus obtineret, iccirco factum eſt, ut à tribu, in qua cenſeretur, ſignificaretur, tribus autem nomen in auferendi caſu poneretur. Ita legimus in II Verr: C. Verres Romilia. & alibi: L. Claudius Palatina. & in IX Philip: Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus. Nam Romilia, Palatina, & Lemonia tribuum nomina ſunt. Tribus autem ipſa prioribus fere tantum literis ſignificabatur. Quod uidemus adhuc in epiſtola Cœlij eſſe retentum, hoc modo: C. Luceius C. F. Pup. Hirrus. C. Scribonius C. F. Pop. Curio. ideſt Pupinia, & Popilia. Quo in loco multa in hanc rem à Paulo Manutio diligentiſsime, atque ingenioſiſsime ſunt collecta.

Quæ de nominibus Romanorum tradita ſunt, ea ſtante rep. obſeruata eſſe intelligi.

Hæc habui, quæ de nominibus Romanorum dicerem, quæ certa ueterum auctoritate confirmarentur, quorum ueſtigijs inſiſtentem haud difficile unumquenque ea, quæ à me prætermiſſa ſunt, indagaturum eſſe opinor. Eſt igitur intelligendum, hanc, de quo diximus, nominum rationem, ſtante potiſsimum rep. conſeruatam eſſe; poſt autem cum libertate hanc etiam religioſam deſcriptionem labi ex omni parte cœpiſſe. ſiquidem aliquot, quæ ante cognomina fuerant, pro prænominibus cœpta ſunt uſurpari. Nam Iulum Antonium Africanum, Paullum Fabium Maximum, Potitum Valerium Voluſum, Coſſum Cornelium Lentulum ſane animaduertere licet imperante Auguſto ijs prænominibus eſſe præditos, quæ ante cognomina fuerant. quod ipſum Valerius quoque, & Priſcianus docuerunt.

FINIS.

ERRATA, ET PRAETERMISSA ITA CORRIGENDA AC SVPPLENDA.

IN FASTIS.

3	*a*	*A Conleg. Subrog.* *Sp. Lucretius.*	*A Conleg. Subrog.* *Sp. Lucretius.*
3	*b*	*T. Lartius Flauus Dict. Primus Sedit. Sedandae, Et Rei Gerendae Cauſa. P. Seruilius.* *CCXC. L. Lucretius.*	*Gerendae Cauſſa. L. F. VI.* *CCXC. P. Seruilius.* *L. Lucretius.*
5	*a*	*Ouan= de Aequeis.*	*Ouans de Aequeis.*
6	*b*	*Laenat.*	*Laenas.*
9	*a*	*De Sallentineis. An.* CDXXCV.	CDXXCVI.
20	*a*	*C. Flaminius C. F. L. N.* III.	II.
20	*b*	*Veruccoſſus.*	*Verrucoſſus.*
21	*a*	*M. Claudius.* *M. Porcius.*	*M. Claudius.* *M. Porcius.*
22	*b*	*Cens. L. Calpurnius Piſo Frugi. Q. Caecilius. Q. F. Q. N. Metell. Balearic.*	*Balearic. L. F. LXI.*
23	*a*	*Cn. Papirius Cn. F. Cn. N. Carbo.*	*Cn. F. C. N.*
23	*b*	*L. Gellius L. F.* L. F. LXVI.	LXVII.
23	*b*	*Cens.* L. F. LXVII.	LXVIII.
25	*b*	*Q. Suipicius.*	*Q. Sulpicius.*

IN EPISTOLA.

quod, cum ad hæc te ſcriberem.	quod, cum hæc ad te ſcriberem

IN COMMENTARIO.

6	a	an. DXXX.	an. DXXXI.
7	b	ibi exercitum omnem.	exercitum omnem.
21	a	DE AN. CCLVI.	DE COS. AN. CCLVI.
23	a	Tulli Accij.	Tulli Atij
23	b	manuſcripis	manuſcriptis
24	b	peruenire non poterimus.	peruenire non poterimus. Hoc autem ita eſſe oſtendit Valerius lib. III. cum Ser. Tullio contigiſſe ait, ut quater luſtrum conderet, ter triumpharet.
27	a	MONTANCA= Hoc	MONTANCAE. mendoſe forte pro MONTAN. CAE. ideſt Montanus Capitolinus. Hoc
26	b	cognominibus afficitur Poplicolæ Potiti. De Q. Seruilio	cognominibus afficitur Poblicolæ Potiti, in VI tribunatu Capitolino L. F. L. N. ſcribitur. De Q. Seruilio.
27	b	Idem ſcribit Eutropius.	Hoc Liuius. Idem ſcribit Eutropius.
33	a	feriarum conſtituendarum dictator	conſtituendarum cauſſa dictator
36	a	à Q. Publilio cos. illatum eſt.	bellum à Q. Publilio cos. illatum eſt.
36	a	ſed in alijs tum annalibus.	ſed in alijs tamen annalibus.
36	a	De triumpho Q. Publilij primi pro cos.	pro cos. de Palępolitaneis.
40	b	annum interijciendum eſſe cenſemus duabus de cauſſis.	tribus de cauſſis.
45	a	Valerius Læuinus, inquit, aduerſus Pyrrhum.	Valerius Læuinus aduerſus Pyrrhum.
49	b	pleraq; Carthagnienſium urbes.	pleræque
49	b	tanquam artem aduerſus Romanos	arcem
50	a	Ita Pœni maritimæ claſſis terrore	maritimas
58	b	EVO	AEVO
69	b	De triumpho M'. Acilij Glabrionis cos.	pro cos.
70	a	L. autem Cornelius Scipio.	ante hæc uerba librarius per incuriam paginulam prætermiſit. ſic autem reſtituendum eſt.

De

Cvm cenſuram multi, & clari uiri peterent, T. Quinctius Flamininus, P.Cornelius Cn.F.Scipio, L.Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, M. Claudius Marcellus, M'. Acilius Glabrio, T.Quinctius, M.Marcellus creati. Marcellus ſorte ſuperato Quinctio luſtrum condidit. conditum eſt autem anno ſequenti. ſenatū perlegerūt. princeps in ſenatu lectus tertium P. Scipio Africanus. Hæc Liuius. T.Quinctij cenſoris ante M.Catonē cenſorē meminit Cic. in lib.de ſenectu. eundem cum M. Marcello M. Marcelli quinquies conſulis filio cenſorem fuiſſe ſcribit Plutarchus.

De triumphis L. Aemilij Regilli pr. & L. Scipionis pro cos. de rege Antiocho Q. Fabij Labeonis pr. ex Creta.

Hoc anno tres triumphos actos inuenio, duos de Antiocho rege, tertium ex Creta inſula, quorum nauales duo fuerunt, L. Aemilij Regilli pr. de Antiocho, & Q. Fabij Labeonis pr. ex Creta. tertius à L. Scipione Aſiatico actus eſt de Antiocho rege ex Aſia. de quibus fere ita Liuius. L. Aemilius Regillus pr. anno priore claſſem ſortitus aduerſus Antiochum profectus inter Epheſum, Samum, Chiumq; cum præfectis regis congreſſus, claſſem eius uicit, fudit, contudit, fugauitq́;, ac naues longas cum omnibus ſocijs cepit ſexaginta duas. Ei uero hoc anno extra urbem in æde Apollinis cum ſenatus datus eſſet, auditis rebus geſtis eius, quantis cum claſsibus hoſtium dimicaſſet, & quot inde naues demerſiſſet, aut cepiſſet, magno conſenſu patrum triumphus decretus eſt. triumphauit K. Februarijs. Eadem de uictoria ſic ſcriptum eſt in libro de uiris illuſtribus in Antiocho. atque etiam Florus ut Antiochum Xerſi comparat, ſic Aemilium Alcibiadi. Idem eſt apud Appianum in Syria. L. autem Cornelius Scipio &c.

74	a	DE COS. AN. DXXCVI.	DXXCV.
		DE COS. AN. DXXCVII.	DXXCVI.
76	b	Marcrcellum.	Marcellum.
77	a	Theatrum faciendum locauerunt.	locauerant.
78	b	De bello ſecundo Punico.	De bello tertio Punico.
96	b	tradit M.arcellinus,	tradit. Marcellinus.
99	a	Tacitus de moribus.	Tacitus in lib. de moribus.
99	b	triumpro M. Minucij	triumpho
105	a	Quòd eo admonui	Quod eò admonui
107	b	hunc, ne quod animo agitabat exequeretur.	hic, ne quod animo
108	b	De triumpho Cn. Pompeij Strabonis.	Strabonis cos.
111	b	concione audocata	aduocata
117	a	fortiſsimum uirum iterum conſulem fuiſſe.	fortiſsimum uirum conſulem fuiſſe
117	b	collegam P. Craſsi anno DCLVI.	Craſsi cos. anno DCLVI.
121	a	offenſiūcula accepta, in ædilitate cōſulē factum	offenſiūcula accepta in ędilitate cōſulē (factū.
121	a	deſignari cos.	deſignati cos.
122	b	quod alias etiam fecit, ut cum duo.	facit.
124	b	prætura geſsit, ex præturam	præturam geſsit, ex prætura
125	a	à C. Ceſare	à C. Cæſare
126	a	cum Arioiuſto, quia in Galliam deſcenderat	qui in Galliam
127	a	Ptolemæus autem Aegypti regem.	Ptolemæum
127	b	petendos ponte in flumen facto	petendos. Ita ponte in flumen facto
129	b	ut legem promulgaret.	promulgarent.
134	a	ut Cæſaris, Scipionis, Afranij	ut Catonis, Scipionis, Afranij
134	b	Varo à Dio ad Crantiam	Varo à Didio ad Crantiam
136	b	Hirtius Panſa conſul ad bellum profectus	Hirtius conſul ad bellum profectus.
138	a	cum Cæſare III conſule conſul fuerant.	fuerat
142	a	hunc annum ab eo geſtum.	annuum
142	a	per fecialem indixerint.	indixerit.
142	b	tribunicio iure contentum.	contentus
142	b	hunc conſulatum annum à Cæſare geſtuum.	annuum à Cæſare geſtum
143	a	in Italia decedens urbem	Italiam
143	b	inter conſulares rettulit C. Cluuium.	rettuliſſe.
143	b	Baſtarnis, qui Dentheletħas uexauerant, uictis.	uexauerant, pulſis.
146	a	cum alteris uis cenſoris.	alteri.

FINIS.

RARE 82-B
FOLIO 3178.2
Bound
with
85-B
27177

HMR